

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 9241

CALL No. BPa8 | Fau. .

D.G.A. 79

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

BP 41

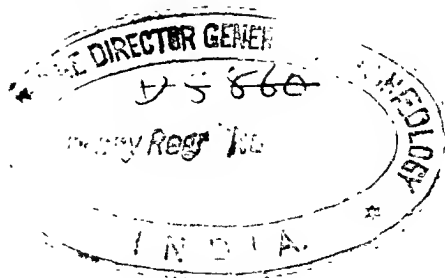

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBÖLL

VOL. V.

BP a 8
Fau

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. ~~2947~~ 924).....

Date..... 3: 8: 57.....

Call No. ~~Bpa8~~

Fau

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

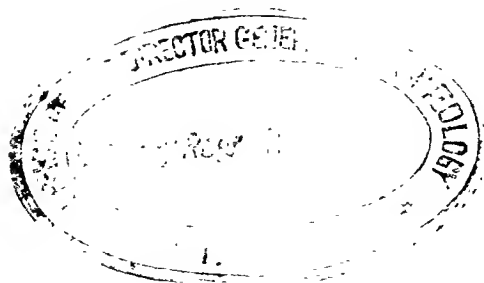
T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. RICHARD MORRIS,
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhi. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvātām khaṇitvā tasmīn etc.
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I $\frac{156}{1}$) after tathā.
 — 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṁvaro.
 — 93 l. 24 read paridevamānaṁ.
 — 109 l. 2 cfr. Senart, Mahāvastu I p. 282.
 — 123 l. 15 cfr. Mahāvastu I p. 281.
 — 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I $\frac{155}{17}$.
 — 180 l. 21 read karuṇā
 — 354 l. 9 read Saṁyamassa for Seyyassa.
 — 364 l. 24 read Bārāṇasirañṇā pana Saṁyamaṇa.
 — 372 l. 25 read baddhabhāvaṁ.
 — 384 l. 27-29 read „Sīmi, panduvaṇṇo si jāto. kin nu te kāci cintā atthi,
 udāhu rājā - - tanhā uppannā - - tanhā - - naṁ (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

- Vol. IV Page 5 l. 36 $\frac{11-14}{1}$ read C^{ks}.
 — — 48 l. 16 read niddhāpaye, cfr. $\frac{41}{26}$, III $\frac{99}{8}$.
 — — 57 l. 2 read na asmase
 — — 64 l. 8 cfr. Feer, Saṁyutta- I p. 18 sq.
 — — 71 l. 18 cfr. III $\frac{313}{10}$.
 — — 89 l. 1 read rājā satim
 — — 95 l. 14 read ekadā.
 — — 132 l. 15 read ayapattē' eva, cfr. V $\frac{359}{4}$.
 — — 141 l. 1 read patidissati.
 — — 163 l. 11 read modathavho
 — — 166 l. 1 cfr. Milindap p. 422.
 — — 177 l. 5 read gāmakūṭakammaṁ vā pisunakammaṁ vā
 — — 192 l. 27 read appaṭivekkhitvā.
 — — 239 l. 22 read sammantam.
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsenti.
 — — 357 l. 24 read vedayittho.
 — — 398 l. 6 cfr. Saṁyutta- I p. 2.
 — — 499 l. 26 read : ¹ B^d C^k

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandaajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammam ā. k. Ekadivasaṃ hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṃ nisinne
„uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhū vo kataṃ uposathaṃ karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kammaṃ nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmadaṭṭo dhammena r. kārento saddho²
ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo ānādīsu samādapesi³. Purohito pan’ assa para-
piṭṭhimaṃsiko⁴ lañcakhādako kūtavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
ti āha. Purohito uposathaṃ na samādiyi, atha naṃ divā
lañcaṃ gahetvā kūtattam⁶ katvā upatthānaṃ āgataṃ rājā
„tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ti musāvādaṃ katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „ahaṃ velāyaṃ eva bhuñjīṃ,
gehaṃ pana gantvā mukhaṃ vikkhāletvā uposathaṃ adhiṭṭhāya

¹ Ck Bā -u. ² Bā su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bā adds viya ⁵ Ck Bā ku-. ⁶ Bā
tumhe. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā omit pi. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmīti, rattim sīlaṃ rakkhissāmī¹. evaṃ me upadḍhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasam tasmim vinicchaye nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭam karonti⁵ gharaṃ gantum⁶ alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmīti“ upakattḥakāle⁷ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁸ ambapiṇḍi⁹ āhariyittha¹⁰. So tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imaṃ¹¹ khāditvā uposathikā hohīti“ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-
 10 maṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadesa Kosiki-
 gaṅgāya¹² tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-
 bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane suttappa-
 buddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadhāro soḷasa-
 saḥassadevakaññāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim¹³
 15 anubhoti, vemānikapetabhāvena hi 'ssa kammaṃsa sarikkhako¹⁴
 vipāko ahoṣi, tasmā aruṇe uggacchante¹⁵ ambavanaṃ pavisati,
 pavittḥakkhaṇe yev' assa dibbatbhāvo antaradhāyati, asīti-
 tālahatthappamaṇo¹⁶ attabhāvo nibbattati¹⁷, sakalasarīraṃ
 jhāyati, supupphitakiṃsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekaṃ va
 20 aṅguli, tattha¹⁸ mahākuddālapamāṇa¹⁹ nakhā honti, tehi
 nakhehi attano piṭṭhimaṃsaṃ phāletvā uddharitvā khādato
 vedanāmatto²⁰ mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye
 atthamente²¹ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīraṃ nibbattati.
 alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²² nānāturiyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇīye ambavane
 dibbapāsādaṃ abhirūhati²³. Iti so uposathikāya itthiyā amba-
 phaladānassa²⁴ nissandena tiyojanikaṃ²⁵ ambavanaṃ paṭilabhi,
 lañcaṃ gahetva kūṭattakāraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsaṃ

¹ Bḍ -mā ti ² Ck^s omit so. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bḍs -kaṭhe-. ⁵ Bḍ ambaphalānaṃ. ⁶ Ck^s -im, Bḍ -i. ⁷ Ck^s -iyitta, Cs -rayittha, Bḍ -ra-. ⁸ Lḍ imāni. ⁹ Ck^s -sa-. ¹⁰ C^s kammasasarikkhako, Ck^s kammasari-, Bḍ -sarikkhiko. ¹¹ Bḍ upaga-. ¹² Bḍs asītibatthātālakkhandhappa-. ¹³ Bḍ nippatti ¹⁴ Bḍ hatthā. ¹⁵ Bḍ -na ¹⁶ Bḍs -nappatto ¹⁷ Ck^s -mante, Bḍs atthaṅgamite taṃ ¹⁸ Bḍ -kitthiyo. ¹⁹ Bḍ -hi ²⁰ Ck^s -naṃ, Cs -na. ²¹ Ck^s -kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattim
 rattim² yasaṃ anubhoti³ soḷasasahassanātakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmim kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkāṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogatitthābhimukhaṃ āgami⁶, so minkhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantaṃ disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmim
 pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-
 taṇhāya bajjhivā „tam eva ambapakkāṃ khādisāmīti“ nadī-
 tīraṃ¹⁰ gantvā nadiṃ olokento „ambaṃ alabhivā na uṭṭha- 15
 hissāmīti¹¹“ sanniṭṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupaṇcachadivasāni¹² vātāta-
 penā parisussanto olokento nisīdi, atha sattame divase nadī-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkāṃ adātuṃ¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssa¹⁴“ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapaṇṭi paṭhamāṃ gāthaṃ āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṃ. sammāsiti acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasāṃ
 ālapati, idaṃ vuttanti hoti: brāhmaṇa tvam kimadhippāyo kiṃ cinto kiṃ
 patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmim Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento
 nisinnō ti. 30

¹ Ck omits pana - - nissandena. ² Bđ only one ratti ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.
⁵ Bđ -si, Cs parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bđ -māsi ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only
 one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bđ -re. ¹¹ Bđ upaṭṭha-. ¹² Ck dvepi nīnja divasāni.
¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bđ tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamaññhime
5 pāṇīhi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadali-pattesu nikkhipitvā sayam ahaṃ
satthena naṃ vikappetvā khuppipāsam¹ ahāsi me. 4
5. So² 'ham apetadaratho³ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁴. 5.
- 10 6. Sose tvā nūna⁵ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambam y'assa⁶ phalaṃ sādum⁷ [yam uddharim⁸] vuyhamānaṃ
[udadhismā⁹] mahaṇṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmā upavasam¹ aham,
rammaṃ pati nisinno 'smi, puthulomāyutā puthū¹⁰. 7.
- 15 8. Tvaṇ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāni, kissa vā tvam sumaññhime. 8.
9. Ruppapattapalimatthīva¹¹ vyagghīva girisānujā
yā santi¹² nariyo¹³ devesu devānaṃ paricārikā 9.
10. Yā ca manussalokasmim rūpen¹⁴ anvāgatitthiyo¹⁴ —
20 rūpe te sadiṣi n' atthi
devesu¹⁵ gandhabbamanussaloke¹⁵,
puṭṭhāsi me, cārupubbañgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā 'ti. 10.

25 Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susan-
thito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvānā
'ti disvā, amalamaññhime ti nimmalamaññhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇīhīti hatthehi, agyāyatanam āharim ti attano aggihuttasālam āharim.
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikautetvā ti pi pātho khādin ti pāṭhaseso,
ahāsi me ti tam jivhagge thapitamattam eva sattarasaharanisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato ⁴ Cks -pi. ⁵ Cks sositvā nūna, Bd
sositvā nana. ⁶ Bd passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam- ⁹ Ck -samā, Bd
-sammā. ¹⁰ Bd -u. ¹¹ Cs -palimatthima, Bd rūpapattaplamatti. B^s ruppapattaplamantīva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bd nā-. ¹⁴ Bd rūpenānvā-. ¹⁵ Cks
devesi. ¹⁶ Bd gandhabbesu-. ¹⁷ Bd^s -santhāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bds -nisa-
hassāni.

mama khudañ ca pipāsāñ ca bari. apetaḍaratho ti vigatakāyacittadaratho, sudhābhōjanañ bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadarathañ apāhari, vyanti-
bhūto ti tassa ambapakkassa vigatanto jāto, parikkhīṇaambapakko hutvā ti
attho. dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkha-
mena¹ ca samaunnāgato, aññesu² kadalipanasādīsū phalesu parittakam pi
assādañ³ uādhigacchāmi, sabbāni⁴ jīvāya thapitamattāni tittān' eva sampajjan-
titi dīpeti, sosetvā⁵ ti nirāhāratāya sosetvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti
tañ mamañ⁸, yassā 'ti yañ assa, yañ⁹ ahoṣiti attho, idañ vuttañ hoti: yañ
phalañ mama sādum ahoṣi yañ ahañ gambbīre¹⁰ puthulaudakakkhandha-
saṃkhāte mahāṇṇave vuyhamānañ tato udadhiṃ uddharim¹¹ ambañ mama
maranañ āvahissatīti maññāmi, mayhañ¹² tañ alabhantassa jīvitañ na-ppa-
vattissatīti, upavassāmi ti khuppiṇasāhi upagato¹³ vasāmi¹⁴, rammañ pati
nisinno smīti ramaṇīyañ nadim pati ahañ nisinno, puthulomāyutā
puthū ti ayañ nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma
ue ito sothi¹⁵ bhavēyyā 'ti adhippāyo, apaḷāyini ti apaḷāyivā mama sam-
mukhe¹⁶ thite ti devatañ ālapati, apaḷāpini ti¹⁷ pi pātho, palāparahite¹⁸ ana-
vajjasarīre ti attho, kissa vā ti kissa vā kāraṇā idhāgato sīti pucchati,
ruppapaṭṭapalimaṭṭhivā¹⁹ 'ti sutthupalimaṭṭhakañcaṇapaṭṭasadiṣā²⁰, vy-
agghivā 'ti līlāvilāsena tarunavyagghapotiḱā viya, devānañ ti chaunañ²¹
kāṃāvacaradevānañ, yū ca manussalokaṃ siñ ti yū ca manussaloke,
penanvāgatitthiyo²² ti rūpena anvāgatā²³ itthiyo, natthi ti attano sam-
bhāvaṇāya evam āha, tava rūpasadisāya nāma na bhavitabbau ti hi 'ssa adhip-
pāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādīnissitesu²⁴ gandhabbesu ca
manussaloke²⁵ ca, cārupubbaṅgīti cārunā pubbaṅgena varakkhaṇena²⁶
samaunnāgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottañ ca bandhave
ca mayhañ akkhāhiti vadati

Tato²⁷ devatā aṭṭha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvam pati nisinno si rammañ brāhmaṇa Kosikim
sāhañ²⁸ bhusālayā vuttā²⁹ varavārivahoghasā. 11.
12. Nānāduṃagaṇākiṇṇā bahukā³⁰ girikandarā
mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Cks cīttakīlamathena ² Bā adds paṇa. ³ Ck Bā -da ⁴ Bā adds me. ⁵ Cks
sositvānā, Bā sositvā. ⁶ all three MSS. sositvā ⁷ Ck man. ⁸ Bā mama. ⁹
Ck omits yañ. ¹⁰ Bā -ra ¹¹ Bā -ritam ¹² Bā maybe ¹³ Cks upa-. ¹⁴ Cks
-miti ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukhañ ¹⁷ so Bā; Bā apaḷāsinīti Ck apaḷā-
yiti, Ck apaḷāyini. ¹⁸ Bā mālayarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭapalimaṭṭhivā, Bā ruppe-
pattapalimattivā. ²⁰ Cks -sañ. Bā -si, Bā -sī ²¹ Cks cha. ²² Bā -nānvā-. ²³
Cks -ta ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸
Bā ahañ. ²⁹ Bā vuttā, Bā vuttā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā -se.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayāṁ taṁ sotassa phalaṁ hoti vasānugam. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me.
mā rocaya-m-abhisaṅgam paṭisedha janādhīpa. 16.
17. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṁ abhikaṁkhasi. 17.
- 10 18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikū ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa rammam Kosikigaṅgaṁ patinū-
15 sinno, bhusālayā vuttthā⁸ ti bhuse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimūṇassa
tasmiṁ addhivatthā, Gaṇḍaṭṭhakavimānavāsini ti attho, varavāri vahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakārū gītikandarā
maṁ pamukhaṁ karonti, ahaṁ tasmaṁ pāmokkhā homi ti dasseti, abhisandan-
tīti sandanti pavattanti, tato āgautvā maṁ Kosikigaṅgaṁ pavasantīti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na keralatū kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavasanti¹³, nīlavārivahindharā ti manī-
vannena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasamkhāte vahe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgānaṁ vittakarena¹⁴ vanasamkhātena¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vārinā va abhisandanti pūrentīti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahantīti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatthe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanam. āvahantīti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchantīti attho, evaṁ upagatāni
pana maṁ sotam pavasantīti addhippāyo, sotassā 'ti yaṁ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṁ mama ambuni patati sabbam tam mama sotass' eva vasānugam
30 hoti, n' atth' ettha saṁsayo ti, evam ambapakkassa nadīsotena āgamanakājanam
kathesi, medhāvi puthupañña¹⁷ 'ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocayā 'ti
evaṁ tanhābhisaṅgaṁ mā rocaya¹⁷, paṭisedhā¹⁸ 'ti paṭisedha¹⁹ na ti rājanam
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvam paṇḍitabhāvam, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, C^{ks} vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ C^k cāham. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ C^s tattha. ⁶ Bā adds pi, C^k vi. ⁷
Bā saghabhūtā ⁸ Bā vuṭṭhā. ⁹ C^k bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ C^k -jā.
¹² C^k vanamānā. ¹³ C^k titi. ¹⁴ Bā vittakamrapena, C^k vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, C^k adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatha. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 ācīyanto¹ vaḍḍhanto² taruno va hutvā ti attho. rājisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvam nirāhāratāya sussamāno taruno va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññamīti, tassā
 'ti yo puggalo tanhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmanā ca saddhīm kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā diha-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayāṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyunt: asuko nāma tanhāvasiko ti⁵, tesāṃ bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesāṃ vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārikā⁷ te pi jānanti, pāpāṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegā uppadenti evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na cīyati¹⁰ tassa narassa pāpam
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ loka¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayāṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamissati. 21.
22. Tasmā hi pāpakāṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ silaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā thitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbāṃ sucaritadhammaṃ,
 tividham sucaritāṃ hi idha sabbadhammo ti adhippetāṃ. viddhamsanāṃ
 ti bhaṅgaṃ, cavanaṃ ti cutiṃ, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā thitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jānaṃ-
 tassa evarūpassa narassa pāpam na cīyati na vaḍḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkham gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakāṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalam ambapakke āsāmi¹⁹ katvā Gaṅgaṃ olokeno 30
 nisinnō, tvam²⁰ mayhaṃ kin nāma akusalāṃ passasīti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bā ac-, Cs ajiyanto. ² Cks vaṭṭanto. ³ Bā adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bā hotīti
 puna. ⁶ Bā pasanhabhūtā. ⁷ Ck -vāraḥ. ⁸ Bā pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanam. ¹⁰ Ck nāciyati, Bā najiyyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bā viditā ti. ¹³ Cks
 jigimsati, Bā jigisasi. ¹⁴ Bā mate. ¹⁵ Bā tvam. ¹⁶ Cks -katvāsi, Bā pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bā adds tassā. ¹⁸ Cks puggalānaṃ pissa santikāṃ vināseti. ¹⁹ Ck
 āsaṃgam katvā. ²⁰ Bā add olokenā.

ti isigaṇeṇa suṭṭhu aññāte isiṇaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satīti² sati³ sobhaṇe uttame
ti ālapanam etam, anariyaparisaṃbhāse ti tassa jānanti pitaro ti ādikāya⁴
asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigimsasīti⁶ mayi pāpe avijjante pi
5 maṃ⁷ paribhāsanti maramānaṃ⁸ ajjhupekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
gavesasi uppādesi, tīre te ti tava iīre, puthusussoṇṇi puthulāya sunda-
rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabbhivā paralokaṃ gate,
mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, parakkhāsīti¹² pi pātho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
attānaṃ ambaṃ ca dadāmi te taṃ
yo duccaje kāmaguṇe pahāya
santiṃ ca dhammaṃ ca adhiṭṭhito si. 23.
24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojane tṭhito
15 adhammaṃ c' eva carati pāpaṃ c' assa pavaḍḍhati. 24.
25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmaṃ¹³ appossuko bhava,
upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇgehi arindama,
koṇcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusāliyā
20 kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
27. Amb' ettha vippasūnaggā palālakkhalasannibhā
kosumbhasalālānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametaṃ ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā ñātaṃ. avisayhasāhīti rājāno nāma dusseshaṃ
25 sahaṭṭīti¹⁶ tena naṃ ālapanti evaṃ āha, attānaṃ ti taṃ ālingitvā ambavanaṃ
nayaṃti attānaṃ ca te dadāmi taṃ ca ambaṃ. kāmaguṇe ti kāṇḍamālā-
setacchattapaṭimandite vatthukāme, santiṃca dhammaṃcā 'ti dussīlyapasa-
mena¹⁷ santisaṃkhātāṃ silāṃ c' eva sucaritadhammaṃ cā 'ti, adhiṭṭhitosīti
yo¹⁸ tvaṃ ime guṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsaṃyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttaṃ
hoti: ambho tvaṃ tāpasa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ¹⁹ pahāya amba.

¹ Bā sammame. ² Bā patīti. ³ Bā pati. ⁴ Bā adds kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck jibimsasīti, Bā jigīsātīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā caṇḍamaranāṃ. ⁹ Ck -na, Bā adds ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā-
¹³ Bā komaṃ. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adds mahāyanā. ¹⁶ Bā sahaṭṭīti. ¹⁷ Bā dussilavūpasameṇa. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjaṃ.

pakkamatte rasatapañhāya bajjhivā vātātapam aganetvā naditīre sussamāno
 nisīdati so mahāsamuddam taritvā velante saṃsīdanapuggalasadisso, yo puggalo
 rasatapañhāvasiko adhammañ c' eva carati rasatapañhāvasena kariyamānaṃ pāpañ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sā tāpasam garahantī evam āha, kāmaṃ appossukko
 bhavā 'ti ekamsen' eva ambapakke nirālayo hohi². sītale ambavane etan ti
 evam vadamānā devatā tāpasam ālīngitvā ure nipajjāpetvā ākāse pakkhantā³,
 tiyojanikaṃ dībham ambavanam disvā sakūṣasaddam ca sutvā tāpasassa
 ācikkhantī ehi tan⁴ ti⁵ āha, puppharasamattehi ti puppharasehi matthehi,
 vakkañgehīti vakkañgēvehi sakūṇehi abhināditam ti attho. idāni te sakūṇe
 ācikkhantī koṇcā ti ādiṃ āha, tattha diviyā ti dībbā⁶, koyaṭṭhimadhusā-
 liyā⁷ ti koyaṭṭhisakūṇā⁸ ca nāma suvaṇṇasālīkasakūṇā⁹ ca ete dībbasakūṇā
 ettha vasantīti dasseti, kūjītā haṃsapūgehi ti haṃsagaṇehi upakūjītā¹⁰
 virāvasaṃghatitā¹¹, kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānam pabodhenti nāpeuti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 pāsūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā¹², palālakkhalasannibhā ti
 pupphasannicayena sālipalālakkhalasadisā¹³, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino¹⁴, evarūpā rukkhā ca ettha atthīti ambavanam vanneti

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasam tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇham pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khādītva taṇham pūretvā vissamitvā
 ambavane vicaranto tam petam dukkham anubhūtam disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye pan' atthamite¹⁵ tam nātaka-
 parivāritam dībbasampattiṃ anubhavamānam disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tiriṭi kāyūri aṅgadī candanussado
 rattim tvaṃ paricāresi divā vedesi vedanam. 28. 25
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā¹⁶ paricārikā,
 evam mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kīm kammaṃ akarī pubbe pāpam attadukkhāvaṇam
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhinamaṃsāni khādasīti. 30. 30

Tattha mālīti dībbamāladharo, tiriṭīti dībbavethanadhāro¹⁷, kāyūriti
 dībbābharanapatimandito, aṅgadīti dībbāṅgadasamānāgato, candanussado

¹ Bā kayiramānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 addo evam. ⁶ Ck divya. ⁷ Cks kosatthi-, Bā kopathi-. ⁸ Cks kos- ⁹ Bā
 -sāliyā-. ¹⁰ Cks pak-. ¹¹ Ck -saṃghāṭika, Bā saṃghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sā-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṅgamite, Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmāte ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresiti indriyāni dibbavisayesu cāresi¹, divā ti divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṃsano ti ye taṃ passantī tesāṃ lomāni haṃsanti, pubbe ti purimabhave, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahan,
 5 manussesū 'ti yam² manussaloke katvā idaṃ attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
 sīti pucchati

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na³ sañjānātha, ahaṃ
 pana tumhākaṃ purohito ahoṣiṃ, idaṃ me rattiṃ sukhānu-
 bhavanam tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
 10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanam pana mayā katapā-
 pass' eva nissando⁴, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
 kūṭaṭṭam karitvā lañcaṃ gahetvā parapiṭṭhimaṃsiko hutvā
 tassa divā katassa kammaṃ nissandena idaṃ dukkhaṃ anu-
 bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito⁵ ahaṃ,
 acarin dīgham addhānaṃ paresaṃ ahitāy' ahaṃ. 31.
 32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁶ hoti evaṃ ukkacca khādati
 yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, patiggayha⁷ 'ti patiggahetvā adhīyitvā, acarin
 20 ti patipajjī, ahitāyahan ti⁸ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
 puggalo paresaṃ piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkaccā⁹ 'ti ukkantitvā¹⁰.

Idaṃ ca pana vatvā tāpasam pucchi: „tumhe katham
 idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbam vitthārena kathesi. „Idāni pana
 bhante idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
 25 assamapadam yeva gamissāmīti“. Peto „sādhū bhante, ahaṃ
 vo¹¹ nibaddham ambapakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
 ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
 eva vasathā“ 'ti patiññam gahetvā gato¹². Tato paṭṭhāya
 nibaddham ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
 30 kaṣiṇaparikkammaṃ jhānābhīññaṃ¹³ nibbattetvā Brahmalo-
 parāyano ahoṣi.

¹ Bds vicū- ² Bd omits yam. ³ Ck ruam nana, Bd ma na. ⁴ Bd -ena. ⁵ Bd
 giddhito. ⁶ Bd -iko. ⁷ Bd adds ahitāya. ⁸ Bd ukkantitvā ⁹ Bds te. ¹⁰ Ck
 omits gato. ¹¹ Bd -ā

S. upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-vaṇṇā ahoṣi, tāpaso aham evā“² ti. Kimchandaajātakāṃ.

2. Kumhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya saḥāyikā surā-
pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surācchaṇe ghuṭṭhe⁴
tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhāsuraṃ paṭi-
yādetvā⁵ „chaṇaṃ kilissāmā“⁶ ti sabhāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
„saḥāyike chaṇaṃ kilissāmā“⁷ ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchaṇo, ahaṃ
surāṃ na pivissāmi“⁹ vutte „tunhe Sammāsambuddhassa dānaṃ¹⁰
detha, mayāṃ chaṇaṃ karissāmā“¹¹ ti āhaṃsu. „Sādhū“¹² ti sam-
paṭicchitvā tā¹³ uyyojetvā S-ramṃ nūnantāpetvā mahādānaṃ datvā
bahūṃ¹⁴ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakathaṃ sotuṃ tāhi
parivāritā¹⁵ Jetavanaṃ agamāsi. Tā paṇ¹⁶ itthiyo surāṃ¹⁷ pivanamā¹⁸
va¹⁹ tāya saddhiṃ gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi²⁰ surāṃ pivitvā va²¹
tāya saddhiṃ Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ramṃ vanditvā
ekamantaṃ nisīdi. itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccāsu
ekaccā gāyāsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni²² ekaccā
kalahaṃ akaṃsu. S. tāsaṃ saṃvegaṃ²³ janantthāya²⁴ bhamukalo-
mato raṃsiṃ²⁵ vissajjesi, andhakāratiniṣā²⁶ ahoṣi. Tā bhītā²⁷ ahesuṃ²⁸
maraṇabhayaṭṭhitā, tena tāsaṃ surā jīri²⁹. S. nisinnapallāṃke
antarāhito³⁰ Sinerumuddhani ṭhatvā unṇalomato raṃsiṃ vissajjesi,
candasahassuggamanāṃ³¹ viya ahoṣi. S. tattha ṭhito va tāsaṃ saṃ-
vegajananatthāya

Ko nu hāso kim ānando niccaṃ pajjalite sati. (Dhp. p. 146.)³²

andhakārena onaddhā padīpaṃ na gavessathā³³ ti
imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahiṃsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi.
Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabhedanaṃ surā-
pānaṃ uāma kadā³⁴ uppanuan“³⁵ ti pucchi. So tassā ācikkhanto a. ā. :³⁶

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā saṃghuṭṭhe. ⁴ Bā paṭi-. ⁵ Bā gatvā. ⁶ Cā taṃ. ⁷ Cā -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Cā -raṃ. ¹⁰ Cā pivamānā, Cā pivamanā
corr. to pivamānā, Bā pivanamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omits pi. ¹³ Cā -ccā-
pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Cā -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janantthāya. ¹⁶ all
three MSS. -i. ¹⁷ Bā -ssā. ¹⁸ Cā Bā bli-. Cā si- corr. to bli-. ¹⁹ Bā jiri.
²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyasahassa-. ²² Bā adds kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāśiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattḥāya Himavantaṃ agamāsi. Tatth' eko
 rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa
 tiṇṇaṃ kappānaṃ antare surācāṭippamaṇo² āvāto ahosi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Taṃ parivāretvā hariṭaki⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesāṃ pakkāni phalāni⁵
 chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmim rukke nisīditvā khādanti,
 tesāṃ khādamānānaṃ patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti taṃ¹² udakaṃ suriyātapena¹³ paccamānaṃ¹⁴ salohita-
 vannaṃ¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsitaṃ sakuṇagaṇā¹⁶ taṃ
 pivivā mattā¹⁷ pativā¹⁸ rukkhamaṇe thokaṃ niddāyivā
 vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasunakkhamakkaṭṭādisu pi es'
 eva nayo. Vanacarako taṃ disvā „sace idaṃ viṣaṃ bhavēyya
 15 ime mareyyuṃ²⁰, ime pana thokaṃ niddāyivā yathāsukhaṃ
 gacchanti²¹, na idaṃ²² viṣaṃ“ ti²³ sayāṃ pivivā matto hutvā
 maṃsaṃ²⁴ khādītukāmo ahosi, tato aggaṃ katvā²⁵ rukkhamaṇe
 patite²⁶ tittirakukkuṭṭādayo²⁷ māretvā maṃsaṃ aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena maṃsaṃ²⁸ khādanto ekāha-
 20 dvīhaṃ tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpasaso vasati. Vanacarako aññadāpi²⁹ tassa santikaṃ
 gacchati. Ath' assa etad ahosi: „idaṃ pānaṃ³⁰ tāpasena
 saddhiṃ pivissānūti“ so ekaṃ velunālikaṃ³¹ pūretvā pakka-
 maṃsena saddhiṃ haritvā³² paṇṇasālaṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i ² B^d sucāṭi-. ³ B^d pūrito. ⁴ B^d harittaki. ⁵ C^k vanṭā. ⁶ B^d add tattha. ⁷ B^d sayāṃ jāta ⁸ B^d omits va. ⁹ B^d suvakā. ¹⁰ E^d haritvā. ¹¹ C^k -tāya, B^d patita. ¹² C^k tā, omitting iti. ¹³ B^d -yasanta-pena. ¹⁴ B^s -na ¹⁵ C^k sasalo-, B^d lo-, B^s rasaṃlo-. ¹⁶ B^d -gaṇāgantvā. ¹⁷ B^d adds upari, B^s upariśākhā. ¹⁸ C^k patipativā. ¹⁹ C^s viku-, B^d vikuñca-. ²⁰ B^d mā-. ²¹ B^s kūjjivā utthāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² B^d yidaṃ. ²³ B^d adds tato thokaṃ gahetvā. ²⁴ B^d maṃsādi, B^s maṃsāni. ²⁵ B^d adds nippajji, B^s pajjalitvā. ²⁶ B^d patita. ²⁷ C^k tittura-, B^d titthira-. ²⁸ B^d omits ma-. ²⁹ E^d aññe divase ³⁰ C^k pana. C^s pana corr. to pānaṃ, B^d pipānaṃ. ³¹ C^k -nalakaṃ, C^s -nālikaṃ corr to -nalakaṃ ³² B^d gahetvā

pānaṃ¹ pivathā² 'ti vatvā ubho pi maṃsaṃ khādantā pi-
 viṃsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa
 „surā“ ti ca „varuṇīti“³ ca nāmaṃ jātaṃ. Te ubho pi „atth⁴
 eso⁵ upāyo“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁶ paccantana-
 garaṃ gantvā „pānāgārikā⁷ nāma āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. 5
 Rājā pakkosāpesi. te tassa pānaṃ upanesuṃ, rājā dve tayo
 vāre pivitvā majji. tassa taṃ⁸ ekāhadvihamattam eva ahosi.
 Atha ne „aṇṇaṃ pi atthīti“⁹ pucchi, „atthi devā“ 'ti. „kuhiṃ“
 ti, „Himavante devā“ 'ti, „tena hi ānethā“ 'ti. Te gantvā¹⁰
 ekadvevāre¹¹ ānetvā „nibaddhaṃ¹² gantuṃ na sakkhissāma“ 'ti 10
 sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa taccaṃ ādiṃ katvā
 sabbasambhāre¹³ parikkhipitvā¹⁴ nagare suraṃ kariṃsu. Nāgarā
 suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesuṃ, nagaraṃ
 suṇṇaṃ viya ahosi. Te pānāgārikā¹⁵ tato palāyitvā Bārāṇasīṃ
 gantvā „pānāgārikā¹⁶ āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. Rājā 15
 pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ akaṃsu, taṃ
 pi nagaraṃ tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketāṃ¹⁷ Sāke-
 tato Sāvattihīṃ agamaṃsu¹⁸. Tadā Sāvattihīyaṃ Sabbamitto
 nāma rājā ahosi¹⁹, so tesāṃ saṃgahaṃ katvā „kena vo
 attho“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena“²⁰
 pañcaḥ²¹ eva ca²² cāṭisatehīti²³ vutte sabbāṃ dāpesi. Te pañ-
 casu cāṭisatesu suraṃ saṇṭhāpetvā²⁴ cāṭirakkhanatthāya²⁵ eke-
 kāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālaṃ²⁶ bandhiṃsu, te²⁷ paccitvā²⁸
 uttarāṇakāle²⁹ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā
 niddāyīṃsu³⁰, mūsikā āgantvā tesāṃ³¹ kaṇṇanāsikadāṭhikanāṃ- 25
 gutṭhe khāditvā agamiṃsu³². „Bilālā“³³ suraṃ pivitvā matā³⁴

¹ Ck naṃ, Cs naṃ corr. to pānaṃ. ² Bđ varuṇo ti. ³ Bđ eko. ⁴ Bđ kāye-
⁵ Bđ pānaṃkārikā. ⁶ Bđ omits taṃ. ⁷ Bđ atthiṇatthīti. ⁸ C's āg-. ⁹ Bđ
 ekaṃdvevāraṃ. ¹⁰ Bđ nibaddhaṃ. ¹¹ Bđ -raṃ. ¹² Bđ pakkhi-. ¹³ Bđ pānākā-
 guṇā. ¹⁴ Ck -ke, Cs -ko, Bđ pānākārikā, Bđ pānākārikā ¹⁵ Ck -ta, Bđ omits
 sāketāṃ. ¹⁶ Bđ āg-. ¹⁷ Bđ hoti. ¹⁸ Bds add ca. ¹⁹ Ck pañcameva, omitting
 ca, Cs pañcameva ca, Bđ pañcahi, omitting eva ca. ²⁰ Cs Bđ saṇṭha-, Bds add
 mūsikā bhayena. ²¹ Bđ -na-. ²² Ck bilā-, Cs bilā corr. to bilā-, Bđ bilāraṃ.
²³ Bđ bilārā te. ²⁴ Ck pañḍitvā, Bđ pacitvā, Bđ muñcitvā. ²⁵ Bđ uttarāna-,
 Bds uttarāṇakāye. ²⁶ Bds nicāṭiyāṃ. ²⁷ Bđ ne- ²⁸ āg. ²⁹ Bđ rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesum. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha¹, madhuram detha²“ ‘ti vadentā³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“ ‘ti ānāpesi. Bilālāpi⁵ surāya
 5 jinnāya utthahitvā kilantā vicariṃsu. Te disvā rañño āro-
 cesum⁶. Rājā „sace viṣam assa ete mareyyum, madhuren’
 eva⁷ bhavitabban, pivissāma⁸ nan“ ‘ti nagaram alamkārapetvā⁹
 rājāṅgaṇe maṇḍapaṃ kāretvā¹⁰ alamkatamaṇḍape samussita-
 setacchatte¹¹ rājapallamke nisīditvā amaccagana-parivuto suram
 10 pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-
 patṭhānādīsu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“ lokam
 volokento¹² tam rājānam suram pātuṃ nisiṇnam disvā „sac’
 āyam suram pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na
 pivati¹³ tathā nam karissāmiti“ ekam surāpuṇṇam kumbham
 15 hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammu-
 khaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imam kumbham kiṇatha imam kum-
 bham kiṇathā“ ‘ti āha. Sabbamittarājā tam tathā vadantaṃ
 ākāse ṭhitam disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena
 saddhim sallapanto¹⁴ tisso gāthā abhāsi:

- 20 1. Ko pātuṃ āsi tidivā nabhamhi
 obhāsayaṃ samvarim caudimā va,
 gatthehi te rasmiyo niccharanti
 sateratā¹⁵ vijju-r-iv’ antalikkhe. 33.
 2. So chinnavātam¹⁶ kamasī aghamhi¹⁷,
 25 vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasi ca,
 iddhī nu te vatthukatā¹⁸ subhāvitā
 anaddhagūṇam api¹⁹ devatānam. 34.
 3. Vehāsayaṃ saṃkamunāgamuna²⁰ tiṭṭhasi
 ‘kumbham kiṇathā’ ‘ti yam etam attham

¹ Bds deva. ² Bds devā. ³ Bā viravantā. ⁴ Bā mā-. ⁵ Bā bilār-. ⁶ Bā
 -cāpesum. ⁷ Ck -renekena. ⁸ Bā -mi. ⁹ Bā -karetvā. ¹⁰ Bā kārāpetvā. ¹¹
 Bā omits seta. ¹² Bā olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bā -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶
 Ck jinna-, Bā channa-. ¹⁷ Bā agghasmi. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bā andhagunamasi.
²⁰ Ck saṃtamamāg-, C’ saṃkamamāg-, Bds saṃgamamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturaṣīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidivā nabhamhīti kiṃ Tāvatinisabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākato jāto sīti pucchati, samvarin ti rattin, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5 chinnavātan ti valābako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi. aghamhīti⁵ appatighe ākāse, vatthukatā⁶ ti vatthu viya patiṭṭhā viya katā, anaddhagūṇāmapi⁷ devatānaṃ ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁸ anaddhagūṇaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi yā api¹¹ tava subhūvitā ti pucchati, vehāsayam saṃkammāgamā¹² 'ti 10 ākāse pavattapadaṭṭhāraṃ¹³ paticca missāya ca¹⁴ tiṭṭhasi¹⁵. imassa ko vā tuvaṃ¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tiṭṭhamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yam etamatthan ti yaṃ¹⁸ etam¹⁹ vadasi imissa²⁰ kissa vatāyaṃ ti iminā sambandho, yam etam kumbham kiṇāthā 'ti vadasi²¹ kissa vā te yaṃ kumbho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose dasento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phānitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²² suṇātha. 36.
5. Galeyya yaṃ²³ pītvā²⁴ pate papātāni
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallāni²⁵
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā punṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasmi²⁸ anesamāno
āhindaṭi go-r-iva bhakkhasārī²⁹

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck tāya, C^s catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bā -ri-. ⁴ so Cks; Bā -mako. ⁵ Bā agghasmi. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūṇāmapi, Bā anantaḡaṇamasi. ⁸ Bā yā padisā andhāna andhāgamanena, Bā addhāgamanena. ⁹ Ck anandhabhūnaṃ, C^s anaddhabhūnaṃ corr to anaddhagūṇaṃ, Bā anandhagūṇaṃ. ¹⁰ Ck devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sū api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃkammāgamā, Bā saṃgammamāgamā. ¹³ Bā pavattāmpa-. ¹⁴ Bā omits ca. ¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bā nāma. ¹⁸ Bā parami. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṭe. ²³ Ck galeyyam, omitting yaṃ, Bā galeyyaṃ, omitting yaṃ. ²⁴ Bā pīvitvā. ²⁵ Cks -nioli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pīvitvā, Bā ve pīvitvā. ²⁸ Cks -smini. ²⁹ Cks -sāvī.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
careyya gāme visikhantarāni
5 sammūlharitto ativelasāyī⁵
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yaṃ⁶ pītva⁷ uṭṭhāya pavedhamāno
sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanto
so naccatī dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaddhā sayanti
atho sigālehi pi⁹ khāditāse
bandhaṃ vadhāṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.
10. Yaṃ⁶ pītva¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ
sabhāyaṃ āsīno¹¹ apetaavattho
15 sammakkhito vantaḡato vyasanno etc. 42.
11. Yaṃ⁶ pītva¹² ukkaṭṭho āvilakkho¹³
māṃ¹⁴ eva sabbā puthavīti¹⁵ maññe
na me samo cāturanto pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁶ kalahāni¹⁷ pesuṇāni¹⁸
20 dubbappinī naggayinī palāyini
corāna¹⁹ dhuttānaṃ gatī niketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
anekasāhassadhanāni²⁰ loke
ucchinnadāyajjakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññaṃ dhanāṃ rajataṃ jātārūpaṃ
khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
ucchedanī vittavataṃ²¹ kulānaṃ etc. 46.

¹ B^d adds va. ² B^d -gāyati. ³ B^d adds ca. ⁴ C^ks yañce. ⁵ C^ks -sāsi. ⁶ C^ks
yam. ⁷ B^d pivitvā, B^s ve pivitvā. ⁸ B^d bāhū. ⁹ C^ks -lepihi, B^d atho pisiṅgalehi.
¹⁰ B^d yaṃ ve pivitvā. ¹¹ C^ks āsi-, B^d abhāsamāsino. ¹² B^d ve pivitvā, adding
bhāseyya. ¹³ B^d ava-. ¹⁴ B^d patha-. ¹⁵ B^d mānātimāno. ¹⁶ C^ks kalahā. ¹⁷
B^d paresuni, B^s pesuni. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ C^k -sāhassahananāni,
C^s -sāhassagananāni, B^d -sahassāni dhanāni, B^s -sāhassadhanāni. ²⁰ B^d
vattatāni.

15. Yañ ce pītvā¹ dittarūpo va² poso
akkosati pitarāṃ mātarañ ca
sassum pi³ gaṇheyya atho pi suṇhaṃ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dittarūpā va nārī
akkosati sasuraṃ sāmikañ ca 5
dāsam pi gaṇhe paricārakam pi etc. 48.
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme ṭhitaṃ samaṇaṃ⁵ brāhmaṇaṃ vā
gacche apāyam pi⁶ tattonidānaṃ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ duccaritaṃ caranti 10
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayaṃ vajanti⁷ duccaritaṃ caritvā etc. 50.
19. Yaṃ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuṃ hiraññam pi pariccajantā
so taṃ pivitvā alikaṃ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yaṃ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇiyamhi jāto¹¹
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā, 20
dhīrāpi santā bahukaṃ bhaṇanti etc. 53.
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbaṇṇiyaṃ āyasakkañ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti] 25
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹

¹ Bā yaṃ ve pivitvā. ² Bā ca. ³ Bā sassurampi. ⁴ Bā yaṃ ve pivitvā. ⁵ Ck^s -ṇa. ⁶ Bā -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck^s yā yācamānā, C^s yā yācamānā, Bā yaṃ yoca-. ⁹ so Bā; Ck^s yampitvā. ¹⁰ Ck^s posi-. Bā pisi-, B^s pesa-. ¹¹ Bā^s -te. ¹² Ck^s pātuk-. ¹³ Bā^s madanāya. ¹⁴ Bā yaṃ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ Bā -thupā. ¹⁷ B^s -sanā. ¹⁸ Ck^s -yya, Bā -yyaṃ. ¹⁹ Ck^s -kkā, Bā ayyasayyaṃ. ²⁰ Bā yaṃ ve pivitvā. ²¹ Bā -tāriva.

- na hi vāruṇiyā vego¹
narena susaho-r-iva². 55.
24. Yaṁ manussā vivajjenti³
sappaṁ ghoravisam⁴ iva⁵
5 taṁ loke visasamānaṁ
ko naro pātum arahati. 56.
25. Yaṁ ce pivitvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷
samuddatīre paricārayantā
upakkamuṁ musalehi⁸ aññaṁaṇṇaṁ etc. 57.
- 10 26. Yaṁ ce pītivā⁶ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam imaṁ niratthakaṁ
jānaṁ mahārāja kathaṁ pipeyya⁹. 58.
- 15 27. Na imasmi kumbhasmiṁ¹⁰ dadhi vā madhuṁ vā
evaṁ abhiññāya kiṇāhi rāja,
evaṁ hi maṁkumbhagatā mayā tē,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā¹¹ 'ti. 59.

Tattha vajjāniti ādīnavā, gaḷeyyā 'ti gacchanto pade pade pari-
vaṭṭeyya¹¹, yaṁ pītivā¹² pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sohbhan ti āvātaṁ,
20 candaniyoligallaṁ ti candanikaṇ¹³ ca oligallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyan ti
bhuñjitum ayuttaṁ, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārīti¹⁵ purānakasaṭakhādako¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkhaṁ¹⁷ sampari-
yesanto āhiṇḍati¹⁸ evaṁ āhiṇḍatīti attbo, anāthamāno ti nīravassayo anātho
viya, upagāyatīti aññaṁ gāyantaṁ disvā upagantvā va¹⁹ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikhantarānīti antaravīthiyā, ativelasāyīti²⁰ aticiram²¹
pi niddaṁ okkameyya, ativelacārīti pi pāṭho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho,
dārukaṭallako vā 'ti dārumayayantarūpakaṁ viya, bhogajānīnīcupentīti
bhogajānīṇ ca upenti pānātipātādīni katvā daṇḍapilitā dhanajānīṇ ca aññaṁ
c' eva²² vadhabandhādiddukkhaṁ pāpuṇantīti attho, vantaḡato ti attano²³

¹ B^s saṁvego ² B^s narakesussābhoriva. ³ B^d -jjanti. ⁴ B^d ghoraṁvi-. ⁵ C^k
civa, C^s nīva, B^d -visamīva. ⁶ B^d yaṁ ve pītivā. ⁷ C^s -kāveṇnu-, C^k -ka-
veṇnu-, B^d -kāveṇha-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leh? ⁹ B^d pīve-.
¹⁰ B^d na himasmi kumbhamhi, C^k na imasmiṁ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B^d paripateyya. ¹² C^k pivitvā, B^d pītivā. ¹³ B^d -yaṇ. ¹⁴ C^k oli-. ¹⁵ C^k
-sāvīti. ¹⁶ C^k surākasate-. ¹⁷ B^d -ā. ¹⁸ B^d omits āh-. ¹⁹ B^d omits va. ²⁰
C^k -sāsīti. ²¹ B^d atirekataram. ²² C^k aññaṁ. ²³ C^k -nā.

vantasmīn gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pāṭho, tasmiñ
vante csanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayañ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthi
evañ ukkaṃsagato butvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā
paṭhavi, sabbā puthavīti pi pāṭho, cātुरanto ti catusamuddantāya⁵ paṭha-
viyā⁶ issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gaṭṭi 5
nippatti⁷, niketo ti nivāso, tassā punṇan ti yā evarūpā tassā punṇaṃ⁸
yattha vināsayantīti yañ nissāya yattha paṭiṭṭhita evaṃ bahum pi dhañṇā-
disāpateyyaṃ⁹ nāseṇti kapaṇā¹⁰ honti, iddhānti samiddhāni¹¹, phīṇānti
vatthālāṃkārabhaṇḍehi¹² pupphitāni, ucchiṇṇadāyajjakatāni ucchiṇṇa-
dāyajjāni viddhanāni katāni¹³, dīttarūpo ti gabbitarūpo¹⁴, gaṇheyyā 'ti 10
bhariyasaññāya¹⁵ kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano
dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivittvānā ti pivittvā, duc-
caritam caritvā ti evaṃ tīhi dvāehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yañ
yācamānā ti yañ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuñ hiraññaṃ paricca-
jantāpi musāvādāni karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁶ ti pivittvā ṭṭho 15
nappaṇānti vutto ti ken' atthena¹⁷ gatasīti vutto sāsanaṃ duggahitattā¹⁸
taṃ¹⁹ atthaṃ²⁰ na jānāti, hiriṃanāpīti hiriṃuttacittāpi, ekathūpā²¹ ti
sūkarapaṭakā viya hīñjaccehi²² saddhiṃ ekarāsī hutvā, anāsakā ti nirāhārā²³,
thaṇḍiladuḁḁhaseyyaṃ ti bhūmiyaṃ duḁḁhaseyyaṃ sayanti, āyasakkaṃ²⁴ 5
ti garahaṃ, pattakkhandhā ti patikkhandhā, kūṭahatā²⁵ ti gīvāya bad- 20
dhena kūtena hatā²⁶ gāvo viyā²⁷, yathā tā²⁸ tināṃ akkhādaṇṭiyo pāṇiyaṃ api-
vantiyo sayanti tathā sayantīti²⁹ attho, ghoravisaṃmivā³⁰ 'ti ghoravisaṃ
viya, visasaṃmānaṃ ti visasadiṣaṃ, Andhakaveṇḥuputtā³¹ ti dasabhātika-
rājāno, upakkamaṃ ti pahariṃsu, pubbadevā ti Asurā, tīdivā ti Tāva-
timsadevalokā³², sassatiyā ti sassatā³³ dīghāyukabhāvena³⁴ nicecasammatā³⁵ 25
devalokā³⁶ ti attho, samāyā ti saddhiṃ asuraṃyāhi³⁷, jānaṃ ti evaṃ ni-
ratthakaṃ etan³⁸ ti jānanto tumbhādiso paṇḍitapuriso kathaṃ pipeyya³⁹, kum-
bhagatā mayā⁴⁰ ti kumbhagataṃ mayi⁴¹ ayaṃ eva vā pāṭho, akkhātā-
rūpaṃ ti sabhāvato akkhātāni.

Taṃ sutvā rājā surāya ādīnavāṃ ṇatvā⁴² tuṭṭho Sakkassa 30
thutim karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Cks vyaccaṇṇā. ² Bā vipaṇṇo, Ck visatto. ³ Cks osanto. ⁴ Bds -yodhako. ⁵ Ck
-tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bds nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā
punṇaṃ wanting in Cks. ⁹ Cks yaññādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Cks -ddhā.
¹² Bā -kāraḁḁpabhaṇḍehi. ¹³ Cks repeat katāni. ¹⁴ Bā dīppata-, Bs dappita-.
¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivittvā vā. ¹⁷ Bā tenatthenā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Cks nam.
²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Cks -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Cks nira-
bhārā. ²⁴ Bk -saṇyaṇ. ²⁵ Ck ku-, Bā kuṭahatā. ²⁶ Bā hatā ²⁷ Bā omits
viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā - - ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck
-vennu-, Cs -veṇhu-, Bs -veṇḁu-. ³² Cks -ke. ³³ Lā -ti. ³⁴ Bā -kābhavena.
³⁵ Ck tiḁasamattā? Bā nicecasamatā. ³⁶ Cks -ko. ³⁷ Cks -yābhi. ³⁸ Cs patan.
³⁹ Bā pive-. ⁴⁰ Bā mayā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissaṃ vacanaṃ tav' ajja. 60.

5 29. Dadāmi te gānavarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gānavarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchī-
10 tabbo saṇvacchare sataṣaṣattṭhānake tuyhaṃ pañca gāme dadānīti vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato tṭhite kañcanavicittarathe² dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse tṭhatvā dve gāthā abbhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rājā³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānaṃ indo. 62.
31. Mamsodanaṃ sappipāyāsaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi tṭhānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavīrato tīni duccharitāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatṭhānaṃ⁹ upehīti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatṭhānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivītvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggapārāyano ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, Sakko aham evā“ 'ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ C^{ks} rājā. ⁴ C^{ks} -dassa. ⁵ so all three MSS. for ca? ⁶ Bā sapūve. ⁷ C^{ks} tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ C^{ks} -nā ¹⁰ C^s -hīti, Bā upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātake vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālam setacchattam pahāya
mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.:

5

Atīte³ Kampillarattthe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamahesi gabbhaṃ paṭilabbhivā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātāṃ pajaṃ khādituṃ samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanāṃ thapetva yakkhinī ahoṣi. Sā tadā okāsaṃ labhivā 10
tassā passantiyā va⁶ taṃ allamaṃsapesivaṇṇaṃ kumārakaṃ⁷
gahetvā murumurā⁸ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre⁹ pi tath’
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtigharaṃ pavitṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹⁰ ārakkaṃ akāmsu. Vijātadvase
yakkhinī āgantvā puna dārakaṃ gahesi¹¹. Devī „yakkhinīti“¹² 15
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹³ yakkhinīṃ anubandhīmsu. Sā khādituṃ okā-
saṃ alabhantī palāyivā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹⁴ tassā thanaṃ¹⁵ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇhaṃ
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene¹⁶ katvā¹⁷ paṭi- 20
jaggi. Ath’ assa anukkāmena vaḍḍhamānassa ‘manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditvā vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“ saññāya¹⁸ attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyituṃ na
sakkoti. Ath’ assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi. 25
So mūlānubhāvena antaradhāyivā¹⁹ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇṇamahārajassa veyyāvaccatthāya
gatā²⁰ tatth’ eva kalam akāsi. Devī pi catutthe²¹ vāre aññaṃ

3. Cfr. Cariyāp. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² Bā mātu-. ³ Bā adds kira. ⁴ Bā omits
kā. ⁵ Bā bhaveyyanti. ⁶ Bā ga. ⁷ Bā -raṃ. ⁸ Bā murummurā, C⁹ murū
corr to murumurā. ⁹ Bā dutiyavāre. ¹⁰ Bā dālhaṃ. ¹¹ Bā agga-. ¹² Bā
dinnāya sa-, C¹³ diyādinnasaññāya ¹³ Bā mātā ti saññāya. ¹⁴ Bā thaññaṃ. ¹⁵
Eā -lene. ¹⁶ Bā kapetvā, B¹⁷ thapetvā. ¹⁷ C¹⁸ asaññāya. ¹⁸ Bā -yi. ¹⁹ B²⁰
gantvā ²⁰ Bā -a.

puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattiṃ patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bo. tassa

5 aggamahesiyā kucchismiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro i⁹ ssa nāmaṃ karim̐su. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhiniputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyituṃ asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ divā bhīta

10 āgantvā rañño upakkosim̐su¹⁰ „deva eko yakkho dissamāna-rūpo¹¹ susāne mauussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena nagaraṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetuṃ¹² vaṭṭatīti“. Rājā „sādhū“ ti paṭisunivā „gaṇhatha¹³ nan“ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā atthāsi.

15 Yakkhiniputto naggo uggarūpo¹⁴ maraṇabhayaabhīto viravanto manussānaṃ antaraṃ¹⁵ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti maraṇabhayaabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁶. So ekaṃ mahāvattaniataviṃ¹⁷ nissāya maggapaṭipannesu manussesu

20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahasaṃ datvā pañcahi sakaṭasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhīta mauussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-

25 yanto khāpunā¹⁸ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā¹⁹ gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṃ²⁰ āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²¹ nagarā nikkhantamattam

¹ B^d mutattā, B^s vuttattā. ² B^d a-. ³ B^d -sīti. ⁴ B^d tissa. ⁵ B^d karim̐su.
⁶ B^d -āni. ⁷ B^d -am. ⁸ B^d -imhi. ⁹ B^d omits pi. ¹⁰ B^d ārocesi. ¹¹ C^k -rūpena. ¹² B^d ga-. ¹³ B^d -hā-. ¹⁴ B^d ubbhiggatarū-, B^s uggata-. ¹⁵ B^d -re. ¹⁶ C^s āgañji, B^d āgacchi. ¹⁷ C^k -viyaṃ, B^d -vi, B^s mahāaṭaviṃ. ¹⁸ B^d add pāde. ¹⁹ C^k ja-, B^d chatte-. ²⁰ B^d add vadhāya. ²¹ C^k nam.

eva¹ Takkasila-vāsi² Nando nāma mātiposakabrāhmaṇo³ catasso
satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
„suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
„yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath’
eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
Amaccā parihasaṃ karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhaṃ nisin-
natthānaṃ¹⁰ patvā dabbatiṇesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
gantvā ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
bhakkho me si¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
kuto si ko vāsi tad imgha brūhi,
ācikkha jātīm vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
pāṭipadato paṭṭhāya nirāhārassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukkhambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
yitvā nāsakkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
gātham āha:

20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja muñcā ’ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²¹ paṭṭhā nikkhanto, 25
kacchānīti¹⁹ pabbatassā ’ti²².

¹ Bā nikkantameva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātu-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵
Bā nivesana-. ⁶ Ck passeva. ⁷ Cks add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya,
Bā kājenādāya. ¹⁰ Bā nipanna-. ¹¹ Bā si me ¹² Cks onit ti. ¹³ so all
three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶
Ck ūrukamhaṃ, Bā urukammaṃ. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho, ¹⁹ Bā ga-.
²⁰ Cks visa-. ²¹ Bā migavādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti
sarabhamigaṃ.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

π. Sen' eva tvaṃ paṇasī' sassamāno²,
man' esa bhakkho pasad' āyam³ vadesi,
taṃ khādiyānam⁴ pasadam dighaññam⁵

5 khādisam⁶ pacchā, na vilāpakālo⁷ ti. 66.

Tattha senevā¹ ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
vikkiṇasi, sassamāno¹⁰ ti bhissamāno¹¹, taṃ khādiyānam¹² ti taṃ paṭha-
mam¹³ khāditvā, pasadam ti pasadamigaṃ, dighaññam¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁵. khādisam¹⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādisāmi, na vilāpakālo ti
10 mā vilāpi¹⁷ nāyam vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catuttham
gātham āha:

ι. Na c' atthi nokkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁶ paṇhe¹⁷

15 taṃ saṃgaram¹⁸ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁹
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²⁰ ce mayham nikkayena viṇṇamayena²¹ mokkho
atthi, gantvāna ti evaṃ sante aḷḷa imāṃ migāṃ²² khāditvā manā nagaraṃ
gantvā paṇhe²³ ti²⁴ page²⁵ yeva sve tava pātārāsakāle paccāgamanatthāya¹⁶
20 paṭiññam ganhā¹⁷ ti adhippāyo, taṃ saṃgaram¹⁸ ti mayā dhanam te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgaram¹⁸ kato, taṃ tassa datva imāṃ mayā vuttam saccam
anurakkhanto aham puna āgamissāmīti²⁶ attho

Taṃ sutvā yakkho pañcamam gātham āha:

ς. Kiṃ kammajātam anutappatī taṃ²⁷

25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rāja²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkunemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palassi. ² Ck sasmāno. ³ Bā sayamāno ⁴ Ck pasadayam, Bā pasadoyam, read pasado, omitting yam? ⁵ Bā -na. ⁶ Bā ji-; C. tator jighaccham? ⁷ Bā -disam. ⁸ Bā -le. ⁹ Bā palāsiti. ¹⁰ Ck Bā -hā-. ¹¹ Ck ssamāno, Bā sayamāno. ¹² Bā vihisayamāno. ¹³ Bā -nā. ¹⁴ Bā pasadamamsam. ¹⁵ Bā si. ¹⁶ Ck vilapa, Bā lapi. ¹⁷ Bā pacchā-. ¹⁸ Ck paṇhe. ¹⁹ Bā saṅka-. ²⁰ Bā -passasampadāya. ²¹ Bā sa. ²² Bā pi na vi in the place of vi-. ²³ Bā migamamsam. ²⁴ Ck paṇhe, Ck pamñhe. ²⁵ Ck su, Ck omits ti. ²⁶ Bā padose. ²⁷ Bā punāga-. ²⁸ Bā tvaṃ. ²⁹ Ck Bā rāja.

Tattha kammameva kammajātaṃ, anutappatīti¹ anutappati, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakkunemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanāya taṃ anujānitum sakuṇeyyāma 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā² brāhmaṇassa dhanāsā³,
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁵ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajissan⁷ ti. 69.

Tattha paṭimokkham na muttan ti catasso satārāhā gāthā sutvā
dhanan te dassāmīti paṭiññāya mayā attanī paṭimuṇḍitvā ṭhapitaṃ na pana
muttam dhanassa adinnattā. 10

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā⁸
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁹ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁰ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evañ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena vissaṭ-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṃ pāto va āgamiṣṣāmīti“ vatvā
magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā²⁰
balaparivuto nagaraṃ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁵ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsī. 25

Tam atthaṃ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa¹⁶ haṭṭhā
gantvā sakāṃ mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bā tappatīti. ² Bā mahā. ³ Ck^s -sa, read: -nassa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-
⁵ Bā paṭi-. ⁶ Bā -nassasampadāya. ⁷ Ck^s -jissun. ⁸ Ck^s -sa. ⁹ Bā -mukkaṃ.
¹⁰ C^s -jissu, Ck^s āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Ck^s -jassu. Bā punarājavassu. ¹²
Ck^s āgacchessuṃ. ¹³ Bā -yi. ¹⁴ Ck^s datvā. ¹⁵ Ck^s uyyedetvā, C^s uyyodetvā,
Bā uyotvā. ¹⁶ Ck^s purisodassa.

taṃ saṃgaram¹ brāhmaṇassa-ppadāya²
āmantayī puttāṃ Alīnasattum³: 71.

9. Ajj' eva rajjaṃ abhisecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
5 adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa nātte⁶ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakam kumārakam⁸ Pāliyam⁹ pana
Adīnasattun¹⁰ ti likhitam, ajjeva rajjaṃ ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhaṃ abhisekam abhisecayassu¹¹, nātte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

- 10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tuvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

- 15 Tattha kubban ti karonto, yamajjā 'ti yena anārādhana¹⁷ kammena
ajja maṃ rajjamhi tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁸ tam me ācikkha, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjaṃ pi na icchāmi ti attho:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
20 aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissan ti. 74.

- Tattha aparādhito²⁷ ti aparādhām²⁸ ito, tuyhaṃ ti²⁹ tava santakam³⁰,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci³¹ mama
25 appiyaṃ aparādhām³² na sarāmi ti, sandhiṃ ca katvā ti maṃ pana mi-

¹ Bā saṅka-. ² Bā -ṇassa sampadāya ³ Bā alīnasuttam. ⁴ Bā care. ⁵
Bā sesa. ⁶ Cā nātetta. Bā nānte, Bā dassu sante. ⁷ Bā alīna-. ⁸ Bā -ram.
⁹ Cā pāliyam, Cā pāliyam. ¹⁰ Cā ādīnasattan, Bā arindasattan, Bā adīna-
sattan. ¹¹ Cā abhiseka abhiseka, Cā abhisekam abhisekañcayam, Bā abhisekam
abhisecassu, Bā abhisecayam. ¹² Bā nānte, Bā sante. ¹³ Cā nānte, Cā omits
ti tyante. ¹⁴ Bā udi-. ¹⁵ Cā tvaṃ, Cā tvā ¹⁶ Cā na iccheyya. ¹⁷ Cā
-dhane, Bā -dhanam. ¹⁸ Bā ussayāpesi, Cā assasāpesi ¹⁹ Bā ahañhi. ²⁰
Bā -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² Bā ca. ²³ Cā ava-. ²⁴ Bā
yantuviyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ Bā saddhiṃca ²⁶ Cā punāham,
Bā punarā. ²⁷ Bā hantuviyanti in the place of tuyhanti. ²⁸ Bā -ti-. ²⁹ Bā
adds tava santikam

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādissamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā svē tava pātarāsakāle āgamiṣsamīti tena purisādakena sandhiṃ² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamiṣsamīti³ tvaṃ rajjaṃ kārehiṃ vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha :

5

12. Ahaṃ gamiṣsāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkha,
sace tvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idheva 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkha nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁵ ubho pi na bhaviṣsāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha :

13. Addhā hi tāta satān' esa⁶ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa'⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ ti. 76.

15

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabbāvo yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho paṇa mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-taṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikhiṇarukkhasūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkārena khādeyya 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha :

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ṇatte¹⁷,
evaṃ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti. 77.

25

Tattha nimissan ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ parivattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmā²⁰ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ Bā -vadhāṃvānaṃ. ² Ck saddhiṃ, Bds saddhiṃ saccaṃ. ³ Bā -ssāmi. ⁴ Cks tvaṃ. ⁵ Cks omit ubho ti evaṃ sante. ⁶ Cks sutanesa. ⁷ Bā tavassa. ⁸ Bā pasayha. ⁹ so Ck; Cs hirutakkha-, Bā bhidārukkha-, Bs tidārukkha-. ¹⁰ Bds add ekamsena. ¹¹ Bā -desi. ¹² Bā metaṃ. ¹³ Cs hitarukkhamūle, Bā bhidārukkhamūle. ¹⁴ Ck tinarukkha-, Bā tikkhāṇesukkarukkhasūle. ¹⁵ Bā bhitvā. ¹⁶ Bā omits pa-. ¹⁷ Bā ṇante. ¹⁸ Bā etaṃca. ¹⁹ Bds -eyyaṃ. ²⁰ Ck yatasmā, Bā omits ti yasmā. ²¹ Cks omit tasmā.

tava jīvitass atthāya mama maraṇaṃ¹ vānnemi, maraṇam eva vāreni²
icchāmīti attho.

Taṃ sutvā rājā puttassa balaṃ³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampatīcchi. So mātāpitāro vanditvā nagarā
5 nikkhami.

Tam atthaṃ pakāśento S. upaḍḍhagātham āha:

13^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto
vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitāro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nagarā nikkhamitvā
pitarāṃ maggaṃ pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā⁸ sesānaṃ
ovādaṃ datvā asambhūto kesarasīho viya maggaṃ āruya
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Taṃ gacchantāṃ disvā mātā saka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkontī paṭhaviyaṃ papatī¹¹. Pitā
bāhā paggayha mahantena saddena kandati.

Tam pi atthaṃ pakāśento S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,
pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upaḍḍhagāthaṃ vatvā tassa pitarā payuttaṃ āsiṃsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāśento aparāpi catasso
gāthā abhāsī:

16. Taṃ gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā
parammukho vandati pañjali so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā
Pajāpatī candimā sūriyo ca¹⁸ —
eteḥi gutto purisādakambā
anuññāto¹⁹ sotthi paccehi²⁰ tāta. 79.

¹ Bā mataṃ. ² Bā omits maraṇameva vāreni. ³ Bā phalaṃ. ⁴ Cks bha-.
⁵ Cks -tva, Bā -tvā. ⁶ Bā -parijānāpi. ⁷ Bā nēva. ⁸ Ck Bā -tta-, Cs -tvā- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Cks -tā, Bā -ti.
¹³ Cks -sa, Bā tāsīsavādaṃ, Bā āsiṃsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, Cs -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, Cs katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Cks -ti. ¹⁷ Cks teva. ¹⁸ Cks
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcehi.

17. Yam Daṇḍakāraṇṇagatassa¹ mātā
Rāmass' akā² sotthānaṃ sugattā³
tan te⁴ ahaṃ sotthānaṃ karomi,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
nāhaṃ sare jātum Ālīnasatte⁸,
etena saccena sarantu devā.
anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81. 5
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi
na cāpi me manasā appiyo si,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82. 10

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
viditvā¹⁵, pañjalīti tasmiṃ kāle sīrasī añjaliṃ thapetvā vandatī devatā 15
massati, purisāḍakamhā 'ti purisāḍakassa santikā tena anuññāto sotthina
paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāpasivāsi¹⁸ Rāmo
nāma mātīposako¹⁹ mātāpitāro patijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraṇṇo
vijīte Kumbhavatīnagaraṃ gantvā navavidhena vassena sakalaratthe vināsiya-
māne mātāpitunnaṃ²⁰ gūṇaṃ sari, atha naṃ mātupatthānadharmassa²¹ balena²² 20
devatā sotthina ānāyitvā mātu adāsi, taṃ kāraṇaṃ sutivasena²³ āharitvā evaṃ
āba, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karīsi mātupatthānaṃ
nissāya nibhattatā pana mātā akāsi vuttaṃ, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotū 'ti
attho, atha vā karomīti icchāmi, etena saccena 'ti sace devatāhi tassa 25
sotthina ānūtabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṃ²⁸ sarantu devā, Rāmaṃ
viya taṃ pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisāḍena gacchā
'ti anuññāto devatānaṃ ānuhāvena sotthiṃ²⁹ patiaggaccha puttā 'ti vadati,
jātum ālīnasatte³⁰ ti jātu³¹ Ālīnasatte³² mama bhātike ahaṃ sammukhā
vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
puhbo pi³³, evaṃ assa kañiṭṭhā saccam akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bā -kīraṇṇo-. ² Bā akosi, Bā akāsi. ³ Bā sugutto, Bā suguttā. ⁴ Bā hante.

⁵ so all three MSS. ⁶ Bā muñcehi ⁷ Ck puttā. ⁸ Ck jāmadina, Bā jātum-

ālīnasatte. ⁹ Bā -āto. ¹⁰ Bā muccehi, Ck pandehi. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bā -māno.

¹³ Bā pi. ¹⁴ Bā mañceti. ¹⁵ Bā adds mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ

taṃ parammukkhā gacchantāṃ puttāṃ disvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶

Bā muñcehi. ¹⁷ Bā -kāsiti. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā mātu-. ²⁰ Bā -tu.

²¹ Bā -kamma. ²² Bā phalena. ²³ Bā suta-. ²⁴ Bā add taṃ. ²⁵ Bā hban

te. ²⁶ Bā taneva sotthinaṃ. ²⁷ Bā tattheva. ²⁸ Bā mamaṃpi puttāṃ. ²⁹ all

three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādina-, Bā jātumandalisatte. ³¹ Bā add ekaṃsena.

³² Ck ādi-, Bā ā indasatte, Bā ālīna-. ³³ Bā ti.

s i sāmīti mama sāmī Alīnasattu¹ yasmā tvaṃ adhimāṇo² maṃ³ adbhavitvā⁴
atikkamitvā aññāṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññāṃ piyasamvāsā va
mayan ti evaṃ assa aggamaheṣī saccam akāsi

5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā rañño āgamaṇaṃ¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantāṃ disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n' atthi me bhayaṃ“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.:

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si.
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ Ňatvā purisādako ti
15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānam idhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyyā¹⁶, ājānanto āgato maññe ti.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhaheṭṭi²⁰, ahaṃ pitu jīvitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca maṃ khādā 'ti attho.

25 Tato yakkho gātham āha:
22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,
tathā hi vo makhavaṇṇo ubhinnaṃ,

¹ Bā alinda-. ² Bā anadhimāṇo. ³ Bā nāma. ⁴ Bās abhibha-. ⁵ Bā patthesi.
⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Bā adds evaṃ cintesi. ¹⁰
Bā ga-, Bā āgamanamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -tīti. ¹³ Bā athassa, Bā
atha naṃ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bās add tvaṃ. ¹⁷
Cks Bā omit na. ¹⁸ Bās ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamukkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹
Cks tvaṃ. ²² Bā si.

sudukkarāṃ c' eva kataṃ tavēdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sudukkarāṃ.

Tato kumāro g. ā.:

23. Na dukkarāṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gāmya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhattāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhena¹⁰ sagge nibbattanasukhena¹¹ sampayutto bhavitum
maccum icche¹² maritum icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnāṃ atthāya
jīvitapariccāge kiñci dukkarāṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvaṃ kasmā na bhāyasīti¹⁴ pucchi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvi¹⁵ raho vāpi¹⁶ sare na jātu,
saṃkhātajātīmarāṇo¹⁷ 'haṃ asmi, 20
yath' eva me idha tathā parattha. 87.
25. Khād' ajja maṇ dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁸ aggā,
chādayamāno¹⁹ me yaṇ²⁰ tvaṃ adesi māṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekaṃsen' eva na²⁰ sarāṃ²¹, saṃkhātajātī-
marāṇohamasmi²² ahaṃ nāmena suparicchinna-jātīmarāṇo jātasatto²³ amara-
nadhammo nāma u' atthi jānāmi, yatheva me idha 'ti yath' eva²³ mama

¹ Bā mattam. ² Bā pamukkhā. ³ Cā ca. ⁴ Bā matthum. ⁵ so all three MSS. for matuc-? ⁶ Bā -kaṃ gantvā. ⁷ Bā pamukkhā-. ⁸ Bā adds pitu vā. ⁹ Bā atthāya. ¹⁰ Bā sukha saggena ti. ¹¹ Bā nippatita-. ¹² Bā mattumicche ti. ¹³ Cā abhā-. ¹⁴ Cā Bā āvi. ¹⁵ Cā cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ Cā pi-patāmi, Bā omits pi. ¹⁸ so Cā; Bā chādayamāno. ¹⁹ Cā me ya, Bā mayhaṃ. ²⁰ Cā omits na. ²¹ Cā -jāti- asmiṃti, Bā -jātīmarāṇo, omitting hamasmīti. ²² Bā ti attho in the place of jā-. ²³ Cā tattheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maranato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nānena suparicchinnaṃ, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissatthaṃ sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsaṃ⁵ ti maḃi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yam yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyyā-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanaṃ sutvā bhūto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsaṃ khādītum, upāyena naṃ palāpessāmīti“ cintetvā

96. Idaṃ ca⁹ te rucati rājanputta:
 10 cajāsi¹⁰ pāpāni pītuno pamokkhā¹¹,
 tasmā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhañja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggīti ā. 89.

Tattha jalehīti¹³ araṇṇaṃ pavisitvā sārādārūni āharitvā aggīni jaletvā¹³
 niddhūme¹⁴ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādissāmīti dīpeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaraṃ gāthaṃ āha:

27. Tato have¹⁵ dhitimā rājanputto
 dārū samāhatva¹⁶ mahantaṃ aggīni¹⁷
 sandipayitvā¹⁸ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyamaṃ aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggīni katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa-siḥo²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kalam evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo“ ti loma-
 haṃsa-jāto kumāraṃ punappuna²³ oloketto nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja maṃ dāni²⁴ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muhum pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā maṃsa. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 mandesi-, C' yantvaṃ madesi-. Bā mayhaṃ tvaṃ madesi maṃsaṃ in the place
 of me-. ⁶ Ck sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck carāsi, C' cchāsi ¹¹ Bā o. ¹² Ck han, C' bha. ¹³ Bā jā-
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Ck bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -i.
¹⁸ Ck sandhi-, Bā sanni-. ¹⁹ Ck -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggīti. ²¹
 Bā -sosiḥo viya. ²² Bā baraṇa. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāni. ²⁵ Ck Bā -ri.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhun ti puṇappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyham tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesi khādiasasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:
99. N' etādisaṃ⁶ arahati khādītāye⁷
dhamme ʔhitaṃ saccavādiṃ vadaññuṃ,
muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadha
yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 92. 10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khādītukāmo si atha
kasmā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvam
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹¹ 'haṃ tiracchānayaṇiyaṃ
nibbatto Sakkassa¹² devarañño attānaṃ parigaṇhituṃ¹³ na¹⁴ 15
adāsīn“ ti vatvā

3. Indaṃ¹⁵ hi so brāhmaṇaṃ¹⁶ maññamāno (vol. III p. 51.)
saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,
ten' eva so candimā devaputto
sasatthuto¹⁹ kāmāduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito hrāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññamāno ajja imaṃ sarīraṃ khādītva idha vasā 'ti²² evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātum avāsesi²³ vāsāpesitī²⁴ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbatarasam piḷetvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaḥapaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaḥhanena so candimā devaputto sasi aasīti evaṃ sa- 25
satthuto²⁵ lokassa kāmāduho²⁶ pemavaddhana²⁷ ajja²⁸ yakkho virocāti,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ²⁹ pāṭihāriyaṃ ti.

¹ Bā khāda-; read chādamāno? ² Ck omit one tathā. ³ Bā adds kiṃ. ⁴ Ck
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, Bā adds rocamāno. ⁵ Bā kumāraasa in
the place of aṭṭha- ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāse. ⁸ Ck vipa-, Cā vipha-, Bā
phaleyyuṃ. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, Ck karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ Ck -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so Cā; Bā idaṃ, Ck na idaṃ.
¹⁶ Bā -no. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ Ck Bā ā-, Cā ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -rnhajja ²¹ Cā indaṃ corr. to idaṃ. Bā idaṃ, Ck na idaṃ. ²² Bā hi.
²³ Ck āva-, Cā āvā-. ²⁴ Cā va-. ²⁵ Ck sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vaḍḍhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyaṇhetam, Ck kappaṭṭhiyam-.

Tam sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

31. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tvaṃ¹ porisādā pamutto

viroca Kampilla mahānubhāvā²

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātīpakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā viroceti evaṃ tvaṃ pi mama santikā mutto
10 Kampillaraṭṭhe viroca mahānubhāvā 'ti, nandatu 'ti tussatu⁶.

„Gaccha mahāvīrā“ 'ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbisevanaṃ katvā pañcasīlāni⁷ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhīni rattāni honti animisāni, chāyā na paññāyati. asambhītā honti, nāyaṃ yakkho, manusso esa, mayhaṃ kira pitu⁸ tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya⁹ dve khādītā bhavissanti eko¹⁰ puttasinghena paṭijaggito bhavissati¹¹, iminā tena bhavitabbaṃ, imaṃ netvā mayhaṃ pitu⁸ ācikkhitvā rajje paṭiṭṭhāpessāmīti“ cintetvā „evam¹² bho, na tvaṃ yakkho, pitu me jeṭṭhabhātiko si, ehi mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehīti“
20 vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvaṃ mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasīti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso¹³“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā va „kiṃ karonto¹⁴ pitāputtā araṇṇe carathā“ 'ti vatvā tesam nātībhāvam kathesi. So¹⁵ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṃ gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva¹⁶ attabhāve dvidhā¹⁷ jāto, na me rajjen' attho, pabbajissāma' ahaṃ“ ti tāpasassa santike isipabbajjāṃ pabbaji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Ckṣ tvaṃ. ² Ckṣ -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Ckṣ pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adds vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ C¹ eke, C² eke corr. to eko. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukātā-. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ C² dvidhā. C¹ dvi- corr. to dvi-, Bā dvidho.

Tam atthaṃ pakāśento S.¹

32. Tato have² dhitimā rājaputto
katañjalī paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alīnasatto⁵ ti 95.

5

gātham vatvā tassa nagaram gatassa negamādihi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

33. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthārohā rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamuṃ⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

10

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānaṃ vandi. Atha naṃ
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mntto sīti“. „Tāta
nāyaṃ yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayhaṃ petteyyo“
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama petteyyaṃ daṭṭhuṃ
vaṭṭatīti“ āha. Rājā taṃ khaṇaṃ ñeva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānaṃ santikaṃ¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhādītva positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvākāraṇaṃ ca¹² tesam nātibhāvaṃ ca sabbam vitthā-
rena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjam kārehīti“ āha.
„Alaṃ mahārājā“ 'ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
ahaṃ vo catupaccayehi¹⁴ npaṭṭhahissāmiti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ 'ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekaṃ pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhītva mahantaṃ talākaṃ
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasahassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānaṃ bhikkhāhāraṃ²³ paṭṭha-
pesi. So gāmo Cullakammasadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

15

20

25

¹ Bā adds āha ² Ck bha- ³ Bā -hā, Ck pariyaḡā. ⁴ Bā paccāgamā. ⁵ Eā
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? Bā pañjaligatā up-. ⁷ Ck rāja ⁸ Bā
-tiko. ⁹ Bā sabbam-. ¹⁰ Bā -ke ¹¹ Bā tassā. ¹² Ck omits yakkha-. ¹³ Bā
ettha ¹⁴ Bā catūhi-. ¹⁵ Bā na āg-, Ck na ga-. ¹⁶ Bā asamāpadato. ¹⁷ Ck
pabbatattaram? Bā pappantaram ¹⁸ Ck omits kha-. ¹⁹ Bā mahantaṃ. ²⁰
Bā adds mahādhanam kulasahassam. ²¹ Bā omits mahā. ²² Bā nivāsetvā. ²³
Bā -ācāram. ²⁴ Bā khuddakak - - nāma.

somamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāma³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatthero³ sotā-
pattiphale patitṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṃ,
5 tāpaso Śāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaniṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro⁴ abam evā⁵ 'ti. Jayaddisa-
jātakam.

4. Chaddantajātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekaṃ daharabhikkhuniṃ
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyaṃ ekā kuladhītā gharāvāse ādinavaṃ disvā
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunihi saddbhiṃ dhammasavanāya gantvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ desentassa Dasabalassa
aparināpanapūñṇapabbhāvanibbattaṃ uttamarūpasampattiyuttaṃ atta-
bhāvaṃ oloketvā „paricīṇṇapubbā⁶ nu kho me bhavamhi carantiyā⁷“
15 imassa purisassa pādapariṇāṇikā⁸ ti cintesi. Ath' assā taṃ khaṇaṃ
ñeva jātissaraṇṇāṇaṃ uppajji: „Cbaddantavāraṇakāle ahaṃ imassa
purisassa pādapariṇāṇikā bhūtapubbā⁹ 'ti. Ath' assā sarantiyā
mahantaṃ pītipāmojjaṃ uppajji. Sā pītivegena mabābasitaṃ hasitvā
puna cintesi: „pādapariṇāṇikā nāma sāmikānaṃ hitajjhāsaya¹⁰ hi¹¹
20 appakā¹² abitajjhāsaya¹³ va bahutarā, hitajjhāsaya¹⁴ nu kho ahaṃ imassa
purisassa ahoṣiṃ abitajjhāsaya¹⁵ ti sā anussaramānā „ahaṃ appa-
mattakam¹⁶ dosam hadaye ṭhapetvā vīsaṃratanasatikam Chaddanta-
mahāgajissaram Sonuttaram nāma nesādam pesetvā visapītasallena¹⁷
vijjhāpetvā jīvitakkayaṃ pāpesin¹⁸ ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ ahoṣi, sā sokam sandhāretuṃ asakkonti
assasitvā passasitvā¹⁹ mahāsaddena parodi. Taṃ disvā S. sitaṃ
pātukaritvā²⁰ „ko nu kho bbante hetu²¹ sitassa pātukammāyā²² 'ti
bbikkbusaṃghena puṭṭho „bbikkhave ayaṃ daharabhikkhuni pubbe
mayi kataṃ aparādham saritvā roditi²³“ vatvā a. ā.:

¹ B^s adds pana. ² B^s -dammanigamo ³ B^d mātu-. ⁴ B^d alina-. ⁵ C^k
-ciṇṇā-, C^s parimīṇā-, B^d paricīṇṇā-, B^s paricīṇṇa. ⁶ B^d vica-. ⁷ so
all three MSS. for -cāriyā? ⁸ B^d omits hi. ⁹ C^s omit appakā. ¹⁰ B^d -kampi.
¹¹ B^d visayantena sallena. ¹² C^k -sen. B^d -sī. ¹³ I^d omits pa-. ¹⁴ B^d pātun-.
¹⁵ B^d adds ko paccayo ¹⁶ B^d rodātiti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
hassā hatthināgā vaṣimsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tadā
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa pntto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattanukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanasatāyāmo⁴ aṭṭhapaṇṇāsahatthāya 5
rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
chabbaṇṇāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamaheṣiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsuhaddā cā 'ti. 10
Nāgarājā aṭṭhasabassanāgaparivāro Kañcanaguhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṃ
vā papakaṃ⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakaṃ eva
santiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthataṃ suddhaṃ kalla- 15
hāravanaṃ⁹ taṃ ndakaṃ parikkhipitvā ṭhitāṃ. Tadanantaraṃ
yojanavitthataṃ eva suddhaṃ¹⁰ nīluppalavanaṃ taṃ parikkhi-
pitvā ṭhitāṃ, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkhipitvā ṭhitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ 20
sabbesaṃ pi tesāṃ kallahārādivasena¹¹ omīssakavanaṃ yojana-
vitthataṃ eva tāni parikkhipitvā ṭhitāṃ. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ patitṭhappamāṇe¹² uḍake yojanavitthataṃ eva rattasāli-
vanaṃ. Tadanantaraṃ udakapariyante nīlapītalohitodātasura-
bhisukhumaknsnmasamākiṇṇaṃ khnddakagacchavanaṃ. Iti 25
imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khnddaka-
rājamahārājamāsamnggavanaṃ. Tadanantaraṃ tipnsaelāḷukalā-
bukakumbhaṇḍavallivanāni¹³. Tato pūgarukkhappamāṇaṃ¹⁴
ucchuvanaṃ. Tato hatthidantappamāṇaṃ¹⁵ kadaliphalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsaṃ-. ³ Bā vuḍhi-. ⁴ Bā vīsa ra- ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
raṃsihi. ⁷ Bā pañcasate pacceka-. ⁸ C^k pāna-, C^s panna-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
C^s suddha ¹¹ Bā kallahārādīnaṃ vasena. ¹² Bā kaṭippa- ¹³ Bā -vanaṃ.
¹⁴ C^k puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -daṇḍa-, adding phalaṃ.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cātipamāna-
phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam.
Tato kaviṭṭhavanam². Tato omissako mahāvanasaṇḍo³. Tato
veṇuvanam. Ayam assa tasmim kāle sampatti, Saṃyuttaṭṭha-
5 kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-
vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhira-
tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dntiyo
Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udakapabbato⁸ nāma, tato
Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato
10 Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapassapabbato
nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadaham parikkhi-
pitvā pattassa mukhavaṭṭi viya ṭhito, tassa abhantarimappassam
suvannavannam, tato nikkhantena obhāsena Chaddantadaho
samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirinapabbatesu¹⁰ pana eko
15 ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
dve eko yojanam. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
tassa dahassa pubbuttarakanne udakavātapaharaṇokāse mahā-
nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākḥā chayo-
20 janikā, uddham uggatasākḥāpi chayojanikā va, iti so mūlato
paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākḥānam orimantato yāva
pārimantā dvādasayojaniko¹² atṭhahi pārohasahashehi¹³ paṭi-
maṇḍito Muṇḍamaṇipabbato viya vilasamāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-
dantadahassa paua pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannapabbate
25 dvādasayojanikā Kañcanagubā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-
ratte atṭhasahassanāgaparivuto Kañcanaguhāyam vasati, gimha-
kāle udakavātam sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pāro-
hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath¹⁸ assa ekadivasam „mahāsālavanam
pupphitan“ ti ārocayimsu, so saparivāro „sālakīlam kilissamīti“

¹ C^{ks} -pañam-. ² B^d kapīṭha-, B^s kapīṭtha-. ³ B^d soṇḍo. ⁴ B^d tato veḷuvanam.

⁵ B^d -rantarato. ⁶ C^s -kāla-, B^d cula-. ⁷ C^s -kāla-. ⁸ C^{ks} udakapassapab-

⁹ C^s B^d omit tato. ¹⁰ so C^{ks}; B^d bāhīrapa-. ¹¹ B^d add atthi. ¹² B^d -kā.

¹³ C^k roha-, B^d poro-. ¹⁴ C^k B^d vilā-, C^s vila- corr. to vilā- ¹⁵ C^s B^d -ge.

¹⁶ B^d adds nāma. ¹⁷ B^d poro-.

taṃ sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḁkkaṃ kumbhena pahari. Tada¹ Cullasubhaddā uparivātapasse t̥hitā, tassā sarīre sukkhadaṇḁakamissāni² purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca patiṃsu. Mahāsubhaddā pana³ adhovātapasse t̥hitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni patiṃsu. 5 Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḁakamissāni purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁵, hotu jāṇissāmīti“ Mahāsatte veraṃ bandhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā saparivāro nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10 nāgā soṇḁehi usīrakalāpe gahetvā Kelāsakūṭaṃ majjantā viya nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁶ nahāpesuṃ, tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassanāgā saraṃ otarivā udakakīḷaṃ kīḷitvā sarato nāṇapupphāni āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁷ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15 pacchā dve kaṇeruyo⁶ alaṃkarimṃsu. Ath' eko hatthi, sare vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ⁸ labhitvā āharitvā M-assa adāsi. So taṃ soṇḁāya gahetvā reṇuṃ kumbhe okiritvā jetṭhikāya⁹ Mahāsubhaddāya adāsi. Taṃ disvā itarā „idaṃ pi sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ attano piyabhariyāya eva dadāti 20 na mayhaṃ“ ti puna pi tasmim veraṃ bandhi. Ath' eka-divasaṃ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamulālāni¹¹ ca pokkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente¹² Cullasubhaddā⁴ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25 rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaheṣibhāvaṃ patvā tassa piyā manāpā taṃ attano ruciṃ karetuṃ samatthā hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ luddakaṃ¹³ pesetvā imaṃ hatthim visapītena kaṇḁena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Ck omīti ta-. ² Bā rukka - - missakāni. ³ Ck omīti pana. ⁴ Bā cūla-. ⁵ Bā adda pātesi. ⁶ Bā kaṇerukāyo. ⁷ Bā -to, C -tā corr. to -to. ⁸ Bā -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ Ck jetṭhitā ti, C jetṭhitā ni. ¹⁰ Bā -yaṃmahā-. ¹¹ Bā -mūlāni. ¹² C -to corr. to -te. Bā -jante. ¹³ Bā luddaṃ.

chabbannaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam t̥hapesi. Sā tato patthāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddarat̥the rāja-
 mahesiyā kucchismiṃ nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha nam vayappattam Bārāpasiraṇṇo adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā solasannam itthisahassānam jet̥thikā,
 jātissaraṇṇānam patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti“. Tato sarīram
 telena makkhetvā kiliṭṭhavatthanṃ nivāsetvā gilānākāram das-
 10 setvā¹ mañcake nipajji. Rājā „kuhiṃ Subhaddā²“ ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbhaṃ pavisitvā mañcake nisīditvā
 tassā piṭṭhiṃ parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi³, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgi⁴ kañcevasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti hatthehi parimadditapadumamāā viya

Tam sutvā sā itaram gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinantenā upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 taṃ⁵ alabhantiyā jīvitaṃ n' atthīti avoca⁶.

Tam sutvā rājā gātham āha:

- a. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmiṃ nandane
 25 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁷.

Tam sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ Bā adds sirigabbhaṃ pavisitvā. ² Bā cūlasu-. ³ Bā -caṅgi. ⁴ Bā -caṅgiti.

⁵ Bā tañca. ⁶ Bā -caṃ. ⁷ Bā add bhadde subhaddā idhalokasmi manussā
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanaṃandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthi sabbe te vatthukāmakilesakāme ahaṃ te tuyhaṃ dadāmi

⁸ Bā te.

sannipātāpetha¹, tesaṃ majjhe kathessāmīti²“ dīpentī anan-
taraṃ g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,

etesaṃ ahaṃ akkhissaṃ yādiso mama dohaḷo ti³. 100.

Rājā „sādhū“⁴ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā“⁵ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁶ sannipātentū' 'ti'
bheriṇ carāpethā⁷“ 'ti amacce āṇāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁸ luddā yathābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā⁹ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesuṃ, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesuṃ. Rājā tesaṃ āgatabhāvaṃ ñatvā vāta- 10
pāne ṭhito hatthaṃ pasāretvā tesaṃ āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā

vanaññū ca migaññū ca, mama te¹⁰ cattajīvitā ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātāpesi¹¹ ime te, katahatthā ti vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū ca 'ti vanaññū ca mige ca jānanti, mama te¹² ti sabbe pi te mama¹³
cattajīvitā, yam ahaṃ¹⁴ iecchāmi taṃ karontīti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaraṃ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā:

20

chabbisāṇaṃ¹⁵ gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' ahaṃ¹⁶,
tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitan ti. 102.

Tattha nisāmethā 'ti suṇātha, chabbisāṇaṃ ti chabbaṇṇavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahānaṃ

25

dīṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ Bā -pātetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosimsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissaṃ akkhissāma taṃ. ³ Bā -vattakā. ⁴ Bā saṃ. ⁵ Bā sauni-
pātattāya in the place of san-. ⁶ Bā kāsikaraṭṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
C* omits te, Bā has hatthe. ⁹ C* mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā -tā yam ayaṃ. ¹² C* Bā -naṃ. ¹³ Bā
supine ahaṃ.

yam addasā¹ supine rājapntti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo² ti bhāsiṃsu. 103.

Tattha pitunnaṃ ti karanatthe sāmivaccaṃ, i. v. h.: n' eva ambhākaṃ
pitūhi na pitumahehi evarūpo kuṇjaro ditṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā
5 ditṭhalakkhanavasena akkhāhi³ no yādiso tayā ditṭho hatthināgo ti

Anantaram gāthāpi tehi⁴ yeva vuttā:

8. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)

uddhaṃ adho, dasa disā⁶ imāyo,

kataman: disaṃ tiṭṭhati nāgarājā

10 yam addasā¹ supine chabbisāṇan ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, kataman ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbe ludde oloketvā tesaṃ
antare patthaṭapādaṃ¹⁰ bhattapuṭasadisajamghaṃ¹¹ mahājānaṃ
mahāphāsukaṃ¹² bahalamassuṃ tambadāṭhikaṃ nibbidha-
15 piṇḍalaṃ¹³ dussaṇṭhānaṃ bhībhaccaṃ¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paññāyamānaṃ M-assa pubbe verim Sonuttaraṃ¹⁵
nāma nesādaṃ disvā „esa mama vacanaṃ¹⁶ kātuṃ sakkhissa-
tīti“ rājānaṃ anujānāpetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādassa
uparimatalaṃ āruya uttarasīhapaṇjaraṃ vivaritvā Uttara-
20 himavantābhimukhaṃ hatthaṃ pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyaṃ¹⁸ disāyaṃ

atikamma¹⁹ so satta girī²⁰ brahante

Suvaṇṇapasso nāma²¹ girī²⁰ ulāro

supupphito kimpurisānuciṇṇo. 105.

25 10. Āruya selaṃ bhavanaṃ²² kinnarānaṃ
olokaya²³ pabbatapādamūlaṃ,

¹ C^s -sā corr. to -saṃ, B^d -sa. ² C^s hatthināho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^s gāthāhi te. ⁵ C^k omits vi-. ⁶ C^s disā tā. ⁷ C^k disatā, C^s disātā ⁸ B^d disāsu. ⁹ B^d cūlasu-. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k hattaputāsādisaṃ-, C^s bha--saṃ-, B^d -sadigba-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddhaṃ-. ¹⁴ B^d vibhajjaṃ. ¹⁵ C^s soṇu-. ¹⁶ C^k esa camamaṃ, C^s esa mamamaṃ? ¹⁷ C^s -ū. ¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^s atikka-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for pi? ²² so all three MSS. for bhavaṃ? ²³ so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādam¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107.

5

12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁷ kareyyuṃ, nāssa⁸ rajo pi tassā⁹ 'ti. 108.

10

Tattha⁹ ito ti imamhā ṭhānā, uttariyaṃ¹⁰ ti uttarāyaṃ¹¹, ulāro ti mahā¹² itarehi chahi pabbatehi uccatāro, olokāya¹³ 'ti¹⁴ olokeyyāsi, tatthacchatī ti tasmīṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampatiṇchanto¹⁵ tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁶ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātuṃ samatthā nāma n' atthīti duppasaho parehi¹⁷, isādantā ti rathisāsamanadantā, vāta-
javappahārino ti vātajavena gantvā paccāmitte paharapaṣilā¹⁸, bhīmūlā¹⁹ ti bhīṃsanakamālāsaddā nibaddhaṃ²⁰ assāsāṃ²¹ muñcantā²², eritassā²³ 'ti vātassa yaṃ²⁴ saddhūnubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampanaṃ tassa²⁵ pi kuppanti²⁶ evaṃ pharusaṃ, nāssa²⁷ 'ti tassa nāsāvātēna²⁸ viddhamāsitvā bhasmaṃ ka-
tassa²⁹ tassa rajo³⁰ pi na³¹ bhaveyya

20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātārūpassa devi

¹ so Cks; Pds -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks taṃ. ⁵ Bd byāsanadantā. ⁶ so Bd for bhīmālā, Cks timūlaṃ. ⁷ Bd asmī. ⁸ so Cks for na? Bd nasā, B* nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya disāyaṃ, adding ujum gaccha gacchāhi gaṃtvāna brahante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathanameva chapabbate atikkamitvā svaṇṇapapasso nāma gīri kidiso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si ¹⁴ Bd adds acchatī. ¹⁵ Bda -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmī nigrodhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampatiṇchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha sahassanāgā kiṃdisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd bhīmūlan, Cks timūlā. ¹⁹ Bd nubandhaṃ. ²⁰ Bd -sa passāsantā. ²¹ Cks mucantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharītassa yaṃ. ²³ Bd tassā. ²⁴ Bd adds te nāgā tattha tasmī ṭhāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd nassā. ²⁶ Bd nāsāvātēna. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññabbhāvaṃ bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pīna. ³⁰ Ck Bd soṇu-. ³¹ Bd adds hutvā. ³² Bd piladdhanā.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
 kiṃ kāhasī dantapilandhanena¹,
 udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharāṇāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
 5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāsīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda.
 uddhañ ca⁴ sussāmi anussarantī,
 karoḥi me luddaka etaṃ atthaṃ,
 10 dassāmi te gāmavarāni pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahañ, anussarantīti tena vāranena⁵ mayi kataṃ
 veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etaṃhi te atthe nipphādite⁶ sañ-
 vacchare sataśahassuṭṭhānake pañca gāme⁷ dadāmi.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka 'ahaṃ etaṃ⁸
 15 chaddantahatthiṃ mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetuṃ¹⁰
 samatthā homīti' paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanāṃ
 ṭhapesiṃ, mayā supinantena diṭṭhaṃ¹¹ nāma n' atthi, sā pana
 mayā patthitapatthanā samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 yīti¹² taṃ samassāsesi¹². So „sādhu ayyo¹³“ ti tassā va-
 20 canaṃ sampaticchitvā „tena hi me pākaṃ katvā tassa
 vasaṇaṭṭhānaṃ kathehi¹⁴“ pucchanto

15. Katth' acchatī¹⁴ kattha-m-upeti ṭhānaṃ,
 vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
 kathaṃ¹⁵ hi so nahāyati nāgarājā,
 25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatīti kattha vasati, katthamupeti ṭhānaṃ ti
 kattha tiṭṭhatīti attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
 kataramaggena nāma¹⁶ gacchatīti¹⁷, kathaṃ vijānemu 'ti tayā akathite
 mayaṃ kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ Bā piladdhanena, adding māretukāmā kuṇjaraṃ chabbisānaṃ ² Cks -nānī,
 Bā piladdhanā. ³ Bā pucchi. ⁴ Bds uddhacca. ⁵ Bā adds pūre. ⁶ Ck Bā
 nippā-. ⁷ Bā varagāme te tuyhaṃ dassāmi. ⁸ Bā eka. ⁹ Bā māretvā. ¹⁰
 Ck -tu. ¹¹ Bā diṭhā. ¹² Bā -ssāsiti. ¹³ Bā -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵
 Ck kattha, Ck kattha corr. to kathaṃ, Bā kathaṃ. ¹⁶ Bā adds so. ¹⁷ Bā -ati.

Tato sā jātissaraññāṇena paccakkhato diṭṭhatṭhānaṃ tassa
ācikkhanti dve gāthā abhāsi:

16. Tatth' eva sā pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sompupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5
17. Sīsaṃ nahāto² uppalamālabbhārī
sabbaseto puṇḍarikattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [saṃ] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasaṇaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chad-
dantadahaṃ sandhāyāha, sompupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi
uppalehi pañcavaṇṇehi ca padūmehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so
nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabbhārīti uppalādīnaṃ
jalajathalajānaṃ pupphānaṃ mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarikattacaṃgīti⁶ puṇ- 15
ḍarikasadisattacabhāvena⁷ odātena aṅgena samaunnāgato, āmodamāno⁸ ti
āmoditapamodito, saṇṇiketaṃ ti attano vasaṇaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti
sabbabhaddaṃ⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhaḥhi nāgasahashehi parivuto
attano vasaṇaṭṭhānaṃ gacchati.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ 20
māretvā dante āharissāmi” sampaticchi. Ath' assa sā
tuṭṭhā sahaṃsaṃ datvā „gehaṃ tāva gaccha, ito sattābhacca-
yena tattha gamissasīti” taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta”¹⁰ amhākaṃ vāsipharasukuddālanikhādanamuttika-
veḷugumbacchedanasatthitiṇalāyanaasilohadaṇḍakkhānukaayasim- 25
ghāṭakehi attho, sabbāṃ sīghāṃ katvā āharā” ‘ti āṇāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ”¹¹
cammabhastāṃ¹² kātuṃ vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁴ pi no attho, sabbāṃ sīghāṃ katvā
āharā 'ti āṇāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghāṃ katvā 30

¹ Bā -dakā. ² read nahāt? ³ Ck -ī, Bā punnarikatthacaṃgī. ⁴ Ck Bā a-. ⁵
Bā dhārento ⁶ Ck puṇḍarikattha-, Bā punnarikatthacaṃgīti. ⁷ Bā punnarika-
sadisattacabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Cks sabbāṃ-. ¹⁰ Ck tāta, Cs tāta corr. to tāta.
¹¹ Bā -gāhakaṃ. ¹² Cs cammaṇi bhastāṃ. ¹³ Cks vaṭṭatīti. ¹⁴ Cks yottañca-
ratta-, Cs -uāhanañca cam-, Bā -yottaṇi varattaṇi - upāhanaṃ.

- āharitvā adamsn. Sā tassa pātheyyaṃ saṃvidahitvā araṇisa-
hitam ādim katvā¹ sabbam upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikaṃ²
pātheyyaṃ ca sammabhastāyaṃ pakkhipi, tam sabbam pi
knmbhabhāramattaṃ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
5 katvā sattame divase āgantvā devim vanditvā aṭṭhāsi. Atha
nam sā „niṭṭhitam te samma³ panthūpakaraṇaṃ⁴, imam⁵ tāva
pasibbakaṃ gaṇhā“⁶ ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
hatthinaṃ balam dhāreti, tasmā tam pūpapasibbakaṃ⁷ viya
ukkipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahatto viya aṭṭhāsi.
10 Cullasubhadda⁸ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā rañño
ācikkhitvā Sonuttaram uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devim ca
vanditvā rājanivesanā oruyha rathe ṭhapetvā mahantena pari-
vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya⁹ paccan-
tam patvā jānapade¹⁰ nivattetvā paccantavāsīhi saddhim
15 araṇṇaṃ pavisitvā manussapathaṃ atikkamma paccantavāsino
pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikaṃ maggaṃ¹¹
dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹² tulasigahanaṃ¹³
saragahanaṃ¹⁴ tirivacchagahanaṇḍini¹⁵ chakaṇṭakagumbaka-
gahanaṇi vettagahanaṃ omisakagahanaṃ naḷavanasaravana-
20 gahanasadisam¹⁶ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ¹⁷ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
pabbatāgahanaṇi ti aṭṭhārasagahanaṇi paṭipāṭiyā patvā¹⁸ dabbā-
gahanaṇḍini asitena lāyitva¹⁹ tulasigahanaṇḍini veḷugumbacche-
danasatthena chinditvā rukke pharasunā koṭṭetvā²⁰ atimahante
25 nikhādanena vijjhitvā maggaṃ karonto veḷuvane nissenim katvā
veḷugumbaṃ²¹ āruyha veḷum chinditvā aparassa veḷugumbassa
upari pātetvā veḷugumbamatthaken²² eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck -sattuim-, Bā bandhasattuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakaṃ, Bā tampulapasippa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck timsayojana, Ck timsayojanikaṃ maggaṃ corr to timsayojanaṃ. ¹¹ Bā adds saragahanaṃ. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasena. ¹⁵ Bā naḷagahanaṃ sara-. ¹⁶ Ck omits rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ. ¹⁷ Bā petvā upagantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck kotthe-, Bā kote-. ²⁰ Bā veḷuvanagumbaṃ.

sukkhapadaram¹ attharivā tena gantvā aparam attharivā
 itaram khipitvā puna purato attharanto tam atikkamivā
 dopim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde thatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipitvā pabbate
 lagḡāpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadaṇḍena pabbatam 5
 vijjhivā khāṇukam koṭṭetvā tattha thatvā simghāṭakam
 ākaḍḍhitvā puna upari lagḡāpetvā tattha thito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā hetthimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivā khāṇukam niharivā puna abhirūhati, 10
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato² otaranto³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisidivā makkaṭakāṇam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, camnachattena vātam gāhā- 15
 petvā sakunō viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamivā sattarasa-
 gahanāni atikkamivā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamivā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūḷha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggaḥetvāna vākyam
 ādāya tūṇiṃ ca dhanuṃ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma giriṃ¹³ ulāram. 114.
 19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannaṃ
 nigrodharājaṃ atthasahassapādam¹⁶. 115.

25

¹ Bā sukkharukkha-. ² Bā pu-. ³ Bā adds itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -kam. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -riti. ⁸ Bā otarantiti. ⁹ Bā abhirūyha. ¹⁰
 Bāś āvikaronto. ¹¹ so Cks; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Cks; Bāś -poram; read pi for attha?

20. Tatth' addasā kuñjaram chabbisāṇaṃ
sabbasetam duppasahaṃ parehi¹,
rakkhanti naṃ atthasahassanāga
isādantā² vātajavappahārino. 116.
- 5 21. Tatth' addasā pokkharapiṃ adūre
rammaṃ sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sompupphitaṃ bhamaragaṇānuciṇṇaṃ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
- 10 22. Disvāna nāgassa gatiṃ tthitū ca
vīthi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātaṃ āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so Juddo tatth' eva sattabhūmikapāsādāle
tthitāya tassā⁴ vacanaṃ uggohetvā saraṇūṇiraṇ⁵ ca mahādharaṇū ca ādāya
15 pabbatagahanaṃ patvā kataro nu kho Suvanna-passapabbato nāma 'ti satta
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmiṃ kāle tuletī tīreti, so evaṃ tīrento Suvanna-
passaṃ nāma girivaraṃ⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti cintesi, olokayitī tam
kinnarānaṃ bhavanabhūtaṃ⁸ pabbataṃ āruya Subhaddāya dinnasaṇḍāvāsena⁹
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmiṃ pabbatapādamūle avidūre yeva tam
20 nigrodham addasa, tatthā 'ti tasmiṃ nigrodhamūle tthitaṃ. tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati tam pokkha-
raṇiṃ addasa, disvānā 'ti gāthāyaṃ Suvanna-passapabbatā oruya hatthīnaṃ
gatakāle hatthipādakaupāhanaṃ āruya tassa nāgarāṇho gatattthānaṃ nibaddha-
vasanaṭṭhānaṃ¹² upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tittībalitī sabbaṃ disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātaṃ āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātaṃ khaṇitī attho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsaṃ
sattamāsādhikehi sattehi samvaccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassā¹⁷ vasanokāsaṃ sallakkhetvā idha āvātaṃ
30 khaṇitvā¹⁸ „tasmiṃ tthito vāraṇādhīpatiṃ¹⁹ vijjhitvā jivitakkha-
yaṃ pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇaṃ paviṣitvā thambhā-
dīnaṃ²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjetvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsā-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adds subhaddāya. ⁵ Cks -tunhiraṇ.
Bā -tuṇhiraṇ. ⁶ so Cks; Bā vitariyatitī. ⁷ Bā giriulāraṃ. ⁸ Cks -naṃbhū-. ⁹
Bā -saṇḍāvāsena. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bā adds patvā. ¹² Bā nibandhaṃ
vasanaṭṭhānaṃ. ¹³ Bā nhatvā. ¹⁴ Bā tasmā upātaṃ āgacchi, Cks tassā ovādaṃ
āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyaṃ. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa.
¹⁸ C Bā -ni-, Ck -ni-. ¹⁹ Bā adds visapitena kaṇḍena. ²⁰ Bā sambhārādīnaṃ.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvātaṃ khaṇitvā uddhaṭapaṃsum² bijaṃ vapanto viya
 uduke vikiritvā udukkhalapāsāpānam upari thambhe patitṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharivā kaṇḍappa-
 māpaṃ chiddam katvā upari paṃsuṃ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisanatṭhānam katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭṭisakam paṭimuṇcitvā
 kāsāvāni paridahitvā saddhim visapītena⁴ sallena dhanuṃ
 ādāya āvātaṃ otarivā atṭhāsi.

Tam attham pakāsento S.⁵:

10

23. Katvāna⁶ kāsūṃ phalakeli chādayi
 attānam odhāya dhanuṃ ca luddo.
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakammakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹, 15
 sabbe va¹⁰ nāgā nimaduṃ¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṃ ca cuṇṇam¹² karontā
 dhāvinīsu te atṭhadisā samantato. 120.

25. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto 20
 kāsāvam¹⁴ addakkhi dhajam isīnam,
 dukkhena phuṭṭas¹⁵ udapādi¹⁶ saññā:
 arahaddhajo¹⁷ sabbhi avajjharūpo¹⁸ ti ā. 121.

Tattha odhāya¹⁹ 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano²⁰ āvātassa
 passam āgataṃ. so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā²¹ uttinno²² tasmiṃ
 mahāvisālamālake nāma padese atthāsi, ath' assa sarīrato udakam²³ nābhippa- 25
 desena ogaḥitvā²⁴ tena chiddena²⁵ luddassa sarīre pati, tāya saññāya so M-assa
 āgantvā thitabbhāvaṃ natvā tam²⁶ passāgataru puthunā sallena samappayī²⁷ vijjhi.
 dukkatakammakārīti tassa M-assa²⁸ kāyikacetasikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammassa kāraṇo, koṇcam anādīti koṇcanādam kari, tassa
 kira tam sallam²⁹ nābhīya pavisitvā pihakādīni samcunnitvā antāni chiuditvā 30

¹ Bā vasanokāsam. ² C^s -su, Bā uddhataṃpamsu. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵
 Bā adds āha ⁶ Bā khaṇitvā ⁷ C^s Bā omit vatvā. ⁸ so all three MSS. for so?
⁹ C^s ku- ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for naduṃ? ¹² C^s ranam ¹³
 Bā vadhissāminanti. ¹⁴ C^s -yam. ¹⁵ C^k putth-, Bā puth-. ¹⁶ Bā aharad-
 dhajo ¹⁷ C^k avajja-, Bā apajha- ¹⁸ Bā add ca ¹⁹ Bā natvā ²⁰ C^k -e.
²¹ C^k Bā -ka ²² Bā ogaḥitvā. ²³ C^s omit chiddena. ²⁴ Bā omits tam ²⁵
 C^k samappayī, C^s sampayī. ²⁶ Bā omits m-assa. ²⁷ Bā sallena.

pitthibhāgaṃ pharasuṇā pbālentāṃ¹ viya uggaṭṭvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajataṃ² viya pabāramukheṇa lohitaṃ pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanaṃ adbhivāsetuṃ asakkonto vedanāmatto akalapabbataṃ eka ninnādaṃ karonto tikkhattuṃ mahantaṃ koṭṭanādaṃ nadi, sabbeva³ 'ti te
 5 pi sabbe atthasahassā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maranabhayaḥkhātā ghorarūpaṃ ninnaduṃ⁴, cunnāṃ⁵ karontā ti tena saddenāgantva⁶ chaddantavāraṇaṃ vedanāmattoṃ disvā paccūmittaṃ gahissāma⁷ 'ti tinaṃ ka kathaṃ ca cunnavi-
 cunnāṃ karontā dhāvimsu, vadbissametaṃ ti⁸ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhautesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā⁹ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṇānāya vedanaṃ adbhivāsetvā kandassa āgatatthānaṃ sakkhento¹⁰ sace imaṃ¹¹ puratthimadisādīhi āgataṃ bhavissa¹² kumbhādīhi pavisitvā paccima-
 kāyādīhi nikkhamissati imaṃ¹³ paṇa nābhū¹⁴ pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ
 tasma pathaviyaṃ thitena vossattham¹⁵ bhavissatīti upadhāretvā thitaṭṭhānaṃ
 upaparikkhitukāmo ko jānāti kiṃ bhavissati Subhaddam apanetuṃ vattatī¹⁶
 15 cintetvā bhadda atthasahassanāgā nāma paccūmittaṃ pariyesantaṃ disā pakkhantaṃ
 tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva ahaṃ tumhe sandhāretvā samassāsenti¹⁷ 'ti
 thitā khamatha me ti tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu thānesu vadditvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantaṃ bhūmiṃ pādanakheṇa pahāsi, padaraṃ uppatitvā
 gataṃ, so¹⁸ chiddena olokeno Sonuttaraṃ¹⁹ disvā vadhissametaṃ ti²⁰ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇṇaṃ sonḍaṃ pavesetvā parāmasanto Buddhādīnaṃ isīnaṃ dhujāṃ
 kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe thapesi so taṃ ukkhipitvā
 purato thapesi, ath'assa tena²¹ tatharūpenāpi dukkena phuttassa²² ara-
 haddhajo²³ nāma sabbi²⁴ paṇḍitehi avajjharūpo²⁵ aññadattu²⁶ sakkātabbo
 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhīm sallapanto gātha-
 25 dvayaṃ ā :

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²⁷

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-10.

Jāt. II. $\frac{198}{4}$. Therag. v. 880.

27. Yo ca vantakāsāv' assa sīlesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tass' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kāsāvehi anikkasāvo
 indriyadamaṇṇena²⁴ c' eva vacīsaccena ca²⁵ anupagato tehi guṇehi kāsāyara-
 pītaṃ kāsāvavattaṃ paridaha²⁶ so²⁷ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko²⁸ so

¹ Ck pāl-, Cs pbāl-, Bā padāl-. ² Ck Bā -nam. ³ Bā -cā. ⁴ Bā ninnādaṃ.
⁵ Bā cūnnaṃ, Cks ranaṃ ⁶ Bā -na- ⁷ Bā vadhissāmiṇanti. ⁸ Bā karenuyā.
⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā idam. ¹¹ Bā abha-. ¹² Bā -iyā ¹³ Bā visītham ¹⁴ Cks
 -santi ¹⁵ Bā adds taṃ ¹⁶ Cs son- ¹⁷ Bā omits tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ Bā
 arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba ²¹ Bā abajha-. ²² Bā aññadattuṃ. ²³ read
 paridhassati? ²⁴ Bā -damaṇa. ²⁵ Bā adds apeto. ²⁶ Bā yo ²⁷ Bā nānu-

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvānaṃ¹ vantattā² vantakasāvo³ assa sīlesu
susamāhito suppatiṭṭhito paripuṇṇasīlācāro so etaṃ kāsāvānaṃ arabhaṃ nāma⁴ 'ti.

Evam vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi.

5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo

aduṭṭhacitto luddakaṃ ajjhabhāsi⁷:

kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu

mamaṃ vadhī kassa vāyaṃ payogo ti. 124.

10

Tattha kimatthiyaṃ ti āyatim kim patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kāraṇena, kim nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayaṃ payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesi⁸ bhadante,

15

sā pūjitā rājakule Subhaddā

[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,

dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125.

Tattha pūjitā ti aggamahesitṭhāne¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira taṃ
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavantapadesa
20 evarūpo nāma nāgo asukasmim nāma ṭhāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nāgassa chabbanṇarasiṃ samujjaladantā¹¹ tehi mam' attho¹² pīludhanaṃ
kātukāmo¹³ mhi te me āharā 'ti maṃ avoca

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanaṃ adhvāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi,
25 māretukāmatāya pana pahīṇīti“ dīpento gāthadvayaṃ ā.:

30. Bahū hi me dantayugā ulārā

ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,

jānāti sā kodhanā rājaputtī,

vadhatthikā veram akāsi bālā. 126.

30

¹ Cks -vaṃ. ² Cks vantatā ³ Bā -kā-. ⁴ Bā vijhasi, adding kim. ⁵ Bā omits
atthena. ⁶ Bā adds sīha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṃ? ⁸ all
three MSS. -i ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā -ṭhāne ṭhapetvā. ¹¹ Cks -lantā. ¹² Bā adds
atthi. ¹³ Bā kāretukāma. ¹⁴ Bā imaṃ.

31. Utthehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanaṃ rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tissa kira pitupitāmahanāṃ dantā mā vinassimsū³ 'ti
guhāya sannicita, te sandhāya evaṃ āha, jānātīti bahunnaṃ vāraṇānaṃ idha
sannicite dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṃ pana sā maṃ māretukāmā
appamattā⁴ dosaṃ hadaye thapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakaraṃ pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacaṃ, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakaṃ patto, ganha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṃ sutvā nisinnatthānā utthāya⁶ kakacaṃ
ādāya „dante chindissāmīti“ tassa santikaṃ upagato. So pana
ubbedhato atthāsīti hattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantaṭṭhānaṃ na pāpuni⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetthāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisāṃ
soṇḍaṃ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe tṭhatvā
mukhakoṭimāṃsaṃ jānuna¹⁰ paharitvā auto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacaṃ antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukhaṃ lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chindituṃ na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ adbhivāsetvā „kiṃ samma
chindituṃ na sakkosīti¹³“ pucchi. „Āma sāmīti“ vutte¹⁴ M.
satim paṇḍapattāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṃ ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyaṃ¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayāṃ soṇḍaṃ ukkhi-
pituṃ balaṃ n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacaṃ gahetvā aparāparaṃ cālesi, dantā kaḷirā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
aham ime dante tuyhaṃ dadamāno n' eva „mayhaṃ appiyā“

¹ Bā kha- ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakaṃ. ⁴ Bā adds tāva
ime dantā kacchaṃ kakacaṃ pūretvā chinda te gahetvā kāsipuram gamtvā de-
viyā datvā taṃ kodhanaṃ rājaputti. ⁵ Bā vajjāsīti, Ck⁹ vajjeyāsīti. ⁶ Bā vu-
thāya. ⁷ Bā adds atthāsi. ⁸ Bā -nān. ⁹ Bā hatthā- ¹⁰ Bā januna ¹¹ C⁹
sañcārente, Bā sañcaranto. ¹² C⁹ Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhiti. ¹⁴ Bā omits vu-
¹⁵ Bā -ti.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādim' patthento, imehi
 pana me dantehi satasahassagaṇena² sabbaññutañāṇadantā
 va piyatarā³, sabbaññutañāṇapaṭivedhāya me idaṃ puññaṃ
 paccayo hotū⁴ "ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ thānaṃ
 kittakena kālena āgato⁵“ ti pucchitvā „sattamāsaṭṭadivasā-
 dhikehi sattaṣaṃvaccarehīti“ vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubhāvena sattaḍḍivasabbhantare yeva Bārāṇasiyaṃ⁶
 pāpuṇissasīti“ vatvā tassa parittaṃ katvā⁷ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu⁸ yeva tesu nāgesu c' eva Subhad-
 dāya ca⁹ kālaṃ akāsi.

Imam attham pakāsento S.⁹

32. Uṭṭhāya so luddo khuraṃ¹⁰ gahetvā
 chetvāna dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭime pathavyā
 ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha¹¹. 128. 15

Tattha vaggū ti vilāsavante. śubhe ti sundare, appatime ti imissā puthuviyaṃ aññehi¹² asadise.

Tasmim pakkante nāgā paccāmittam adisvā āgamiṃsu.

Tam attham pakāsento S.¹³

33. Bhayadditā nāgaradhena attā 20
ye te nāgā attā¹⁴ disā vidhāvum
adisva¹⁵ posam gajapaccanittam¹⁶
paccāgamum yena so nāgarājā ti āha¹⁷. 129.

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayena upaddutā, attā ti dukkhitā,
gajapaccamittan¹⁶ u gajassa paccamittān, yena so ti yattha mahāvisāla- 25
mālake¹⁸ so nāgarājā kālān katvā Kelāsapabbato viya patito taṁ tñhānaṁ
paceāgamun ti attho

¹ B^d sakkasampatti na mārāsampatti na brahmasampatti. ² B^d satagunena saḥassagunena sataḥassagunena ³ C^k omits sabba -- tarā, B^d omits tarā.

⁴ Ck abato, B^d adds si. ⁵ B^d -sī, C^s -sim ⁶ B^d adds tam. ⁷ Ck āgatesu.

⁸ B_d omits *ceva* and *ca* ⁹ B_d adds *āha* ¹⁰ B_d *kha-*. ¹¹ B_d omits *āha* ¹²

Bd^s add dantehi. ¹³ Bd adds āha. ¹⁴ Ck -ā. ¹⁵ Cs adisvā, Bd^s adisvāna.

¹⁶ B_d paccā - ¹⁷ B_d omits āha. ¹⁸ C_{ks} -mālake, B_d omits mahā.

Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
 kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
 „bhante tumbhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
 kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā⁴ ‘ti vadimsu.
 5 Pañcasatāpi⁴ paccekabuddhā⁵ ākāsenāgantvā mālake⁶ otarimsu.
 Tasmim khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
 ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁷ jhā-
 payimsu. Paccekabuddhā sabbarattim ālāhane⁸ sajjhāyam
 akaṃsu. Aṭṭhasahassā⁹ nāgā ālāhanam¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
 10 Subhaddam purato katvā attano vasanaṭṭhānam gamimsu¹¹.

Etam attham pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditva¹² nāgā
 sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
 agamaṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
 15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
 Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁷.

Tam attham pakāsento S.¹⁸

20 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
 suvaṇṇarājīhi samantamodare
 so luddako Kāṇipuraṃ upāgami,
 upanesi so rājakaṇṇāya dante:
 25 nāgo hato, handa im’ assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhīti suvaṇṇaramsihi¹⁹, samantamodare ti sa-
 mantato obhāsente²⁰, sakalavanasandam suvaṇṇavaggaṃ viya karonte²¹,
 upanesiṃ Chiddantavāraḥassa chabbannaramsiṃ viya vissajjamāne yamakadante

¹ Cks tena hi. ² Bā -kānaṃj ac-. ³ Bā visapitena sa- ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
 adds pi. ⁶ Cks māl-, Bā visālamālake ⁷ Ck citam āpetvā, Bā cittakam-.
 Ck Bā ālā-, Bā adding dhamman ⁸ Bā -a ⁹ Ck ālā-, ¹⁰ Ck āg-. ¹¹ Bā āg-. ¹² Cks
 -tvā, Bā tvāna. ¹³ Ck sisakena, Ck sisakena. ¹⁴ Bā āgamiṃsu. ¹⁵ read: katvā
 pure sabbabhaddam mahesiṃ? ¹⁶ Ck son- ¹⁷ Bā -nasiyam sampāpuni ¹⁸
 Bā adds āha ¹⁹ Cks -rājīhi. ²⁰ Bā -sante, Cks -sento ²¹ Cks -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsanaṃ pesetvā tāya rañño
ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapito Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pav-
sitvā pāsādam āruya⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakaṃ⁷
dosam hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hato mato“ ti¹⁰. „Mata-
bhāvaṃ me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbappa-
raṇsivicitte dante 'maṇitālavapṭena¹² gahetvā ūrusu ṭhapetvā
purimabhāve¹³ attano piyasāmikassa dante oloketi „evārūpaṃ
nāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapītena sallena jīvitakkha-
yaṃ pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-aṃ¹⁶ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhiyāsetuṃ [nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁷, taṃ divasaṃ eva kālam akāsi¹⁸.

Tam atthaṃ-ppakāseto S.¹⁹

26. Disvāna dantāni gajuttamassa
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132. 15
27. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitāṃ akāsi parisāya majjhe,
pucchimsu bhikkhū suvinuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133. 20
28. Yam addasātha²¹ dahariṃ kumāriṃ
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇā ahoṣi,
ahaṃ tadā nāgarājā ahoṣiṃ. 134. 25
29. Adāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Cks ga-. ² Bā -cāpetvā. ³ Bā -raṃ. ⁴ Cs son-. ⁵ Cks oruya, Bā āruyhitvā.

⁶ Bā upanāmesi upanāmetvā. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā -tthā ti vadati. ⁹ Cks omit mayā.

¹⁰ Cks omit matoti. ¹¹ Bā jānāthā ti hauda tassa ime ¹² so Cks; Bā maṇi-

kālahatthavapṭe, Bā maṇirālahatthavapṭe ¹³ Bā 1 orāṇaka, Bā porānakassa. ¹⁴

Bā add ime. ¹⁵ Bā add sonuttaro. ¹⁶ Bā mahāsuttaṃ. ¹⁷ Bā phalitvā ¹⁸

Bā -siti. ¹⁹ Bā adds āha. ²⁰ Bā ca ²¹ Bā -ssatha ²² Bā anagāriyaṃ.

yo¹ luddako Kāsipuram upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūram cīrarattasamsitām²
uccāvacam³ caritam idaṃ purāṇam
5 vītaddaro vītasoko visallo

sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41. Aham vo tena kālena ahoṣim tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣim, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇeutehi dhammasaṃgāyikattherehi
10 thapitā.

Tattha sitam akāsi āvuso⁴ sambodhippato S. maharubbhāvo⁵ alam-
katadhammāsane parisamajjhe nisinnu ekadivasam sitam akāsi. na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sitam na karoni tumhehi⁶ ca sitam kena nu
kho kāraṇena tam katan ti mahākhīṇāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ ti evaṃ puṭṭho āvuso S attano sitakāraṇam āciikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhunim dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yam etaṃ⁸ daharam yobbanap-
pattam kunārim kāsīyavattham anagāriyam upetaṃ pabbajitvā imasumim sāsane
carantim addasātha⁹ passatha sā tadā visapīṭasallena¹⁰ nūgam¹¹ gantvā¹²
vadhehīti Sonuttaram¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahoṣi tena gantvā jīvītakkhayaṃ
20 pāpito aham tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣim ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūram ti na avasuram anattam
gata-urīyam ti attho, cīrarattasamsitam¹⁷ ti ito cīraratte anekavassakoti-
matthake samsitam¹⁸ caritam¹⁹ anucinnam, i v. h: āvuso ito anekavassakoti-
matthake samsaritam²⁰ pi pubbanhe katan tam divasam eva sāyanhe saranto
25 viya attano caritavasena uccam tāya rājadhītāya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritam²³ idaṃ purāṇam rājādīnam darāṇam²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nārudhanasokādīnam²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnam
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jāntvā Buddho abhāsi²⁹, aham vo ti ettha vo ti
nīpātamattham. bhikkhave aham tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣim ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño koci tadā homi, atha kho
nāgarājā bhoṃti attho, evaṃ dhārethā³² ti tumhe etaṃ³² jātakan evaṃ dhā-
retha³³ pariyāpunātha

¹ Ck^s so, Bā ya ² Bā -rattay samsitam ³ Ck^s uccāni, C^s uccānīcam ⁴ Bā
so ⁵ Bā adds alamkatasabāyā ⁶ Ck^s tumhe. ⁷ Bā -ssaiḥā ⁸ Bā ekaṃ,
omitting yam. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pīṭena- ¹¹ Bā nāgarājāṃ, adding
vijitvā ¹² Bā gantvā, Ck^s hantvā ¹³ C^s son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Ck^s
pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako ¹⁷ Bā -rattiyamsitam. ¹⁸ Bā samsari-
tam. ¹⁹ Bā omits ca ²⁰ Bā sitam ²¹ Bā omits ca. ²² Ck^s Bā son-. ²³
Bā -nīcānīca-. ²⁴ Ck^s dā-, Bā purāṇa, B^s arinānam. ²⁵ Bā vigatāya, Ck^s viha-
tatāya. ²⁶ Bā adds pana ²⁷ Bā omits dhana, Ck^s sokadhanasokā-. ²⁸ C^s
viha-. ²⁹ Bā -no ca ³⁰ Bā -siti ³¹ Ck^s homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³
Bā tam ³⁴ Bā upadhāretha. adding ganhātha

Imañ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā
pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-
jātakaṃ.

5. Saṃbhavajātaka.

Rajjañca paṭipannasmā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthum Mahāummaggajātake āvibhavissati.

Atīte pana Kururatṭhe Indapattanagare Dhanāñ-
jayakora byo nāma' rajjaṃ kāreti'. Tassa Sucīrato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānūsāsako ahosi. Rājā
dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-
rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjañ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ' pattum icchāmi vijetun' paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va' dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ' atthañ ca dhammañ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṃ atthañ ca dhammañ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjaṃ ti ācariya mayam imasmiṃ sattayojanike Indapattanagare
rajjañ ca tiyojanasatike Kururatṭhe issariyabhāvasanikhātāṃ adhipaccaṃ ca
paṭipannā adhigatā, mahattaṃ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ pathaviṃ dhammena abhūbhavitum ajjhottharituṃ icchāmi,
kicco⁹ vā¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karanīyataro, rājā-
nuvattako hi loko. so tasmīṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa
dhammo¹⁴ rañño va kicco ti. idha cevāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bds ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bds pacca. ⁷ Cks sohaṃ ⁸ Bds mahantaṃ ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bds eā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādīsu
anibbattivā devesu ca manussesu ca⁴ yasaṃ⁵ issariyaṃ sobhaggaṃ pāpuṇey-
yāma taṃ⁶ kāraṇaṃ kathehīti, yo haṇ ti brāhmaṇo yo ahaṃ phalavipākasaṃ-
khātaṃ atthaṇ ca tassa⁷ atthassa hetubhūtaṃ dhammaṇ ca kattuṃ samādāya
5 vattitum uppādetuṇ ca icchāmi, taṃ tvaṇ ti⁸ taṃ⁹ tassa¹⁰ mayhaṃ tvaṃ
sukheṇ' eva nibbānagāminimaggaṃ āruya appaṭisandhikabhāvaṃ patthentassa taṃ
atthaṇ ca dhammaṇ ca pucchito akkhāhi me pākataṃ katvā kathehiti brāh-
maṇaṃ dhammayagapaṇhaṃ pucchi.

Ayaṃ pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
10 buddham ev' etaṇ¹¹ pucchitum yuttaṃ, tasmiṃ asati sabbaññu-
tañānapariyesakaṃ Bodhisattaṃ. Sucīrato pana attano abodhi-
sattatāya paṇhaṃ kathetum nāsakkhi asakkonto ca paṇḍita-
mānaṃ akatvā attano asamatthabbhāvaṃ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
15 yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avisaṃsaṃ esa mahārāja paṇho mādisānaṃ, ahaṃ hi n' ev'
assa ādīnaṃ paṇḍitānaṃ passāmi, andhakāraṇ¹⁶ pavittho viya homi, Bārāṇasi-
rañño pana purohito Vidhuro nama brāhmaṇo atthi so etaṃ ācikkheyya,
20 taṃ tvaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattuṃ icchasi etad¹⁷ akkhātum
na añño arahati

Rājā tassa vacanaṃ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṃ
tassa santikam gacchā“ 'ti paṇḍitākaṃ datvā taṃ pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṃ,
25 nikkham imaṃ¹⁸ suvaṇṇassa haraṃ gaccha Sucīrata,
abhihāraṃ imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṃ ti santikaṃ, nikkhaṇ ti pañcadasasuvaṇṇā¹⁹ eko
nikkhaṇ, ayaṃ pana rattasuvannaṃ nikkhasahassaṃ datvā evaṃ āha, imaṃ
dajjā ti tena imasmiṃ dhammayagapaṇhe kathite tassā²⁰ atthadhammānu-
30 satthiyā abhihāraṃ pūjāṃ karuṇto imaṃ nikkhasahassaṃ dadeyyāsīti²¹.

¹ Bā omits ca ² Bā pappo-. ³ Bā mayā ⁴ Bā ma. ⁵ Ck's yam ⁶ Bā's taṃ
no. ⁷ Ck's cassa. ⁸ Ck omits taṃ tvaṇ ti ⁹ Bā omits taṃ. ¹⁰ Ck omits
tassa. ¹¹ Ck evenam, Bā buddhametaṃ. ¹² Ck's naa- ¹³ Bā vidhūrā. ¹⁴ Ck
akko-, Ck's akkho-. ¹⁵ Ck has etadakkhātum na añño arahati in the place of
khattiyā - - attho. ¹⁶ Bā -ra ¹⁷ Bā etaṃ. ¹⁸ Bā nikkhañci-. ¹⁹ Ck -e,
Ck -o. ²⁰ Bā tassa. ²¹ Ck's dadeyyāti

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ parivārattāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā taṃ khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā ujukam eva Bārāṇasīṃ agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti 5 sabbāni tāni tñānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañham⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhitvā anupubbena Bārāṇasīṃ patvā ekasmiṃ tñāne nivāsaṃ gahetvā katipayehi⁸ saddhiṃ pātārāsaṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgatabhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja- 10 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-adhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucirato adhippāgato¹³ 15 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule ugghatasippo, tasmā tena saddhiṃ ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne sukhanisino „saṃma kimatthaṃ āgato sīti“ puṭṭho āgamana- 20 kāraṇaṃ ācikkhanto atṭhamam g. ā.

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhitṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25 tena pesito idhāgamini, pucchesi¹⁸ ti so Yudhitṭhilagotto Dhanañjayaṛājā mam dhammayāgapañhaṃ nāma pucchi, ahaṃ kathetum asakkonto tvaṃ¹⁹ sakkhissasi²⁰ ti natvā tassārocesin²¹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchanaṭṭhāya mam tava santikaṃ pesento Vidhurassa²² santikaṃ gantvā imassa pañhassa atthaṃ ea pālidhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā -paṭṭaṇṇa. ² Bā -ranatthāya. ³ Bā -yaṇṇa. ⁴ Bā adds pana. ⁵ C^k Bā āg- ⁶ C^k -a. ⁷ Bā pañhassa visajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds janehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰ Bā -dhū-. ¹¹ C^k svādhippākāgā, C^s -ppagākā. ¹² C^k svādhippākā. ¹³ C^k adhippāgābato, B^s adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra- ¹⁶ C^k -vyassa. ¹⁷ C^s pañhi-, Bā pañhi-. ¹⁸ C^k taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā- ²⁰ Bā vidhūra

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-mīti“ Gaṅgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

9. Gaṅgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātuṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti 146.

- Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisamukkhātāṃ
10 gaṅgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmiṃ kathaṃ so okāso bhavissati yasmīṃ⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittekaḡgataṃ⁷ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātuṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

- Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā nāṇavanta-
15 taro, so te vyākariṣṣati“⁸. tassa santikaṃ gaḡchā“⁹ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹⁰ 'ti. 147.

- 20 Tattha oraso ti ure samvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṃ sutvā Sucirato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātarāsassa attano parisāya majjihe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

- Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:
25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ.
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare. •

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi ² Bā tam. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na tam
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmā. ⁶ Bā -aṇ. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Bā āg- ¹¹ Cks svādhippaka

12. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi² me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu⁵
paradārakakamme³ abhinivīṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaṇiṭṭho
Saṅjayakumāro⁷ mayā⁸ visadaṇṇāpataro⁹, taṃ pucchā, so te
taṃ paṇhaṃ vissajjessatīti¹⁰ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi: 10

13. Maṇsakācam⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ' ahaṃ,
na te sakkomi akkhātūṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjāyo nāma me bhātā kaṇiṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹¹ ti. 151. 15

Tattha maṇsakācam⁹ ti yathā nāma puriso thūlamigamaṇisaṃ kācenā-
dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṇsakācam⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyam chaddetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homīti dipento evaṃ āha

So tasmīṃ yeva khaṇe Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena¹⁴
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi. 20

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisinnaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino, 25
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāram eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāram sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ C^{ks} pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāham. ⁶ Bā
sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā ativiyaṇṇānavantataro. ⁹ Bā -jam. ¹⁰ Bā kāje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bā vasavattaniṃ. ¹³ Bā -taṅgo-. ¹⁴ C^{ks} -ppakā. ¹⁵ C^k Bā
parīsati, C^s parīsatiṃ. ¹⁶ Bā adds pana.

taritvā paratīraṃ gacchāmi. taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca naḍim
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaṇiṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikaṇāno⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ 'ti.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaṇiṭṭho me Sucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇa⁸ 'ti. 155.

Taṃ sutvā Sucīrato „ayaṃ paṇho imasmim loke abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n' atthi, maññe"
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo. nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaṇṇā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁹ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabban, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ ambhakaṃ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nipātamattam, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Saṇjāyo cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijñanti¹², añño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etam akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaṇṇā, kena kāraṇena jānitum sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Saṇjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹³ vissajjane n' atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵ 'ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāseto dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bā -miti. ² Ck^s omt me. ³ Bā adds sataḥassaguṇena ⁴ Bā -ñānataro
⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Bā pucchāhi. ⁷ Bā -te. ⁸ Bā -hā-. ⁹ Ck^s -ttho. ¹⁰ Bā vada-.
¹¹ Bā -dhū-. ¹² Ck^s viditanti, Bā vidu ti. ¹³ Bā pañhā ¹⁴ so all three MSS.
for koci? ¹⁵ Ck^s gacchē, omitting taṃ pucchā. Bā gaccha naṃ pucchā.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāśabātuyā
sabbe tāragāṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumaṇṇuppheli sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtaganālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavadattānī 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹¹
nisīthe¹¹ pabbataggasmiṃ pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadrāṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenuṃ jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa 'ti. 169. 25

Tattha jaññā ti jānissasi¹⁴. cando ti punnacando, vimalo ti abbā-
dimalarahito, evampi daharūpeto ti evaṃ Sambhavakumāro daharabbāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgānā, Bā taragāṇe ⁴ Cks upe- ⁵ Ck
raññāko. ⁶ Ck sañjanno, Cs sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Cs
varaṃ kaccho, Bs vane gacche. ⁸ Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -bemaṇṇācaho, Cs -hevanandaho, Bā -hevandanebo. ¹¹
Ck -te, Bā nisīve. ¹² Bā bahutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhaye. ¹⁴ Cks -ti.

- upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapanditehi² atirocati³ bhāsati⁴, rammako ti cittamāso, atevaññehi⁵ ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 5 pātasamaye himayutto ti himavā, gimhakāle himaṇi vamaṇti⁶ himavā, sampatta-
 janam⁷ gandhena madayati⁸ Gandhamādano, mahābhūtagaṇālayo ti
 devagananivāso, disā bhātiti sabbadisā ekobhāso⁹ viya karoti, pavātiti
 gandhena sabbadisā¹⁰ pharati¹¹, evan ti Sambhavo pi nāṇayogena¹² sabba-
 disā¹³ bhāti¹⁴ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinihi
 accīhi¹⁵ yutto, jalamāno caram¹⁶ kacce¹⁷ ti kaccasamikkhāte¹⁸ mahāvane
 10 jalanto carati, anālo ti atitto gatamaggaṣṣa kanhabbhāvena kanhavattani yaññe
 āhūtiyasena¹⁹ āhutam²⁰ ghatam a-anātīti ghatāsano dhūmaketu kiccaṃ assa
 sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandāho²¹ ti ahevamaṇi vuccati
 vanasando, uttamavanasaṇḍadāho ti²² attho, nisīthe²³ ti rattibhāge, pabbat-
 taggasmiṇ ti pabbatasikhare, pahūtedho²⁴ ti bahūindhano²⁵, virocātīti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁶, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi
 paññāyogena virocāti, bhādran ti bhādran assājāṇiyam javasampattiya jānanti
 na sarīreṇa, vāhiye²⁷ ti bahutabbe bhāre -ati bhāravahanatiya²⁸ ayaṃ uttamo
 ti²⁹ bahivaddam jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhīra ti jānanti,
 bhāsamānaṇ ti ettha pana³⁰ bhāsamānaṇ jānanti missamā hālehi paṇḍitaru
 20 ti suttamā āharitabbāni

Sucīrato evaṃ etasmiṃ * Sambhavaṃ vaṇṇante „pañham
 pucchitvā jānissāmiti“ „kham pana te kumārakaniṭṭho“ ti
 pucchi. Ath' assa so sīhapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³⁰ pāsādadvāre antaravīthiyaṃ kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kīlati ayaṃ mama kaniṭṭho, upasamkamitvā
 naṃ puccha³¹, Buddhalīlāya te pañham kathessatīti“ āha.
 Sucīrato tassa vacanaṃ sutvā pāsādā oruḥa kumārassa
 santikaṃ agamāsi, kāya velāyā ti kumārasya³² nivatthasāṭakaṃ

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā virocati. C* atirocati atikkamitvā

virocati. ⁴ Bā sobhati. ⁵ C* himaṇi vatiti. Bā himaṇi vamaṇti. ⁶ Bā -ttañja-.

⁷ Bā mo- ⁸ so all three MSS. ⁹ C* sabbā. ¹⁰ C* pa-. Bā vāyati. ¹¹

Bā paññāyo- ¹² Bā sabba-. ¹³ Bā bhāsati. ¹⁴ Bā -yā yasassimā accimāhiti

acchihī. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga- ¹⁷ C* āhū-. ¹⁸ C* āhū-, Bā ahuti. ¹⁹

C* -naṇḍāho. ²⁰ Bā -sanaṇḍaṇ dahatīti. ²¹ C* nisīce, Bā nisīce. ²² C* bahu-,

C* bahū-. Bā bahūtejo. Bā pahūtejo. ²³ Bā bahutaddhino, Bā pahūtāindhano.

²⁴ C* obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhiye. ²⁶ C* -vahanāyā, Bā -vahanāyā. ²⁷ C*

omit ti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmim. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo

³¹ Bā tam pucchatha. ³² C* -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubhoḥi hatthehi paṃsum gahetvā
 ʧhitavelāya.

Tam atthaṃ āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṃ,

tam addasa mahābrahmā kīlāmānaṃ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane

M. pi brāhmaṇaṃ āgantvā purato ʧitanaṃ disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṃ Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṃ pañhaṃ kathetuṃ samatthaṃ
 alabhitvā tava santikaṃ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṃ āgato, ahaṃ
 nāṇena mahallako“ ti hiriottappaṃ paṭilabhitvā hatthagataṃ
 paṃsum chaḍḍetvā khandhato sātakaṃ ādāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhalīhāya te kathessāmīti“ sabbaññū pavā-
 raṇaṃ pavāresi. Tato brāhmano 15

34. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa yasassino,

'atthaṃ dhammaṃ ca pucchassu' icc-abravi Yndhiṭṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṃ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
 cando viya pākato ahosi. Atha naṃ „tena hi suṇāhīti“ vatvā
 dhammayāgapañhaṃ vissajjento

35. Taggha⁴ te ahaṃ akkhissaṃ yathāpi kusalo tathā,

rājā ca kho naṃ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṃ ʧatvā maḍhurassarena⁶ dhammaṃ
 desentassa saddo dvādasayojanikaṃ sakala-Bārāpasinagaram⁷
 avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṃsu, M.
 mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṃ paṭṭhapesi.

¹ Bḍ adds kanthe. ² Cks -ppakā. ³ Bḍ -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bḍ tam. ⁶ Bḍ -rena
 sarena. ⁷ Bḍ -lambārā-. ⁸ Bḍ atthari. ⁹ Bḍ adds ca. ¹⁰ Bḍ -nassamajjhe

Tattha tagghā 'ti ekaṃsavacanaṃ, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo
sabbāññū Buddhō ñeikkhati tathā ekaṃsen' eva aham akkhissan ti attho. rājā
ca kho na¹ ti aham etom² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti
tathā kathessāmi, tato uttarini rājā evam taṃ jānāti yadi karissati vā na vā
⁵ karissati. karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva nam² bhavissati mayhaṃ
pana doṣo n' atthāti dīpeti

Evam imāya gāthāya pañhakathanam paṭijānitvā idāni
dhammayāgapañhaṃ kathento

- ³⁶. Ajja suve ti saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata
¹⁰ mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173
³⁷. Ajjhattam ñeva saṃseyya raññā puṭṭho Sucīrata,
kummaggam na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
³⁸. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵. anattthe na yuto⁶ siyā. 175.
¹⁵ ³⁹. Yo ca etāni ṭhānāni kattum jānāti khattiyo
sadā⁷ so vaḍḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
⁴⁰. Ñātīnaṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggaṃ so upapajjatīti āha. 177.

Tattha saṃseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
²⁰ raññā ajja dānaṃ dema sīlam rakkhāma uposathakammam karomā⁸ ti koci
puttho mahārāja ajja tāva pānam hanāma⁹ kāme paribhuñjāma suram pīpāma¹⁰
kusalam pana¹¹ karissāma sve ti rañño saṃseyya¹² tassa atimahantassāpi
amaecessa vacanaṃ katvā tumhākaṃ ijjā Yudhiṭṭhilaḡotto tathāhūpe atthe jāte
taṃ divasaṃ pamādena vīṭṇāmento mā avasī tassa vacanaṃ akatvā uppaṇnam
²⁵ kusalcittam aparibhāpetvā kusalapāṭisaṃyuttam kammani karotu yeva idam assa
katheyyāsīti, evam M imāya gāthāya 'ajj' eva kiccam ātappam ko jāññā mara-
nam suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ e' eva 'appamādo amatapadam pamādo mac-
cuno padan' ti Appamādo vādaṃ ca kathesi, ajjhattam yevā 'ti tāta Sucīrata
Sambhavapandito tayā dhammayāgapañhe pucchite kum kathesi¹³ raññā¹³ puttho
³⁰ samāno tumhākaṃ rañño¹³ ajjhattam eva saṃseyya niyakajjhattasamkhātā¹⁴
khandhapañcakam hutvā abhāvāyā¹⁵ aniccan ti katheyyāsi. ettāvata M 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati¹ 'aniccā vata samkhārā uppādaya-
dhammīno' ti evam pi bhāsitam aniccatam kathesi. kummaggan ti brāhmaṇa

¹ Bā tan ² Bā taṃ. ³ Bā nisevैया. ⁴ ajja suve - - attānaṃ wanting in Cs

⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto ⁷ Cs satam ⁸ Cs karissāma. ⁹ Bā pākema

¹⁰ Cs Bā pivā- ¹¹ Cs patata corr to pana, Cs pana na ¹² Bā add ka-
theyya. ¹³ Cs -a. ¹⁴ Cs niyakajjhattasamkhātā, Cs tikajjhata-, Bā niyyakajha.

¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsatthiditthigatasaṃkhātāṃ kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikaṃ dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evam assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 thitaṃ¹ attahhāvaṃ nātivatteyya. yena kammena uisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamitvā apāye nibhattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasāṃkhātāṃ adhammaṃ na samācāreyya, atitthe
 ti dvāsatthisaṃkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pātho. attano
 ditthānugatiṃ āpajjantaṃ janaṃ na otāreyya, anutthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yaḍi te rājā dhammayāgapaṇhe vattitu-
 kāmo imasmiṃ ovāde vattatū 'ti tassa katheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satataṃ, i. v. h : yo khattiyō etaṃ kārāṇāni kātuṃ jñāti so rājā
 sukkapakkhe⁷ cando viya sadā vaddhatī, virocātī⁸ mittāmaccamajjhe attano
 silācārāṇānadigunehi⁹ soḍhatī virocātī

Evam M. gaganatale candaṃ utthāpento viya Buddhali-
 hāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoḥento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khipi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattaṃ ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapatte
 jātibhīṇṇulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapaṇhaṃ kathesi. Rājā tasmiṃ
 dhamme vattitvā saggapadaṃ¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā“
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahosi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁵, Bhadrakāro Moggallāno¹⁵, Saṇjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁵, Sambhava-paṇḍito aham evā“ 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veḷuvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjhanam ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā aparā- 30

¹ Cks -yaṭṭhitaṃ ² Cks -kāmagge, Bđ -kāmasagge. ³ Ck sam, Cs yaṃ. ⁴ Bđ nappakāreyya. ⁵ Bđ -pēna. ⁶ all three MSS yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck -catī. ⁹ Bđ -dīhigu- ¹⁰ Bđs -am. ¹¹ Bđ omits se- ¹² Bđ pūjam katvā. ¹³ Bđ -am ¹⁴ Bđ -pūram. ¹⁵ Bđ adds ahosi. ¹⁶ Bđ -syam.

bbāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa avanne kathite S.
„na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham silam' pavijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
5 tam kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātum ārabhi.
Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
pavisitvā palāyimsu. So velam sallakkhetvā kuddālam ṭha-
petvā goṇe olokeno 'adisvā domanassappatto te pariyesanto
aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tattha
10 disāmūlho⁷ sattāham nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkham
disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satṭhihatthe
narakapapāte pati, tatr' assa dasadivasā vitivattā. Tadā Bo.
kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto tam purisaṃ
disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā tam purisaṃ uddhari. So tassa
15 niddāyantassa silāya matthakam padālesi¹¹. M. tassa tam
kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
bhūmiyam¹² gaccha, ahaṃ sākāggena tuyham maggaṃ ācik-
khanto gamissāmīti“ tam purisaṃ araṇḍato niharitvā magge
ṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹³ puriso M-e aparaj-
20 jhitvā kuṭṭhi¹⁴ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahosi,
so sattavassāni dukkhapilīto vicaranto Bārānasiyam Migā-
ciram¹⁵ uyyānam pavisitvā pākārantare kadaliapaṇṇam attharitvā
vedanāmatto¹⁶ nipajji. Tadā Bārānāsirājā uyyānam gantvā
tattha vicaranto tam disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
25 dukkham patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbam vitthārato
ācikkhi.

Tam attham pakāsento S. āha:

1. Bārānassam¹⁷ abhū rājā Kāsīnam raṭṭhavaḍḍhano,
mittamaccaparibbūlbo agamāsi Migāciram¹⁶. 178.

¹ Bā - vijjhāya. ² Ck Bā si-. ³ Bā - gāme. ⁴ Bā tināni. ⁵ Bā anto atavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adds hutvā. ⁸ Bā tindukarukkato. ⁹ Bā - li-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Cks pā-. ¹² Bā - yā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Cks; Bā migājīnam. ¹⁶ Bā - patto. ¹⁷ Bā - nasyam

2. Tattha brāhmaṇaṃ addakkhī setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastaṃ kuvilāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇataṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro,
gattaṃ kammāsavaṇṇaṃ te, kilāsabahuḷo c' asi, 181. 5
5. Vatṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇaṃ⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passituṃ, 184.
8. Kiṃ kammam akara¹³ pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghātayi¹⁴,
kibbisam yam karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgamīti. 185.

Tattha Bārānassan¹⁵ ti Bārānasiyaṃ, mittāmaccaparibhūḷho ti 15
mittehi ca dalhabhattiḥi amarehi parivuto, Migāciran¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakuṭṭhena setaṃ kaharakuṭṭhena citraṃ¹⁷ pabhinuena
kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmattaṃ¹⁹ kadalipanne nīpaṇaṃ²⁰
addasa, viddhastaṃ kuvilāraṃ vā 'ti vanamukhehi patantena²¹ māmsena
viddhastaṃ supupphitakuṭṭhārasadisāṃ²², kisaṃ ti ekaccesu padasesu aṭṭhi- 20
cammamattasāriraṃ²³ sirajālasantharaṃ²⁴, vyamhito²⁵ ti bhīto vimhaya-
puppho²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāmā 'ti,
vatṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikatthāne²⁸ āvunitvā thāpitā vatṭhanāvali-
sadsā²⁹, aṅgā ti kālapabbhavalisadisāni³⁰ te aṅgāni, nāṇṇaṃ ti aṇṇaṃ purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passāmi, ugghaṭṭapādo³² ti rajokinnapādo, ātattarūpo³³ 25
ti sukkhasarīro, duddasīti dukkheṇa passitabbo, appakāro sīti sarīrappa-
kārarahito, dussanthāno sīti attho, kiṃ kammam akaraṃ³⁴ ti ito pubbe kiṃ
kammam akara³⁵, akāsīti attho, kibbisam³⁶ ti dāruṇakammam.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te ahaṃ akkhissam yathāpi kusalo tathā,
saccavādiṃ hi³⁷ lokasmiṃ pasamsant' idha paṇḍitā. 186. 30

¹ Bā ko-. ² Ck avañca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ so Ck; C^s vaṭṭhatā-
vali-, Bā vaṭṭhanā-, Bā vaḍḍhaua-. ⁶ Bā kālapubbā ⁷ Bā nāṇṇaṃ. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭha-. ⁹ Ck ātattā-, Bā āditta-. ¹⁰ Ck^s Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā hhiṃ-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Ck^s -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syaṇ. ¹⁶ Bā migājinaṇ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattaṃ. ²⁰ C^s tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bā paggharaṇ- ²² Bā puppitaṃ ko-. ²³
C^s Bā -mattaṃ-. ²⁴ Ck^s -santhavaṇ, C^s -santhavaṃ corr. to -santhataṃ, Bā
sirajālasapaṇaṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayaṃāpanno ²⁷ so Ck; C^s vaṭṭhatāvali-,
Bā vaṭṭhauāvali-. ²⁸ Bā pithikaṇḍukaṭṭhāne. ²⁹ Ck^s kālavalli-, C^s kāḷapavalli-.
³⁰ Bā -saṃ, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, Bā āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck^s -dimhi, Bā -dī hi.

10. Eko caraṃ gogaveso mūlho¹ accasarim vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuñjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanaṭṭho⁴ smi kānane.
acarim tattha sattāhaṃ khuppiṇāsaṃuappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukaṃ addakkhim visamaṭṭhabubbukkhito
papātaṃ abhilambantaṃ sampannaphaladhāriṇaṃ. 189.
13. Vātasītāni bhakkhesim, tāni rucimāsu me bhusaṃ,
atitto⁵ rukkhamaññam⁶, 'tattha hessāmi āsita'. 190.
14. Ekam me bhakkhitaṃ āsi dutiyam abhipatthitaṃ.
10 tato sā bhañjatha⁷ sākhā chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'haṃ sahā va sākhāhi uddhapādo⁸ avamsiro
appatiṭṭhe anālame gīriduggasmi pāpataṃ. 192.
16. Yasma ca vāri gambhīraṃ tasmiṃ na samabhajjisaṃ⁹,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi¹⁰ gonaṅgulo¹¹ daricaro
sākhā [hi] sākhā vicaranta¹² khādamāno dumapphalaṃ,
so maṃ disvā kisaṃ paṇḍum kārūṇṇaṃ akaraṃ¹³ mayi: 194.
18. Ambho ko nāma so ettha evaṃ dukkhena aṭṭito,
manusso amanusso vā attānaṃ me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' añjaliṃ paṇāmetvā idaṃ vacanaṃ abravim:
manusso 'haṃ vasaṃ patto. sā me n' atthi ito gati,
taṃ vo¹⁴ vadāmi: bhaddaṃ vo¹⁵, tvaṃ ca me saraṇaṃ bhava¹⁶. 196.
20. Garusilaṃ¹⁷ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggaṃ katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhiṃ āruya gīvaṃ gaṇhāhi bāhuhi¹⁸,
ahan taṃ uddharissāmi gīriduggato vegasā. 198.
22. Tassa taṃ vacuam sutvā vānarindassa sirimato
piṭṭhiṃ āruya dhīrassa gīvaṃ bāhāhi aggahim. 199.
23. So maṃ tato samuṭṭhāsi tejasī¹⁹ balavā kapi
30 vihañṇamāno kicchena gīriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna maṃ santo nisabho etad abravi:
imgha maṃ samma rakkhassu, passupissaṃ²⁰ muhuttakaṃ²¹. 201.

¹ Ck -e, Cs -a ² Ck^s irine, Bā irane ³ Ck vicine, Cs vicine ⁴ Bā atitto.
⁵ Bā āruyhi ⁶ Ck^s bhajjita ⁷ Bā uddham- ⁸ Bā sampapajjiyaṃ. ⁹ Ck
gañji, Bā gacchi. ¹⁰ Bā -guttho ¹¹ so all three MSS ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ Bā te. ¹⁴ Ck -vam, Cs -ve. ¹⁵ Ck Bā silaṃ. ¹⁶ Ck^s -bāhi. ¹⁷
Ck terasī, Bā tejasi ¹⁸ Ck^s passa-, Bā pasu-. ¹⁹ Bā -tti.

25. Sihavyagghā¹ ca dīpi² ca acchako kataracchayo
te mañ pamattam̐ hīṃseyyūṃ, te tvañ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupī so muhuttakam̐:
tadāham̐ pāpikam̐ diṭṭhīm̐ paṭilacchīm̐ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayañ manussānañ yathā e' aṇṇe vane nigā. 5
yan nūñ imañ vadhitvāna chāto khādeyya vānaram̐. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi mañsam ādāya sambalam̐,
kantāram̐ nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silam̐⁶ gabetvāna matthakam̐ sannitālayim̐⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pabāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen̐ udappatto⁹ kapi ruhiramakkhito
assupunṇehi nettehi rodanto mañ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ mañ kari¹¹, bhaddan te, tvañ ca nāñ edisañ kari.
tvañ ca kho nāma dīghāyu¹² aṇṇam̐¹³ vāretum̐ arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyam̐¹⁷ mañ amaṇṇatha.
tañ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpañ pāpena cintitañ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvañ adhanumatṭha vedanañ kaṭukam̐ phusi,
mā h' eva pāpañ kammantañ phalañ velum̐ va tañ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tāyi me n' atthi vissāso, pāpadhammanā amaṇṇatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānam̐²³, patto si mānusiñ padam̐.
esa maggo adhanumatṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukham̐. 213.
37. Idam̐ vatvā giricaro rahade²⁵ pakkhalya matthakam̐ 25
assūni sampamajjitvā tato pabbatam̐ āruhi. 214.
38. So 'ham̐ tenābhisatto²⁶ 'sni pariṭāhena aṭṭito²⁷,
ḍayhamānena gattena vārim̐²⁸ pātum̐ upāgamim̐. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bā sihā byagghā. ² all three MSS -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cs -tātūna?
Bā -ttātūna. ⁵ Ck āsino, Cs āsito? Bā asito. ⁶ all three MSS. sī-. ⁷ Cs
-layim̐. Bā -layi. ⁸ Cs bhatta-, Bā -gatta-, B² -gattam-. ⁹ Bā -naduppatto
¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cks omit kari. ¹² Bā dīghāyu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā
-rikam̐. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck anito, Bā anito. ¹⁷ Cks dumbheyya. ¹⁸ Cks tetam. ¹⁹
Bā -kammena. ²⁰ Cks me. ²¹ Cks va karim̐. ²² Cks asaṇṇata. ²³ Ck vāla- ²⁴
Ck -e. ²⁵ Bā ruhiram. ²⁶ Cks tenābhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā
andito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ Cks -e. ³⁰ all three MSS. samap-

40. Yāvanto udabindūi kāyasmim nipatimsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā paggharimsu me³ kuṇapā pubbalohitā.
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṃ:
okkitā⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṃ kaṃmaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṃ vo vadāmi bhaddaṃ vo yāvanta' ettha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
10 māssu mittānaṃ dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhī kilāsi bhavati yo mittānaṃ idha⁹ dubbhati,
kāya,ssa bhedā mittaddu¹⁰ nirayaṃ [so] upapajjatiti. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathaṃ atikkamitvā
15 Himavantaṃ pāvisim, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, īriṇe¹⁵ ti sukkhakantāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanaṭṭho ti maggamūlho, bubhukkhitō ti saṇ-
jātabubhukkho chātajjhatto, papātamabbilambantaṃ ti papātaabhimukhaṃ¹⁸
olambantaṃ, sampanna phaladhārin ti madhuraphaladhārināṃ, vātasitāni ti
paṭhamāṃ tāva vātapatitāni khādim¹⁹, tattha²⁰ hessāmīti tasmiṃ rukke
20 suhito bhavissāmīti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhīpatthitassa atthāya
batthe paśārite sā mayā abhirūhasākhā²² pharasunā chinṇā viya abhañjatha²³,
aṇūlambe ti ālambitaṭṭhānarahite²⁴, gīriduggasmin ti girivissame, sesin
ti sayito 'mhi, kapimāgañchiti²⁵ kapi āgacchi²⁶, gonañgulo²⁷ ti gunnaṃ²⁸
nañguttasasādisanañgutttho, gonañgutttho²⁹ ti pi pāṭho, gonañgulīti pi paṭhanti,
25 akaraṃ mayīti akari mayi, ambho ti mahārāja so kapiṛājā tasmiṃ Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddaṃ sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti pucchī, vasappatto ti vyasanaṃ patto³², papātassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddaṃ³⁴ vo³⁵ ti tasmā tume vadāmi: bhaddaṃ tum-
hākaṃ hotu, garusilaṃ ti mahārāja so kapiṛājā mayā evaṃ vutte mā bhāyīti
50 maṃ assāsetvā paṭhamāṃ tāva garuṇi silaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bā adha- ³ Cks omit me ⁴ Bā yena ca ⁵ Ck
osakkhitā, Ck osakkitā ⁶ Ck onemāgamaṃ, Cs orena-, Bā orena āmāha ⁷ Bā
dubbi-. ⁸ Cks -dubbho ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā -dubbhi. ¹¹ Bā -si. ¹² Bds
add vo ¹³ Bds natthe-. ¹⁴ Bā araṇṇe ti rājake, Cks āraṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck īriṇe, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so C; Ck -ne, Bā vivane. ¹⁷ Cks vicitte.
¹⁸ Bā -tābhi-. ¹⁹ Bā omits khā-. ²⁰ Cks omit tattha. ²¹ Bds sākāhā ²² Bā
-hā sākāhā. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bā abhañcatha- ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjīti? Bā -gacchiti ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bā
gonañgutho, ²⁸ Ck gunnā, Cs gunna ²⁹ Bā omits go-. ³⁰ Bā -ke-. ³¹ Cks
-mo ³² Cks panno ³³ Bā omits va. ³⁴ Cks bhaddaṃ ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bā si-.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ t̥hatvā mañ
 etad² abravi, bāhu hīti³ dvīhi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ ganhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihattamā Narakapa-
 pātā⁵ vātavegena otaritvā⁶ udakapiṭṭhe thitassa ahañ vegena piṭṭhiñ ahirū-
 hitvā ubbohi bāhāhi gīvañ aggahesiñ, vihaññamāno ti kilanto, kiechenā 5
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhaasū 'ti ahañ
 tañ uddharanto va⁷ kilanto⁸ muhuttañ vissamanto passupissamā tasmā mañ⁹
 rakkhāhīti, yathā c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādīhi¹¹ aññe pi ye imasmim
 thāne¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnan¹⁴ ti mahārāja evaṃ¹⁵ so kapiṭṭhā mañ attano parittānañ katvā 10
 muhuttañ passupi ayonīsomanasikārena, bhakkho ti khādītabbayuttako, āsīto
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pāṭheyyaṃ, matthakañ sannitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakañ paharim¹⁸, sannitālayin¹⁹ ti pi pāṭho, dub-
 balo ahū 'ti na balavā āsī²⁰ yathādhippāyañ na agamāsi, vegenā 'ti mayā
 pahaṭapāsāṇavegena²¹. udappatto²² ti utthito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi- 15
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammañ chijjivā²⁶ olambi, ruhirañ pag-
 ghari, M vedanamatto²⁷ cintesi: imasmim thāne añño²⁸ n' atthi, idaṃ bhayañ
 imañ²⁹ purisañ nissāya uppannañ ti so maranabhayaabhīto olamhantañ camma-
 vaṭṭim³⁰ hatthena gaṭetvā uppatitvā sākhañ abhiruya tena pāpena saddhim
 sallapanto māyyo²³ mañ ti ādim āha, tattha māyyo²³ mañ bhaddante ti mā 20
 ayyo³¹ mañ bhaddante ti³² tañ nivāreti, tvam nāma evaṃ mayā papātā uddhato³³
 edisañ pharusakammañ mayi kari aho te ayuttañ katan ti, aho vatā ti gara-
 hanto evaṃ āha, tāva dukkarakārakā³⁴ 'ti mayi aparajjhana atidukkata-
 kammakāraka, paralokā vā 'ti paralokato viya ānito, dūbhēyya³⁵ ti dūbbhi-
 tabhañ vadhitabhañ, vedanañ kaṭukan ti evaṃ sante pi tvam adhammaṭṭha 25
 yādisa³⁶ ahañ phusāmi edisa³⁶ vedanañ kaṭukañ mā phusi, tam pāpa-
 kammañ phalañ veḷuñ va tam mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakañ viya
 anukampi, atha mañ ahañ etad avocaṃ: ayya mayā katañ dosañ hadaye³⁷ mā
 kari, mā mañ asappurisañ evarūpe araññe mārasi³⁸. ahañ disāmūlho maggañ
 na jānāmi, attanā katakammañ³⁹ mā⁴⁰ nāsetha, jīvitaḍānañ me detha, araññā 30
 nīharitvā manussapathe⁴¹ t̥hapeti⁴² 'ti evaṃ vutto so mayā saddhim sallapanto
 tayi me n' atthi viśāso ti ādim āha, tattha tayīti ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bd etam. ³ all three MSS. bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -te. ⁶ Cks notaritvā. ⁷ Bd omits va. ⁸ Bd kilamanto. ⁹ Bs nam. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bd vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bd parittānā. ¹⁵ Bd omits e-. ¹⁶ Bd khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bd -talayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bd -talan. ²⁰ Bd asi. ²¹ Bd pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubhi-, Ck -dubhi, Bd -dubhi-. ²⁵ Bd pavithāya. ²⁶ Bd bhijjivā. ²⁷ Bd -ppatto. ²⁸ Bd -e. ²⁹ Bd omits i-. ³⁰ Bds cammabandhañ. ³¹ Ck Bd -e. ³² Bd omits mā - - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bd duhbh-. ³⁵ Bds adds vedanañ. ³⁶ Bd id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bd mā nassa. ³⁹ Bd katañ-. ⁴⁰ so all three MSS for mā mañ? ⁴¹ Bd -am.

vissāso n' attbi, ehīti bho purisa ahañ tayā saddhiñ magge na gamissāmi
 tvañ pana ebī mama pītthito avidūre dissamānasariro va gaccha ahañ ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmi, mutto sīti atha mañ so mahārāja araññā niharitvā
 bho purisa mutto si vālanigānañ hatthā², patto si mānusiñ padan ti
 5 manussupacāram³ āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovivā, tenābhisatto ti so ahañ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme pariuate⁴ tenābhisatto⁵ 'smiti māññamāno
 evam āha, attito⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekam rahadam upagato 'smi,
 samapajjathā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upatthāsi, yāvanto ti yattakāni,
 10 ganthū⁸ jāyethā 'ti ganthū jāyīsi, so kira pipāsam sandhāretum asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā⁹ thokam pīvitvā seṣaṃ sarīre siñcei¹⁰, ath' assa tavad
 eva udabbinduganāyā adhabbelupakkapamānā¹¹ gandā utthahīsi, tasmā
 evam āha, pabhinā ti te gandā tañ divasam eva bhijjivā kunapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitāni pagghariīsi, yevā 'ti yeva¹³ maggena, okkhitā¹⁴
 15 ti¹⁵ pūtigandhena okinnā paikkhitā¹⁶ parivāritā māssu orena āgamā ti¹⁷
 dutthasatta orena māssu āgamā, amhākañ santikañ mā āgama¹⁸, evam vadantā
 nivārenti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato patthāya idāni sattavassāni mama
 ettakañ kalam sakakatumam anubhomi, iti so attano mittadūbhikammañ²⁰
 vitthāretvā mahārāja mam yeva oloketvā evarūpañ kammam na kenaci kattabban
 20 ti vatvā tam vo ti ādim āha, tattha tañ ti tasmā yasmā evarūpañ kammam
 evam dukkhavipākam tasmā ti attho, kuttbī kulāsi bhavati yo mittānam idha
 dubbhati kāyassa bhedā mittaddu²¹ nīrayam so upapajjati²² ayañ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasium²³ loke mittānam dubbhati hīmasati
 so evarūpo hoti²⁴ attho

25 Tassāpi purisassa raññā saddhiñ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, tañ khaṇaṃ nēva cavitvā avcimihi
 nibbatto. Rājā tasmiñ paṭhaviñ pavittṭhe uyyānā nikkhamitvā
 nagarañ pavittṭho.

S. i. d. ā „ma bhikkhave idāu' eva pubbe pi Devadatto mayham
 30 silam²⁵ pavijjhi²⁶ yevā' 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto ahoṣi, kapiṛājā aham evā' 'ti. Mahākapijātakam.

¹ Bā -ggebeva ² Cks hatthā ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks atthi-, Bā andi- ⁷ Cks sammapi- ⁸ Cks andu, Bā ganṭu. ⁹ Cks
 udakañjalim-, Bā udakañcalikkhipitvā ¹⁰ Bā -cati. ¹¹ Bā adhabelupakka- ¹²
 Cks -pa ¹³ Bā repeats yeva. ¹⁴ Ck okkhitā ¹⁵ Cks add okkhitā. ¹⁶ Ck
 -kkhata, Cg -kkhita, Bā -kkhitā ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -retiti. ²⁰ Bā attanā dubbhi- ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa- ²³ Bā omits im- ²⁴ Cks abositi ²⁵ all three MSS. silam. ²⁶ Bā
 pavivijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam sabbam Mahāummagga-jātaka āvibhavissati. Dakarakkhasajātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvadam katvā Deva-dattassa paṭhavipavesanam ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa avaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvadam katvā paṭhaviṃ pavittṭho yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapittṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekaṃ avasesā macchabhattā¹ ahesum. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanam nāma pāpuni, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmiṃ paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enam manussā „ayam samaṇo apiccho santuttṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāram karimsu. So „laddho me jiviko-
pāyo“⁴ ti tesu nivāsanapāpuraṇam⁵ dadantesu⁶ pi na icchi⁷.
Te „n' atthi ito uttarim appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasīditvā tassa assanipadam katvā tattha nam vāsesum⁸.
So karambiyaacelo⁹ ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānam āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinno evam āha: „bhante ambhakaṃ
ñātakā nāge gahantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānam 25
gaṇhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma¹¹, guyhakāraṇam¹² kira
nesam atthi, sakkheyyātha¹³ nu kho tumhe ete piyāyamaṇā¹³

¹ Bds macchakacchapabhakkhā ² Bd -vegana ³ Bd adds neva ⁴ Bd -topāyo.

⁵ Bd -pārappanam. ⁶ Bd dentesu; ahesum eko --- tesu wanting in Ck. ⁷ Bd icchati. ⁸ Bd visāpesum ⁹ Bd -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bd -taniyāmaṃ. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkuneyyātha. ¹³ Bd piyāmānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun¹ ti. So „sādhū“ ’ti sampat-
 ticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante² nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 paṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 katham gaṇhitum sakkontīti“. „Bhante, idaṃ ambhākaṃ
 guyham³ rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhataṃ⁴ hotīti“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso ‘ayaṃ⁵
 aññassa kathessatīti“ evaṃsaññī hosi⁶, nāhaṃ aññassa⁷
 kathessāmi, attanā⁸ pana jānitukāmatāya pucchāmi⁹, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti“. Nāgarājā
 „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁰ pi
 pucchi, tadāpi ’ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi“. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā ’ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti“. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“ ’ti paṭiññāṃ gahetvā „bhante mayhaṃ mahante mahante
 pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgamana-
 kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum
 20 gacchāma¹¹, te āgantvā ambhākaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesam
 amhe garubbhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ¹²
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā
 kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesam amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsenā gahitena, bālā naṅguṭṭhe¹³ gahetvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake¹⁴ katvā gahitagocaraṃ¹⁵ mukhena chaḍḍāpetvā la-
 huke katvā gantum¹⁶ sakkontīti“. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmiṃ pakkante
 supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ¹⁷ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ¹⁸ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Cks āvātaṃ. ⁴ Bds aham. ⁵ Bđ kathissāmi, B^s kathissanti. ⁶ Bds ahoṣīti. ⁷ Bđ aññam. ⁸ Bđ -no ⁹ Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamaṇa. ¹³ Bđ -ena ¹⁴ Bđ sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyham-.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbaṃ tena kathitaniyāmen' eva
 kathesi. Taṃ sutvā supaṇṇo „nāgarājena ayuttaṃ kataṃ“,
 ñātinaṃ nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
 ajja mayā supaṇṇavātaṃ⁴ katvā paṭhamam evam⁵ eva gahe-
 tum vaṭṭatīti“ so supaṇṇavātaṃ katvā Paṇḍaranāgarājānaṃ⁵
 naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakaṃ⁷ katvā gahitagocaraṃ⁸
 chaḍḍāpetvā uppatitvā ākāsaṃ pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
 heṭṭhāsīsakaṃ olambanto „mayā va¹⁰ mama dukkhaṃ ābha-
 tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācaṃ anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
 asaṇṇātaṃ aparicakkhitāraṃ¹²
 bhayaṃ tam anveti¹³ sayaṃ abodhaṃ¹⁴
 nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyaṃ¹⁵
 mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
 taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
 nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supaṇṇo. 224.
3. Nānmitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetnm arahati
 sumitto ca asaṃbuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattahavā. 225.
4. Vissāsaṃ āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
 samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
 tassāhaṃ akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
 ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ²³
 vācaṃ h' imaṃ nāsakkhī saṃyametuṃ, 25
 tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
 atītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kāraṇanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākaṃ. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsāṃ. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck anve. ¹⁴ Ck akkho-, Ck akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyaṃ. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyha-mattaṃ, Ck guyhamattaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā s-ṇaṃ. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho² bālo asaṃsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asataṃ pavitttho
yo saṃgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyam
āsīviso dummukho ty-āhu taṃ naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādīsambhā. 229.
- 10 8. Annam pānam kāsikam⁸ candanaṃ ca
manāpitthiyo mālamucchādanaṃ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa pāṇupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikinnavācan ti patthatavacanam, anigūlhamantan⁴ apa-
ticchaṇnamantaṃ, asaṇṇatan ti kāyadvārādini rakkhituṃ asakkontaṃ, aparī-
15 cakkhitāraṇ¹⁰ ti ayaṃ mayā kathitamantaṃ rakkhituṃ¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalaṃ oloketum upaparikkhituṃ asakkontaṃ, bhayaṃ taṃ¹³ ti taṃ imehi
catūhi aṅgehi samanāgataṃ abodham¹⁴ nippaṇṇaṃ puggalaṃ sayamkatam eva
bhayaṃ anveti¹⁵ yathā maṃ Paṇḍarakaṃ nāgam supanno anvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhituṃ asamatthassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamattena¹⁶ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānitum nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhan ti asam-
buddham ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhan ti sambuddham jānanto
ti attho, i v. h.: yo pi suhadayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā
anattacaro so pi guyham veditum nārahat' evā 'ti, samano ayaṃ ti ayaṃ
25 samano ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno ahaṃ etasmim
vissāsam āpajjīm, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamatto ti atītattho atikkān-
tattho hutvā idāni kapaṇaṃ rudāmīti paridevati, tassā ti tassa acelassa
brahme ti supannaṃ ālapati, saṃyametuṃ ti idam²¹ guyham vācam ra-
hassakāraṇam²² rakkhituṃ guyhituṃ²³ na²¹ sakkhiṃ, tappakkhatohi ti idāni
30 idam bhayaṃ mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsato santikā āgataṃ iti
atītattho kapaṇaṃ rudāmīti, suhadan ti suhado me ayaṃ ti maññamāno.

¹ Ck^s -no ² so C^s; Ck pallitto, Bā^s pallatthito. ³ Ck nirukkha-, C^s rika-
rukkha-. ⁴ Bā^s -tisū, Ck^s -tisa. ⁵ Bā^s sumu-. ⁶ Bā^s arā. ⁷ C^s arā ⁸ Bā^s
-ka. ⁹ Bā^s -guyha-. ¹⁰ Ck^s parimakkhi-, C^s paricakkhi-, Bā^s aparirakkhi-. ¹¹
Ck^s add rakkhissati. ¹² Bā^s nā ¹³ Bā^s bhayamanveti. ¹⁴ Ck^s akbodaṃ, C^s
akbodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Ck^s ārocati. ¹⁶ Bā^s kathesi. ¹⁷ Ck^s -mantena. ¹⁸
C^s Bā^s -a ¹⁹ Bā^s araha-. ²⁰ Ck^s so. ²¹ Bā^s imam. ²² Ck^s rahassaṃ-. ²³ Bā^s
rahitum : gu-. ²⁴ Bā^s nā. ²⁵ Ck^s ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādīhi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṁsati so bālo asaṁsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā⁵ 'ti attho, tirokkhāvāco ti attano⁶ vācāṃ bbāsītukāmo⁷ tassa tirokkha-
 kattā⁸ paṭicchannavāco⁹, asataṃ pavittho ti asappurisānaṃ antaraṃ pa-
 vittho asappurisesu pariyāpanno, saṃgatisu¹⁰ mudīreṭṭi¹¹ saṃgatisu udīreti 5
 yo evarūpo paresam rahassaṃ sutvā parisamajjhesu asukena asukam nāma
 kataṃ vā vuttam vā ti vākyāṃ udīreti tam naram āsīvīso dummukho pūti-
 mukho ti ābu, tādisambhā purisā ārā ārā¹² saṁyame dūradūrato¹³ virameyya,
 parivajjeyyā¹⁴ 'ti attho, mālā mucchādānañcā¹⁵ 'ti mālā¹⁶ ca dibbaṃ catu-
 jātigandhaucchādānaṃ ca¹⁷, ohāyā¹⁸ 'ti etehi¹⁹ dibbaannādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaldetvā gamissāma, supaṇṇapāṇupagatāvatyaṃhā²⁰ 'ti bho
 supaṇṇa pāṇehi upagatā va te amhe²¹ saraṇaṃ no hohīti

Evam Paṇḍarako ākāse hetthāsīsako olambanto atṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garahaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,
 kiṃkāraṇā Paṇḍaraka-ggahīto ti gātham āha. 231. 20

Tattha koñīdhā ti idha aṇhesu tīsu janesu ko u, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti upātāmatāṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇam tāva mā garaha, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ puechi, supaṇṇam pi mā garaha, aham pi tava²¹ i ac-
 catthiko, Paṇḍara kaggahīto ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kiṃkāraṇā supaṇṇena 25
 gahito ti ciutetvā paṇa attānam eva garaha tāyā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, • 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^d s -paṇi. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^k add yā. ⁶ B^d kathetu- ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^d s apaṭi- ⁹
 C^k saṁhatisa-, C^s saṁgatisa-. ¹⁰ B^d s arā arā. ¹¹ B^d omits dūra ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^k s mālāucchā-. ¹⁴ B^d -lām. ¹⁵ B^d s -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^k s -ya. ¹⁷ B^d s omit hi. ¹⁸ B^d amham. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^k s hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ gūyham attham²,
atītamattho kapaṇaṃ rudāmīti. 232.

Tattha sammatatto ti so samano mayhaṃ sappuriso ayan ti sammata-
bbāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesam pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesam pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhānī
20 puttārūpayasūpetā ñātisaṃghapurakkhatā
tassāpi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaranasabhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā
natthīti nakāro padasandbhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsasaṃkhātā
25 paññāvidhā attano jīvīhetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesam pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccenā 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsaṃkhātāya dhiyā¹⁵ ca indriyadamaṇa¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattīphalanibbānaṃ khātā¹⁷ pi¹⁸ viśesaṃ avyāharatī¹⁹ āvāhati taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for gūyhattham? ³ Cks -tasabbāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dbiccā, Bā dbītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ Cā sabhāvā, Bā sabhāvā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck aññāchātīdhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasā. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā vīthiyā. ¹⁶ Bā
-dhammena ¹⁷ Bā -pattimaggaphala-. ¹⁸ C' s hi ¹⁹ Bā abhā-

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ nindituṃ, attānam eva garaha,
 acelaṃ hi attāno paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetaṃ tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūḷhamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho baudhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nāssa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātā, itūhi aṇṇo
 tatiyo satto anukampako nāma u' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesaṃ mātāpituṇṇaṃ pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpituṇṇaṃ pi akathetabbam acelassa kathesiṭi attho, sabhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapituechāmātuechādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesam¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attāno va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhānini¹⁴ puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpā bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

13. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
 16. Thiya¹⁹ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ samhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
 17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayaṃ tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
 18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegaṃ, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
 19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattiṃ giraṃ nāvelaṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantāṃ,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapaṇhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālāraṃ²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nārahasi. ³ Bā paññāvantatāya. ⁴ Bā omits taṃ ⁵ Ck omits tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ Ck saparikkhā. ¹⁰ Cs Bā nāti-. ¹¹ Bā ete-. ¹² Cs adds mātāpituṇṇampi akathetabbam. ¹³ Bā ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Ck me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -am ¹⁸ Bā -to. ¹⁹ Ck piyā. Bā tiyā. ²⁰ Cs -nam. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā vissaje ²³ Ck -ssati. ²⁴ Bā aya. ²⁵ Bā advār-.

samantakhātāparikhāupetaṃ

evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikīṇṇavācā

dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi

āsīvisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasāṭan ti āpanādihi³ sālādihi sampannam, samantakhātā-
pārikhāupetan ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵, evam pi me ti
evam pi mayham te purisā khayantu katāre ye idha guyhamantā, i v h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānam upabhogo⁷ paribhogo anto hori
na abbhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāpāyam sañ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlham¹⁰ attano anto
yeva jīrāpentī¹¹ na aññassa kathentitī, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakam¹² nāgam 'lāpati, vyavajantīti patikkamanti.
15 āsīvisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattam, āsīvisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti attho, yathā āsīvisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāmā manussā ārā
patikkamanti evam tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā patikkamanti¹⁷.
upagatun otārā¹⁸ na labhantīti vuttam hoti

Evam supannena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito acelo

naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,

tamhī nu kho vivarim²¹ guyham attham²²,

atthā ca dhammā ca avāgat' amhā²³. 244.

23. Kathamkaro cā hi²⁴ supaṇṇarāja²⁵

25 kimsīlo kena²⁶ vatena vattam

samaṇo caram hitvā mamāyitāni

kathamkaro saggam upeti ṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetu 'ti missiriko kucchīpūranatthāya khādaniyabhojanīyam²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn' amhā, kathamkaro

¹ B^d dujivā ² C^k sattu-, B^d satta saṅkhā ³ B^d āpanādihi sālāhi ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagatam. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa. B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -caro ⁹ B^d guyha- ¹⁰ B^d guyham- ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusaṃghāriyā corr. to -gharivā, B^d sattaṅkhāriyā, B^s santasaṃghā-. ¹⁵ B^d sattaṅkhā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsam. ¹⁹ B^d hitvāna ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicarim. ²² C^k B^d guyhamattam ²³ B^d apagatamhā ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² nātvā samanapaṭipattiṃ pucchanto āha. tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā³ ti katarena⁴ vatasamādānena vattanto, samano caran ti⁵ pabbajjāya⁶ sañcaranto⁷ tanhāmamāyitāni⁸ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggan ti kathamkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaram samano upetiṭi.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā

akkodhano pesuṇiyam pahāya

samaṇo caran hitvā mamāyitāni

evamkaro saggam upeti thānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhiddhāsamuṭṭhānehi hirottapehi titikkhāsankhātāya adhivāsaukhanṭiyā indriyadamenā ca upeto akujjhana-sīlo pisunavācam pahāya tanhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samano nāma hoti, evamkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalāni karonto saggam upeti thānan ti

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā Paṇḍarako jīvitam yācanto

25. Mātā va⁹ puttam taruṇam tanujjam⁹

sampassa taṃ¹⁰ sabbagattam phareti¹¹

evam pi me tvaṃ pātur ahu dijjinda¹²

20

mātā va puttam anukampamāno ti gātham āha. 247.

Tass attho: yathā mātā tanujam¹³ attano sarīrajātam taruṇaputtam sampassaṃ disvā taṃ¹⁴ ure nipajjāpetvā thanaṃ¹⁵ pāyenti puttassampassena¹⁶ sabbam attano¹⁷ gattam phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na putto mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pātur ahu pātubhūto dijjinda²⁰ dijjarāja, tasmā²¹ 25 mātā va puttam mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehīti:

Ath' assa supaṇṇo jīvitam dadanto itaram g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²

tayo hi puttā na hi añño atthi: .

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bd adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bd caranto. ⁷ Bds tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bds tanujam. ¹⁰ Bds -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dichinda. ¹³ Cks -jjam. ¹⁴ Ck sampassaṃ disvā taṃ, Bd sabbassatā, B^s sampassa tā, omitting disvā. ¹⁵ Bds thaṇṇaṃ. ¹⁶ Ck Bd -sampa-sena. ¹⁷ Bd adds va. ¹⁸ Bd hi. ¹⁹ Bd omits me. ²⁰ Cks dichinda, Bd dijjinda ti. ²¹ Bds tasmā. ²² Cks di-

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosīti. 248.

Tattha 'muncā 'ti muñcam², ayaṃ eva vā pāṭho, dujivhā 'ti tam ālapati,
añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippaṃ vā ugga-
5 hanto⁴ pañham vā sunanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayaṃ te putto hotū
'ti parehi dinnā, rajassū 'ti abhiramassu, aññataro sīti tisu puttesu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsa otaritvā taṃ bhūmiyaṃ
patiṭṭhāpesi.

10 Tam atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

27. Icc-eva⁷ vākyam visajī⁸ supaṇṇo
bhūmyā patiṭṭhāya dijo dujivham⁹:
mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayābhigutto. 249.

15 28. Ātāṃkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānaṃ | udaka | rahado va sīto¹¹
vesmam yathā himasīratṭitānaṃ¹²
evam pi te saraṇam ahaṃ bhavāmiti. 250.

Tattha icceva vākyan ti iti evaṃ¹³ vacanaṃ vatvā taṃ nāgarājānaṃ
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patiṭṭhāya dijo taṃ dujivham
samassāsento mutto ajja tvaṃ ito patṭhāya sabbabhayātivatto thale ca udae ca
mayā abhigutto rakkhito hohi āha, ātāṃkinan ti gilānānaṃ, evam pi te ti
evaṃ ahaṃ tava saraṇaṃ bhavāmiti

„Gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanaṃ pāvisi.

25 Itaro pi supaṇṇabhavanaṃ gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapathaṃ katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisaṃ¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayaṃ. vimaṃsissāmi naṃ“ ti nāgabhavanaṃ gantvā
supaṇṇavātaṃ akāsi. Taṃ disvā nāgo „supaṇṇarajā maṃ
gahetuṃ āgato bhaviṣṣatīti“ maññamāno vyāmasahassamattaṃ
30 attabbhavaṃ māpetvā pāsāṇe ca vālukaṃ ca gilitvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, Cs muñcā. ³ Bds -vāsī dinnako atrajo cā ti ⁴ Bđ -hamāno ⁵ Ck Bđ vutto. ⁶ tisu - - - ro wanting in Cks ⁷ Ck iccesu, Cs iccesuva ⁸ Ck visajim, Cs visapim, Bds vissajji ⁹ Cks dijuvham. ¹⁰ so all three MSS for va? ¹¹ Cks sīno, Bđ sito. ¹² Cks -ṭṭhitānaṃ, Bđ himasitṭitānaṃ; read: himasīratṭitānaṃ or himasīratṭitānaṃ? ¹³ Bđ etaṃ ¹⁴ Bđ vissajji vissajjesi. ¹⁵ Bđ adds nāgarajā. ¹⁶ Bđ -ka. ¹⁷ Cks -so, Bđ kiṃdisaṃ. ¹⁸ Bđ -to.

huvā naṅguṭṭhaṃ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṃ dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhiṃ katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II ^{5.3}₁₅)
vivariya dāṭhaṃ³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatan ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:

30. Saṃketh'eva⁵ amittasmiṃ, mittasmiṃ pi na vissase, (II ^{5.3}₂₂)
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.

31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁶ ṭhātabbaṃ, so disamhi⁷ na rajjati. 253. 10

32. Vissāsaye na ca naṃ⁸ vissaseyya,
asaṃkito⁹ ca¹⁰ saṃkito¹¹ bhāveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatthānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppannam jīvita- 15
saṃkhātāni mūlāni⁷ eva kantati, tyamhīti tasmīn, yenāsi ti yena saddhiṃ
kalaho kato ahoṣi, niccayattena¹⁴ 'ti niceaṃ patiyattena¹⁵, so disamhi
na¹⁶ rajjati ti so¹⁷ niccayatto tiṭṭhati¹⁸, so attano sattūhi saddhiṃ vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇiyo¹⁹ na hoti ti attho, vissāsaye
ti paraṃ attani vissāsaya, tam pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā 20
va²⁰ taṃ saṃkito bhāveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
matī tathā tathā tassa²¹ paro bhāvaṃ na jānāti. tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabham eva 'ti dīpeti.

Iti te aṇṇamaññaṃ sallapitvā saṃaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gaviṃsu. 25

Tam atthaṃ pakāseto S.:

33. Te devavaṇṇi²² sukhumālarūpā
ubho samā²³ sujayo²⁴ puñṇagandhā²⁵

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā ³ Bā -dādhi ⁴ C^s sasayi, C^s ḍasasi. ⁵ C^k yañ-, Bā
saketeva. ⁶ Bā yatthena ⁷ Bā risappi, B^s risabbhi. ⁸ C^k na, Bā taṃ ⁹ C^k
ās-. ¹⁰ C^k omit ca. ¹¹ C^k add ca. ¹² C^k -va. ¹³ C^k -nambhūtā, Bā
abhatthānabhūtā ¹⁴ Bā yatthenā. ¹⁵ niccāpatiyatthena. ¹⁶ Bā so risabbhi ni
¹⁷ Bā yo. ¹⁸ Bā niccayatthena abhiṭṭhati. ¹⁹ Bā -kāma-. ²⁰ C^k atthāva,
Bā attanā ca. ²¹ C^k ssa. ²² C^k -i, Bā -ā. ²³ C^k omit samā. ²⁴ so C^k,
Bā -yā. ²⁵ Bā pañṇākandhā.

apāgamuṃ kārampiyaṃ¹ acelaṃ
missībhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasanthānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pātho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
5 gandhamiṃ vissajjentā viya⁷, missībhūtā ti hatthena hattham gahetvā kāya-
missībhāvam upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhuraṇuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supannarājā
cintesi: ayam nāgarājā acelassa jīvitaṃ na dassati, etaṃ¹² dussīlarū na van-
dissāmīti so bahi thatvā nāgarājānam eva tassa santikam pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha:
34. Tato have Paṇḍarako acelaṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca:
mutt' ajj' ahaṃ sabbhahayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' ambā ti. 256.

15 Tattha piyamhā ti dussīlanaggahoggamusāvādi nūna mayam tava manaso
na-ppiyā ahumhā ti taṃ paribhāsi

Tato acelo itaraṃ gātham āha:
35. Piyo hi¹⁵ me āsi supannarājā
asamsayam Paṇḍarakena saccam,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Pandarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi
saccam etaṃ, so ti so ahaṃ tasmiṃ supanne¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajānanto ti

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:
36. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sappassato lokam imaṃ paraṃ ca. (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññatānaṃ hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^s kasambi-, B^d karampi, B^s karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā ⁴ C^k suṃcayo, B^d sujayā. ⁵ C^{ks} -o ⁶ B^d -khandhā ⁷ B^d puññakhandhā viya, C^k -vi. ⁸ C^{ks} ca. ⁹ B^d dhure-. ¹⁰ C^{ks} -ha. ¹¹ C^{ks} -sā-. ¹² C^{ks} evam. ¹³ B^d sayam-evupāgamam. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^{ks} omit hi. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ in the place of metam. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena ²⁰ B^d adds pi. ²¹ C^{ks} piyañjanena. B^d vibyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
 pāpaṃ bahum duccaritaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
 paraṃ ca lokaṃ² sampassato piyaṃ vā me appiyam vāpi me ti na hoti, tvaṃ
 pana susaṇṇatānaṃ silavantaṇaṃ vyañjanaṇa pabbajitaliṅgena asaṇṇato hutvā
 imaṃ lokaṃ vaṇcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³, asaṇṇato
 ti kāyādihi asaṇṇato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabbhāvo, anariyarūpo
 ti abhīkasabbhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti naṃ⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
 38. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhi⁸ ca piṣuṇo c' asi⁹,
 etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁰ ca piṣuṇo
 cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
 phali, nisinnaṭṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
 paṭhavim¹² pavisitvā Avīcimhi nibbatti, nāgarājasupaṇṇarājāno
 pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhavim pavitṭhabbhāvam pakāsentō osānag. ā.: 20
 39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
 mittaddubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi aṇṇo,
 āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
 indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikamma¹⁷ pharuso vipāko tasmā, 25
 āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
 saṃvaro ti¹⁹ sauware tīlto 'smiti paṭiṇṇāya tvaṃ²⁰ paṇṇato²¹ ājīviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bā patirūpako si ⁴ Cks -yo.
⁵ Bā tati. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bā dubbhi, Cks omit dubbhi. ⁸ Bā dubbhi, Ck
 dubbhi, C' dubham omitting ca. ⁹ B' cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bā dubbhi ¹¹ Bā
 sampas-. ¹² C' -viyaṃ. ¹³ Bā āgamaṃsu. ¹⁴ Bā mittaddubbhā. ¹⁵ Cks
 -ko. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -dubbhi-. ¹⁸ Bā patto ¹⁹ Bā adds aham ²⁰
 C' eva. ²¹ Bā saṇṇato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān` eva pubbe pi Devadatto musā-
vādaṃ katvā paṭharim paviṭṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto
ahosi. nāgarājā Sāriputto. supaṇṇarājā¹ aham evā“ ti. Paṇḍara-
jātakaṃ².

9. Sambulajātaka.

5

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikānū devīm ā. k.
Vatthum Kummāsapinḍajātaka vitthāritam eva. Sā pana T-assa
tiṇṇaṃ kummāsapinḍakānaṃ³ dānānubhāvena taṃ divasaṃ ũeva raṇṇo
aggamahesibhāvaṃ patvā pubbuṭṭhāyikādīhi⁴ pañcabi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā ũāṇasaṃpannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi. tassā
patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath` ekadivasaṃ dh.
k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattaṃsaṃpannā patidevatā“ ti. S.
āgantvā „kāya nu `ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya
nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān` eva pubbe p` esā patidevatā
15 yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmāḍattassa raṇṇo Soṭṭhiseno nāma putto
ahosi, taṃ⁵ rājā vayappattaṃ uparajje paṭiṭṭhāpesi. Sambulā
nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarīrapabbhāsaṃ-
pannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭhaṃ⁷ uppajji, vejjā tikicchitum nā-
sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭi-
sāraṃ⁸ patvā „ko me rajjen` attho, araṇṇe anāthamaraṇaṃ
marissāmīti“ raṇṇo ārocāpetvā itthāgāraṃ⁹ chaḍḍetvā nik-
khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aham taṃ sāmī¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmīti“ vatvā saddhim
yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹
chāyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vāsaṃ kappesi.
Rājadhītā taṃ paṭijaggi, kathaṃ: sā hi pāto utṭhāya assama-
padaṃ sammajjitvā pāṇiyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upaṭṭhāpetvā

¹ Bā -uno-. ² Bā paṇḍaraṇāgarājajā- ³ Bās -pinḍi-. ⁴ Bā pubbutthāyikādīhi,
Ck pubbutthakā-, Cs pubbutthukāyikā- ⁵ Cks omit taṃ. ⁶ Ck jalamā, Cs
jalamanā ⁷ Bā kuṭhi. ⁸ Ck -ri, Cs -rī. ⁹ Cks itthā-. ¹⁰ Bā sāmikam. ¹¹
Bā sulabhamūlapha-. ¹² Bā chāyo- ¹³ Bā pāniya, Ck pāniyam. ¹⁴ Ck Bā
-niyam

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosaḍdhāni piṃsitvā tassa vaṇe¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“² 'ti vatvā vanditvā³ pacchikhanittiam-
 kuse⁴ ādāya phalāphalatthāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni⁵
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭeṇa udakaṃ āharitvā nānā-
 cuṇṇehi ca mattikāhi ca sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁶ upanāmetvā⁷ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiyaṃ
 upanāmetvā⁸ sayāṃ phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁹ samvidahitvā tasmim tattha nīpanne tassa pāde dhovitvā¹⁰
 sīsaparikkammaṇṇiparikkammaṇṇapādaparikkammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji¹¹, eten' upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasaṃ araṇṇā¹² phalāphalāni¹³ āharanti¹⁴ ekaṃ giri-
 kaudaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratīre ṭhatvā¹⁵
 „nahāyissāmiti“¹⁶ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbaṭṭetvā¹⁷ na-
 hātvā¹⁸ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kandara-
 tīre aṭṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahoṣi. Tasmim khane eko dānavo gocaratthāya caranto taṃ¹⁹
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayaṃ āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ²⁰
 ekā tvaṃ²¹ tiṭṭhasi saṇṇatūru²²,
 puṭṭhāsi me pāṇipameyyamañjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ²³
 kā vā tvaṃ asī kalyāṇi. kassa vā tvaṃ sumañjhome,
 abhivādemī taṃ bhadde, dānav' āhaṃ. naṃ' atthu te ti. 271.

Tattha²⁴ vedhamānā ti nahātamattatāya²⁵ sītabhāveṇa kampamānā,
 aṇṇatūru²⁶ 'ti sampiṇḍitūru²⁷ uttamaūruḷakkhaṇe²⁸, pāṇipameyya-

¹ Ck vanna Bd vane? ² Cs adds samkappesi ³ Bd -kusake ⁴ Bd omits phalā.
⁵ Bd -meti. ⁶ Bd upanetvā. ⁷ Bd padarasandharaṃ. ⁸ Bd -iti. ⁹ Ck -a, Bd -e.
¹⁰ Bd laṃ. ¹¹ all three MSS -i. ¹² Bd ṭhapetvā ¹³ Bd uppattitvā. ¹⁴ Cs
 nahatvā, Bd nahāyitvā. ¹⁵ Cks tā. ¹⁶ Cks ekaṃ tvaṃ. ¹⁷ Ck -turu, Cs Bd -turū.
¹⁸ Bd adds kā. ¹⁹ Bd nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Cks -turu, Bd
 -turū ²² Ck Bd -uru-.

majjhe ti batthena munitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvaṇ, abhi-
vādemīti vandāmi, dānavāhaṇ ti ahaṇ eko dānava, ayaṇ namakkāro tava
atthu, añjalīṇ te paḍḍaṇhāmi² avaca

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhi-vādemī taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
taṃ ahaṃ rogasammattaṃ³ ekā ekaṃ upatth' ahaṃ. 273.
- 10 5. Ahaṇ ca⁴ vanam uñchāya⁵ madhumamsaṃ migābilāṃ
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhātīti⁶. 274.

Tattha Vedeha'putto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattaṃ⁷
ti rogapīlitaṃ, upatthahaṇ ti upatthāmi patijaggāmi, upatthitā⁸ ti pi pātho,
vanam uñchāyā⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyāṃ caritvā, madhumamsaṃ ti
15 nimmakkh'kamadhuṇ ca migābilamevsaṇ ca sihavyagghamigehi khādītamamsato
atirittāṃ¹¹ kottāsaṇi, taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, ta'ssa nūn' ajjā 'ti tassa maññe ajja āhāraṇ alabhamānassa
sarīraṇ ātape¹⁵ pakkhittapadumaṇ viya nādhātī¹⁶ upatappati miḷayati¹⁷.

Tatoparaṃ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

6. Kiṃ vane rājaputtana āturena karissasi
Sambule paricīṇṇena, ahaṃ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokatthāya¹⁸ durattāya¹⁹ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aññaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ mayā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āroyha, bhariyā mayhaṃ catussatā²⁰,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṃ kiñci manas' icchasi
sabban taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramaṣv-ajja²³ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Cks paḍaṇh- ³ Bā -anipattam? ⁴ Cks addhāma in the
place of ahaṇca ⁵ Cks uñjāya, Bā uñcāya ⁶ Cks nāvatīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸
Ck utthitā, Bā upatthihā. ⁹ Ck uñjāyā, Bā uñcāyā ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a.
¹² Bā adds ahaṇ ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck smits taṃ. ¹⁵ Bā ātappe. ¹⁶ Cks
nāva-. Bā nādhātīti ¹⁷ Bā adds āha ¹⁸ Cks sokatthāya. ¹⁹ Ck durattāya.
²⁰ Ck catussatā, C' catussatā? ²¹ Bā hoti ²² Bā tāṇakāvaṇṇābhe, B' hārita-
vaṇṇābhe. ²³ Ck ramaṣajja? C' ramaṣajja, Bā ramuṇasvajja

10. No ce tuvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tuvaṃ³ pātarāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggahī bhuje. 280.
- 12 Adhipannā⁶ piśācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281.
13. Na me idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II ¹²²/₅)
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283.

Tattha paricinnena 'ti tena āturena paricinnena kiṃ karissasi, so-
kattāyā 'ti sokātūrāya¹¹, sokatthāyā ti pi pātho soke thitāyā 'ti attho. du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapanabhāvappattāyā¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi man ti mā
tvaṃ duratt' amhi¹⁵ cintayī¹⁶, etam mama giriṃbhi dībbavimānaṃ ehi, imam
giriṃ abhiruyha, catussatā ti tasmim me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāyā¹⁸ vatthābharanādi-
kam¹⁹ icchasi sabban tam nantu mayham pacuram bahum sulabham, tasmā
kapan' amhi²⁰ mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyan ti 20
bhadde Sambule no ce me tvaṃ mahesibhāvaṃ kāressasi pariyaṭṭa tvaṃ mama
pātarāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asan-ganbanti
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasiti, taṃ cā 'ti evaṃ vatvā so sattaḥi
jatāhi²¹ samannāgato²² dārūno nikkhantadaṇṭo tasmim vane kinci²³ attano
nāthaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggahesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthatā²⁵, 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā citram bhavissati²⁶,
na santi devā ti idam sā dānavena bhuje gahitā devatujjhāpanaṃ²⁷ karonti
āha, lokapālā ti evarūpānaṃ sīlavantiṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santi patidevatī

30

1 Uks tvaṃ. 2 Bā -lā. 3 Cks taṃ 4 Uks -a. 5 Bā -i 6 Cks -am 7 Ck
pannā, Bā satthā. 8 Cs Bā ca. 9 Cs Bā -ca 10 Ck patime-, Cs patice-. 11 so-
kattāyā -- - turāya wanting in Cks. 12 Ck duratthāyā 13 Cks -ppatta 14
Ck -vā. 15 Bā durattimhi. 16 Cks cittayī. 17 Bā omits me. 18 Bā -gaṃ.
19 Bā --kiṃ, 20 Cks -o 21 Bā etāhi. 22 Bā adds luddako. 23 so all three
MSS. 24 Bā -pattā. 25 Ck ajjhetthā, Cs ajjhotthathā, Bā ajhottatā. 26 Bā
-ti. 27 Bā -kujjhā-.

Ath' assā silatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-kambalasilāsanam unbhākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam nātvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-thake thatvā itaram g. ā.:

- 5 15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv'¹ uggatejā,
taṃ ce'² tuvaṃ³ rakkhasādesi kaṇṇam
muddhā va'⁴ hi sattadhā te phaleyya.
mā tvaṃ jahī'⁵ muñca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā aha vā paṇḍitā nūnasampannā, samā ti kā-yavisamūdirahitā⁶, adesitī khādasī⁷, phaleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-hatam bhijjetha, mā tvaṃ jahitī⁹ tvaṃ imam patibbatam mā vāraya

- Taṃ sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi
,so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare
vissajjesi, rājadhītaram appamādena ovaditvā sakatṭhānam eva
gato. Rājādhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamaṃ
pāpuṇi.

T. a. p. S. aṭṭha gāthā abhāsi:

- 20 16. Sā ca assamam āgañchi pamuttā purisādakā
nīlam¹² phalīnasakunīva¹³ gatasimā¹⁴ va ālayam. 285.
17. Sā tattha paridevesi¹⁵ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampanuacaraṇe iṣe.
25 rājaputtam apassantī tumhaṃ hi saraṇam gatā. 287.
19. Vande sīhe ca vyagghe ca ye ca aṇṇe¹⁷ vane migā
rājaputtam etc. 288.
20. Tīṇalatām¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indīvarisāmaṃ²⁰ rattim nakkhattamālinim²¹ etc. 290.

¹ Ck agzi pi ² Ck tace, Bā bhance ³ Cks tvaṃ. ⁴ Bā ca. ⁵ Cks -i. Bā dīhi
⁶ Bā -divira-. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bā adds me ⁹ Bā dahiti. ¹⁰ Bā omits so esa.
¹¹ Bā atthaṅga- ¹² Bā āgacchi. ¹³ Bā ninnam. ¹⁴ Ck palīnasakunīva, Cs
palīnasakanīva, Bā palīnam sakunī ca ¹⁵ so Cs; Bā gavāsīṅga, Ck gatasimāham
¹⁶ Ck Bā -vasi ¹⁷ Cks canue. ¹⁸ Bā -tā ca. ¹⁹ Ck osaddhye, Cs -ddhyo. Bā
osabyo ²⁰ Ck indavaram-, Cs indisaram-, Bā indipari. ²¹ Bā nikkhatta-.

22. Vande Bhāgīrathim gaṅgam¹ savantīnam paṭiggaham etc. 291.

23. Vande aham² [pabbata]rājasettham
Himavantam siluccayam etc. 292.

Tattha nīlam³ phalinasakunivā⁴ 'ti yathā sakunikā mukhatunda-
kena vocaṃ gahetvā kenaci upaddavena sakunapotakēnam phalinattā⁵ 5
phalinasakunī⁶ nīlam⁷ āgaccheyya yathā vā gatasimṅgaṃ ti⁸ nikkhanta-
vacchakaṃ ālayam suññam⁹ vacchakasālam vacchagiddhīnī dhenu āgaccheyya
evam suññam assamaṃ jāgañchitī¹⁰ attho, tadā hi Soṭthiseno Sambulāya
cirāyamānaya itthiyo nāma lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyya 'ti
parisaṇikanto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaram pavasiṭvā nisīdi, tena 10
vuttam utumattakkhā ti sokavegasanījatena¹¹ unbautunā¹² mattalocanā¹³,
apassantīti tasmim vane nātham attano patittham apassantī ito c' ito ca
sandhāvamānā paridevati, tattha samane brāhmaṇe ti samitapāpabhāṭitapāpa-
samanabrāhmaṇena¹⁴ saha sīlānam¹⁵ atthannam samāpattinam vasena¹⁶ sam-
pānnacarane ise vande ti, evam vatvā rājaputtam apassantī tumhākaṃ sara- 15
nam gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnuṭṭhānam jānātha ācikkhathā 'ti pari-
devesīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tīṇalātāni osadhyo¹⁷ ti anto-
phegguhāhisāratināni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhiyo ca, imam gūtham tinādisu
nibhattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarisāman ti indīvaripupphasamānavannam,
tumhamhīti rattinī sandhāya tam pi aham pīti²⁰ āha, Bhāgīrathim²¹ ti 20
evampariyāyanānikam gaṅgam, savantīnam ti aññāsam²² habunnam nadīnam
paṭiggāhikagaṅgāya nibhattadevatam²³ sandhāy' evam āha, Himavante pi es'
eva nayo.

Tam evam paridevamanam disvā Soṭthiseno cintesi: „ayam
ativiya paridevati, na kho pan' assā bhāvam jānāmi, sace mayi 25
sinehena etaṃ²⁴ karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva nan' ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamānā paṇṇasāladvāram gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhim gato si devā“ 'ti āha. Atha nam 'so „bhadde tvaṃ

¹ Ck bhāgīrasigaṃgā, Cs bhāgīrasigaṃgā, Bđ bhagīrasigaṃgā ² Cks ham; read vande 'ham pabbatasettham? ³ Ck linam, Cs linam? Bđ niḍḍam. ⁴ Ck pālinna-, Bđ paliinna-. ⁵ Ck phalinattā, Cs phalinattā, Bđ palinattā? ⁶ Cks phalinasakunam, Bđ palinasakunī, Cks add va gatasimṅgaṃ vā, ⁷ Bđ niḍḍam. ⁸ so Cks; Bđ yathā gavāsīṇgavanti. ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Bđ āgacchati. ¹¹ Bđ -vegasanījatena. ¹² Bđ uphena-. ¹³ Bđ manha- or manda-. ¹⁴ Bđ -pāpe samane brahmaṇe dammnacaranaṇti. ¹⁵ Bđ silena. ¹⁶ Bđ adds ca. ¹⁷ Cks -ddhyo, Bđ asabyo. ¹⁸ so Bđ; Cks antepheggumbi sāratināni. ¹⁹ Bđ -ttā. ²⁰ Cs tampi ahamabbhīti, Bđ tamhi amhiti. ²¹ Ck bhāgīrasan, Cs bhāgīrasan, Bđ bhagīrasan. ²² Cks aññesaṃ. ²³ Bđ -hitam gaṅgāya nibhattam-. ²⁴ Ck ekaṃ, Bđ evam.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi. ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha :

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaṇṇi yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti³. 393.

5 Atha naṃ sā „aḥam⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekaṃ dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe ganhitvā ‘sace me vacanaṃ na karosi khādissāmi tan’ ti āha, ahaṃ tāya velāya taṃ űeva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idam kho ‘haṃ tadāvocaṃ gahitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce” me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath’ assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāhaṃ deva dānavena gahitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpanakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse thito dānavam santajjetvā maṃ vissajjāpetvā taṃ¹⁰ deva-
samkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev’ āhaṃ Sakkaṃ nissāya jivitaṃ labhin“ ti āha. Taṃ
sutvā Soṭthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabhaṃ, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha :

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanaṃ sutvā „ayyaṇṇa¹⁷ ahaṃ taṃ¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalaṇ’ eva¹⁹ tikicchissāmiti“ udakalaṇaṃ
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇṇanti

¹ Bā -gacchi. ² Ck^s nūnaja. ³ Ck^s omit ti. ⁴ Bā āha. ⁵ Ck^s -i, Bā gac-
chanti, Bā āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ Ck^s ime. ⁸ Bā ca. ⁹ Ck^s
tujjāna-, Ck^s tujjhāna-, Bā devakujjhāpana. ¹⁰ Ck^s ta. ¹¹ Bā add taṃ. ¹²
Bā adds hi. ¹³ Ck^s Bā -u. ¹⁴ Bā santi. ¹⁵ Ck^s Bā -inaṃ. ¹⁶ Ck^s -inaṃ, Bā
-vuddhinam. ¹⁷ Ck^s -aṇ. ¹⁸ Ck^s mam. ¹⁹ Bā saccaṃ phaleneva.

27. Tathā maṃ saccaṃ pāletu pālayissati ce mamaṃ
yathāhaṃ nābhijānāmi aññaṃ piyataraṃ tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce mamaṃ ti iminā saddhiṃ yojetabbo, i. v. h : yathā-
haṃ vadāmi tathā mama saccaṃ, atha maṃ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanam suna²: yathāhaṃ nābhijānāmi³, potthakesu pana tathā
maṃ saccaṃ pāletūti likhitaṃ taṃ⁴ Atthakathāyaṃ n' arthi

Evam tāya saccakiriyaṃ katvā uduke āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuṭṭhaṃ ambiladhotam viya tambamalaṃ tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāhaṃ tattha vasitvā arañña⁶ nik- 10
khamma Bārāṇasim patvā uyyānaṃ pavasiṃsu. Rājā tesam
āgatabhāvaṃ natvā uyyānaṃ gantvā tatth' eva Sotthisenassa
chattam ussāpetvā Sambulaṃ aggamaheṣiṭṭhāne abhiññāpetvā
nagaraṃ pavesetvā sayam isipabbajjam pabbajitvā uyyāne
vāsam kappesi. rājanivesane yeva nibaddhaṃ bhuñji. Sotthi- 15
seno pi Sambulāya aggamaheṣiṭṭhānamattam⁷ eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahosi, atthibhāvaṃ pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthiṭhi saddhiṃ abhiranti. Sambulā sapattiroseṇa¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthataḡattā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattam bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikaṃ gantvā taṃ katabhattakiccaṃ vanditvā eka-
mantam nisīdi. So taṃ milātindriyaṃ¹² disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³
dhanuggahānaṃ ca satāni soḷasa 25
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye ambhākaṃ sattasatā kuñjarā te va
khaggagatānaṃ¹⁴ yodhānaṃ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bd sunātha. ³ Ck Bd -miti. ⁴ so B; Cks likhītāya, Bd likhī-
taṃ. ⁵ Bd -gacchi. ⁶ Bd arañña. ⁷ Bd -thānaṃ. ⁸ Bd puna. ⁹ Bd pissā ni.
¹⁰ Bd yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantagatagattā? Bd dhamanisanatagattā.
¹² Bd milāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bd uyyuttā-. ¹⁴ Bd tesañceva khandhagatānaṃ.
Bd tesañca gandha- ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bd yodhānavasena. ¹⁶ Bd uyyuttā-.

dhanuggabasatāni rattindivam Barānasim rakkhanti. evaṃ surakkhite nagare katharū vidhe tvam sattavo passasi¹, yassā tava sāsāṃkā sappatibbhayā araṇṇā āgatakāle² pabbhāsampannam sarīraṃ idāni pana mīlātapanḍupalāsavannā³ ativiya kilantindriyāsi. kassa nāma tvam bhāyasīti⁴.

5 Sā tassa vacanam sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alamkatāyo padumuttarattacā

virāgitā passati hamsagaggarā,

tāsaṃ sunitvā mitagītavādinam⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvanṇasaṃkaccadharā⁷ suviggaḥā

alamkatā mānusiya⁸ accharūpamā

senūpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo

khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ nam¹⁰. 299.

15 31. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure

patīta uñchāya¹¹ punā vane bhare

sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye

ito pi me tāta tato varam¹² siyā. 300.

32. Yaṃ annapāne vipulasmi ohite

20 nārī vimaṭṭhābharaṇā alamkatā

sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā

ābajjha¹⁴ tassā maraṇam tato varam. 301.

33. Api ce daḍiddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶

kālādutiyā¹⁷ patino ca sā piyā

25 sabbaṅgupetāya pi appiyāya

ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabhāsam sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasarīra

¹ Bds add bhaddhe. ² Bd adds pi. ³ Ck -pandusālavannā. ⁴ Bd add puechi.

⁵ Cks sunitvamhita-. Bd sunitvā mitagītivāditam, Bs sunitvāpita-. ⁶ Cks idāni.

⁷ Bds -saṅkaṇṇa-. ⁸ Bd seno-. ⁹ Bds -lo-. ¹⁰ Cs tam ¹¹ Ck patīta uñchāya, Bd patitam uccāya. ¹² Bd param. ¹³ Bd ca ¹⁴ Ck ābajja, Bd abajja. ¹⁵

Bd dali-. ¹⁶ Ck anālhiyā, Bd adināhiyā. ¹⁷ Cks -tiyā, Bd katādutiyā. ¹⁸

Ck piyā, Bd miyāyā, Bs piyāyā. ¹⁹ Ck Bd nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṃsagaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
passati, tāsān ti so tava putto tāsān nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
tāta yathā pure tathā na vattati⁴ vadāni, suvaṇṇasaṃkaccadhārā ti su-
vaṇṇamayā⁵ ekaccālāṃkāradharā, alāṃkatā ti nānālāṃkārapatimaṇḍitā, iṇānu-
siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷,
nān ti taṃ⁸ tava puttam paṭilābhayanti⁹, sace ahaṇ ti tāta yathā pure sace
ahaṇi puna pi taṃ patim tath¹⁰ eva kuṭṭharogena vanaṃ pavitthaṃ uñchaya
tasmiṃ vane bhare puna pi mam so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
ito pi bhāraṇasirajjato taṃ araṇṇaṃ eva varaṃ siyā ti sapattiroseṇa¹² sussantiyā⁵
ti dīpeti, yamaṇṇapāṇe ti yaṃ annapāṇe, ohite ti thāpite paṭiyatte, iminā
bahvaṇṇapāṇaṃ¹³ gharāṇi dasseti, ayaṇi kir¹⁴ assa¹⁴ adhippāyo: yā nārī vipu-
laṇṇapāṇe pi bhare ekikā va asaṃpattisamānā vimatṭhābharaṇā nānālāṃkārehi¹⁵
alāṃkatā sabbehi gunehi upetā patuno ca appiṇā hoti āvajjha¹⁶ gīvāya vallin
vā¹⁷ rājjuṇi vā¹⁷ handhivā tassa¹⁸ tato gharāvāsato jharāṇaṃ eva varataran ti,
anālābhīyā ti na ālāhikā¹⁹, kālāduṭṭiyā²⁰ ti nijajjananakatasārakaduṭṭiyā,¹⁵
seyyā ti kapaṇāpi samānā sā patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Soṭṭhisena taya kuṭṭharo-
gābhībhūte”²¹ araṇṇaṃ pavisante tayā saddhim pavisitvā taṃ
upaṭṭhahantī attano saccabalena tava rogaṃ jvūpasametvā yā 20
te rājāpatiṭṭhānakāraṇaṃ”²² akāsi tassā nāma tvaṃ n’ eva
ṭhitatṭhānaṃ na nisinnatṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṃ,
mittadūbhikammaṃ nāṃ’ etaṃ pāpikaṃ”²³“ ti vatvā puttaṃ
ovadanto

34. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā,
 bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca",
 hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
 jaunda dhammañ cara Sambulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā²⁵ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
bhattā iuthiyā hito katagunam jānāti ubbo pi²⁶ te sudullabhā, ayañ ca Sambulā 30

1 B^a haṁsā viya madhu- 2 B^d mihitādini, B^s mitagitā. 3 B^d sunitvā. 4 B^d vatta-. 5 so all three MSS. 6 B^d seno-. 7 B^d sotthisenassa piyā paṭipalobhayanti in the place of sayanūpaṅgaṭā. 8 B^d nañ. 9 B^d -lo-. 10 B^d adds na. 11 B^d mānātimāneyyā, B^s nātimāneyya in the place of na vi-. 12 B^d sapaṭidosena. B^s apatidosena. 13 B^d bahunūnatipānam. 14 C^{ks} tirassa. 15 B^d nññāla-. 16 B^d ahajha. 17 B^d valliyyā vujjuyā vā. 18 B^d tassā. 19 B^d na alhāka, C^k na anālhikā, C^s na analhākā 20 B^d kaṭadu-. 21 C^s -to. 22 B^d rajje-. 23 B^d pāpa. 24 C^{ks} hitāya. 25 C^s tayā. 26 B^d pe.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, katagunam jānitvā muducitto hohi, cittam assā paritosehiti

Evam so puttassa ovādam datvā utṭhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulam pakkosāpetvā „bhadde ettakam kalam
5 mayā katadosaṃ khama', ito paṭṭhāya sabbissariyam tuyham eva dammīti“ osānagātham āha:

35. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge
issāvatinnā⁴ maraṇaṃ upesi
ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇṇā'⁵
10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvam ratanarā-imhi thaṇetvā abhisin-citvā⁶ aggamahesitthānavasena vipulabhoge⁷ labhivāpi issāya otinnā maraṇam upesi ahaṃ ca imā ca rājakaṇṇāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvam yathādhippāyaṃ imaṃ rajjaṃ vicārehīti sabbissariyam tassā adāsi.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādini puñṇāni katvā⁹ yathākammaṃ gamaṃsu. Tāpaso jhānābhinnā¹⁰ nibbattetvā Brahmaloṇipago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahoṣi, Soṭṭhiseno
20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham evā" 'ti. Sambulajātakam.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādam ā. k. Rājovādo heṭṭhā vitthārito.

Atite pana Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane tṭhito adhammena pamatto rajjaṃ kāresi. Ath' aṣṣa amaccādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipilīta rāṭṭhavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā viya carimṣu, gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhoṣi, manussā rāja-

¹ Bā khamatha. ² Ck³ tvam. ³ Ck³ vipulama. C³ -lam? ⁴ Bā issāvatinnā. ⁵ Bā imā rājakaṇṇā. ⁶ Bā -sittā. ⁷ Bā -le-. ⁸ Ck³ -kaṇṇāso, Bā rājakaṇṇā. ⁹ Bā karitvā. ¹⁰ Bā -āyo.

purisabhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
kasākāhāni parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavī-
santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tadā Bo.
bahinagare gandatindurukkhe³ devatā hutvā nibhatti, anusaṃ-
vaccharaṃ raṇṇo santikā saḥassagghanaṃ⁴ balikammaṃ 5
labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
ratṭhaṃ vinassati, tṭhapvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
nivesetum samattho nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
sānavaccharaṃ saḥassabalinā pūjesi⁶, ovadisāmi na⁷“ ti so
rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussīsakapasse tṭatvā 10
obhāsaṃ vissajjento⁷ ākāse atṭhāsī. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
jalamaṇaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇena gata⁸“ ti pucchi.
So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
tuyhaṃ ovādaṃ dassāmi ti āgato mhitī“. „Kim ovādaṃ nāma
dassāmi“ evaṃ vutte M. „mahārāja. tvaṃ pamatto hutvā 15
rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhataviluttaṃ⁹ viya vi-
natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
ratṭhassa¹⁰pi sāmino na¹¹ honti. ditṭhe va dhamme vināsaṃ
patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanaṃ pi ssa pamattā va 20
honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabba¹²“ ti
vatvā dhammadesanaṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyate khayō, 25
khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ ratṭhaṃ pamādino
atho pi gāmino gāmā anāgārā agārino. 307.

¹ B^d adds pi. ² B^d adds khādanti. ³ B^d gandutindurukkhā. ⁴ B^d -nikaṃ.

⁵ C^k aṇṇe maṃ, C^s aṇṇo maṃ. ⁶ B^d -ti. ⁷ B^d visajjettvā. ⁸ B^d -na idhā-
gato si. ⁹ B^d hataviluppantaṃ. ¹⁰ B^d -ssa. ¹¹ B^d nāma. ¹² C^k B^d -do. ¹³

C^k -de-. ¹⁴ B^d pamādo. ¹⁵ C^k -sabha. ¹⁶ C^k pitā? B^d jinnā, B^s jānā.

4. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativelaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phītaṃ² janapadaṃ corā viddhamisayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāṇiyaṃ,
ratthe vilumpamānaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijijñāṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā subhijjā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anikatthā rathikā pattikārikā
10 tam evaṃ upajīvanti na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jijñāṃ va urago tacāṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluttthāyīṃ atanditaṃ —
sabbe bhogaḃbhivaḃdhanti¹² gāvo sausaḃhā-m-iva. 314.
- 15 11. Upassutiṃ mahārāja ratthe janapade cara,
tattha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amata padan ti amatassa nibbānassa padam adhiḃamakāraṇaṃ¹³, maccuno padan ti maraṇassa kāraṇaṃ. pamatto hi vipassanaṃ avaḃdhetvā¹⁴ appatisandhikabhāvaṃ pattuṃ asakkonto
20 puṇappuna saṃsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā paṇādo maccuno padam nāma, na mīyanti ti vipassanaṃ vaḃdhetvā appatisandhikabhāvaṃ pattā puna saṃsāre anibbattantā na mīyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva ḃatthabbā, tasmā¹⁶ aniccaśādhanaṭāya tassāpi¹⁷ hi ahaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā paṭṭhaṇā¹⁹ vā pariyaṭṭhānaṃ vā n' atthi. appataviññānattā²⁰ pamat'assāpi appamāḃabhāvaṃ ti, tasmā ubbo p'ete ekadivasaṃ va²¹, madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamadāsamkhātā tividdhā madā²² pamādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno paṇātipātādīni pāpakammāni karoti, atha naṃ rājāro chindāpentī vā hanāpentī vā sabbassa vā paṇ'assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātiddhanajīvitakkhaya jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bḃ idaṃ. ² Cḃ pītaṃ, Bḃ pītaṃ. ³ Bḃ naṃ. ⁴ Cḃ jīyati, Cḃ jīyati, Bḃ jīyasi.
⁵ Cḃ -junnāṃ, Bḃ -jinnāṃ. ⁶ Bḃ vāpi. ⁷ Bḃ taṃ. ⁸ Bḃ mandiyaṃ. ⁹ Bḃs -ro-. ¹⁰ Bḃ mantiyam. ¹¹ Cḃ -naṃ. ¹² Bḃ bhogo pi vaḃdhanti. ¹³ Bḃ -gamana-.
¹⁴ Cḃs vaḃdhetvā, Bḃ avaḃdhetvā. ¹⁵ Bḃ adds te. ¹⁶ Cḃ Bḃ kasmā. ¹⁷ so Cḃs; Bḃ matassa pi. ¹⁸ Cḃ a-. ¹⁹ Cḃ paṭṭana, Cḃ paṭṭatthana? Bḃ paṭṭhaṇā. ²⁰ Bḃs aparagata. ²¹ so Cḃs; Bḃ ekasadivasaṃ. ²² Cḃ dā, Bḃ omits madā. ²³ so Cḃs; Bḃ sabbāsaṃ vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Cḃs yo.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
duccaritādini karoti, ice-assa¹ khayaṃ padosā jāyanti, tena tam vadāmi: mā
mado² bharatūsasahha ratthabharanapakajettha³ Bharatūsasahha mā pamajja⁴, mā
pamāditi⁵ attho, atthaṃ ratthaṃ ti janapadavāsinaṃ vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
ratthaṃ ca hahū pamādino⁷ jīnā⁸, tesaṃ āvibhāvattāya Khantivādijātaka- 5
Mātaṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiyajātakādini kathetabbāni, gā-
mino ti gāmabhojakāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamādadoseṇa jīnā⁸ parihīnā
vinatthā, anāgārā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
vāsato c' eva dhanadhaññādihī ca bahū jīnā⁸ parihīnā ti vadati, tam vuccate
aghan ti mahārāja bhoga-parihāni¹¹ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhoga- 10
bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mabantaṃ kāyikacetasikadukkhāṃ
pāpunāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porānakarājūnaṃ dhammo na hoti,
iddhaṃ phitaṃ ti aunnapānādina hiraññasuvannādina phitaṃ pupphitaṃ, na
te puttā¹² ti mahārāja pavēnipālakā¹³ te puttā na bhavissanti, ratthavāsino
hi adhammika-rañño esa putto kim amhākaṃ vadḍhiṃ¹⁴ karissati nāssa chattaṃ 15
dassamā¹⁵ ti chattaṃ na denti, evaṃ evaṃ¹⁵ tesaṃ pavēnipālakā¹³ puttā na
hoti nāma, pariḷḷuṇṇaṃ¹⁶ ti parihīnaṃ rājānaṃ, cāpīti¹⁷ sace hi¹⁸ so rājā
hoti aha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyaṃ¹⁹ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁰
mānetabbaṃ katvā na maññanti, upajīvanta ti upanissāya jīvantaṃ pi ete
ettakā janā garucittena maññitahhaṃ na maññanti, kimkāraṇa: adhammika- 20
bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacca²² ti yathā urago jinnaṃ taccaṃ
jigucchamaṇo jahati²³ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jahati, su-
saṃvihitakamantaṃ²⁴ ti kāyadvārādihī pāpakammam akaroutaṃ²⁵, abhi-
vaddhantīti ahhimukhaṃ gacchanta²⁶ vaddhanti, sausaḥhāmivā²⁷ ti sa-
usabhā iva, appmattassa hi²⁸ usabhajetthako²⁷ gogano viya bhoga vaddhanti, 25
upassutī ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
cara, tatthā²⁹ ti tasmīṃ ratthe caranto daṭṭhabbaṃ dīsvā sotabhaṃ sutvā
attano guṇāgunāṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattiṃ paṭijaggissasi²⁹.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ 'ovaditvā „gaccha pa-
pañcaṃ akatvā parigaṇha ratthaṃ. mā nāsayīti“ vatvā sa- 30
katthānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vacanaṃ sutvā saṃ-
vegappatto hutvā²⁹ punadivase rajjaṃ amacce paṭicchāpetvā³⁰
purohitena saddhiṃ kālass' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bds pamādo ³ Cks ratthaṃ- ⁴ Cks pajja. ⁵ Bā mā pamā-
damāpajji. ⁶ Bā vuddhiceva, Cks vuddhameva. ⁷ Ck -ne, Bā padāmadino. ⁸
Bā jinnā. ⁹ Bā -bhojanakāpi. ¹⁰ Bā gāmāpi ¹¹ Bds yasabhoga-. ¹² Cks
vuttā. ¹³ Cks pameṇi- ¹⁴ Bā vuddhi. ¹⁵ Bā eva. ¹⁶ Cks pariḷḷuṇṇaṃ. ¹⁷ Bā
vāpīti. ¹⁸ Bds pi. ¹⁹ Bā mantiyaṃ. ²⁰ Bā tigarukacittena. ²¹ Ck sirini-
yasavibhāvo, Ck siritīyasavibhāvo, Bā siritī-. ²² Cks taṃ. ²³ Bā hoti. ²⁴ Bā
-kamman. ²⁵ Bā -to ²⁶ Cks -taṃ. ²⁷ Bā sa usabho jethako. ²⁸ Bds
-pajjissasi. ²⁹ Bā omits hutvā. ³⁰ Bā -devā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmaṇḍasimahallako
 aṭṭavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisīditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito⁴

yathāham ajja vedemī kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ paṇ' assa akkosanaṃ⁴

10 B-ssānubhāven' eva ahoṣi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmiṃ pana samaye rājā ca purohito ca aññā-
 takavesena⁵ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanam
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jip̄ṇo dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,

15 kiṃ attha Brahmaḍattassa

yaṇ taṃ maggheyya⁶ kaṇṭako⁷ ti. 317.

Tattha maggheyyā⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h : yadi tvam attano ayyatta-
 tāya kantakena² viddho ko ettha rañño doso ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 rañña⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmaḍattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² 'smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillanakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan⁷ ti. 320.

Tattha pahottbā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁵ kamsakantake magge¹⁹ patito
 sannisinno balū²⁰ ettha Brahmaḍattassa dosā²¹, tvaṃ ettakaṃ kalam rañño

¹ Bā kaṇḍakasākhā ² Bā kaṇḍa- ³ Bā saramappito. ⁴ Ck^s -tam ⁵ Bā
 -neva. ⁶ Bā yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bā maggeyyā ⁸ Ck Bā vijjheyya. ⁹ Bā -o.
¹⁰ so C^s; Ck bhotta, Bā pahettha. ¹¹ Bā so. ¹² so Ck^s for magge? Bā magga
¹³ Bā matā. ¹⁴ Bā kuta-, B^s kuta- ¹⁵ Ck nāna, C^s tāta. ¹⁶ Bā āhantā. ¹⁷
 Bā pahvetthā ¹⁸ Bā so ¹⁹ Ck^s kantakena maggo. ²⁰ Ck^s -u ²¹ Bā -o.

dosena mama sakāṇṭake magge vicaranabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādaṇṭi ti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhahandhanādīhi
pīletvā adhammahāsisādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇṇo. adhammiko ti
paṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitam ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillanakkāniti nīliyanatthānāni, vane āhatvā⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāni chaḍḍetvā puttadāram ādāya vanam pav-
sitvā tasmim vane attano nīliyanatthānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako tam
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇṇo dosen' ev' amhi kaṇṭakena viddho mā
evārūpassa raṇṇo upatthambho hohīti.

Tam sutvā rājā purohitam āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttaṃ bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjam kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato tthatvā⁸ „parigāhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāmaṃ aṇṇam gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddam assosum, sā kir' ekā daḍḍitthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tāsam araṇṇam gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c' eva sākaṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā tam divasam ekam gumbam āruyha sākam
gaṇhanti pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyam patitvā rājānam maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nāma' ayam rājā Brahmaddatto marissati
yassa raṭṭhasmim jīvanti¹¹ appatitā¹² kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā¹³ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā¹⁴ assu maṃ po-
sseyyum, pāparaṇṇo pana rajje aham dukkham anubhomī. kadā nu kho esa
marissatīti evam Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosi. 25

Atha nam purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,
kuhiṃ rājā¹⁶ kumārīnam
bhattāram pariyesatīti g. ā. 322.

¹ B^d add tassa hi. ² B^d ku-. ³ C^k -sātakā, B^d adhammena halisādhakā.
⁴ B^d kuta-, B^e kūṭa-. ⁵ B^d adds pi. ⁶ C^s āgatva, B^d āgantvā, C^k āhatvā, ⁷
B^d -muñci-. ⁸ B^d gaṇṭvā. ⁹ B^d -ggati. ¹⁰ B^d pavatta-. ¹¹ B^d raṭṭhambi
jīyanti. ¹² B^d appatikā. ¹³ C^k B^d appatikā, C^s appatitikā corr to appatikā.
¹⁴ B^d tasamsāmikā. ¹⁵ B^d -neva. ¹⁶ C^s -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, Kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.
20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa² bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā³ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade⁴ kāranapade⁵ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasaṃsi, dujjīve ti dujjīve ratthe⁶ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhūtatasitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantīti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahaṭo¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

- 15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹²
yathāyaṃ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

- 20 22. Adhammena tvaṃ¹⁴ jamma Brahmadattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmadattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.
24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ Cs -a. ² Bā kuta-, Bs kūta-. ³ Ck hatchā, Bā tatthā. ⁴ Bā kāraṇe. ⁵ Cs
adds rattham. ⁶ Cs -s-se. ⁷ Cs omits ti ⁸ ti ahaṃ - - - yuttaṃ wanting in
Ck. ⁹ Bā pu-. ¹⁰ Ck sālittassayo ¹¹ Bā mahato. ¹² Ck bhatto. ¹³ Bā
-nāppatto. ¹⁴ Ck tvaṃ. ¹⁵ Ck yapaṃsi, Cs pasaṃsi, Bā samasi or sapasi?
¹⁶ Ck omits so. ¹⁷ Bā kuta-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhāttahārim¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāranen' eva na akāranena akkosatīti saññam mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhāttahārikā itthi pāto va manā bhattam pacitvā āharantī adhammahalisādhā- 5 kehi Brahmāḍattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivissitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena kāranena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintevā chātajjhatto aham tam bhāttahārim olokeno gonam atthāne patodena vijjhim, ten' esa pādam ukkhipitvā² phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññam mā kari, pāparañño yeva hato 10 nām' esa, mā narass'³ avannaṃ bhanīti.

Te parato⁴ gantvā ekasmiṃ gāme vasimsu. Punādivase pāto va ekā kūṭadhenū godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁵ pavatṭesi⁶, so Brahmāḍattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā daḥham⁷ . 15
yathāham ajja pahato khīraṃ ca me pavatṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīraṃ chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṃ ca himsati
kim tattha Brahmāḍattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.

brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmāḍattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. Caṇḍā aṭṭanakagāvī¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīraḥāmeḥ¹⁵ upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭṭanakagāvīti¹⁵ palāyanasīlā, khīrakā-
mehiti addhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā
duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayaṃ
āgaccheyyā 'ti. 30

¹ C^s bhāttagārim, C^k -bhārim. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-
⁵ C^k sakhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^k pavatṭhi-, B^d pavatti ⁹
B^d add purohito ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^k for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṃ so. ¹³ B^d kuta-. ¹⁴ C^s atakanāgāvī, B^d akatanā-. B^s akaṭṭanā-. ¹⁵
C^s atakanāgāvīti, B^d akatanāti

Te „yuttaṃ katheti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
 maggaṃ āruya nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiñ ca
 gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇaṃ kabara-
 vacchaṃ² māretvā cammaṃ gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
 5 puttāsokena tināṃ na khādanti pāṇīyaṃ³ na pivati parideva-
 mānā āhīdati. Taṃ disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandaṭṭha Pañcālo viputto vippasukkhata
 yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvati g. ā. 335.

Tattha paridhāvati paridevamānā dhāvati

10 Tato purohito itaraṃ gātham āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
 ko n' idha aparādh' atthi Brahmāḍassā rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā.

i. v. h: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tinā.
 15 pi na khādanti pāṇīyaṃ pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsīṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahme Brahmāḍassā rājino,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 20 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
 kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahme ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño. kathaṃ no
 ti kathaṃ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
 sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sādhu puttāsokena paridevatī,
 25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū ti rājānaṃ akkosīṃsu yeva.

Te⁹ „kāraṇaṃ vadathā“ 'ti vatvā pakkamiṃsu. Ath'
 antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
 jhitvā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ ṭhānaṃ sampattesu
 attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ C^{ks} balisādhako. ² B^d -akam. ³ C^{ks} pāni-, B^d pāni-. ⁴ B^d -phā-. ⁵ B^d
 sambha-. ⁶ C^{ks} abhāsīṃsu. ⁷ B^d kuta- ⁸ B^d nu. ⁹ B^{ds} add sādhu vo. ¹⁰
 C^{ks} kāka. ¹¹ C^{ks} B^d -uke.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakeṇi¹ araṇṇājo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehi ti¹ gāmaṇvāsīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5

36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka manussaloke.
n' ettāvatā rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvaṇṇaṃ, adeyyuṃ⁴ u khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavasitvā raṇṇā
tam rakkhantena caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa, 15
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādīṃ⁷. 341.
38. Sace imaṃ brahme surajjakaṃ siyā
phītaṃ raṭṭhaṃ muditaṃ vippasaṇṇaṃ
bhutvā baliṃ aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassā⁹ 'tu
evarūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāyā¹⁰ ti vilumpamānāya¹¹, ayam eva vā
pātho, puthuppajāyā¹² 'ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesīti pasamsī¹³,
surajjakaṃ ti chandādivasena agantvā¹⁴ dasa rājadhamme akopentena¹⁵ 25
rakkhiyamānaṃ sace idam surajjam¹⁶ bhaveyya, phītaṃ ti deveṣu¹⁷ sammā
dhāraṃ¹⁸ anuppavacchantesu¹⁹ sampannasassaṃ²⁰, na mādisaṃ ti²¹ evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṇṇaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu ṭhānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahosi.

¹ Bds -mi- ² Bd -ehi. ³ Cks adheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyuṃ. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājānaṃ. ⁷ Bd -dāmi. ⁸ Bds -to. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayam, Cs -sayim. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adds raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akānaṃ. ¹⁵ Cks deve-. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssīsaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Cs khādisaṃ

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukam¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaraṃ gantvā dhammena rajjaṃ kāretvā M-assa ovāde t̥hitā
dānādīni puññāni karīmsu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamanam
pahāya dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“ ti. Gaṇḍatindukajātakam³. Tīm-
sa⁴ nīpātavaṇṇanā nīṭṭhitā⁴.

¹ C¹ vāsam-. ² B^d gaṇḍutinduka- ³ B^d gaṇḍutindukajātakam nīṭṭhitam ⁴ B^d
omits timsa - - tā

XVII. CATTĀLISANIPATA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalaraṇṇo
ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja raṇṇā nāma dhammena rajjaṃ kāretabbanī. 5
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim' samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agati-
gamane ca agamane ca ādīnavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādīnavaṃ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati

yuddhaṃ n' atthi jayo n' atthi. sabbe maccuparāyanā.

tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ tlapetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸
aṇṇā⁹ paṭiṭṭhā uāma n' atthi. evaṃ ittarapaccupaṭṭhānaṃ avassaṃ
pahātabbaṃ, yasaṃ nissāya pamādaṃ kātum na vaṭṭati¹⁰, appamat- 15
tena¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhhe paṇḍitānaṃ ovāde tathavā dhammeva r. kāretvā
devanagaraṃ pūrayamāuā gamimsū¹³ ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttaṃ vā
dhītaraṃ vā na labhi¹⁴. So ekadivasaṃ mahantena parivārena 20
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā maṅgalasāla-

¹ B^d adds ārabha. ² B^d adds hi. ³ C^k -suttanayena, B^d -vuttanayena. ⁴
C^k -ku-, B^d -kūpamā kāmā. ⁵ B^d vivaretvā. ⁶ B^d -saṃhi. ⁷ B^d saṃka-. ⁸
B^d katam-. ⁹ C^{ks} amāṃ. ¹⁰ C^{ks} vattatīti. ¹¹ B^d appamattena ¹² C^k
pārānakā. ¹³ B^d -ati.

- rukḥhamūle sayanaṃ attharāpetvā¹ thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 sālarukḥhaṃ olokento² tattha sakunaḥkulāvakaṃ passi, saha
 dassanen' ev' assa sineho³ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukḥhaṃ abhirūhivā⁴ etasmim⁵ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. So abhirūhivā⁴ tattha
 tini aṇḍakāni disvā raṇṇo ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁶ upari
 nāsāvātaṃ⁷ mā vissajjesīti“ vatvā caṃgoṭake⁸ kappāsapicuṃ
 attharivā „tatth' etāni⁹ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁰“ ti
 otarāpetvā caṃgoṭakaṃ¹¹ hatthena gahetvā „katarasakupaṇḍa-
 10 kāni¹² nān' etānīti“ amacce pucchi. Te „mayān na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹³, ekaṃ ulūkaṇḍaṃ¹⁴, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍaṃ, ekaṃ sukaṇḍaṃ¹⁵“ ti kathayimsu. „Kiṃ pana
 ekasmim kulāvake tinnaṃ sakupikānaṃ aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati supikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tīpi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā¹⁶ „ime mayhaṃ puttā bhavissanti,
 tumhe sādhuḥkaṃ paṭijaggivā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyāthā“ ti āha. Te¹⁷ sādhuḥkaṃ rakkhimsu. Paṭhamāṃ¹⁸
 20 ulūkaṇḍaṃ bhijji, amacco ekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasāṃkamitvā „putto te deva jātō“
 ti āha. Rājā tutṭho tassa bahuṃ¹⁹ dhanāṃ datvā „putta-
 kaṃ²⁰ sādhuḥkaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c' assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍaṃ bhijji, so pi amacco taṃ nesādena vī-
 maṃsāpetvā „itthīti“ sutvā raṇṇo santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tutṭho tassāpi ḡhanaṃ²¹ datvā

¹ Bā attharivā. ² Bā -etvā. ³ Ck^s sneho. ⁴ Bā -ruyhitvā. ⁵ Bā ekasmim. ⁶ Bā tesam. ⁷ Bā nāsa-. ⁸ Bā caṅkotake. ⁹ Bā eva. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹ Bā caṅkotakaṃ. ¹² Ck^s -kā. ¹³ Bā adds tesu. ¹⁴ Bā -kaandaṃ. ¹⁵ Bā suvaka-
 andaṃ. ¹⁶ Bā -detvā. ¹⁷ Bā adds tāni. ¹⁸ Bā tesu pa-. ¹⁹ C^s Bā -u. ²⁰ Bā adds me. ²¹ Bā bahudha-.

„dhītaraṃ me sādhuḥkaṃ paṭijagga, Kuṇḍaliniṭi c' assā
 nāmaṃ karohiṭi“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
 sādena vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhaṇaṃ³ datvā 5
 „puttassa me mahantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohiṭi“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tinṇaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
 pariḥarena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññaṃaññaṃ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyaṃ. tiracchānagate⁷ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicaratiṭi“. Rājā cintesi: „īme amaccā etesaṃ paṃānaṃ⁸
 paññāsampadaṃ na jānanti, pākāṇaṃ nesaṃ karissāmiṭi“.
 Ath' ekaṃ amaccaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe⁹
 pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatiṭi¹⁰“. 15
 Amacco āgantvā¹¹ Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹² amaccaṃ pakkhositvā¹³
 „mayhaṃ kira pitā maṃ¹⁴ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁵ kātuṃ vaṭṭatiṭi¹⁶“, „kadā āgacchatīṭi¹⁷“.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṃ 20
 sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁸ rañño ārocesi¹⁹. Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasanaṇivesanaṃ²⁰ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṃ²¹ pi sakkāraṃ kārāpesi²². Rājā Vessantara- 25
 kunassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
 vesanaṃ āgantvā rājamaṇḍapaṃ mahāmaṇḍapaṃ kāretvā²³ nagare
 bheriṃ carāpetvā alaṃkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ B^d adds pi. ² B^d suvaṇḍaṃ. ³ B^d bahudha-. ⁴ B^d adds cassa. ⁵ B^d athassa.
⁶ C^{ks} abbhassanti. ⁷ B^d mama puttānaṃ in the place of paṃānaṃ. ⁸ B^d
 -hākaṃ. ⁹ B^d -tūti. ¹⁰ B^d gantvā. ¹¹ B^d -naṃ. ¹² B^d pakkosāpetvā. ¹³
 B^d omits mam. ¹⁴ B^d -ram. ¹⁵ C^{ks} vaṭṭati. ¹⁶ B^d rājā āgacchatūti. ¹⁷
 B^d āg-. ¹⁸ B^d ācikkhi. ¹⁹ B^d omits vasana. ²⁰ B^d -kāraṇaṃ. ²¹ B^d
 kāresi. ²² B^d kārāpetvā.

„Vessantaram ānetu“¹ ti amraccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuno pitu amke nisīditvā pitarā saha kīḷitvā gantvā² tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantarā tam pucchāmi³, sakuna⁴ bhaddam atthu te,
rajjam karetukāmena kiṃ su kiccam kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakunā 'ti tam ālapati, kiṃsū 'ti katarakiccā. kataṃ varan ti
uttamam hori, kathehi me tāta sakalam rājadhammam ti evam kira nam⁵
10 so pucchi

Tam sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānam
tāva pamādena codento dutiyaṃ gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁶ tāto Kaniso Bārānasiggaho
pamatto appamattam maṃ pitā puttam acodayiti. 2.

15 Tattha tāto 'ti pitā, Kaniso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārānasiggaho
ti catūhi samgahavattūhi Bārānasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpānaṃ
pañjitānam santike vasanto pañhassa apucchānena pamatto, appamattan ti,
sīlādiguṇayogena maṃ appamattam, pitā ti posakapitā, acodayiti amacce:
tiracchānagata putte katvā voharati avahasiyamāno pamādaṃ āpajjitvā cirassam
20 aṃ cadesi pañham pucchati vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tisu⁷
dhammesu thatvā dhammena rajjam karetabban“ ti vatvā
rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitatham kodham hāsam⁸ nivāraye,
25 tato kiccāni kāreyya, tam vatam⁹ āhu khattiya. 3.
4. Yam tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
ratto duṭṭho ca yaṃ kayirā na tam kayirā tato punam¹⁰. 4.
5. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasinim raṭṭhavaddhana¹¹
sabbe bhogā vinassanti, rañño tam vuccate agham. 5.
30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravum:
uṭṭhānaviriye¹² pose ram' āham¹³ anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -nam. ⁴ Bā tam. ⁵ Bā me. ⁶ Ck
nāmāsisu. ⁷ Ck hāsisam, Cs hasam. ⁸ Bā vattam. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā
-vaddhana. ¹¹ Bā uṭṭhāne-. ¹² Ck ramaham, Bā ramāmaham.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjanī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhitisaṃpanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsiṃpati mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anutitthanti devatā. 11. 10
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṃsu ca⁶ kiccesu, nālasa vīndate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ annasāsaṃ
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha pathameṇeva vitathān ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nivāraye, musāvādino hi rañño ratthaṃ nirojān hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karanatthānato sattaratanaṃattam heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhū-
phāyitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojābhārahojino¹³ manussā bahvā-
bādha¹⁴ honti, ratthe tha'ajalāpathesu āyo n' uppajjati, tasmīn anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevake saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ 20
garucittena olokeṇti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitaṇetu pi
na¹⁵ kātabbo, saccaṃ pana sādhuṭaram¹⁶ rasānaṃ ti tad eva paṇḍitābhaṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṃsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avcīparāyaṇaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhaṇṇo have hatō hantitī' Cetiya-
jātakam kathetabbān, kodhaṃ ti tāta rājā nāma pathamaṃ eva kuṇḍalakkha- 25
ṇaṃ kodhaṃ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khīppam matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma vācāvudhā kuṇḍhitvā olokitaṃmatte-
nāpi paresaṃ vīnāsenti, tasmā rañño aññehi manussehi atirekataram nikkodhena
bhavitabbam khantimettānuddaya-saṃpannena attano piyaṇuttamaṃ viya lokān
volokentena, tāta atikodhaṇo hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' atthassa dīpanatthaṃ Khantivādijātaka-Culladhammapāla-jātakāni
kathetabbāni, Culladhammapāla-jātakasmiṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttān

¹ Bā sabbe. ² Cks -ī, Bā -ī. ³ Bā -ī, Bā -khyā. ⁴ Bā ca. ⁵ Cs -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā va. ⁸ Cks vā. ⁹ Cks oja. ¹⁰ so Cs; Ck hassati, Bā bhavissati. ¹¹ Cs -ro,
Bā -re vā. ¹² Bā adda vā. ¹³ Bā -janā. ¹⁴ Cs bahvā, Bā bahvā. ¹⁵ Bā na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck sādhuṭasa, Cs sādurasān. ¹⁷ Bā rājānaṃ. ¹⁸ Bā
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷⁸/₁₉ mahāpatāpo.

- gbāteva¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devim anuso-
canto hadayaphālanen³ eva⁴ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen⁵ eva⁶ jhāpesum,
tasmā rañña⁷ paṭhamam eva musāvādaṃ vajjetvā duttiyaṃ kodho vajjetabbo,
hāsaṃ⁸ ti hassaṃ⁹, ayam eva vā pātho, tesu tesu kiccasu ubbīlāvitacittatāya¹⁰
5 kelisīlataṃ parihaṣaṃ nivāreyya, tāta rañña¹¹ nāma kelisīlena na¹² bhavitabbaṃ,
aparapattiyena¹³ hutvā sabbakiccāni¹⁴ attapaccakkhen¹⁵ eva kātābbāni, ubbīlā-
vitacitto¹⁶ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddhaṃ yasaṃ vināseti, imasmiṃ
pan' atthe Sarabhañgajātāke purohitassa vacanam gahetvā rañño¹⁷ kisavacche
aparajjhivā saha ratthena uccijjivā¹⁸ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁹ Mā-
10 tañgajātāke Mejjharañño brāhmaṇānaṃ kathaṃ gahetvā Mātāñgatajase aparaj-
jhivā saha²⁰ raṭṭhena uccijjivā²¹ niraye nibbattabhāvo²² Ghatājātāke dasa-
bhātikarājādārakānaṃ lobhamūlānaṃ²³ Kanhadīpāyane aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nūsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kareyya²⁴ 'ti evaṃ tāta
pathamaṃ musāvādaṃ duttiyaṃ kodhaṃ tatiyaṃ adhammahāsaṃ vajjetvā tato
15 paccā rājā ratthavāsinaṃ katabbakiccāni kareyya²⁵, taṃ vataṃ²⁶ āhu
khattiya²⁷ 'ti khattiya mahārāja yaṃ mayā vuttam etaṃ rañño vatasamādānaṃ
ti porāṇakapanditā kathayimsu, na taṃ kayirā ti yaṃ tayā rūḍḍivasena
paccāpakaraṇaṃ kammaṃ kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato²⁸ puna tādisaṃ
kammaṃ na kayirā²⁹ mā kareyyāsi³⁰ tāta 'ti, vuccate ti taṃ rañño aghaṇa
20 ti vuccati, evaṃ porāṇakapanditā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti³¹ Vessantara-
sakune³² pubbe Bārāṇasiyaṃ pavattitaṃ kāraṇaṃ āharitvā dassento āha, tattha
abravuṇ ti Suciparivārasatthinaṃ pucchitā kathayimsu, uttāhānaviriye³³ ti
yo poso utthāne ca viriye ca patitthito na ca paresaṃ sampattiṃ disvā usuyati³⁴
tasmīṃ ahaṃ abhiramāmi³⁵ evaṃ³⁶ tāta Siri katesi, usuyyake³⁷ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā ahaṃ parasampattiusuyyake duccite³⁸ kalyāṇakammadussake,
yo³⁹ kalyāṇakammaṃ dussento⁴⁰ appiāyānto attiyānto⁴¹ na karoti tasmīṃ
abhiramāmi⁴² āha, evaṃ sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesaṃ vāsādiṇo
kusalacakkassa bhāṇjaṇī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nudā⁴³ 'ti
nīhara⁴⁴, nivesanaṃ ti lakkhya⁴⁵ pana⁴⁶ nivesanaṃ bhava patitthā bohi,
30 saḷakkhī dhitisampanno ti mahārāja Kāsiṇi so puriso paññāya c' eva
viriyena ca sampanno, mahaggato ti⁴⁷ mahajjhāsayo, corāṇaṃ paccayabhūte
ganhanto amittānaṃ mūlaṃ⁴⁸ core gāhanto amittānaṃ⁴⁹ aggaṃ chindatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, Cs -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekūṭṭhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittakāya. ⁸ Cks kelisīlāna nāma. ⁹ Cks
-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā danḍakirañño. ¹³ Cks
ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūlānaṃ vacanaṃ gahetvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Cks kataro in the place of kataṃ tato.
²⁰ Cks -ra. ²¹ Ck -rati, Cs -rāti. ²² Bā adds idam, Bā imam. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
ussuya-. ²⁹ Bā dūhadaye. ³⁰ Cks so. ³¹ Ck Bā dussanro. ³² Ck atthi-,
Bā ati-. ³³ Ck nudhā. ³⁴ Cks add ti. ³⁵ Ck -a, Cs lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā naṇam. ³⁷ Cks omit ti. ³⁸ Cks -le. ³⁹ so Bā; Cks omit amittānaṃ.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājānaṃ ālapati, utthāne ti utthānavīriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāne ti so devarājā utthānavīriye
manāni karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāne puññakammaṃ nēva dhiṃ
katvā appamatto utthāne manāni karoti, tassa pana kalyānakamme viriyakarana-
bbāvādassanattāni³ dvīsu devalokesu devatāhi saddhiṃ Kaviṭṭhārāmaṃ⁴ 5
āgantvā pañhaṃ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākanhajātake attano ānu-
bhāvena janāni tasetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evaṃ ādīni vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ heṭṭhā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacaṛā⁸, tādīno ti tatthāvidhassa kusalābhīratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajjivā honti samānājjivikā upajjivitaḁā, tādīsā hi rājāno dānādīni
puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattim denti, tā¹² taṃ pattim¹³ anumoditvā
sappaticchitvā dibbāyāsena vaḁḁhanti, anuttīṭṭhantīti, tādīsā¹⁴ rañño viriyaṃ
karontassa appamādaṃ āpajjantassa devatā anuttīṭṭhanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkhaṃ samīdāhanti, so ti so tvaṃ, vāyamassu cā¹⁶ ti tāni raṭṭha- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīraṇavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
cesu viriyaṃ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
su²⁰ kiccaṃ kataṃ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā patha-
men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsani, alaṇ ti evaṃ vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ ca dukkhāya alaṇ pariyatto²⁴
samatto²⁴ ti.

Evaṃ Vessantarāsakunena ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutacittajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho²⁶ amaccā mama puttena Vessantarena evaṃ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṃ“ ti²⁸ „mahāsenaguttaṇa²⁹ devā“
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttaṭṭhānaṃ²⁹ dammīti“ Vessantaraṃ
ṭṭhānantare ṭṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttaṭṭhāne²⁹ 30
ṭṭhito pitu kammaṃ akāsīti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Ck's omit sa. ³ Bā adds sarabhaṇajātake. ⁴ Bā kapithā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bā brahmaganā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasenaḁbhīratassa ¹⁰ Bā adds tādīsassa
rañño viriyaṃ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te ¹³ Ck's
pavattim. ¹⁴ Bā tādīsassa. ¹⁵ Ck's gacchanti. ¹⁶ Ck's vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, C's paccakkayadh-. ¹⁸ Bā's repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṃ su. ²¹ Bā's tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava ²⁴ so Bā
for samatto? Ck's -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Ck's
omit mahāsenaguttaṇa devā ti tena hissa. ²⁹ Bā -senaṇṇutta-. ³⁰ Ck's omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍalinīyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍalinīṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapāṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalinī maññasi khattiyabandhunī:

rajjam kāretukāmena kim su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetum sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍalinīti salīngato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kannapīṭhesu kuṇḍalisanthānā⁶ dve lekhā abesum, tena tassā⁷ Kuṇḍalinīti nāmaṃ kāresi, maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti. khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhagmībhāvena nam' evaṃ ālapati, kasmā pan' esa Vessantarasaṅkham evaṃ apucchitvā imam eva pucchatīti itthibhāvena, itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ ūeva pañham pucchi.

15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kim kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“ vatvā¹² āha:

15. Dve va tāta padakāni yesu¹³ sabbaṃ patitṭhitam
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhanā¹⁴. 15.

16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.

17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanam yaṃ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va ratham saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.

25 18. Susaṃgaḥītantajano¹⁷ sayam cittaṃ avekkhiya
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.

19. Sayam āyavayam¹⁹ jaññā, sayam jaññā katākatam,
niggaṇhe niggaḥāraṇam, paggaṇhe paggaḥāraṇam. 19.

¹ Bd pesetvā ² Bd tattheva ³ Bds āharāpe- ⁴ Bd pucchi. ⁵ Bds tassālīn-gato. ⁶ Cks -nam. ⁷ Bd tenassā. ⁸ Bd -senaṅgutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi.
¹¹ Cks vīmaṃsasi. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bds yattha ¹⁴ Bd -nā. ¹⁵ Cks vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ Cks -antajano? Ck Bd -atthajano. ¹⁸ so all three MSS ¹⁹ Bds āyavayam, Cks āyavayam.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammam mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gata. 22.
23. Mā tāta issaro 'mhitā anathāya patārayi.
itthinañ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahānissassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussilo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kīranapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvīsu padesu sabbañ
attham jātañ¹⁰ hitasukkam¹¹ patitthitañ, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹² laddhassa anurakkhañā, tāta uppannassa hi lābhassa
uppadanani nāma na¹³ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁴ eva bhāro,
ekacco hi yasañ¹⁵ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁶ uppādetvā pānātipātā-
dīni karoti mahācoro hutvā raṭṭhañ vilumpamāno carati, atha nañ rājāno
gāhāpetvā mahāvimāsam pāpeti, athavā pana¹⁷ rūpādīsu kāmāgunesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāseṇto sabbasāpateye¹⁸ khīne kapano hutvā cīrakavasano¹⁹
kapālam²⁰ ādāya carati, pabbajito vā²¹ pana gandhadhurādivasena lābhasakkārañ
nibbattetvā pamatto hīnāya vattati, aparo pathamajjhānādīni nibbattetvāpi
mutthassatitāya²² tathārūpe ārammaṇe bajjhivā jhānā²³ parihāyati, evam uppannassa
yasassa vā jhānādīlābhassa vā rakkhanam²⁴ eva dukkarati, tadatthadīpanattham 25
pana²⁴ Devadattassa vatthum Mudulakkhana-Lomasakassapa-Hārītajātaka-Sam-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkārañ uppādetvā appamāde
thatva kalyāṇakammam karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasmi mahārāja²⁶ appamatto payogasampattiya²⁷ thatvā dhammeṇa r. karento tava
uppannam yasañ²⁷ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikīranattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare²⁸ c' eva akerāṭike

¹ Cks rattham, Bd janapade attam, Bs attham. ² Cks avisara, Bds adhisare. ³
Cks mucca. ⁴ Bd kusālā akulatañ. ⁵ Bd asi dukkhindriyo. ⁶ Bd va. ⁷ Bd
silavāssu, Cks silavassa. ⁸ Bd -tiko. ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cs atthajātam, Ck
atthajāta. ¹¹ Bd hitam. ¹² Cks va. ¹³ Bd omits na. ¹⁴ Bd -nam. ¹⁵ Bd
sayam. ¹⁶ Bd pamādañ. ¹⁷ Bd uppanna. ¹⁸ Cks -patiye. ¹⁹ Bd pitotika-
vasano. ²⁰ Bd kapalam. ²¹ Bd omits vā. ²² Bd muthassatitāya, Cks muttha-
satitā. ²³ Bd -nam. ²⁴ Bd omits pana. ²⁵ Bd adds tvam. ²⁶ Ck sayam. ²⁷
Bds ajuta-, Cks adūta.

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍajabhāvarahite, aviuāsake ti tava
 santakānaṃ dhanadhaññādinam anāsake¹, yo ti yo amacco tam c' eva² yañ ca
 te ghare dhanāṃ siyā tam rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathī viya yathā
 sārathī visamamagganivāranatthaṃ⁴ asse⁵ samganhanto rathāṃ saniganheyya
 5 evaṃ yo saha bhogeḃi tam rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, tādisaṃ gaṇetvā
 bhaṇḍāgārikakiccāṃ⁶ kāraye⁷, susamgaḥītaṇṭajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
 attano antojano antovalañjanakaparijano⁹ ca dānādīhi asamgaḥito hoti tassa
 antonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesam¹⁰ asaṃgaḥitamanussānaṃ vasena nassanti,
 automanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvam¹² sutthugahitaantojano¹³ hutvā etta-
 10 kaṃ hi¹⁴ nāma me vittaṇ ti sayam attano dhanāṃ avekkhītvā asukatthāne
 nāma nidhīm nidhema asukassa iṇaṃ demā 'ti idaṃ ubhayaṃ pi, na kare
 parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyītvā¹⁷ mā kari, sabbam¹⁸ attapaccakkhen'
 eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayaṇ²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyaṇ ca²² tesāṃ
 tesāṃ dātābhavayaṇ ca sayam eva jūneyyāsīti, katākatāṇ ti saṃgāme vā
 15 navakamme vā aññesu vā kiccasu iminā idaṃ nāma mayham katam iminā na
 katan ti evam²³ pi sayam eva vā²⁴ jūneyyāsī²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
 niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicheḍakārakam niggaḥārāham ānetvā
 dassitaṃ upaparikkhītvā sodhetvā porānakarājūhi thapitadandam oloketvā
 dosānurūpaṃ niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaḥārāho hoti abhinnaṣṣa
 20 vā parahalassa bhettā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
 rajjassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitam dinnam
 hoti evarūpaṃ paggaṇheyya³⁰ mahaṇṭaṃ sakkārasammānaṃ kareyya, evam hi
 'ssa kiccasu aññesu³¹ pi uram datvā kattaḥḥaṇṇaṃ karissanti, jānapadaṇ ti
 janapadavāsīnaṃ attham yasaṃ attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā
 25 yuttā ti adhammikā tattha tattha niyuttā ayuttakālaṇ ca gaṇetvā vinicchayaṃ
 bhūḍantaṃ tava dhanāṇ ca ratthaṇ ca mā nāsayaṃ, iminā kāraṇena appamatto
 hutvā sayam eva anusāsa, vegaṇā 'ti sabasā atuletivā atiretvā, vegaṣā ti
 atuletivā chaṇḍādivasena sahasā katam kaṃmam³² na hi sādḥukam³³ na
 sundaraṃ, kimkāraṇā: tādisaṃ hi katvā mando pacchā vippatīsāravasena
 30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayaṃ paṇ'
 attho³⁷ 'isīṇam antaram katvā Bhaṇurājā³⁸ ti me sutan' ti Bhaṇurājātkena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañcevā. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -atthajano,

Cs -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, Cs rañño anhe antovalañj-, Bd

-antojano valaṇce-. ¹⁰ Cks tesā. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchanta. ¹²

Bd tam. ¹³ Bd samga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit

ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyītvā, Cs -patthiyāyītvā, Bd -patthiyāyītvā. ¹⁸ Bd tabham.

¹⁹ Ck -paccavekkheneva, Cs autopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰

Cks āya-, Bd āyam. ²¹ Cks -ka ²² Bd āyaṇca. ²³ Bd etaṇ. ²⁴ Bd omits va.

²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰

Bds paggaṇhārakam paggaḥetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³²

Bd kappāṇhi. ³³ Cs sādḥukam. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -rapati

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol II ¹⁷²₁₈ ³⁹ Bd garurājājāt-.

dipetabbo, mā te avisare muñca¹ subālhamadhikodhitam ti tāta tava
 hadayaṃ² kusalam avisavitvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subālhaṃ⁶ adhikodhitam kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayatū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchayaṃ thitassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresam vacanehi sutthū kodhitaṃ¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca¹⁵ apariggahetvā mā danḍaṃ panesi¹⁶, kiṃ-
 kāraṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhivā¹⁷ ubbinuam
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā sutthū sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ ṇatvā pavēniyā thapitadandavasena kattabbaṃ karohi, raṇṇā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sitalaṃ akatvā kaomaṃ na kātappaṃ, yadā 10
 paṇ' assa hadayaṃ nibbutam hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ kā-
 tabbam, pharusehi cittehi¹⁹ pakkaṭṭhite²⁰ uḍake mukhaṇimittam viya kāraṇaṃ
 na paññāyati, kodhasāhiti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulaḥbhāvaṃ²³ gatāni mabavināsaṃ eva pattānīti, imassa paṇ' atṭhassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nāḷkerarājassa vatthuaṃ saḥassabōhu-Ajjunavatthu- 15
 ādīni²⁵ kathetabbāni. patūrayīti tāta ahaṃ pathavissaro ti mā mahājānaṃ
 kāyaduḥcaritādīnanatthāya patūrayi²⁶ otārayi, yathā taṃ anattham samādāya
 vattati mā evaṃ akāsīti attho, uḍā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikānaṃ vā tiracchānajatikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppatti
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammikaṛājūnaṃ vijite manussā kāyaduḥcaritādīnaṃ karitvā³¹ 20
 nīraye uppajanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkhaṃ yatvā na hoti tathā karohīti
 attho, apetaḷomahaṃsaṃsā 'ti attānuvādādībhayehi nibbhayassa, iminā
 idam dasseti: tāta yo rājā kismīci āsaṇṇikaṃ ṇakatvā attano kammaṃ³² eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taiṃ taṃ karoti vissatṭhayaṭṭhi viya 25
 andho nīraṇokuso viya candahatthi hoti tassa sabbe bhogā vīnassanti, tassa
 taṃ bhogavyasanānaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴
 purīmanayeṇ' eva vedittabbaṃ³⁵, dakkhassu dānīti tāta tvaṃ imaṃ anussā-
 saviṃ³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puññānaṃ karanena puññakaro surādi-
 parihaṇaṇena asoṇḍo ditṭhadhammikasamparāyikassa atṭhassa avināsaṇena avinā-
 sako bhavyeyāsi, sīlavassu³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patitṭhāya r. kārehi³⁹, dussīlo vinīpātiko ti dussīlo hi mahā-
 rāja⁴⁰ attānaṃ nīraye vinīpātento vinīpātako⁴¹ nāma hotīti.

¹ Cks mucca, all three MSS avisare. ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd
 aviti-. ⁵ Bds -kaume. ⁶ Bd sutbu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhāmitaṃ. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bd patitha. ¹⁰ Bs -sena. ¹¹ Id chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cs pape-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸
 Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ Cs pakkaṭṭhate, Bd pakkutike, B* paku-
 thiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahūnīpita ti, Cs bahūni, Bd bahūhi pi
 tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka. ²⁵ Bd -aṇcuna-.
²⁶ Cs adds mā, Bd ha. ²⁷ Bd asiti. ²⁸ Bs adds ahaṃ pathavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhadrayo? Bd dukkhindriyo. ³⁰ Bd dukkhuppattamakāsi. ³¹ Bd -tāni katvā.
³² Bd kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bd veyjetabbaṃ. ³⁶ Bd -naṃ.
³⁷ Cks -vassū. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bd adds attā. ⁴¹ Bd -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccaṃ katan“
 ti. „Bhaṇḍāgārikena devā“ ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 katthānaṃ dammīti“ Kuṇḍaliniṃ² thānantare thapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikatthāne thātvā pitu kammaṃ akāsīti.
 Kuṇḍalinipaṇḥo niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato¹ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 pīṭhe⁴ nisīdāpetvā pīṭhaṃ sisenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 amke⁶ nisīditvā kilītvā gantvā kañcanapīṭhe yeva nisīdi. Atha
 naṃ rājā paṇhaṃ pucchanto

15 26. Apucchamhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹.

Jambukā tvaṃ dāni vadelhi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhūtarāṃ kosiyaḡottāṃ Vessantarāṃ
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchim¹¹, te attano balena katha-
 suṃ, yathā pana te¹² pucchim¹³ tath' eva idāni puttāṃ Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhammaṃ ca uttamaḡalaṃ ca kathēhi.

Evam rājā M-aṃ paṇhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja obhitasoto suṇa¹⁴, sabbaṃ te kathesāmi¹⁵“ pasārīta-
 hatthe sahaṃsatthavikaṃ thapento viya dhammadesanaṃ ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmiṃ mahaggaṭṭe,
 tattha bāhābalaṃ¹⁶ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁷ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,

30 yāni¹⁸ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bā bhonto. ² Bā -niyāva. ³ Bā pacchā-. ⁴ Bā -bandha-. ⁵ Bā āgañchi. ⁶ Bā aṅge. ⁷ Ck -hāsi, Bā āpucchimha. ⁸ Bā kosiyaḡottāṃ ⁹ so all MSS. for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bā āpucchimhi, Ck pucchi, C³ pucchim. ¹² Bā panete. ¹³ Bā pucchitā. ¹⁴ Bā sunāhi ¹⁵ Bā -hu-. ¹⁶ Ck abhimajjaccabalaṃ, C³ abhimajjabalaṃ, Bā abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

29. Taṁ balānaṁ balaṁ seṭṭhaṁ aggaṁ paññābalaṁ balaṁ¹,
paññābalaṁ² upatthaddho atthaṁ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phitaṁ dharaniṁ³ uttamaṁ
akāmassa pasayhaṁ⁴ vā añño taṁ paṭipajjati. 30.
31. Abhiyāto pi ce hoti rajjaṁ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsiṇi sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchinī paññā [kitti] silokavaddhanī,
paññāsaṁhito naro idha [api] dukkhe⁵ sukhāni vindati. 32.
33. Paññā ca kho asussūsaṁ na koci adhigacchati
bahussutaṁ anāgama dhammaṭṭhaṁ avinibbhujāṁ⁶. 33. 10
34. Yo dhammaṁ ca vibhāgaññu kāluttāyī atandito
anuṭṭhahati kālena kammaṭṭhaṁ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanasīlassa⁷ nānāyatanasevino⁸
na nibbindiyakāriṇa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṁ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakāriṇa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasamkhātaṁ sambhatassanurakkhaṇaṁ⁹
tāni tvaṁ tāta sevassu, mā akammāya randhaya¹⁰,
akammanā¹¹ hi dummedho naḁāgāraṁ va sīdati. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmiṁ sattaloṁ mabājāsayaṁ purise 20
paṇḍitvā balaṁ hoti, bāhābalaṁ¹² ti kāyabalaṁ, carimaṁ ti taṁ at-
mahantaṁ pi samānaṁ lāmaṁ eva. kiṇṇāraṇaṁ: dandhabalabhāvena¹³, saṁhe hi
kāyabalaṁ mahantaṁ nāma bhavēya vāraṇabalaṁ latukikāya¹⁴ balaṁ khudda-
kaṁ bhavēya vāraṇabalaṁ pana andhabalabhāvena¹⁵ maraṇassa paṇḍito
jātaṁ, latukikā¹⁶ attano nānakusalatāya vāraṇaṁ jīvitaṁ khalāyaṁ pāpesi¹⁷, 25
imasmiṁ paṇḍito atthe na b' eva sabbattha balena kiṇṇaṁ, 'balaṁ hi bālaṁ
vadhāya hoti' suttāni āharitabbaṁ, bhogabalaṁ ti upatthambhanavasena
sabbāni¹⁸ hiraṇṇasuvannādiupabhogaṇāni bhogabalaṁ nāma, taṁ kāyabalaṁ
mahantataraṁ, amaccabalaṁ ti abhijjamaṇassa sūrasa suhadassa¹⁹ amacca-
maṇḍalassa atthitā²⁰, taṁ balaṁ saṁgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṁ²¹, abhijaccabalaṁ²² ti taṁ kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, Cs -balambala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṁ, Bā akāmassa pasayhaṁ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bā -ijam. ⁶ Bā anāya-.

⁷ Ck sambhakassā-, Cs sambhakassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhaya, Cks ru-.

⁹ Bā -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.

¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bā -dayassa. ¹⁷ Bā -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantaraṁ. ¹⁹

Bā abhijja-.

jāṭisaṃpatti, taṃ bharehi balehi mahantataram¹, jāṭisaṃpannā eva hi yujjhanti na itare, yāṇicetānāti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānu-bhāvena³ adhigaṇhāti⁴ abhūbhavati tam sabbabalānaṃ paññābalaṃ seṭṭhaṃ ti ca aggaṃ ti ca⁵ vuccati, kiṃkārānā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito atthaṃ vindati vadḍhiṃ pāpunāti, tadatthajotanaatthaṃ 'punnāṃ nadim' yena ca peyya-mābū' 'ti Punnaṇadījātakaṃ Sirikālakannipaṇḍo⁶ Pañcapaṇḍitapaṇḍo⁶ Sattu-bhastajātaka-Sambhava-jātaka-Sarabbaṇḍajātakādīni kathetabbāni, mando ti mandapaṇḍo bālo, phītan' ti tāta mandapaṇḍo puggalo sattaratanaṃ punnaṃ ce pi⁸ uttamaṃ dharaniṃ labhi⁹ tassa aniccamānass' eva paṣaṇḍakāram¹⁰ vā pana katvā añño paññāsampaṇno tam paṭipajjati mando¹¹ laddham pi¹² yasam rakkhitum kulasantakāni vā pana pavēṇāgataṃ pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanaatthaṃ 'addhā Pādañjali sabbe paññāya atirocatin' Pādañjali-jātakaṃ¹³ kathetabbāni, laddhānā 'ti jāṭisaṃpattim missāya kulasantakam r. labhivāpi, sabbena pīti¹⁴ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-kusalatāya duggato va hoṭīti, evam M. ettake thāne apanditassa aggaṃ katvā idāni paññāni¹⁵ paṣaṇḍanto paññā ti ādim' aha, tattha sutan ti sutapariyattakam¹⁶, tam hi paññāva¹⁷ vinicchinati¹⁸, kittisilokavaddhanāti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanā, sukhāni vindatīti dukkhe uppaṇne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-natthaṃ 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yathā tava¹⁹, 'alam' etehi jambūhi²⁰ ambehi²¹ panasehi ca²² 'ti ādim' jātakāni kathetabbāni, asussūsanaṃ ti paṇḍitapuggale apajirupasanto asunanto, dhammatṭhaṃ ti sabbhāvakkāraṇe thitaṃ, bahussutaṃ anāgamaṃ tassa²³ asaddahanto, avinibbhujān²⁴ ti atthānatthaṃ kārānākārānaṃ anogāhanto atirento na koci paññāni²⁵ adhigacchati tāte²⁶, dhammavibhāgaññū²⁷ ti dasakusalakammapathavibhāgakusalo, kāluttāyāti viriyam kātum yuttakāle viriyassa²⁸ kārako, anuttahati ti tasmiṃ tasmiṃ kāle tam tam kiccam karoti, tassā 'ti²⁹ tassa puggalassa kammaphalaṃ samijjati nippajjati, anāyataṇasīlassā 'ti anāyataṇaṃ vuccati lābhayasa-sukhānaṃ anākaṇḍo³⁰ dussīlyakammam³¹ tāṇisīlassa tena dussīlyakammena sa-manuḍatassa anāyataṇabhūtaṃ dussīlapuggalaṃ sevantassa, kusalassa kammaṃsa karanakāle nibbindīyakkārissā 'ti³² nibbinditvā ukkanthitvā³³ karontassa, evarūpassa³⁴ puggalassa kammānaṃ³⁵ attho sammā na vipaccati na sam-pajjati³⁶, tīni³⁷ kulaggāni aha kāmaggāni na upeṇīti³⁸ attho, ajjhattaṇ' cū

¹ Bd mabantaram. ² Cks add ea. ³ Bd paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asamgaṇhāti. ⁵ Cks omit ea. ⁶ Bd -am. ⁷ Cks jivitan. ⁸ Cks cetipī, Bd ce. ⁹ Bds labhati. ¹⁰ Bd paṣeyyākāram. ¹¹ Bd adds hi. ¹² Bd omits pi. ¹³ Bd adds vā. ¹⁴ Bds add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bds pariyaṭti. ¹⁷ Bd paññāva. ¹⁸ Bd -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bd appehi. ²¹ Ck jambūhi, Bd jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bds tam. ²⁴ Bd -bbhajan. ²⁵ Cs -ā. ²⁶ Cs nāni or tāni. ²⁷ so Ck Bd; asussūsanaṃ ti - - - ññū wanting in Ck. ²⁸ Bd viya. ²⁹ Cks omit tassāti. ³⁰ Bds anācāro, Bd anācoro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṭṭhi-, Bd ukkanitvā corr to ukkanthi-. ³⁴ Bds add tāta. ³⁵ Bd -āni. ³⁶ Ck -ti, Bd omits na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Cs tīni, Bd kīni. ³⁸ Bd upaneyyati.

'ti attano nijakajjattaṃ aniccabbāvanādivasena payuttassa. tathāyatana-sevino ti tath' eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatīti¹ samṇajjati. mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātān ti yogayūñjitabbayuttake² kāraṇe payogakoṭṭhāsabhūtaṃ paññā³, sambhata⁴ s' 'ti rāsikatassa anu-rakkhanai⁵, tāni tvan ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhanāṃ rakkha, mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṃ dhanāṃ mā jhāpayi mā nāsayi, kumkāraṇā: akammanā⁹ hīti ayutta-kammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbā¹¹ dhanāṃ nāsetvā pacchā dug-gato na lāgāraṃ va sīdatīti¹² yathā na lāgāraṃ mūlato patthāya jīramānaṃ 10 appatittham patati evaṃ akāraṇena dhanāṃ nāsetvā apāyesu nibbattatīti.

Evam pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

18. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.
39. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
40. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
41. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
42. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
43. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.
44. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
45. Dhammaṃ cara mahārāja nigapakkhisu khattiya -pe-. 45.
46. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25
47. Dhammaṃ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmaṇā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pāmādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhammaṃ ti mātupatthānaṃ pitupatthānaṃ, dhammaṃ kālāss' eva vuttāya mātāpitunnam upphodakadantakattādhānaṃ ādīṃ katvā sabbāni sarīrapariharanaṃ²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta- 30 dāresu 'ti puttadhītarō tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga - - ko. Bā yoga - - tabbake, omitting yutta, Bā yoge-.
³ Cks paññā. ⁴ Bā sambhū-. ⁵ Bā s' -pañ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bā adds naṃ.
⁸ Bā raddha-. ⁹ Bā -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bā sakam. ¹² Cks sīdati. ¹³ Bā s' -laṃ. ¹⁴ Bā samba-. ¹⁵ Bā raṭṭhesu. ¹⁶ Bā sucinno. ¹⁷ Bā sukhāāvahā.
¹⁸ Ck Bā indā. ¹⁹ read pāmado, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bā sabba sarīrapatijagga-haranam. ²¹ Bā va. ²² Bā nisevanto.

ugganhāpento veyyappattakāle patirūpakulavāsena¹ āvāhavivāham karonto samān-
vasena² dhanam dento puttesu dhammam carati nāma, bhariyam samānento³
anaticaranto issariyam⁴ vossajanto alamkāram anuppadento dāresu dhammam
carati nāma, mittāmaccesū⁵ 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavatthūhi saṅgaṇ-
5 hanto⁶ aṇṇamvārento⁷ tesu⁸ dhammam carati nāma, vābanesu balesu
cā 'ti hatthiassādīnam vāhanānam balakāyassa⁹ dātabyayuttakam dento sakkā-
ram karonto¹⁰ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹¹ ayojento tesu dhammam
carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino dandabālīhi apī-
lento va tesu dhammam carati nāma, ratthe¹² janapadesu cā 'ti ratthān
10 ca janapadañ ca akāraṇena kilamanto bitaccham accupatthapento¹³ tattha adham-
mam carati nāma apīlento pana hitarittena pharanto¹⁴ tattha dhammam carati
nāma, samanabrāhmaṇesu cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
dhammam carati nāma, migapakkhīsū 'ti sabbacattuppadasakūṇānam abhayam
dento tesu dhammam carati nāma, dhammo cinno¹⁵ 'ti samacariyadhammo
15 cinno nisammacariyadhammo cinno¹⁶, sukhāvaho¹⁷ 'ti tīsu kusalasampadāsu¹⁸
chaso kūmasaggesu sukkañ āvāhati¹⁹, sucinnenā 'ti idha cinnena kūyasu-
caritādīnā sucinnena, divam pattā 'ti deva lokabrahmalokasamikkhūtañ divam
gatā, tattha dibbayasapanilābhino jātā, mā dhammam rāja pamādo 'ti
tasmā tvañ mahārāja jīvitañ jahanto pi dhammam mā pamajjīti

20 Evañ dasa dhammacariyagāthā²⁰ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āha:

4. Tatth' ev' ete²¹ vattapadā esā ca anusāsani

sappaññe²² sevi²³ kalyāṇi²⁴ samattañ sāmatañ²⁵ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁶ vattapadā ti idaṃ purimanayen' eva yojetabañ,
25 sappaññe sevi kalyāṇi²⁷ samattañ²⁸ sāmatañ²⁹ vidū ti mahārāja
tañ mayā vuttañ ovādam tvañ niccākāle sappaññe³⁰ puggalasevī kalyāṇaguna-
samannūgato hutvā samattañ paripuṇṇam sāmam vidū attapaccakkhato va
jāntvā yathānusittham³¹ patipajjā 'ti

Evañ M. ākāsaṅgaṃ otārento viya Buddhaliḥhāya dh.
30 d. Mahājano mahāsakkāram akāsi sādhu kārassassāni adāsi.
Rājā tuttho amacce āmantetvā pucchī: „bho amaccā mama

¹ Bā -kusala-. ² so Cks for samena? Bā samaye. ³ Bā adds anavamānento.

⁴ Cks -rāyañ ⁵ Bā omits sam. ⁶ Bā omits avi-. ⁷ Bā etesu ⁸ Bā adds ca.

⁹ Bā omits s. k. ¹⁰ Bā -esu ¹¹ Bā -esu. ¹² Cks apaccupa-. ¹³ Ck pa-, Bā

ramanto. ¹⁴ Bā suc-. ¹⁵ Bā sucaritadhammo in the place of sama - - - cinno.

¹⁶ Cks sukhāvahati, Bā sukkamāvahati. ¹⁷ Bā adds ca. ¹⁸ Bā -titi. ¹⁹ Bā

-āyo. ²⁰ Bā tattveva te, Cks tatthete. ²¹ so Cks for sappañña? Bā sabbaññu?

²² so all three MSS. ²³ Bā samamittañ corr. to sāmam, Bā sāmatañ. ²⁴ Ck

tatthete, Bā tattheva te. ²⁵ Bā adds ti. ²⁶ Bā sāmattañ ²⁷ Bā sāmam tañ.

²⁸ so Cks for sappañña? Bā sappaññu-. ²⁹ Bā -setham.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā“ ti. „Tena hi 'ssa senāpatiṭṭhānaṃ dammīti“ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi. so tato paṭṭhāya³ senāpatiṭṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakuṇānaṃ mahanto sakkāro 5
 ahosi, tayo pi janā⁴ atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puṇṇāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā raṇṇo sarīrakiccaṃ kāretvā⁵ sakuṇā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti“ vadimsu. M. „na mayhaṃ rajjen'⁶ 10
 attho, tumhe appamattā r. kārethā“ 'ti mahājanānaṃ sīlesu
 patiṭṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā“ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇānaṃ pāvisi. Tass'
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti⁷.

S. raṇṇo ovādasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā 15
 Anando ahosi, Kuṇḍalīni Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuṇo aham evā“ 'ti. Tesakuṇajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalīno suvatthā ti. Idaṃ S. Veḷuvane
 v. Mahāmoggallānattheras-a parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero⁸ 20
 T-taṃ⁹ J. viharantaṃ¹⁰ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jāto varake¹¹ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gautvā Veḷuvane vihāsi. Tadā thero Isigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so paṇa iddhibalena¹² koṭṭipattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussadacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakānaṃ mahantaṃ 25
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakānaṃ¹³ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca¹⁴ asukasmīṃ nāma devaloke nibbattitvā mahāsanipattiṃ
 anubhavanti¹⁵ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca¹⁶ nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, Cs -pala - - tudhena. ² Bā adds tutho. ³ Bā adds raṇṇo.

⁴ Bā katvā. ⁵ Bā -ttayi. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā -tena. ⁸ Cs -vārake. ⁹ Cks
 -le. ¹⁰ Bā asukā va upasikā. ¹¹ Cks -vati. ¹² Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā², ti manussānaṃ katheti³. Mauussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakaṇaṃ sakkāro
 mahanto ahosi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā
 ..imasmiṃ jīvante amhākaṃ upatthākā bhijjanti. sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan⁵ ti therassa mārāpatthaṃ samāpaguttakassa⁶ nāma
 corassa sahaṃsaṃ adāmsu. So „theraṃ māressāmiti“ mahantena pari-
 vārena Kālasilaṃ agamāsi. Thero taṃ āgacchantāṃ disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro taṃ divasaṃ therāṃ adisvā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath'
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariyaavedaniyakammaṃ okāsam labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya va-
 canaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakeṇa araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ uṭṭhitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttāṃ asaṇṇānantā „corā evā⁸“ 'ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā⁹ nāma corā no mārenti, traṃ pakkamā¹⁰“ 'ti
 etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹²
 mayhaṃ nēva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karami¹³“, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano geham eva
 20 ānesi. Taṃ kammaṃ ettakaṃ kālāṃ okāsaṃ alabbhitvā bhasmā-
 paṭicchanno aggirāsi¹⁵ viya thatvā¹⁶ imaṃ antimasarīraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatituṃ nāsakkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa¹⁷ kampanasamatthā¹⁸ pi 'ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā¹⁹. Coro therassa atthiṇi saṇcunṇetvā
 25 palālapiṭṭhikakāraṇaṃ²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹
 pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavethanena²⁴ sarīraṃ
 veṭhetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmiti“ parinibbānaṃ anujānapetvā
 tatth' eva parinibbāyi. Taṃ khaṇaṃ nēva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 ahesuṃ²⁶, „amhākaṃ kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe²⁸ c' eva²⁹ nānādārūni³⁰ c' eva gahetvā āgamiṃsu, ekūna-

¹ B^d -mraye. ² B^d nippatto. ³ B^d -si. ⁴ B^d -vajjanti. ⁵ so C^k; B^d -rattassa.

⁶ B^d -ati. ⁷ C^k -tāya. ⁸ B^d etā. ⁹ C^k -ka. ¹⁰ C^k -mī, B^d pakkamā corr to pakkamā. ¹¹ C^k ca, B^d omits va. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d a. me katan ti. ¹⁴

B^d -etvā. ¹⁵ B^d aṅgārāsi. ¹⁶ P^d adds sinerurājaṃ vijhitvā pathavi nimmujiitvā.

¹⁷ C^s B^d -ta. ¹⁸ C^k -ttham. ¹⁹ C^k patta, C^s pattam. ²⁰ B^d -pitakaraṇaṃ.

²¹ B^d adds yasaparivāro. ²² B^d omits pi. ²³ B^d parila-. ²⁴ B^d -vedhanena.

²⁵ B^d vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B^d kira ā-. ²⁸ B^d gandha - - dhumehi,

omitting dibba. ²⁹ B^d adds manussā. ³⁰ C^k -dāru, B^d -dārūṇi.

-ataratanacandanacitakā ahosi, S. therassa santike thatvā sarīra-
 nikkhepaṃ kāresi. ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassī, devānaṃ antare manussā manusānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹,
 sattadivasāni sādhuḷḷāni kilīṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
 Veluvanadvārakoṭṭhake cetiyaṃ kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
 Sāriputtathero Tassa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
 mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmogallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammānaṃ labhīti⁴. S. āgantvā „kāya nu ttha
 bhikkhave e. k. „ti pucchitvā „imāya nāmā⁵ ti vutte „na bhik-
 khave Mogallāno idān⁶ eva mama santikā sammānaṃ labhi⁷ pubbe 10
 pi labhi yevā⁸ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiṇi kucchimhi paṭi-
 sandhiṃ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimbhā nikkhami. Tasmim khape dvādasayojanike Bārāṇasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīṃsu. Purohito puttassa jātakkhape 15
 bah nikkhamitvā ākāsaṃ olokento nakkhattayogaṃ disvā⁹
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānaṃ aggo bhavissatīti¹⁰ natvā kālass¹¹ eva rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ sukhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 sukhaṃ¹², ajja sakalanīvesane āvudhāni pajjalitānīti¹³ vutte „mā 20
 bhāyi deva, na tumhākaṃ nīvesane yeva sakalanagare pi¹⁴
 pajjalīṃsu yeva, ajja¹⁵ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahoṣīti¹⁶. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhaviṣsa-
 tīti¹⁷. „Na kiñci mahārāja¹⁸, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti¹⁹. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ²⁰ 25
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti²¹ vatvā
 khīraṃmūlaṃ²² sahasaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahanadivase jātakkhape āvudhāni²³
 pajjalitattā Jotipālo ti nāma akāsi. So²⁴ mahantena pari-
 varena vadḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahosi. 30
 Ath²⁵ assa pitā sarīrasampattim olokento²⁶ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ Bds ahesum. ² Bd -assa. ³ Bd omits pana. ⁴ Bd labhatīti. ⁵ Bd labhati.

⁶ Bd oloketvā. ⁷ Bd omits su-. ⁸ Bd omits pi. ⁹ Bd omits a-. ¹⁰ Bd -jāti.

¹¹ Bd taṃ. ¹² Bd adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ Bd adds

pana. ¹⁵ Bd -etvā.

gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhā¹ “
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gantvā sahaṃsaṃ datvā sippaṃ paṭṭhāpetvā²
 sattāhen’ eva nipphattiṃ pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakaṃ khaggaratanāṃ sandhiyuttamenḍakasiṅga-
 dhanuṃ³ sandhiyuttatunhīraṃ⁴ attano sannāhakaṇḍukaṃ⁵
 unhīsaṃ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ maballako, idāni tvaṃ
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasate māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbhaṃ gahetvā ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro paṇṇi. Atha naṃ vanditvā ṭhitāṃ pitā
 avoca: „uggahītaṃ te tāta sippaṃ“ ‘ti. „Āma tāta“ ‘ti. So
 tassa vacanaṃ sutvā rājakaṇḍaṃ gantvā „putto me deva sippaṃ
 sikkhitvā⁶ āgaṇo, kiṃ karotīti“⁷ āha. „Ācariya amhākaṃ⁸
 upaṭṭhahatū“⁹ ‘ti. „Paribbayaṃ assa jānātha⁹ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikaṃ¹⁰ sahaṃsaṃ labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sampa-
 ṭicchitvā gehaṃ gantvā kumāraṃ pakkosāpetvā „tāta rājānaṃ
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṃ sahaṃsaṃ
 labhitvā rājānaṃ upaṭṭhahi¹¹. Rājapādaṃmūlikā ujjhāyimsu¹²:
 „mayāṃ Jotipālena katakammaṃ na passāma, devasikaṃ sa-
 20 haṃsaṃ gaṇḍhati¹³, mayāṃ assa sippaṃ passitukāma¹⁴“ ‘ti.
 Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṃ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁵. Saṭṭhi-
 sahaṃsā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesāṃ sannipātita-
 bhāvaṃ ṇatvā va¹⁶ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṃ passantū“
 ‘ti¹⁷ bheriṃ carāpetvā rājāṅgaṇaṃ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bā gaṇḍhāhi. ² C^s -ap-, Bā upatha- ³ Bā sandhimenḍika-. ⁴ C^k -tunhī-

ram, Bā -yuttam tundilam or tunhilam. ⁵ C^k -hamukham. Bā -hakaccukaṇḍaṃ.

⁶ Bā sikkhāpetvā. ⁷ Bā -tūti ⁸ Bā amhe. ⁹ so Bā, C^k jānāpa, C^s jāna.

¹⁰ Bā so de-. ¹¹ Bā -ahati. ¹² C^k upajjhā-, Bā ujjhāyisu. ¹³ Bā -āti. ¹⁴ Bā

-mamhā. ¹⁵ Bā -pātesi. ¹⁶ Bā omits va. ¹⁷ Bā add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“² 'ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutuṇhīra-sannāhakañcukauphāsāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhā-petvā pakativesen' eva⁴ rañño santikaṃ gantvā⁵ ekamantaṃ atṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁶ pana āgatattā amhākaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁷ dassāmā“⁸ 'ti katikaṃ karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassēhīti“ āha. So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṃ ṭhito sāṭakaṃ apānetvā sannāhaṃ sannayha kañcukaṃ pavisitvā⁹ uphāsaṃ sīse paṭi- 10 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanuṃhi pavālavaṇṇaṃ jiyaṃ āropetvā tuṇhīraṃ¹⁰ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nārācaṃ nakhapīṭṭhe parivattento¹¹ sāṇiṃ vivāritvā paṭhaviṃ bhinditvā alaṃkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹² rañño apa-citiṃ dassetvā atṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹³. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“. Rājā pakkosā-pesi. M. rājañgaṇe caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁴ katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-dāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍala-majjhe thatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁵ sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁶, eteḥi khittakaṇḍāni vāressā-mīti“ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“¹⁷ 'ti ānāpesi. „Mahārāja, mayaṃ 25 akkhaṇavedhivālavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-dārako, na mayaṃ vijjhissāmā“¹⁸ 'ti. M. „sace sakkotha vijjhatha maṃ“ ti āha. Te „sādhū“¹⁹ 'ti²⁰ ekappahārena²¹ kaṇḍāni khipimsu. M.²² tāni nārācena pahāritvā pahāritvāna²³ yathā vā

¹ Bđ -sāpetvā. ² Bđ -tunhisarasannāhakañcukauphāsādini. ³ Bđ -na. ⁴ Bđ āg-.
⁵ C² āg-. ⁶ Bđ -tīti na. ⁷ Bđ kaccukaṃ pavesetvā. ⁸ Bđ tunhisaraṃ. ⁹ Bđ parivatte galitvā. ¹⁰ Bds add āgāritvā. ¹¹ Bđ vagganti nadanti appoṭenti. ¹² Bđ maṇḍalaṃ. ¹³ Bđ -neva. ¹⁴ Bds add aham. ¹⁵ Bđ adds sampāṭicchitvā.
¹⁶ Bđ bodhisatto. ¹⁷ so Cks; Bđ omits pahāritvā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena²
 tālaṃ³ dandakena dandakaṃ vājena vājaṃ anatikkamanto⁴
 khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni,
 so tesāṃ khīṇabhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsento va⁶
 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vag-
 ganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharapāni
 khipi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahosi.
 Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāṃ’ etaṃ Jotipālā“ ‘ti.
 „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ ‘ti. „Aññe p’ etaṃ jānanta¹¹
 10 atthiti“. „Sakala-Jambudīpe naṃ ṭhapetvā n’ atthi devā“
 ‘ti. „Aparaṃ dassehi tātā“ ‘ti¹². „Deva¹³, ete tāva catusu
 kaṇḍesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu,
 ahaṃ pana te catūsu¹⁴ kaṇḍesu ṭhite¹⁵ eken’ eva sarena
 vijjhissāmīti“. Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaḥiṃsu¹⁶. M. catūsu
 15 kaṇḍesu catasso kadaliyo ṭhapetvā¹⁷ nārācapuṃkhaḥke¹⁸ ratta-
 suttakaṃ¹⁹ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²⁰ khipi, nārāco
 taṃ²¹ vijjhi²² tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato
 paṭhamam²³ viddham²⁴ eva vijjhivā puna hatthe yeva paṭiṭ-
 ṭhahi²⁵, kadaliyo suttaparikkhittā²⁶ aṭṭhaṃsu. Mahājano
 20 nādasahassāni²⁷ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāṃ’ etaṃ²⁸
 tātā“ ‘ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“ ‘ti. „Aparaṃ pi dasse-
 hīti²⁹“. M. sarapaṭṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveniṃ³⁰
 nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ³¹ sara-
 pānaṃ nāma sarapokkharapāniṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Cks bodhi koṭṭhakaṃ. ² Cks ta-. ³ Bā adds vālena vālaṃ. ⁴ Bā ati-.
⁵ Bā repeats khī-. ⁶ Bā omits va. ⁷ Bā adds gantvā. ⁸ Cks omit va-. ⁹ Bā
 -ento selento accharaṃ paharanto. ¹⁰ Bā khipisu. ¹¹ Bā añño eva jānanto.
¹² Bā adds vadati. ¹³ Bā so. ¹⁴ Ck pana te catusu. Ck pana te casu. ¹⁵ Bā
 panetesu catūsu kaṇḍesu ṭhitesu. ¹⁶ Bā -hanti. ¹⁷ Ck ṭhapetvā. ¹⁸ Bā
 nārācapokhe. ¹⁹ Cks rattasuttaka. ²⁰ Bā kadalikhandhaṃ. ²¹ Bā adds kadali
²² Cks vijjhivā. ²³ Ck Bā patha-. ²⁴ Bā vijham. ²⁵ Bā paṭithati. ²⁶ Bā suttam
 parikkhipitvā. ²⁷ Bā unnāda-. ²⁸ Bā nāmetam sippaṃ. ²⁹ Bā dassēhi tātā ti.
³⁰ so Cks; Bā sarapavedhani. ³¹ Bā adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 raṇe yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭavālukasakaṭa- 5
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, uduke catuusabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ ṭhānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabbhāmatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatiṭṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gāhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā elhīti¹¹ taṃ divasaṃ paribbayatthāya satasahassaṃ
 adāsi. M. „imīnā me¹² attho n' atthīti¹³ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyituṃ 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisāyanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisinnō, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ paraṃ maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pāpātipāto
 hi¹⁹ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatiṭṭhānaṃ dinnāṃ, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītaro ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccajāṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araṇṇaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -pattanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhatthānaṃ. ⁷ Ck¹ kaṇḍhaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -tithānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -kotisankhyadhanaṃ. ¹³ Bā adds uthāya. ¹⁴ Cs ābhuy-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cs paramma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds paraṃ-parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattappamādo. ²¹ Cks ekena

pabbajjam pabbajitun yuttam mayhan¹ ti M. sayanato¹ uṭ-
 ṭhāya kañci² ajānāpetvā pāsādā oruḥha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇam pavisitvā Godhāvarītire³ tiyojanikam
 Kavittḥavanam⁴ sandhāya pāyāsi⁵. Tassa nikkhantabhāvam
 5 ṇatvā Sakko Vissakammam⁶ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanam nikkhanto⁷, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvarītire Kavittḥavane⁸ assamam māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehūti⁹ aha. So tathā akāsi. M. tam ṭhānam
 patvā ekaṇadikamaggam disvā „pabbajitānam vasanaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹⁰ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 pannasālam pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvam¹¹ aññāsi. maññe¹² ti cintetvā
 sātakaṃ apānetvā rattavākacīram nivāsetvā ca pārupitvā¹³ ca
 ajinacammam ekaṃsagataṃ¹⁴ akāsi, jaṭamaṇḍalam bandhitvā
 15 khārikājam amse katvā kattaradaṇḍam gahetvā pannasālato
 nikkhamitvā caṃkamam āruḥha katipayavāre¹⁵ aparāparam
 caṃkami¹⁶. Pabbajjāsiriyaṃ vanaṃ upasobhayamāno so kasina-
 parikkammam katvā pabbajjato¹⁷ sattame divase aṭṭha samā-
 pattayo pañca abhinñā ca¹⁸ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalābhāro¹⁹ eko²⁰ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjaṇāti-
 vaggo²¹ pi tssa tam apassanto rodanto carati²². Ath' eko
 vanacarako²³ Kavittḥaka-assamapade²⁴ M-am disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitumam ārocesi, te rañño ārocayimisu. Rājā „etha,
 nam passissāmā²⁵ ti mātāpitaro tassa²⁶ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁷ Godhāvarītiram pāpuṇi.
 Bo. nadītiram āgantvā ākāse nisinnā dh. desetvā te sabbe

¹ B^d mahasatto sayanato, C^k mahāsayanapittham. ² B^d kuñci. ³ B^d -rinadi-
 tīre. ⁴ C^k kapittḥa-, B^d kapittḥavanam. ⁵ B^d vāsiyapāvisi, B^s pāvāsi. ⁶ B^d
 vi-su-. ⁷ C^k nikkhamanto. ⁸ B^d kapittḥa-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ B^d nikkhanta-.
¹⁰ B^d omits maññe. ¹¹ B^d parum-. ¹² B^d ekaṃsam. ¹³ B^d -pāye-. ¹⁴ B^d
 -itva. ¹⁵ B^d pappaji tato. ¹⁶ B^d -āyo, omittung ca. ¹⁷ B^d omits vana. ¹⁸
 B^d ekako. ¹⁹ B^d -jja - - vagga. ²⁰ B^d -tā rodanta paridevanta vivaranti. ²¹
 B^d adds araṇṇam pavisitvā. ²² B^d kapittḥaka - - de nisinnam. ²³ B^d omits ta-.
²⁴ B^d vanacarikena maggadesakena.

assamañ pavesesi¹, tatrāpi tesañ ākāse nisinno va kāmesu
 ādinavañ pakāsetvā dh. d. Rājānañ ādim katvā sabbe va
 pabbajinūsu. Bo. isiganaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato aho si. Rājāno²
 raṭṭhavāsīhi saddhiñ āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā aho si, anupubbena anekasaṃhassa⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkañ vā⁵ vyāpādavitaṃkañ vā⁶ vihiñsāvitaṃkañ vā⁷
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁸,
 kaṣiṇaparikaṃmañ ācikkhati. Tass' ovāde tathvā samāpattim⁹
 uppādetvā nipphattim patthā Sāḷissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kāḷadevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jettḥante-
 vāsino ahesuñ. Aparabhāge Kaviṭṭhassamo¹⁰ paripūri, isiganassa
 vasanokāso n' atthi¹¹. Atha M. Sāḷissarañ āmantetvā „Sāḷissara,
 ayañ assamo isiganassa na-ppahoti, tvañ imañ isigaṇaṃ¹²
 gaḥetvāna¹³ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹⁴ vijite Lambacūlakaṃ¹⁵ ni- 15
 gamañ upanissāya vasā¹⁶“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanañ sampañcchitvā anekasaṃhassañ isigaṇaṃ gaḥetvā¹⁷
 tattha gantvā vasañ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁸. Bo. Meṇḍissarañ āmantetvā¹⁹
 „imañ isigaṇaṃ ādāya Surattḥajanapadassa²⁰ sīmantare Sāto- 20
 dikā²¹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²²“ 'ti uyyojesi²³. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbatañ „mahāaṭaviyaṃ²⁴ Añjana-
 pabbato nāma atthi, tañ upanissāya vasā²⁵“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kāḷadevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantirattḥe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, tañ upanissāya vasā²⁶“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kaviṭṭhassamo pūri²⁷, pañcasu tḥānesu anekasaṃhasso²⁸
 isigaṇo aho si. Kisavaccho pana M-añ āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ C^s -setvā ² B^d aññepi rā-. ³ B^d -jinūsu. ⁴ B^d anekasatasahassa. ⁵ B^d omits vā. ⁶ B^d -si. ⁷ B^d -iyo. ⁸ B^d kapithakassa āramo. ⁹ B^d nappahoti.
¹⁰ B^d omits isi. ¹¹ B^d -tvā. ¹² B^d tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ B^d ka-
 lamba-. ¹⁴ B^d vasissāhi. ¹⁵ C^s -tvāna. ¹⁶ B^d paripūri. ¹⁷ B^d adds meṇḍis-
 sara tvañ. ¹⁸ B^d suratta-. ¹⁹ C^s se-, B^d sātodakā. ²⁰ B^d vasāhi. ²¹ B^d
 adds puna kapithaassamo paripūri. ²² B^d pappatamāha attā-, B^s pabbatañ
 māha ata-. ²³ B^d kapitha ka āramo paripūri. ²⁴ B^d -a

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatiṃ upanissāya uyyāne
 vihāsi, Nārado Majjhimadese¹ Arañjaragirināmake² pabbata-
 jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahoṣi. Tas-
 miṃ kāle Daṇḍakirājā ekaṃ laddhasakkāraṃ gaṇikam ṭhānā
 5 cāvesi. sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṃ gantvā Kisa-
 vacchatāpasam disvā „ayaṃ kālakannī bhavissati, imassa
 sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭhaṃ⁵
 khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ bahalakheḷaṃ niṭṭhubhanti
 Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitaṃ dantakaṭṭhaṃ⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyitvā gatā⁹, rājāpi
 taṃ saritvā¹⁰ pākātikam eva akāsi. sā mohamūḷhā hutvā „kāḷa-
 kannisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam
 akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitam ṭhānato cāvesi, so
 tassā santikam gantvā „tvam kena kāraṇena puna ṭhānaṃ
 15 labhīti¹¹“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre
 kalissa pavāhittatā“ ti ārocesī. Purohito gantvā tath' eva
 tassa sarīre kalim pavāhesi, taṃ pi rājā puna ṭhāne ṭhapesi.
 Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹², so senaṅgaparivuto
 yuddhāya nikkhami. Atha naṃ mohamūḷho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan“,
 ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre
 kalim¹³ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁴ gahetvā „mayā
 saddhiṃ gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
 'ti vatvā¹⁵ uyyānaṃ pavisitvā dantakaṭṭhaṃ¹⁶ khāditvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eva tassa jaṭantare khelaṃ ca dantakaṭṭhaṃ
 ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmim
 pakkante senāpati¹⁷ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni nī-
 haritvā sādhuṃ nahāpetvā¹⁸ „rañño kim¹⁹ bhavissatīti“
 pucchi²⁰. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā paccīma-. ² Bā añjanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵
 Bā dandakotham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits sī-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adds
 puna. ¹⁰ Bā labhasitī. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -līm. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴
 Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tim. ¹⁶ Bā nhāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño.
¹⁸ Cks pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ siḡhaṃ palāyitvā aññattha yāhīti¹. So bhūtatasi-
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 ñatvā dve tarunatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhivā core gahetvā nagaraṃ eva
 paccāgami. Tasmiṃ āgate devatā paṭhamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakuṇapesu avahāsesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kaḥāpanavassaṃ, kaḥāpanamatthake
 dibbābharanavassaṃ vassi. Mannsā somaṇassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharanāni gaṇhituṃ ārabhinisu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjaṭṭhaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhāṇikāṃ chijjimsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅgārā patiṃsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesāṃ upari satṭhihatthaṭṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanatṭhānaṃ ara-
 tṭhaṃ ahoṣi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kalīṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsirājā Khantivādītāpase aparajjhivā paṭhaviṃ
 pavitṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā sahasabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhivā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhivā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catuṇṇaṃ rājūnaṃ nibbattaṭṭhānaṃ
 mayaṃ na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ n' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ Bā adds āha. ² so Cks; Bā naganhi. ³ Bā ānehi ānāpesi. ⁴ Bā apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ Bā sampajjalikāṃ. ⁶ Bā -nam. ⁷ Bā
 bhijjimsu. ⁸ Bā omits tassa. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Bā -yati. ¹¹ Bā ka-. ¹²
 Bā bhīmaratho. ¹³ Bā -pu. ¹⁴ Bā nāhkerājā. ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā
 adds nāma. ¹⁷ Bā adds ime pañhe.

pucchissāmā“¹ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamiṃsu. Te² pana³ „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahosi, te rathehi otarivā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvarītīram sampāpupiṃsu. Tasmiṃ khane Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinnu satta pañhe cintevā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loke kathetum
 samattho nāma n' atthi, tam pañham⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varītīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhayaṇamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isiganeli parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹⁰ ahosi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantevā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nān' eso¹¹“ ti āha. So
 pānīyaghaṭam ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alāṃkatā kuṇḍalino suvatthā

veluriyamuttā tharukhaggabaddhā

25 rathesabhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,

katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹³ ca alāṃkatatharūhi khaggaratanehi samannūgatā, tiṭṭhathā
 'ti ekasmiṃ rathe tiṭṭhatha. ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānantīti.

¹ Cs tesam. ² Ck omits te pana. ³ Cks omit ti, but add tesam pana. ⁴ Cks
 jānāti ⁵ Bd tam ime pañhe. ⁶ Bd adds issayo tattheva gaṇitvā pañcasu thā-
 nesu maṇḍappam kāretvā auekasahassā. ⁷ Cks omit thāne. ⁸ Bd -rāpetvā ⁹
 Bd -re ¹⁰ Cks -am. Bd adds mahā ¹¹ Bd kiṃ nāmeso saddo ¹² Cks ko.

¹³ Bds muttā

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṃsu.
Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

2. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho panāyaṃ,
Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,
susaññatān² isinaiṃ³ dassanāya
idhāgatā pucchitāyemha pañhe ti. 50.

5

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pākato paññāto, susaṇṇa-
tānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante na mayaṃ⁶ idha vanakilādīnaṃ atthāya āgatā,
atha kho kāyādīhi susaṇṇatānaṃ sīlasampannānaṃ isīnaṃ dassanathāya idhā-
gatā, pucchitāyemha pañhe ti Sarabhaṅgasatthāraṃ pañhe pucchituṃ emha 10
āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasaudhikaro ti vedhābbo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhū mahārāja, āgantabbatṭhānaṃ ñeva
āgat' attha, tena hi nahātvā vissamītvā assamapadaṃ pavasi-
tvā isiganaṃ vanditvā satthāraṃ⁸ pañhaṃ pucchathā“ 'ti tehi
saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15
kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākūsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ
devagaṇaparivāraṃ Erāvanakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā
tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

3. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno pannaṃase va cando, (IV ³⁸⁴/₂₀)
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
kathaṃ naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

20

Tattha vehāsayaṃ ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato,
addhapathe gaganamajhe tṭhito ti attho

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

25

4. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV ¹⁰³/₂₇)
Maghavā ti naṃ¹³ āhu manussaloke,
sa devarājā idam ajja¹⁴ patto
susaññatān¹⁵ isinaṃ¹⁵ dassanāyā 'ti. 52.

¹ Bā ka-. ² Cks -te, Bds -tānaṃ. ³ C^s isīnaṃ. ⁴ C^{ks} -te. ⁵ C^k isī-. ⁶ Bā
adds idha. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā sarabhaṅga-. ⁹ so C^{ks}; C^s udaccheve, Bā uda-
katheve. ¹⁰ Bā muñcanto. ¹¹ Bā adds abbhuggamtvā. ¹² Bā adds ākūse tiṭṭhasi.
¹³ Bā tam. ¹⁴ C^{ks} idhamajja ¹⁵ C^k -te isinā, C^s -te isīnaṃ.

Tattha sa devarājā ti so aham Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam bhānam ajja āgato. dassanāyā ti dassanattāyā vandanattāyā Sarabhaññasattāhāraṇ ca pañham pucchannattāyā 'ti āha

Atha nam Anusisso „sādhū mahārājā tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamaṃ pavisitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tinnam rājānam devarājassa ca
 pañhe³ pucchannattāyā āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 ganaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
 isiganam vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Sakko pi otaritvā
 10 isiganam upasāmkamitvā añjalim pagayha⁶ isiganam vannetvā
 vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhigunūpapannā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok' ettha manussasettā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamayanto evam āha, i. v. h. : ime idha samāgatā amhakam isayo
 dūre sutā yāva Brahmālokaṃ vissutā pākata ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāvā,
 iddhigunūpapannā¹⁰ ti pañcaviḍḍhena iddhigunena samannāgata, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmim jīvaloke manussasettā.

Evam isiganam vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha nam isīnam adhovāte nisinnam disvā
 Anusisso chaṭṭham g. ā.:

6. Gaudho isīnam ciraḍakkhitānam
 25 kāyā cuto gacchati mālutena.
 ito parakkamma¹³ saḥassanetta
 gandho isīnam asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciraḍakkhitānam ti ciraḍabbajitānam, parakkamma¹⁴ ti
 parakkama¹⁵ apehi, saḥassanetta¹⁶ ti alapanam etam, Sakko hi amacca-
 30 sabassehi¹⁷ cūṭṭam attham¹⁸ ekako¹⁹ va passati, tasmā saḥassanetto ti

¹ C^s idhammajja. ² B^d pacchā āg-. ³ B^d am. ⁴ B^d -lake. ⁵ B^d āg-. ⁶ B^d
 adds thito. ⁷ B^d ayyare. ⁸ C^s sutam. ⁹ C^k omits ti. ¹⁰ B^d -guno-.
¹¹ C^s ayyā, B^d ayyākā. ¹² C^s yo, omitting ti. ¹³ B^d patikkamma. ¹⁴ B^d
 patikkammā. ¹⁵ B^d -ssena. ¹⁶ B^d omits attham. ¹⁷ B^d ekameko.

vuccati, asuci ti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho. tumhe ca sucikāmā, tena vo esa gandho khādati¹.

Taṃ sutvā Sakko itaraṃ g. ā.:

7. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapupphā² surabhiṃ va mālāṃ

gandhaṃ etaṃ pāṭikamkhāma bhante,

na h' ettha devā patikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatu 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāputam no paharatū 'ti attho, pāṭikamkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmim gandhe devā 10 jeguc-hasaṇṇino³ na honti, dussile⁴ yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Anusissa, ahaṃ mahantena ussāhena pañhaṃ pucchitum āgato, okāsam me karohi⁵“ āha. So tassa vacanaṃ sutvā uṭṭhāyāsanaṃ isiganaṃ okāsaṃ karonto gāthadvayaṃ āha:

15

8. Purindado bhūtapatī yasassī

devānaṃ indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁶

okāsaṃ ākaṃkhati⁷ pañha⁸ pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁹ idha paṇḍitānaṃ

20

pañhe puṭho¹⁰ nipuṇe vyākariṣṣati,

tiṇṇaṃ ca raññaṃ manujādhipānaṃ

devānaṃ indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādīnaṃ Sakkassa¹¹ eva gānaṇāmīnaṃ, so hi pure dānaṃ dinnattā purindado, bhūtesu¹² jettakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassī¹³, 25 paramissaratāya devānaṃ indo, sattannaṃ vatasamādānānaṃ sutthukattattā Sakko. purimajātivaseṇa Maghavā, Sujāya¹⁴ patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹⁵ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṃhasukkhumaṇṇa¹⁶, raññaṃ ti rājūnaṃ, imesaṃ catunnaṃ jāṇānaṃ¹⁷ manam gahetvā ko imesaṃ paṇḍitānaṃ isīnaṃ pañhaṃ kathessati, pañhe¹⁸ nesaṃ kathetum samatthaṃ jānāthā 'ti vadati. 30

¹ C^s khādha-? B^d bādha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^d -lino. ⁵ B^d asūraṇappa-. ⁶ C^k -si. ⁷ C^s -he, B^d pañhaṃ. ⁸ C^s novimesaṃ, B^d neva-tesaṃ. ⁹ C^k putttho ¹⁰ C^k santesu. ¹¹ C^k -dāya ssi, C^s -resampadāya sassi, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukaṇṇāya ¹³ C^k rañjantāya ¹⁴ C^k -haṃ. ¹⁵ B^d rājūnaṃ. ¹⁶ B^d -haṃ.

Taṃ sutvā isigano „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
tathvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, tṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isī Sarabhaṅgo tapassī
yato jāto¹ virato methunasā
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesam pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti saie kḥipitva akāse sarapāsādādīm³ katvā puna
ekena sarena te sare pūento bhaggavibhagge⁴ akāsīti Sarabhaṅgo. methu-
10 nasā ti methunadharmato, so kira methunam āsevītū va pabbajito. ācari-
yaputto ti añño ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigano Anusissam āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isiganassa vacanena Sakkena
pucchitapañham kathanāya okāsam karohīti⁵“. So „sādhū“
15 'ti sampaticchitvā satthāraṃ vanditvā okāsam karonto anan-
taram g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādthurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁶ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo. yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ pañhāya vuddham⁸ purisam esa pañham⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassam¹² utthā-
pento viya pēkatam katvā devaraṇño pañham kathēhīti

25 Tato Mahāpuriso okāsam karonto anantaram g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañham manasābhīpatthitam,
ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissam
ñatvā sayam lokam imam paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādīni. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddham. ⁹ Bā -hānam ¹⁰ Bā -bhāro ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yaṃ kiñcēti na kevalam tumhākam eva sadevakassa lokassa yaṃ
manasābhipatthitaṃ tam mama bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokanissitaṃ
vā paralokanissitaṃ vā² sabbaṃpāṇaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokaṃ sayāṃ
abhiññāya sacchikatvā kathessāmiṃti sabbaññū pavāraṇam pavāresi⁵

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha :

11. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam pañham yañcāsi abhipatthitaṃ : 61.
11. Kim sū vadhivā na kadāci socati. 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass⁹ idha vuttaṃ pharusam khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi tam pucchāmi
attho, etam ti etam maya pucchitam atthaṃ akkhāhi me ti okāśāthāya tayo 15
pañhe pucchi

Tato⁹ pañham vyākaraṇto

15. Kodham vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha, 20
etaṃ khantim uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodham vadhivā ti socanto hi patighaccenti¹⁰ eva¹¹ socati, kodhā-
bhāvā kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano katagunamakkhatassa akataññūbhāvasamkhatassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkathānaṃ¹² sabbesaṃ 25
pharusavacanam khametha, santo ti porānakapanditā evam kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹¹ vacanaṃ titikkhitum
sādisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathaṃ nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ¹². 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹³ pana sādisassa¹⁴,

¹ B^d adds vo ² C^s omit para- vā. ³ B^d sabbam-. ⁴ C^s para. ⁵ B^d samja-.

⁶ B^d -nā. ⁷ B^d kimsu-. ⁸ so all three MSS. for isī? ⁹ B^d tatoparaṃ. ¹⁰

B^d -mukka-. ¹¹ B^d sakkā ubhinnaṃ. ¹² B^d adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ C^s B^d

sārabbha-. ¹⁴ B^d sa-.

yo e' idha hīnassa vaco kameṭṭha

etaṃ khaṇṭiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Kon-laṇṇa tumhehi¹ dve paṇha sukathitā, eko
cittam me² na gahhāti katham sakkā attano³ hīnatarassa vacanaṃ adbhivāsetum tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khaṇṭiṃ ti yaṃ p' etaṃ jātigottādihi
hīnassa vacanaṃ kamaṃ naṃ, etaṃ khaṇṭiṃ uttamaṃ ti porāṇakapanditā va-
danti, yaṃ paṇ' etaṃ jātiādihi seṭṭhassa bhīyena sadisassa karanuttariya-
10 lakkhaṇe sūrambhe ādinavadassanena khamanaṃ n' esu adbhivāsanakhaṇṭi nāma
'ti attho.

- Evam vutte Sakko M-aṇṇ āha': „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusam kameṭṭha etaṃ khaṇṭiṃ uttamam
āhu' ti vatvā idāni 'yo e' idha hīnassa vaco kameṭṭha etaṃ
15 khaṇṭiṃ uttamam āhu' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametiti'. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti ātvā pharusavacanaṃ adbhivāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādī-
bhāvo ātumu tasmā purimaṃ vuttaṃ“ ti vatvā sattānaṃ aṇṇatra
20 saṃvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādībhāvassa duviññeyyataṃ
pakāseto

1. Kathaṃ vijāṇā catumattṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco kameṭṭhā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumattṭharūpaṃ ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ lāmakapuggalināṃ rūpena uttamagunā⁶ santo
pi caranti, imasmiṃ paṇ' atthe Majjhantukatherassa vatthum kathetabbaṃ.

- Tam sutvā Sakko nikkamkko hutvā „bhante etāya no
30 khaṇṭiyā ānisaṃsaṃ kameṭṭhā“ 'ti yāci. Ath' assa' M.:

1. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bd -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bd adds santo. ⁶
Bd -nena ⁷ Ck atha.

yaṁ khantimā sappuriso labhetha,
khantibalass' ūpasamanti' verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etam veravūpasamanāṁ nippatighabhāvasaṁ-
khātam atthaṁ

Evam M-ena khantigune kathite te rājāno cintayimāsu: 5
„Sakko attano pañhaṁ pucchati, amhākaṁ pucchano kāsaṁ
na dassatīti“. Atha nesaṁ ajjhāsayaṁ viditvā³ attanābhisaṁ-
khaṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesam kaṁkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aṇṇaṁ tam pucchāmi. tad ingha brūhi, 10
yathā ahū Dandakī Nāḥkīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesam gatiṁ brūhi supāpakammīnaṁ
katth' ūpapannā isinaṁ viheṭṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṁ ti idam mayā putthānaṁ tinnaṁ pañhānaṁ 15
vissajjanasamkhātāṁ tava subhāsitaṁ anumoditvā. yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu ca 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisaṁ pi¹⁰ Vacchaṁ avakiriya Dandakī
ucchinnamūlo sajano saratṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.
22. Yo saṇḍate pabbajite avaṁcasi¹³
dhammaṁ bhanante samaṇe adūsake
taṁ Nāḥkīraṁ sunakhā parattha 25
saṁgama khādanti viphandamānaṁ. 70.
23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avamsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bd upamanti ² Bd -e. ³ Bd adds sakko ⁴ Bd
attano abhisāṅkhāte. ⁵ Bd -am. ⁶ read: cāpi kalābu ⁷ I. d. cattāro janā ca
ahesum in the place of yo - ahosi ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bd visajja- ¹⁰ Bd
kissāhi? Cks kisaṁvi. ¹¹ Cks -a ¹² Ck pulli-, Bd phulli-. ¹³ so Cks; Bd
acchedayi. ¹⁴ Bd satta-.

- Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khaṇṭhiṃ tapasshiṃ cirabrahmacāriṃ. 71.
24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khaṇṭhiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakam
5 Kalābu vicim upapajja pacceti
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayānakam. 72.
25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpottahatārāni² c' ettha
dhammaṃ care samanabrāhmaṇeṣu,
10 evaṃkaro saggaṃ upeti tñānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ ti appamāṇasohitatti kisaṇṇaṃ. avakiriya³ 'ti avakiritvā
nuttubhanadantakaripatana⁴ tassa satte kalim pavahetvā, uccinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajana ti sajaniso. Kukkulanāme⁵ nira-
yamhiṭṭo yojanasatappamāne kappena saṇṭhite unḥacharikamraye, pulliṅgā-
15 nīti⁶ vitaccitaṅgārā⁷ tassa kira tattha unḥakukkule nimuggassa navahū vana-
mukhehi unḥacharikā pavasanti⁸, siṣe mahantamahantā angārā patanti tesam⁹
patanakāle sariṇaṃ¹⁰ diparukkho viya jalati. balavedanā vattanti, taṃ¹¹ adhi-
vāsetum asakkonto mahāravan iavati. Sarabhaṅgasattha pathaviṃ bhinditvā taih
tathā¹² paccanānaṃ dassesi, mahāpaṇo bhayasantasam apajji, tassa atīta-
20 bhāvaṃ¹³ natvā M tam nirayaṃ antaradhapesi, dhammaṃ bhānante ti
dasakusalakamapāṭhaḍḍhammaṃ bhānante samane ti samitapape, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṃmāmakarājānaṃ, parotttha¹⁴ 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ. saṃgaminā ti ito c' ito ca saṃgantvā¹⁵ mahanta sunakhā khā-
danti, tasmim kira Kāḍḍharatthe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjam kōrayamāne
25 eko mahatāpaṇo pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āzanama rajjuyyāne vāsam
kappetvā mahajanaṃ dhammaṃ desesi. dhammakatāpaṇo uyyāne vasatīti rañño
ārocayimsu. iajā pana adhammaṃ adhammena rajjam kareti, so amaccesu
paṇaṇsantesu dham pi dhammaṃ suttaṃ nīti nyyānaṃ gantva tapasaṃ vanditvā
nisīdi, tāpaṇo raññā sadā dham paṇsantharaṃ karonto kim mahārāja dhammena
30 rajjam kīresi janaṃ¹⁶ na¹⁷ pīlesīti aha, so tassa kujjhitvā ayam kutajati lo
ettakam kalam nāgarānaṃ santike mamaṃ ūva agunam kathesi maññe hotu
jāniṣṣāmi ti ettetvā sve Mhākam gharadvāraṃ āgaccheyyāthi¹⁸ 'ti nimantetvā
punadvāse purāṇagūṭhassa cūḍiyo purāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhū-
bhūjanāni gūṭhassa pūṇāpetvā dvāraṃ pīdahāpetvā musalāni va lohadānde ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nuthabhitadanta-. ³ C^s -ma. ⁴ C^s pulli-, Bā phullī-.

⁵ Bā vitaccitaṅgārā ⁶ C^s -sati ⁷ Bā tesam ⁸ Bā sakalasāre. ⁹ Bā so.

¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so C^s for atibhita-? Bā ativiyaḥhitabhāvaṃ, C^s ambhita-
bhāvaṃ. ¹² Bā adds chunditvā. ¹³ C^s jana. ¹⁴ Bā na rathāni in the place
of janaṇa

gāhāpetvāna isīnam sīsāni bhundāpetvā jamghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnam pathaviṃ pavisitvā Sunakhamabānīraṇe nibbatti, tatr'
assa tiḍāvutikam sarīraṃ ahoṣi. atha nam mahantū hatthikucchippanānā pañca-
vannasunakhā² anubandhitvā dasitvā navayojanāya jaṇṭiayapathaviyaṃ pādetvā
mukhapuram³ luṇanta viṇṇandamānaṃ khādānnaṃ, M. pathaviṃ dvīdhā⁴ 5
bhētvā⁵ tam nirayam dassetvā mahajanassa bhūtabbhāvāni űatvā puna antara-
dhāpesi; atha ajjuno ti sahaṣṣabāhurājā, Aṅgīrasaṃ ti aṅgehi ramsīnaṃ
mecharanato evaṃ Iddhanamam. heṭṭhāyitvā ti vihetṭetvā viṣapītakandena
vijjhivā jīvitaḥkhaṇaṃ pīpetvā. so kira⁶ Mahimsakarathhe Kekarūjadhāniyaṃ⁷
rajjam karento niravam gantvā mige vadhitvā aṅgāramamsam⁸ khādanto vicari, 10
ath' ekadivasam muganāṃ agamanatīhūne kottakam katvā mige olokayamāno
atthāsi, tadā so tapasa rañño ayaḍḍe ekam kārakukkhāni abhīrūhitvā
phalaṃ o manto ocataphalaṃ⁹ sākhaṇaṃ muñci, tassā viṣattīhā¹⁰ tam thānaṃ
pattā mīpā palāyissaṃ, rājā kuḍḍhitvā tapasam viṣeṇa sallena vijjhi, so patitvā
jalanto¹¹ matthakena khadīrakhaṇam¹² āsādetvā sulagge yeva kām akāsi, rājā 15
tam khaṇam űeva dvīdhabhinnam pathaviṃ pavisitvā Sattisūlanīraṇe nibbatti,
tiḍāvuttippanānaṃ sarīraṃ ahoṣi, tatra tam¹³ nirayapālā jaṇṭehi űvudhehi
kottetvā¹⁴ jaṇṭam āyapabbatam āropenti. pabbatamatthake dūtakāle¹⁵ vāto
paharati, so vātapahāreṇa pati vā paṇḍalā¹⁶, tasmim khaṇe heṭṭhā nava-
yojanāya jaṇṭiayapathavito¹⁷ mahātālakkhandhappamānaṃ¹⁸ jalantaṃ¹⁹ āya- 20
sīlam utthahati, so sulaggaṃ matthaken' eva āsādetvā sulāvuto utthati, tasmim
khaṇe pathavi jalati, sūlam jalati²⁰. sarīraṃ²¹ jalati, so tathā mahāravaṃ
tavanto paccati, M. pathaviṃ dvīdhā katvā nirayam²² dassetvā mahajanassa
bhūtabbhāvāni űatvā antarahāpesi. khaṇḍaso ti cattāro²³ cattaro hatthapāde
kaṇṇanasāni ca khaṇḍākkhaṇam katvā. adūsakaṃ ti niraparādham, tathā che- 25
dapetvā dvīhi kaṣapaharasahashe²⁴ tūlāpetvā jaṇṭsu gahitaṃ²⁵ ākaḍḍhāpetvā
paṇḍikujjāni nipajjāpetvā pīṭhīyaṃ paṇḍiyā paharitvā mahādukkhasamappitam
akāsi, Kalābuviṇṇaṃ ti Kalābuviṇṇaṃ. kaṇṇikaṃ ti tikkuavedanaṃ, evaṃ²⁶
nirayam upa,ajjivā dhammaṃ jālānaṃ antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
rañño vatthum khantivadaḍḍake kaṇṭitam eva. pāpīṭṭhatarāni cetthā²⁷ ti 30
eteḥi nirayehi pāpīṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sutvā, dhammam care ti
Sakka devarāja paṇḍito kulāutto na kevalam ete²⁸ cattāro nirayā ete yeva ca
raḍḍo nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi raḍḍo nirayeso upapannā ti
viditvā catupaccayadānadharmikatakkhāvarasamavidhānasamkhātāṃ samana-
brahmaneso dhammam careyya. 35

¹ *Bds* - ghādisi. ² *Bd* - unā-. ³ *Ck* repeats mukha-. ⁴ *Cs* mukhapurammutka. ⁵ *Ck* heṭvā, *Bd* bhunditvā. ⁶ *Bd* adds ajjuno nāma rājā. ⁷ *Bds* aṅgārappakamamsāni. ⁸ *Cs* ocatī-. *Bds* ocataphala. *Bd* adds saddena. ¹⁰ *Bd* jaṇṭi-. ¹¹ *Bds* khadīrakkhānūke, *Cs* khārakkhānūm. ¹² *Cs* tattiyaṃ. ¹³ *Ck* kottīhe-, *Bd* kote-. ¹⁴ *Bd* patitakāle. ¹⁵ *Cs* -letī. ¹⁶ *Bd* -pathaviyā. ¹⁷ *Ck* -nā, *Cs* -na. ¹⁸ *Ck* jal-, *Cs* jalintam, *Bd* jaṇṭam. ¹⁹ *Bd* sūlāni jalanti. ²⁰ *Bd* tassa sa-. ²¹ *Bd* tam m-. ²² *Ck* varo, *Bd* omits cattāro. ²³ *Bd* kaṣāhi pa-. ²⁴ *Bd* gahitvā (cor. to gahetvā). ²⁵ *Bds* evarūpaṃ. ²⁶ *Bd* adds yeva

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

25. Subhāsitan te anumodiyānam
aññam tam pucchāmi, tad ingha brūhi,
kathamvidham sīlavantaṃ vadanti,
kathamvidham paññāvantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātiti. 74.
26. Tattha kathamvidham no¹ siri no jahāt ti kathamvidham nu
tunisam patidādhāsīti² na jahāti

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsī:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpaṃ
na attahetu⁵ alikaṃ bhanāti
tathāvidham sīlavantaṃ vadanti. 75.
28. Gambhīrapañham manasābhiciñtayaṃ⁶
nācēhitaṃ kamma⁷ karoti luddam (IV₂)
kālabhataṃ⁸ atthapadam na riñcati
tathāvidham paññāvantaṃ vadanti. 76.
29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dapphabhati¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhita¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
25. 30. Etehi sabbehi guncā¹³ npeto¹⁴
saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ¹⁵ sakhilam¹⁶ saṃhavācam (IV₁)
tathāvidham no siri no jahātiti. 78.

¹ B^d nu ² B^d -siri, C^{ks} -sirim ³ C^s so, ⁴ L^d s dha, ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ B^d -tiyam, ⁷ B^d -am, ⁸ B^d -gataṃ, ⁹ all three MSS. -u, ¹⁰ C^{ks} -bhanti, B^d -bhitti, ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² B^d dukkhī-, C^s dukkhī- corr. to dukhī-, ¹³ C^k -hipeto ¹⁴ C^s sakhī-,

Tattha kāyenā 'ti ādini tividha-nearitadvārasena vuttāni, na attahetū
 ti¹ desanūsāsam, etam attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhatvahetu vā lābha-
 hetu vā alikam na kaibhetū attho, kāmān c'esa² attho vācīsāññato ti iminā va
 siddho, musāvādino pana akattabbam pāpakammam nāma ti atthi garuka-
 bhāvadīpanattham puna evam āhā 'ti vedittabbo³ zamabhīrapañham ti⁴ 5
 atthato ca pālito ca gambhīram gulham pucchānāmo Sarnubhastajātaka-
 Ummaggajātakesu āgatasadīsam, pābhāma, manasābhī-cetayān ti manasābhi-
 cintento atthapadam⁵ pativijjāpāya sandasahassam vuttā, ento viya pākatam
 katvā yo kathetum sakkerū attho, nācāhīram ti na atthetam⁶ hitākkantañ
 luddam pharusam sahasakākanamān ca yo na karoti attho, imassa ca pan' 10
 atthassa vibhavanattham

Na pandito attasukkassa hetu
 pāpāni kammāni sammācatanti⁷,
 dukkhena phuttho khāntāpi santa⁸
 chandā ca dosā na jahañti dhamman ti 15

Bhūripaño kathetabbo kalābhatap⁹ ti tattha dābham dātābbakāle sīlam
 rakkhānakāle¹⁰ upasathavasakāle sotāpesu patipattābbajitakāle¹¹ sammā-
 dhammakatanakāle vipassanācārasīnū yūjanakāle¹² ca nāma¹³ dīnādam sam-
 padento¹⁴ kalābhatam⁹ atthapadam na rīceti na gāḍpeti nāma, tathā-
 viddham ti sabbaññu Buddhā ca Paṇḍakabuddha ca Bodhisattā ca paññāvantam 20
 kathenti evarūpam puggalam kathenti, yo ve ti gūṭhaya parena attano kata-
 guram jahañti kataññū evam āvāṇi pana yen assa gulo katō tassa gunam
 parikaronto karavedi nāma, dukkhittassa¹⁵ 'ti attano siddhāssa dukkhappattassa
 dukkham attani āropetvā yo tassa uppannam kiccata siddhā sakkaccaam karoti
 Buddhālayo evarūpam sappurissam kathenti, api ca sappurissā nāma kataññū 25
 karavedino hotu Sotapattajātaka-Cullahamsa-Mahāhamasajātakadīpi¹⁶ katha-
 tabbām¹⁷, etehi sabbehi ti Sakka yo etehi hetthāvuttehi sīlādīhi sabbehi pi
 gmehi upeto okappanasiddhāya sammāmagato mudu¹⁸ piyibhānū¹⁹ samvibhūgā-
 bhīratattā samvibhūgi jācakāram vacanam āvāṇi²⁰ dānavasena vadaññū catūhi
 saṅgahavattūhi tesam tesam saṅgahanato²¹ saṅgahakam, madhuravacanatāya 30
 sikkham mattavacanatāya saṅhavācam tathāvidham no puggalam²² adhigata-
 yasasobhaggasamikkhātā siri no jahañti nāssa siri vinasasīti

¹ mitto da'ha - - na attahetū ti wanting in C^s. ² Bā ceva. ³ Bā adds tam
 puggalam silavantañ vadanti. ⁴ Bā adds bho sakka yo gambhīrapañham. ⁵
 Bā attham. ⁶ C^s atthitam. ⁷ C^s sammāha-, Bā sammāca-. ⁸ Bā pihitāpi-, C^s
 khāmantāmsantā? C^s balittatattāmsantā? ⁹ Bā kālāga-. ¹⁰ C^s Bā -na-. ¹¹
 Bā patitthānakāle pabbajitakāle. ¹² C^s puñjara-, Bā yujjana-. ¹³ C^s idāni.
¹⁴ Bā samādentō. ¹⁵ C^s Bā dukkhi-. ¹⁶ C^s -dīhi. ¹⁷ C^s -bbam. ¹⁸ Bā
 mudu ti. ¹⁹ Bā adds samvibhagi ti silasamvibhūgādāna. ²⁰ Bā sutvā. ²¹
 Bā -ganhato. ²² Bā tathāvidhanti tathāvidham mudupuggalam

Evam M. gaganatale candaṃ uṭṭhāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānaṃ pucchā ca¹ vissaj-janaṃ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
 5 aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi.
 sīlaṃ sirī² cāpi sataṃ ca dhammā³
 paññā ca⁴ -- kaṃ seṭṭhatarāṃ vadanti. 79.
32. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III³⁴⁸)
 nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ,
 10 sīlaṃ sirī⁵ cāpi sataṃ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
 aññaṃ taṃ pucchāmi, tad imgha brūhi,
 kathamkaro kintikaro kiṃ ācaram (IV¹¹⁹)
 15 kiṃ sevamāno labhatidha paññam,
 paññāya dāni paṭipadam vadehi.
 kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nupune bahussute,
 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā.
 20 suneyya sakkaṃ saṃhāsitaṃ,
 evamkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagine avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca.
 evamvipassī pajahāti chandam
 25 dukkhesu kāmesu mahabbhavesu. 83.
36. Sa vītarāgo pavineyya⁹ dosam,
 mettā¹⁰ cittaṃ bhāvaye¹¹ appamānaṃ,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam (IV⁴⁵²)
 anindito Brahmam upeti tṭhānaṃ ti. 84.

¹ Cks omit ca. ² Ck sirim. C^s B^d sirim ³ B^d -am. ⁴ Cks paññā vā, B^d paññāna. ⁵ Cks -rim, B^d -rim ⁶ B^d -o ⁷ B^d buddhe. ⁸ B^d -hato ca. ⁹ B^d pavineyya. ¹⁰ B^d -a ¹¹ B^d -veyya.

Tattha sīlam ti ācārasīlam vā issariyasīlam¹ vā sappurisdhammam vā paññam vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhammam setthattaram vadantīti pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā eṣā paññā nāma sā² va setthā itī Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hī tārakā caṇḍam parivārenti cando va⁴ tnesaṃ⁵ uttamo evaṃ sīlam siri⁶ cāpi sataṃ ca dhammo ti ete tayo pi anvāyikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva magacchanti⁸. paññāya eva parivārā hontīti attho, kathamkaro ti ādini aññamaññavevacanin⁹ eva⁹, katharū karonto¹⁰ kim nāma kammam karonto kim ācaranto kim sevamāno bhajamāno¹¹ idhaloke paññāni¹² labhati, paññāyam eva patipadam vadehi. jānitukāmo 'mhi, kathamkaṇṇo maceo paññavā nāma hotīti pucchati. vaddhe¹³ ti paññāya vuddhippatte pandite nipuṇe sukhamakāramāṇasamatthe, evaṃkaro ti¹⁴ yo puggalo evamuttappakāre puggale sevati bhajati payirūṇasati pāṇi uggahāti punappuna artham pucchati pāsāne lekham kharanto viya kañceṇmāhiyā sihasam pattechanto¹⁵ viya oḥtasoto sakkaṇṇam subhāsītini sunāti ayam evamkaro maceo paññavā hotīti evam M pāṇīmalokadhatṭha sūriyam utthāpento viya¹⁶ paññāya patipadam khetvā idam tassā paññāya gūṇam kathento sa paññavā ti ādino āha, tattha kāmagine ti kāmakotthāse hutvā abhavaṭṭhena¹⁷ aniccato ditthadhammakasamparīyikam dukkhanam vatthubhāvena dukkhatto atthavutthiyā rogamukhanam kāme nissīya uppatisaubhavena rogato avekkhati¹⁸ oloketi, so evamvipassī¹⁹ eteṇ kāraneṇ kāmānaṃ aniccāditam passanto kāme²⁰ nissīya uppajjanakadukkhānaṃ²¹ anto n' atthi kāmānaṃ pahānaṃ eva sukhan ti viditvā dukkhesu kāmesu malabbhāyesu chaṇḍam pajahati, sa vitarāgo ti Sakka so puggalo evam vitarago navaighatavattbhavasena uppajjanakabhāvaṃ²² dosam vinetvā²³ mettācittam bhāveyya, appamāṇasattā ramanantā appamāṇam tam²⁴ bhāvetvā apaññinajjhāno agarahito Brahmaloce uppajjati²⁵

Evam M-e kāmānaṃ dōse²⁶ kathente yeva tesam tinnam pi rājūnaṃ²⁷ sabalakāyānaṃ talaṇṇappahānena kāmaganarāgo²⁸ pahīno. Tam ñatvā M. tesam pahānaṃsanavasena

37. Mahiddhiyaṃ āgamanam ahoṣi

tava-m-Atthakā²⁹ Bhūmarathassa cāpi

Kālīṅgarājassa ca uggatassa,

sabbesaṃ vo kāmārāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ B^d -yasiri. ² B^d nāmesa. ³ C^ks tathā ⁴ B^d ca. ⁵ B^d te- ⁶ all three MSS. siriñ.

⁷ C^k -ko. ⁸ B^d omits paññā - - - gacchanti ⁹ C^k aññamaññamevamānāneva.

¹⁰ B^d -karoti ¹¹ B^d omits bha- ¹² C^k -ā ¹³ B^d vuddhe ¹⁴ C^ks omit ti.

¹⁵ C^k -chanuo, C^s vattechanto. B^ds samparicechanto ¹⁶ P^d -tthēna ¹⁷ C^k ape-,

C^s āve-, B^d avekkhatīti. ¹⁸ P^d -ssati ¹⁹ C^s uppajjanadu-, B^d uppajjanānaka-

²⁰ B^d -kasabbhāvaṃ ²¹ B^d viditvā. ²² B^d -naṃ, omitting tam. ²³ B^d -am

²⁴ C^k -nampi ²⁵ B^d paucakā-. ²⁶ all three MSS -ka

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahattham mahāvipphāram mahājutikam, tava
matthakā ti tava Athalā¹, pahīno ti radaṇḍappahameṇa pahīno

Tam sutvā mahārājāno M-assa thutim karontā²

35. Evam etam³ paracittavedi:

5 sabbesam no kāmarāgo pahīno.

karoḥi okāsam anuggahāya

yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhamsu. 86.

Tattha anuggahāya 'ti pabbajjathāya no okāsam karoḥi yathā mayam
pabbajjtvā tava gatiṃ upphattim abhisambhavema pāpuneyyāma tayā pati-
10 laddham⁵ gunam pativipbeyyāma⁶ 'ti vadimsu.

Atha nesaṃ okāsam karonto M. itaram g. ā.:

30. Karoḥi okāsam anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,

pharātha⁷ kāyam vipulāya pītiyā

15 yathā gatiṃ me⁸ abhisambhavethā⁹ 'ti. 87.

Tattha pharāthā⁶ ti jhānapītiyā vipulāya kāyam pharathā 'ti.

Tam sutvā te¹⁰ saṃpaṭicchantā⁹.

40. Sabbam karissāma tavānusāsaniṃ

yaṃ yaṃ tuvaṃ¹¹ vakkhasi bhūripaṇṇa,

20 pharāma kāyam vipulāya pītiyā

yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhamsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹² M. pabbajjam dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

11. Katāyaṃ Vacchassa Kāsassa pūjā,

25 gacchantu bhonto isayo¹² sādhurūpā,

jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,

esā ratī¹³ pabbajjītaṃ seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū 'ti attano attano vasanattānāṃ gacchantu

¹ Cks -ka. ² all three MSS. -to ³ so all three MSS. for evam pi etam?

⁴ Bā patividdha ⁵ Bā -viddhe-. ⁶ Bā phara- ⁷ Ck gatimeva, Bā gati me.

⁸ Bā omits te ⁹ Bā tam- corr. to sam-. ¹⁰ Cks yaṃ tuvaṃ. ¹¹ Bā sabbaba-.

¹² so all three MSS. for isī? ¹³ Ck -tim, C^s Bā -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ sirasā sampaticehitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gaminisu. Sakko pi utṭhā-
yāsanaṃ M-assa thutim katvā añjalim paggayha suriyam na-
massanto viya M-am namassamāno sapariso pakkāmi.

- Etam attham viditvā S. imā gāthā āha⁴: 5
 12. Suvāna gāthā paramatthasamhitā⁵
 subhāsītā isinā paṇḍitena
 te vedajātā anumodanānā
 pakkāmu devā⁶ devapuram yasassino. 90.
 13. Gāthā imā atthavati suvyañjanā 10
 subhāsītā isinā paṇḍitena.
 yo ko⁷ mū atṭhakatvā suṇeyya
 labhetta pubbāpariyam viṣesaṃ.
 laddhāna pubbāpariyam viṣesaṃ
 adassanam maccañjassa gacche ti. 91. 15

Tattha paramatthasamhitā⁸ ti⁹ amocadīm dīpanena nibbānaṃissitā.
 Gāthā ima ti idam S Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
 vānento āha. tattha atthavati¹⁰ nibbānadāyikatthena paramatthanissitā. su-
 vyañjanā ti supariuddhavyañjanā¹¹, subhāsītā ti sukatitā, atṭhakatvā ti
 attano atṭhikabhāvaṃ katvā atṭhiko hutva sakkaccaṃ suṇeyya. pubbāpariyam 20
 ti parhamajjhānam pubbaviṣeso dutiyajjhānam aparaviṣeso tatiyajjhānaṃ aparavi-
 seso ti evam atthasamāpatticatummaggaviseṇa pubbāparabhāvena thitam¹²
 viṣesaṃ, adassanam ti pariyaṇe aparaviṣesaṃ arahattam labhitvā nibbānaṃ
 pāpuneyya, nibbānappatto hi puggalo maccañjassa adassanam gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā una bhikkhave idāṃ¹³ 25
 eva pubbe pi Moggañānaṃ ālāhane pupphavassam vassīti¹⁴ vavā
 S. p. j. samodhānento

11. Sālisaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo
 Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo
 Anussiso ca Anando Kisavaccho ca¹⁵ Kolito¹⁶ 30
 Sarabhaṅgo Bodhisatto. evam dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅga-jātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno ² Cks paticeh-. ³ Bd sakāni vasaṇathānāni. ⁴ Bd
 gāthayo abhāsī ⁵ Bd -saññitā. ⁶ so Ck Bd for te? ⁷ Ck -mattham-, Bd
 -saññitā. ⁸ subhāsītā - - ti wanting in C^s. ⁹ Bd omits su. ¹⁰ Bd tam.
¹¹ Cks paṇa ¹² Bd add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalo bha-
naṃ¹ ā. k. Vatthun² Indriyajātake vitthāntam eva. S. pana taṃ
bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvam bhikkhu ukkanthito“ ti³ pucchitvā
5 „saccaṃ bhante“ ti „kena ukkanthāpito sīti“ purāṇadutiyaṅkāyā⁴ ti
vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā. tvam etam nissāya
jbhānaṃ nāsetvā tīṇi saṃvaccharāṃ mūlho viṣaṇṇī⁵ nipaṇṇitvā uppan-
nāya saṇṇāya mahāpandevam paṇḍevīti⁶ vatvā u. ā :

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbat-
10 titvā vayappatto sabbasippesu⁷ nipphattiṃ patvā isipabbajjāṃ
pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath⁸ ekā
migi⁹ tassa passāvattthāne sambhavamissakaṃ tinam khādī¹⁰
udakaṃ pivi, ettaken¹¹ eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbhaṃ
patilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā¹² assamasāmaṇṇe¹³
15 yeva carati. M. parigaṇhanto taṃ kāranaṃ aṇṇāsi. Sā aparā-
bhāge manussadārakaṃ vijāyi, M. taṃ puttasmehena paṭijaggi.
Isisīṅgo ti¹⁴ ssa nāmaṃ ahosi. Atha naṃ viññūbhavaṃ pattam¹⁵
pabbājetva attano mahallakakāle taṃ ādāya Nārivaṇaṃ nāma
gantvā „tāta imasmiṃ Himavante imehi puppheli sadisā itthiyo
20 nāma honti, tā¹⁶ attano vasagate mahāvīṇāsaṃ pāpentī. tasmaṃ
vasaṃ nāma gantum na vaṭṭatīti“ ovaḍitvā aparabhāge Brahma-
lokaparāyano ahosi. Isisīṅgo pi jbhānakīlaṃ kīlanto Himavanta-
padese vāsaṃ kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahosi. Ath¹⁷
assa sīlatejena Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko āvajjanto taṃ
25 kāranaṃ ñatvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā¹⁸“ ti „ekaṃ
accharaṃ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmīti“ sakaladevalokaṃ
upaparikkhanto attano addhateyyakoṭi-samkhānaṃ¹⁹ paricārikā-
naṃ majjhe ekaṃ Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇaṃ
tassa sīlaṃ bhinditum samatthaṃ adisvā taṃ pakkosāpetvā
30 tassa sīlabhedam katum ānāpesi.

¹ Bd ukkanthitabhikkhum. ² Id³ sīti. ³ Ck³ si. ⁴ Id⁴ -o. ⁵ Ck⁵ -e. ⁶ Bd
-ā. ⁷ Id⁷ -itvā. ⁸ Bd katthaci āgantvā, adding tattheva tinam khādī. ⁹ Bd
assamassa-. ¹⁰ Bd viññūtapattam. ¹¹ Ck¹¹ taṃ. ¹² Ck¹² cāpe-. ¹³ Ck¹³ -sam-
khātātam, C¹⁴ -samkānam, Bd -sakkhātānam.

Etam¹ atthañ āvikaronto S. imañ² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāyañ Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitū, jayatampitā ti jayantānam sesānam tittimsāya devaputtānam piti- 5
kiccaśādhaneñā⁴ pitū, parābhetvā ti hadāyam bhinditvā olokeno viya tam
patibalā ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyan ti Sudhammāya devasabhāya
Pandukambalasitāsane nisinnu tam Alambusan pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā tam⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:
isim palobhike gaccha Isisīṅgam Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti tam ālapati, idam⁶ tassā nāman, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharānenā nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isim palobhike ti isimam palobhināsamatthe,
Isisīṅgam ti tassā kira matthake miga-sīṅgākāreṇa dve cālā utthahāsi, tasmā 15
evam vuccati

Sakko¹⁰ „gaccha Isisīṅgam upasamkamitvā attano vasañ
ānetvā sīlam assa bhindā¹¹ ti Alambusan ānāpesi.

3. Purāyañ amhe acceti¹² vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹³
tassa maggāni ācara¹⁴ iti vacanam ā. 95. 20

Tattha purāyañ ti ayam tapaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho pañ¹⁵ esa dīghāyukatāya nibbanasamkhāte magge abhirato gunavuddhiyā ca
vaddho¹⁶, tasmā yāva esa amhe nāukkamati na abhibhavitvā imambā thānā
cāveti¹⁷ tāvad eva tvaṃ gantvā tassa deva lokagamanāni maggāni ācara¹⁸, yathā
idha nāgacchati evaṃ karohi ti attho. 25

Tam sutvā Alambusā gāthadvayam āha:

4. Devarāja kim eva tvaṃ, mam¹⁹ eva tuvañ²⁰ s' ikkhasi²¹:
'isim palobhike²² gaccha', santi aññāpi accharā 96.
5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyaño, tāpi yantu palohukā ti. 97. 30

¹ Bā tam. ² Bā's pathaman. ³ so all three MSS and Abhidhānappadīpikā
for -hū =hā? ⁴ Cā's piti-. Bā pitukiccausā-. ⁵ Cā's uam. ⁶ Bā idañca. ⁷ Bā
-seua. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā gunanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko ¹¹ Bā nācceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bā's āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Cā cāpesi. Bā cāvesi ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Cā's tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, B. -bhane.

Tattha kīmeva tvam ti kiñ nām' etam tvam karosīti appeti, mameva
 tuvam¹ sikkhasīti² māsamm sakaladevaloke mam eva tuvam ikkhasi³ aññam
 na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁴ pañ' ettha vyanjanasandhikaro. istam
 palobhike gacchā⁵ ti kumhāraṇā maññeva evam vadasīti adhippāyo. pavari
 5 cevā⁶ ti mayā uttariari⁷ c' eva, asoke ti -okaralute, nandane ti nandi-
 janake, pariñño ti vāro

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

- .. Addhā hi saccam bhanasi, santi aññāpi accharā,
 tādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vama. 98.
 10 7. Na tā evam pajānanti pāricariyam pumam gatā
 yādisam tvam pajānāsi nāri sabbañgasobhane. 99.
 .. Tvam eva gaccha kalyāni, itthīnam pavarā c' asi,
 tam eva vannarūpena vasañ ānāmayissasīti. 100.

Tattha pumam gatā ti purisam upasamkanta samānā purisapalobhanā-
 15 pāricariyam na jānanti, vannarūpeni⁸ ti sañhasamnen' eva ca rūpasampattiya
 ca, ānāmayissasīti⁹ tam tūpasam ittham vasañ ānēssasi.

Tam sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

- .. Na v' āham na gamissāmi devarājena pesitā,
 vihemī¹⁰ c' etam āsādum, uggatejo hi brāhmano. 101.
 20 10. Aneke nirayam pattā ism āsādiya¹¹ janā
 āpannā¹² mohasamsāram, tasmā lomāni haṁsaye ti. 102.

Tattha na vāham ti na ve aham, vihemīti¹³ bhāyāmi, āsādum ti asā-
 ditum, i. v. h.. nāham deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āham tam ism
 silābhedanathāya alliyim¹⁴ bhāyāmi. uggatejo hi so ti. āsādiya¹⁵ ti āsādetvā
 25 mohasamsāram ti mohena¹⁶ samsāram, mohena ism palobhetvā samsāram
 āpannā¹⁷ vattadukkhe patitthitā satta ganapatham atikkantā, tasmā ti tena
 karānēvāham lomāni haṁsaye ti lomāni utthāpemi, tassa karāham silam
 bhindissimīti cintayamānāya me lomāni haṁsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇu
 30 missā missetum icchanti Isisūgam Alambusā. 103.

¹ Cks tvam ² so all threo MSS for yikkha-2 ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.
⁵ Bđ -ne. ⁶ Bđ ānāyissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhemi? Bđ viromi.
⁹ Bđ -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bđ viromi ¹² Bđ api cāham in the place of na
 vāham. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha ¹⁵ Ck Bđ -a, Cs -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisūgena rakkhitam
bimbijālaka-sañchannam samantā addhaya-
13. jānam² udanhasamayam³ pati
aggittham⁴ parimajjantam⁵ Isisūgam upāgamī 105.
imā abhi-sambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmiti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayama-
sabbham pavisitvā alamkaritva Isisūgam kilesena missetum techantī pakkāmi.
bhikkhave sā accharā tassa assamam gatā ti⁶, bimbijālaka-sañchannam ti
rattakuravakavanena⁷ sañchannam pāto va pātārāsamhitī bhikkhave pātārā-
savelāya pāto va page yeva kīvapage⁸ ti udanhasamayam⁹ patīti⁷ suri-
yugamanavelāyam eva. aggittham ti aggisūlam rattupādhānam¹⁰ anuyūñjitvā
pāto va nahātū udakakīrcam katvā pānasālāya thokam jhānasukhena vitinā-
metva nikkhamitvā aggisūlam parimajjantam⁴ isim sā upāgamī. itthivilāsam
dassenti¹⁰ tassa purato atthasi

15

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahattābharaṇā¹¹ āmuttamanikundalā 106.
15. Ādiccavannasamkāsā hemacandanagandhanī
saññatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatitthitā,
kamanā¹² kamanīyā te haranti¹³ ūeva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpamā,
vimatthā tuyham sussonī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiñjakkhā nābhi te sādhusanthutā
purā kanhañjanassēva dūrato patidissati. 110.
19. Duvidhā jātā urajā avaṇṭā¹⁶ sādhu-paccudā¹⁷
payodharā appatitā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eneyyakā yathā
paṇḍarāvaraṇā vaggu catutthamanasaññibhā. 112.

25

¹ Bā tam. ² Bā unhesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vannena. ⁵ Bā atipage. ⁶ Bā udanhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ Cā rattim-. ⁹ Bā rattipatanam. ¹⁰ Bā adds tam. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bā vicitta-. ¹³ Bā gamanā. ¹⁴ Bā -ti, Cks -tim. ¹⁵ Bā ca. ¹⁶ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁷ Bā avandā? ¹⁸ Cks pan-du-. ¹⁹ Bā alaphālū-. ²⁰ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumagga-parimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apandārā lohitantā jññukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
23. Nātidighā susammatthā² kanakaggāsamojitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṃ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvatā kasigorakkhā vanijānaṃ ca yā gati
iśīnā ca parakkantaṃ saññātānaṃ tapassināṃ -- 116.
25. Na te samasamaṃ passe asmiṃ puthuvimandale⁵,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jñenu taṃ mayā ti. 117.

Tattha vicettraharṭhābharanā⁶ ti vicettrēhi⁶ harṭhabharanehi samannā-
catā, hema-candanagandhinīṃ suvarṇa-candanagandhivilepanā, saññā-
turu ti suvarṇa-taghanam sampanna-gorubakkha⁷, vilakā ti samkhattamajjhā⁸,
mudukā ti mudu-sukhumā⁹, suddhā ti mūmala, suppi-atitthitā ti saman
15 pathaviṃ phussanta-santūti-patutitā, Kāmānā¹⁰ ti gāhamanā¹¹, kamāniyā
ti kantaṃ kāmētabbayuttakā, haranti¹² ūeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itihivasena caṃkamāniyā tava podā mama cittam haranti yeva,
vimatthā ti visālā sussonitī sundatasotī, akkhassa ti suvarṇaphalakam¹⁴
viya visālā te sonitī vadati, uppalas-seva kiṇṇakkhā¹⁵ ti uluṇṇapalakamukā
20 viya, kanhāñjanas-sevā¹⁶ ti sukhumakandhamānātā evam āha, duvidhā
ti gathā thāne vannaṃ vadanto¹⁷ āha, te hi dve kutvā ure jātā vantassa abhāvā
avantā ure laggā eva hutvā sutthu nikkhantanta sādhipacevudā¹⁸ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharo, appatitā ti na-ppatitā amulatatā²⁰ sa anubbhannatātā²¹
vā na auto²² pavitthā ti aṇṇapitā, suvarṇaphalake thapitasuvannamayavattū-
25 lābuno²³ addhena sadisatīya addhalābusamānī thau, eneyyakā yathā ti
enimigassa hi²⁴ dīghā ca vattā ca gīvā sobhaṇ evam tava gīvā²⁵ thokaṃ dīghā
kambutalābhāsū²⁶ suvarṇāṅgatalasannibhā gīvā ti attho, pandārāvaranā
ti dantavarānā, carutthamanasannibhā ti catutthamanā vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ piya, abhiratibhāvena piyāsadisau te otthapariyosāso ti vadati.
30 uddhagga ti hetthimadantā, addhaggā ti upamāmadantā, dumagga-pari-

¹ Ck jññuka-, Cs jññuḥka-, ² Ck susama-, Bd susamathā ³ Bds -kabyā?

⁴ Bd -itā, ⁵ Bd pathavi-, ⁶ Bd vicettr-, ⁷ Cks -ne, ⁸ Cks -majjhe, Bd -majhā.

⁹ Cks -e, ¹⁰ C kāmānā, Bds gamanā ¹¹ so all three MSS ¹² Cs garahantim.

¹³ Bd -pena ¹⁴ Bd sundaravannasasuvannasapalakam ¹⁵ Bd kiṇṇikkhā. ¹⁶

Ck kanhāñja-, Cs kanṭabhañja-, ¹⁷ Ck gātha ne vannaṃ-, Bd katham thāne

vannayanto ¹⁸ Cks pandudā. ¹⁹ Bd -ssa- ²⁰ Cks amiyāmanātā ²¹ Cs

-tatayā. Bd anubbhannatātā ²² Cks add na ²³ Cks -mayācavundo, ²⁴ Cks

omit hi. ²⁵ Cks omit gīvā. ²⁶ Bd addis ti ²⁷ Cs catutthabhūtā. Bd catuttha-

manavattubhūtā

majjitā ti dantakathaparimajjitā¹ parisuddhā, duxijā ti dvijā, nelasam-
 bhūtā ti niddosesu hanumamsajariyosānesu sambhūtā, apandārā ti kanhā,
 lohitanā² ti rattapariyantā, mūṇukaphalasannibhā ti rattatthāne jīṇuka-
 phalasadisā, sudassanā ti passantanan atutakarā³ pañcappasādasamanāgātā,
 nātidiḍḍhā ti pamūṇayuttī, sūsammatthā ti surthū sammattā, kana- 5
 kaggā⁴ samorittā ti kanakagga⁵ vueratt suvaṇṇaphamkā taya⁶ gandhatelan⁷
 ādāya paharittā⁸ surarittā⁹, kasigorakkhā ti minā kasin¹⁰ ca gorakkhañ ca
 missāya jīvanasatte¹¹ dasseti, ya gatit¹² yatikā¹³ nipphatti, parakkantan
 ti yattakam isīnam parakkantan¹⁴, vutthārikatā¹⁵ māsmin Himavante yattakā
 isiyo vasantū attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalila- 10
 vilasādisamataya¹⁶ taya¹⁷ samam na passāmi, ko vā tvaṇ ti idam tassā itthi-
 bhāvam na jinaṇṇo pi piṇṇasavohārasena puṇṇo.

Evam pādato patthāya yāva keśā attano vaṇṇam bhāsante
 tāpase Alambusā tunhī hutvā tassa kathāya yathānusandhim
 gatāya tassa sammūlhabhāvaṇi ṇatva 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evam gate satī,
 ehi samma ramisāma ubho ambhākaṇi assame.
 ehi¹⁷ tam upagūhissāmi ratīnaṃ kusalo bhavā' ti g. ā. 118.

Tattha Kassapavāni gate satīti Kassapagotto evam¹⁸ tava cītte
 pivatte satī pañhakālo na hoti, sammā ti vayasā¹⁹, ratīnaṃ ti pañca- 20
 kāmaganaratīnaṃ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṃ mama thitāya²¹
 hatthapassan²² āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²³“ sā
 itthimāyāya kusalatāya tāpasanū kampetvā āgatamaggābhī-
 mukhī²⁴ pāyāsi. 25

Tam attham pakāseto Satthā:

27. Idam vatvāna pakkāmi iccharā kāmavaṇṇinī
 missā missetum icchantī Isisīṅgam Alambusā ti g. ā. 119.

¹ B^d dantaathaparī-, ² B^d lohitan- ³ B^d atutti-, ⁴ B^d -kabyā-, ⁵ C^k -pham-
 kāya, B^d -palikātaya ⁶ C^k -tela, C^s -kelam, B^d -tesam ⁷ B^d -kā ⁸ B^d
 sucaritā. ⁹ C^k -i, C^s -ī ¹⁰ B^d jīvanakāsatte ¹¹ C^k gati, C^s gati. ¹² B^d
 yattha ¹³ C^k -ta. ¹⁴ B^d -ritakatvā ¹⁵ B^d -līhā- ¹⁶ B^d tassa ¹⁷ C^s
 adda ca, C^k ma ¹⁸ ehi samma - - - evam wantūti in B^d. ¹⁹ C^k vayasā,
 B^d piyavacanam mā laṇṇanmetam ²⁰ C^k thitassa, B^d mayi thitāya. ²¹ B^d
 -pāsam. ²² B^d gamissānti ²³ B^d -kham

Atha nam tāpaso gacchantiṃ disvā „ayaṃ gacchatīti“
attano dandhaparakkamaṃ¹ mandagamanaṃ chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

- 5 28. So ca vegena mikkhanna chetvā dandhaparakkamaṃ²
tam uttamāsu venūsu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattam kalyāṇī³ palissaji⁴ ssusobhanā⁵
cavi tamhi⁶ brahmacariyā yathā tam atha tosītā. 121.
30 30. Manasā⁷ āgamā Indum vasantam Nandane vane,
tassa⁸ samkappam aññāya Maghavā devakaññaro
pallāṅkam paluṇi khīppam sovaṇṇaṃ sopavāhanam 122.
31. Sattaraccha-lapaññāsam⁹ sahasa-paṇṇiyatthataṃ¹⁰,
tam enam tatttha dhāre-si uro katvāna sohanā. 123.
32. Yathā ckanuhuttam va tīm vassāni dhāraya
vimalo tili vassehi paṭibujjhitvāna¹¹ brāhmaṇo. 124.
15 33. Addasāsi harūrukkhe¹² samantā¹³ aggīyāyanaṃ
navapattavanam phullam kokilagaṇaghositaṃ¹⁴. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁵ rudam assūni vattayī,
na juhe na jape nante, agghuttam a hāpatam. 126.
20 35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittaṃ palobhayi
araññe me vharato ye me tejā ha sambhataṃ¹⁶
nānāratana-paripūram vāyam va ganhi apnave ti. 127.

Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattam¹⁶ kalyāṇīti tam
kese parāmasitvā thitam isino udāvattitva nivattitvā kalyāṇadassanā sā sutthu
25 sobhanā, palissajīti āhūti, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā tam
atha tosita ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhānam antaradhāyi, tasmīṃ
tamhā jhānā brahmacariya cāvite yathā tam Sakkena patthitaṃ¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa patthapāsameddhabhāvam¹⁹ viditvā sā devakaññā tosītā,
tassa tena brahmacariyā-vināseṇa²⁰ sañjantapīti pāmojjakatā²¹ ti attho, manasā
30 āgamā ti sā tam āhūṇitvā thitā aho vata Sakko pallāṅkam peseyyā 'ti evam-²²
pavattena manasā Indum āgamā, Nandane ti Nandiyananasamatthatāya
Nandanavanasaṃkhāte Tāvatisasabhavane vasantam, devakaññaro ti Deva-

¹ B'd daddhu- ² B'd daddha-. ³ Ck palissapī, B'd palissaji. ⁴ B'd ssusobhanā.
⁵ B'd tehi ⁶ Ck -yāya. ⁷ Ck sā ma-. ⁸ B'd -sa. ⁹ Ck -sattatam, C's -yatta-
tam, B'd yattakam. ¹⁰ B'd parivijjhitvāna. ¹¹ B'd haritaru-. ¹² B'd samantā.
¹³ Ck -lā-. ¹⁴ Ck pati-. ¹⁵ so Ck; C's tejābhasam-, B'd tejābhasambhū- ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ B'd tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B'd -nāyasami-.
²⁰ B'd -yāvanāsane ²¹ B'd -mejja, omitting katā. ²² Ck eva.

settho, pahinūti¹ pesesi, pāhinūti² pi pātho, so pavāhanan ti sapari-
vīram, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi patiechāditaṃ,
sahassapatiyattthatan ti sahassadibbakojavatthataṃ³, ra menam tatthā⁴ ti
tam Isisīngam tattha dibbapallanke nisimā sū ure⁵ katvā dhūresi, tīni
vassānūti⁶ ekam⁷ mubhuttam viya manussaganāyā tīni vassāni tam ure
upajjāpetvā tatthā nisimam⁸ dhūresi, vimado ti nimmo vīgatavisaññabhāvo,
so hi tīni sauvaccharāni vasañño sayitvā paccā patiladdhasaṇño pabujjhi⁹,
tasmiṃ pabujjhamā¹⁰ hitthādhiphandanam disvā va Alambusā tassa pabujjhana-
bhāvaṃ ūtvā pallankam antaradhāpetvā sayam pi antarahit¹¹ atthāsi.
addasāsiti¹² issanapadam olokeno kena nu kho mhi silavināsanaṃ¹³ 10
pāpito ti cintevā mahantena saddena paridevamāno addasa¹⁴, harīrukke¹⁵
ti aggīyāyatanasambhūtaṃ¹⁶ aggisūlam sauraṇṇa parivāretvā rhte haritapatta¹⁷
rukke, navapattavāhanan ti tarunehi navapatteli samchannaṃ vanam,
rudan ti paridevanto, na jube na jape¹⁸ mante¹⁹ ti ayam assa pari-
devanagathā, ahupitan ti hāpitam, akāro²⁰ upasaggamattam, pāricariyāyā 15
ti ko nu kilesapāricariyā ito pubbe mama cittaṃ palobhayīti paridevati,
yo²¹ me tejjhasambhūtan²² ti bhākāro²³ upātammattam yo mama samana-
tejena sambhūtan²⁴ jhānagunam nānūratanaṃ punnam²⁵ mahannave nāvam viya
gaṇhi vināsam pūsesi ko nāmi²⁶ so ti parideva²⁷

Tam sutvā Alambusā cintesi: „sac’ āham na kathessāmi 20
ayam me abhisapissati, hand’ assa kathessāmīti“ sā dissa-
mānena²⁸ kāyena tthātvā

26. Aham te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhī²⁹ cittaṃ cittena, pamādā tvaṃ na bujjesi g. ā. 128.

So tassā katham sutvā pitarā dinnaovādam³⁰ saritvā 25
„pitu vacanaṃ akatvā mahāvināsaṃ patto ’mhi“ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

27. Imāni kira maṃ tāto Kassapo anusāsate³¹:

kamalāsaris’ itthiyo³², tāyo bujjesi mānava, 129.

28. Ure gaṇḍāyo bujjesi, tāyo bujjesi mānava, 30

ice-ānusāsi maṃ tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ B^d pā-, C^k pahinūti ² C^k pahinūti, C^s pahinūti, B^d pahinūti ³ B^d -kam.

⁴ B^d uttar-. ⁵ C^k so mūt vassānūti ⁶ B^d eka. ⁷ B^d -nnā. ⁸ B^d -itvā adda-

sāsiti ⁹ B^d -itvā. ¹⁰ B^d adds so ¹¹ B^d -nāsam ¹² B^d -sāsi ¹³ B^d

haritaru-. ¹⁴ C^k aggisūyāyana-. ¹⁵ B^d -tta. ¹⁶ B^d jappe ¹⁷ C^k -to. ¹⁸

B^d ā-. ¹⁹ C^k ye. ²⁰ C^k -bhasamahatan, B^d -hasambhutan. ²¹ C^s bhākāro

²² B^d -bhūtam ²³ B^d -pari punnam mahantam. ²⁴ B^d -vati. ²⁵ C^k disasa-,

mānena, C^k disassamānena, B^d disamānena. ²⁶ so C^s for -dhiṃ? C^k B^d -dhi.

²⁷ B^d dinnaṃ-. ²⁸ B^d -ti. ²⁹ C^k -kamma-, B^d kamalāsripittiso

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsanaṃ.
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.

40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīviteṇa me,
puna vā tādiso hessaṃ, maranaṃ³ me bhavissatīti. 132.

5 Tattha imānīti māni vacanāni, kamalāsari-sitthiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccari nārī phullatāya⁶, pupphasadisā itthiyo. tāyo bujjhesitī⁷ mānava
tāyo jāneyyasi, ātvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāpeyyasi⁹, yaṃi evarūpāni
vacanāni tadā mama tāto anusāsati māmā kira taṇhīti¹⁰, ure gandāyo ti
10 uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gandehi samannagatāyo, tāyo bujjhesitī¹² tāyo attano
vasagata¹³ viṇāsam pāpetīti jāneyyasi¹⁴, nakaṃ ti nākarim. jhāyāmi
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīviteṇa me ti dhi-r-atthu garahitam
mama jīvitaṃ¹⁶, jīviteṇa me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, nathajjhānam¹⁸ uppādetva vītaraḃo bhavissam.
maranaṃ¹⁹ me bhavissatīti

15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya² jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samapatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabbhāvaṃ ātvā Alam-
busā bhūtā khamāpesi.

Tam attham pakāseto satthā dve gāthā²² abhāsī:

21 Ta-sa tejaṃ ca vñyaṃ ca dhūtaṃ ca ātvā avatthitam
sira-sā aggahā pāde Isasiṅgam Alambusā, 133.

22 Mā me kujjhi²³ mahāvīra, mā me kujjhi²⁴ mahāsi⁵.
mahā attho mayā ciṇṇo tidasānaṃ yasa-sinaṃ.
tayā pakampitam āsi sabbam devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā"
25 'ti vissajjento

23 Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.

Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puram gatā.

¹ Bā vudh-. ² Bā svajja-jhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bā kamalāsiripittiyo.
⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla. Bā phullatātāsam. ⁷ Bā bujjha-. ⁸ Bā a-. ⁹ Bā
maḷāpeyyāsiti. ¹⁰ Bā tāni. ¹¹ Bā omits one dvīhi. ¹² Bā bujhasiti mānava.
¹³ Bā vasami-. ¹⁴ Bā omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-. Bā has sayhā-. ¹⁶ Cks
omits jī-. ¹⁷ Bā adds vā. ¹⁸ Bā nathamjhā-. ¹⁹ Bā adds vā. ²⁰ Cks -gam.
²¹ Bā adds puna. ²² Bā -āyo. ²³ Bā -a. ²⁴ Bā -e

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
aṇḍalim¹ paggahetvāna tamhā ṭhānā apakkamī. 136.

45. Yo ca tassāsi² pallamko sovaṇṇasopavāhano³
sauttaracchadapaṇṇāso⁴ sahaṣṣapaṭiṇvatthato⁵
taṃ eva pallamkam āruya agā devāna santike. 137. 5

46. Tam okkam iva āyantiṃ⁶ jalantaṃ vijjutaṃ yathā
patito sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamiva⁸ 'ti dipam⁹ viya. patito ti ādihi pi tutthākāro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuttho varan adasi 10

Sā tassa santikā¹⁰ varan gaṇhanti osānagātham ā.:

47. Varan ce me ado Sakka sabbhūtānam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche. etan¹² Sakka varan vare ti. 139.

Tass¹³ attho: Sakka devarāja sace me tvam varan ado juna isipalobhikāya
na gaccheyyam mā maṃ etadatthāya pahineyyāsi etan varan varemīti. 15

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyyikā ahoṣi,
Isisiṅgo ukkaṇṭhatabhikkhu, pitā mahāsi aham evā¹⁴ 'ti. Alam-
busajātakam.

4. Saṅkhapāla-jātaka.

20

Ariyāvakaṣo sīti. Idam S. J. v. uposathakammam ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatiṃ¹⁵ nāgasampattiṃ¹⁴ pahāya uposatham upavasimsu yevā¹⁶ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, Duiyyo¹⁷ dhanō ti 'ssa nāman
kariṃsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁵ sippaṃ¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaram addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisinēcitvā isi- 25

¹ Bā -ī. ² Bā tassābhi. ³ C^s -nnāso-, Bā -nnoso-. ⁴ Bā sam-. ⁵ Bā -ko. ⁶
C^s Bā -ti. ⁷ C^s cino, C^s citto. ⁸ Bā^s dipakam. ⁹ C^s va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā^s -itaṃ. ¹² C^s evaṃ. ¹³ Ctr. B. & Cariyāp by R. Morris p. 91. ¹⁴
C^s -ti, Bā -ti. ¹⁵ C^s -ī, Bā -ī. ¹⁶ Bā^s -yam. ¹⁷ Bā^s sabbasippāni.

pabbajjāṃ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattum
 pitu santikaṃ agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kasinaparikkammamattam pi kātuṃ asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 īmaṃ jaṭaṃ bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimāsakaratthe⁵ Saṃkhapāladaḥato
 nāma nikkhantāya Kannapennāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁷ pannasālaṃ katvā tattha⁸ vasanto kasina-
 10 parikkammaṃ katvā jhānābhinnānaṃ⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kannapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antaranāgarā upa-
 sikkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath¹² assa putto
 pitaraṃ datṭhukāmo gatatṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹³
 15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“ ṇatvā tassa dassanattāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹⁴ khandhāvāraṃ
 nivesetvā¹⁵ katipayehi amaccehi saddhīm assamaṇapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmiṃ khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh-
 suṇanto nisīdi. so taṃ rājānaṃ āgacchantāṃ disvā isiṃ van-
 20 ditvā utṭhāya¹⁶ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nāma¹⁷ esa tumhākaṃ
 santikaṃ āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nāma¹⁸ eso“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhave lobhaṃ
 katvā katipālaṃ vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddhaṃ dā-
 25 petvā¹⁹ attano nagaram eva gantvā catūsu dvāresu dānasālaṃ²⁰
 kāretvā²¹ sakala-Jambudīpaṃ khobhento²² dānaṃ datvā sīlaṃ
 rakkhitvā uposathakammaṃ²³ katvā nāgabhavanaṃ patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhave nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bā divase divase. ² Bā ā-. ³ Bā teneva. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Cks mahiseka-. ⁶
 Bā kannavannāya. ⁷ Cks Bā upani-. ⁸ Cks omit tattha. ⁹ Bā -ññā. ¹⁰ Bā
 kannavanna-. ¹¹ Bā -si. ¹² Cks -vijjhā-, Bā anuvicārapetvā. ¹³ Bā -taṃ. ¹⁴
 Bā nivā-. ¹⁵ Bā utthāyānaṃ. ¹⁶ Cks nibaddhāpetvā. ¹⁷ Cks nioddhāpetvā, Bā
 nibandham dā-. ¹⁸ Bā -lāyo. ¹⁹ Bā kārāpetvā. ²⁰ Bā saukkhobbhanto. ²¹
 Bā -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiyaṃ vipattiyaṃ hutvā
tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāsaṃ vasi,
ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
silavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
mitvā Kaṇṇapennāya² avidūre mahāmaggassa ca ekapadika- 5
maggassa ca antare ekaṃ vammikāṃ parikkhipitvā uposathaṃ
adhiṭṭhāya samādinnaṃ „mama cammena atthikā³ camma-
mamsādihi⁴ atthikā mamsādini⁵ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
mukhe vissajjetvā vammikamatthake nīpanno samanadhammaṃ
karonto cātuddase⁶ pannarase vasitvā pātipade⁷ nāgabhāvanam 10
gacchati. Tasmiṃ ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
panne⁸ paccantaḡāmaṃvāsino soḷasa janā „mamsaṃ āharissāma“
'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā⁹ kiñci alabhitvā nivattā¹⁰ taṃ
vammikamatthake nīpannaṃ disvā „mayāṃ ajja godhapotakaṃ
pi na labhimha, imaṃ nāḡarājānaṃ vadhitvā khādissāma“ 'ti 15
cintetvā „mahā kho paṇ' esa, gayhamāno palāpeyyāpi¹¹, yathā
nīpannaṃ eva taṃ¹² bhogesu sūlehi vijjhītvā dubbalaṃ katvā
gaṇhissāma“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikaṃvappaṇṇānaṃ vattetvā¹³ ṭhapita-
sumanapupphadānaṃ viya jīṇṇukaphalasannibhehi akkhīhi 20
jayasumanapupphasadisena sīsena samanuāgataṃ¹⁴ ativiya so-
bhati, so tesāṃ soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
rato sīsaṃ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
āgacchante disvā cintesi: „ajja mayhaṃ manoratho matthakaṃ
pāpuṇissati, ahaṃ attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ 25
adhiṭṭhahitvā nīpanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁵
chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
olokessāmīti¹⁶“ attano sīlabhedabhayena daḷhaṃ adhiṭṭhānaṃ¹⁷

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -pinnāya. B^d -vannāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^k cammaṃ-. ⁵ B^d cammamamsā-. ⁶ C^k -si. ⁷ C^s -pāde. B^d paṭipade.

⁸ C^k -o. ⁹ B^d vicaranto. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -u. B^s palāpeyyāte. ¹²

C^k evaṃ naṃ. ¹³ C^s vatte-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d kote- ¹⁶ B^d -eyyāmiti.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhiṭṭhāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikhinasūlehi¹ aṭṭhasu ṭhānesu vijjhivā sakaṇṭakā²
 kālavettayaṭṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu
 5 kāceh³ ādāya⁴ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁵ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhīni mmmiletvā te na
 olokesi, tassa aṭṭhahe kāceh³ ādāya⁴ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam „sīsam assa olambatīti“
 mahāmagge nipajjāpetvā tarunasūlena nāsāpute⁶ vijjhivā
 10 rajjukam pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁷ laggetvā
 puna⁸ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim khaṇe Vide-
 haraṭṭhe Mithilānagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-aṃ tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagonehi saddhim pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsake sabbesam nivāsanapārūpaṇāni bhariyānam pi tesam
 vatthābharāṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanam gantvā
 tattha papañcam akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāram upasamkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇam kathetvā tam
 20 ādāya nāgabhavanam gantvā tihi⁹ nāgakaṇṇāsatehi saddhim
 mahantam assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹⁰ vassam vasitvā dibbe¹¹ kāme
 paribhuñjitvā „icchāmi¹² ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato
 25 Himavantapadesam gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim patvā¹³ rājuyyāne va-
 sitvā punadivase bhikkhūhāya nagaram pavisitvā rājadvāram aga-
 māsi¹⁴. Atha nam Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paṇṇattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanam

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ Cs kāceha ādāya, Bds kājenādāya. ⁴ Cks -e. ⁵ Bā kājeḥ ā-. ⁶ Bā nāsāputam. ⁷ Bā kājako. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Cks tīni.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dippa. ¹² Bds gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā aññatarasmīm nīce āsane nisinnō vanditvā tena sad-
dhīm sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvākāso si pasannanetto

maññe bhavam pabbajito kulamhā,

kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge

pabbaji² nikkhamma gharā sapaññā³ 'ti. 140.

5

Tattha ariyāvākāso sīti niddosasundarasarīrāvākāso abhirūpo sīti attho¹
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
manakulā vā setthikulā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammanam katvā dhanāñ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 16
mitvā pabbajito si sapaññā² paṇḍitapurisā³ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam sambandho vedittabbo:

2. Sayam vimānam naradeva disvā

mahānubhāvassa mahoragassa

15

disvāna puññānam mahāvipākam

saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141.

3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā

vācam musā pabbajitā bhaṇanti,

akkhāhi me pucchito etam attham,

20

sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁴. 142.

4. Vanijja⁵ raṭṭhādhipa gacchamāno

pathe addasāsim hi milācaputte⁷

pavattakāyam⁸ uragam mahantaṃ

ādāya gacchante pamodamāne⁹. 143.

25

5. So 'ham samāgama janinda tehi

samhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmi¹¹ bhūto:

kuhiṃ ayaṃ niyati bhīmakāyo,

nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā ci-. ² Cks pabbajja. ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti. ⁵ Ck mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vānijjam. ⁷ C bhilāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bds pah-. ¹¹ Bā avacasi. Cks avacasim.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanattham
pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto,
sāduṇ ca thūlaṇ ca muduṇ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras² amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ niketanam³
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
8. Sace ayaṃ nīyati bhojanattham
10 pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁵,
15 karoma te taṃ vacanaṃ Aḷāra,
mittaṇ ca no hohi Videhaputta. 148.
10. Tad assu⁵ te bandhanā mocayimsu
yaṃ natthuto paṭimokkh⁶ assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
20 pakkāmi pācīnamukho muluttaṃ. 149.
11. Gantvāna pācīnamukho mubbuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass⁷ ahaṃ piṭṭhito anvagañchūṃ
dasaṅguliṃ añjaliṃ paggaheṭvā. 150.
- 25 12. Gacch⁸ eva⁹ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesuṃ,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vip̐pasannaṃ
30 nīlobhāsaṃ ramaṇīyaṃ sutitthaṃ

¹ B' pavadha- ² B^d niketam. ³ C^ks -uñ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^{ks} gaccheva. ⁷ C^s B^d -nam. C^k -namna

samotatam¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittiṇṇabhayo³ patito. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.

15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pāṇadado sahāyo.
sakaṇ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni
pahūtabhakkhaṃ bahuannaṇapānam
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Samkhapālanāgarāṇṇo anekasatanātakasampatisam-
pannam kaṇṇanamanivimānam, puṇṇānaṃ ti teṇa katānaṃ puṇṇānaṃ ma-
hantam vipākam disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
saddhāya aham pabbajito, na kāma-kāma ti na vatthukāmena na pi bhaya-
doseh⁹ musā bhaṇanti, jāyihīti¹⁰ bhaṇte tumhākaṃ vacanam sutvā mayham
pi pasādo somanassam jāyissati, vanijjau ti vanijjakammam karissāmi ti gac-
chanto, pathe addasāsin ti paṇeṇnam sakatasatānaṃ purato sukhayānake
nisiditvā gacchanto mahāmagge janapadamahusse addasam. pavattakāya¹¹ 20
ti valldhritakāyam, ādāya¹² ti atthahi kācehi¹³ gahetvā, avacasmin¹⁴ ti abhāsim.
bhīmakāyo ti bhayajanakakāyo. bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenāla-
jati, Vedehaputtā¹⁵ ti Videharatthavāsītāya¹⁶ Alāraṃ¹⁷ ālapimsu, vikopa-
yitvā ti chinditvā. mayam hi vo sattavo ti mayam pannaganam veṇi-
nāma, bhojanatthā ti¹⁸ khādānatthāya. mittaṇca no hohīti tvaṃ ambhākaṃ 25
mitto hohi, kataganam jāna. tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evam
vutte aham tesam solasavābhagone¹⁹ nivāsanaṇapārūpanāni pasatam pasatam su-
vaṇṇamāsake bhariyānaṃ ca tesam²⁰ vatthūlamkārāni ādāsim. aha Samkhapāla-
nāgarājānaṃ bhūmīyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalatāya kantakācutā kālavelle-
latā²¹ kotiyam gahetvā ākaḍḍhitum ārabhimso. athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamanam 30
disvā akilamanto va asinā tā latā chinditvā dāra-kānaṃ kannavedhato vatthū-
harananiyāmena²² adukkāpento sanikam nīharim. tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanam assa natthuto pavesetvā pāse patimokkham tasmā bandhanā

¹ Bā sammotatāni. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, Cs -ye. ⁴ Cks -issam, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi doseṇa pi. ¹⁰ Bā jāyihīti. Cks jāyihīti. Cs jāyihīti. ¹¹ Bā pavaddha --. ¹² Bā kācehi. ¹³ so all three MSS = avacāni asmin? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya. ¹⁸ Cks -gonena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakandakacitakālavellelatāya. ²¹ Bā atthihāra

tam uragam mocayimsu, tassa nāsato saha pāsena nam rajjukam nīharimsū 'ti
 dipeti, iti te uragam vissajjetvā thokam gantvā ayam urago dubbalo matakāle-
 nam¹ gahetvā va gacchissamā² 'ti nīlīyimsu, punnehi so pi muhuttam pā-
 cīnamukho³ gantva assupunnehi nettehi mam palokayi, tadassahan⁴ ti tadā
 5 assa aham, gacchevā 'ti evam tam āvaca ti vadati, rahadam ti Kamma-
 pennadahanam⁵, samotatan⁶ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁷ ota-
 tam⁸ vitatam⁹, nittinnabhayo patīto ti so kira tam rahadam¹⁰ pavasanto
 Alārassa¹¹ nīpacākāram dassetva yāva naṅgutthā otari, udake pavitthapa-
 vitthattāhanam¹² ev assa nibbanam¹³ ahoṣi, tasmā nittinnabhayo patīto hattha-
 10 tūtho pavakkhi¹⁴, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhavane pa-
 madam anūpajjitvā mayi karuṇepattāram¹⁵ anutikkamante¹⁶ yeva dibbena
 parivārena manā purato patur ahoṣi, upatthahīti upēgaṇṇi, abbhantaṇṇo ti
 hadayamanasasā so passa me ti tvaṃ manā bahūpakāro sakkaram te karu-
 15 ṇam passa me nīvesanāṃ¹⁷ mama nāgabhavanam passa, Masakkasūram
 viyā ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisaṅkanābhāvena ghanasāratāya¹⁸ va
 Sinerupabbatarāja, ayam pana tattha mūḍḍam Tāvattisabbhavanam sandhiy'
 evam aha.

Mahārāja evam vatvā so nāgarājā uttarini attano bha-
 vanam vanto gāthadvayam āha:

- 20 16. Tam bhūmibhāgehi upetarūpaṃ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nicātinā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155
 25 17. Anāvakuḷā²³ veluriyūpanilā,
 catuddisaṃ ambavanam surammam,
 pakkā ca pesī²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayanti phalāniti. 156.

20 Tattha asakkharā ti²⁶ ya tattha bhūmi pasīnasakkhararūpa²⁷, mudū
 subhā kaṇṇanarajatamanimaya²⁸ uttaratanavāhikakūḍā, nicātinā²⁹ ti udago-
 pakapittisādisavannehi nicatūhehi³⁰ samantūgata, apparajā ti pamsurahita,
 yattha jahanti sokaṃ ti yattha pavitthamatta va missoka honti, anāva-

¹ Ed phamsam. ² Ed gani-. ³ Ed pāmibhi-. ⁴ Ck^s rassahan, B^d tadassāhan
⁵ Ed -vannadahanam. ⁶ B^d -natan. ⁷ Ck^s -rukkehe-, C^s -rukkehe-, P^d jam-
 buka -rukkhavohsa-. ⁸ C^s -ta, P^d onatan. ⁹ Ed vitatam. ¹⁰ B^d daham
¹¹ Ed a-. ¹² Ed omis one pavittha. ¹³ Ed nippannam. ¹⁴ Ck^s pa-. ¹⁵ Ed
 -vanna-. ¹⁶ B^d -kkute. ¹⁷ Ed -nanti. ¹⁸ Ck^s -rā. ¹⁹ C^s -ārā. ²⁰ Ck^s
 -nam, Ed^s nicca-. ²¹ Ck^s -jam. ²² C^s va. ²³ so añ three MSS, for anuk-
 kulā? ²⁴ C^s kesa, Ed pesi. ²⁵ C^s -dha-. ²⁶ B^d addis pamsurahitā. ²⁷ B^d
 omis sakkharā. ²⁸ B^d moca-.

kuḷā ti na avakuḷā¹ akkhammā² ukkulabbhavarahutā³ va⁴ samasanthita, veluri-
 yupaṇilā ti veluriyena upaṇilā, tasmim nāgabhavane veluriyamayā pasattha-
 salilā nilobhāsā anekavannakamaluppapasāṇhannā pokkharaniti atthe, catuḍḍi-
 san ti tassā pokkharaniyā catūsu disūsu, pakkā ca⁵ ti tasmim ambavane am-
 barukkhe⁶ pakkaphalā ca addhappakkaphalā⁷ ca tarmaphalā ca phullitā yevā⁸ 5
 'ti attho, niccotukā⁹ ti channam pi utūnam anurūpehi purā baphulehi
 samannūgatā ti

18. Tesam vanānaṃ naradeva majjhe
 nivesanaṃ bhassara-sannikāsaṃ
 rajataggaḷaṃ sovannamayaṃ ulāraṃ 10
 obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā sovannamayā¹⁰ ulārā¹¹
 anekacittā¹² satataṃ sunimmitā¹³
 paripūra⁹ kaññāhi alamkatāhi
 suvannakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Samkhapālo taramānarūpo
 pāsādam āruya¹⁴ anomaṇaṇo
 sabassathambham atulānubhāvaṃ
 yatth' assa bhariyā mahesī ahoṣi 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
 ādāya veluriyamayaṃ mahagghaṃ
 subhaṃ maṇiṃ jātimaṇṭūpapannaṃ
 acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato maṇi urago hatthe gahetvā¹¹
 nisīdayī pamukhamāsana-simā¹²; 25
 idam¹³ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdati,
 bhavaṃ hi me¹⁴ aññataro garūnaṃ. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
 ādāya vāriṃ nṇasaṃkhamitvā¹⁵
 pādāni pakkhālayi¹⁶ me janinda 30
 bhariyā ca¹⁷ bhattū patino piyassa. 162.

Ck¹ ā-, ² so C²; C² akkhama, B² akkhami; ³ E² ukkulavikkulā-; ⁴ E² va;
 vi; ⁵ B² apparukkha; ⁶ E² attha-; ⁷ C² -luka; ⁸ so at. three MSS. for
 -am; ⁹ B² -a; ¹⁰ so all three MSS; ¹¹ C² -tyana; ¹² E² -amhi; ¹³ E²
 imam; ¹⁴ B² ve; ¹⁵ C² -si; ¹⁶ E² vi-;

24. Aparā ca nārī taramānarūpā
 paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
 anekasūpaṇi vividhaṇi viyañjanāṇi
 upanāmayī bhatta manuññarūpaṇi. 163.

5 25. Turīyehi maṇi Bhārata² bhuttavantaṇi
 upatthahumaṇi bhattu mano viditvā
 tatuttariṇi maṇi nipati mahantaṇi
 dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanaṇi ti pāsādo, bhassarasannikāsaṇi ti pabbassara-
 10 dassanaṇi, rajataggalaṇi ti rajatadvārakavātaṇi, maṇimayā ti evarūpā tattha
 kūtāgārā ca gabbha ca, paripūrā ti sampunnaṇi³, so Samkhapālo ti mahā-
 rāja ahaṇi evaṇi rasmim nāgabhavanaṇi vanteṇte taṇi datthukāmo ahoṇi, atha
 maṇi⁴ tattha netvā so Samkhapālo hatthe gaheva taramāno veluriyathambhehi
 sahasanthambhaṇi pāsādaṇi āryha⁵ yaṇimāni thāne assa mahesī ahoṇi taṇi thānaṇi
 15 1-10⁶ dīpetti, ekā eā 'ti mayi pāsādaṇi abhirūlle ekā itthi aṇṇehi pi⁷ maṇi
 jātimaṇeṇi upetaṇi sabbamaṇi veluriyāsaṇaṇi teṇa nāgarājena avutā va, abbhā-
 sītī⁸ abbihaṇi, attharīti vuttaṇi hoti, pamukkhamaṇasasmiṇi ti pamukha-
 sahasmiṇi, uttamāsane nīśidāpeṇi attho, garūṇaṇi ti matāpittinaṇi me tvaṇi
 aṇṇataraṇi ti vatvā nīśidāpeti, vividhaṇi viyañjanaṇi ti vividhaviyañjanaṇi,
 20 bhattamanuññarūpaṇi ti bhattamaṇi manuññarūpaṇi, Bhārata⁹ 'ti rājānaṇi
 ālapati, bhuttavantaṇi ti bhuttaviṇi¹⁰ katabhattakiccaṇi upatthahanti, anekasa-
 tehi turīyehi gandhabbaṇi kuumaṇā upatthahiṇsu, bhattumaṇi viditvā ti
 atrano patinaṇi cittaṇi jānitvā, tatuttariṇi ti tato gandhabbakaraṇato uttariṇi,
 maṇi nipatīti so nāgarājā maṇi¹¹ upasamkamī, mahantaṇi dibbehīti¹²
 25 mahantehi ulātehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi¹³.

Evam upasamkamitvā ca pana

26. Bhariyā maṇi etā tīsatā Alāra
 sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
 Alāra etā su te kāmakāro¹⁴
 30 dadāmi te tā paricārayassū¹⁵ 'ti gāthamaṇi āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā¹⁶, pāṇinā gahitappa-
 mānaujjhā ti attho, atthakathāyaṇi pana sumajjhā ti pātho, padumutta-

¹ Bā su-. ² Bā -tha. ³ Bā sappanū. ⁴ Cks omīti maṇi ⁵ Bā abhirūyha.
⁶ so Cks; Bā netīti ⁷ Bā omīti pi ⁸ Cks abbhāsiṇi, Bā mabbhiyāsiṇi.
⁹ Bā -thā ¹⁰ Bā gantabbam. ¹¹ Bā nam. ¹² Cks add mahantaṇi dibbehi ¹³
 Bā anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bā for -rā? Cks -karo. ¹⁵
 Bā -cāri-, Cks -vāra- ¹⁶ Bā attā-

rābha ti padumavannauttarābhā. padumavannacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū² 'ti' pādaparićārīkā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhim mahāsam-
pattim³ mayham adāsi

So āha⁴:

27. Samvaccharaṃ dibbaras' ānubhuvā
tadass' ahaṃ⁵ uttarim paccabhāsim⁶;
nāgass' idaṃ kinti⁷ kathaṃ ca laddham
kath' ajjhagamāsi vimānasettham. 166.

28. Adhicca⁸ laddham pariṇāmajaṇ te
sayamkamaṃ udāhu⁹ devehi dinnam,
pucchāmi te¹⁰ nāgarāja¹¹ tam attham,
kath' ajjhagamāsi¹² vimānasettham ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmaguṇarase¹³ anubhavitvā, ta-
dassahan¹⁴ ti tadassa¹⁵ ahaṃ, nāgassidaṃ ti bhadrāmukhassa Samkha- 15
pālanāgassa idaṃ sampattijātam, kin ti kim nāma kimmaṃ katvā laddham
katham etaṃ vimānasettham tvam¹⁶ ajjhagamāsi¹⁷, iti naṃ ahaṃ pucchim.
adhicca laddham ti abhetunā laddham. pariṇāmajaṇte ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitatta paṇṇāmato jātam. sayamkamaṃ ti kārake pakkositvā
ratanāni datvā kārītaṃ ti 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham na pariṇāmajaṇ me
na sayamkamaṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṃ vimānam. 168. 25

30. Kin te vataṃ¹⁸ kiṃ paṇa brahmacariyaṃ
kissa sucinṇassa ayaṃ vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham:
kathan nu te laddham idaṃ vimānam. 169.

31. Rājā ahoṣim Magadhānam issarō 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ B^d -iko. ² B^d add ta attano ³ all three MSS. -i ⁴ C^{ks} ahaṃ. ⁵ B^d tadā-
suteham. ⁶ C^{ks} paccabhāsim. B^d pajhabhāsi ⁷ C^{ks} kiñci. ⁸ B^d avicā ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ B^d tam ¹¹ B^d -je ¹² C^{ks} tadajjha-. ¹³ B^d
dibbe-guṇe-. ¹⁴ B^d tadāsuhā. B^s tadassuhā. ¹⁵ B^d tadāsu, B^s tadāssu. ¹⁶
C^{ks} tam. ¹⁷ B^d pajha- ¹⁸ B^d vattam.

- so¹ ittarāṃ jīvitāṃ sañviditvā
asassataṃ viparināmadhammaṃ 170.
32. Annaṃ ca pānaṃ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samanabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pabūtabhakkhaṃ⁵ bahuṇṇapānaṃ 172.
34. Naccehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' ayaṃ.
appānubhāvā taṃ mahānubhāvāṃ
tejjassinaṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagam dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesam āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ.
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasiṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamaṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahe tvāna daḷhaṃ ca pāsāṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -nā brā-? ³ Bds add mālāñca
gandhañca vilepanāñca paṭipayam yānamuj assayañca acchādanam sayanamathanna-
pānam sakkacca dānāni adamma tattha ⁴ Bd vattam. ⁵ Bd bahūta. ⁶ so
Bds; Cs -timkā, Ck -tikā. ⁷ Cks va ⁸ Cks kimeva. Bd kimeva dhāvudha.
⁹ Bd āgacchi ¹⁰ Cs kameva. Bd kim meva ¹¹ Bd dhāvudha. ¹² Cks anvaga-
maṃ. ¹³ Ck ca ulāra, Cs calāra, Bd cālāra

9. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjūṃ
 nayiṃsu maṃ sampaṭiggayha² luddā.
 etādisaṃ³ dukkhaṃ ahaṃ titikkhiṃ
 uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
10. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
 siriyā ca⁵ paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 178.
11. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV⁴⁰⁰₁₁)
 na āyuno cāpi Aḷāra hetu, 10
 manussayoniṃ abhiṭṭhayaṇo
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
12. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso
 alaṃkato kappitakesamassu
 surosito⁶ lohitacandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
13. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samaññibhūto,
 pucchāmi taṃ nāgarāje taṃ atthaṃ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
14. Aḷāra nāññatra⁸ manussalokā
 suddhī ca⁹ saṃvijjati saññamo vā,
 ahaṃ ca laddhāna manussayoniṃ
 kābhāmi jātīmaranassa antaṃ. 182.
15. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antike, 25
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
16. Puttā ca dārā c' anujivino¹² ca 30
 niccānusiṭṭhā upaṭṭhate taṃ,

¹ B^d anti-. ² B^d samparipaggayha. ³ C^ks -im. ⁴ B^d addasamsu. ⁵ C^ks -yāya,
 B^d siriyā, omitting ca. ⁶ C^k sure-, B^d surohi-. ⁷ C^k -sasim, C^s pabhassi, B^d
 -āsi. ⁸ C^ks na añ-. ⁹ C^k -iñca, C^s -imñca, B^d suddhivā. ¹⁰ B^d -ro va me
 vasato. ¹¹ C^ks pha-, B^d pale-. ¹² C^k ca auu-, B^d ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisaṃsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Alāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo

5 rato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayi paṣaṇṇaṃ. 185.

47. Manī mama⁴ vijjati lohitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maniratanāṃ ulāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ niketaṃ

10 laddhā dhanāṃ taṃ manim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Iartha kinte vatan ti kin tava vatasamādānam. brahmacariyaṃ ti
setthacariyaṃ, opānabhūtan ti catumahāparhe khatapokkharanī⁸ viya dham-
mikasamanabrahmanānam yathāsukhaṃ paribhūñjitabbavibhavam, na ca sassa-
tāyan ti ciratthitikaṃ samānam pi katam⁹ mayham sassatam na hotīti me
15 kathesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti atthasu thānesu
sūlehi vijjhantā kimkāranā hanimsu, kim p'atīcā¹⁰ 'ti kin sandhāya tvam taṭṭā
tesaṃ hatthathān¹⁰ āgañhe¹¹ vasam upagato, vanibbakānan ti bhojaputtā
idhā vanibbakā ti vuttā, tejo nu te navagam dantamūlan ti kin nu tava
te¹² bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantam anvāgataṃ¹³ udāhu visaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvagataṃ¹⁴, kilesaṃ ti dukkham, vanibbakānan ti bhoja-
puttānam santike, bhojaputte nissāyā¹⁵ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abbihaṇṭum pi na sakkā, satan ti
Buddhādānam dhammānīti silasamādhipaṇṇākkhantianuddayaṇettābhāvanāsam-
khātadhammā¹⁶, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kin ti katvā ti samudda-
25 velā va¹⁷, tāni hi¹⁸ tehi samuddavelā viya¹⁹ sappurisehi jivikattham¹⁹ pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā aham sīlabhedabhayena khantimettāsamānāgato hutvā
mama kopassa¹⁹ sīlavelā²⁰ atikkamitum nādāsin ti āha, imissā pana Samkha-
pāladhammadesanāya dasa pāramīyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabbhāvo dūnapāramī nāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejēna silassa abhinuattā
30 silapāramī, nāgabhaveṇa nā nikkhamitvā samanadhammakaranā²¹ nekkhamma-
pāramī²², idaṃ c' idaṃ ca kāmū vattatīti saṃvidahanaṃ paññāpāramī, adhivā-
sanaviriyaṃ viriyāpāramī,²³ adhivāsanakhanti khantipāramī, saccasamādānam
saccapāramī, mama silam na bhindissāmīti adhiṭṭhānam²³ adhiṭṭhānapāramī,

¹ B^d kiñci ² C^ks -sidha, B^d -sambhittha ³ B^d ca agāre. ⁴ I^d mayham,
C^ks mama. ⁵ B^d -tango. ⁶ so all three MSS for -haro? ⁷ C^s manimusa-
B^d manimāssa- ⁸ C^k B^d khana- ⁹ B^ds cetam. ¹⁰ B^d -ttam? ¹¹ B^d -acchi.
¹² B^d tejo. ¹³ B^d anva-. ¹⁴ B^d -tāni dhammāni. ¹⁵ so B^d; C^k kintikatvā
samuddavelāni, C^s - - velava. ¹⁶ B^d duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷
C^ks samuddena velāya-. ¹⁸ so B^d; C^ks jivitam. ¹⁹ I^d kopathassa, B^s gopayasa?
²⁰ I^d -lantam. ²¹ C^ks -dhammam-. ²² B^d nikkhama-. ²³ B^d omits adhi.

mudḍaḍaḅbhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhataḅbhāvo upekkhāpāramī. athā-
 samun ti ath' ekadivasam vammikamatthake nipaṇṇam disvā solasa bhojaputtā
 khararajjuṇ ca dalhapāsāṇ ca sūlāni ca gabetvā mama santikaṇi āgatā, bheta-
 tūlā 'ti maṇa sarīraṇi atthasu thānesu bhinditvā kantakalatā pavesetvā. nā-
 sam atikassa¹ rajjuṇ [ti thokam gantvā sīsam² olambantaṇ disvā mahā-
 nagge nipaḍḍetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjuṇ³ atikassa¹ kācakoti-
 paṇ⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṇi naḍḍimsu, addasāṇi sū 'ti samma
 Saṅkhaṇḍapāliya te bhojaputtā ekāyaṇe ekagāmaṇe⁵ paṇḍhapadikamagge taṇ balena⁶
 vānena⁶ upetarūpaṇ passimsu. tvaṇ pana issaṇasobhaggasiriya ca paṇḍāya ca
 bhāvito vaddhito, so tvaṇ evarūpo samāno⁷ kimattham tapam karosi⁸, kiṇi lechanto
 uposathavāsam vāsasi⁹, sīlam rakhasīti¹⁰ pi pātho. ahaṇ ekāyaṇe mabāmagge
 taṇ addasaṇ ti attho, abhiṇṇatthayāno ti patthento. tasmā ti yasmā
 maṇussayoniṇi patthemi tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṇ karomīti,
 utrosito ti suanulitto¹¹, ito ti maṇbā nāgabhavaṇā mama maṇussaloko
 keṇa uttaritaro ti¹², suddhīti maggaḥalauḍḍānasaṅkhatā¹³ visuddhi, sam-
 yamo ti sīlam, idam so maṇussaloko va¹⁴ Buddhapaṇcekaḥuddhānam uppattiṇ
 sandhāyāha, kāhāṇi attano appatisandhikabhāvaṇ¹⁵ karonto jātiṇaṇassa
 antaṇ¹⁶ karissāmi¹⁷, evaṇ mahārāja so Saṅkhaṇḍapāliya maṇussalokam vāne-
 sīti¹⁸, saṇvaḇecharo me ti evaṇ mahārāja tasmīṇ maṇussalokaṇi vānente
 ahaṇ pabbajjāya sinehaṇ katvā etad avocaṇ, tattha upatthīto 'smīti¹⁹
 anapāṇehi²⁰ c' evaḇ dībbehi ca kāmaguṇehi paricīṇo mānito²¹, paleṇi²²
 pareṇi gacchāmi, cirappavuttho 'smīti²³ ahaṇ maṇussalokato cirappavuttho.
 nābhisaṇsitthā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ maṇa puttādisu koci taṇ nu akkosi
 paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaḇjethā²⁸ 'ti pātho, na kopesi²⁹ attho, pativi-
 hito ti patijaggito, maṇi mamaṇ ti sace samma²⁹ Alāro³⁰ gacchasi yeva
 evaṇ saṇte maṇa lohitāṇiko³¹ dhanābarano³² sabbakāmadado maṇi saṇivijjati,
 taṇ ulāraṇi maṇiratanāṇ ādāya tava gehaṇ gaccha, tattha maṇsānubhāvena
 yāvadicchakam laddhā dhanam puna imaṇ maṇim ossajassu³³ ossajanto³⁴ ca
 aññattha aṇussajitvā³⁵ attato udakacātryaṇ ossajeyyāsīti³⁶ vatvā mayhaṇ
 maṇiratanāṇ upanesīti vadati.

Evāṇ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṇ mahārāja taṇ³⁵ nāgarā-
 jāṇaṇ³⁶ 'samma nāhaṇ dhanen' atthiko, pabbajitūṇ pana

¹ Bā atikassa. ² Bā sīramme. ³ Bā vattarajjuṇ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 aka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Cā vassī, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsīti. ¹¹ Bā suthu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Cā -lamnibbānaṇa-
 Cā -lam nibbānaṇ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Cā -tikasaṇ-. ¹⁶ Bā jātiṇaṇaṇassaṇ-
 taṇ. ¹⁷ Cā -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Cā -smīti, Bā -smīti. ²⁰ Bā -nena. ²¹
 Cā mānato, Bā haṇito. ²² Cā phale-. ²³ -smīti. ²⁴ Cā nābhisaṇsībha, Cā
 nābhisaṇsīcā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchi. ²⁸ Cā abhiya-
 jethā, Cā -tā, Bā nābhisaḇjetā. ²⁹ Cā mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṇgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā uss-. ³⁴ Bā maṇussajjetvā. ³⁵ Bā omits taṇ. ³⁶ Bā adds
 etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhim nāga-
bhavanā nikkhamitvā tam' nivattetvā Himavantam pavisitvā
pabbajito¹ ti vatvā rañño dhammakatham kathento gātha-
dvayam ā.:

5 49. Dittā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīmanam kāmagaṇesu disvā
saddhāy' aham pabbajito 'mhi rāja. 187.

10 50. Dumapphalān' eva² patanti mānavā³
daharā ca vuddhā⁴ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁵ pabbajito 'mhi rāja
apannakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhiya ti kammū ca phalan ca nibbānañ ca saddahitvā, du-
mapphalāneva² ti yatha rukkhaphalam pakkam pi apakkūni pi patanti tatha
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apannakam ti aviruddham niyyānikam, sā-
māññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjaya gunam disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā ti.

Tam sutvā rājā anantaram gātham āha.

20 51. Addhā have sevītabbā sapaññā
bahussutā ye bahuthānacintino,
nāgañ ca sutvāna tavañ c' Aḷāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuthānacintino ti ye ca⁷ bahūni kārānāni⁸ jānanti,
nāgañ⁹ ti tathā appamādivihāsiñ¹⁰ nāgarājānañ ca tava ca¹¹ vacanam sutvā

25 Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevītabbā sapaññā
bahussutā ye bahuthānacintino,
nāgañ ca sutvāna mamañ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omit tam. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -ṇa-. ⁴ Bd vuddhā. ⁵
so all three MSS for disvāpi tam? ⁶ Bds kāhāmi. ⁷ Ck va, Bd omits ca. ⁸
Ck kārānakārānāni, Ck karānakārānāni. ⁹ Bd nāgañcā. ¹⁰ Bd -rināni. ¹¹
Cks tava, Bd tam, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajivam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmālokūpago ahosi. Saṅkha-
pālo pi yāvajivam uposathavāsam vasi², rājā ca dānādini puññāni
karitvā yathākamman gato.

S. i. d. ā. j. s.Tadā pitā tāpa-o Ka-sapo ahosi, Bārāṇasirājā
Anando. Māro Sāriputto. Saṅkha-pālo aham evā³ 'ti. Saṅkha-
pāla-jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramim 10
ā. k. Paccuppannavatthum Mahānārada-kassapa-jātakasadisam eva.

A. pana Bārāṇasī¹ Sudassanam nāma nagaram ahosi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca⁴ ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁵ punnacandasassirikam⁶ mukham
ahosi, ten' assa Somakumāro ti nāmam karim-su. So viññū- 15
tam patto⁷ sutavitto⁸ -avanasilo ahosi, tena nam Sutasomo
ti sañjānim-su. So veyappatto Takka-silāya⁹ sippam¹⁰ uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattam labhivā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyam ahosi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthisahassāni ahesum. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabhirato araññam pavisitvā pabbajitukāmo ahosi.
So ekadivasam kappakam āmantetvā „yadā me samma siras-
nim phalitam¹¹ passeyyāsi atha me āroceyyāsi¹²“ āha. Kap-
pako tassa vacanam sampaṭicchitvā aparabhāge phalitam¹³
disvā ārocetvā „tena hi nam samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe paṭiṭṭhāpehīti“ vutto¹⁴ suvaṇṇasandāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tam disvā M. „jarāya me sarīram
abhibhūtaṃ“ ti bhīto tam phalitam gahetvā va¹⁵ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavīsetvā. ² Bā -itvā. ³ Ck^s -siyam. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto. ⁸ Ck^s -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallamke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiarmacasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhibrahmanasahassāni aññe ca² ratṭhikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmiṃ me phalitāṃ jātāṃ³, mahallako⁴ smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁵ jānāthā“ ‘ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parīsaje⁶:

sirasmiṃ phalitāṃ jātāṃ, pabbajjāṃ dāni roc⁷ ahaṃ⁸ ti. 191.

Tattha āmantayāmiti jānāpemi. roc ahaṃ⁷ ti rocemi ahaṃ. tassa me
bhonto pabbajjabhāvaṃ⁵ jānāthā⁴ ti

10 Tam sutvā tesu ekeko visādappatto⁹ hutvā

2. Abhumme kathan nu bhanasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissantīti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaddhuṃ¹⁰, urasikampesi ti urasmiṃ ni-itaṃ¹¹
sattīṇi cāresi¹², sattasatā ti samajātikā khattiyakañña sandhāy¹³ etam vuttam.
kathan nu te tā bhavissantīti tāta tava bhariyāyo¹⁴ taṃ pabbajite anāthā
nippaccayā katvā bhavissantī¹⁵. etā anāthā katvā tumhākaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹⁶ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

3. Paññāyihinti etā,

daharā, aññaṃ pi tā gamissantī,

saggañ ca¹⁷ patthayāno¹⁸

tena-m-ahaṃ¹⁹ pabbajjissāmīti 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammena paññāyissanti, ahaṃ etāsaṃ kim
homu, sabbā p etā daharāyo, añña¹⁷ rājā bhavissantī, tam etā gamissantīti.

Amaccā²⁰ B-assa ‘paṭivacanaṃ dātuṃ asakkontā²¹ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ Cs -ttam-, Bā -tte- ² Cks añña omitting ca ³ Bā adds ahaṃ ⁴ Bā
pappajita- ⁵ Cks pārīsajje ca, Bā parisajje ⁶ Bā rocāhaṃ. ⁷ Bā visārapatto
⁸ Cks -ī, Bā avudhī ⁹ Bā suuissitatetaṃ. ¹⁰ Ck vā- ¹¹ Bā -riyā, ¹² Bā -tīti
¹³ Bā nayuttā. ¹⁴ Bā cassa. ¹⁵ Bā payathayamāno. ¹⁶ Bā tena ahaṃ ¹⁷ Cks Bā
-e. ¹⁸ Bā -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to

āgantvā ..saccam kira tvam tāta pabbajitukāmo¹ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

1. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te aham³ māta

yam me vilapantiyā

5

anapekho pabbajasi deva. 194.

2. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yam tam aham vijāyissam

yam me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdham ti yam etam mayā⁵ labhantiyā puttam jammam
laddham ti dulladdham, yam me ti yena kāraṇena mayi nānappakāram⁶ vila-
pantiyā tvam pabbajitum icchasi tena kāraṇena tādissassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdham nāma

B. evam paridevamānāya pi mātara⁸ saddhiṃ kiñci na¹⁵
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesuṃ. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

3. Ko nām' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yam no amhe jinne¹¹

20

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yam no amhe ti yam tvam amhākaṃ putto samāno amhe¹²
jinne patiṃggitabbakāle apatiṃggitvā papāte silam¹³ pavattento viya chaddetvā
anapekho pabbajasi, tena tam vadāmi: ko nām' eso tava dhammo ti adhīppāyo

Tam sutvā M. tunhī ahosi. Atha nam pitā „tāta Suta- 25
soma sace pi te mātāpītusineho¹⁴ n' atthi puttadhītarō te bahū
taruṇā. ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti. tesam vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo ² Cs Bā asi. ³ Bā homaham. ⁴ Bā asi, Cs ādi. ⁵ Cks adds tam
etam ⁶ Bā -raṇam ⁷ Bā omits mama. ⁸ Cks -rāya ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Cs -o. ¹² Cks add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵
Bā omits ne ¹⁶ Bā vudhi

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuvācanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikaḍukkhaṃ patilabhiṣṣantīti maññāmi

Taṃ sutvā M. gātham āha :

9. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehi ti tīta na kevalaṃ⁴ putte⁵ eva atha kho
tumhehi pi⁶ sabbasamkhārehi ciram pi katvā⁷ dīgham addhānam thatvāpi vinā-
bhāvo⁸ va niyato, sakalasmin pi⁹ lokasannivāse ekasamkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahoṣi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā gopphakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

20 9. Chinnam nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karuṇā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekho pabbajasi devā 'ti g. ā. 199.

Tass' attho: sūmi Sutasoma amhe hi¹³ vidhava katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karuṇāya abhāvena kāruṇṇam vā n' atthi yaṃ no evaṃ kandantiyo¹⁴ pahāya
pabbajasīti

M. tasmaṃ pādamūle¹⁵ pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁶
paridevaṃ¹⁶ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā viñāsabhāvo. ⁴ Cks
-lañca. ⁵ Bds add aññehi pi ⁶ Bd omits cirampi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hiva. ⁹ Bds dhammakathāni. ¹⁰ Bd omits dhamma ¹¹ all three
MSS goppa-. ¹² Cs Bd vi ¹³ Bd omits hi ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddam.

10. Na ca mayham chinnam hadayam
atthi karuṇāpi mayham tumhesu,
saggañ ca patthayāno¹
tena-m-aham² pabbajissāmīti. 200.

Tattha saggañcā ti aham saggañ ca patthayāno³ yasmā cāyam⁴ pab-
bajjā nama Buddhādihi vanutā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā⁵ ti
ta assāsesi

Ath⁶ assa aggamahesiyā ārocesum. sā garubhārā pari-
puṇṇagabbhāpi samānā āgantvā M-am vanditvā ekamante
thitā tisso gāthā⁷ abhāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁸
Sutasoma yassa⁹ te aham bhariyā
yam me vilapanīyā
anapekko pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁸ 15
Sutasoma yassa te aham bhariyā
yam maṃ kucchimatim santim¹⁰
anapekko pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māham ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhim ti. 203.

Tattha yam me ti yasmā mama vilapanīya tvam anapekko pabbajasi
tasma yam mayā tava santikā aggamahesitthānam laddham tam dulladdham me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim santim¹⁰ pahāya anapekko pabba- 25
jasi tasmā yam mayā tava bhariyattam tam dulladdham me ti artho, yāva naṃ
ti yāva aham¹¹ tam gabbham vijāyāmi tava adbhavāselū

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṅgha naṃ vijāyassu 30

¹ B^d patthayamāno ² C^k tena mayham. B^d tena aham. ³ B^d patthayanto. ⁴
B^d ayam. ⁵ B^d -ayo. ⁶ B^d asti. ⁷ C^k sassa, B^d passa. ⁸ B^d me kucchipatti-
sandhi. ⁹ so C^k, B^d -kathaya. ¹⁰ B^d kucchipattisandhi. ¹¹ B^d yāvāham.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ.

taṃ hitvā pabbajissāmi. 204.

Tattha puttā tī bhaddhe tava gabbho paripakko tī jānāmi, tvam pana
vijāyamaṇā puttā vijāyissasi na dhītaram. sū tvam sotthina vijāyassu puttā,
5 ahiṃ pana saddhimi tayā tam puttā hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
„ito dāni paṭṭhāya deva aṃhākam siri nāma n' atthi“ ubho
hatthehi hadayaṃ dhārayamaṇā¹ assūni puñjanti mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 13. Mā tvam Candē rudī²
mā soci vanatimiramattakkhi. (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekko ahaṃ gāmissāmi g. ā. 205.

Tattha mā tvam Candē rudī⁴ bhaddhe Candā devī tvam mā rodī
15 mā soci, vanatimiramattakkhi⁵ gīrkannikasamānante⁶, Pāhiyam pana
kovilaratambakkhi⁷ lkhitaṃ, tassa⁸ kovilārapupphaṃ⁹ vīya tambanette tī attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tātūṃ asakkonti pāsādaṃ āruya
rodamaṇā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi¹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kam avajjhaṃ
nātinaṃ udikkhamānānaṃ tī g. ā. 206.

Tattha kopesī amma ko nāma tam kopesi, ko te appiyam akāsi,
25 pekkhasi² cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti³ kimkūraṇā rodasī adhippāyo,
ghātemi kam avajjhaṃ⁴ tī aghātetabbā pi kam attano nātinaṃ udikkha-
mānānaṃ⁵ nēva akkhāhi me tī pucchati

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṃ
30 jīvitāvi yo¹ maṃ [tātā²] kopesi,

¹ Bā vāta-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ Bā -him. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta.
Bā -nakkapuppasa- ⁶ Bā -rarattakkhi ⁷ so Cks: Bā -a. ⁸ Cks -ā ⁹
Ck -sim, Cs -si. ¹⁰ Bā -tam. ¹¹ Bā tam avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-
¹³ Cks so ¹⁴ Bā tata.

pitā te maṃ tātā avaca:

anapekkho ahaṃ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tātā yo maṃ imissā pathaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me haḍaye kopaṇ ca sokaṇ ca pavese so taya hantuṃ na sakkā. maṃ hi tātā tava pitā ahaṃ rajjasirīṇ ca taṇ ca pahāya araṇṇaṃ pavasitvā pabbajissāmīti avaca. idam me rodanakāraṇaṃ ti

So tassā vacanaṃ sutvā va¹, amma, kin nāma tvaṃ kathesi, nanu evaṃ sante mayāṃ anāthā² bhavissāmā³ ‘ti paridevanto

18. Yo ‘haṃ pubbe niyyāmi

10

uyyānaṃ mattakuṇjare⁴ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass’ attho: yo ahaṃ pubbe eaturājaṇṇayuttam⁴ sabbālaṃkārapatimānū-taṃ ratham abhūruya uyyānaṃ gacchāmi mattakuṇjare yodhemi aññehi ca assakilādhi kīlāmi svāhaṃ idāṃ Sutasome pabbajite katham karissāmīti

Ath’ assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante disvā mātaraṃ upasaṃkamitvā „amme⁶ kimkāraṇā⁷ rodathā⁸ ‘ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tena hi mā rodatha, ahaṃ tāt’ assa⁹ pabbajituṃ na dassāmīti¹⁰ ubho pi te assāsetvā dhātīyā saddhīm pāsādā oruṃya pitu santikaṃ gantvā „tāta tvaṃ kira ambe akāmake pahāya ‘pabbajāmīti’ vadasi, ahaṃ te pabbajituṃ na dassāmīti¹¹ pitaraṃ gīvāya daḷhaṃ gahetvā

19. Mātuc ca’ me rudatyā¹²

jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa

25

hatthe pi te gahessam.

na hi gañchisi¹³ no akāmānaṃ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayaṃ me paripanthakaro ti, kena nu kho naṃ upāyena paṭikkamāpeyyaṃ¹⁴ ti, tato dhātīm oloketvā „amma dhātī hand’ maṃ manikkhandhapilāndhanaṃ¹⁵ tav’ eso

¹ Ck ca, Bđ omits va ² Bđ add nāma ³ Ck omits matta ⁴ Ck ca, Bđ catuṃjare. ⁵ Ck mi ⁶ Ck -a, Bđ ambe ⁷ Bđ add tumbe ⁸ Bđ rajassa, Bđ tāvassa ⁹ Bđ -tuṇa ¹⁰ Ck rudamīya, Bđ rudatyasi ¹¹ Bđ gacchasi, Ck gañhisi ¹² Ck -ampul-

hoti¹. puttāṃ apanehi. mā me antarāyaṃ karīti² sayāṃ puttāṃ
hatthe gahetvā apānetuṃ asakkonto tassā lañcam paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvāṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha.

3 mā me parīpantham akā

saggaṃ mama patthayānassā³ 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumaraṃ t' amma dhātī tvāṃ uttthehi. imaṃ kumaraṃ
apānetva agantva imaṃ maṇiṃ gahetvā aññattha naṃ abhiramehi

Sā lañcam labhitvā⁴ kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ⁵

pabbhaṃkaram, ko nu me n' attho⁶.

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmi⁷ g. ā. 211.

15 Tass' attho: yaṃ nūna ahaṃ imaṃ lañcatthaya gahū tam pabbhaṃkaram
suppabhasaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ⁸. ko nu mayhaṃ Sutasomanāninda⁹ pabbajite
imānā attho. kin nu me taṃ⁶ karissāmi⁷, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ⁸
labhissāmi. labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi. passatha me kamman ti

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanāṃ'⁹
20 mandan' ti saññaṃ karoti maññe, bahubhāvāṃ assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavi ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25 ramassu mā pabbaja¹³ devā¹⁴ 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca mayhaṃ paripūraṃ.

paṭhavi ca mayhaṃ vijitā,

30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmi. 213.

¹ B^d -tu. ² B^d gaheva. ³ B^d dadēyya. ⁴ so C^{ks} for me ten' attho? B^d
me imānā attho, B^s -iminattho. ⁵ B^d -me- ⁶ Cs naṃ, B^d ta. ⁷ B^d -miti.
⁸ C^{ks} add na. ⁹ B^d vana? C^s danam. ¹⁰ B^d bahutāpassa. ¹¹ C^{ks} add sam.
¹² C^{ks} -ta, B^d -tavi. ¹³ B^d -ji. ¹⁴ C^s B^d taṃ.

Taṃ sutvā tasmiṃ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
utṭhāya vauditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahutaṃ
saṃkhātuṃ no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹,
ramassu mā pabbaja⁴ devā⁵ 'ti. 214. 5

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahutaṃ
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayāno
tena aham³ pabbajissāmi. 215. 10

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattaṃ nāma
kaṇṭhabhātaraṃ āmantetvā ,tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkuṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā⁸ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālhaṃ,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham¹² pabbajissāmi g. ā. 216. 20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹¹ dīpento itaraṃ g. ā.

27. Idañ ca tuyhaṃ rucitaṃ
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶ ti. 217. 25

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaddhag. ā.

28. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ Bd -mpi ² Bd -ji. ³ Cks mayham ⁴ Bd adds mahasatto. ⁵ Bds -pak-
khitto. ⁶ Bd anabhirati ⁷ Cks -mīti ⁸ Bd paticeādihi ⁹ Bd jgissati. B^s vis-
sati. ¹⁰ Bds add me ¹¹ Cks -ya ¹² Bds āham. ¹³ Cks -kāmaṃ ¹⁴ Cks
omit tvaṃ ¹⁵ Cks pabbajjam. Bds pabbajja ¹⁶ Bd kātun. ¹⁷ Bd cā.

Tattha na hi paccatitī idam n' eva tāva¹ mama pabbajjādhippāyam
 sutva va mmasim dasayojanke² Sullasanagare ca sakalajanapade ca na
 paccati. koci uddhane aggim na jāleti³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anātha
 ca ratthavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakka tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmīti

Tam sutvā mahājano M-assa pādamūle pavattitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmā⁵ ti āha. 218.

10 Tato M. „alam, mā socittha, aham ciram pi thatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti“ mahājanassa dh. desento⁶

29. Upaniyat' idam maññe (IV²²³)

parittam udakam va camgavāramhi⁷,

15 evam suparittake jivite

na-ppamajjitukālo⁸. 219.

30. Upaniyat' idam maññe

parittam udakam va camgavāramhi⁹,

evam suparittake jivite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaḍḍhayanti¹⁰ nirayaṃ

tiracchānayaṇiṃ ca pettivisayaṃ ca.

taṇhābandhanabaddhā¹¹

vaḍḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatīdam maññe ti tāta idam jīvitam upanīyatīti aham
 maññāmi, aññesu suttesu upasamharanatto upanayanatto¹² idha pana pari-
 yādānatto. tasmā yathā parittam udakam rajakānam khāraṇavāre¹³ pak-
 khittam sīgham paṇiyāyati tathā jīvitam pi, evam suparittake jivite tam
 parittakam āyusamkhāraṇ¹⁴ gahetvā vicarantānam sattānam na puññakiriya-
 30 pamajjitum¹⁵ kālo, appamādo va¹⁶ kātum vattatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjanīti ajāramara viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmāpanke

¹ so Bā; C^{ks} idam nevatava. ² Bā dvādasa- ³ Bā jālehi, C^{ks} jāleti. ⁴ Bā
 pavattetvā. ⁵ Bā kathamto. ⁶ Bā camka- ⁷ Bā na ca papajjitu-. ⁸ Bā
 vaḍḍhanti ⁹ Bā taṇhāyabandhanam- ¹⁰ Bā -niyya-. ¹¹ Bā -camka-. ¹² Bā
 papajj-. ¹³ Bā ca.

nimujjantā¹ pamajjanti. asu rakāya n ti² kālakaṇḍakaasurayomī ca³ vadḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruyha sattamāya bhūmiyā t̥hito khaggena cūlaṃ
chinditvā „ahaṃ tumbhakaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ 5
ganhathā“ ti savēṭhanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gahetvā mahājano bhūmiyaṃ pavatṭento⁵ vippavatṭento⁶ pari-
devi, tasmīṃ t̥hāne mahautam rajaggaṃ utthahi, paṭikkamitvā
t̥hitajano taṃ oloketvā „rañṇā“⁷ cūlaṃ chinditvā savēṭhanacūlā⁸
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavatṭi uggatā“ ti paridevanto

32. Ūhaññate rajaggaṃ

avidūre Pupphakamhi⁹ pāsāde,

maññe no kesā¹⁰ chinṇā

yasassino dhammarājassā¹¹ ti g. ā. 222.

15

Tattha ūhaññate ti utthahati. rajaggaṃ ti rajakkhaṇḍho, avidūre
ti ito amhākaṃ t̥hitatthānato avidūre. Pupphakamhi ti Pupphakapāsādassa
samīpe, maññe no ti amhākaṃ dhammarājassa kesā chinṇā bhavissantīti
maññe

M. pi paricārakaṃ¹¹ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpetvā alaṃkāraṃ sayana-
pitṭhe pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹² dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattāṃ¹³ vāmaṃsakūṭe¹⁴ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithiṃ paṭipajjī, gacchantam pana taṃ¹⁵ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattasatā khattiyakaññā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharanabhaṇḍaṃ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthīnaṃ santikaṃ gautvā „tumbhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁶ bahi nikkhamimsu. Tasmīṃ khane 30

¹ Bd adds viya. ² Cks omits asu- ³ Bd -kañcika-. ⁴ Cks vadḍhanti-. Bd
vadḍhanti- ⁵ Bd -tt- ⁶ Bd omits vi- ⁷ Bd -o. ⁸ Bd -nā- ⁹ Bd adds ca.
¹⁰ Cks -e. ¹¹ Bd -ikaṃ. ¹² Ck -ttha. Bd -pata-. ¹³ Bd -ka-. ¹⁴ Bd vāma-
amsa- ¹⁵ Bd omits tau. ¹⁶ Bd adds va

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaram sam-
 khubhivā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati.
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatiti“ pāsāda-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5 33. Ayam assa pāsādo
 suvanno³ pupphamalyavītikinno
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikinno itthāgārehi. 223.
34. Ayam assa pāsādo
 10 sovanno⁴ pupphamalyavītikinno
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikinno ñātisaṃghena. 224.
35. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikinnaṃ
 15 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikinno itthāgārehi. 225.
36. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikinnaṃ
 yamhi-m-anuvicari rājā
 20 parikinno ñātisaṃghena. 226.
37. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā rammā
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikinno itthāgārehi. 227.
- 25 38. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā rammā
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikinno ñātisaṃghena. 228.
39. Idam assa uyyānaṃ
 30 supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ Bā adds tadā ² Ck -e, Bā -a ³ C⁺ -e, Bā -a.

- yamhi-m-anuvarī rājā
parikinno itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 5
parikinno nātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kanikāravanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 10
parikinno itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kanikāravanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikinno nātisaṃghena. 232. 15
43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikinno itthāgārehi. 233. 20
44. Idam assa pāṭalivanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikinno nātisaṃghena. 234. 25
45. Idam assa ambavanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikinno itthāgārehi. 235. 30
46. Idam assa ambavanaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikinno nātisaṃghena. 236. 35
47. Ayam assa pokkharāṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anu vicari rājā
parikinno itthāgārehi. 237.

15. Ayam assa pokkharanī
sañchannā andajehi vītikinnā

5 yamhi-m-anu vicari rājā
parikinno ñātisaṅghenā 'ti 238.
imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikinnū ti sovaṇṇapupphēhi ca nāṇamalyehi ca samokinno,
parikinno ti parivārito, itthāgārehi¹ dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, ñātisaṅghenā 'ti amaccāpi idha ñātiyo eva, kūtāgāran ti sattara-
raṇavittito sayanakūtāgāragabbho, asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabba-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā nīceapupphitā vā, uyyānaṇ ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisāṇi uyyānaṇ, sabbakālikan ti tisu² pi uttūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannaṇi kamikāraṇādisu sabbakālikan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitāṇi eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi³ sutthū
sañchannā, andajehi vītikinnā ti sakunasāṅghehi okinnā.

Evaṃ tesu tesu thānesu paridevitvā mahājano puna rājāṇ-
ganāṇi āgantvā

14. Rājā kho pabbajito

20 Sutasomo rajjāṇi imāṇi pabattvāna
kāśāyavatthavasano
nāgo va ekako caratīti 239.

gāthāṇi vatvā attano gharavibhavaṇi pahāya puttadhītaro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṇi āga-
25 māsi, tathā mātāpitaro puttadāharā⁴ soḷasasahassā ca nātā-
kitthiyo ti sakalanagaram tucchāṇi viya ahoṣi, janapadavāsino
pi tesāṇi pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikaṇi⁶ parisāṇi
gahetvā himavantaḥhimukho pāyāsi. Athi' assa abhinikkha-
manāṇi ñattvā Sakko Vissakammaṇi⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma", Sutasomarājā abhinikkhamanaṇi nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku- ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyam. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

natthānaṃ laddhuṃ¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavithataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmiṃ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ niharitvā devalokam eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamaṃ sayāṃ pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi. aparabhāge bahū pabbajīṃsu,
 tiṃsayojanikatthānaṃ⁶ paripūri. Vissakammaṇa⁷ pan' assa
 assamaṃ māpitaniyāmo ca bahunnaṃ pabbajitaniyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananiyāmo⁸ ca Hatthipāla-¹⁰
 jātake āgatanayen' eva veditabbo. Tattha M. yassa yass'
 eva kāmavitakkādīmīchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasamkamitvā ākāse pallamaṇena nisīditvā oবাদanto⁹ gātha-
 dvayaṃ abhāsī:

50. Māssu¹ pubbe ratikīlītānī² 15
 hasitānī anussarittho³,
 mā vo kāmā hanīṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
 51. Mettaṃ ca cittaṃ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,²⁰
 atha gaṇchittha¹⁰ devaṃ puram
 āvāsaṃ puñṇakaminānaṃ¹¹ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaraṭṭiyo ca kāyavācākīlīvasena¹² pavatta-
 kīlītānī ca, mā vo kāmā hanīṃsū 'ti mā tumhe vatthukāmakīlesakāmā
 hanīṃsu, rammaṃ hīti Sudassanaṃ nagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa-²⁵
 rittha, mettaṃ ti idam desanūmattam eva, so pana cattāro pi brahmavihāre
 āeikkhi, appamāṇaṃ ti appamāṇasattārammaṇaṃ, gacchitthā¹ 'ti gāṇssa-
 tha¹³, devapuraṇaṃ ti Brahmaḷokam

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gamtvā. ³ Bā -mapadaṃ. ⁴ Bā -kam thā-, Ck
 -kathā- ⁵ Bā visu- ⁶ Bā -dahita- ⁷ Bā ovāde- ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha ¹⁰ Ck gaṇji-. Bā gacchi- ¹¹ Bā -minan ¹² Bā -khidā- ¹³
 Ck -issam.

So pi isigano tassa ovāde ṭhatvā Brahmāloka-parāyano
 ahaṃsīti sabbam Hatthipālajātakanayen' eva kathetabbam.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahāuekkham-
 manā nikkhami yevān' u vatvā j. s. „Tadā mātāpitāro mahārājā-
 5 kulāni ahesuṃ. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto, kaṇṭṭha-
 putto Rāhulo. dhātī Khujjuttarā. Kulavaddhana-seṭṭhi Kaśapo, mahā-
 senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Anando, Sutasomārājā aham
 evān' ti. Culla-sutasomajātakam. Cattālisaniṭṭa vaṇṇanā
 niṭṭhitā.

XVIII. PAṆṆASANIPATA.

1. Naḷinikājātaka.

Uḍḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiya-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiya“ ti vutte „esā kho bhikkhu tava 3
anattakārikā, pubbe tvaṃ etaṃ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇa mahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabhitvā puttam vijāyi, Isisiṅgo t' ev' assa nāman
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kasinapari-
kammaṃ² uggaṇhāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena kīḷi⁵, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahoṣi, tassa sīlatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ātvā, „upāyen' assa sīlam
bhindissāmīti“ tīni samvaccharāni sakala-Kāśiraṭṭhe vuṭṭhim
vāresi, raṭṭham aggidaḍḍham viya ahoṣi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīḷitā manussā sannipatitvā rājaṅgane upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne ṭhito „kim etaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ B^d -ā. ² B^d addṣ vatvā. ³ B^d -ā uppādetvā. ⁴ B^d omits hi. ⁵ B^d addṣ so.

tiṇi samvaccharāni devassa avassantassa sakalaratṭham¹ uḍ-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṃ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 silaṃ samādiyitvā uposathaṃ upavasanto vassāpetuṃ nāsakkhi.
 Tasmaṃ kāle Sakko addharattasamaye tassa sirigabbhaṃ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṃ katvā vehāsaṃ aṭṭhāsi. Rājā taṃ disvā „ko
 si tvaṃ“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmiti'. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje³ devo“ ti. „Na vassa-
 tīti“. „Jānāsi paṇ' assa ava-sanakāraṇaṃ“ ti. „Na jānā-
 miti“. „Mahārāja Himavantapadesa Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṃ deve vassante
 kujjhivā ākāsaṃ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko paṇ' assa tapaṃ bhindituṃ samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁴ samatthā, taṃ pakkositvā⁵ 'asukatṭhānaṃ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṃ bhindā' 'ti pesēhīti“. Evaṃ so
 rājānaṃ anusāsivā sakatṭhānaṃ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṃ mantetvā dhītaraṃ pakkosāpetvā
 paṭhamāṃ g. ā.:

1. Uḍdayhate janapado ratṭhaṇ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, taṃ me brāhmaṇaṃ āṇayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṃ mama anattakāriṃ brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
 ānehi, kilesarativaseṇ' assa silaṃ bhindā 'ti.

Taṃ sutvā sā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nāhaṃ dukkhakkhamā rāja, nāhaṃ addhānakovidā,
 25 kathaṃ ahaṃ gamissāmi vanaṃ kuñjarasevitaṃ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṃ mahārāja dukkhassa khamā na homi.
 addhānaṃ pi na jānāmi, sāhaṃ kathaṃ gamissāmiti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phītaṃ janapadaṃ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṃghāṭayāuena evaṃ gaccha Naḷiniye. 3.

¹ Bd adds pi. ² Bd vassam. ³ Ed rathe. ⁴ Bd milikā. ⁵ Ed pakkosāpetvā.

1. Hatthi assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vānnarūpena vasam tam ānayissasīti. 4.

Tattha dārusamghātayānenā 'ti amma Nalinike tvam padasā na
zamiassasi, phitam pana subhikkham khemam attano janapadam hatthivābanehi²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse paticehannena vayhādīnā udakatthāne nāvāsam- 5
ghātena³ dārusamghātayānenā gaccha, vānnarūpenā 'ti evam akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vānnena c' eva rūpasampadāya ca tam⁶ brāhmanam attano vasam
ānayissasīti

Evam so dhītārā saddhim akathetabbam pi ratthapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampaticchi. Ath' 10
assā sabbam dātabbayuttakam datvā amaccehi saddhim uyyo-
jesi. Amaccā paccantam gantvā tattha khandhāvāram nivā-
setvā rājadhītaram ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṃ pavisitvā pubbanhasamaye tassa assamasamīpam⁷
pāpunimsu. Tasmim khaṇe Bo. puttam assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalatthāya araṇṇam pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamam āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne thatvā
Nalinikāya tam dassetvā⁸ dve gāthā vadiṃsu:

5. Kadalidhajapaṇṇāno ābhujiparivārano⁹

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5. 20

6. Eso aggi 'ssa samkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggin hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṃkhātā dhajā paṇṇānam¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāno,
ābhujiparivārano¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, samkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa nānena¹³ samkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti 25
na aggin hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇam pavitṭhavelāyam eva assa-
mam parivāretvā ārakkham thatvā¹⁸ rājadhītaram isivesam

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca rathavāhaṇehi ca. ³ Cks -uā. ⁴ Bd akilimānā.
⁵ Ck tāñca. ⁶ Ck tu. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto ⁹
Cks -jīm-, Bd -javārīto. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -nā. ¹² Bd ābhujaparivārīto,
Cks ābhujiparivārīto. ¹³ Bd jhānena ¹⁴ so Bd; Cks duggatīm. ¹⁵
Ck -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atthamsu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilantī camkamanakoṭim⁶ otari. Tasmiṃ
 5 khane Isisiṅgo pannaśāladvāre pannaśālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so taṃ āgacchantiṃ disvā bhītatasi to utthāya paṇṇasālaṃ
 pavisitvā atthāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāraṃ gantvā kilī yeva.

S. taṃ ca tato ca uttariṃ attham pakāsentō tisso gāthā abhāsi:

7. Taṃ ca disvāna āyantiṃ āmuttamaṇikuṇḍalāṃ

10 Isi-iṅgo pāvisi bhīto assamam paṇṇachādanāṃ. 7.

8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken' assa kilāti
 vidanīsayanti āṅgāni guḍham pakāsitāṃ⁹ ca. 8.

9. Taṃ ca disvāna kilantiṃ paṇṇasālaṃ gato jaṭī,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.

15 Tattha bheṇḍukena¹⁰ assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilāti, vidanīsayanti¹¹ dassenti, guḍham pakāsitāṃ¹² ca 'ti guḍhā ca
 rahassaṅgam pakāsitāṃ¹³ ca pakāṭāni mukkhahatīhādīni, abravīti¹⁴ so kira
 pannaśālāya thatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya pannaśālam pavisitvā
 mam¹⁵ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁶ yakkho tīpasō bhavissatīti, tasmā¹⁷
 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṃ ti vatvā gātham¹⁸ āha

10. Ambho ko nāma so rukkhō yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na taṃ ohāya gacchatīti kathesi, 10.

Tattha yassa tēvaṃgataṃ ti yassa tava rukkhassa evaṃgatikam
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkhō ti citrabheṇḍukena aditthapubbattā
 25 rukkhaphalen' etena bhavitabban ti maññamāno evam pucchi

Ath' assa sā rukkhāṃ ācikkhanti:

11. Assamassa mama¹⁹ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo¹⁶ tādīsā rukkhā yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na maṃ¹⁷ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā -kena ² Ck -nam, C^s -pāpuranam, Bā nivāsena pārūppanam. ³ Bā
 -bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bā^s ge- throughout. ⁶ Bā^s -tiyam ⁷ Bā pāsānapha-
⁸ Bā^s -liri. ⁹ Ck^s -kāni. ¹⁰ Bā adds pucchissāmi nanti, B^s pucchissāmi nanti
 gāthamāha. ¹¹ Ck^s taṃ. ¹² Ck^s nacāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā ¹⁴
 Ck^s omit pucchissāmi nanti vatvā gātham ¹⁵ C^s ca maṃ, Ck ca, omitting maṃ. ¹⁶
 Ck^s -ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na maṃ

Tattha samipe Gandhamādanē ti Gandhamādanapabbate mama assa-
masamipe, yassa teva mātān ti yassa evamātān, takāro sandhikaro ¹

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assaṃ³ imaṃ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṃ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū⁴ 'ti g. ā. 12.

Tattha assamimaṇ ti assamaṇ imaṃ bhavaṃ pavisaṇa, adetu⁵ 'ti yathā-
sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatū. pajjaṇ ti pādabbhañjanaṃ. bhakkhaṇ ti 10
madhuraphalāphalaṃ. paṭicca 'ti paṭigāha. idaṃ āsanaṇ ti pavitthakāle
evaṃ āha.

„Kin te idaṃ“ ti tassā⁶ pannaśālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare⁷
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁸ sarīraṃ appaṭicchannaṃ
ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vano 15
eso“ ti saññāya evaṃ āha:

13. Kin te idaṃ ūrunaṃ antarasmiṃ
supicchitaṃ kanha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kose⁹ nu te uttamaṇgaṃ pavitṭhaṇ¹⁰ ti. 13. 20

Tattha supicchitaṇ ti dvīnaṃ ūrunaṃ samāgamakale¹¹ suphassitaṃ¹²
sippimukhasanthānaṃ¹³ subhalakkhaṇena hi¹⁴ asamaṇnāgatīyaṃ taṃ thānaṃ
āvatadhātukaṃ hoti samaṇnāgatīya abbhūnataṃ¹⁵ sippiputāmukhasanthānaṃ.
kanharivappakāsati¹⁶ ubhosu passesu kālakaṃ¹⁷ viya kīyati. kose¹⁸
nu te uttamaṇgaṃ pavitṭhaṇ ti tava uttamaṇgaṃ hūgasanthānaṃ na 25
paññāyati. kin nu taṃ tava sarīrasamkhāte kose pavitṭhaṇ ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayaṃ āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ cāraṃ
āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ¹⁹,

¹ Ck -karena, Cs -karona, Bā byañjanasandhikāro ² Bā musāvādaṃ ³ Ck Bā
tassa. ⁴ Bā kathanāre. ⁵ Bā -kate. ⁶ Cks -so. ⁷ Cks -ttho. ⁸ Bā -gamana-.
⁹ Bā -phu-. ¹⁰ Bā sippiputāmukha-, Bā sippibalamukha-. ¹¹ Bā -ne ti. ¹²
so Cks; Bā abhantaram. ¹³ Cks -kāsiti, Bā -kāsanti. ¹⁴ Ck kālāmkaṃ. ¹⁵
Cks omittu

so maññ pativā sahas' ajjhapatto
panujja maññ abbahi¹ uttamaññaṃ. 14.

15. Sv-āyañ vana khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālañ na labhāmi sātañ,
5 paho bhavañ kaṇḍum imañ vinetuñ,
kurute² bhavam yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayaṇ ti ghaṭtesuñ³, āgacchantam disva leḍḍhunā paharū⁴ ti.
attho, pativā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
sampatto. panujjā ti aha maññ pāṭetvā, abbahiti⁶ mukheṇa mama utta-
10 māṅgaṃ luñcivā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmiṃ thāṇe vana jato. svāyaṇ ti
so ayañ tato paṭṭhāya mayhaṃ vana khajjati c' eva kaṇḍuñ ca karoti, tappac-
cayā cābam⁷ sabbakālaṃ kayikacetasikasukhaṃ na labhāmi, paho⁸ ti pahu⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavañ mayā yācito idam¹⁰ brāhmaṇassa
attham karotu idam me dukkhaṃ harā¹¹ ti vadati.

- 15 So tassā musāvādañ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evañ sukhañ hoti karissāmīti“ tañ padesañ oloketvā anan-
tarañ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūṭiko pannagandho¹³ mahā ca.
20 karomi te kiñci kasāyayogañ¹⁴
yathā bhavañ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūṭiko ti pūṭimaṇṣarahito, panna-
gandho¹⁶ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogañ¹⁷ ti ahaṃ kecikecirukkha-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekaṃ kasāyayogañ¹⁷ karomīti

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū ṭeṇa¹⁹ vinehi kaṇḍukañ
yathā ahañ paramasukhī bhaveyyaṇ ti. 17.

¹ Bd -bu-. ² Bd^s karutam. ³ Bd ghāte-. ⁴ Cks -ran ⁵ Bd adds mamam. ⁶
Cks avyāhiti, Bd^s abbuhiti. ⁷ Bd khoham. ⁸ Cks -ū. ⁹ Bd -o. ¹⁰ Bd imañ.
¹¹ Bd -āhi, B^s -rāpehi. ¹² Bd te ¹³ so Cks; Bd vanna- corr. to vana-. ¹⁴
Cks kā-. ¹⁵ Cks -yyaṇ. ¹⁶ Bd vanna corr. to vana-. ¹⁷ Cks kā- ¹⁸ so Cks.
Bd keciruk. ¹⁹ Bd ghattena mudukena.

Tattha kaṁantitū bho brahmacāri imasmim mama vane n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādini osadhāni kamanti, anekavāraṁ katehi
pi tehi etassa phūsubbhūvo na bhūtapubbo, yaṁ pana te etaṁ mudu aṅgajātaṁ
tena ghattiyaṁānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hoti. tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍuṁ ti

5

So „saccaṁ esā bhanatitī“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṁ bhijjati jhānaṁ antaradhāyatitī“ ajānanto mātu-
gāmassa adiṭṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṁ patisevi³, tāvad ev'
assa sīlaṁ bhijji⁴ jhānaṁ parihāyi. so dve tayo vāre sam- 10
saggaṁ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṁ oruḥa nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
taṁ tāpaso ti maññaṁāno vasaṇaṭṭhānaṁ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavaṁ abhiraṁasi⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṁ pabūtaṁ,

kacci⁸ bhavantaṁ na vihiṁsanti vālā ti g. ā. 18.

Tattha katamena⁹ ti ito katamena disābhūgena bhoto assamo, bhavaṁ
ti ālapanam etaṁ

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṁ¹⁰ disāyaṁ

Khemā nadī Himavantā pabhāti.

tassā tīre assamo mayha¹¹ rammo,

aho bhavaṁ assamaṁ mayhaṁ¹² passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ⁴⁶⁶/₆)

25

uddālakā pāṭaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṁ

aho bhavaṁ assamaṁ mayha¹³ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēthha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṁ

30

¹ B^d ghattay-. ² B^d tasuā vi- ³ B^d patisevati ⁴ C^{ks} -itvā. ⁵ B^d kiñci.

⁶ B^d -misam. ⁷ B^d kicci. ⁸ C^{ks} ujuttarāyaṁ ⁹ all three MSS. mayham.

¹⁰ C^s B^d -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mettā²
vaṇṇena gandhena rasen' upetā,
5 āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁴ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇ ti uttarāya, Kheṇā ti evaṃnāmikā nadī, Himavantaṃ
pabbhātīti Himavantaṃ pavattati, aho ti patthanatthe nipāto. uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisaṃbhigītaṃ ti sabbadā⁵ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītaṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca mettā 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkhā ca tesam yeva vannaḍhi⁶ sampanna
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁷ pahūtamettā 'ti nānārukha-
phalāphalā⁸ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā thapitaṃ
15 bahum madhurasasam mūlaphalam⁹ atthi, te meyi cirāyante mūlaphalāphalam
hareyyum, te tato mama mūlaphalāphalam mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhim āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi¹⁰ āha

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā¹¹ adhivāsāpetum g. ā.:

20. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
16 idāni āgacchati sāyakāle.
ubho va gacchāmasse assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹² etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasse ti mamaṃ¹³ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma

25. Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vadḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā paṇ' assa maṃ¹⁴ disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakotiya¹⁵ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmiṃ anāgate yeva mayā gantum vaṭṭati,
āgamanakammam pi me nitṭhitaṃ¹⁶ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ Bā -am. ² Ck -tamatta, Cs Bā -tamatte corr. to -tāmettha ³ so all three MSS. for cā. ⁴ Bā samantato ⁵ Bā vannaḍhi ⁶ Es phalā ca. Bā mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā ---. ⁷ I'd only one phalā. ⁸ Bā bahū madhū rasaphalāphalam. ⁹ I'd adds tāva. ¹⁰ so all three MSS for -lāto? ¹¹ Ck's maṃ. ¹² Ck's mama. ¹³ Ck's -yāya

24. Aññe bahū isayo sādthurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyitum, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmanīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
ahaṃ te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvam te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissanti

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantaṃ² eva „tvaṃ nivattā“³ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārānasiṃ saṃpāpunimsu.
Sakko pi taṃ divasaṃ eva tussitvā sakalaraṭṭhe devaṃ
vassāpesi⁴. Isisiṅgatāpasassāpi⁵ tāya pakkantaṃ attāya sarīre⁶
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apas-
santo „kuhin nu kho gato“⁷ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālaṃ
pavisitvā⁸ nipannaṃ disvā „tāta kiṃ karositi“⁹ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakaṃ ābhataṃ, (IV $\frac{221}{19}$) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.

26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca⁷ aggi
tapani pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tvaṃ brahmabbhūto puratthā. 26. 25

27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaaggi si⁸ asiddhabhojano⁹ ,
na me tvaṃ ālapasi mam' ajja,
naṭṭhan nu kiṃ cetasikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te saṃ ² Bā te olokentaṃ ³ Bā -ti. ⁴ Ck* -go- ⁵ Bā evamkāye.

⁶ Bā adda taṃ ⁷ Bā va ⁸ Bā ahositaaggi pi ⁹ C* asittha-, Bā āsittha. ¹⁰ so
C¹s for -kaṃ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānāti araṇṇato uddhatāni, na hīpito ti na jaṭto, bhinnānāti pubbe tayā mamāgamanavelāya katthāni uddhatan' eva hoti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti². tapanīti³ visivanaaggatthasamkhātā⁴ tapanīpi te samitā va⁵ samvidahitā va hoti, pīthan ti uama ṭṣanattāya pīthan ca paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upatthitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvam hi⁷ ito puratthā setthabhūto imasmīn araṇṇe abhūnamasi. abhinnaakattho sīti so dāmi ajja anuddhatakattho⁸. asiddhambhojano⁹ ti na te kiñci ambākam kaṇḍamūlam vā pannaṃ vā seditam. mamaṃjā 'ti mama putta ajja na me tvam ālapasi, natthannu kiṃ ti kiṃ te nattham. kiṃ cetasiṇakadukkham. akkhāmi me niṇṇanakāraṇaṃ ti pucchāmi.

So pitu vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā.:

1. Idhāgamā jatilo brahmacārī
sudassaneyyo sutanū vineti
n' evātidīgho na punātirasso
sukaṇḥakanhacchadanehi¹¹ bhoto. 28.
20. 20. Amassu jāto apurāṇavannī,
ādhārārūpaṇ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
sovaṇṇapindūpanibhā¹³ pabbassarā¹⁴. 29.
20. 29. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyam¹⁵,
kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitaggaṃ,
te jotare carato mānavassa
suttaṇ ca yaṃ saṃyamamaṇaṃ jaṭānaṃ. 30.
25. 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṃnāmanā catasso
nīlāpi tā lohitaḥ ca satā
tā piṇsare¹⁸ carato mānavassa
ciritṭisaṃghā-r-iva¹⁹ pāvusaṃhi. 31.
32. Na mekhalaṃ muñjamayaṃ dhareti,
na santacaṃ²¹ no²¹ pana pabbaj' assa²².

¹ Cks add ca ² B⁹ jahāti ³ Cks -nīyā ti ⁴ B^d visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ B^d adds sayameva ⁶ B^ds upathāpi-. ⁷ B^d tuvaṃpi ⁸ Ck anutthava-, C^s anuddhava- ⁹ B^d asitha-. ¹⁰ C^s B^d omit one kanha. ¹¹ C^s -o, B^d -kanhe. ¹² read: dv' āssa gaṇḍā urato? B^d dveyamāganthā-. ¹³ B^d suvaṇṇatinṇu-. ¹⁴ Cks -bhāsare ¹⁵ B^d bhūsaṃ-, Cks bhuja- ¹⁶ Cks -osu, B^d -āsu ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks siṇsare, B^ds pisare ¹⁹ Ck virīti-, C^s elpīti, B^d tiriti-. ²⁰ so C^s; Ck santamaṇi. B⁹ sanhare, B^d sanhare corr. to santare. ²¹ Cks vo ²² Cks -ssu

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjū-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
hetṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccam kilim⁴ karonti. 5
han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
parosataṃ vellitagga sugandhā,
dvedhāsīro sādhuviḥattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yādā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritam va
tath' eva saṃkhātī⁷ vanassamo ayaṃ. 35.
36. Paṇko ca tassa bhusadassaneyyo⁸ 15
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyati erito mālutena
vaṇaṃ yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavā
sacittarūpaṃ ruciraṃ⁹ dassaneyyaṃ 20
khittaṇ ca nassa⁹ punar eti hatthaṃ,
han tāta kim rukkhaphalaṃ nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
suddhā samā saṃkhavarūpapaṇṇā
mano pasādentī vivariyamānā, 25
na ha¹⁰ nūna so sākāṃ akhāḍi tehi¹¹. 38.
39. Akakkasaṃ agaḷitaṃ¹² muhum¹³ mūduṃ¹³
[ujum] anuddhataṃ¹⁴ acapalaṃ assa bhāsitaṃ,

¹ C^{ks} sā. ² B^d jaṇghatane corr. to jaṇghanantare? ³ C^{ks} abīla-, B^d akhīla-.
⁴ B^d kilim. ⁵ B^d bhusam-, C^{ks} bhuja- ⁶ B^d pakirati tā. ⁷ B^d saṃvāyati
corr. to -vāti, B^s -vāti ⁸ so B^d. ⁹ C^{ks} suci-. ¹⁰ B^d ta- ¹¹ C^s bha, B^d hi ¹²
C^k kehi ¹³ C^k agala. C^s agala, B^d aggaṭṭitaṃ. ¹⁴ B^d -taṃ.

- rudaṃ manuññaṃ karavikasussaraṃ
 hadayaṅgamaṃ rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākyo
 na nūna sajjhāyamatippayutto.
 5 icchāmi kho taṃ punar eva datṭhuṃ
 mittam¹ hi me mānav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imaṃ vaṇaṃ
 puthum² sujātaṃ kharapattasannibhaṃ --
 ten' eva maṃ uttariyāna³ mānavo
 10 vivariya ūrum⁴ jagghanena pīlayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocare va
 sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
 bāhā mudū añjanalomasādisā
 vicitravattāṅgulikāssa sobhare. 42.
- 15 43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
 nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
 mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
 kalyāṇarūpo ramayaṃ¹⁰ upatṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā⁹ pabhassarā¹¹
 20 suvaṇṇakambūtalavattasucchavī
 hatthā mudū, tehi maṃ saṃphusitvā¹²
 ito gato, te maṃ dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹³ nūna so khārividhaṃ ahāsi¹⁴,
 na nūna¹⁵ kaṭṭhāni sayam abhañji¹⁶,
 25 na nūna so hanti dume kuṭṭhāriyā¹⁷,
 na pi 'ssa¹⁸ hatthesu khilāni¹⁹ atthi. 45.
46. Accho ca²⁰ kho tassa vaṇaṃ akāsi,
 so maṃ bravi: sukhitaṃ maṃ karoḥi.

¹ B^d -o, B^s -ā. ² C^{ks} -ū, B^d -u. ³ C^{ks} -yāya. ⁴ C^{ks} ūru. ⁵ C^{ks} āhanti.
⁶ B^d -ri-. ⁷ C^{ks} va. ⁸ C^{ks} nagh-, B^d nakhassa. ⁹ B^d palissajanto. C^{ks}
 pajalissajanto. ¹⁰ C^s marayaṃ, B^d ramayham, B^s ramayaṃ? ¹¹ C^{ks} pabhā-
 sarā. ¹² C^{ks} mamaṃphu-. ¹³ E^d omits ha. ¹⁴ C^{ks} abhāsi, B^d ahosi. ¹⁵
 B^d adds so. ¹⁶ B^d abhu-. ¹⁷ B^d kumā- ¹⁸ B^d hissa. ¹⁹ B^s khilāni, C^{ks}
 khināni. ²⁰ C^{ks} ajjeva.

- t' āhaṃ¹ kariṃ², tena mamāpi³ sokhyaṃ.
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te mālupapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpī va mayā ca tena ca,
kilantarūpā uḍake ramitvā 5
punappunaṃ e' assa kuṭiṃ vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃñā tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhūñje
yāva na passāmi taṃ brahmacāriṃ. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrappupphaṃ hi vanaṃ suttaṃ mayā 15
dijābhigghuṭṭhaṃ⁶ dijasamghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50.

Tattha idhāgamū ti tāta imaṃ⁸ assamapadam āgato. sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarīrappabbhāya assamapadaṃ ekobbhāsaṃ viya pūreti, sukaṇhakaṇ-
haecchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhaecchadanehi bha-
maravannehi kesehi sukaṇhasāsaṃ sumajjitaṃ maninīyaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruno jeva, apurāṇavavanniti aciraṇapabba-
jito, ādhārārūpaṇca paṇassa kaṇthe ti kaṇthe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhūjanathapanapannadhārasadisaṃ⁹ pilandhanam atthīti muttūbharanaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gaṇḍā¹¹ ti thāne sandhāyāha, uresujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pātho, pabhassarā ti pabhāsaṃpannā, pabhāsare ti pi pātho,
obbhāsayanti attho. bhusaḍassaneyyaṃ¹² ti atīviya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sihakunḍale¹⁴ sandhāya vadati, suttañcā¹⁵ ti yaṃ tassa jatā- 30
bandhanasuttaṃ¹⁶ taṃ pi jotā¹⁷ pabhaṃ ca muñcati, saññāmaṇi¹⁸
catasso ti iminā manisuvannapavālarajataṃ yaṇi pi cattāri pilandhanāni

¹ C^{ks} nāhau, B^d tāmahan. ² all three MSS. kari. ³ B^d -si. ⁴ C^{ks} -hanti.

⁵ read: disā? ⁶ C^{ks} -ghuttā, B^d -ghuthaṃ ⁷ B^d s vanaṃ ⁸ B^d idam. ⁹ B^d s -pattādhāra-. ¹⁰ B^d s muttūhāram ¹¹ B^d kaṭṭhā. ¹² C^{ks} bhuja-, B^d bhusaṇi-.

¹³ B^d kiñci-. ¹⁴ B^d -lam. ¹⁵ C^{ks} -amsu-. ¹⁶ B^d -reti-. ¹⁷ B^d ayaṃāni.

dasseti, tā piṇṣare¹ ti tāni pīlandhanāni pāvuseṇa va vatte² deve cirīti-
 saṁghā³ viya viravanti⁴, mekkhale⁵ ti mekkhalam. ayam eva vā pātho:
 idam⁶ nivatthakaṇṇacācīram⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i v h
 tāta yathā mayam tinamayam vā vākamayam vā vākacīram¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so paṇa suvaṇṇacīram dhāretin, akhīlakāniti¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kantakāni¹⁵, katisamohilānīti katiyam nibaddhāni¹⁶, niccam kilim¹⁷
 karonti¹⁸ aghattitāni pi niccam kilikilāyanti¹⁹, ahantātā²⁰ ti ambho²¹ tāta,
 kim rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni ta-sa²² mānavassa²³ suttārūbhāni²⁴ katiyam
 baddhāni katararukkhaphalāni mānā²⁵ ti māṇisaṁghāni²⁶ sandhāyāha, jāta ti
 10 jātamaṇḍalākāreṇa baddhā ratanamissakakesavariyo sandhāyāha, vellitagga ti
 kuñcitagga²⁷, dveddhāsiro ti tissa sīsam dveddhā katvā baddhānam jātānam
 vasena²⁸ sutthu vibhatarūpam, tathā ti yathā tassa mānavassa jāta tattha
 tumhehi mama na baddhā²⁹, aho vata mānāpi tathā assā³⁰ ti pathento³¹,
 upetarūpā ti upetasabhlāva, vātasameritam vā ti yathā nāma nūluppalam
 15 vātena samūritam tathā³² eva ayam imasmiṇi vātasamāne assamo samvāti, netā-
 diso ti na etādiso, mama³³ kāye pamko ti etādiso tassa, so hi dassaṇiyo³⁴
 eva sugandho ca, aggagimhesū³⁵ ti vasantasamaye, nibhanti paharati, kim
 rukkhaphalāni nu kho tan ti katararukkhassa nu kho tam phalam, saṁ-
 khavarūpapaṇṇā³⁶ ti sudhotasamkhapatibhōgā, sākama khādīti³⁷ nūna so
 20 mānavo mayam viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni³⁸ eva mūlaphalāni³⁹ ca na
 khādī, ambhāni hi tāni khādantānam⁴⁰ sākapaṇṇavannadantā⁴¹ ti dīpeti,
 akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ apharusam agalitam, pinappuna vadā-
 tassāpi madhuratāya muhum muhum⁴² amaramanatāya⁴³ ujuṇi ācikkhittatāya⁴⁴
 anuddhatam⁴⁵ patitthitatāya acapalam⁴⁶, rudan ti bhāsamānassa pan⁴⁷ assa⁴⁸
 25 sarasamkhātam rudam pi maṇoharam karavikassa viya sūssaram sumadhuram,
 raṇḍījayatevā⁴⁹ ti mama mano raṇḍeti⁵⁰ yeva, bindussaro ti piṇḍitasaro,
 mānavāhū ti so hi mānavo puratthāya mama mittam⁵¹ ahu, susandhi sab-
 battha vimatthimam vanau ti tāta tassa mānavassa ūrūnam antare ekam
 vanam atthi tam susandhim suphussitam⁵² sippiṇṇamukhasadīsam sabbattha vi-
 30 mattham samantato mattham, pūthun⁵³ ti mahantam, sujātan ti susaṇṇitam,

¹ Cks tā piṇṣare, Bā tā pi sare. ² Bā pavuthe. ³ Ck cīri-, Bā tiritisāṅkhāghā,
 B° tirati-, Cks -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalan, B° makkhalan. ⁶ Cks
 idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā sanhare? B° sandhare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ C° cīram.
¹¹ Bā omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abīla-, Bā akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni,
 Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhantakāni, Bā nippaṇṇāni, C° nibanta-. ¹⁶ Bā baddhāni.
¹⁷ Bā kilim. ¹⁸ Bā meca kilāni kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks amhe. ²¹ Cks
 -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck paṇṇamassa, C° -narassa. ²⁴ so Ck; C° -ni. Bā -ti
²⁵ Ck kuñcitagga. ²⁶ Bā baddhānam vasena, omittung jātānam. ²⁷ Bā māṇi-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti pathento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta
 yādiso mamma. ³⁰ Bā saṅkhā-. ³¹ Bā -maṅkhāditehitina. ³² Bā -tā. ³³ Bā
 sapaṇḍāpannavannadantā. ³⁴ Cks muhum. ³⁵ so Cks; Bā apamussatāya, B°
 āpapussatāya. ³⁶ so Cks; B° āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -tāni. ³⁸ all
 three MSS. -phalam. ³⁹ Bā omits paṇṇā. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā
 -phuṇṇasitam, Cks -passitam. ⁴³ C° -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibhan², uttariyānā³ 'ti uttaritvā⁴ avattharivā⁵, pīlayīti⁶ pīlesi⁷, tapantīti⁸ tassa mānavassa sarirato mecharantā⁹ suvannavannā¹⁰ raṇsiyo¹¹ jalanti¹² obhāsenti¹³ virocenti¹⁴ ca, bāhū¹⁵ ti bāhū¹⁶ pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā¹⁷ ti añjanasadisēhi¹⁸ romehi¹⁹ samanāgatā²⁰, vicitravattāṅgulikāssa²¹ sobhare²² ti hatthāpi²³ 'ssa dhuvalakkhana-
vicitrāhi²⁴ pavālanikurasadisāhi²⁵ vattaṅgulīhi²⁶ samannāgatā²⁷ sobhanti²⁸, akakka-
saṅgo²⁹ ti kacchupīlakūdirahitaṅgapaccaṅgo³⁰, ram'ayam³¹ upatthahīti³² mam
ramayanto³³ upatthāsi³⁴ paricari³⁵, tūlūpanibhā³⁶ ti mudubhāvassa³⁷ upamā³⁸, su-
vanṇakambutalavattasucchavīti³⁹ suvanṇamayam⁴⁰ ādāsatalam⁴¹ viyavattā⁴² ca succhavī
ca parimaṇḍalā⁴³ c' eva⁴⁴ sundaracchavī⁴⁵ cā⁴⁶ 'ti⁴⁷ attho⁴⁸, samphussitvā⁴⁹ ti⁵⁰ sutthu⁵¹
phussitvā⁵² attano⁵³ hatthasamphassam⁵⁴ mama⁵⁵ sarīre⁵⁶ pharūpetvā⁵⁷, ito⁵⁸ gato⁵⁹ ti
mama⁶⁰ olokontass' eva⁶¹ ito⁶² gato⁶³, te⁶⁴ mam⁶⁵ dāhantīti⁶⁶ te⁶⁷ tassa⁶⁸ hatthasamphassā⁶⁹
idāni⁷⁰ māni⁷¹ dahanti⁷², tathā⁷³ hi⁷⁴ tassa⁷⁵ gatakālato⁷⁶ patthāya⁷⁷ mama⁷⁸ sarīre⁷⁹ dāho
utthito⁸⁰, ten' amhi⁸¹ domanassappatto⁸² nīpanno⁸³ ti⁸⁴, khārividhan⁸⁵ ti⁸⁶ tāta⁸⁷ nūna
so⁸⁸ mānavo⁸⁹ na⁹⁰ khāribhāram⁹¹ ukkhipitvā⁹² vicari⁹³, khilānīti⁹⁴ khināni⁹⁵, ayam⁹⁶
eva⁹⁷ vā⁹⁸ pātho⁹⁹, sokkhan¹⁰⁰ ti¹⁰¹ sukham¹⁰², santhatā¹⁰³ ti¹⁰⁴ santhāro¹⁰⁵, vikiṇṇarūpā¹⁰⁶
ti¹⁰⁷ tāta¹⁰⁸ ayam¹⁰⁹ tava¹¹⁰ māluvapanṇasanthāro¹¹¹ ajja¹¹² mayā¹¹³ ca¹¹⁴ tena¹¹⁵ ca¹¹⁶ aññamaññam
parāmasanāliṅganavasena¹¹⁷ sammā¹¹⁸ parivattantehi¹¹⁹ vikinnū¹²⁰ viya¹²¹ ākulavyākulā¹²² jātā¹²³,
punappunamācassā¹²⁴ 'ti¹²⁵ tāta¹²⁶ ahañ¹²⁷ ca¹²⁸ so¹²⁹ ca¹³⁰ abhiraṇitvā¹³¹ kilantarūpā¹³² paṇṇa-
sālato¹³³ nikkhamitvā¹³⁴ ulakam¹³⁵ pavisitvā¹³⁶ ramitvā¹³⁷ viññatadarathā¹³⁸ punappuna¹³⁹ imam¹⁴⁰
eva¹⁴¹ kutiyañ¹⁴² pavisāmā¹⁴³ 'ti¹⁴⁴ vadati¹⁴⁵, mantā¹⁴⁶ ti¹⁴⁷ ajja¹⁴⁸ mama¹⁴⁹ tassa¹⁵⁰ gatakālato
patthāya¹⁵¹ n' eva¹⁵² mantā¹⁵³ patibhanti¹⁵⁴ na¹⁵⁵ upatthahanti¹⁵⁶ na¹⁵⁷ ruceanti¹⁵⁸, na
aggihuttañ¹⁵⁹ na¹⁶⁰ pi¹⁶¹ yaṇṇam¹⁶² tatrā¹⁶³ mahābrahmuno¹⁶⁴ ārāddhanatthāya¹⁶⁵
kattabbam¹⁶⁶ havyadhūmādiyaññakiriya¹⁶⁷ me¹⁶⁸ na¹⁶⁹ patibhāti¹⁷⁰ na¹⁷¹ ruceati¹⁷², na
cāpi¹⁷³ te¹⁷⁴ ti¹⁷⁵ tayā¹⁷⁶ ābhatamūlaphalāni¹⁷⁷ pi¹⁷⁸ na¹⁷⁹ bhujjissāmi¹⁸⁰, yassam¹⁸¹ disāyan¹⁸²
yassan¹⁸³ disāyañ¹⁸⁴, vanan¹⁸⁵ ti¹⁸⁶ tassa¹⁸⁷ māpavassa¹⁸⁸ assamañ¹⁸⁹ parivāretvā¹⁹⁰ thitavanam¹⁹¹.

Tass' evaṃ vilapantassa taṃ vippalāpaṃ sutvā M. „ekāya
itthiyā imassa silaṃ bhinnam bhavissatīti“ ūtvā taṃ ovaḍanto
cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṃ jotirase vanamhi
gandhabbadevaccharasamghasevite

30

¹ Ck^s khura- ² Bds patipī- ³ Cs Bd -a, ⁴ Bd -tā. ⁵ Bd -anti. ⁶ Bd lo-
⁷ Ck^s -kassa, Bd -tassa ⁸ Bd -ne. ⁹ C^s -namivicitrahi ¹⁰ C^{ss} -sehi. ¹¹
Ck^s add mañ. ¹² Bd parāmasitvā. ¹³ Bd omits ni-. ¹⁴ Ck^s khinā-, Bd
khinā-. ¹⁵ so C^s; Bd kināni, Ck^s omits khināni. ¹⁶ C^s vassā. ¹⁷ Bds vigata-
¹⁸ Bd -i. ¹⁹ Bd namajjamantā. ²⁰ Ck^s -hanti. ²¹ Ck^s nñm. ²² Bd -anti.
²³ Ck^s piyaññatantrañti. ²⁴ Ck^s bhavyā-, Bd kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bd
adds na upatthahati ²⁶ Ck^s yassa, Bd yassā. ²⁷ Ck^s disan for disa? ²⁸ Bd
yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmā?

- isīnaṃ āvāse sanantanamhi
 n' etādisaṃ aratīṃ pāpuṇetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
 nātīsu mittesu karonti pemaṃ,
 5 ayaṃ ca jammo kissa vā nivittḥo¹
 yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Samvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunam,
 sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāsena jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacārīṃ
 10 sace tuvaṃ sallape brahmacārīṇā
 sampannasassaṃ va mahodakeva
 tapogūṇaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacārīṃ
 punap-pi ce sallape brahmacārīṇā
 15 sampannasassaṃ va mahodakena
 usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
 virūparūpena manussaloke.
 na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
 20 āsajjanam⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmiṃ⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattam, jotirase ti hūya-
 mānassa jotino ramsiobhāsīte¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porānake, pāpuṇethā¹²
 'ti pāpuṇeyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yam aratīṃ¹³ tvaṃ patto
 etādisaṃ na pāpuṇeyya paṇḍito kulaputto, pattum¹⁴ na arahatīti attho, bha-
 25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayam h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
 sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yesaṃ honti te attano
 nātī-u ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṃ ca jammo migasiṅgo kissavāni-
 vittho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma kāraṇena tasmiṃ mātugāme mittasaññāya nivittḥo.
 so migiyā kucchimhi nibbatitvā araṇṇe vaddhitattā kutomhi āgato ti āgatattā-

¹ Bā kissavānīnivittḥo, Ck^s kissarivānīnivittḥo ² Ck yā ca menti asaggantum. Bā
 sseva nūto asaṅgantu. ³ Ck^s pabha-, Bā hessasi? B^s pahissasi. ⁴ Bā puna pi.
⁵ Bā pahissasi, Ck^s pabha- ⁶ Ck^s na tādiso cetha ⁷ Bā āsajja naṃ corr. to
 āpa- ⁸ Bā na-. ⁹ so all three MSS for imasmi? ¹⁰ Ck^s -tena. ¹¹ Ck^s
 sanantambhīti, Bā sanantaramhīti corr. to -tanamhīti. ¹² Bā -nivittā. ¹³ Bā
 anabhiratīti. ¹⁴ Bā puttum corr. to pattum, Ck^s vattum. ¹⁵ Bā ayaññetha.
¹⁶ Ck^s kissarim-. ¹⁷ Ck^s omit ti.

nam¹ eva na jīnāti pag eva nātimitte ti². punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāseṇa samsevanena sandhīyanti⁴. sā ca mettīri⁵ sā
 eva metti⁶ asaṅgantū⁷ asaṁgacchantaṁ purisassa tena asaṁgamanasaṁ-
 khātena asaṁvāseṇa jīrāti viṇassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 tuṁ dakkhasi tena vā sallapissasi atha yathā nāma sunipphannaṁ sassaṁ mahō-
 ghena hariyati evaṁ imāṁ attano tapogunaṁ pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samanatejaṁ. virūpaṇūpenā¹⁰ ti vividharūpena i. v. h.: tāta
 manussalokasmiṁ hi etāṁ yakkhūnisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaticeha-
 nena¹¹ attano rūpena attano vasamgate khādītum caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevethi, tādisaṁ hi bhūtāṁ āsajjanam¹² patvā nassati brahmacārī, dittho si
 tāya¹³ yakkhiṇiṇā na khādito ti evaṁ puttāṁ ovadi¹⁴.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhūto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māṇava, mettāṁ
 bhāveli karuṇaṁ“ muditaṁ¹⁵ upekkhaṁ“ ti brahmavihārabhāva-
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbatesi¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Naḷiniṇā purāṇadutiyaikā“¹⁷ ahoṣi, Isiṇiṇo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā ahaṁ evā“ ti. Naḷinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Sunandā¹ ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyaṁ piṇ-
 ḍāya caranto ekaṁ alamkatapaṭiyattam uttamarūpadharam itthiṁ olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ. asakkonto vihāram eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantaṁigapaṭi-
 bhāgo² kiṁ dhammasanthatagatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṇpathe cittassādaṁ alabhanto ācariyavattādīni pahāya uddesapari-
 pucchākammatthānānuvogaṁvirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi³ „pubbe
 tvaṁ āvu-o pasannindriyo⁴, vippa-annanukhvaṇṇo idāni. na⁵ tathā,

¹ B^d attano gatathā-. ² B^d hi ³ B^d tāta. ⁴ B^d add ghaṭṭiyanti ⁵ B^d
 sveva mitto ti ⁶ B^d sova mitto. ⁷ B^d asaṅgantū. C^ks asaṅgantum. ⁸ C^ks
 omīti ti. ⁹ C^ks pabha-. B^s paḥi-. ¹⁰ C^ks add ca. ¹¹ B^ds āsajjasam ¹² C^ks B^d
 tā ¹³ B^d -diti ¹⁴ B^d kāruṇṇam corr. to kāruṇam. C^ks karuṇā ¹⁵ C^ks -tā.
¹⁶ B^d jhānābhīṇā-, C^ks jhānam pabha-. ¹⁷ C^ks -tī- ¹⁸ so all three MSS ¹⁹
 cfr. Th. Zachariæ: Die 16te Erzähl der Vetälär in Beitrage z Kunde d ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ B^d bhāda- ²⁰ B^d -yobhikkhūhi ²¹ B^s santindr- ²² B^d no-

kin nu kho kāraṇaṃ¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smiti' āha. Atha
 nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-
 dhammasavanam manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābham
 labhivā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno a-sumukham nātijanam
 5 pahāya saddhāya² pabbajivā kiṃkāraṇā kile-sava-saṃ yāsi. kilesā nāma³
 ete gaṇḍupādapāṇaṃ⁴ upādāya sabbabāla-janasādhāraṇā, ye tesam
 vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyā-sā. ādīnava
 ettha bhiyyo. aṭṭhikamkalūpamā kāmā, māṃsapesūpamā kāmā⁵, tīṇukkū-
 pamā kāmā⁶, aṅgārakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yācitakū-
 10 pamā⁷ rukkhaphalūpamā⁸ sattisūlūpamā⁹ sappasirūpamā¹⁰ kāmā, tvaṃ
 nāma evarūpe sāsane pabbajivā evaṃ anattakāra-kānaṃ¹¹ kilesānaṃ
 vasaṃ gato¹² ti ovaḍivā attano katham¹³ gāhāpetum a-akkontā Satthu
 antikam dhammasabham netvā „kiṃ bhikkhave aniccamānakaṃ bhik-
 khum ānuyitthā¹⁴ ti vutte „ayam kira ukkaṇṭhito¹⁵ ti āhaṃsu. S. „sac-
 15 caṃ kirā¹⁶ ti pucchitvā „saccaṃ bhante¹⁷ ti vutte „bhikkhu porāṇaka-
 paṇḍitā rājāṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne ta-sa vasaṃ āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttaṃ karimsū¹⁸ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggaṇḍhesiyā kucchimhi nibhati, Sivikumāro t'
 20 ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto¹⁹ vijāyi, Ahi-
 pārako²⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi saḥāyaka hutvā
 abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇhitvā āgamiṃsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatiṭṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmiṃ yeva
 25 nagare Tirītavacchassa²¹ nāma²² asītikoṭidhanavibhavassa seṭ-
 ṭhiro dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhala-kkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadvase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavaṇṇā devaḥcharā viya abhirūpā²³ ahosi, ye ye
 30 puthujjauā taṃ passanti te te sakabhāvena²⁴ saṇṭhātuṃ²⁵ na

¹ Cks -nenā ² Cks saddhā. Bā omits sa- ³ Ck -na. Bds -nakam ⁴ Bā
 tīṇikkupamā kāmā, cfr M N. 1,130; Cks omit tīnu-. ⁵ Bā adds kāmā. ⁶ Bā
 visasappabhirū-. ⁷ Cks -ramkānaṃ, Bā -rapānaṃ. ⁸ Bā sītī. ⁹ Bā gūtaṃ ¹⁰
 Cks -aṃ. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva- ¹³ all three MSS. nāmaṃ.
¹⁴ Bā abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vannaṃ samannāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bhā-. ¹⁶ Bā sandhāretuṃ

sakkonti, snrāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupaṭṭhāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikaṃ, lakkhaṇa-
 pāthake³ pesetvā taṃ vīmaṃsāpetvā yathāruciṃ karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigehaṃ
 gantvā katasakkārasammānā pāvāsāṃ paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitā tesāṃ santikaṃ
 agamāsi. Te taṃ disvā satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā
 kilesamadamattā hutvā attano vipparakabhojanabhāvaṃ na 10
 jāniṃsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipiṃsu. ekacce bhittiṃ⁶
 pahariṃsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇaṃ vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubbhūtā rājanivesanaṃ gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumhākaṃ anuc-
 chavikā“ ti vadiṃsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti taṃ na ānā-
 pesi⁹. Sā taṃ pavattiṃ sutvā „ahaṃ kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā. kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi taṃ rājānaṃ passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātaṃ 20
 bandhi. Atha naṃ pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahoṣi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evaṃ abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyaṃ
 daliddakule nibbattitvā ussavadvase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavatthaṃ nivāsetvā alaṃkatā kilāntiyo disvā 25
 rādisaṃ vatthaṃ nivāsetvā kilitukāmā hutvā mātāpitunnaṃ
 ārocetvā tehi „amma mayāṃ daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasimim aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇaṃ nātvā dassantīti“ vatvā

¹ Cks omit surā. ² B1 tititī-. ³ Bā adds brahmaṇe. ⁴ C^s -jamā, Bā bhuñjaha, B^s bhuñjamānā. ⁵ Bā adds bhattam. ⁶ C^k -i, Bā bhittiyādisu. ⁷ Bā -sissanti. B^s -sissantikim. ⁸ Bā^s kuddhā. ⁹ Bā ānā- ¹⁰ Bā^s add na. ¹¹ Bā adds sā. ¹² Bā^s add nissandena.

tehi anuññātā ekaṃ kulāṃ upasaṃkamitvā ,kusumbharattavathena bhatim karomīti“ āha. Atha naṃ te „tīni saṃvaccharāṇi kamme kate tava guṇāguṇaṃ¹ nātvā dassāma“ 'ti vadimsu. Sā „sādhū“ 'ti patisunivā kammaṃ paṭipajji. Te
 5 tassā guṇaṃ nātvā aparipuñnesu yeva tīsu saṃvaccharesu tassā ghanakusumbharattavathena² saddhim aññam pi vatthaṃ datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyivā nivāsehi“ taṃ pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavatthaṃ tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
 10 sāvako acchinnacivaro sākhābhaṅgaṃ nivāsetvā ca pārūpitvā ca taṃ padesaṃ pāpuṇi. Sā taṃ disvā „ayaṃ bhadanto acchinnacivaro bhavati“³ pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṃ dullabhaṃ jātan 'ti' vatthaṃ dvīdhā phāletvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivā-
 15 sanaṃ nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā therāṃ vanditvā vatthaṃ phāletvā tass' ekakoṭṭhāsaṃ⁴ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhābhaṅgaṃ chaḍḍetvā tass' ekaṃ kannāṃ nivāsetvā ekaṃ pārūpitvā nikkhami, ath' assa vatthobhāseṇa sakalasarīraṃ tarunasuriyo viya ekobhāsaṃ ahosi.
 20 Sā taṃ disvā „ayaṃ⁵ ayyo paṭhamāṃ na sobhi⁶ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass' eva⁷ dassāmīti“ dutiyaṃ pi koṭṭhāsaṃ datvā „bhante ahaṃ bhava carantī uttamarūpa-dharā bhaveyyaṃ, maṃ disvā koci puriso sakabhāvena saṅṭhātuṃ⁸ mā asakkhi⁹, inayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
 25 'ti patthanāṃ ṭhapesi. Thero anumodanaṃ katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcarantī¹⁰ tasmim kāle Aritṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahosi. — Atha tasmim nagare kattikachapaṃ ghosayimsu, kattikapunnamāya nagaraṃ sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhatṭhānaṃ gacchanto taṃ ānantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bt ghatanaku- ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adds tani. ⁵ Bds sū taṃ kothāsaṃ. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -iti. ¹¹ Bds samsaranti

Ummadanti, ajja kattikacchano¹, rājā nagaram padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upatṭhāpetum na sakkhissatīti² āha. Sā gacchantam³ „aham jānissāmīti“. Tasmiṃ gate dāsiṃ⁴ āṇāpesi: „raṇṇo imaṃ gehadvāraṃ āgata-
kāle mayham āroceyyāsīti“. Atha suriye atthamgate uggate
puṇṇacande⁵ devanagare⁶ viya alaṃkate nagare sabbadisāsu
dīpesu jālantesu⁷ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ājaṇṇaratha-
varagato amaccagapaparivuto mahantena yasena nagaram
padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ
agamāsi, taṃ pana geham manosiḷavaṇṇapākāraparikkhittaṃ
alaṃkataṃ dvāraṭṭālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikam. Tas-
miṃ khaṇe dāsī Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ
gāhāpetvā kinnarīlīhāya⁸ vātapānaṃ nissāya thitā raṇṇo
pupphāni khipi. So taṃ ulloketvā⁹ kilesamadamatto satim
paccupatṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehaṃ“ ti
saṇjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto
dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva⁹ puṭṭho: 25
avāvaṭṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṃ ti kassa nu¹⁰ idam.¹¹ paṇḍumayenā ’ti rattitthi-
kāmayena¹², dissatīti vātapāne thitā paṇṇāyati. aggīti¹³ analajālakkhandho¹⁴.

¹ C^s kattikarattikacchano. B^d -ratti gāro chano. ² B^d gaccha tvam sāmī. ³
C^s -am. ⁴ C^s -o. ⁵ B^d -ram. ⁶ B^d jālantesu. ⁷ B^d līlāya. ⁸ B^d disvā olo-.
⁹ C^s idheva. B^d imeva. ¹⁰ C^s omit nu. ¹¹ B^d rattirakapākāramayena. ¹²
C^s aggati. B^d accitti. ¹³ C^s nalajā-

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayam. avāvatā ti apētābharanā² apariggahitā³.
bhattā ti yadivā assā sāmiko atthi. idam akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Aham hi jānāmi janinda etaṃ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḷhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda.
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tatha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pittito ca tam jānāmiti vadati.
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmiti vadati. iddho ti samiddho.
phīto⁷ ti vatthālanākārehi phullito¹⁰. subāḷhiko¹¹ ti sutthu alijho. nāma-
15 dheyyenā 'ti nāmena. ayam hi¹² yo nam passati tam ummādeti satim assa
paccupatthāpetum na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Tam sutvā rājā nāmam assā thomento anantaram g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmam idam imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhu,
20 tathā¹⁴ hi mayham apalokayantī
ummattakam Ummadantī akāsīti. 61.

Tatha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca putara ca, mayham ti upa-
yogathe sampadānam, apalokayantīti mayā apalokitā sayam mam apaloka-
yantī mam ummattakam akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ ūatva vātapānam thaketvā siri-
gabbham eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato paṭṭhāya
nagarapadakkhiṇakaraṇe¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda ratham nivattehīti“ vatvā „ayam

¹ Bā adds kā ² Bā -varanā. ³ Bā -ggahā ⁴ Bā -āyo. ⁵ Cks tassā. ⁶ Bā taveva ⁷ Ck pi-. ⁸ Ck thī-. ⁹ Bā phi-. ¹⁰ Bā suvaḍḍhito, Bā suvaddhito. ¹¹ Bā umadantīti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. ¹² Bā puppito ¹³ Bā suvaḍḍhito. ¹⁴ Bā ayañhi, Cks ahamhi. ¹⁵ so all three MSS for aho? ¹⁶ Bā tadā. ¹⁷ Bā tassā ¹⁸ Cks -namka-, Bā -nakā-.

chaṇo ambhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenāpatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ⁴ ti ratham nivattāpetvā pāsādam abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ puṇṇamāse migamandalocanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī, 3
dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
7. Alārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayanti⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano 10
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63.
8. Tadā hi brahātī⁵ sāmā⁶ āmuttamaṇikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā 15
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65.
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamañjhā
mudūhi bāhāhi palissajjissati¹⁰ 20
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṇi¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadanti¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamaṇikuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahasaṃ va parājito. 69.

¹ C^k so, B^d yā ² B^d tadahumaññāham, B^g akhaññātām. ⁴ C^k sa-, C^s sā- ⁵ B^d brahmāhi, ⁶ C^s samāsemigamandā. ⁷ B^d phandā ⁸ B^d -dhira-. ⁹ B^d -jālura-. ¹⁰ C^k -dissati ¹¹ C^k phu-, C^s pu-. ¹² C^k phā-, ¹³ B^d yadadda-santam. ¹⁴ C^k -tiṃ, B^d -ti ¹⁵ B^g -lam.

14. Sakko ca¹ me varāṃ dajjā, so ca labbhettha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyaṃ Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

Tattha punnamāse ti punnacandāya rattiya, migamandalocanā ti
5 kandasantāsena palāyitvā vanantare thatvā luddam oloketiṃ migiṃ viya man-
dāni locanāni assa ti migamandalocanā, upāvisitu padumavannena karat-
lena pupphāni khipitvā mam oloketi vātapāne nisīdi, pundarīkattacāṇḍīti
rattapadumapattavamasarirā, dve punnamāyo ti aham tadā tasmīn chāna-
divase tam pūrāpatapādasamānavannam rattavarthanivattam disvā tassā mu-
10 kham⁴ olokeno ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasēnāpatino nive-
sane ti dvinnam punnacandanam ugatatta dve punnamāyo amāññam, alāra-
pamhehīti visālakkhumehi⁵, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasmim khane oloketi, pabbate ti
yathā Himavāntapabbate suphullitavane⁶ vīṇam adāya tantisāreva attano saram
15 sanisandenti⁷ kimpurīsā kimpurīsassa unnam harati⁸ evam harateva me
mano ti vijjalapati, brahātīti⁹ ulārā, sāmā ti suvannasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccikavasanā, ekapattavattā ti attho, bhantā udikkhatīti
sanhakesā¹⁰ puthunālārā āyatabhamū visālakkhī tuṇṇasā rattotthī¹¹ setadantā
tikhinādāthā suvatagāva tarubāhu santhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 somi¹² suvannakadalīsamānarūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmim khane mam udik-
khatī bhayena vanam pavisitvā puna nivattitvā luddam udikkhatī bhanta-
migiṃ¹⁵ mam udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
kuttiya¹⁶ ti suphassitachekakaraṇā¹⁷ upaṇṇissati man ti sū subhā nātī
kadā nu mam tehi tambanakhehi sisato patthāya sannatena vīrena¹⁸ karāna
25 paritosessatīti patthento vilapati, kañcanamāluracchadā¹⁹ ti kañcanamaya-
uracchadālamkāra, vilākamajjhā ti vilaggasarirā sā, brahūvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti hatthapādātalaaggaṇakhaṇṇamamsesu lakkhāsaratta-
samānavannā, bindutthanāti udakūhubbulapaṇṇamandalatthanā, tato ti yadā
tam fitthantiṃ addasam tato patthāya, sakassa citassā²⁰ ti attano cittassa
30 anissaro jāto 'mhitī adhippāyo, kiñcanam²¹ ti kiñci, ayam²² asukā nāmā
'ti na jānāmi, ummattako jāto 'mhitī vadati, diṭṭhā ti divāna²³, supāmiti
n' eva rattidivā²⁴ niddam labhāmi, so ca labbhetthā ti yam me Sakko
varāṃ dadeyya so ca me varo labheyya²⁵, labheyyaṃ c' āham varam ti attho.

Atha te amaccā²⁶ Ahipārakassāpi ārocayāmsu: „sāmi rājā
35 nagaram padakkhiṇam karonto tumhākaṃ gharadvāram gantvā²⁷

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukham. ⁵ Cks -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Cks haranti. ⁹ Bā brahātī. ¹⁰ Bā
kanha-. ¹¹ Ck ratto, Bā rattatī. ¹² Ck -somi, Ck -yoni, Bā -yoni. ¹³ Cks
-noruyā. ¹⁴ Cks omit sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Bā -dhīra-. ¹⁷ Cks supā-, Bā
suphuyita-. ¹⁸ Bā dhirena. ¹⁹ Bā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññam. ²²
so Cks; diṭṭhāti divāna wanting in Bā. ²³ so Cks, Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Cks omit atha-. ²⁶ Bā ratvā

nivattitvā pāsādaṃ abhirūlho¹ ti¹. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dasse-sīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭṭhiko rathe thatvā āgato puriso atthi, ahaṃ taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁵ vutto“, vātapāne thatvā pupphāni khipim⁷,⁵ so tāvad eva nivattitvā gato⁶ ti. So taṃ sutvā „nāsito mhi tayā“ ti punadvase pāto va rājanivesanaṃ āruhya siri-gabbhadvāre thatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vipṭalāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, rañño ca mamaṃ ca agūṇaṃ mocetvā imassa mayā¹⁰ jīvitāṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ daḥha-mantaṃ⁸ upatṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susira-cetiyaṃ rukkho atthi. tvaṃ kañci⁹ ajānāpetvā atthaṅgate suriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda. ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘deva-¹⁵ rāja, amhākaṃ rājā nagare chane vattamaṇe akilītvā va siri-gabbhaṃ pavisitvā vipṭalapanto nīpanno. mayaṃ tattha kāra-ṇaṃ na jānāma, rājā¹⁰ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharaṃ sahaṃsaṃ vīssajjetvā balikammaṃ karoti¹¹. idaṃ¹² nāma nis-sāya rājā vipṭalapatīti ācikkha¹³, rañño no jīvitadānaṃ dethā’²⁰ ‘ti yācissāmi, tvaṃ tasmīṃ khaṇe saraṃ parivattetvā¹⁴ ‘senā-pati, tumbhākaṃ rañño vyādhi nāma n’ atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto. sace taṃ¹⁵ labhissati jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitāṃ icchasi Ummadantiṃ assa dehīti’ katheyyāsīti¹⁶“ evaṃ taṃ uggaḥāpetvā uyyojesi.²⁵ So gantvā tasmīṃ rukkhe nisīditvā punadvase senāpatinā taṃ ṭhānaṃ gantvā āyācīti¹⁷ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ ‘ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abihruya sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ Bd -rūyhatū² Bd klīci.³ Bd adds ti.⁴ Bds rājapurisoti, C¹s rājako⁵ C¹s omit pana⁶ C¹s -e.⁷ Bd -i⁸ Bd -mittam.⁹ B¹ dutṭhaṃmantam¹⁰ Bd ki-¹¹ C¹s omit rājā.¹² Bds k¹reti.¹³ C¹s Bd imam.¹⁴ Bd -atha.¹⁵ Bd ;ativattitvātā¹⁶ Ld nam¹⁷ Bd vadeyyāsīti.¹⁸ Bd -to

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravī:
rañño mano Ummadantiyā nivittṭho,
dadāmi te taṃ. parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumhikāṃ vilāpakūraṇaṃ jānanaṭṭhaṃ balikammam
katvā namassantassa. taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumhākaṃ paricārīkaṃ
10 katvā dadāmi ti

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānanti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokaṇa kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji. dhamme paṭiṭṭhāya anantaraṃ g. ā.:

15. 1. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jaññā,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññāto ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricārītamattena amaro
ca na homi. mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ raññā
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datva paccā piyabhariyaṃ aditṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attṭho

Sesā ubhinnaṃ pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. 17. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā yaṇaṭṭhaṃ saṇṇāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññāmiṃsu aññe¹²;

¹ C^{ks} -ahetvā. ² so all three MSS for rājā dvāraṃ? ³ B^d idametad ⁴ B^d -cāra- ⁵ C^{ks} puññāñ ⁶ B^d me ⁷ C^k adhiṭṭhā. ⁸ B^d imaro. ⁹ C^k adhiṭṭā, C^s aditṭhe, B^d aditṭhā. ¹⁰ B^d adds rājā āha ¹¹ B^d kammaṃ ¹² so all three MSS for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha' naro pathavyā
saddheyya lokasini: na sā' piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaiṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
siho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlitā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccejanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karohi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca' so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79.
24. Aññātakam⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme tthitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha 25
sukhapphalaṃ nēva karonti kammaṃ¹¹. 80.
25. Añño nu te ko 'dha'¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā¹ ti

¹ Bḍ amñe te koci. ² Bḍ name sā ³ Ck adhi-. ⁴ Cks upehi. ⁵ Bḍ siva, B^s sivi. ⁶ Bḍ na. ⁷ Bḍ -um. ⁸ Bḍ adds atha-sa abhipārakassa āha. ⁹ Cks aññākatam. ¹⁰ Bḍ vāpi, Cks cāpi. ¹¹ Bḍ adds rājā āha. ¹² Bḍ koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā¹. 81.
25. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yau te mayā Ummadantī padinnā,
 bhusehi rājā vanatham saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
 sukhena vā attasukhaṃ dahāti
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
 saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim janinda
 20 na kāmayāsi naraviriyasetṭha
 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbaṃ,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmaṃ. 89.

¹ C² adhi-. adding abhipārako āha ² C² s -āti ³ C² s idā, B² idham. ⁴ B² yo ⁵ C² s -ā. ⁶ B² kori. ⁷ B² so nunāham. ⁸ C² s vyādhi. ⁹ B² asibbyā. B² sibbyā. ¹⁰ C² s pavuttam ¹¹ B² -haṃ ca. ¹² B² sivi

24. Yo n' eva nindam na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyati garahaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va¹ yathā thalambhā. 90.
25. Yam kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto²
dhammātisāraṃ va³ manovighātāṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabbaṃ
pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
26. Dhammātisāraṃ va³ manovighātāṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ.
eko p' imaṃ hārayissāmi⁵ bhāraṃ
dhamme t̥hito kañci na tāpayanto⁶. 92.
27. Saggūpagaṃ puññakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno
rājā va yaññe dhanam brāhmaṇānaṃ. 93.
28. Addhā tuvaṃ katte hitesī mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyuṃ devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁷ abhisamparāyaṃ. 94.
29. Na h' et' adhammaṃ⁸ Sīvirāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yaṃ te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ sajalhi. 95.
30. Addhā tuvaṃ katte hitesī mayhaṃ
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
31. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmāpālo,

¹ Ck -tthi va. Bđ -thivi. ² Bđ etthi. ³ Bđ -rañ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bđ accuttarissāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bđs kiñci ahīpayanto. ⁷ Cks māssa. ⁸ Ck na benadh-. Bđs na hetaridhi-. ⁹ Bđs vajje. ¹⁰ Ck āhu-. C' ahū-. Bđ ahuneyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbaṃ¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 aṇṇo nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇa³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvaṃ⁴ anuttaro si,
tvaṃ dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciram eva jīva,
10 dhammaṃ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad iṅgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitāṃ ahaṃ. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paṇṇānavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite tṭhitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītaccāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocaṃmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhun⁸,
ye vāpi⁹ nātvā na sayāṃ karonti,
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavaṃ ce taramānānaṃ jīmhaṃ gacchati puṇḍavo (III $\frac{111}{17}$)
sabbā tā jīmhaṃ gacchanti nette jīmhaḡate¹⁰ sati. 104.
49. Evaṃ evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbaṃ raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavaṃ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evaṃ eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbaṃ raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccam ² all three MSS. -ka ³ Cks -o ⁴ Cks tav ⁵ Bā -navā. ⁶ Bā ā- ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: katam asādhun asamekkha kammam² ⁹ Ck yovavāpi, Cs yo vāpi. ¹⁰ Bā -amgate. ¹¹ read hot. ¹² Bā ujum-.

52. Na cāp' ahaṃ adhammena amarattam pi patthaye
imaṃ vā paṭhaviṃ sabbaṃ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraṇṇaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanam 109.
54. [Assitthiyo ratanaṃ maṇikaṇṇa
yaṃ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya.
majjhe Sivinaṃ usabho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato raṭṭhapālo
dhammaṃ Sivinaṃ apacāyamāno
so dhammam evānuviciṇṭayanto
tasmiṃ sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvaṃ mahārāja niccaṃ avyasanam³ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, paṇṇā hi tava tādisī. 112.
57. Etaṃ te⁴ anumodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamajjasi,
dhammaṃ pamajja khattiyo raṭṭhā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁵ saggam gamissasi⁶. 114.
59. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammaṃ cara mahārāja samane brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammaṃ cara mahārāja mgapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo cinṇo sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggam gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṃ caritvāna saṇḍadevā sabrahmakā⁷
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti. 123.

¹ C^{ks} -tu ² Ed vatthiya ³ C^{ks} avyasanam, B^d abyāsanam ⁴ C^{ks} me ⁵ Id
rāja. ⁶ C^{ks} -ti ⁷ B^d dhammaṃ cara mahārāja indo devā sabrahmakā

- Tattha sabbāpiti janāda aham pi' etam ekako va paticchādetvā ānessāmi
 tasmā thapetvā tañ ca mamañ ca añño sabbo pi jano¹ imassā kammassa katassa
 ākūramattam pi na jāññā na jīnissanti², bhusehīti tīya saddhūm abhiramanāto
 attano tanhāvanatham bhūsañ karohi valhehi, manoratham pūrehīti, sajāhīti
 5 manoratham pana pūretvā sace te na ruceati atha nam sajāhi, mayham eva
 paticchāpehu³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakamwam
 karonto so pacchā mā idha aññe idam pāpakammam maññimsu mā jānantū ti
 maññe ti cinte, duccintitam⁵ etam tassa, kinikāranā: karontam eva hi nam
 passanti bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccakabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca nam passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmim sakūlāya pi pathaviyā na me Ummadanti piyā⁸ ti evaṇi⁹ sadda-
 heyya¹⁰, siho va selassa guhan ti mahārāja sace tam tvam idha na ānesi
 atha yathā siho kilesaparilāhe uppanne sīhapotikāya vasanattāṇam namugham
 upeti evam tassā vasanattāṇam gaccha, gantvā tattha attano patthanam¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalam ti samma Ahipāraka, paññitā atrano dukkhena
 puttā¹² samānā na sukhavipākādāyajakammam pariccejanu, sammohitā vāpi
 hutvā mohaena mūlhi sukhena matta pāpakammam nāma¹³ na samācaranti,
 yathāsukham Sībba¹⁴ karohi kāman ti sāmi Sivirāja, attano dāsim pati-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvam yathāsukham yathājjhāsāyam kāmam
 20 karohi, attano iccham pūrehīti, na tena so jīvātīti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhitī pāpam karoti katvā ca kinī¹⁶ mam de amanussā vakkhantīti¹⁷ na
 uttasati na ottapati na so tena kammena digham kīlam jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca nam kim imassa pāparañño rajjena varam assa vālukūghatam
 gale bandhītvā maranam ti lāmakena cakkhunā oloketu, aññutakan ti mahārāja
 25 aññesañ sautakam tehi sāmikehi padinnodānam ye attano dhamma thitā patie-
 chantī te tattha¹⁸ paticchakā ca dāyakā ca sabbe pi sukhapphalam eva kammam
 karonti, patiggāhake hi patigāhante tam dīnam dāyakassa mahantam vipākam¹⁹
 detīti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena²⁰ 'ti samma Ahī-
 pāraka yo attano dukkhena pīlito tam dukkham parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khīpati parassa vā²⁰ sukhena attano sukham dahati tam parassa
 sukham gahetvā attani pakkhīpati attano dukkham harissāmīti parani dukkhītam
 karoti attānam sukhessāmīti parasukham nāseti na so dhammañ jñāni, yo
 pana evaṇi jñāti yath'ev' idam mayham sukhadukkhān tathā paresan ti sa vedi
 dhammañ so dhammañ jñāti nāma, ayam etissā gūthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraunabhūtera piyam phalam patthento dammīti attho, piyam
 labhanti samsāre samsarāntā piyam eva labhanti, kāmahetukan ti samma

¹ Bā añña sabbāpi janā, Cks aññe sabbo pi jano. ² so ali three MSS for -issati⁹ ³ Cks -ecchādehi, Bā patidehi. ⁴ all three MSS. -im. ⁵ Bds duci-
 Cks duccaritam ⁶ Cks va ⁷ Cks konu. ⁸ Ck yā, C' viyā, ⁹ Cks etam ¹⁰
 Cks -hessati ¹¹ Bā manam. ¹² so all three MSS. ¹³ Bā adds manasā. ¹⁴
 Bā sivi ¹⁵ Cs Bā -cā-. ¹⁶ Bā kam. ¹⁷ Bā ra-, B' da-. ¹⁸ Bā nattha. ¹⁹
 Bā vipphāram ²⁰ Cks omīti vā.

Abipāraka kāmahetukaṃ ayuttakaṃ katvā¹ attānaṃ² vadhiṣṣāmi³ me pari-
 vitakko uppajjissati⁴. mayhaṃ satīti ti mama santakaṃ, mama santi⁵ pi
 pātho, mama santikāyā⁶ ti evaṃ maññamāno, sace tvahiṃ taṃ na kamesīti attho.
 sabbajānaṃ sabbā 'ti sabbe⁷ seniye⁸ sammipātetvā tassa sabbajānaṃ sabbā 'ti⁹ ayam
 mayhaṃ ahitā ti pariccejjissāmi, tato avhayesīti tato naṃ pariggahattā¹⁰ 5
 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyaṃ ti anaparādham, katte ti tam eva apareṇa nāmena
 ālapati, so hi rañño hitaṃ karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssa
 'ti evaṃ akiecakārīti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindan ti na
 kevalaṃ upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasamsissati vā
 dosan ti pana āropento garahissati tan p' aham nindam pasamsam garahaṃ 10
 ca sabbam sahiṣṣāmi, sabbam etaṃ manāgacchatū ti vadati, tamhā ti yo ete
 nindādayo na ganhātū tamhā purisā issariyasamkhātū siri ca paññāsāṃkhātū
 lakkhī ca thalattānāto sututthiṣāṃkhātū āpo viya apeti na patiṭṭhāti, etto ti
 ito mama tassā paricattakāranato, dhammāṭisāram vā ti dhammaṃ atikka-
 mivā pavattam¹³ akusalaṃ vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmi¹⁴ sam- 15
 paticchissāmi¹⁴, thāvaṇānaṃ tasānaṃ ti yathā mahāpathavī khīṇāsavānaṃ ca
 puthujjanaṃ ca na kiñci na paticchati sabbāṃ adhivāseti tath' evāham pi
 sabbam etaṃ paticchissāmi adhivāsessāmi¹⁵ dipeti, eko pi maṃ ti ahaṃ eko¹⁶
 va imaṃ attāno dukkhabhāram hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme thito ti
 vinicchayadhamme pavēnidhamme¹⁸ tividhasucaritadhamme thito hutvā, saggū- 20
 pagāṃ ti devapuññakammaṃ nāma¹⁹ etaṃ saggūpagam hoti, yaññe¹⁹ dhanan
 ti yaññadhanaṃ, ayam eva vā pātho, Ummadantīti Ummadantī pi mama
 sahāyikā tvam pi sahāyako, pitaro ti brahmanā²⁰, sabbe ti na kevalaṃ
 devabrahmuno²¹ sabbe ratthavāsīno maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā
 sahāyikā iminā gehe katā ti mindeyyum, na hetadhamman²² ti na hi etaṃ 25
 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yaṃ nā mayā sā²³ tuyhaṃ dmnā²⁴ tasmā etaṃ
 adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānaṃ Buddhādānaṃ khantimettā-
 bhavanāsilācārasāṃkhātāni dhammāni suvaṇṇatūni, tūni²⁶ samuddavelā va durac-
 cayaṇi, tasmā yathā samuddo velaṃ nātikkamati evaṃ aham pi silavelaṃ²⁷
 nātikkamāmi²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvahiṃ mama āhuna- 30
 pāhunaṃ sakkarassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca sī³⁰ kāmāpālo ti tvam
 deva mama dhāranato dhātā issariyaukkhassāpi³¹ dabanato vidhātā icchita-

¹ C^{ks} akatvā, B^d ayuttam katvā. ² B^s adds na ³ B^d pavissāmi. ⁴ B^d s uppaj-
 jati. ⁵ so C^{ks} for santim? B^d mayham pasinti, B^s mayham seti. ⁶ so C^{ks}; B^d
 santakāsāyā ⁷ I^{ds} -ā. ⁸ C^k B^d -yo. C^s seniye. ⁹ B^d -uassa. omitting ti.
¹⁰ B^d -hitattā ¹¹ B^d aneyyāsi. C^k anāpeyyāsi, B^s aneyyāsi ¹² C^{ks} kacā ¹³
 C^{ks} -ā. ¹⁴ C^s sampatissacchissāmi, B^d paccuttarissāmi sampaticchissāmi dhāra-
 yissāmi, B^s paccuparissāmi sampaticchā dhāressāmi. ¹⁵ B^d ekako ¹⁶ C^{ks} kūr-
 B^s tār-? ¹⁷ C^{ks} ehiṣ-, B^d vah or gab-, B^s pah-. ¹⁸ B^d -niyadh- ¹⁹ C^{ks} -ā.
²⁰ C^k brahmano, C^s brāhmano. ²¹ so C^{ks} for -māno: B^d brahmano, omitting
 deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ C^{ks} omit sā ²⁴ C^{ks} -am. ²⁵ B^d ne-
 vadissati. ²⁶ B^d omits tam ²⁷ C^{ks} silam-. ²⁸ B^s -missāmi. ²⁹ B^d omits
 pāhuna. ³⁰ B^d vasi ³¹ B^d -sukha-sāpi

- paritthānam kāmūnam pīṇanato kāmāpalo. tayi¹ hutā ti tuyhūn dinnā².
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ patiechā⁴ 'ti; evam Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayham attho ti patikkhipati, gūthapatitam⁵ sākunikam⁶
 pacchīm pitthipādena paharivā ataviyam khipantā viya ubbo pi nañ jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya tam santajjento addhā hiti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti pitā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena tam evam ālapati, i v. h.: addhā
 tvam ito pubbe mayham sabbañ dhammam acari hitam eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 patipakkho hutvā bahum¹² kathesi. mā evam vippalāpi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke arune yeva sotthim kattā¹³. sace hi aham viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhaviṣṣa anto arune yeva tava sīsam chiudā-
 petvā tam attano ghare kareyya. aham pana akusalabhayen' eva na karomī.
 tunhī holhi. na me tūya¹⁴ attho ti santajjesi; so tam sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvam nī¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvañ űeva sakala-Jambudīpe sabbesam narindānam settho tvam anuttaro tvam
 15 vinicchayadhammapavenidhammasucaritadhammānam¹⁶ gopāya tena dhaumagū-
 tesam¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvam sumedho¹⁸ tvam yañ dhammam gopesi
 ten eva gutto, tiram jīva dhammāñ ca me deseti dhammapāla dhaummagojaka
 rājā pavarā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadāinghā 'ti ādīm ā., tattha inghā
 'ti codanatthe nipāto. yasmā mun tvañ codesi tasmā ti attho, satañ ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitam, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapave-
 nucaritadhammo rocesiti dhammaruci, tādiso hi jīvitam jahanto pi akieram na
 karoti tasmā sādhu. paññānavā ti ānāsampanno, mittānam adubbho ti
 mittassa adubbhanabhāvo²¹, thitadhammassā 'ti paritthitattidhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nīsideyyum, desanāsīsam ev' etañ²², cattāro iriyāpathe su-
 25 kham kappeyyun ti ayam pan' ettha attho, sītaecchāyāyā 'ti puttadārañāti-
 mittānam sītaecchāyāya. saṃghare ti saṃghare attano gehe adhammabalidānā-
 dīhi anupaddutasukham passeyyun²³ ti das-eti, na vāhametan ti saṃma Ahi-
 pāraka yañ etañ²⁴ asamekkhivā katam asādhukammam etañ ahañ na roca-
 yāmi, ye vāpi nātvāna ti ye vā pana rajāno nātvā tūlayitvā tīretvāosayam
 30 karonti tes' āhañ kammañ rocemīti adhippāyo, imā upaṇā ti imasmiñ pan'
 atthe tvam mayham imā dve upamā sunohi, jīmhan ti vañkam, nette ti yo
 tā gaviyo neti²⁵ tasmiñ jetṭhakausabhe, pagevā 'ti tasmiñ adhammañ
 carante itarā pajā pag eva carati ativiya karotiti attho, dbammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kīreti²⁶, amarattañ ti devattam,
 35 rātanam ti saviññānakaratanam²⁷, vatthiyan ti kāsikavattham eva, as-
 siṭṭhiyo ti vātasamagatīasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, rātanam
 manikañcā 'ti sattavidharatanāñ ca mānikkamayabhañca²⁸, abhipāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ B^s kāmēna ⁴ Cks -a. ⁵ B^s bhūmiyañ pa-. ⁶ Cks
 -ka, B^d -ninam. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck katthā va,
 B^d kattā ca. ¹⁰ B^d adds vañhimeva. ¹¹ B^d idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 B^d ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ B^d -paveniya-. ¹⁷ Cks -guttosam. ¹⁸ B^d adds so.
¹⁹ Ck carā, C^s pacarā, B^s javarā. ²⁰ Cks add ti. ²¹ Cks -bhāge. ²² B^d eva cetam.
²³ Cks vase-. ²⁴ B^d yathā tam. ²⁵ Cks neneti. ²⁶ B^d -ento. ²⁷ B^s saviññāna-
 kaviññānakaratanam. ²⁸ Ck māni-, B^s mahagghabhañcakañca.

yaṇṭitī alamkarontā¹ rakkhaṇti. na tassā² 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṃ careyya³, usabho 'smīti yasmā ahaṃ Sivinaṃ majjhe jeṭṭhakarājā
hutvā jāto tasmā cakkavattirajjakaranam⁴ pi visamaṃ na carāmi⁵ti attho, netā
ti mahārājānaṃ⁶ kusalesu patitṭhapetvā devanagaraṃ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁷ Sivirājā kira dhammarājā⁸ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggaṭṭa samena
ratthaṃ pālanato⁹ ratṭhapālo, apacāyamāno ti Sivinaṃ porānakarājūnaṃ
pavenidhammaṃ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam eva dhammaṃ cintemi¹⁰
manasikaromi, na vatte ti¹¹ tena kāraṇena attano cittaṃ vasaṃ na vattāmi;
evam M-assa dhammakathaṃ sutvā Ahipārako thutim karonto addhā hīti
ādīm ā., na pamajjasīti attanā¹² kathitadhammaṃ¹³ na-ppamajjasīti tatth'¹⁴
eva vattesi, dhammaṃ pamajjā¹⁵ 'ti¹⁶ dhammaṃ pammussitvā¹⁷ agarivasena
gantvā¹⁸; evaṃ so tattha¹⁹ thutim katvā dhammacariyāya niyojento²⁰ uttarim
dasagāthā²¹ abhāsī, tā²² hetthā Tesakunajātake vānnitā va.

Evam Ahipārakasenaṇḍapatinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṃ vinodesī.

15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭitṭhahi): „Tadā Sunandasārathi ānando ahoṣi, Ahipārako Sāriputto.
Ummadanti Uppalavaṇṇā, sesaparisaṃ Buddhaparisaṃ. Sivirājā ahaṃ evā'
'ti. Ummadanti jātakaṃ.

3. Mahābodhijātaka.

20

Kinṇu daṇḍaṃ kimājjanati. Idam S. J. v. paññāpāra-
mim ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
yevā' ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoṭivibhavassa udicca-
brāhmaṇamahāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṃ karimāsu. So veyappatto Takkaṣilāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavanta-padesaṃ pavisitvā²⁰ paribbājakapabbajjāṃ

¹ Bds ālokaṃkarontā ² Cks mareyyum. ³ Bd -kār- ⁴ Bds mahājauam. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī ⁷ Bd ratṭhapālayanaṭṭhāya. ⁸ Bd anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bd samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammañ-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yām.

- pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassārattasamaye Himavantā oruḥha cārikaṃ caranto anupubbenā Bārānasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbhājakasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuni.
- 5 Tam enaṃ sīhapañjare tīhito rājā disvā tassa upasame paṣīditvā taṃ attano bhavanāṃ pavesetvā rājapallāṃke nisīdāpetvā katapaṭṭisanthāro thokaṃ dhammakathāṃ sutvā nānaggarasabhojanaṃ dāpesi. M. bhattaṃ gaḥetvā cintesi: „idaṃ rājakulaṃ nāma bahudosāṃ bahupaccāmittaṃ hoti², ko nu kho
- 10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre tītaṃ rājavallabhaṃ ekaṃ piṅgalasunakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhattapiṇḍaṃ gaḥetvā tassa dātukāmatākāraṃ⁶ dassesi. Rājā nātvā sunakhasa bhājanaṃ āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nitthāpesi. Rājāpi ta-sa⁷
- 15 paṭiññāṃ gaḥetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹. devasikaṃ c’ assa dve tayo vāre upatṭhānaṃ agamāsi, bhojanakāle pana M. niccaṃ rājapallāṃke yeva nisīdati. rājabhojanam eva bluñjati, evaṃ dvādasa saṃvaccharāṇi atītāni. Tassa pana rañño pañca
- 20 amaccā atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsanti, tesu eko ahetuvādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi
- 25 „imesaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ¹³ pubbekaten’ eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „īto paralokagatā¹⁴ nāma.n’ atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹² „mātāpitāro pi māretvā attano va attho kāmatabbo¹⁵“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyutta

¹ Cks iyam ² Cks -mittā honti. ³ Ck nitta- ⁴ Bḍ singāla- ⁵ Bḍ mahāsatto

⁶ Cks -makākāraṃ. ⁷ Bḍ ssa. ⁸ Cks attano nagare. ⁹ Bḍ tasmīṃ vāsāpesi

¹⁰ Ck he-. Bḍ ahetukavādi. ¹¹ Cks -namittavādi. ¹² Pḍ khetta-. ¹³ Bḍ -nānam.

¹⁴ C s -kamgatī, Bḍ -kamgato ¹⁵ Bḍ kātabbo

lañcakhāḍakā hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūṭaṭṭaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantaṃ disvā vanditvā „bhante. tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjbūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭaṭṭakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūṇṇavasena vinicchayam gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
taṃ saddam sutvā „kiṃsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
attham sutvā katabhattakiccam M-am upanīṣitvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² aṭṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinentesu mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etaṃ amhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūṇṇena kātum vaṭṭati. tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gautvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evam mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭaṭṭakārakā
okāsam⁶ na⁷ labhiṃsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gaṭā hutvā cintayimsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kālato' paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa nam rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinitvā mārāpema⁸“ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena raññā¹⁰ „sīlavā esa nāpa-
sampanno, na evam karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ Bā adds sāmikam assāmikam. ² Bā te. ³ Bā vudhi. ⁴ Bā -ssati. ⁵ Bā -o.
⁶ C's lañcam. ⁷ C's alabh- in the place of na labh-. ⁸ C's -echinakū-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ C's -tenam rañño. ¹¹ Bā adds hi. ¹² C's
kathā Bā kitvā.

pañca jane kātuṃ na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saddahattha
tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
„sādhū“ 'ti sihapañjare t̥hito taṃ āgacchantam olokento
parivāram disvā attano aññāṇena aṭṭakārakamanusse tassa
5 parivāro ti maññamāno bhijjivā te amacce pakkosāpetvā
„kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha nam devā“ 'ti.
„Oḷārikaṃ aparādham apassantā nam³ katham gaṇhāpessāmā^{3a}
'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, taṃ
parihāyantam disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
10 sayam eva palāyissatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
tassa parihāram hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tuccha-
pallamke yeva nisidāpesum, so pallamkam disvā va rañño pari-
bhinnabhāvam nātvā uyyānam gantvā taṃ divasam eva
pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁴ nātvā pakkamissāmīti⁵“ na
15 pakkāmi, atha⁶ assa punadivase tucchapallamke nisinnassa
rañño pakkabhattaṃ ca aññaṃ ca gahetvā missakabhattam
adaṃsu, tatiyadivase mahātalam pavisitum⁷ adatvā sopānasīse
yeva t̥hapetvā missakabhattam adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
nam gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
20 t̥hapetvā kaṇājakabhattam adaṃsu⁸, tam pi gahetvā uyyānam
gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
Bodhiparibbājako sakkāre parihāpite⁹ pi na pakkamati, kin
ti⁹ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase⁹ yeva
25 palāyeyyā¹⁰ 'ti. „Idāni kin karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
nam mahārāja“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass¹⁰ eva sīsam
chinditvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ katvā kañci¹⁰ ajānāpetvā vacca-
kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā¹⁰“ 'ti āha. Te
30 „sādhū“ 'ti sampatichitvā „sve āgantvā evam karissāmā“ 'ti

¹ B^d sakkā. ² B^d omits nam. ³ B^d -hāmā ⁴ so C^{ks} for ekam⁹sena? B^d pi-
kantena ⁵ C^{ks} -missatīti ⁶ B^d adds so ⁷ C^{ks} -to ⁸ B^d add nam ⁹ B^d
-sam. ¹⁰ B^d ki-.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimsu², sayane assādam alabhanto aparāparam parivatti.
 Atha naṃ aggamaheṣi upanipajji, so tāya saddhiṃ sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kiṃ nu
 kho sallāpamattam pi na karoṭha, api nu³ me koci aparādhho
 atthīti“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira ambhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesiṃ, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana ambhākaṃ
 dvādasa saṃvaccharāni bahum dh. d., ekāparādhho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āṇatto, tena kāraṇena socāmīti“⁵. Atha naṃ sā⁶ „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁷ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṃ okkami. Tasmīṃ khaṇe koleyyako
 piṅgalasunakho⁸ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā punadivase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁹ olokeno nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre¹⁰ atthāmsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹¹,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivaritvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, ambhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcamacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹² ṭhapesi, mā tvāṃ nalāṭena maccum
 gahetvā āgami¹³, siṅhaṃ¹³ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya tam atthaṃ nātvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ Bđ -amsu. ² Bđ muñc-. ³ Bds add kho ⁴ Bds te pana naṃ mārītū ⁵ Bđ adds āha ⁶ Bđ socittā ⁷ Bđ siṅgala-. ⁸ Ck -mattam. ⁹ so C' for antara-
 dvāre? Bds ānantare. ¹⁰ C' āgāñchi. Bds agamāsi. ¹¹ Bđ dvārantare ¹² Bds
 egamāsi. ¹³ Bđ siṅgama.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sihapañjare
 1 thito taṃ āgacchantaṃ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ saṇṇipādetvā kammasajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahetvā gamanasajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmiti“ paṇḍasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakotiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā.:

1. Kin nu dandaṃ kiṃ ajiṇaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanam
 10 kiṃ amkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghātiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gahāsī kin nu patthayase disaṃ ti. 124.

Tass' attho: bhante, pubbe tvam aṇḍhikaṃ gharaṃ āgacchanto dandādīni
 gahāsī, aṇḍa pana kena kāraneṇa dandaṃ ca ajiṇaṃ ca chattupāhanaṃ ca
 mattikapaṣāḍḍakolaṃbanam² amkusaṃ ca mattikupattaṃ ca saṃghātiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gahāsī. katarā nu disaṃ patthesī, kattha gantvā
 kāmo sīti puechi

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attacā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsī:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṇḍalena⁴ abhinikūjitaṃ⁴. 125.

3. Sv-āyaṃ ditto⁶ va nadati sukkadāṭhaṃ vidamsayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ mam patīti. 126.

Fattha abhinikūjitaṃ⁵ ti etena⁵ tava sunakhena evam mahāvīravahena
 viravitaṃ na jānāmi. ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassa⁷ 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannam¹¹ amarecānam ānattabhāvaṃ kathaṇ-
 tassa sutvā tvam kiṃ¹² aṇḍattha bhikkham na labhasi rañño¹³ te vadho ānatto
 idha māgacchitī¹⁴ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁵ mampatīti mam
 antare vītasaddhassa¹⁶ tava vacanum sutvā evam nadatīti ā.

Tato rājā attano dosam sampatīcchitvā¹⁷ khamāpento
 30 catuttham g. ā.:

¹ Bds add bhaveyya ² Bd -na, Bs -ka. ³ Bd singā- ⁴ Cks abhinikujjitaṃ
 for mkūjitaṃ? Bd -nābhīnikujjitaṃ ⁵ Bd ditto. ⁶ Bd vidh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Cs bhītasaddhassa² Bd vīgatisaddhassa ⁸ Cks -kujji-. ⁹ Bs evam ¹⁰ Bd dīppa-
 Bs daṃṇi- ¹¹ Cks -ānam. ¹² Bds kiṃ tvam. ¹³ Bds -ā. ¹⁴ Cs -gañchitī.
¹⁵ Ck vīyasaddhasaddhassa. Cs vīnasaddhassa. Bd vīgatasaddhassa ¹⁶ Bd -sad-
 dassa ¹⁷ Bds add tam.

1. Ahu esa kato doso yathā bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasīdāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā¹ ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ ānattam ayaṃ me doso esa paṇā-
ham idāni adhikataṃ tava² pasīdāmi idh' eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhiṃ na vasantīti“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāseto ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajam' ahaṃ. 129.
7. Vītasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁵ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpittho⁶ migo sākhassito yathā. 133.
11. Accābhikkhanasamaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁷. 135.
13. Aticiraṃnivāseṇa piyo bhavati appiyo, (IV $\frac{217}{18}$)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja pathamam eva tava nivesane mama
odano⁸ sabbaseto ahoṣi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi taṃ eva mama dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññānassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kūlo, abbhantaraṃ ti pathamam mama 30

¹ Bd saccam mayā evam. ² C^{ks} va. ³ Bd -ī. ⁴ C^{ks} vi ⁵ Bd dahadam ⁶
C^{ks} -ssā-. ⁷ Bds jiybare ⁸ C^{ks} -no. ⁹ Bd addh pi sabalo. ¹⁰ Bds aguttañ-
ñussa ror aññ-.

abbbhantaraṇā āsi¹ alaṃkatamaḥātalam² ussitasetacchatte rūjapallāṇike yeva
 maṇi nisīdāpesuṇ, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gābetvā nikkavijjhanā³ na hoti, anukkhane ti sace pi anūdakaṇ
 udapānaṃ patto puriso udakaṇ apassanto kalalaṇ viyūhitvā anukkhāpeyya tathāpi
 5 taṇ vāri kaddamagaudhiyaṇ bhāveyya amanuññatāya na pīveyya, tath' eva
 vīrasaddhaṇi payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkbā ca ama-
 nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannaṇ ti patiṭṭhitasaddhaṇi, rahadaṇ⁶
 ti gambhīraṇ mahārāhadam, bhajantaṇ ti attānaṇ bhajantam eva bhājeyya⁷.
 abhājantaṇ ti paccatthikaṇ, na bhājaye ti na bhājeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānaṇ bhajantaṇ hitacittam puggalaṇ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāma 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmakko patikīṭṭho⁸ sabba-
 pacchimako, sakkhassito ti makkaṇ, accābikkhaṇasamaṇsaggā ti ativiya
 abhiṇhasaṇisaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍaṇ yācanāya
 mittā jīranti nāma, tvam pi aticiraṇivāsena mayi mettim bhindī, tasmā ti
 15 yasmā accābikkhaṇasamaṇsaggena asamosaṇena ca mittā jīranti tasmā, cira-
 ciraṇ ti ciraḷāṇ vītūnāmetvā ciraṇ⁹ na gaccheyya na upasamkameyya¹⁰.
 yācan ti yācittabbhaṇḍakaṇ yuttakāleṇa yāceyya, na jīrare¹¹ ti evam mittā
 na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiṇā na homa tava¹² āmantevā
 evam gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evaṇ ce¹³ yācanānānaṇ aṇṇjalim nāvabujjhasi
 parivārakānaṇ sattānaṇ vacanaṇ na karosi no
 evaṇ taṇ abhiyācāma puna kayirāsi pariṇāyaṇ ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imam¹⁴ yācantena mayā kat-
 25 aṇṇjalim na jānāsi, na patiganhāsīti attho, pariṇāyaṇ ti puna idhāgamanāya
 ekam vīraṇ kīreyyāsīti yāceti

Bodhisatto āha:

15. Evaṇ ce no viharataṇ antarāyo na hessati
 tuyhaṇ cāpi¹⁵ mahārāja mayhaṇ ca¹⁶ ratṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorattānaṇ accāye ti. 138.

Tattha evaṇce no ti sace mahārāja evam nūnē hutvā viharantaṇam am-
 hākaṇ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhaṇ cā²⁰ 'ti sace tuyhaṇ vā mayhaṇ vā²¹
 jīvitam pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma

¹ C¹ asi, B² āsanaṇ. ² C² -thalam, B² -talamhi. ³ B² nikkadhamāno. ⁴ C¹
 -pāsa, C² -pāsanto. ⁵ C¹ laddhāyapaccayā. ⁶ B² dahadaṇ. ⁷ C¹ add na. ⁸
 B² -kutho. ⁹ C¹ -cīrā. ¹⁰ C¹ -me. ¹¹ B² jīyare. ¹² C¹ tava. ¹³ B²
 evam te. ¹⁴ B² evaṇ. ¹⁵ B² vāpi. ¹⁶ B² mayhaṇ vā. ¹⁷ B² -dhana. ¹⁸
 C¹ -ima. ¹⁹ C¹ -yaṇ. ²⁰ B² -mā. ²¹ C¹ omitt vā, B² omitt mayhaṇ vā

Evam vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi mahārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiñ sabhagatṭhāne bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Himavantokāsaṃ eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araṇṇe vihāsi¹. Tassa pana 5 gatakālato patṭhāya te amaccā puna vinicchaye uisiditvā vilopaṃ karontā cintayimisu: „sace Mahābodhiparibbājako puna-gamissati jīvitam no n' atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-kāraṇaṃ kareyyāma“ 'ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „ime sattā paṭibaddhatṭhānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10 assa² idha paṭibaddhatṭhānaṃ“ ti, tato „rañño aggamaheṣīti“ ūtvā „ṭhānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya āgaccheyya, paṭigacce“ eva³ naṃ mārāpessāma“ 'ti te rājānaṃ etad avocaṃ: „deva ime divase nagare ekā⁴ kathā suyyatīti“. „Kimkathā nāma“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁵ devī ca 15 aṇṇamaṇṇaṃ sāsanaṇaṇaṃ pesessanti“⁶. „Kin ti katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkhasi'⁷ nu kho attano balena rājānaṃ mārāpetvā mama setacchattaṃ dātum ti, tāya pi 'ssa pesitaṃ: 'rañño mārāṇaṃ nāma mama bhāro. khippaṃ āgacchatu' 'ti“. Rājā tesam punappuna kathentānaṃ 20 saddahitvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti pucchitvā „deviṃ māretum vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā⁸ va „tena hi taṃ tumhe māretvā khaṇḍākhaṇḍiyaṃ⁹ chinditvā vaccakūpe khīpathā“ 'ti ā. Te tathā kariṃsu, tassā mārītabhāvo sakalanagare pākato ahoṣi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25 mātā mārītā“ ti rañño paccatthikā ahesuṃ. Rājā mahābhayappatto ahoṣi. M. paramparāya taṃ pavattiṃ sutvā cintesi: „ṭhāpetvā maṃ aṇṇo kumaṇṇe saṇṇāpetvā pitaraṃ khamāpetum samattho nāma n' atthi, rañño ca jīvitam das-sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta- 30 gāmaṃ pavisitvā manussehi dīnaṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ B'd vasi. ² B'd kbassa. ³ B'd -kacceva. ⁴ C's -am. ⁵ B'd add's kira. ⁶ B'd presentiti. ⁷ B'd sakkā. ⁸ C's -ttā. ⁹ B'd -kan.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamaṇapāde sukkhāpetvā niggandham katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kimkāraṇā³: „bahūpakāro⁴ me“ ti vacanaṭṭhāya. So taṃ cammaṃ ādāya anupubbena Bārāṇasīṃ gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
- 5 ghātakammam nāma dārunaṃ, taṃ vo na kātabbān ti, ajarāmaro satto nāma n’ atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ samagge karissāmi ti c’ eva āgato, tumhe mayā⁵ pahita-sāsanaena āgaccheyyāthā“ ti kumāre ovaḍitvā antonagare uyyānaṃ pavasiṭvā makkaṭṭacammaṃ attharivā silāpaṭṭe nisīdi.
- 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁶ te amacce ādāya tattha gantvā M-aṃ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi. M. tena saddhiṃ asammoditvā makkaṭṭacammam eva parimajji. Atha naṃ evaṃ āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhapetvā⁷
- 15 makkaṭṭacammam eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁸ bahūpakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro, ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ. ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ āhari vasanaṭṭhānaṃ sammajji abhisamācārikavattapaṭivattaṃ me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
- 20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharivā nisīdāmi c’ eva nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesam vādaḥhindanaṭṭhāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā taṃ pariyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹ nivatthapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin“¹¹ ti ā., taṃ amse
- 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“¹³ ā., tena cammena bhūmiyā sammaṭṭhapubbattā¹⁴ „vasanaṭṭhānaṃ sammajjatīti“ ā.. nipanna-kāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-kāle pādānaṃ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“¹⁵ me akāsīti“ ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ Ed addis gahetvā ² Ld -pesīti ³ Bds aId cammam ⁴ Ed -tam ⁵ Cks mayam. ⁶ Id addis lutvā ⁷ Bds akathetvā ⁸ Cks mahā ⁹ C* Bd tasca ¹⁰ Ck nivatta-. ¹¹ Bd nivutha- ¹² Bd -ran ¹³ Ed -tassa. ¹⁴ Bd sampañja-. ¹⁵ Ck vuttāvattapaṭi-.

pana attano dubbalacittatāy' assa maṃsaṃ khādin¹ ti ā.
 Taṃ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saṃnāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ: makkaṭaṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khāditvā cammaṃ gahetvā vicaratīti“ pāniṃ paharivā
 parihaṣaṃ² akaṃsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattāya mama cammaṃ gahetvā³ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tāva āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṃ kasmā paribhāsaṣīti⁴“. „Mitta-
 dūbhikamassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṃ
 kareyya tena⁵ kiṃ dukkatan“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce⁶ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-idha⁸ pāpena lippati. 139.
17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 140.
18. Attano ce hi vādassa aparādham vijāṇiya
 na maṃ tvaṃ garaheyyāsi. bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā. saṃgatyā 'ti saṃgatiyā, chaṇṇaṃ, abhi-
 cīnaṃ tam tam abhijātīṃ upazamanena. bhāvāya manuvattatīti bhāvena anu-
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṃ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṃ.
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbam piyaṃ vā kattabbam kusalaṃ vā, kubbati
 karoti, kuvīdhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṃ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṃ saṃkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati parinamati tattha sukham dukkham patisaṃvedeti
 akāmako pāpakāṃ vā puññaṃ vā karotīti vadasi, ayaṃ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṃ sante akāmakaraṇīyasmiṃ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti. so ce ti so ahetukavādasanikkhāto tava bhāsītatho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpakā ahetupaccayā¹⁸ sattā sam-
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṃ patisaṃvediyantīti idaṃ bhoto vaca-

¹ B^d -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ B^d ādāya ⁴ Cl. parihā-. B^d
 -hāsatīti. ⁵ B^d adds saddhīm. ⁶ B^d te ⁷ C^{ks} -gacca. ⁸ B^d kvacidha? ⁹
 C^{ks} -e for -eva? ¹⁰ C^{ks} ve ¹¹ C^k sāte, C^s sāce ¹² B^d -no ¹³ C^{ks} papako.
¹⁴ B^d -no. ¹⁵ B^{ds} akate pāpe na lippati ¹⁶ C^k hā-. ¹⁷ B^{ds} ca. ¹⁸ Id
 ahetuka-. ¹⁹ B^d -ti ²⁰ so B^s. C^{ks} vodayantīti. B^d omits vo-.

maṃ saccam ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāṇiya
ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhāṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kim-
kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā¹ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-
samseyyāsi, attano pana vādaṃ ajānanto maṃ garahatīti².

5 Evam M. taṃ nigganhitvā appaṭibhānaṃ³ akāsi. So pi
rājā parisati⁴ maṃkubbhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa
vādaṃ bhinditvā issarakaṛaṇavādiṃ āmantetvā⁵ „tvaṃ
āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṃ⁶
sārato pacesīti“ vatvā ā.:

- 10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasanaabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakaṃ
niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.
20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 143.
15 21. Attano ce hi vādassa aparādhāṃ vijāṇiya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Itattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-
siyā jīva tvaṃ gorakkhenā⁸ ti evam sabbalokassa jīvitam⁹ saṃvīdabhi⁹ vicāreti¹⁰
iddhiviyasanaabhāvaṃ ca¹¹ issariyādibhedā iddhiyo ca nātivināsādikam
20 vyasanaabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹¹ kammaṃ yadi¹² issaro va¹³
kappeti¹⁴ karoti, niddesakārīti yadi tassa niddesaṃ ānattim eva¹⁵ yo ko
puriso karoti evam sante yo koci pāpakaṃ karoti tassa issarena katattā issaro
va tena pāpena lippati, sesaṃ purīmanayen¹⁶ eva veditabbam, yathā ca idha
evam sabbattha.

25 Iti so ambato va¹⁶ muggaraṃ gahetvā ambaṃ pātentō
viya issarakāraṇen¹⁷ eva issarakāraṇavādaṃ¹⁷ bhinditvā pubbe-
katavādiṃ āmantetvā „tvaṃ āvuso maṃ kim paribhāsasi
yadi pubbekatavādaṃ saccam maññasīti“ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetu¹⁸ sukhadukkhāṃ nigacchati
30 porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ tam eso muccate iṇaṃ,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha¹⁹ pāpena lippati. 145.

¹ C^{ks} kasmā. ² C^{ks} -sīti. ³ B^d -nam. ⁴ B^d paribhāsati. ⁵ C^{ks} omit āmantetvā.

⁶ C^{ks} -nimmitavādaṃ. ⁷ C^{ks} -e. ⁸ C^{ks} omit jīvitam ⁹ C^{ks} -hāti. ¹⁰ B^d vitar-

¹¹ C^{ks} -nam. ¹² B^d add sabbaṃ. ¹³ C^{ks} ca. ¹⁴ C^{ks} -ati. ¹⁵ B^d adds seso

¹⁶ B^d ca. ¹⁷ C^{ks} -nam-. ¹⁸ C^{ks} -tamhetu. ¹⁹ B^d kvameva, B¹ kocidha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo² na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhavē katakammaṃ¹ 5
kāraṇen' eva, tameso mucceate innaṃ ti yo vadhabandhanūddihi dukkhaṃ pā-
punāti yadi so yaṃ tena porāṇakaṃ katam pāpaṃ taṃ idāni innaṃ mucceati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakainamokkho³, anena hi makkatena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṇṇa samāno hutvā⁴ khādito bhavissāmi, sv-āyaṃ idha
makkatattam patto mayā⁵ paribbājakattam pāttena māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippati.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā ucchedavādiṃ abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādīni vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthīti
maññamāno kasmā maṃ paribhāsaṣīti⁸“ santajjettvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya⁹ rūpaṃ sambhoti pāṇinam
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹⁰ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹¹ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹² pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹³ na ca pāpako
bhoto ce¹⁴ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti pathaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumahābhūtiṃ hi ayaṃ puriso yaḍā kālāṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamaṃti āsandipaṇḍamā purisā matam
ādāya gacchanti yāva ālāhaṇā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthiṇi bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bā -e. ³ Bā esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha inato makkho. ⁴ Bāś
add māretvā. ⁵ Cks mayam. ⁶ Bā thatvā. ⁷ Bā katā for gatā? ⁸ Bā -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Cks -tāyaṃ. ¹² Bā kvacidha, Bs kocidha. ¹³
Ck -ne. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bā anupag- ¹⁶ Bāś -nātassa ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ Bā
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehi. ²⁰ Bā omits vā.

bhasmantābhūtiyo¹ dattupaññattam² yadioam dānaṃ tesāṃ tucchā musāvillāpo³ ye keci atthikavādāṃ vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁵ ca kāyassa bhedā uccijjanti vinassanti na honti⁶ param maraṇā ti imaṃ dīthim patitthapeti. idhevā⁷ ti imasmiṃ yeva loke jīvo jīvati. pecca pecca⁸ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto zativasena idha anāgantvā tatthi⁹ eva paraloke vinassati uccijjati, evam uccijjamāne lokasmiṃ ko idha pāpena lippati

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjavādiṃ
 āmantetvā „tvam āvuso ‘mātāpitara māretvā attano attho kā-
 tabbo’ ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasīti“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:

mātaraṃ pitaraṃ haññe atho⁵ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haṇeyya putte ca dāre ca attho ce⁶ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pātho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍitā
 mayam attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsema¹³ ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evam āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹³ kori attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbam haṇeyya vā¹⁴ ti vadanti, tvam pi tesam aññatara ti

Evam tassa pi laddhiṃ patitthāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāseṇto ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁵, mittadūbbhi hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā¹⁶ ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.

25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhāṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha. ambho khattavidhā¹⁹, amhākam pana ācariyā evaṃ vannaṇanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākham vā paṇnam vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tuccha-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo
⁴ Cks -e ⁵ Bā adds uccajjati ⁶ Cks -am ⁷ Bā vie-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks
 me. ¹⁰ Bā -vijjā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti- ¹² Ck Bā -a ¹³ Cks -e. ¹⁴
 Cks haṇeyyathā ¹⁵ Bā bhindeyya ¹⁶ Bs -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e ¹⁸ Ck me,
 Cs ve ¹⁹ Bs -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya

kimkāraṇā: mittadūbho hi pāpako, tvam pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho aho si. tasmā sace p' esa mayā hato tathāpi attho me sambaleṇā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-bhesu² nippaṭibhānesu³ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvam ime pañca raṭṭhaviropake mahācore gaḥetvā vicarasi, aho si⁴ bālo⁵. evarūpānaṃ pi⁶ saṇisaggena puriso ditṭhadhammikaṃ pi samparāyikaṃ pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā raṇṇo dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10
pubbekatī⁷ ca ucchedī yo ca khattavidho naro. 157.

35. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino.
kareyya tādiso pāpaṃ attho aññaṃ pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca ditṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam pi pāpaṃ kareyya yo c' assa⁹ vacanam sunāti tam aññaṃ pi kāraye.
dukkhanto⁸ ti evarūpehi asappurisehi saddhiṃ saṇisaggo idhaloke pi¹⁰ para-loke pi dukkhanto⁶ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsanattham 'yāni kānici bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato' ti suttam āhari-tabbāni, Godhajāta-Saṇjīvajāta-Akittujātakādīhi¹¹ pi cāyam attho dīpetabbo 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaḍḍhento ā.:

36. Urabbharūpena vak' āsu pubbe
asamkito ajayūthaṃ upeti,
hantvā urāṇiṃ¹² ajiyaṃ ajaṇ ca
citrāsayingvā¹⁴ yenakāmaṃ paleti. 159. 25

37. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁴
chadanāṃ katvā¹³ vañcayanti¹⁵ manusse
anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca.
rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā^s nisinnuesu. ⁵ Bā omits si
⁶ Cks -ā. ⁷ Cks hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, B^s katti ⁹ Bā^s dukkhaṇḍho. ¹⁰ Bā
yvāyāni, omitting cassa. ¹¹ Cks -loka, omitting pi ¹² Cks -kaṇi-kaṇi-, Bā
-ākatti- ¹³ Bā uraṇi, B^s uraṇi ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Cks -ye. ¹⁶ all
hree MSS. -i.

- pariyāyabhattaṇ ca apānakattaṇ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṇ atho aññaṇ² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuṇ ca apavadanti⁵
[ye] parakāraṇ⁶ attakāraṇ [ca]
ye tucchaṇ samavaṇṇayūṇ, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino.
10 kareyya tādiso pāpaṇ atho aññaṇ² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṇ nāssa⁷ kammaṇ kalyāṇapāpakam
na bhare vaḍḍhakiṇ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṇ atthi kammaṇ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vaḍḍhakiṇ. 165.
43. Yadi vassasataṇ devo na vasse na himaṇ pate
ucchiḍḍeyya ayaṇ loko vinasseyya ayaṇ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassatī devo himaṇ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti raṭṭhaṇ ca pallate ciraṇ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavaṇ ce taramānānaṇ jiuhaṇ gacchati puṇḍavo (supra $\frac{222}{21}$)
sabbā tā jiuhaṇ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṇ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce adhammaṇ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṇ dukkhaṇ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavaṇ ce taramānānaṇ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṇ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammaṇ carati pag eva itarā pajā,
sabbam raṭṭhaṇ sukhaṇ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhaṇ phalino āmaṇ chindati yo phalaṇ
rasaṇ c' assa na jānāti bijaṇ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā -cārā. ² Cks -e. ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ so Cks; Bā
ahetuṇca avindiye. ⁶ Cks pakā-. ⁷ Bā nassa. ⁸ Bā labhati. ⁹ Ck -seyyasi.
Cs -siyyasi, Bā cānuphusiyati. ¹⁰ Bā pāleti ciraṇ. ¹¹ Cks omit pi.

50. Mahārukkūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkūhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bijaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati 5
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175.
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhihi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame himsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalikare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāvarakhettaññū saṃgāme katanissame³
ussite himsayāṃ⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo himsaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyaṃ hanti adūsikaṃ 15
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180.
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na himseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmaṇte sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nīpātamattaṃ,
j v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa nañgutthamattam
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthiṃhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattva urāṇikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chadanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacanā¹⁴ hitakāmā viya
hutvā lokanaṃ vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesaṃ chādanaṃ dassanattbaṃ vuttam,
ekacce hi mayaṃ anāsakā na kiñci¹⁶ āharema 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayaṃ tbaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanaṃ, aññesaṃ ukkūti-
kappadbānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkūtikā gacchanti, aññesaṃ sattāha- 30

¹ Ck bhisaṃ, Cs bhimsaṃ. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame ⁴ all tbree MSS.
hisayaṃ. ⁵ C* Bā hīsam ⁶ Bā saṃyame ⁷ Bā -riyo. ⁸ Ck pavane, Cs
pavasate. ⁹ Bā -āssu ¹⁰ Bā assu. ¹¹ Ck -sakkimbī. ¹² Bā ura-. ¹³ Cks
omit ta- ¹⁴ Bā -nādihi ¹⁵ Bā -anti. ¹⁶ Cks kañci.

dasāhādīvārabhojanasamkhātam¹ pariyaḥabbhattam chadanam. apare apānakattā honti, mayam pāniyaṃ na pivāma 'ti vadanti. arahanto vadānā ti pāpācarā² butvāpi mayam arahanto ti vadantā vicaranti, ete³ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁴ ditthigatikā nāma sabbe pi ete asappurisā. 5 yāhū⁵ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyaṃ nāssā⁶ 'ti mahārāja sace nānasampannam⁷ kāyikacetasikaṃ viriyaṃ na bhavēyya, nabhare ti evaṃ sante vadḍhakim vā aññe vā kārake rājā na poseyya. na pi yantānīti na pi tehi sattabhūmikapāsādādīni yantāni kareyya⁸. kimkāraṇā: viriyassa c' eva kammassa ca abhāvā, ucchijjeyyā⁹ 'ti mahārāja yadi ettakam kalam n' eva⁹ 10 devo vasseyya na himam pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayam loko ucchijjeyya, ucchedavādīnā kathitanīyāmena pana ucchedo nāma n' atthi. pallate¹⁰ ti jālayati¹¹, gavaññe ti catasso gāthā rañño dhammadesanattham eva vuttā. tathā mahārukkhaṣṣā¹² 'ti jōdikā, tattha mahārukkhaṣṣā¹³ 'ti madhuraambarukkhassa, adhammuenā¹⁴ 'ti agatigamanena, rasaṃ ca na jānātīti adhammiko 15 rājā ratthassa rasam ojaṃ na jānāti āyasaṃpattim na labhati. vinassatīti suññam hoti. manussā gāmanigame chaḥḥetvā paricantam pabbatavisamaṃ bhajanti, sabbāni āyasmukhāni pacchijjanti, sabbosadhihīti sabbehi mūlatapannapupphaphalādīhi¹² c' eva sappinavānītādīhi ca osadheli virujjhati. nāssa¹³ tāni sampajjanti, adhammikarañño hi pathavi nirojā hoti, tassā 20 nirojatāya osadhānam viriyaṃ¹⁴ na hoti, tāni rogaṃ vūpasametum na sakkonti. iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti¹⁵ nigamavāsikutimbike, himsan¹⁶ ti himsanto¹⁷ pīlanto¹⁸, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpanamukhathalapathavānījā¹⁹ te himsanto. ojadānabalikāre²⁰ ti tato tato²¹ bhaṇḍāharaṇa-sumkadānavasena ojadānam c' eva²² chabbhāgadasabhāgādibhedam balim ca karonte, sa kosena²³ 'ti so ete himsanto adhammikaṛājā dhanadhaññā parihuyanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmim imasmim²³ thāne vijjhittum vattatīti evaṃ pahāravaraṇaṃ khettaṃ jānante²⁴ dhanuggahe. samgāme katanissame²⁵ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññite²⁶ mahāmatte. himsan²⁷ ti evaṃ rūpe sayam vā himsanto parehi 30 vā himsāpento²⁸, balenā²⁹ 'ti balakāyena²⁹, tathāvidham hi rājānam ayam bahūpakāre attano rajjādāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti. tatheva isayo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitagune³⁰ ābbajite akkosaṇapaharaṇā-

¹ Ck sattāham- -tā, Bd sattāhadayāhaphānītabho-. ² Bds pāpācarā ³ Cks yepīne. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bds yamāhu ⁶ Bd nassā ⁷ Bd sampayuttam ⁸ Bds kā- ⁹ Cks na ¹⁰ Cks pallato, Bd pālite, B* pālayate. ¹¹ Cks palāyati. ¹² Cks mūlenaca-, Bd mūlakacapatta-. ¹³ Bds nassa. ¹⁴ Bds oja ¹⁵ Cks omit ti, Bd reads negamehīti ¹⁶ Ck Bd hisan ¹⁷ C* Bd his- ¹⁸ Bds pīlento. ¹⁹ Bds āyānam mukhānamthalajala- ²⁰ Bds -kāre ²¹ Cks only one tato ²² Bds ojanameva ²³ Bd omits one im- ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bds -niyame ²⁶ Ck omits te ²⁷ Ck bisan, Bd hisayan ²⁸ Ck himsapanto, Cs himsanto ²⁹ Bds add tam ³⁰ Ck isita-.

dīhi himsanto¹ adhaummacāriko rājā kāyassa bhedā apāyaṃ eva upeti, sagge nibbattituṃ na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṃ hanti adūsikaṃ ti attano bāhuchāyāya vaddhitaṃ puttadhītāhi ca² samvaḍḍhaṃ³ sīlavatibhariyaṃ mittapatirūpakānaṃ corānaṃ vacanam gahetvā māreti, luddaṃ pasavate thānaṃ ti so attano nirayūpapattim pasavati nipphādeti, puttehi⁵ eā 'ti imasmiṃ yeva attabbhāve attano puttehi saddhimi virujjhatīti; evaṃ assa so tesāṃ pañcaunaṃ jātaṇaṃ kathaṃ gahetvā deviyā mūritabhāvaṃ puttanaṃ viruddhabhāvaṃ⁴ sandhimukhe⁵ coraṃ cūlāya gāhanta viya kathesi, M-assa hi tesāṃ amaccānaṃ niggaṇhanaṃ ca dhammaadesanaṃ ca deviyā tehi⁶ mūritabhāvassa ca⁷ āvikananattaṃ ca tattha⁶ anupubbena kathaṃ āharitvā¹⁰ okāsaṃ katvā etaṃ attham kaṭhesi; rājā tassa vacanaṃ sutvā attano aparādhaṃ jāni, atha naṃ M. ito patṭhāya mahārāja evarūpānaṃ pāpakānaṃ kathaṃ gahetvā mā puna evarūpaṃ akāsi vativā ovadanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammikenā balinā apilento janapade dh. careyya, sūmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya,¹⁵ atthāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaṃ aribhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na viññaseyya dhītaro yuttatṭhāne¹² patitṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā samā pariharanto bhariyaṃ issariya-vossaggaalamkāradānasammānañādīhi anuggahanto¹³ puttadāre samaṇ¹⁴ careyyā 'ti. sa tādiso ti so tādiso rājā paventiṃ abhiniditvā dhammena²⁰ samena r. kārento rājānāya rājatejasa sāmante¹⁵ sampakampeti tāseti caletī¹⁶, Indo vā 'ti idaṃ opammatthaṃ vuttam, yathā asure jetvā abhigāhita¹⁷ thitakālaṃ patthāya asurādhipo ti samkham gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tathā kampetīti

Evaṃ M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko-²⁵ sāpetvā ovaditvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito patṭhāya atuletvā paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „ahaṃ bhante³⁰ tumhesu⁻¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ kathaṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Cks Bā hisanto ² Cks va. Bā omits ca ³ Bā samvaḍḍhaṃ. Cks savaḍḍham
⁴ Cks virujjha-. ⁵ Ck -o. ⁶ Ck teme, Cs te ⁷ Bā omits ca. ⁸ Cs tasmā,
C tassamā. ⁹ Cks -sā ¹⁰ Bā paṭi- ¹¹ Bā dadanto. ¹² Cks putta- ¹³
Cks anuga-. ¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck samanasantam. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā
abhibhavi-. ¹⁸ Bā va. ¹⁹ Ck sampatibhūto, Cs sammatibhūto. Bā sampatta-
bhūte sineruto ²⁰ Cks -ti. ²¹ Cks -he. ²² Cks -esaṃ ²³ Bā omits e-.
²⁴ all three MSS kari, Bā adds ito

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi tesam¹ hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātum na labbhā“ ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe² katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiṅcanehi³ avamānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasiṭvā „appamatto hohīti“ rājānaṃ ovaditvā Himavantam eva gantvā jhānābhīṇṇaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloṇṇakūpaṇaṃ ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁵ eva pubbe pi T. pañṇavā yeva
10 paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā Purāṇakassapa⁶- Makkhaligosaḷa- Pakudhakaccāna⁷- Ajitakesakambali-Nigaṇṭhanāthaputtā ahesuṃ. piṅgalasunakho⁸ Anando. Mahābodhi-paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakaṃ. Pañṇāsanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

¹ Ck^a naṃ. ² so Ck^a; Cs B₂ sabbassaharane. ³ so Ck^a; B₂ -gomayāsitaṅcanehi.

⁴ B₂ -ā. ⁵ so all three MSS for pūrāṇa-. see E. Müller, Palī Proper Names in J. P. T. S. 1888, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck^a kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11. ⁷ B₂ siṅgala-.

XIX. CHATTHINIPATA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā satam dammiti. Idam S. J. v. nekkhamma-
pāramim² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramim²
vaṇṇetānaṃ³ bhikkhūnaṃ majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān’ eva
pubbe pi T. mahābhinnikkhamanaṃ nikkhanto yevā” ’ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchisiṇim nibbatti. nāmagahaṇadivase c’ assa Arin-
damakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa jātadivase yeva
purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti ’ssa nāmaṃ karimsu. 10
Te ubho pi ekato vadḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayāsippaṃ ca desacārittaṃ ca jānissāmā”
’ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasim patvā rājuvvyāne
vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Tam divasaṃ ca 15
ekacce manussā „brāhmaṇavācānakaṃ karissāmā” ’ti pāyāsaṃ
paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā
gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa
paññattāsane suddhavattham atthaṭam ahoṣi Sonakassa ratta-
kambalaṃ. So tam nimittam disvā „ajja⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1 Cfr. IV p. 37. III p. 238 1 Bā ta-. 2 Bā nikkhama- 3 Bā vannayan-.

4 Bā vñj. 5 Bā paññāpetvā 6 Bā -e 7 Bā add me.

makumāro Bārāṇasiyaṃ¹ rājā bhavissati, mayhaṃ pana senā-
 patitṭhāuṃ dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabbhattakiccā
 uyyānaṃ eva āgamaṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 5 sattamo divaso hoti, aputtakāṃ rājakulāṃ. amaccādayo sasī-
 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikāṃ gamissasīti“³
 phussarathāṃ vissajjesuṃ, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānaṃ gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 aṭṭhāsi. Bo. maṅgalasilāpaṭṭe sasīsaṃ pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi. so turiyasaddaṃ sutvā „Arinda-
 10 massa phussarathāṃ⁴ āgacchati, ajja ayaṃ⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitṭhānaṃ dassati, na kho pana mayhaṃ issariyen’ attho,
 etasmiṃ gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne aṭṭhāsi. Purohito uyyānaṃ pavisitvā M-aṃ ni-
 pannakāṃ disvā turiyaṇi paggaṇhāpesi⁶, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokaṃ nipajjitvā utṭhāya silāpaṭṭe pallamaṃkena nisīdi,
 atha naṃ purohito añjalini paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kiṃ aputtakāṃ rājakulan“ ti. „Evaṃ devā“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha naṃ te⁷ tatth’ eva abhisī-
 citvā rathāṃ āropetvā⁸ mahantena parivārena nagaraṃ pave-
 20 sesuṃ, so nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pāsādaṃ abhiruyha⁹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāraṃ na sari. So pi tasmiṃ
 nagaraṃ pavitṭhe¹⁰ āgantvā silāpaṭṭe nisīdi, ath’ assa purato
 bandhanā¹¹ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsaṃ pati, so taṃ
 disvā va „yath’ ev’ etaṃ tathā mama pi sarīraṃ jaraṃ patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanaṃ patṭhapetvā pacceka-
 bodhiṃ pāpuṇi, taṃ khaṇaṃ ñev’ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgaṃ pātur ahoṣi, so „n’ atthi dāni puuabbhavo“
 ti udānaṃ udānento Nandamūlakapabbhāraṃ agamāsi. M. pi
 cattālisaṃmattānaṃ saṃvaccharānaṃ accayena saritvā „kahaṃ
 30 nu kho me sahāyo Sonako“ ti¹² punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī ² Bā casī-. ³ Bā -tīti. ⁴ Bā -tho. ⁵ Bā ajjesa. ⁶ C^k turiyaṃ
 nigga-. ⁷ Bā omits te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā -rūyiso ¹⁰ Bā adds pacchā.

¹¹ Bā vanda for vanṭā. ¹² Bās add sonakāṃ

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhitvā alaṃkatamahātale
rājapallāṃke nisinuo gandhabbanāṭanaccekādiparivuto¹ sam-
pattiṃ anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukatṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahaṣṣaṃ“ ti ekaṃ udānaṃ⁴
abhisamkharitvā gītavaseṇa udānento paṭhamāṃ g. ā.:

Kassa⁵ sutvā sataṃ dammi sahaṣṣaṃ datṭhu⁶ Sonakaṃ,

ko me Sonakaṃ akkhātī⁷ saḥāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti⁸.

Ath’ assa mukhato luṇcantī vīya gahetvā ekā nāṭakitthi taṃ
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ“ ti⁹
sabbā orodhā gāyīṃsu, anukkamena nagaravāsīno pi janapada-
vāsīno¹⁰ pi taṃ eva gītaṃ gāyīṃsu, rājāpi punappuna taṃ eva
gītaṃ¹¹ gāyati. Paṇṇāsaṃattānaṃ saṃvaccharānaṃ accaṇṇa
tassa¹² bahū¹³ puttadhītarā ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹⁴ nāma ahoṣi. Tada¹⁵ Sonakapaccakabuddho „Arinda-
mārajā maṃ datṭhukāmo, gacchāmi ‘ssa kāmesv-ādīnavaṃ’¹⁶
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁷ uyyāne nisīdi. Tada¹⁸ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane¹⁹ dārūni uddharanto punappuna²⁰ gītaṃ gāyi. Atha²¹
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ²² aññaṃ agāyitvā ekaṃ
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jāuāmi
bhante ti²³, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²⁴
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²⁵. „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti.
„Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath’ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā, uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā -bhavanto ³ Bā dassāmi ⁴ Bā ta-.

⁵ Bā diṭṭhi. ⁶ Bā -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - - ti wanting in Cks ⁸ Bā -dā ⁹ Bā omits gī-. ¹⁰ Bā paṇassa. ¹¹ Cks -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāseṇāgantvā ¹⁶ Ck adds rājā. ¹⁷ Ck rāja ¹⁸ Bā -nap-. ¹⁹ Bā adds taṃ ²⁰ Bā adds katham. ²¹ Bā omits ti. ²² Bā add naṃ ²³ Cks omit ti

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ rañña
saddhiṃ gāhi¹. rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kiṃ te
dārūhi, vegena yāhiti². So „sādhū“ ’ti taṃ: paṭigītaṃ uggaṇ-
hitaṃ vanditvā „bhante yāvahaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh’ eva
5 hothā“ ’ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi³, ajja taṃ daḍḍhabhāvato mo-
cessāmiti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, ’eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ’ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ṭhito’ ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ ’ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ⁴ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ ’ti. „Deva na imasmiṃ ṭhāne gāyāmi, nagare⁵
pana bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpettha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“ ’ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti“. Tato rājā paṭhamāṃ
gāyanto

1. Kassa⁶ sutvā sataṃ dammi sahaṃsaṃ daṭṭhu⁷ Sonakaṃ,
20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukathāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
vasanattḥānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū ti⁹ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā dittho ti disvā ārocentassa kassa⁷ sahaṃsaṃ dammīti.

Evam rañña paṭhamāṃ udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
25 paṭigītabhāvaṃ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī māṇavako daharo pañcacūlako¹⁰:
mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṃsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ.
aham¹¹ Sonakam akkhissam sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³. tam pi mayham eva dehi, yaṃ disvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kara. Bd -rotu. ³ Bd gītapatigītaṃ. ⁴ Bd -ramajhe.

⁵ Bd ta- ⁶ Bds dittha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bd -īti. ⁹ Bd dithanti. ¹⁰ Cks add ti.

¹¹ Bd ahante ¹² Cks nam ¹³ Bd -ti.

aabassam dammāti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, ahañ te tañ piyasahāyañ idāñ² eva parakkhato va ayañ so ti ācikkhissan ti, itoparañ suviññeyyañ sambandhagāthā pālinayen³ eva veditabbā.

3. Katarasmim [so³] janapade raṭṭhesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako diṭṭho tam nie akkhāhi pucchito. 3.
4. Tav⁴ eva deva vijite tav⁵ ev⁶ uyyānabhūmiyā
ujuvaṃsā⁵ mahāsālā nīlobhāsā manoranā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññonānissitā.
tesaṃ mūlasmiñ Sonako jhāyati anupādāno⁷
upādānesu lokeṣu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5.
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā.
kārapetvā samam muggaṇi agamā yeva Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmiñ gantvāna vicaranto brahāvane
āsinañ Sonakañ dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṃsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15
samānā ti nīlameghasadiśā, rammā ti ramanīyā, aññonānissitā ti
sākhāhi sākham mūhehi ca mūlam samsibbitvā⁸ thitā, tesaṃ ti evaṇupānaṃ tava
uyyānavane sālanaṃ hetthā⁹, jhāyatīti lakkhanūpanijhānaārammanūpanijhāna-
sāṃkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādāna-rahito¹⁰, dayhamā-
nesu⁷ ti ekādasahi aggāhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggā nibbha- 20
petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamūle silāpatte
nisiṃso esa te sahāyo kañcanapattimā viya sobhamāno patimānetti, tato ca
ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanani sutvā Sonakapacceka-
buddham paṣissāmīti caturaṅgiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmim mahante vanasande vicaranto tassa santikam 25
gantvā tañ āsinañ addakkhi, so tañ avanditvā¹¹ ekamantañ nisīditvā attano¹²
kilesābhiratattā¹³ tañ kapaṇo ti maññamāno imam g. ā :

8. Kapaṇo vatāyañ bhikkhu muṇḍo saṃghātipāruto
amātiko apītiko rukkhamaṇasmiñ jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimittāpītiko kāruṇāpattatto jhāyatīti¹⁴. 30

9. Imañ vākyañ nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammañ¹⁶ kāyena phassayañ¹⁷. 9.

¹ B^d -ti. ² C^k yo. ³ C^k tattha so. ⁴ C^k tam. ⁵ C^k ujuvaṃsā ⁶ so all three MSS. ⁷ upādānesu lokeṣu is wanting in C^k, and has been added in B^d
⁸ C^k simbitvā. C^s sibbitvā, B^d saṃsibbetvā. ⁹ B^d adds sandhāya ¹⁰ B^d nādi-
vira-. ¹¹ B^d va-. ¹² B^d -nā ¹³ C^k -rattā, C^s -ratta ¹⁴ C^k -sīti ¹⁵
B^d -je. ¹⁶ C^k -a ¹⁷ C^k pa-. B^d pu-. B^s phu-

10. Yo ca dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha imaṃ ti tassa kilesābhiratassa pabbajjaṃ arocantassa¹ imaṃ
pabbajjāgarahanavacanaṃ² sutvā, etadabravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāseṇto
5 etam abravī, phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamaggadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kaṇṇo nāma na hotīti dassento evaṃ ā.. niraṃkatvā ti attabhāvato
niharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṃ pāpānaṃ karanena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānaṃ⁷ patitthābhāvena pāpaparāyano.

Evam so B-aṃ garahi, so attano garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottaṃ kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ. Kāsiraṇṇā ti maṃ vidū.
kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā 'ti g. ā. 11.

Tattha kacceti⁷ amhākaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmim uyyāne vasato sukhavihāro ti pucchī.

Atha naṃ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṃ
dha aññatrapī vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthīti“
vatvā tassa samaṇabhadragāthā nāma ārabhi:

12. Sadāpi⁸ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṃ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiya¹⁰,
paraniṭṭhitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa ratṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamaṃ¹⁴ bhadraṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi dayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ C^{ks} ār-, B^d ār- corr. to ar-. ² B^d jjaṃgarahava-. ³ C^{ks} pa-, B^d plu-.
⁴ B^{ds} phussayanto, C^{ks} passanto ⁵ B^{ds} add pāpa parāyano ti. ⁶ B^d ka-. ⁷
B^{ds} kiñci ⁸ C^k bhadra pi, read bhadram api adhanassa throughout? ⁹ B^d C^s
op-. ¹⁰ C^k natumhenakālo-, C^s natumhenakalo-, B^{ds} -kumbhi-. ¹¹ B^d -a. ¹²
C^{ks} bhutt-. ¹³ C^s B^d -ampi. ¹⁴ B^d adds pi.

17. Chatṭham¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
ratṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahīratha². 17.
18. Sattamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitam maggam ye c' aññe pāripanthikā³
pattacīvaram ādāya sotthim gacchanti subbatā. 18. 5
19. Atṭhamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yam yam disam pakkamati auapekho va gacchatiti. 19.

Tattha anāgārassā⁴ ti uahārīja gharāvāsāni pahāya anāgāriyabhāvaṇi
pattassa adhanassa akiñcanassa bhikkhuno sabbakālam bhadram eva, na tesāni
ti mahārāja tesam adhanānam bhikkhūnam na kotthāgāre dhanadhaññāni upenti¹ 10
na kumbhiyam na pacchiyam, te pana subbatā pariniruttam paresam ghare
pakkaṃ āhāram saṃghātīparutā kapālam ādāya gharapatipātīyā esantā⁵ pari-
yesantā⁶ tena tato laddhena⁷ tam āhāram navatnam pāṭikulyānāni vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiyā⁸ yāpenti, anavajjo⁹ piṇḍo¹⁰ bhut-
tabbo¹¹ ti vejjakamādikāya anesantāya vā kuhinālapanānēmittikatānippesi- 15
katālabhena lābham niṇṇisānatā¹² ti evarūpena micchājīvena vā¹³ uppādītā-
pi¹⁴ cattāro paccayā dhammena samena uppaditāpi apaccavekkhitvā paribhuttā¹⁵
vā¹⁶ sāvajjapiṇḍo nāma, anesamāni pahāya micchājīvam vajjetvā dhammena
samena uppaditā paṭisamkhā yoniso cīvaram patisevāmīti vutte nayena paccavekkhitvā¹⁷
anavajjo¹⁸ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo 20
paribhuñjitabbo yaṃ ca evarūpam anavajjam¹⁹ piṇḍam bhuñjamānam paccaye
nissāya koci appamattako pi kilesa na uparodhati na pīleti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppaunapiṇḍo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapiṇḍo
nāma, ekantato pana khīnāsavassa piṇḍo nibbutapiṇḍo nāma, kiñkāraṇā: so hi 25
theyyaparibhogo inaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogo ti imeṣu ca-
tūsu paribhogesu sāmiparibhogavasena¹⁹ bhuñjati tanhādāsavyatam²⁰ atīto
sāmi hutvā patibhuñjati na tau paṭipaccayā koci appamattako pi
kilesa uparodhatīti, muttassa ratṭhe carato ti upatthākakulādisu alagga-
mānassa²¹ chinnavalāhakassa viya Rihumukhā muttavimalacandamaṇḍalassa 30
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rāgasāṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi²² samsattho viharati sahasokī sahanandi²³ ekacco mātāpitusu
alaggamānaso vicarati eko nagaravāsidadhara²⁴ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ Bā adds pi. ² Cks abhi-, Bā abi-. ³ Bā pariganthikā ⁴ Cks op-. ⁵ Ck etassa, Bā esanā. ⁶ Bā -sanā. ⁷ Bā add piṇḍena ⁸ Cks -im. ⁹ Bā -a. ¹⁰ Ck pa, Cs pi. ¹¹ Bā bhettabbo, Cks bhuttabbo. ¹² so C; Ck -nakatā, Bā jigisānatā. ¹³ Cks omit vā. ¹⁴ Cks -tāhi, Bā -tāya pi. ¹⁵ Bā -tto ¹⁶ Bā omits vā ¹⁷ Bā add paribhutto va ¹⁸ Bā -a ¹⁹ Bā adds tam. ²⁰ Bā tanhāyadāsabyam. ²¹ Bā -nasassa. ²² Bā -esu. ²³ Ck -ki nandi, Cs -sokī sam-gaundi, Bā sahasokī sahanandi, Bā -sokim honandi. ²⁴ Bā nagaragāmavāsi.

- bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi babuparikkhāro hoti so mā me² harinūsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upatthākakule nikkhipati, atha nagaramhi dayhamāne asukakule nāma aggi uṭṭhito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakunavattaini pūreti
- 5 kāyapatibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādīsassa na kiñci aḍaybatha, ten' assa pañcamāni hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānāmbi ayam eva vā pāṇho, ahīrathū⁵ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā rattham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme tbaṇṇam vilumpati⁶ hīrati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapatibaddhaparikkhārassa na kiñci ahiratha
- 10 tassa⁸ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe pāripantthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu thānesu suññagahanattāyā thapitā pāripantthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam anu; akūram suññikānam asuññikānam mattikapattam c' eva katadalhikammaparibhaṇḍam¹⁰ paṇṇasukūlacīvarān ca appagghāni kāyabandhanaparissāvanasūcivāsissatthakāni cā 'ti sabbe pi attha parikkhāre¹¹ kāyapatibaddhe katvā maggaṃ patipanno kenaci avihetbiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhanīyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti suññikāni kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantūnam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchati¹⁴ kāyapatibaddhato¹⁴ atirekassa vihāre patissamītassa
- 20 kassaci parikkhārassa abhūvā vasanatthūnam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disam gantukāmo hoti tam gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitūnam dvinnam kulaputtūnam vullāhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccakabuddho attha samanabhadrakāni¹⁷ ka-
thesi, tato uttarim pana satam pi sahasam pi aparimāṇāni
25 samanabhadrakāni¹⁸ esa kathetum samattho yeva, rājā pana
kāmbābhiratattā tam¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham sa-
manabhadrakehi attho n' atthīti“ attano kāmadhivimuttitām²¹
pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvaṃ bhikkhu pasamsasi,
30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
21. Piya me mānusa kāma aho divyāpi me piyā,
atha kena nu vaṇṇena ubho loka labhāmase ti. 21.

¹ Cks so ² Bā adds coro ³ Bā adbhikāni. ⁴ Bā pi ⁵ Bā ahinda- ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīratbassa, Bā ahir- ⁹ Bā parigañhikā ¹⁰ Es -dalha-, Ck -dalhīcevaḥbandam. Bā -dalbhikammaparibhaṇḍam. ¹¹ Cks -ra, Ck -rā. ¹² Bā -hedha- ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -bandhato. ¹⁵ Bā -tīti ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo. ¹⁸ Bā -bhadra-gāthani. ¹⁹ Bā tassa ²⁰ Ck Bā pacchi. ²¹ Bā -muttatan ²² Bā bahūni samanabhadrāni yo ²³ Bā gāhā

Tattha vannenā 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatim. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatim. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahaṇṇave
vāyaso samaciutesi appapañño acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipam Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṣsaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṅgamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇi⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhaya⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhapaṛikkhīṇo udāpatvā¹⁰ vihaṅgamo
na pacchato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi dakkhiṇaṃ¹² 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati⁹ yattha pakkhinaṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁴ makarā susū
pasayhakārā khādimsu phandamāuaṃ vipakkhinaṃ¹⁵. 31.
32. Evaṃ eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaññāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasaudassanī katā. 25
tvaṃ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33.

¹ Cks -ecitā. ² Ck pahī-. Bđ -hantvāna. ³ Cks pi idhe-. Bđ midhe- ⁴ Ck pipasābhāgirayodakaṃ, Bđ pivaṅgikarasodakaṃ. Bs pivam gaṅgira-, read: -lho-dakaṃ? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bds tañca-, Cks ohāriti. ⁸ Bđ ajjagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tim ¹⁰ so Ck; Cs udapatvā, Bds udam patvā; read udapattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² Cs -nā. ¹³ Bđ najjhāgā-gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itam, Bđ -iṇam, Bs -ikam. ¹⁶ Ck Bđ -jā ¹⁷ Bđ giechā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpāniti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho naṃ ca kāme nissāya
kāyadurcariṭṭādāni pāpāni katvā yattha supīnake pi dibbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² tam duggatim upapajjanti attho, pahatvānā³ 'ti khelapiṇḍaṃ
viya pahāya, akuto bhayā⁴ ti rāgādisu kutoci anāgatabhayā, ekodibhāvādhi-
5 gatā⁵ ti ekodibhāvaṃ ekavihārikaṃ adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
duggatim na gacchanti, upamante ti mahārāja dibbamātusake kāme patthen-
tassa hatthikunape patihaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamam karissāni, tam
suṇhīti attho, kunapan ti hatthikalebaram⁶, mahannave ti gambhīra-
puthule⁷ udake eko kira mahāvārano Gaṅgātīre caranto Gaṅgāya patitvā utta-
10 ritum asakkonto tatth⁸ eva mato Gaṅgāya vuyhī tam sandhāy etam vuttam,
vāyaso ti ākāsena gacchanto eko kāko, yānaṃ ca vatidan ti so evaṃ cintetvā
tattha niliṇitvā idam mayā hatthiyānam laddham ettha nilīno sukham carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum na
vaṭṭatīti saṃnitthānam akāsi, tattha rattin ti tassa⁹ iattin¹⁰ ca divā ca tatth¹¹
15 eva mano abhirato ahoṣi, na palitthā¹² 'ti na udḍetvā¹³ pakkāmi, otaranīti¹⁴
samuddābhimukhī otaramānū, ohāranīti pi pūtho, sū samuddābhimukhī ava-
haramānā¹⁵ ti attho, agatī yathā ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
kha parikkhīto ti parikkhīnabhakkho, udapattvā¹⁶ ti khīne caṃme ca māṃse
ca aṭṭhisamghāte ūmiregena bhinnu udake nimujji, aha so kāko udake patitthā-
20 tum asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agatī yathā pakkhinan
ti yasmin samuddamajjhe pakkhinan agatī tattha so evaṃ uppatito, pacchinam
disan gantvā tattha patitthān alabhivā tato puratthānam tato uttarān tato
dakkhinan ti catasso pi disā gantvā attano patitthānam na ajjhagacchīti¹⁷
adhigacchīti¹⁸ attho, aha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu¹⁹ ekekaṃ
25 disan agaṇchi, dīpani pana na ajjhagāmā ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo.
pāpatthā²⁰ 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath²¹ eva
patito, susū ti susunāmaka²² cādamacchā, pasayhakārā ti aññiccamānakaṃ
yeva balakkārena, vipakkhinan²³ ti viddhamasitapakkhakam²⁴, giddhā ce
vamissanti²⁵ yadi giṇṇhā hutvā kāme na vamiṃti²⁶ na chaddessanti
30 kākapaññāya te samānapaññā²⁷ ti²⁸, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho²⁹, atthasandassanīti atthapakāsikā³⁰, tvaṃ ca paññāyase³¹ 'ti
paññāyissasi. i v h : mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dinno, tam pana
tvaṃ yadi kūhasi devaloke nibbattissasi, yadi na kūhasi kāmapaṃke nimuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti, evaṃ tvaṃ eva tena kāraṇena vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varam. ⁴ Ck re-
puthulodake. ⁵ Cks tassā ⁶ Ck pahita, C^s palitvā, B^d patetvā, B^s phaletthā
⁷ B^d uppatetvā, B^s uppadhotvā ⁸ Ck ohāram, C^s ohāranīti. ⁹ B^d avaharanī
¹⁰ so Cks; B^d udakam patvā corr to ndam-? ¹¹ Ck ajjhahāgacchati. C^s
ajjhahāgacchīti, B^d ajjhazāgacchīti altered to -gānāgacchīti ¹² B^d nādbigac-
chati. ¹³ B^d mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeke, C^s -kā ¹⁵ Cks pakkhan, B^d vi-
pakkhakan. ¹⁶ B^d viddhamasitapakkhakam. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ B^d -te ti kākassa-
māna- ¹⁹ B^d omits ti. ²⁰ Cks omit a-. ²¹ Cks -itā.

ṇena vā sagge¹ vā niraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭi-
sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena naḍi dassitā, tāya
vuyhamānaṃ haṭṭhikunapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
paṃ khāditvā pāṇīyaṃ pīvanakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassauakālo das-
sito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
kākassa haṭṭhikunape paṭiṭṭhaṃ alabhitvā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
viya anamataggo samsāro dattabbho, nadiyā vuyhamānaṃ haṭṭhikunapaṃ viya
saṃsāre pañcakāmagunaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khāditvā
pāṇīyaṃ pīvanakālo viya puthujjanassa kāmagunaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
kālo⁷, kākassa kuṇape laggass' eva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṃ⁸ viya puthuj-
janassa kāmagune laggass' eva savanarasena atthatisaṃsārammanadassanaṃ, ku-
nape samuddaṃ pavitthe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labbituṃ asakkontassa vināsaṃ
pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmagunagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
dhamme paṭiṭṭhaṃ alabhitvā mahāniraye mahāvīnāsaṃ pattaṃ ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam pi dhevācam bhaṇeyya aukaṃpako
taduttariṃ¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ aganhautassa hi tato¹⁴ uttariṃ bhā-
samāno hi sāmukassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante
pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttariṃ¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idaṃ vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā
vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiyaṃ ti 35.
abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idaṃ vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttara-
buddhiyā amitabuddhimā idaṃ vatvā iddhiyā uppattivā sace pabbajissasi tav'
eva noce pabbajissasi tav' eva diṇno te mayā ovādo appamatto bhōti evam
anusāsivāna khattiyaṃ pakkāmi.

Bo. pi taṃ ākāseṇa gacchantāṃ yāva dassanapathā¹⁵
olokento thatvā tasmīṃ cakkhupathe atite¹⁶ saṃvegaṃ paṭi-
labhitvā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnaṇṇaṃ¹⁷ samāno asam-
bhinnakhattiyavānise¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idaṃ. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck pīvana-, Cs pi
paua-. ⁶ Bd -ṇe. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭiṭṭhitaṭṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
maṇṇajacco. ¹⁸ Ck -nno -so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-
khamitvā pabbajitūṃ vaṭṭatīti⁴ so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā¹,
5 rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro ti ye rajjārahaṃ⁴ abhi-
siñcivā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattim āgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
10 veyyattabhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum
samatto.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano¹⁰,
15 taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādiṃ katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisiñcassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
20 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārahūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bā sutāveyatta-. ² Ck maham, Bds nāhaṃ. ³ Bā anvagā. ⁴ Bā
rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bā sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks
sūtā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bā adds na. ¹⁰ Bā -vaḍḍhano.
¹¹ Bā uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāui sabbālaṃkārabhūsitā
ajānīyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaññā⁴ puṇḡavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitrahathābharaṇā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraññakaṃ nāgaṃ poto auveti pacchato
jessantaṃ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ taṃ anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
59. Yathā sāmuddikaṃ nāvaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyakaro mamaṃ¹¹,
imaṃ kumāraṃ pāpetha pāsādaṃ rativaddhanam. 60.

¹ C^k dighavāyano. C^s sīghavāhito, B^d sīṅgavāhanā, B^s sīghavāhanā. ² B^d in-
driyācāpa-, C^k illiyocāpa-. ³ B^d -e. ⁴ C^k -haññā. ⁵ B^d vicittavatthā-. ⁶
C^k B^d mātā. ⁷ B^d pu-. ⁸ B^d byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyaṃ.
¹⁰ C^k -liṃ. ¹¹ B^d mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacuṃ⁴ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsirañño ahaṃ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhattā bhavāmi vo.
10 Taṃ tattha avacuṃ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā paṭiṭṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāminaṃ
15 sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatim. 67.
68. Tassa⁷ te sāgataṃ⁸ rāja sihassēva giribbajam,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi tam siḅham ānerha, ālapīti satthi gāmasa-
hassānīti ādīnu vadanto ālapi. sabhālanikārahbūsītā ti te nāgā sabhehi
20 sīsapagādīhi alaṃkārehi bhūsītā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappanena paticehannasarīrā, gāmanīyehīti hatthācariyehi, ajānīyā vā 'ti
kāranākāranā¹⁰ jānanakā vā¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavarattheva¹² Sindhu-
nadītīre jātā, gāmanīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illiāvudhañ
ca¹⁴ cāpāvudhañ ca dhārentehi. dīpā atho pi veyyagghā ti dīpicanma-
25 vyagghacanūmaparivārā¹⁵. gāmanīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaññā ti rattavannā, puṇḅavūsabhā ti usabhasaṃ-
khātena jetthakapuṇḅgavena samannāgatā, daharasseva me ti atha naṃ ku-
māro tūta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so 'ham
tayā vinā jivituṃ na sakkhissāmi ti ā, poto ti tarunapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesīnaṃ ti dhanāṃ
pariyesanānaṃ, vohāro ti tasmim ohārento²¹ hetthā kaḍḍhanaṃ vālamaccho

¹ B^d kammusa-, B^s kammussa-. ² B^d -issanti. ³ C^s B^d eso. ⁴ C^{ks} ālapuṃ.
⁵ B^d adds kumārōāha. ⁶ B^d mam mān, B^s mamañ. ⁷ B^d tattha, ⁸ B^d svā-
⁹ C^{ks} so. ¹⁰ B^d -nañ. ¹¹ B^d vijānanakā ca, C^{ks} -ko va. ¹² B^d jātiyā sin-
dhuratthe. ¹³ B^d indriyā-. ¹⁴ B^d indriyāvu-. ¹⁵ C^{ks} -pārā. ¹⁶ B^d cariyehi
vammibhīti, C^{ks} vammīhīti. ¹⁷ C^{ks} -cammehi ¹⁸ B^d adds tāta mama. ¹⁹ B^d
adds me. ²⁰ B^d mātā. ²¹ B^d vicitravohāro in the place of tasmim --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmiṃ samudde, vānijaṃ vya-
 sanī siyā ti atha te vānijaṃ vyasanasampattā bhaveyyum, siyū¹ ti vā pātho.
 puttakalīti puttālāmako puttakālakapṇī, kumāro puna kiñci vattum na visahi²,
 atha rājā amacce ānāpento iman ti ādim 3. tattha kambussahatthāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam. suvaṇṇābharanabhūsitahatthāyo ti attho, yathā 5
 ti yathā icchanti tathā³, evam vatvā M. tatth' eva tam abhisīcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantam pavisitvā rama-
 niye bhūmibhāge pannaśālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumāram Bārāṇasim pavesesi, so nagaram padakkhi-
 nam katvā pāsādam abhīruhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā., tam 10
 disvā avacum kaññā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nātakitthiyo avocum, mama⁵ bharatthā 'ti tam
 icchatha, paṃkam ti rāgādikilesapaṃkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakam ti
 rāgakantakādīrahitaṃ, teh' eva gahanehi agahanaṃ, mahāpatham ti sagga-
 mokkhagāminam mahāmaggam patipanno, yena⁶ 'ti yena micchāmaggena dugga- 15
 tīm gacchanti tam aham patipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva amhe
 pahūya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo⁶, sace nam nābhīramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhīramanākāram assa karissāma⁷ 'ti, atha nam abhi-
 nandantiyo osānagātham āhaṃsu. tattha giribbajan ti sīhapotikānam⁷ vasa-
 natthānam kañcanaguham, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā- 20
 gataṃ⁸, tvaṇno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmīti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhimsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu⁹, yaso mahā ahoṣi, so yasa-
 matto¹⁰ pitaram na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kammaṃ gato, Bo. pi jhānābhīṇṇam¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhīnikkha-
 manam nikkhanto yevā¹¹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahoṣi, Arindamarājā aham evā¹² 'ti.
 Sonakajātakam.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānam ti. Idam S. Jivakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammam ā. k. So hi Devadattam nissāya

¹ Bā sīghan. ² Bā -hati. ³ Bās add karouti. ⁴ Bās -ruyhi. ⁵ Bās mamaṃ.

⁶ so Cks; Bās virattacittarūpo. ⁷ Cks -ikam. ⁸ Cks omit su-. ⁹ Bās pavattimsu.

¹⁰ Bā yasasampatto. ¹¹ Bās omit pana. ¹² Bās ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

- tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne bhinnaparissassa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmi¹“ mañcasivikāya Sāvattihim² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhavim pavittabhāvaṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhavim
- 5 pavisitvā avicparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito. ahaṃ pi nu kho paṭhavim pavissāmi³“ bhito rajjasiriya cittaśādaṃ alabhi⁴, „thokaṃ niddāyissāmi⁵“ niddaṃ upagatamatto navayojanabahalāya⁶ ayapaṭhaviyaṃ⁷ pādetvā ayasūlehi koṭṭiyamāno⁸ viya sunakhehi luñcivā khajjamāno viya bheravaravena
- 10 viravanto⁹ utthāsi, ath' ekadivasam komudiyā cātumāsiniyā amaccaganaparivuto attano yasaṃ oloketvā „maṃa pitu yaso ito mahanta-taro. tathārūpaṃ¹⁰ nāmāhaṃ dhammarājā¹¹ Devadattaṃ nissāya ghātesin¹²“ ti ciutesi, tass' evaṃ cintentas¹³ eva kāye dāho uppajji, sakalasārīraṃ sedatintaṃ ahoṃ. tato „ko nu kho maṃa imaṃ bhayaṃ
- 15 vinodetīti¹⁴ cintetvā „thapetvā Dasabalaṃ añño n' atthitī¹⁵ cintetvā¹⁶ „ahaṃ T-assa mahāparādhuiko, ko nu kho maṃ netvā dassessatīti¹⁷ cinto „na añño koci aññatra Jivakā¹⁸“ ti sallakkhetvā tassa gahetvā gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiyā vata bho dosinā rattitī¹⁹ udānaṃ udānetvā „kin nu khv-aṃ saṃaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
- 20 seyyamā²⁰“ 'ti vatvā purāṇasāvakaḍḍhi purāṇādīnaṃ guṇe katbhe tesam vacanaṃ anādiyitvā Jivakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ katbhetvā „taṃ devo²¹ Bhagavantaṃ²² payirupāsātū²³“ ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā²⁴ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisaṃthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
- 25 dhurasāmāññaphaladhammadeṣanaṃ²⁵ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-ena saddhīm saṃsaggaṃ katvā madhuradhammakathaṃ supanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo vigatalomaṃso hutvā cittaśādaṃ paṭilabhi²⁶, sukhena²⁷ cattāro
- 30 iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasam dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahoṃ, rajjasiriṃ nissāya cittaśādaṃ alabhanto sabbiriyāpatthesu dukkhaṃ anubhoṃ, so dāni T-aṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anubhotitī²⁸. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.²⁹“ ti pucchitvā

¹ Bā -mañ. ² Ck -iyam. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yam. ⁵ Bā ayamahāpathaviyaṃ, Cks paṭhavim. ⁶ Bā koti-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā nātva. ¹² Cks me in the place of kho maṃ. ¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, C² kampā-. ¹⁶ Bā madhuraṃ-. ¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukhena

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitu-
ghātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto¹ Brahmadattakumāraṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi,
jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ karīṃsu. Te 5
ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññaṃaññasahāyaka²
hutvā vayappattā Takkasilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā
paccāgamīṃsu. Atha rājā puttassa uparajjaṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasaṃ uparājā pitu
uyyānakilaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmīṃ 10
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisadiso³, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti⁵“ cintetvā B-assa taṃ atthaṃ ārocesi. Bo. „samma.
pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayanaggo, na sakkā 15
etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsiṃsu. Bo. taṃ
pavattim ātvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“
mātāpitaraṃ anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20
pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhinnāṃ⁸ nibbattetvā
vanamūlaphalābhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmīṃ gate pitaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṃkiccakumāro kira
isipabbajjaṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajīṃsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha 25
vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato
paṭṭhāya bhūto cittassādaṃ alabhanto nirāye kammakaraṇappatto
viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughāta-
kammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30
petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññaṃsa-. ³ Bd^s bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd
ganhissāmīti ⁶ Cks omit rañño ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī. Bds -ino
¹⁰ Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me
 bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac'assa² va-
 sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā³ "ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vaṇṇaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantūṃ vaṭṭatīti⁶ paṇṇāsa vassāni Himavānte
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nām' uyyāne otaritvā isiṅgaṇaparivuto silāpaṭṭhe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷ "ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸ "ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hottha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāmo¹⁰ "ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā⁶ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmadataṃ rathesabhaṃ
 ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi⁷. khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruyha sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāśīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
 vāḷavijāniṃ uṇhīsaṃ khaggaṃ⁸ chattaṃ upāhanaṃ⁹ 72.
5. Oruyha rājā yānamhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 25 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccā upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
 taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinnaṃ va yathā¹⁰ kālaṃ amaññatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isinā pucchāmi Saṃkiccā isīnaṃ sādhusammataṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bd sacetassa. ³ Bd adis tassa. ⁴ Bd omits taṃ. ⁵ Bd omits ca. ⁶ Ck ag-, Cg ag-. ⁷ Bd niyyāti. ⁸ Bd -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰ Bd atha.

9. Kaṃ gatiṃ¹ pecca gacchanti narā dhammāticārino,
aticicño mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabbhāya² nisinnaṃ
disvā, athassā 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa pativedesi yassāsīti vadanto,
ārocesīti attho, yassāsīti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi³ 5
yassa abhinhaṃ vanṇaṃ payirudāhāsi so ayaṃ Saṃkicco isīnaṃ antare sādhu
latthako⁴ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatte isigānaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinna, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gane vā
alaggā tumhākaṃ anāgacchantānaṃ eva⁵ pakkameyyuṃ⁶ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ silādiguṇānaṃ esitattā⁷ gavesitattā⁸ mahesīnaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā⁹ 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāniyā Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayuttan
ti so manicitrasuvannadandaṃ vālavijānīṃ kañceanamayam uppiṣapattaṃ supari-
khiṭṭaṃ maṅgalakbaggaṃ setacchattaṃ sovannapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabbandāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā 'ti, patiechadanti tad⁹ eva
rājakakudhabbandaṃ ṭhāpayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññathā¹⁰ 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchitum kālo ti jāni¹⁰, Pāliyaṃ pana yathā¹² kālaṃ ti āgataṃ, tassa
kālānurūpeṇa pañhapucchanaṃ¹² amaññathā¹⁰ 'ti attho, paccapajjathā¹¹ 'ti 20
patipajji, pecca¹¹ 'ti patigantvā, paralokassa vā nāmaṃ etaṃ¹³, tasmā paraloke¹⁴
ti attho, niyā¹¹ ti bhante mayā sucaritadhammo¹⁵ atikkanto pitughātakammam
kataṃ, tam me¹⁶ akkhāhīti tasmā me¹⁷ akkhāhi¹⁸: kaṃ gatiṃ¹⁹ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ nīraye paccantīti pucchati, so tam sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tava adāsi. 25

S. tam atthaṃ āvikaṇṭo āha:

10. Isi avaca Saṃkicco Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ. mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppāthenā 'ti corehi pariyutthitamaggena, maggamanusāsati ti
kheṇaṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakāraṇa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yaṃ. ³ Bd ahoṣi. ⁴ Bd laddhako ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - - gūnaṃ esitattaṃ ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bd tam ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cs nāmatametam, Bd nāmetam. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bds yamme. ¹⁷ Ck ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bd na-. ²¹ Cks -tin, omitting ti.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomaggehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiram
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaram hanti dosā vā purisādhamo
sa Kāḷasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkañ ca sattīhi hananti nittacam
andham karivā muttakarīsabhakkham,
10 khāre vimujjanti⁵ tathāvidham naram. 108.
41. Tattam pakatthitam⁶ ayogulañ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṁsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṁghā ca dijā ayomukhā
saṁganma khādanti vipphandamānuam
jivham vibhajja vighāsam¹¹ salohitam¹². 110.
43. Tam dadḍhakoḷam¹³ paribhinnagattam
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesaṁ¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmim niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaram hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṁ
25 bhusam āpajjate¹⁹ dukkham attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāram janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ piḷayanti punappunam. 113.

¹ Bā lomehi ca ² Bā tundattito. ³ Bā -āya ⁴ Bā -yañ ⁵ Ck na - -, Bā nīsi- corr. to nīsu-. ⁶ Bās pakkatthitam, Cks jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Cks; Bā vivate, Bs vivate. ¹⁰ Bā cabalā corr. to sa-balā? Cks giddhā. ¹¹ Cks vigha-. ¹² Cks vilobhi-. ¹³ so Cs; Bā vadhakālam, Ck dandakolam. ¹⁴ Cks nippota-. ¹⁵ Bā te- ¹⁶ Cks yo keci. ¹⁷ Bā pitti-.
¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Cks āsajjate ²⁰ Cks pā-, Bā vā-.

46. Tam passutaṃ sakā gattā¹ ruhiram attasambhavam
tambalohavilīnam va tattaṃ pāyenti² mattigham. 114.
47. Jighaṇṇam³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandham gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsam rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Tam enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtinam⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanam. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jiyati.
etādisaṃ Brahmadata mattigho¹³ labhate dukham. 118. 10
51. Khuradhāram anukkamma tikkham durabbhisambhavam
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggam Vetaraṇīnadin. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggam Vetaraṇiṃ nadim. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
ādittā jātavedena uddham yojanam nggatā. 121.
54. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikhiṇaṇṭake
nāriyo ca aticāriniyo¹⁷ narā ca paradāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti viuviddhaṅgā, dīgham jaganti samvarim¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatim pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisamūdakaṃ. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakam kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṃ atimaṇṇati 25
sassum vā sasuraṃ vāpi jeṭṭham²² vāpi nanandaram²³
tassā vamekena jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanam. 126.

¹ Bā tam passavam pakkā gattā. ² Bā pāyanti ³ Bā jighaccham. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃ-viddhā. ⁹ Bā putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti ¹¹ so C'; C' Bā pi hi. ¹² Cks -ūti. ¹³ Bā mātugho ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhapātiniyo. ¹⁵ Ck duhatom-hilambanti, Bā ubhato abhilampanti ¹⁶ Bā etam te ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti. ²² Cks seṭṭham. ²³ Bā nandauam.

59. Sa¹ vyāyamamattaṃ kiminaṃ jivhaṃ passati attani,
viññāpetuṃ na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avaṇṇe vaṇṇakārakā² 128.
- 5 61. Sattīhi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadim³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānaṃ paresaṃ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārinam⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapiṭho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appati-
bhayo sugatimaggo, visamajivino ti adhammena kappitajīvikā¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathemi, sunohi me ti M. raññā piṭughātākā-
nam nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi pathamaṃ taṃ adassetvā¹⁷ attha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetuṃ evam ā., kimkāraṇā: pathamamhi tas-
siniṃ dassiyamāne rājā phaliteṇa hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā diṭṭhānugatikā hutvā ahaṃ viya aññe pi bahupāpa-
20 kammīno atthi ahaṃ etesaṃ antare paccissāmīti sañjātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. pathamaṃ iddhibalena pathaviṃ dvīdhā
katvā pacchā dassesi, tesaṃ vacanatiṭho: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇikāni chinna²¹ nerayikasattā punappuna sañjīvanti etthā 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭṭhaviyaṃ nerayike²² aparāparaṃ anubandhitvā paharītvā jalitapaṭṭha-
viyaṃ patīte jalitam kālasuttam pātetvā jalitapharasum gahetvā sayam unna-
dantā mahantena attassarena²³ viravante atthamse soḷasamse karonti²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghātenti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapaṭṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apanevanakārakā, Cs apanevana-. ³ Ck khārā-. ⁴ Cs taṃkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, Cs -nā. ⁷ Bd -kārakam. ⁸ Bds rajjuyā. ⁹ Bds chandā. ¹⁰ Bd gatā. ¹¹ Cks ayo, Bds nirayussadan. ¹² Bd panho, Cs pathho. ¹³ Bd -tha. ¹⁴ Cks omit ti. ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, Bd nip-patta nirayaṃ. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ Bd mahāni-. ¹⁹ Cs Bd a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ Bd chindāchindam. ²² Bd adds satte. ²³ Ck attha-. ²⁴ Cks -to, Bd -to corr. to -tā. ²⁵ Bd -a. ²⁶ Cks ghātenti, Bd saṃghātenti. ²⁷ Cks sante.

katito pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuttāya
 asani viya viravanto³ āgantvā te satte saṃhakarapīyaṃ⁴ tilaṃ⁵ piṃsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuttṭhite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tiṭṭhati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ uccukhan-
 dāni⁷ viya pilenti, evaṃ ta. bahūni vassasatasahassāni dukkhaṃ anubhonti, dve
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo eā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 santhitāhi rattalohitajālāhi⁹ punṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vanamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dabanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁵ vanamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīṭhaṃ viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁶ paccantā sattā mahāviraṃ viravanti dve pi¹⁷ 10
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā¹⁸ pana sattānaṃ vā¹⁸ tesāṃ dukkhassa vā¹⁸ vīci-
 antaraṃ n' atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīci Mahāavīci, ta.¹⁹ hi pu-
 ratthimādihi bhittīhi jālā utthahitvā pacchimādīsu paṭihaṇṇāti tā ca bhittīyo
 vinivijjhitvā²⁰ parato²¹ yojanasataṃ gaṇhāti, hetthā utthitāpi²² upari paṭihaṇṇāti
 upari utthitā hetthā paṭihaṇṇāti, evaṃ tāv' ettha jālānaṃ vīci nāma n' atthi, 15
 tassa pana anto yojanasataṃ ṭhānaṃ khīravallipitthassa pūritānāli viya sattehi
 nīrantaraṃ pūrītaṃ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ pamānaṃ n' atthi, na ca
 aññamaññaṃ²³ bādhenti²⁴ sakasakaṭṭhāne²⁵ yeva paccanti²⁶, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vīci nāma n' atthi, yathā pana jivhagge cha madhubindūni sattamassa tam-
 halobahinduno anudabanabalavatāya¹⁷ abhohārikāmi honti tathā ta. anuḍahana- 20
 halavatāya²⁷ sesā cha akusalavipākupekḥā abhohārikā²⁸ honti, dukkhaṃ eva
 nīrantaraṃ paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vīci nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhattīhi²⁹ vikkhambhato³⁰ aṭṭhārasādhikayojanasato³¹ āvatṭato catupanna-
 sādhikeyojanasato³² saha ussadehi dasayojanasahasso ti³³ evaṃ assa mahantatā
 vedittabhā, niccalasatte taparīti Tapano³⁴, ativiya tāpetīti Patāpano³⁵, ta. 25
 Tapanasmiṃ³⁶ tāva satte³⁷ tālakkaṇḍhappamāne³⁸ jalitāyasaṃle nīsīdāpentī,
 tato hetthā paṭhavī jalati sūlain³⁹ jalati, evaṃ so nirayo⁴⁰ niccale⁴¹ satte tapati,
 itarasmīṃ pana saḥhasatte⁴² jalantehi āvudhehi paharitvā jalitāṃ ayapabbataṃ
 āropenti, tesāṃ pabbatamatthake⁴³ ṭhitakāle kammappaccayo vāto paharati, te ta.
 saṇṭhātūṃ asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha hetthā paṭhaviyā⁴³ 30
 jalitāni ayasūlāni utthahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bd -lam ² Bd adds jalito ³ Bd viravanto. ⁴ Cks -ya, Bd santhā-?
⁵ Ck -tilo, Cs tile. ⁶ Cks -to, Bd ucchayante ⁷ Bd ucca-. ⁸ Cks omit eā. ⁹ Cks
 -robirajālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cs -dūpena. ¹¹ Bd tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bd paccantānaṃ navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bd -ttāpi.
¹⁷ Cks add ea. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bd tatra. ²⁰ Bd vavajhi-, Bs pavijjhi-. ²¹ Bds
 purato. ²² Bd omits pi. ²³ Cks -ññehi. ²⁴ Bd byāpādhenti. ²⁵ Bd only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bd -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bd -bhittīhi. ³⁰ Bds
 -hhanato. ³¹ Bd -katiyo-. ³² Bs kanavayo-, Bd -kanavayo-. ³³ Bds -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bd mahātā-. ³⁶ Bd tā-. ³⁷ Bd tāpente satte, Bs
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -no. ³⁹ Bd sūlāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bds nibbattasatta ⁴³ Bd ayapathavīto pappatam.

- saṁrā jāntā paccanti, evam esa¹ ativiya tāteti, B. pana ete niraye dassento pathamaṁ Saṁjīvaṁ dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne taṁ antaradhāpetvā puna pathaviṁ dvidhā katvā Kāla-suttaṁ dassesi. ta. pi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
- 5 tam pi antaradhāpesi, evam patipāṭiyā dassesi, tato rājānaṁ āmantetvā mahā-rāja tayā imesu atthasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādaṁ kūtum vaṭṭaṭi vatvā puna tesāṁ yeva mahānirayānaṁ kiccaṁ kathaṁ iccete ti ādiṁ ā, ta. akkhātā ti mayā³ tuyhaṁ kathitā porānekehi ca kathitā yeva, ākinṇā ti paripunnā³. paccakā solasussadā ti etesaṁ nirayānaṁ ekekassa
- 10 catūsu dvāresu ekekasmīṁ cattāro cattāro katvā solasa solasa ussadanirayā ti sabbe pi satam⁴ atthavisa⁵ ussadanirayā attha ca mahānirayā ti chattiṁsa-nirayasataṁ, kadariyā tapanā⁶ ti sabbe p' ete kadariyānaṁ tapanā⁷, balava-dukkhatāya ghorā, kappanibbattānaṁ⁸ accānaṁ atthitāya accimānaṁ, hha-yassa mahantatāya⁹ mahābhayā, diṭṭhamattā vā¹⁰ suramattā vā¹¹ lomāna
- 15 haṁseutitī¹² lomahamsanarūpā vā¹³, bhūṁsanatāya hhesmā¹⁴, bhayaajanana-tāya patihhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi caturassa¹⁵ mañjūsasadiṣā, vihhattā ti catudvārasena vihhattā, bhāgasomaṁ mitā ti dvāra-viṭhānaṁ vaseva koṭṭhāse¹⁶ thapetvā mitā, ayasā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸ pi navayojanikena ayakapāleua paticchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhanti ti sabbe pi
- 20 etakāṁ thānaṁ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dharmikasamanāhrāhmanesu katā-parādhā²² paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te isīnaṁ ativattāro attano vaḍḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
- 25 asaṁkheyye²⁵ ti ganetun asakkuneyye, kibbisakārīno ti dāruṇakamma-kārīno, nikkhamanesīno ti nirayā nikkhamanaṁ esantāpi gavesantāpi nikkha-manadvāraṁ nādhigacchanti, puratthimena²⁶ ti yadā taṁ dvāraṁ apārutaṁ hoti atha tadāhimukhā dhāvanti²⁶, tesāṁ ta. chaviādīni jhāyanti, dvārasamīpaṁ²⁷ pattānaṁ pi²⁸ etesaṁ²⁹ taṁ pīthiyati³⁰, paccimaṁ apārutaṁ viya khāyati,
- 30 esa uayo sabhattha, na sādhu rūpe ti vuttappakāraṁ sappaṁ viya sādhu-rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammaṁ vā ghaṭṭento upa-gaccheyya, kimkāraṇā: saññātānaṁ tapassīnaṁ āsāditattā³³ atthasu mahānirayesu mahādukkhassa anubhavitabhāta³⁴, idāṁ ye rājāno tathārūpe āsādetvā taṁ dukkham pattā te dasseru atikāyo ti ādiṁ ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo.

¹ Cks etam. ² Bā adds ca. ³ Bā parikinnā. ⁴ Cks yaṁtaṁ. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omiṭ vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bā hamsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhasmā. ¹⁵ Bā -raṁ. ¹⁶ Bā adds gaheṭvā. ¹⁷ Cks omiṭ pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā puṭā, Bā puṭā. ²⁰ Bā uddham-pādā avasīrā ti evaṁ for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bā -parādhāva. ²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸ Bā -naṁca. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhānuggaho, sahaṣṣabāhū¹ 'ti pañcahi dhanuggahasatehi
 bāhusahasena¹ āropetabham dhanum āropanasamattahāhu, Kekādhipo² ti
 Kekarattādhīpati², vibhavaṃ gato ti vināsapatto, vatthūni Sarahhaṅgajātaka
 vitthāritāni, upahacca manan³ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātāṅgasmin ti
 Mātāṅgapandite, vatthum Mātāṅgajātaka vāṇitaṃ, Kaṇḍadīpāyanāsajjā⁴ 'ti 5
 Kaṇḍadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayaṃ⁴, vatthum Ghaṭajātaka⁵
 vitthāritāni, isinā ti Kapilātāpasena. pāvekkhīti pavitttho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hīnatto ti parihīnatrabhāvo antarahitāiddhi, pattapariyāyaṃ ti pari-
 yāyaṃ maranakālaṃ patvā, vatthum Cetiyaṇṇajātaka kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isiṣu aparajjhītvā aṭṭhasu mahānirāyesu paccati tasmā, cha- 10
 dāgamanāṃ ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā⁶ 'ti kud-
 dbena, gantvā⁶ so nirayaṃ adho ti so tena adhogamaniyeṇa kammena adho
 nirayaṃ eva gacchati, Pāliyaṃ pana nirayassudan ti likhitaṃ, tam tassa ussa-
 danirayaṃ gacchatīti a., vaddhe⁷ ti vayo vaddhe ca gunavaddhe ca, anapaccā
 ti hhavantare pi apaccam vā dāyādānū vā na labhanīti a., tālāvattū⁸ ti diṭṭha- 15
 dhamme pi chinnaṃ mūlatālo viya mahāvīṇāsāṃ patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreti, cirarattāyā⁹ 'ti cirarū, evaṃ M. isivihetthakāṇaṃ paccananiraye dassetvā
 npari adhammikaṇṇajūnaṃ paccananiraye dassento yo cā¹⁰ 'ti ādimā, ta. ratṭha-
 viddhamsano ti chandādivasena gantvā ratṭhassa viddhamsano, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃmūhaparikkhito, tejohhakkhassā¹¹ 'ti aggim eva khādan- 20
 tassa, gattānīti tigāvute¹² sarīre sahaṅgapaccaṅgāni lomehi ca nakhehi cā¹² 'ti
 etehi saddhim sabhāni ekajālān¹³ eva honti, tuttaddito¹⁰ ti ānaṇṇakāraṇaṃ¹¹
 kāriyamāno tuttehi¹² viddho nāgo yathā nadati, idāni pitughātikādīnaṃ paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹³ lohā ti ādimā, ta. lobhā ti yasadhalanlohena, dosā
 ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyaṃ hahūni vassasahassāni pakkam 25
 nīharitvā tigāsvutaṃ assa sarīraṃ nittacan katvā jalitāya lohapaṭṭhaviya¹⁴ pāṭetvā
 tikkhehi¹⁵ ayasūlehi koṭṭetvā¹⁶ cunnavicunnam karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitughātakaṃ nirayapālā lohapaṭṭhaviyaṃ uttānaṃ pāṭetvā jalitehi
 ayasūlehi akkhīni bhinditvā¹⁷ andham karitvā mukhe uṇṇam muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīthaṃ viya¹⁸ saṃvaṭṭetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake 30
 nimujjāpentī, tattaṃ pakkatṭhitam¹⁹ ayogulāṃ cā¹⁰ 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalalāṃ²⁰ c' eva jalitāyogulāṃ ca khādāpentī, so pana tam āhāriyamānaṃ
 disvā mukhaṃ pidheti²¹, ath' assa dīge ciratāpīte²² jalamāne phāle²³ ādāya
 mukhaṃ vikkhambhetvā²⁴ vivaritvā rajjubaddham ayabalisāṃ khipitvā jivham

¹ Bā -ehi. ² Bā ketak-. ³ Ck upahacca manan, ⁴ Bā upahacca mānan ⁵ Bā nirayapālakarājānaṃ. ⁶ Cks ghata-. ⁷ all three MSS. gantvā. ⁸ Bā vuḍḍhe.
⁹ Cks nālā-, Bā tālavattun. ¹⁰ Ck gāvasarīre, Ck gāvute-, Bā tigāvutte. ¹¹ Bā
 tuṇḍattito, Bā tuṇḍaddito? ¹² Bā ānaṇṇakā-. ¹³ Bā tuṇḍ-. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bā
 Bā -yam. ¹⁶ Bā tikkhehi. ¹⁷ Bā -entā. ¹⁸ Cks -dantā. ¹⁹ Bā add nam. ²⁰ Bā
 Bā pakkudhitam, Cks chakamkathim. ²¹ Cks pakkatṭhigūthakalalā, Bā pakkadhitam
 gudhakalalāṃ, Bā pakkutthitamgūthakalalāṃ. ²² Ck pideti. ²³ Cks cirarattāpīte.
²⁴ Bā hale, Cks thāle. ²⁵ Bā -itva

- niharitvā tasmiṃ vatte¹ vivatte mukhe taṃ ayogulaṃ saṃsavayanti pakkhipanti, rakkkhasā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ² balisena nikkaḍḍhitvā ayasaṃkūhi³ paṭhaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasaṇā sabalavaṇṇa sunakhā ca lohataṇḍā⁵ gijjhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
- 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandanānaṃ vissaudamānaṃ⁶ aalohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vighasanta¹⁰ bhakkhayanāti attho. taṃ daḍḍhakolaṃ¹¹ ti taṃ pitughātakam jhāyamānaṃ tālaṃ¹² viya jalitasarīraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinnagattāṃ¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesān
- 10 ti tesāṃ nirayapālānaṃ sā rati kiḷā hoti, dukkhino paṇītare ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitughātikanāṃ paccanānirayaṃ disvā rājā bhītatasito ahoṣi, atha nam M. samassāsetvā mātughātikanāṃ paccanānirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamaniveṣanaṃ, nirayan ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
- 15 gato. amanussā ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyā ti mātughātikanā, vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ veḥetvā ayayautena pīlenti, taṃ ti taṃ mātughātikanā pāyenti¹⁷ tassa pīllyamānassa ruhiraṃ galitvā ayakapallaṃ pūreti, atha naṃ yantato nīharanti, tāvad ev' assa sarīraṃ pākātikanā hoti, taṃ paṭhaviyaṃ uttānaṃ nīpajjāpetvā vīlīnaṃ tamhalohaṃ viya pakkaṭṭhitaṃ¹⁸ lohitaṃ
- 20 pāyenti¹⁹, oḡayha tiṭṭhatīti bahūni vassasahassāni ayayantena²⁰ pīletvā jeguccaduggandhapaṭikkūle mahante gūthakaddamaāvāṇe khipanti, so taṃ rahadaṃ oḡayha oḡayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadonikanāvappamānasarīrā²¹, ayo mukhā ti ayasūelmukhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādiṃ katvā yāvattīhim pībhetvā²³ atthimīṇjaṃ khādanti, paḡiddhā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalāṃ
- 25 ca khādant' eva adhomaggādihi²⁶ pana pavisitvā mukhādihi nikkhamanti, vāma-passādihi pavisitvā dakkhiṇapassādihi nikkhamanti, sakalasarīraṃ²⁷ chiddāvacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nīmuggo va hoti, taṃ ca kūnapaṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ butvā vāyati, mattīgho ti mātighātiko,
- 30 Khuradhāraṃ anukkammā 'ti Khuradhāranirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ nirayapālā mahantamahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck ayaṃ samkuhi, C^s ayaṃ saṃnāhi. ⁴ Ck vi, Bā vivaṇa. ⁵ Ck -taṇḍi, C^s -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits viṣ-. ⁷ Ck omits sa. ⁸ Ck vighāsaṃ. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā viyasatte. ¹¹ Bā -tālaṃ. ¹² so Ck; Bā kālaṃ. ¹³ Bā pārihi-. ¹⁴ Ck adds viya. ¹⁵ so Bā; Ck vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck Bā; C^s avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Ck pakkaṇṭhantaṃ, Bā pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ Ck -ṇikaṃ nā-. ²² Bā bhetvānā ²³ Ck yāva vaṭṭimhi hetvā, C^s yāvattīhimahetvā, Bā yāva aṭṭi vihhetvā, Bā yāva aṭṭi pī bhetvā. ²⁴ Bā saṃgi-. ²⁵ Ck gathitā, Ck gamitā. ²⁶ Bā -mukhādihi. ²⁷ Ck -rā. ²⁸ Ck kūpaṃ, Bā vaccaḡūpaṃ in the place of tāṇa -. ²⁹ Bā puṇikaṃ. ³⁰ Bā add kira. ³¹ Ck urasārekatvā, Bā upadhāritvā, Bā uparidhāretvā? ³² Bā santha-, Ck tattharatti.

bhapatānāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātītā³ gabbhapātiniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikkhāpakhuradhārā aukhaṇḍākkhaṇḍikā
hutvā punappuna uttāyā taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikka-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ dnggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimijātake āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātiniṇaṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārakā ca aticāriniyo ca paccanti taṃ
Koṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādiṃ ā, ta. dubhato-m-abhi-
lamhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubhosu tīresu tāsāṃ simbalinaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarirā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesāṃ⁸ sarirato uttithajālāya pana saddhiṃ te⁹ yojanaubbedhā¹⁰
honti, ete sajanṭīti te paradārīkā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹¹
ete Simbaliniraye abhīrūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkha-
viṭapesu lagga jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹² vihatā vivattā hutvā pari-
vattitvā adhosāsakā patanti, puthū ti bahū, vinividdhaṅgā ti tesāṃ tato
patanakāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uttāhāitvā tesāṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesāṃ adhomaggena¹³ nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravanta¹⁴
sayanti, dīghaṃ ti supiṇe pi niddaṃ alabbhanta dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁵
ratyā vivasane ti rattinaṃ accayena, cīrakālātikkaṃenā¹⁶ ti a, pavajjantīti
saṭṭhiyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhīṇi kappena saṇṭhitaṃ jalitatamhaloharasa-
punnāṃ lohakumbhīṇi nirayapālehi khittā¹⁷ pavisanti¹⁸, dussilā ti paradārīkā,
itoparaṇi¹⁹ sāmikavattasassuvattādīni²⁰ apūrentīnaṃ²¹ paccanattḥēnaṃ pakā-
sento yā cā²² ti ādiṃ ā, ta atimaññatīti Bhisajātake kathitaṃ²³ sāmika-
vattaṃ akaronti atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṃ ti sāmikassa jeṭṭhahhātaraṇi,
nanandaraṇi²⁴ ti sāmikassa bhagīniṃ, etesaṃ pi aññatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikkamanahāpanahhojanādihhedāṃ vattaṃ apūrenti tesu hīrottappaṇi 25
anupaṭṭhapenti te atimaññati nāma, sāpi niraye nibhattati, vamaṇā²⁵ ti
tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrīkāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsītva
niraye nibhattāya lohapaṭhaviyaṃ nipajjāpetvā ayasamkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jivhaggaṃ nibbāhanti rajjuhāndhanaṃ saṃbandhanaṃ²⁶
ākaḍḍhanti, kimīnaṃ ti kimibharitaṃ, i. v. h mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkadḍhitaṃ attano vyāmena vyāmamattaṃ²⁷ jivhaṃ āvudhehi koṭ-
thitakoṭṭhitatṭhāne²⁸ sañjātehi mahādoṇippamāṇehi²⁹ kimīhi³⁰ bharitaṃ
passati viññāpetuṃ na sakkoti nirayapāle yācitukāmo³¹ i. pi kiñci vattuṃ
na sakkoti. Tapaṇe³² ti evaṃ sā ta, bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahāniraye³³ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccanāniraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bā kha-. ³ Ck -pa-, Bā adds kī. ⁴ Ck -bandhā, Bā -bandhantā.

⁵ Bā dukkhamāṇi. ⁶ Ck kota-, Bā kanhakamsippali-. ⁷ Ck -tomhila-, Ck toma-
hila-. ⁸ Cks add sariraṃ. ⁹ Bā omits te. ¹⁰ Bds koti-. ¹¹ Bā -dhe gahetvā.

¹² Cks -e. ¹³ Bā cīrarattā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Cks khittāṃ. ¹⁶ Bā paccanti.

¹⁷ Bā tatopa-. ¹⁸ Ck -vattassuravanta-, Ck -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰

Cks vā. ²¹ Bā vutta. ²² Bds -dan. ²³ so Cks; Bā sab-. ²⁴ Ck -mettā, Ck

-mattā. ²⁵ Bā koti-. ²⁶ Bā -nika-. ²⁷ Bā omits ki-. ²⁸ Bā tā-.

- orabbhikā ti ādimā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti pesuñṇakārakā, khāra-
nadin ti ete orabbhikādayo etehi aattiādīhi haññamānā Vetaraṇiṃ patantīti a.,
sesāni orabbhikādināṃ paccanattbāuāni Nimijātake āvibhavissanti, kūṭakārīti
kūṭavinicchayassa c' eva tulākūtādīuā ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
5 kūṭavinicchayakūṭattakārakakūṭa agghāpanikānaṃ paccananirayaṃ Nimijātake āvi-
bhaviasanti, vattan ti vamtakam, durattānaṃ ti duggatattabhāvānaṃ, i. v. h.:
mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūtehi matthake bhijjamāne vamanā³, tato
taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānaṃ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipbandamānaṃ ti, ayo-
10 mukhaṃ⁴ nipaṇṇāpitaṃ nikkaddhitaṃ⁵ ito c' ito ca phandamānaṃ⁶, mi-
geṇā⁷ ti okacaramigena⁸, pakkhinā⁹ ti tathārūpeṇ¹⁰ eva, gantā¹¹ te ti gan-
tāro¹² te, nirayussadaṃ ti ussadanirayaṃ. Pāṭiyaṃ pana nirayaṃ adho
ti likhitaṃ, ayaṃ pana nirayaṃ Nimijātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ¹³ katvā
15 rañño devaloke dassento ā.:

65. Santo ca¹⁴ uddhaṃ gacchanti suciṇṇeṇ¹⁵ idha kammanā¹⁶,
suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁷ sabrahmakā. 133.
66. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ raṭṭhapatī cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ
20 yathā taṃ suciṇṇaṃ¹⁸ nānutappeyya peccā¹⁹ 'ti. 134.

- Ta santo ti kāyādīhi upasantaṃ, uddhaṃ ti devalokaṃ, saindā¹⁷ ti ta.
ta. indehi saddhīm, M.¹⁸ hi 'saa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatiṃse passa
Sakkaṃ passā¹⁹ ti evaṃ sabbe pi indake²⁰ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmi ti tasmā taṃ bbanāmi, dhammaṃ ti ito
paṭṭhāya pānātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puñṇāni karohi²¹, yathā
taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyyā²² 'ti yathā taṃ dānādipuñṇakammaṃ suciṇṇaṃ
pitughātakammapaccayaṃ²³ vippatisāraṃ patiechādetuṃ samatthatāya taṃ nānu-
tappeyya tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahum puñṇāni karohi ti a.

¹ Ck avanne vana-, Cs avannevaṇa-. ² Cks omit kār-. ³ Cks -ve ⁴ Ck vama-
tanti, Cs vamananti, Bd vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bds adhomukhaṃ. ⁶
Ck Bd -hā. ⁷ Bd vipa-. ⁸ Bd otacāra-, Ck okatara-. ⁹ Bd gantā. ¹⁰ Bds
gantvā. ¹¹ Bds devaloka-. ¹² va. ¹³ Bds -unā. ¹⁴ Bd sabindā-. ¹⁵ Cks
omit au. ¹⁶ Cks gacchā, Bd peccā, read: yathā na taṃ anutappeyya peccā?
¹⁷ Bds sabindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bds sahindake sabrahmake ca. ²⁰ Bd karothā ti.
²¹ Cks -kammaṃ pa-

So M-ssa dhammakathaṁ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṁ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṁ ta. vasitvā attano vasanaṭṭhānaṁ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu abosi, isigaṇo Buddha- 5
parisā, Saṁkiccapaṇḍito aham evā“ 'ti. Saṁkiccajātakaṁ.
Saṭṭhinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajāṭaka.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhita bikkhum
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajito.
5 ekadivasam Sāvattthiyaṃ piṇḍāya caranto ekaṃ alamkataitthiṃ su-
bhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabbhirato vihāsi
dīghakesanakhō kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhama-
nisanthatagatto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṃ devaputtānaṃ
pañca pubbanimittāni paṇṇāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyaṃ okkamati ubho hi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhīramati evaṃ evaṃ sāsanaṃ cavanadhammānaṃ ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnaṃ pañca pubbanimittāni² paṇṇāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti maṃkubhāvātāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyaṃ okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇarukkhamūla-
15 suṇṇāgāresu nābhīramanti, tassa pi tāni³ paṇṇāyimsu. Atha naṃ
Satthu santikaṃ netvā „ayaṃ bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesum. S.
saccaṃ „kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko aho si, mātugāmo nāṃ' esa' pāpo, tasmiṃ paṭibaddha-
cittataṃ vinehi⁴, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṃ pāpuṇimsu“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaratṭhe Kusāvattirājadhāniyaṃ⁶ Okkāko nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭ-

¹ Bā muñc-. ² Bā omits pubba. ³ Bā tassapitānimitāni. ⁴ C^{ks} -esā. ⁵ Bā
vinodehi ⁶ Bā -yā.

ṭhikā Sīlavatī nāma aggamahesī ahosi, sā n' eva puttāṃ na dhītaraṃ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭhaṃ² nassissati vinassissatīti“ upakkosiṃsu. Rājā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „mayi r. kārente adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“ 'ti pucchi. ⁵ „Saccaṃ deva adhammakāro³ n' atthi⁴, vaṃsānurakkhako pana⁵ vo putto na vijjati, añño r. gaḥetvā raṭṭhaṃ nāsessati, tasmā dhammena r. kāretuṃ samatthaṃ puttāṃ patthethā“ 'ti. „Puttaṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamaṃ tāva ekam⁶ sattahaṃ cullanāṭakaṃ dhammanāṭakaṃ katvā vissajjetha, sace ¹⁰ tam⁶ puttāṃ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimanāṭakaṃ vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakaṃ vissajjetha, avassaṃ ettikāsu itthisu ekā puñṇavatī puttāṃ labhissatīti“. Rājā tesam vacanena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukhaṃ abhiramitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“ ti. ¹⁵ Sabbā „na labhāma devā“ 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto uppajjissatīti“ anattamano ahosi. Nāgarā panna tath' eva upakkosiṃsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tumhākaṃ vacanena nāṭakāni vissatṭhāni, ekāpi puttāṃ na labhi, idāni kiṃ karomīti“ ā. „Deva etā dussilā bhavissanti nippuñṇā, n' atthi ²⁰ etāsam¹¹ pntalābhāya puñṇam¹², tumhe etāsu puttāṃ alabhan-tīsu mā appossukkataṃ āpajjatha, aggamahesī vo¹³ Sīlavatī devī sīlasampannā, tam vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā „ito kira sattame divase rājā Sīlavatī devī dhammanāṭakaṃ katvā vissajjessati, purisā ²⁵ sannipatantū“ 'ti bheriṃ carāpetvā sattame divase devī alam-kārāpetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejēna Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Śakko „kin nu kho“ ti āvajjanto¹⁴ deviyā puttapatthanabhāvaṃ¹⁵ ñatvā „etissā mayā

¹ Cks omit rāja. ² Bds add te. ³ Bd adds nāma. ⁴ Bd adds api ca. ⁵ Ck etaṃ. ⁶ Ck tā sace nam, C^s sace tha, Bd sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸ Bd vacanaṃ sutvā. ⁹ Bd -tānaṃ. ¹⁰ Bd kiñci. ¹¹ Bd -su. ¹² Cks -ā. ¹³ Bd te. ¹⁴ Cks -ento. ¹⁵ Cks puttāṃ-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānuccha-
viko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tā-
vatimsabhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo³
ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
5 „mārisa⁴ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁵ aggama-
hesiyā kucchismiṃ⁶ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁷“ saṃ-
paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁷
putto bhavissasīti⁸“ vatvā „mā kho pan' assā⁹ koci sīlaṃ
bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
10 agamāsi. Mahājano pi nahātālamkato „aham devīṃ gaṇhissā-
mīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā
āgato sīti¹²“ parihasaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹¹“ garahatha,
sace pi me sarīraṃ jiṇṇaṃ rāgo pana na jirāti, sace Sīlavatīṃ
labhissāmi ādāya naṃ gamissāmīti āgato 'mhīti¹³“ vatvā attano
15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, añño tassa tejena purato
bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ¹² nive-
saṇā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ
ta. ta. ṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo
evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
20 jānātīti¹⁴. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁵“ aṭṭi-
yati¹³ harāyati jigucchati¹⁴. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu
kho devīṃ gahetvā gacchatīti¹⁶“ olokento taṃ disvā anattamano
ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-
samīpe ekaṃ gharaṃ māpesi¹⁵ vivaṭṭadvāraṃ paññattakattat-
25 tharikaṃ¹⁶. Atha naṃ sā „idaṃ vo¹⁷ nivesanaṃ¹⁸“ ti pucchi.
So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mhā dve janā,
aham bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā
kattattharikaṃ nipaṭṭhā¹⁹“ ti vatvā¹⁹ naṃ mndunā hatthena

¹ Bā vaṭṭati. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā ⁵ Bā uk-.

⁶ Bā -imhi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti ⁹ Cks -a ¹⁰ Bā -da-
tuhi. ¹¹ Bā adds tumhe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bā na attiyati na. ¹⁴ Bā
omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cs manesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā te ¹⁸ Bā
-āhi. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
dibbasamphassapharanena saññāṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
ānñbhāvena Tāvatisabhaṇaṃ netvā alaṃkatavimāṇe dibba-
sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
pattim disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatiti“ 5
aññāsi. Sakko pi tasmiṃ samaye pāricchattakamūle dibbanā-
ṭakaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā uṭṭhāya tassa santikaṃ
gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ Sakko „varaṃ
te devi demi⁴, gaṇhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
paññavā, tesu⁷ paṭhamāṃ kataraṃ icchāsīti“. „Paññavantaṃ
devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
vatthaṃ dibbacandaṇaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṇ ca
nāma vīṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
raññā saddhim ekasayane nipajjāpetvā aṅguṭṭhaken⁸ assā
nābhim parāmasi, tasmiṃ khaṇe B. tassā kucchimhi paṭisan-
dhim gaṇhi. Sakko pi sakatṭhānam eva gato. Paṇḍitā devī
gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Ahaṃ 20
paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti“⁹. „Saddaha deva, Sakko
maṃ gahetvā devalokaṃ nesīti“. „Na saddahāmi devīti¹⁰“.
Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā"
'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
laddho“ ti pucchi. „Laddho mahārāja, gabbho me patiṭṭhito"
ti. So tntṭho tassā gabbhāparihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāma akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² Ck phā-. ³ tanḍulādini - - brāhmaṇo wanting in C^s. ⁴ Bā
dadāmi. ⁵ Bā adds putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesaṃ. ⁸ Bā pādāṅg-. ⁹ Bā adds
na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - - ¹¹ Bā -ti.

tiṇaṇānam eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. tassa Jayampatīti nāmaṃ karīmsu. Te mahantena yasena vaḍḍhimsu. B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 nāya sabbasippesu nipphattim pāpuṇi. Ath' assa soḷasavassakāle rājā r. dātukāmo devim āmantetvā „bhadde puttassa te r. datvā nātakāni upatṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje paṭiṭṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa rañño dhītaraṃ icchasi taṃ assa³ ānetvā aggamaheśim karissāma,
 10 cittam assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti“. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim ārocetvā cit- tam jānāhīti“ ekaṃ paricārīkaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ pavattim ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā, rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kiṃ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ me gharāvāsena, dharamāne⁴ mātāpitara upatṭhahitvā tesam accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva rajjen' attho na nātakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabbajissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsaṇaṃ pesesi, so pi paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre cintesi: „mātāpitūhi saddhim ekantena paṭipakkhabhāvo⁵ na yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajetṭhakaṃ pak- kosāpetvā bahuṃ suvaṇṇaṃ datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁶ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasmiṃ pakkante aññaṃ suvaṇṇaṃ gahetvā sayam itthirūpakaṃ⁷ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁸ nāma ijjhanti⁹. Taṃ rūpaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahoṣi. Atha naṃ M. khomaṃ nivāsāpetvā 'sirigabbhe ṭhapāpesi'. So kammāra- jetṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹⁰ taṃ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹¹ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B^d has added sippaṃ. ² B^d has added mayaṃ. ³ B^d tassetam. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adds nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijhasi. ⁹ C^s ṭa-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^s ābhate rūpake, C^k aharāte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adds gantvā.

pavittho tam disvā „kumārena saddhim abhiramitum ekā devaccharā āgatā bhavissatī“ hattham pasāretum avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā thitā¹, upagantum na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“² 'ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ³ 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā⁴ attanā⁵ kataṃ ālamkārapetvā rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto 'gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ pahīni. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁶ labhissati, tumhe⁷ imaṃ rūpakaṃ⁸ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā⁹ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass' etaṃ datvā 'Okkākarājā tumhehi saddhim āvāhaṃ karissatīti' divasaṃ vavatthapetvā¹⁰ āgacchathā¹¹ 'ti ā. Te „sādhū“ 'ti tam ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ¹² rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇaṭṭhāne tam rūpakaṃ vatthapupphālamkārehi¹³ alamkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā¹⁴ sayam paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanattham ekamante titthanti. Mahājano tam oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saṇṇam¹⁵ akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20 sobhati, kin nu kho ettha thitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n' atthīti“ vaṇṇentā¹⁶ pakkamanti¹⁷. Tam sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya 'asukā¹⁸ rājadhītā viya asukā¹⁹ amaccadhītā²⁰ viyā' ti vadeyyum²¹, addhā idha evarūpā n' atthīti“ tam ādāya aññaṃ nagaraṃ gacchanti. 25 Te²² evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ²³ sampāpuṇṇīsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetthikā²⁴ Pabhāvati nāma, tassā

¹ Bđ ekikā devadhītā, Cks ekikā va thitā. ² Ck rūpaṃ ³ Bđ nikhi- corr. to nikkhi-. ⁴ Bđ -no. ⁵ Bđ omits ku-. ⁶ Bđ adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bđ ṭhape-. ⁸ Cks tha-. ⁹ Bđ only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, C3 vatta-, Bđ vatthālaṇk-. ¹¹ Bđ adds amaccā. ¹² Cks saṇṇāya. ¹³ Bđ -to. ¹⁴ Bđ -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bđ -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bđ ete. ¹⁹ Ck sāgalam.

sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccaṃ nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobbāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabhāvatīm
 bhojetvā tassā sīsaṃ nahāpanatthaṃ atṭhahi vaṇṇadāsīhi atṭha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye ndakatthāya gacchantī tittha-
 magge tṭhitaṃ taṃ rūpakaṃ disvā „Pabhāvatīti“ saññāya
 „ayaṃ dnbhinīta 'sīsaṃ nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataraṃ āgantvā titthamagge tṭhita“ ti kujjhitvā
 „are kulalajjāpanike², purimataraṃ āgantvā idhā tṭhitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā³ hatthena gaṇḍapasse⁴
 pahari, hatthatalaṃ bhijjaṇappamāṇaṃ⁵ jātaraṃ, tato „suvanna-
 rūpakaṃ“ ti nītvā hasamānā⁶ vaṇṇadāsīnaṃ santikaṃ gacchantī
 „passatha⁷ me kammiṃ, 'mama dhītā' ti⁸ saññāya⁹ pahāraṃ
 adāsīm, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalaṃ mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha naṃ rājadūtā gahetvā „tvaṃ
 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadantī kaṃ¹⁰ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaraṃ Pabhāvatīm¹¹, idaṃ rūpaṃ¹²
 tassā soḷasaṃ pi kalaṃ nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāraṃ gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre tṭhitā“ ti rañño
 20 paṭihāresuṃ. Rājā āsanā vuṭṭhāya tṭhitako va „pakkosathā¹⁴“
 'ti ā. Te pavasitvā rājānaṃ vanditvā „mahārāja amhākaṃ rājā
 tumhākaṃ ārogyaṃ pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimatthaṃ āgatā¹⁵“ ti vutte „amhākaṃ rañño putto sīhas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākaṃ
 25 santikaṃ paṇiṇi, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Pabhāvatīm tassa
 detha, imaṃ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakaṃ¹⁷ deyyadhammaṃ gaṇ-
 hathā“ 'ti taṃ rūpakaṃ tassa adāmsu. So pi „evārūpena
 mahārājena saddhiṃ vivāhamaṅgalaṃ bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe. ² Bā adds amhehi. ³ Bā gaṇtvā. ⁴ Ck gaddha-,

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇḍa. ⁵ Bā -nam corr. to -nam viya. ⁶ Bā adds tāsaṃ.

⁷ Bā -tṭhitaṃ. ⁸ Bā ya. ⁹ Bā saññatīti. ¹⁰ Ck kiṃ. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā

-pakaṃ. ¹³ Bā na ag- ¹⁴ Bā -sāpethā. ¹⁵ Bā -tatthā. ¹⁶ Ck idaṃca.

¹⁷ Ck -rūpaṃ.

sampaṭicchī. Atha naṃ dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabbhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvīhaccayen' eva Maddarājānaṃ ā.: „mahārāja
suṇisaṃ datṭhukāṃ' amhā⁵“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivntā āgantvā sassum⁶ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāham pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho pan' amhākaṃ kule paveṇiyā⁷
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmīṃ cāritte vattissati nes-
sāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa paṭiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti⁸, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahuṃ vibhavaṃ⁹ datvā taṃ¹⁰ ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
gantvā nagaraṃ alaṃkārapetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹¹ Pabhāvatim aggamaheśim kāretvā¹²
„Kusarājassa āṇā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro pahiṇiṃsu yesaṃ

¹ C^s papañcetum, B^d papañcaṃ katum, C^k vañcetum. ² B^d adds naṃ. ³ B^d pāpuṇi. ⁴ C^k -ḍittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^s pavame-, B^d kulapave-. ⁸ B^d paṭiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labhati. ⁹ B^d dhanam. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^s omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abbisañci rajjaṃ datvā ¹² B^d adds nagare.

puttā¹ atthi te ten' eva saddhīm mittabhāvaṃ akamkhaṇṭhā
 putte upaṭṭhāke katvā pahiṇiṃsu. B-assa nātakaparivāro
 mahā ahosi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim² pana divā
 passitum na labhati, sāpi taṃ divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahosi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te³ rucci, yāv' ekaṃ puttaṃ labhi⁴
 tāva āgamehīti⁵“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 naṃ⁶ ā.: „tena hi hatthisālaṃ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 ahaṃ taṃ ta. ānessāmi, atha naṃ akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁷. So „sādhū“ 'ti sampañicchitvā
 hatthisālaṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā“⁸ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“ 'ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim⁹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā¹⁰ te hatthaṃ
 chindāpessāmīti“ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhim parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddhaṃ sassū saññāpesi. Pun' ekadivasam
 Pabhāvatī M-aṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alaṃ
 te mā¹¹ rucciti“ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹³, tvaṃ sihapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti“¹⁴, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alaṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārapesi. Pabhāvatim¹⁵ ādāya sihapañjare ṭhatvā
 „passa¹⁶ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ¹⁶“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa- ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck* -ati. ⁵ Bā -māhiti ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hiti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā rañño kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahosi. Taṃ divasaṃ
 pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatiṣṣa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatīm oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kīlaṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatīm pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma 5
 ayye, pacchimāsane³ pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya
 dubbinito mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ rañño pacchimāsane⁴ nisīdāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ rājā ti pi na 10
 maññati, kacci⁵ nu kho eso va⁶ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṃ na dassenti“ sā khujjaṃ kaṇṇa-
 mūle ā: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipitṭhito ota- 15
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamāṃ M-am otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumārāṃ.
 M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā⁷ kāraṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ nātvā⁸ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ⁹
 mā kathehīti“ daḥhaṃ vatvā¹⁰ uyyojesi. Sā gantvā „purimā- 20
 sane nisinno paṭhamāṃ otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹¹
 saddahi. Puna rājā¹² daṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhipituṃ asakkontī „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappa-
 māṇaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹³ sīsam chādetvā 25
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharivā¹⁴ atṭhāsī. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatīm uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakuṇe passa, mige passā“ ti palobhayamānā pokkharani-
 tīraṃ pesesi¹⁵. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā kelim. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesun niharāpehinaṃ. ⁵
 Ck paeca, Bā kiṃ. ⁶ Cks ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā adds
 pabhāvatiyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adds sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsī.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharāṇiṃ
 otarivā kīlauti taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipaṇṇaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth’ eva visaññitaṃ pattā, ath’ assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c’ ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahaṭā. ayaṃ c’ eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvanti aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“⁷ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjam karoṭha, ajj’ eva gamissā-
 mīti“⁸ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā⁹ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“¹⁰. Ath’ assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaram pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasen’ eva¹¹ virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvārāgāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve
 20 kulāni vasimsu, ekassa kulassa dve puttā ekass’ ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹², kaniṭṭho ādārāharaṇe¹³ bhātu santike yeva vasi.
 Ath’ ekadivasam tasmim ghare atirasakapūve pacimsu, B.
 araṇṇaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹⁴ bhājetvā
 25 khādimsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹⁵, B-assa bhātujāyā¹⁶ „cūḷapatino aññaṃ pūvaṃ
 pacissāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ nēva araṇṇato āgacchi¹⁷, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bā vicīnitu-. ² C^s Bā -resi. ³ Bā gaṇhiti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ C^s assa. ⁸ Bā adds cintetvā. ⁹ C^s pubbe-
¹⁰ Bā jethakassa adamsu. ¹¹ so C^k; Bā dāraḥbhāvena. ¹² Bā -se. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ C^k jāyatu. ¹⁵ C^k ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapnpphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ mnñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti“⁷.
 Iti sā imissā pnbapattthanāya vasena⁸ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmīṃ patte⁹ osidāpetvā patthanaṃ¹⁰ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹¹ vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samattho bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹² so
 kuddho hntvā¹³ pūvaṃ gaṇhi tassa pnbakammassa vasena
 virūpo ahoṣi¹⁴. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁵ oloketum¹⁶ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitam assa sakalam pi nivesanaṃ tnc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhavissa-
 tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatīm ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁷ ti¹⁸ paṭhamaṃ g. ā.:

1. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ

20

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāmi¹⁸ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma¹⁷ ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādento evaṃ ā. 25

Sā tassa kathaṃ sntvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsāyo¹⁹“ ti vatvā nānaggara-
 sabbojanassa¹⁹ suvaṇṇakaroṭiṃ pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bā -ssāmiti. ² Bā -ritvā patte paccakabuddhassa pūresi. ³ Bā mucchi. ⁴
 Bā adde iminā dānapalena. ⁵ Ck Bā -sajjātaṃ. ⁶ Bā -yyuṃ, Ck -yya. ⁷ Bā
 adda na. ⁸ Bā sappipa-. ⁹ Ck -nañca. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bā adda kāraṇaṃ. ¹²
 Bā gaṇtvā. ¹³ Bā adda sā ca taṃ na icchīti. ¹⁴ Bā -cāriyamānā nisinnase-
 sitthiyo. ¹⁵ Bā -kāpetum. ¹⁶ Bā adda vadanto. ¹⁷ Bā raṭṭhaṃ. ¹⁸ Bā aparī-
 suddhahadāyo. ¹⁹ Bā -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattaṃ padakkhiṇaṃ katvā „jivanto puna passissāmiti“¹ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokanadaṃ³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsayaṇāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabbhāgena panna paṇṇāsayaṇāni gantvā ekāheṇ' eva yojanasatikaṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmiṃ pavittḥa-

10 matte yeva tassa tejena Pabbhāvati sayanapiṭṭhe saṇṭhātṇaṃ asakkonti otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aññatarā itthi⁵ disvā pakkosāpetvā nissidāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁶, tasmiṃ niddāpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ bhojesi, so

15 tutṭho tassā saddhiṃ karotiṇyā kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth' eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁷ no atthāti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo⁸ karissāmiti“ vatvā batthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā⁹ paṭippassaddhadaratho nṭṭhāya

20 vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹⁰ 'ti vīṇaṃ vādeti gāyī. Pabbhāvati bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹¹ „ayaṃ na aññassa vīṇāya¹²“ saddo, nissamsayaṃ Kusarājā mam' atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atvīya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakko-

25 sāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmiti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabbhāvatiṃ daṭṭhuṃ, atṭhānam etaṃ“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹³ bhuttagehe yeva pātārāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ' evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, C Bā itthiṃ. ⁶ Bā adds so kilantatāya nipajjitvā niddaṃ okkamaṃ athassā. ⁷ Bā gandhappa-. ⁸ Bā te gītaṃ. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vntte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānāvappāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samntṭhapesi. 5
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam āgamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kena katānīti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānīti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena katam,
 Knsarājen' eva katan“ ti űatvā kujjhितvā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 knddhabhāvam⁷ űatvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena katam, kumbhakārena katam, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 ntṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim datṭhun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁸ tālavaṇṇam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ C^{ks} av-. ² B^d āvijjhi yeva. ³ so C^{ks}; B^d ābhami. ⁴ B^d -yo nāma samijjhati.

⁵ B^d -tīti. ⁶ B^d netvā. ⁷ C^{ks} kujjha- for kujjhana-? ⁸ B^d adds atthāya.

- āpānabbhūmiṃ ca vattham¹ gahetvā ṭhitaṃ Pabbhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro taṃ ca aññaṃ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣṣam datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabbhāvatiyā atthāya katatālavaṇṇam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabbhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvam nātvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha nam sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣṣam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasanatṭhānan“
 ti sahaṣṣam tass' eva datvā rājamālakārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvam upagantvā nānāvidham mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabbhāvatiyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Aham
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippaṃ sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣṣam dehīti“ sahaṣṣam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabbhāva-
 tiyā atthāya kaṭam mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni
 disvā tena katabhāvam nātvā kujjhivā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginiyo taṃ tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 haṣṣam haritvā⁶ B-assa datvā taṃ pavattiṃ ārocesi. So
 „idam pi mayham avasanatṭhānan“ ti sahaṣṣam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvam⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto
 attano atthāya pacitum B-assa aṭṭhimamsam adāsi. So taṃ
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ Bā vatthum. ² Bā -si. ³ Cks iminā. ⁴ Cks eva. ⁵ Cks apa-, Bā avasa-
 himsu. ⁶ Bā āha-. ⁷ Bā -sika-. ⁸ Bā athassu.

Rājā naṃ ghāyivā „kiṃ no¹ mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“² pucchi. „N’ atthi deva, api³ kho pana me antevāsikassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanatthāya dinnam, tass’ eso⁴ gandho bhavissatīti“. Rājā taṃ⁵ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge thapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā⁶ phari. 5
Rājā rasataṇhāya bajjhivā⁷ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinaṃ mamaṃ ca⁸ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so mama dhītānaṃ haratū“⁹ ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho matthahaṃ patto, idān’ āhaṃ Pabbhāvatim daṭṭhuṃ labhissāmīti“¹⁰ tuṭṭho taṃ saḥassaṃ tass’ eva datvā punadivase bhattaṃ saṃpādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhatakkācaṃ¹⁰ sayam gahetvā Pabbhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā taṃ kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi: „ayam attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ¹⁵ karoti“¹¹, sace panāhaṃ¹² tuṇhi bhavissāmi ‘idāni maṃ esā rocetīti’ saññī hutvā katthaci agantvā¹³ maṃ olokento idh’ eva vasissati, idān’ eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“¹⁴ sā dvāraṃ addhaviṇṇaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṇe laggetvā ekena aggalaṃ²⁰ uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

1. Anujjubhūtena haram mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ¹⁴ Kusāvatim Kusa¹⁵

na icchāmi¹⁶ dubbaṇṇam ahaṃ vasantaṃ ti. 2.

25

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittena yo pi te sīsaṃ bhindeyya tassa p’ etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena¹⁷ pana cittena¹⁸ maṃ atthāya evaṃ¹⁹ taṃ mahantaṃ kācaṃ haranto²⁰ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bđ te. ² Cks -tīti ³ Bđ adds ca. ⁴ Bđ tassevaso. ⁵ Bđ omit taṃ. ⁶ Bđ khohhantaṃ ⁷ Cks handhitvā. ⁸ Bđ mama. ⁹ Bđ māha-. ¹⁰ Cs -kāvaṇi, Bđ -kājaṃ. ¹¹ Bđ dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti. ¹² Bđ adds katipāhaṃ. ¹³ Ck Bđ āg- ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ Bđ kuse, Cs -saṃ, Ck -saṃ. ¹⁶ Ck -ma; read n’. ¹⁷ Ck -ke, Bđ anujjubhūtena ¹⁸ Ck citte. ¹⁹ Cs evaṃkaṃ, Bđ etaṃ. ²⁰ Bđ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhaviṣṣasi, kiṃ tena anujjubhūtena¹, tvaṃ attano na-
garaṃ Kusāvatim eva paṭigaccha, aññaṃ attanā sadisiṃ² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiniṃ aggamaheṣiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbannaṃ
ahaṃ vasaṇtan ti ahaṃ pana taṃ dubbannaṃ dussaṇṭhitaṃ idha vasaṇtaṃ na
5 icchāmiti.

So „Pabhāvatīyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhaṃ ganiṣṣāmi ito Kusāvatim,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato. 3.
4. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūlharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi knto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvannaṇṇacīravasane jātārūpasumekhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmiti abhiraṃāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūlharūpo ti kilesa-
sammūlho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavathavasane, rajjena-m-atthiko
rajjena atthiko.

Evam vutte sā ciutesi: „ahaṃ etaṃ 'vipparisāri bhaviṣṣa-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana rañjitvā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusurājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ aṭṭhāsi. So pi bhattakācaṃ āharitvā rājadhītaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṃ āharā“
'ti khujjāṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṃ
30 gahetvā bhattaṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā npaneti⁹.

¹ Ck anubhūtena, C* anububhūtena. ² Ck -saṃ. ³ Cks -tiṃ, Bđ -ti. ⁴ Cks -ti,
Bđ -ti? ⁵ Bđ kāmāna. ⁶ Cks koci. ⁷ C* danto. ⁸ Bđ adda gabbhe. ⁹ Bđ -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passituṃ alabhanto cintesi: „atthi nu kho Pabbhāvatiyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vīmaṃsissāmi naṃ“ ti so rājadhītaro bhojetvā bhattakācaṃ ādāya nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharivā bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanivā² visaṇṇī hutvā avakujjo pati. 5
Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivarivā taṃ bhattakācena otthaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumaḷā-tāya bhattakācena avatthaṇo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gabbhato nikkhamivā tassa nāsāvātaṃ npadhāretuṃ gīvaṃ pasā- 10
retvā mṃkhaṃ olokesi. So mṃkhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶ tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsivā gabbhaṃ pavisitvā dvāraṃ addhavivaṇṇaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6: 15

Tattha abbhū ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno pi vippaṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
lābham ettha pasamsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20

Sāpi tasmim evaṃ kathente pi anosakkivā thaddhava-
canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāpasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchasīti¹¹. 8.

Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārekaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāno nūna te hadaye ohito mndulakkhane,
yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatṭe-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adds khunanti corr. to nithunanti ⁷ Bā akantaṃ kantam. ⁸ Ck avaḍḍhati, Cs aḍḍhīti, Bā abbhutitī avuḍḍhīti. ⁹ Ck thaddhataraṃ na, Cs thaṇḍataraṃ naṃ. ¹⁰ Cks bhādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Cks -tīti. ¹² Cs bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā maṃ bhūkuṭim katvā rājabutti udikkhasi
ālāriko tadā homi raṇṇo Maddassa thūpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ maṃ rājabutti udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

5 Ta. mudulakkhane ti mndnnā itthilakkanena samannāgate, yo ti yo
aḥaṃ tiro raṭṭhaṃ² āgato tava santike vaaanto paṭisanthāramattam pi sātaṃ³ na
lahhāmi so⁴ evaṃ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava hadaye
pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisaṃ⁶ nalātaṃ katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmim khane ahaṃ Muddaraṇṇo antepure hhattakāra-
10 dāso viya homīti vadati, umhayamānā⁷ ti paṭṭhākāraṃ daasetvā hasamānā,
rājā homīti tasmim khane ahaṃ Kusāvatinaṃ gare r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharṇsā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari hhadde ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya allīyitvā
katheti⁸, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n' eva me tvaṃ pati assa kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavisseati na bhavissatīti⁹
hahunmittapāthakā pucchitā te kāmaṃ kira maṃ sattadhā chindantu n' eva
me tvaṃ pati bhavissasīti vadimsū 'ti.

20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhadde mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aṇṇatra siḥassara-Kusarājato
tava pati nāma n' atthīti' vyākariṃsu, ahaṃ pi attano nāṇa-
mimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti“ vatvā anantaraṃ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aṇṇesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
25 na c' eva te¹³ pati atthi aṇṇo siḥassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aṇṇesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava aṇṇo pati nāma n' atthīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetuṃ, pa-
lāyatu vā mā vā kim fne iminā“ 'ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
30 na dassesi. So pi kācaṃ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
daṭṭhuṃ na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck -naṃ. ² Bā raṭṭhā. ³ Bā kātṇm. ⁴ Cks yo. ⁵ Bā -pā. ⁶ Cks valici-.

⁷ Cks -nan. ⁸ Bā -si. ⁹ Cks -ati. ¹⁰ Bā -akā. ¹¹ Bā eva. ¹² Bā mama. ¹³ Cks nevamete, Bā na cevatte. ¹⁴ Ck omits hi. ¹⁵ Bā lahatī.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kácena ndakam āharati, sayanto ammanapiṭṭhiyam sayati, pāto vuttḥāya yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgam nissāya atidnkkham annbhoti. So ekadivasam bhattagehadvārena gacchantim¹ khujjam disvā pakkosi. Sā Pabhāvatiyā bhayena tassa san- 5 tikam gantum na visahantī² turitā³ viya gacchati. Atha nam javena⁴ npagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā tḥitā „ko eso“ ti vatvā „tumhākam saddam na suṇāmīti“ ā. Atha nam „khujje tvam pi sāminī⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakam kalam tumhākam santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10 deyyadhammam pana kim dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv¹⁰ etam api me Pabhāvatim mudum katvā dassetum sakkhissasīti“ ā. Sā „sādhū“ ti sampaticchi. Atha nam „sace me tam dassetum sakkhissasi khujjabhāvam te ujukam katvā gīveyyakam dassamīti“ palobhanto pañca gāthā ā. : 15

14. Nekkham gīvan te kāressam patvā khujje Kusāvatim sace mam nāganāsūru olokeyya Pabhāvatī. 14.
15. Nekkham gīvan te kāressam -pe- ālapeyya Pabhāvatī. 15.
16. Nekkham gīvan te kāressam -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabhāvatī. 16.
17. Nekkham gīvan te kāressam -pe- pamhāpeyya Pabhāvatī. 17. 20
18. Nekkham gīvan te kāressam patvā khujje Kusāvatim sace mam nāganāsūru pāṇihi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkham gīvaute ti tava gīvam sabbasuvaṇṇamayam¹² eva kāressamīti attho, nekkham gīvan te karissamīti¹³ pi pāṇi, tava gīvāya nekkhassa piḷandhanam bandhessamīti¹⁴ a., olokeyyā ti sace tava vacanena mam Pabhā- 25 vatī olokeyya sace mam tāya¹⁵ olokāpetum sakkhissasīti a., ālapeyyā ti ādisu pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁶ ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁸, pamhāpeyyā ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -tam. ² Bđ visahati. ³ Bđ turitaturitā. ⁴ Bđ vegena. ⁵ Bđ -ni, Ck sāmīti. ⁶ Bđ adds ubbo pi. ⁷ Cks -yam sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bđ ummā-. ¹¹ Bđ pāṇinā. ¹² Bđ sabham-. ¹³ Cks kāressamīti. ¹⁴ Bđ piladdhissamīti. ¹⁵ Bđ tassā. ¹⁶ Bđ ummā- corr. to umbā-. ¹⁷ Bđ mandaha-. ¹⁸ Cks -ha-. ¹⁹ C -bhā-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-pāhena¹ taṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakkaman“ ti vatvā taṃ karaṇīyaṃ tīretvā Pabhāvatīyā santi-kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
 5 yoggaṃ leddukhaṇḍam pi asesetvā antamaso pādnkāpi niharitvā sakalam² gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ katvā uccāsanaṃ³ paññāpetvā Pabhāvatīyā ekaṃ nicāpīṭha-kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmīti“ taṃ tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
 10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathentī

19. Na hi nūṇāyaṃ rājaṇṭī Kuse sātamaṃ pi vindati
 ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattthike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekaṃsenāyaṃ⁷ rājaṇṭī pubbe Kusāvatīnaṃ Kusanarindassa santike mālāgandhaviḷeḷpanavattthālaṃkāraḷasena⁸ appamattakam pi sātamaṃ na vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbam na bhavissati. kiṃkāraṇā: itthiyo nāma ekaṃ divasam pi amkaṃ¹² avattharitvā nipannasāmi-kambi¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
 20 kattaṃ ca bhatakattaṃ¹⁵ ca upagate etasmiṃ¹⁶ purise mūlena anattthike¹⁷ kevalaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante paṭisaṇṭhāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ anima tasmiṃ sineho n' atthi sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya kīlmatitī²¹ tassa kiṃcid eva dātum arabasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā givāya gahetvā anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-rajjumhi²⁴ olambantī aṭṭhāsī. Pabhāvatī naṃ gahetum asakkonti dvāraṃmūle ṭhatvā akkosantī itaraṃ g. ā.:

¹ Bā -haccayena. ² Bā -a. ³ Ck^s uccāsayaṇaṃ. ⁴ Ck^s gate. ⁵ Ck^s vetanena, Bā vetanena. ⁶ Ck^s atthike, Bā anattthiko. ⁷ Ck^s ekāye-, C^s ekāse-. ⁸ Bā -ra-divasena. ⁹ Ck^s omit nal-. ¹⁰ Bā adds tena. ¹¹ Bā etassā. ¹² so Ck^s; Bā agāre. ¹³ Ck^s -kaṃhī, Bā -kampī. ¹⁴ Ck^s gato. ¹⁵ Bā bhattaṃ. ¹⁶ Ck^s ekasmiṃ. ¹⁷ C^s -ko. ¹⁸ Bā taṃ. ¹⁹ Bā karosi. ²⁰ Bā omits te. ²¹ Ck^s -ati. ²² Ck^s -itvā, C^s kujjītvā. ²³ Bā adds sayam. ²⁴ Ck^s āvijana-, Bā āvic-chana-.

20. Na hi nūnāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanāṃ
sunisitena satthena evaṃ dnbhāsitaṃ bhaṇan ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikkinena satthena, evaṃ duhbhā-
sitan ti evaṃ asotabhayntakāṃ dnbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjūṃ² gahetvā ṭhitā va „nippuññe⁴ 5
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁴ kiṃ karissati, kiṃ⁵ mayaṃ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā“⁶ 'ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

21. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabbhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
22. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabbhāvati,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — — mahārattṭho ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
31. Mā — — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — — khattiyo⁷ ti pi⁸ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabbhāvati,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyaṃ ti. 33.

Ta. mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabbhāvattī are Pabbhāvati 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohapariṇāhena¹⁰ pamiṇi¹¹,
māssu¹² evaṃ pamānaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyaṃ, ānubhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Cks omit sā. ² Bā āvicchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kiṃ. ⁶ Bā pāmesi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-parināha mahā thāmo mahārahena, Bā āropena parināhena. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bā passa. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bā yenamahiṣṣ. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro², hindussaro ti sampiṇḍitaṭṭhanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, sataśippo ti paresaṃ
 5 aantike asikkhītvā attano balen' eva nippahannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveniyaṃ⁵ jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatinasamānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthīti jānitvā etassa piyaṃ karobhīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khujje ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇanti⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmīti⁸“ khujjāṃ tajjesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nāroceṃ⁹, hotu ajja rañño ārocessāmīti¹⁰“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na sñneyyā“¹¹ ti khujjāṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹², gantvā mātāpitaro passissāmīti¹³“. Tasmim̐ khaṇe Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ ñatvā, rājā sattamāse Pabhāvatim̐ daṭṭhnm̐ pi ra labhati, labhana-
 20 kāraṇam̐ assa karissāmīti¹⁴“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹⁵ pāhento¹⁶ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁷ chaddetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatim̐¹⁸ gaṇhantū“¹⁹ ti ekekassa vism̐ visum̐ sāsanāni paṇiṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññaṃaññaṃ assa āgatakāraṇaṃ na jānanti²⁰, te „tvam̐
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ ñatvā knjjhitvā „ekam̐²¹“ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppaṇdeti no, gaṇhatha naṃ²² ti „sabbesam̐²³ pi amhākaṃ Pabhāvatim̐ vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanāni paṇitvā na-garaṃ parivārayimsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhīttasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“²⁴ ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - -. ² Bā -ssaro corr. to -saio. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Cks -me-. ⁶ so C; Ck -nantī, Bā hatthe mā ve guṇanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānissāmīti. ⁹ Ck nāroceṃ, Bā nārocesi. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -am̐. ¹³ Ck -tā, C -te. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jam̐. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na dasasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam Pabhāvatim pesemā'“ 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammittā², 5
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatim ti 34.
g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabhāvatim ti sāsānāni paḍiṇṇesu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti tāva nesaṃ Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āhaṃ ekassa Pabhāvatim pesessāmi sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātuṃ, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu⁷, vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessāmiti“ vadanto anantaraṃ g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabhāvatim khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.
Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahosi, paricārikā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti“ Pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahi⁹ rājaḥputtī sāmā koseyyavāsiniṃ assupunṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsiniṃ suvaṇṇakhacitakoseyyanivāsanaṃ.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā parideva-mānā ā.:

¹ Bā satta rājāno pi. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gabbitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS for labhantu?

⁸ Bā adds khattiyānaṃ. ⁹ Bā āvuthahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
ādasadantātharupaccavekkhitaṃ
smbhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṇṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitaṃ khattiyehi
gayha vako³ gacchati yena kāmāṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahiti⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chinnaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmāṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajarā nūna hessanti bhakkhayitvā Pabbāvatīṃ. 42.
43. Sace maṃsā⁸ harīyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
aṭṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
sareyyātha mama anima: evaṃvaṇṇā Pabbāvatīti. 44.

Ta. kakkūpanisevitaṃ ti sāsapakakkulona kakkumattikakakkuttilakakku-
haliddikakkū mukhacunṇako¹⁴ ti imehi pañcahi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ Cks tā. ² Cks maṃ. ³ Bā vaṇko. ⁴ so Cks for lambahiti, Bā lambissati?
⁵ Bā -kotitaṃ. ⁶ Bā -lehi. ⁷ Bā dhaṇko. ⁸ Cks Bā -āni. ⁹ Ck hari-, Bā
harisu. ¹⁰ Cks -patthe. ¹¹ so Cks for nā = nāni? Bā maṃ. ¹² Bā -ye. ¹³
Bā āsuṃ. ¹⁴ Bā -ke, Cks omit kakku after lona.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāe paccavekkhitam katvā¹ oloketvā maṇḍitam, subhan ti subhamukham, virajan ti vigatarajam nimmalam, anaṅgaṇan ti vaṅṣapilakādidosarahitam², chuddhan³ ti amma evarūpaṁ mama mukham addhā idāni khattiyehi chaḍḍitam araṇṇe vane ṭhassatīti paridevi, asite ti kālake, vellitagge ti natagge, sīvathi-
kāyā⁴ 'ti susānambhi, parikaḍḍhayantīti⁴ evarūpe msma kese manussamaṁ-
sakhādakagijjhā pādehi paharivā nūna parikaḍḍhissanti⁵, gayhā vako⁶ gac-
chatī yenakāmau ti amma mama evarūpaṁ hāhaṁ nūna vako⁶ gahetvā luṇ-
civā khādanto yenakāmaṁ gacchatī, tālūpanihhe ti suvaṇṇatālaphalasadi-
kāśikacandanena⁷ 'ti sukkumacandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti 10
amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me
thanesu attano tanujo mātu tarunaputto viya nūna sigālo lambhissati, soṇin
ti kaṭiputhulakam⁸, sukoṭṭh⁹tan⁹ ti gohanukema paharivā sukoṭṭhitaṁ¹⁰,
avattthan ti chaḍḍitam, bhakkhayivā ti amma ete ettakā nūna mama
maṁsaṁ khādīvā ajarāmarā bhavissantīti¹¹, hariyimsū 'ti¹² amma sace 15
khattiyā mayī paṭihaddhacittā mama maṁsāni hareyyuṁ atha tumhe atṭhīni
yācivā auupathe¹³ dahātha nam¹⁴ jaṁghamaggamahāmsaggānaṁ¹⁵ antare da-
heyyāthā¹⁶ 'ti vadati, khettānīti amma mama jhāpitattāhāne mālāvattthūni
kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti hima-
pātātikame phaggumāse¹⁷, sareyyāthā¹⁸ 'ti tesam pupphānaṁ caṅgo-
ṭakam¹⁷ pūretvā urūsu ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṁvaṇṇā¹⁹ ti sarey-
yāthā²⁰ 'ti.

Iti sā maraṇabhayaatajjitā mātu santiḥe vilapi. Madda-
rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁶ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh'
eva āgacchatu¹⁶ 'ti āṇāpesi. Tassa āgamanam sakalarājagehe 25
pākataṁ²⁰ ahoṣi. Ath' assa²¹ āgatabhāvaṁ sutvā Pabhāvatiyā
mātā²² utṭhāyāsanaṁ sokasamappitā raṇṇo santikaṁ agamāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatṭhāsi²² khattiyā devavaṇṇinī

disvā asin²⁴ ca sūṇaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thīpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi- ³ Bā su-. ⁴ Bā, -kaḍhissantīti. ⁵ Bā ākaḍhi-.
⁶ Bā dhaṅko. ⁷ Cks -taṁ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakam. ⁹ Bā -ti-. ¹⁰ Bā
suvaḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, C' hariyimsuciti, Bā harisutti.
¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṁghamsge jaṁghamagga-. ¹⁶ Bā
paggūna-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṅko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.
²⁰ Cks -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utṭhāsi. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks
sutaṇ, Bā suniṇ.

Ta. udaṭṭhāsīti¹ āsanā vutthāya raṭṭhō santikaṃ gantvā aṭṭhāsī, asiñcā²
'ti antepurambhī alaṃkatamahātale raṭṭhō parato nikkhattaṃ pharasuṃ ca gaṇ-
thikaṃ⁴ ca disvā vilapanti.

46. Iminā nūna asinā⁵ susaññāṃ tanumajjhimāṃ
5 dhītaraṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṃ sandhāyāha, so hi imasmiṃ thāne asi nāma jāto,
susaññāṃ tanumajjhimāṃ ti suṭṭhu saññātāṃ tanumajjhimāṃ.

Atha naṃ rājā saññapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava
dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinaṭṭhe yeva maccum⁶ nalaṭenādāya āgatā,
idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ⁷ labhatu⁸ ti. Sā tassa
vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapanti ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁹,
sājja⁹ lohitasañchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati poso pāpiyaṃ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve¹² hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ. 48.
49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaṃ khattiyaṃ suvaṇṇamaṇimekhalāṃ
pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi¹³ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁴ nikuñjati¹⁵
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataṃ tato. 50.
51. Asso ca siṃsati¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhataṃ tato. 51.
52. Mayūraakoṇcābhīrude kokilābhīnikuñjite¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁸ naṃ ālapati, i. v. h: amma kiṃ idha karissasi¹⁹ sāmī-
kaṃsa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjīti²⁰ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
na²¹ akāsi sā²² ajja lohitasañchannā²³ gañchisi²⁴ Yamasādanaṃ²⁵ maccu-

¹ Ck uṭṭh-, C^v vutth-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, C^s sun-, B^d su-. ⁴ B^d gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, C^s masinā. ⁶ Ck -u, C^s macca. ⁷ B^d ādisaṃ-. ⁸ B^d puttike. ⁹ B^d svājja. ¹⁰ C^s gañjisi, B^d gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-
dhanāṃ. ¹² B^d ge. ¹³ Ck gacchisi, C^s gañjisi, B^d gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵
B^d nikuj-. ¹⁶ so Ck; C^s siṃsati, B^d sisati; read hīṃsati? ¹⁷ B^d -kujjite. ¹⁸
B^d -iketī. ¹⁹ Ck -ssati, C^s -ssati. ²⁰ B^d majjiti. ²¹ Ck naṃ, C^s tam. ²²
Cks omit sā. ²³ Cks -aṃ. ²⁴ C^s gañjisi, B^d gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
ajja vāresīti amma sace tvañ cittaवासं āgantvā Kusanarindañ paṭiccalad-
dhañ attano rūpena sadisañ cārudassanañ kumārañ ārādhayissa², Yamak-
khayañ ti evaṃ sante Yamaniveśanañ na gaccheyyāsi, tato ti yamhi khatti-
yakule ayam vihbūti tamhā nāuābherisaddena c' eva mattavāranakuñcanādena ca
ninnāditā Kusāvatarājakulā kin nu kho sukhatarañ disvā idhāgatāsīti a.,
himsatīti³ hessatī⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
datīti nānāturīyāni gahetvā⁶ upahārañ karoti, kokilābhinikuñjite⁷ ti
Kusarājakule sāyapātāñ⁸ pavattañ gītavāditupahārañ patippharanti⁹ viya 'ko-
kilāhi ahhiñikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ rāya saddhiñ sallapitvā „sace ajja
Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
tarañ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararaṭṭhappamaddano

Kuso soḷārapaṇṇāpo¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha soḷārapaṇṇāpo¹⁵ ti ulārapaṇṇo.

Tato Pabhāvati „mama mātu Kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyā
mukhañ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
ālārikakammañ katvā vasanabhāvan“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararaṭṭhappamaddano 20

Kuso soḷārapaṇṇāpo¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayaṃ maraṇabhayaabhītā vilapatīti²¹“
cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kiñ na jānemu tañ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūlhā aññānā hutvā, kiñ na jānemu 'ti kena kārāṇena na
jāneyyāma, so hi antarāmagge thito va ambhākam sāsanañ peseyya samussita-
dhajassa caturaṅginī senā paññāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena katheṣīti.

¹ Ck -nā, Cs macca-, Bā maccurājānaṃ bhavanañ. ² Bā atarayissasi. ³ so
Cks; Bā sisatīti corr. to hasīsa- ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Cks -amha-,
Bā -appa-. ⁶ Cks add tā. ⁷ Cks -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck sāyana-
pānañ, Bā sāyampātāñ. ⁹ C -tī; read -tīhi? ¹⁰ Ck Bā -kujite. ¹¹ Cks omit
gā-. ¹² Bā sattumaddano. ¹³ Bā so ulā-, Cs sālūra-. ¹⁴ Bā yo. ¹⁵ Ck sālūra-,
Cs sālūra-. ¹⁶ Ck tāvassa, Cs sāvassa, Bā tassā. ¹⁷ Bā so. ¹⁸ Bā -maddano.
¹⁹ Cks sālā-. ²⁰ Bā yo te ²¹ Ck vilapanti. Cs vilapantīti. ²² Bā andha. ²³
Cks ca ²⁴ Cks -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati. tassa idhāgantvā
sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹. dassessāmi na² ti cin-
tettvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ
pasāretvā dassenti:

5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare

dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ³ kumbhī⁴ dhovati onato ti g. 56.

Ta kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhā-
nantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhittvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovatīti.

So kira tadā „ajja mama manoratho matthakaṃ pā-
10 punissati, addhā maraṇabhayaṭṭajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovittvā paṭisāmessāmīti“ uda-
kaṃ āharittvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsanti:

57. Veṇī¹⁰ tvaṃ asi caṇḍālī adū si kulagatthini¹¹,
15 kathaṃ Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹² kāmukaṃ ti g. ā. 57.

Ta. veṇīti¹² tacchikā¹⁴, adū si kulagatthini¹⁵ udāhu tvaṃ kula-
dūsikā, kāmukaṃ ti kathaṃ nāma tvaṃ evarūpe kule jātī attano sāmikaṃ
dāsaṃ¹⁶ kareyyāsīti.

Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintettvā itaraṃ g. ā.:

58. N’ amhi veṇī¹⁸ na caṇḍālī, na c’ amhi kulagatthini¹⁹,
Okkākaputto bhaddaṃ te tvaṃ nu dāso ti maññāsīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññāsi
kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti

25 Idāni ’ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇenti āha:

59. Yo brāhmaṇasaḥassāni sadā bhojeti vīsatiṃ
Okkākaputto bhaddaṃ te tvaṃ nu dāso ti maññāsi. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks
tacchaṃ, omitting bandhittvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Ck adds ca. ¹⁰
Ck venu, C’ venī, Bā venī. ¹¹ Bā -vaddhini. ¹² Cks -asi. ¹³ Cks venīti,
Bā veniti. ¹⁴ Ck -ukā. ¹⁵ Bā -viddhini. ¹⁶ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā.
¹⁷ Ck -titi, C’ pabhāti, Bā pabhāvatī. ¹⁸ Cks veṇī, Bā venī. ¹⁹ Bā -viddhini.
²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63. 5

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evaṃ tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asambhītā katheti⁶, addhā evaṃ etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatīyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ 'ti. So tassa asaddahanto khujjāṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15

na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekamse nipāto va¹⁴.

Evaṃ dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro aṇḍalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparādhāṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20
yaṃ taṃ aṇṇāvesena na nāsīmā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ pharusāṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhājanantare tṭhito itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ chanuāṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25
tvaṃ ũeva me paśidassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-
yha¹⁶ Pabhāvatīṃ pakkositvā khamāpanatthāya pesetuṃ:

¹ this verse is wanting in Bd. ² Bd duhanti. ³ Cks -tim. ⁴ Bd pañcahi. ⁵ Cks assa. ⁶ Bd -si. ⁷ Bd gantvā. ⁸ Bd tātāti. ⁹ Bd ajjassa. ¹⁰ Bd -so. ¹¹ Bd -tam ¹² Ck -a, Bd -o. ¹³ Bd -siāg-. ¹⁴ Bd -seneva. ¹⁵ Ck -ha. ¹⁶ Bd abhirūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jivitan ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca
parivutā tassa santikaṃ agamāsi. So pi kammakāvesena¹
5 ṭhito va tassā attano santikaṃ āgamanam nātvā „ajja Pabbhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmiti“
sabbam attanā² ābhataudakam³ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattam
ṭhānam madditvā ekakalalam akāsi. Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipaunā tam khamāpesi.

10 Tam attham āvikaronto⁴ Sattbā:

69. Pitussa vacanaṃ sutvā devavaṇṇī Pabbhāvati
sirasā aggabi pāde Kusarājam mahabbalam ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipattitvā. Kusarājan ti Kusarājam⁵ pāde aggahesi,
gahetvā ca pana khamāpenū tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccam te patijānāmi, mahārāja sunohi me.
na cāpi appiyam tuyham kareyyāmi aham puna. 71.

72. Evañ ce yācamānāya vacanaṃ me na kāhasi
20 idāni mam tato hantvā khattiyānam padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyō, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccam¹¹ te patijānāmiti mahārāja ettakam kalam mayā tara appiyam eva
kataṃ idam te aham saccam¹¹ patijānāmi, aparam pi sunohi me¹² ito patthā-
yāham pana tuyham appiyam na karissāmi, evañ ce¹³ ti sace evam yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti¹⁴.

Tam sutvā rājā „sac' āham imam 'tvaṃ nēva jānissasīti'
vakkhāmi hadayam assā phalissati assāsessāmi nan“ ti
cintetvā ā.:

73. Evaṃ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabbhāvati. 73.

¹ B^d -vasena, C^k kamwageena, C^s kammavesena. ² B^d -no. ³ B^d -tam-. ⁴ B^d pakāsento. ⁵ B^d -jam corr. to -jassa. ⁶ B^d mā. ⁷ B^d kāmā. ⁸ B^d mam.
⁹ C^k nū, C^s ti? B^d kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^{ks} ti. ¹¹ C^{ks} sabbam. ¹² B^d adds ti. ¹³ C^s evam me. ¹⁴ C^{ks} -si. ¹⁵ C^k B^d -smim.

74. Saccam te paṭijānāmi rājanṭi suṇohi me:

na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahum dukkham titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta, kim na kāhāmiti kiṃkāragā tava vacanam na karissāmiti, vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabhāvaṃ
ca idāni appiyaakaranāṇ ca ubhayaṃ te idam saccam eva paṭijānāmi, tava
kāma ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissan ti adbhāseṃ, bahūni⁶
Maddarājakuḷāni⁷ hantvā balakkārena taṃ netum samatto pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikam¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāram disvā khattiyamānam uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyam āñṇe¹¹ gahetvā gamissantīti“ siho
viya rājaṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvam jānantū“ ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jīvaḡaḡam gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yoḡayantu rathe asse nānācitte samāhite,

atha dakkhatha me vegam vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta, nānācitte ti nānālamkāracitte, samāhite ti asse sandhāya vuttam,
susikkhite nibbisevane ti attho, aṭha dakkhatha me vegam ti aṭha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnam gaṇhanam nāma mayham bhāro. gaṇṇa tvam
nahātvā alamkaritvā pāsādam abhirūha“ ti taṃ uyyojeṣi.
Maddarājāpi 'ssa parihārakaraṇattham amacce paḡiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāṇim parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesum. So katamassukammo sīsam nahāto sabbālamkārapati- 25
maṇḡito amaccādi-parivuto „pāsādam abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitaṭṭhānam¹⁴ pakampittha¹⁵.
So „idāni me parakkamaṃ passathā“ ti ā.

Tam attham pakāsento Satthā anantarajam g. ā.:

77. Taṇ ca tattha udikkhimsu raṇṇo Maddassa thūpure¹⁶ 30

vijambhamānam sīham va pothentaṃ¹⁷ diguṇam¹⁸ bhūjan ti. 77.

¹ C^s kāmāma, C^k kāhāmi. ² C^s titikkhiyam, C^k tidukkhiyam. ³ B^d -lam. ⁴
C^k -inti, B^d imti. ⁵ B^d adda ti. ⁶ B^d bahunt. ⁷ B^d -kuḷam. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d aṭha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^k -o. ¹² B^d -tento. ¹³ B^d -tesī. ¹⁴
C^k sabbalokitaṭṭhāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvi-.

T. a : tañ ca ta. vijambhantam appothentaṃ¹ rañño antepure² vāta-
pānāni vivarivā ithiyo udikkhimsū³ 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alamkatavāraṇaṃ
pesesi. So⁴ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“⁵ 'ti tam pi pacchato nisidāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvitatthikā⁶ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā sattumathanam⁷ akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

- 10 79. Hatthikkhandhaṃ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Ku-o. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare nigā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁸. 79.
80. Hatthāruhā⁹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti¹⁰ Kusasaddabhayaṭṭhitā¹¹. 80.
81. Tasmim saṅgāmasīvasmim passitvā hatthamāna¹²
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹³ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puram. 82.
20 83. Jīvagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹⁴
sasurass¹⁵ upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹⁶ amittā vihatā¹⁷ tava.
kāmaṃ karohi te tayā. muñca vā te¹⁸ hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetum asakkoutā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddaṃ miṣṣāya jātena
bhayena upaddutā mūlhaṇṇā, aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ aṇṇamaṇṇaṃ
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmim ti evaṃ B-assa saddasavena¹⁸ eva¹⁹
bhinne tasmim saṅgāmasīse taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ uāma manikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ puram ti
30 Nagarasaṃkhātaṃ puram, bandhitvā ti tesam yeva uttarisāṭakena pacchā-
bāham bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ iccham
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukata yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appote-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.

⁶ Bā -yattitā, Ck -yamthitā. ⁷ Bā -rohā ⁸ Ck bundan-. Bā chindan-. ⁹ Ck

paṭṭha-, Bā tutha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jivvāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³

Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.

¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipa-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddamvan-, Bā -nueva

saṅgāma. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuih' eva¹ sattavo ete, na h' ete² mayhaṃ sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvaṃ yeva amhakaṃ issaro.

Evam vutte M. „kiṃ imehi māritehi, mā nesaṃ āgamanam 5
nirattakam hoti⁵. Pabbāvatīyā kaṇṭhā satta Maddaraṇṇo
dhitaro atthi tā nesaṃ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhitaro satta devakaṇṇāsama subhā,
dadāhi tesam ekekaṃ, hontu jāmātarō tavaṇ⁷ ti g. ā. 86.

Atha naṃ rājā āha:

10

87. Amhakaṇ c' eva tāsāṃ ca tvaṃ no sabbesaṃ issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesaṃ yad icchasīti. 87.

Ta, tvanno sabbesaṃ ti mahārāja Kusānarinda kiṃ vadasi tvaṃ etesaṃ
ca sattaṇṇaṃ rājūnaṃ mama ca imāsaṃ ca sabbesaṃ no issaro, yadicchasi
yadi icchasi yassa vā yaṃ⁹ icchasi tassa taṃ dehi ti

15

So¹⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā ekekassa raṇṇo ekekaṃ adāsī.

Tam atthaṃ pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekaṃ adā sīhassaro Kuso
khattiyānaṃ tadā tesam raṇṇo Maddassa dhitaro. 88.
89. Pīṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassaro Kuse
sakarattāhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89. 20
90. Pabbāvatīṇ ca ādāya maṇiṃ Verocanaṃ tadā
Kusāvatīṃ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatīṃ
samānavapṇarūpena n' aññamaññātirocisuṃ¹². 91. 25
92. Mātā puttena saṃgañchi¹⁴, ubhayo ca jayampatī
samaggā te tadā āsuṃ. phītaṃ dharāṇiṃ āvasuṃ ti. 92.

Ta pīṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'tū idāni appamattā bhaveyyāthā
'ti Kusānarindena ovaḍitā¹⁶ agamaṃsu, agamāssīti katipāhaṃ vasitvā amhakaṃ

¹ Ck tuyhevattā. ² Bđ hite. ³ C^s Bđ -ja. ⁴ Ck^s no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Ck^s
ime. ⁷ Bđ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyaṃ, C^s sassavāyaṃ, Bđ
yasa yaṃ dātuṃ tava. ¹⁰ Bđ evaṃ vutte so. ¹¹ Bđ paṇitā. ¹² Ck^s sakā-. ¹³
C^s na añ-, Ck Bđ omit n, Bđ aññamaññāṇaṃ patirocisu. ¹⁴ C^s -ñji, Bđ -cchi.
¹⁵ Ck pīṇita, C^s pīnā, Bđ paṇitā. ¹⁶ Ck^s -itvā.

ratthanāṃ gamissāmīti sasuraṃ āpucchitvā gato, ekaratthe yantā ti dve pi ekaratthanāṃ abhiruyha gacchantā, samānavannarūpenā 'ti vanna ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekaṃ nātikkami². maniratanānubhāvena kira M abhirūpo ahoṣi suvannavanno sobhaggappatto. saṃ-
 5 gañchīti³ M-assa āgamaṇaṃ sutvā bahum paṇṇākāraṃ ādāya pareuggamaṇaṃ katvā samāgañchi⁴, so pi mātaraṃ saddhīm yeva nagaraṃ padaḍḍhinaṃ katvā alaṃkatapāsādātalaṃ abhirūhi, jayampatīti te pi ubbo⁵ jayampatikā samaggā ahesuṃ, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā phitaṃ dharanīṃ ajjhāvasiṃsū 'ti.

- 10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesuṃ. kaṇiṭṭho Ānando, khujjā Khujjuttarā. Pabhāvatī Rāhulamātā. parisa Buddha-parisa, Kusarājā aham evā... 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

- 15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātīposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmajātaka vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhum ujjhāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitara posimsū⁷ 'ti vatvā a. ā.:

- A. Bārāṇasī Brahmavaddhanaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi. Ta.
 20 Manojo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇi ten' eva „bhoti puttaṃ patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgama-
 25 kāle añño pi satto Brahmaloḥkā cavitvā tassā yeva kucchimim⁹ paṭisaudhim gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tesam uggahitavedānaṃ sabbasippe nipphattim patṭa-
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā puttassa tam atthaṃ

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^s -ñjīti, C^k Bā -ecchīti. ⁴ C^s -ñji, Bā -ecchī.

⁵ C^k ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁶ Bā -yittha. ⁷ Bā adds yevā. ⁸ Bā -e. ⁹ Bā -imhi. ¹⁰ Bā omits jā-. ¹¹ Bā adds vaya-pattānaṃ

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsenā, aham hi yāvajīvam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam pavisitvā pabbajissāmiti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham ārocesi. Te punappuna khatthentāpi² tassa cittaṃ alabhitvā Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
pajjā³“ ’ti vatvā „nāhaṃ bhātārā chaḍḍitakilesaṃ⁴ sīsenā ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātārā va saddhiṃ pabbajissāmiti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
maṅga⁶ pana mayā sabbe va⁷ pabbajissāma⁸“ ’ti cintetvā „tātā⁹, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
pabbajissāma¹⁰“ ’ti rañño ārocetvā sabbaṃ dhanam dānamukhe vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātīnaṃ dātabbayuttakaṃ datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagarā nikkhamitvā Himavantapadese pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
Uḥho pi bhātaro mātāpitaro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
kaṭṭhaṇ ca mukhadhovanaṇ ca datvā paṇṇasālāṇ ca pariveṇaṇ ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
phalāni āharitvā mātāpitaro khādāpentī uḥhena vā sītena vā vāriṇā¹¹ nahāpentī, jaṭā sodhenti, pādaparikkammādīni tesam 20
karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
phalāphalān’ eva mātāpitaro khādāpessāmiti¹²“ hiyyo ca para-
maho¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā mātāpitaro khādāpeti, te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha naṃ te¹⁴, „tāta, kaṇiṭṭhena te ābhataṇi mayā pāto va khādītva uposathikā jātā, idāni no attho n’ atthi¹⁵“ vadanti, iti tassa phalāphalāni paribhogaṃ na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath’

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kilem. Bā -kheḷam. ⁵ Bā -vi, Cks omit pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva ¹⁰ Ck. saheva, Cs saheva. ¹¹ Bā pāṇīyena. ¹² Ck -mi. Bā -miti pūrato gantvā. ¹³ so Ck; Bā parahito, Cs hiyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omits te ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati.
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitāro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan⁸ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamaṇaṃ patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā⁹ ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ¹⁰ paccāsiṃsanto na tassa vacanaṃ akāsi. M.
 „Nando mama vacanaṃ akaranto ayuttaṃ karoti, paṇapessāmi¹¹
 10 nan¹² ti, tato „ekato va mātāpitāro paṭijaggissāmi¹³ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānaṃ vacanaṃ na ka-
 rosi. ahaṃ jeṭṭho, mātāpitāro mamam eva¹⁴ bhārā¹⁵, ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasituṃ na lacchasi, aññattha
 yāhīti¹⁶ tassa accharaṃ pahari. So tena paṇāmito¹⁷ tassa
 15 santike ṭhātuṃ asakkonto taṃ vanditvā mātāpitāro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavasitvā
 kasiṇaṃ oloketvā taṃ divasaṃ eva pañcābhiññā¹⁸ attha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikāṃ
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaraṃ
 20 khamāpetuṃ pahomi, evaṃ pana na sobhissati Anotattodakaṃ¹⁹
 āharitvā khamāpessāmi, evaṃ pi na sobhissati sace me
 bhātā²⁰ devatānaṃ vasena (add na?) kameyya²¹ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā²² khamāpeyyaṃ, evaṃ pi me²³
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojāṃ aggarājānaṃ ādiṃ
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²⁴ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti²⁵ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²⁶ ..eko

¹ Bđ -ātāya ² Bđ gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bđ omits vā. ⁵ Ck Bđ -dupa-, Cs omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bđ vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cs panā-. Bđ palā-, read panāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bđ me va. ¹² Bđ -o. ¹³ so Cs; Ck panāmite, Bđ palāpito. ¹⁴ Bđ -āyo. ¹⁵ Bđ anotattato uda-. ¹⁶ Bđ bhātaraṃ. ¹⁷ Bđ khamāpeyyaṃ. ¹⁸ Bđ āharitvā ¹⁹ so Cks for ce? Bđ omits me. ²⁰ Bđ -pe. ²¹ Bđ adds thito

kira vo tāpaso daṭṭhukāmo¹ ti raṇṇo ārocāpesi. Rājā „kiṃ pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“
 bhattaṃ² paṇiṇi, bhattaṃ na icchi, taṇḍulam paṇiṇi³, vatthāni
 paṇiṇi⁴, mūle⁵ paṇiṇi, mūlam⁶ na icchi, atha tassa santike
 dūtaṃ pesesi⁷, „kiṃmatthaṃ kirāgato sīti“⁸ so dūtena puṭṭho⁹
 „rājānaṃ upaṭṭhāhituṃ āgato 'mhīti“ ā., rājā¹⁰ sutvā „bahū
 maina upaṭṭhākā, attano tāpasadhammam¹¹ karotū“ ti pāhesi¹²,
 so taṃ sutvā „ahaṃ tumhākaṃ raṇṇo attano balena sakala-
 Jambudīpe r. gahetvā dassamīti“ ā., taṃ sutvā rājā cintesi:
 „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹³ upāyaṃ jānissantīti“ taṃ¹⁴
 pakkosāpetvā āsanaṃ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira
 mayhaṃ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ ti pucchī¹⁵.
 „Āma mahārājā“ ti. „Kathaṃ gaṇhissathā“ ti. „Mahā-
 rāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṃ
 kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṃ¹⁶ akatvā attano¹⁷
 iddhiyā va gahetvā dassāmi¹⁸. kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajj'
 eva nikkhamituṃ vaṭṭatīti“. So tassa¹⁹ saddahitvā senāṅga-
 parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṃ hoti N-to attano iddhiyā
 chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassi-
 tuṃ na deti, uṇhaṃ vātaṃ²⁰ nivāreti²¹, magge khāṇukaṇṭa-
 kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kaṣiṇamaṇḍalaṃ
 viya samaṃ²² katvā sayam ākāse cammaṃ²³ pattharitvā pallaṃ-
 kena nisiuno senāya purato²⁴ gacchati. Evaṃ senaṃ ādāya
 paṭhamam Kosalaraṭṭhaṃ gantvā nagarassa avidūre khandhā-
 vāraṃ nivesetvā²⁵ „yuddhaṃ vā no detu vase vā vattatū“
 'ti²⁶ Kosalaraṇṇo dūtaṃ pāhesi, so kujjhitvā²⁷ „kiṃ ahaṃ na
 rājā ti, yuddhaṃ dammīti“ senaṃ purakkhatvā²⁸ nikkhami²⁹,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tampulam.

⁵ Bā paṇiṇi. ⁶ C^{ks} omīti sī. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā tāpasassa kammam. ⁹ Bā pesesi.

¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedam. ¹³ Bā adds api.

¹⁴ Bā adds vacanam. ¹⁵ C^s vā na, Bā sītaṃ vā uṇhaṃ vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ C^{ks} visamasamaṃ. ¹⁸ Bā campakhanḍam. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-.

²¹ Bā detuṃ setacchattam vā no detuṃ ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkhī-

tvā. ²⁴ Bā .itvā.

dve senā yujjhitum¹ ārabhiṃsu, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen' eva sampañicchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁴ atṭhaṃsu. N-to pi⁵ „mā bhāyi mahārājā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojaraṇṇo vasavatti⁶ hohīti“ ā. So tassa vacanaṃ⁷ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampañicchi. atha naṃ Mano-
 10 jassa santikaṃ netvā⁸ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so⁹ „sādhū“ 'ti sampañicchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratṭhaṃ gantvā Aṅgaṇ¹⁰ ca gahetvā Magadharatṭhe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. ganhanto pan' esaṃ¹¹ sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhiṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmiti¹²“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹³ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase¹⁴ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁵ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁶ aṇṇehi dinno, Nandatāpasam¹⁷ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
 25 apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa auussaraṇabhāvaṃ űatvā āgantvā purato ākāse atṭhāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi. sace

¹ B^d yujhi-, C^{ks} yuddhi-. ² B^d -no ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^s nirupānāyā corr. to- pāyā, B^d nirupassāhā, C^k nirupāya ⁵ C^s adds manojam, B^d manojassa sautike gantvā ⁶ C^{ks} -i. B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^s omits so. ¹⁰ C^k ahaṇ, C^s agaṇ, B^d aṅgaratṭhaṃ. omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmiti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena. C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^s nam. ¹⁷ B^d nanda tassa puṇṇam.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmi³“ so taṃ vīmaṃsanto paṭhamam̐ g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, katham̐ jānemu taṃ mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam̐ sutvā sabhāvam̐ eva kathento duti-
yam̐ g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhimā, evam̐ jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.

Tattha Bhāratā⁴ 'ti ratthabbhāradhāritāya nam⁵ evam̐ ālapi 10

Taṃ sutvā rajā „manussabhūto kirāyam̐, mayham̐ evam̐
bahūpakāro, mahantena yasena taṃ santappessāmi⁶“ cin-
tettvā ā.

3. Katarūpam̐ idam̐ bhotā⁶ veyyāvaccam̐ anappakam̐:
devamhi vassamānamhi anvāvassam̐⁷ bhavam̐ akā. 95. 13

4. Tato vātātāpe ghore sitacchāyam̐ bhavam̐ akā,
tato amittamajjhesu suratānam̐⁸ bhavam̐ akā. 96.

5. Tato phītāni⁹ raṭṭhāni vasino te bhavam̐ akā,
tato ekasatam̐ khatte anuyutte¹⁰ bhavam̐ akā. 97.

6. Patit' assu mayam̐ bhoto, vara taṃ¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 20
hatthiyānam̐ assaratham̐ nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam̐ bhoto dadāmase. 98.

7. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayam̐ bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvanti¹⁴ sumanā damma te mayam̐. 99.

8. Upaddham̐ vāpi rajjassa mayam̐ bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidan ti katajānīyam̐¹⁵ katasabhāvam̐, veyyāvaccan
ti kāyaveyyāvatikakammam̐¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks ² Cks -ā. ³ Ck Bd -thā, Cs -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bd -radhāratāyanam̐. ⁶ Bd -to. ⁷ Rd anovassam. ⁸ so Bd; Cks -majjhesaratānam̐. ⁹ Ck pi-, Cs Bd phi-. ¹⁰ Bd -yante. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haniñam, Bd bhuñjam. ¹³ in Bd corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ Cs -vanti, Bd kassakāvanti. ¹⁵ Bd omits ka-. ¹⁶ Cs kāyāvatika-, Bd kāya-veyyāvatikammam. ¹⁷ Bd anovassan.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyan ti sātālaccchāyan, vasino te ti te
 ratthavasino ambūkām vasavattino¹, khatte² ti khatte. atthakathāyan pana
 ayam eva vā pātho, patītassu mayan ti rutthā mayam, vara tam bhāññā-
 micchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etam nāman, varan te dadāmi yan ratanam
 5 icchasi tam varehīti⁵ a., batthiyanan ti ādhi sarūpato tam ratanam dasseti,
 Assakāvanti⁶ ti Assakarattham vā⁷ Avantirattham vā⁸, rajjena 'ti sace
 hi sakalena Jambudīparajjena attho tam pi te datvā aham phalakāyudhabattho⁹
 tumhākam rathassa purato dhāvissāmiti dipeti, yadicchasīti etesu mayā
 vuttappakāesu yan icchasi tam anusāsa ānāpehi.

- 10 Tam sutvā N-to attano adhippāyam āvikaronto ā.:
 9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayham na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṁ me vacanam karo-
 hīti“ vatvā:
 15 10. Bhoto ca¹² ratthe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayham janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' aham pubbacariyesu puñṇam na labhāmi kātave,
 bhavantaṁ ajjhācāram¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ samvaran ti. 103.
 20 Ta. ratthe ti rajje, vijite ti ānāpavattiṭṭhāne, 'assamo ti Himavanta-
 raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmim assame vasanti, tesāham ti
 tesu aham, kātave ti vattapaṭivattaphalāharaṇasamkhātāni puñṇam kātum na
 labhāmi, bhātā me S-to nāma mam' ekasmim aparādhe mā idha vasīti mam
 panāmesi¹⁵, ajjhācāram¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantaṁ adhiācāram parisam¹⁷
 25 parivāram katvā S-tam samvaran yācemu, āyatim¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu sam-
 varan¹⁹ ti pi pātho, mayam tayā saddhim Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma,
 imam varan tava santikā gahāmīti a.

Atha nam rājā āha:

12. Karomi te tam vacanam yam mam bhaṇasi brāhmaṇa,
 30 etaṁ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks khette, Bā khatte. ³ Bā bhuñjam-. ⁴ Ck bhātī-
 cībhā, Cs bhāsītībhā corr. to bhātītībhā, Bā omits bhāti. ⁵ Bā vade ⁶ Ck
 -vantīram, Bā -vanti. ⁷ Ck va ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -ttthehi. ¹⁰ Cs bhi,
 Bā pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bā tava. ¹³ Bā ajjhāvar-. ¹⁴ Bā yācemu. ¹⁵ Bā
 palāpesi. ¹⁶ Bā adds avivaram ¹⁷ Ck pharisa, Bā sa ¹⁸ Bā -tisaṁvaran.
¹⁹ Ck yevaram.

Ta. karomīti abhañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvañto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manōjo alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapati¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bbavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha naṃ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamañ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathika⁵ tvam pi rathaṃ sannayha⁶, 15
ābandhanānīti batthiassaratthesu ābandhitabhāni bhaṇḍakāni gaṇhatha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiṃ assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā' assamañ raṃmañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasatañ⁸ khattiye gahetvā mabatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā⁹ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvisatiakkhohiṇisamkheṇa¹² balakāyena saddhīm 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubbhāvena atthasabhaṇṭhatāṃ maggaṃ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharitvā ta. pallaṅkheṇa nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raṇṇā saddhīm dhamma-
yuttaṃ kathaṇṭhaṃ situnhādiṇissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭ- 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattāmāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i ² so Cks; Bā pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bā rathaṃ sanbhāmyasārathi. ⁴ Bā rathaṃ sanbhāya sārathi. ⁵ Cks rathikā, Bā sārathi. ⁶ Bā sanhayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck agamā, Bā āgamā. ⁹ Bā -te, Ck -ta. ¹⁰ Bā -giyā senāya. ¹¹ Bā āgamāti. ¹² Bā -sañ-khātena. ¹³ Bā -tassa. ¹⁴ Cks -te ¹⁵ Bā situn-. ¹⁶ Bā vārento. ¹⁷ Cks -sattāmāsādhikāni. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ‘ti āvajjitvā „kahan nu kho so etara-
hīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvisatiakkhohiṇipari-
vārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ
āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi’ ca
5 mama kaṇiṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ
ajānitvā ayaṃ kūtajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ
ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā² kathento avīci-
parāyanā bhaveyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
so caturaṅgulamattena aṃsaṃ³ asaṃphusaṃtaṃ ākāse kācaṃ
10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁴ āharitūṃ rañño avidūre ākāse
pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantāṃ disvā attānaṃ dassetuṃ
avisahanto nisinnatṭhāne yeva antarādhāya⁵ palāyitvā Hima-
vantaṃ pāvisi. Manojarājā pana naṃ ramaṇiyena isivesena⁷
tathā āgacchantāṃ disvā:

15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako⁹ ti kadambharukkhamaṃ, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃ-
sam¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati. udahārassa ‘ti udakaṃ āharitūṃ
gacchantassa esa¹¹ kāco evam eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

20 Evam vutte Mahāsatto gāthadvayaṃ āha:

17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.

18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
posemi mātāpitara pubbekataṃ anussaran ti. 110.

25 Ta. sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ silācārasampanno. eko tāpaso ahaṃ
ti vadati, bharāmi tu posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekataṃ ti
tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anan-
taraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu ³ C s vambhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks autaraṃ
Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-
mayo. ⁹ Cks e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭam. ¹¹
Bā kassa eka. ¹² Bā sahappato. ¹³ Cks etaṃ

19. Iecchāma assamañ gantuñ yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumbhākañ assamapadsin.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggam
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibham
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jañghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaññañ supupphitakoviḷārasañchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyaḡotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāsi
vehāse antalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
pañṇasālañ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda tvañ mahāse. 115. 15

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāsi
assamā nikkhamitvāna pañṇadvāramhi² upāvisīti 116.
imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāṇiyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāṇiyaghaṭe pāṇiysmālake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjaniñ⁹ ādāya assamapadsin sammajjitvā pañṇa-
sāladvāre pitu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jñāpesīti a., u pāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
mañḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvisi. Atha nañ
tathā āgacchantañ B-assa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvāramhi. ³ Bā anotattathato. ⁴ Bā -jjetvā.
⁵ Bā -ttharū āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C^s sammañj-, Bā
samajja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam atthaṃ pakāsentu S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasamghaparibbūhaṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bheri mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabhaṃ. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
mukhaṃ cāru r-ivābhāti⁴, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 120.
- 10 29. Kassa paggaḥitaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramaṃ
ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 121.
30. Kassa amkaṃ pariggayha vālavijaniṃ uttamaṃ
carati varapaṇḍassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chātāni ājāniyā ca vaṃmitā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 124.
33. Hatthiassaraṭṭhapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇi¹¹ apariyantaṃ sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojō¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaraṃ eti assamaṃ brahmacāriṇaṃ. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇi¹³ apariyantaṃ sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a. hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭena 'ti tāta
kass' eso kañcanamūyena vijjuvaṇṇinā ubhisapaṭṭena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruno kalāpasannaddho ti sannaddhasaratunbho, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭhaṃ vā 'ti kammārānaṃ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ viya,
khadiraṅgārasannibhaṃ ti vitaccakkhadiraṅgāraṇaṃ¹⁵, ādiccaramsā-
varanaṃ ti ādiccaramsīnaṃ āvaraṇaṃ, amkaṃ pariggayhā 'ti amkaṃ pa-
riggaḥetvā¹⁶ parikkhipitvā ti¹⁷ a., vālavijaniṃ uttamaṃ¹⁸ ti vālavijaniṃ¹⁹

¹ Bā -taṃriva. ² Bā -o. ³ Bā -am. ⁴ C^s vā-, Bā mukhañcarucirā-. ⁵ C^s
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, C^k -assārathāpattī-, C^s
-assārathāpattī-. ⁹ C^k -niṃ, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ C^s -bbhani, Bā
-bbhani. ¹² C^s -rājamānojo, Bā -rājamanojo. ¹³ C^k -bbhaniṃ, C^s -bbhani. ¹⁴
so C^s; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ C^s adds passaṃ, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā mañivālavijani.

uttamañ¹, caratīti sañcarati, chattānīti ājāniyapiṭṭhe nisinnānañ dhārita-
chattādhicchattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgata⁴,
akkhobhanīti khobhetuñ na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo viya
apariyanta, rājābhīrājā ti ekasatānañ rājūnañ pūjito⁶ tesam vā adhiko 5
rājābhīrājā⁶, jayatañ patīti jayappattānañ tāvatiñsānañ jeṭṭhako, ajjhā-
va ran ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabbhāvañ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino
sabbe pañjalikā hutvā isīnañ ajjhupāgamun ti. 129. 10

Ta. isīnañ ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno sabbhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sīrasī patiṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnañ santikañ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantañ nisinno paṭisanthārañ
karonto: 15

38. Kacci⁷ nu bhoto kusalañ, kacci⁷ bhoto anāmayañ,
kacci⁷ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁷ mūlaphalā bahū. 130.
39. Kacci ḍaṁsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimśapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayañ ā. 20

Tatoparañ tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalañ c' eva no rāja atho rāja anāmayañ,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.
41. Atho ḍaṁsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimśapā¹⁰, 25
vane vālamigākiṇṇe himsā amhañ na vijjati. 133.
42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammatañ idha¹³,
nābhijānāmi uppannañ ābādhañ amanoramañ. 134.
43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgatañ, (IV ⁴³⁴/₅)
issaro si anuppatto, yañ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135. 30

¹ Cks -mā. ² Cks -kīrentīti. ³ Bā -kīranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā pū-
rato. ⁶ Bā rājādhi-. ⁷ Bā kīñci. ⁸ Cks uñj-, Bā nech-. ⁹ Bā omits ca. ¹⁰
Bā sarisapā. ¹¹ Bā saṁgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? Cā Bā vassa ¹³ Bā
sappato mama. ¹⁴ Bā idhatti, Cks idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikaṃ āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākātā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmiṃ thāne tava abhirucitaṃ attbi
taṃ no katheti vadati, khuddakappāni⁶ ti etāni nānārukkaphalāni⁷ khudda-
madhupatibhāgāni⁸ madhurāni. varaṃ varan⁹ ti ito uttamuttamaṃ¹⁰ gabetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayā
āpucchitā taṃ ambehi patiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnaṃ eva nāma ettavatā
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpi¹¹ ti ambhakaṃ
tāva sabbam kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹² tāva¹³ vacanaṃ sunotha,
ajjhāvarambhā¹⁴ 'ti mayā hi na aññena kammaṇa āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

- Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitara ca bhātaraṃ ca
20 vanditvā parisāya¹⁵ saddhiṃ sallapanto ā:
48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manojo anumaññantu¹⁶ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samūtāro¹⁷ yakkhāni¹⁸ idha assame
25 araṇṇe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtaṇaṃ isiṃ vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁹ bāhu²⁰ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettiṃ²¹ ca bhattukāmassa me sato
vīra puññaṃ idaṃ ṭhānaṃ²², mā maṃ Kosiya vāraya. 143.

¹ Bā varāvarani. ² Bā onits ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bā sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bā
khuddakkhamadhu- ⁸ Bā varamvaran. ⁹ Bā uttamam u- ¹⁰ Bā tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bā sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mitāro? Bā yevassautisamūtāro. ¹⁵ Ck yakkharāni, Cs yakkhārāni. ¹⁶ Bā -nā,
Ck -ne, Cs -no corr. to -ne ¹⁷ Cs babu, Bā bābū. ¹⁸ Ck janetti, Cs janenetti,
Bā janetti. ¹⁹ Bā dhiramapuñña pidam ṭhānaṃ, Cks cara puñnamidaṃ ṭhānā.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
 utthānapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
 mātāpitusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manuḍā dhamme dhammapadaṃ vidū
 maggo² saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Utthānapāricariyāya mātāpitusukkhāvahaṃ
 taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaṇṇantū¹ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
 rontū 'ti a, samitāro⁵ ti samāgatā, araṇṇe bhūtaḥavyānīti asmim
 Himavantaṇṇe yaṇi bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁶ pattāni bhavyāni ca taruṇa- 10
 devatāni, tāni pi⁷ sahhāni mama vacanaṃ sunantū 'ti a, namo katvānā 'ti
 idaṃ so parisāya saṇṇaṃ datvā tasmim vanaṣaṇḍe nibhattadevatā namakkāraṃ
 katvā va ā, t. a.: ajja haḥūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavaṇṇatthaṃ
 āgatāhi bhavitthaṃ, ayam vo namakkāro. tumhe pi mayaṃ saḥāyā hothā 'ti
 so devatānaṃ aṇḍalim paggaṇhitvā parisam saṇḍānapetvā isiṇ vakkhamīti ādīm 15
 ā., ta. isiṇ ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
 bouti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁸ bālū ti sammato tena⁹ khamituṃ arahathā
 'ti dipeti, virā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ tḥānaṃ ti
 idaṃ mātāpituupattḥānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasaṇivattanikkakāraṇaṃ taṃ karaṇ-
 taṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhāhetan ti etaṃ mātāpituupattḥānaṃ 20
 nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagaṇtvā nātaṃ c' eva vaṇṇitaṃ ca, upanissajā
 'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissajehi dehi, utthānapāricariyāya¹⁰ 'ti utthānena
 c' eva pāricariyāya¹¹ ca kataṃ ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
 idāni ahaṃ mātāpitusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesāṃ
 vattaṃ upattḥānaṃ katvā devaloke aparimānaṃ yasaṃ lahhissāmi, tassa me 25
 tvaṃ dāyako hohiti vadati, tathevā 'ti yathā tvaṃ jānāsi taih' eva añṇe pi
 manuḍā imissā parisāya saṇṇi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jettḥāpacāyihhā-
 vasaṃkhātāṃ dhammakotṭhāsaṃ vidanti¹⁵ kīn ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
 sukhāvahaṃ ti utthānena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpitunnaṃ sukhāvahaṃ,
 taṃ maṃ ti taṃ maṃ evaṃ samuḍāpaṭipannaṃ pi bhātā S-to tambā puṇṇā 30
 ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
 mama piyadaṣṣanatāya ariyasamkhātassa devalokassa maggāvarano²⁰ nāma
 hoti.

¹ Bā -sejju. ² so all three MSS.. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck^s amanuṇṇantū. ⁵
 Bā sapitāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck^s -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
 adds me. ⁹ Bā -na. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
 mama tvaṃ saggaṃ lokaṃ dado. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
 Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa. ¹⁷ Bā pādaca-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adds ariya-
 maggassa āvaro ²⁰ Ck^s -vārano. Bā -varanaṃ

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam sutam, idāni mama pi suṇāthā“¹ ti sāvento ā.

55. Suṇantu bhonto vacanam bhātur¹ ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja porāṇaṃ parihāpayaṃ
5 adhammacāri jeṭṭhesu² nirayaṃ so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittēna ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evam jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyitvā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca⁴ na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā⁵ ti. 150.

Ta. bhāturajjhāvarā⁶ ti mama bhātu parisa hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanam sunantu, parihāpayan ti parihāpento.
15 dhammassā⁷ ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittēna cā⁸ ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vāhitabhā paṭi-
jaggitabhā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā⁹ ti yathā nāvāgarubhāraṃ⁷
ādiyitvā samuddamajjhe nāvam sotthinā netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbhahandaṃ jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahaṃ c' ete ussahāmi paṭijaggitum sakkomi, taṃ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ nēva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijaggitum yutto ti.

Tam sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā“⁸ ti ajja amhehi nātān⁹ ti N-tam
25 pahāya M-assa nissitā⁹ hutvā tassa thutim karontā¹⁰ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha¹¹ tame nāṇaṃ jālaṃ va jātavedato¹²
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayi. 151.
60. Yathā udadhim ādjeco vāsudevo pabhaṃkaro
30 paṇinaṃ pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakam
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayīti. 152.

¹ Cks -tar ² Cks jeṭṭho. ³ Ck -tha. ⁴ Bā dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read tāva? ⁷ Bā nāvāya. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā -ttaṃ sannisitā ¹⁰ Ck Bā -o. ¹¹ so Ck; Bā adhigamē. ¹² Bā jātadevato.

Ta. adhigatambā¹ 'ti mayam ito pubbe jetthāpacāyanadhammapa-
ticchādaḥ tame vattamānā² ajja jātavedato³ jālam va nāpam⁴ adhlgatā, evam-
eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidāmsayiti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasnjotano⁶ dhammappakāsano ti a.

5

Iti M. ettakaṃ kalam N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmim
pasannacitte te rājāno nāpabalena tasmim pasādam bhinditvā
attano katham gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha nam N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁷, ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁸ mayham paṭisaraṇam n' atthi, imam eva yācissā-
mīti“ cintetvā g. ā.:

61. Evaṃ me yācamānassa aṇjaliṃ nāvabujjhasi⁹,
tava baddhaṇcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ 15
aṇjaliṃ nāvabujjhabha na paṭigaṇḥatha tumhe va mātāpitaro upaṭṭhahatha ahaṃ
paua tumhākaṃ baddhaṇcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
bhāvena vuṭṭhito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddham¹⁴ kathentassa pan' assa mānahāpanattham¹⁵ nig- 20
gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmim pasādam uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitaro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇam pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālham tvaṃ mama ruccasi. 154. 25
63. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca¹⁸ sṇṇoṭha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayham kudācanaṃ. 155.
64. Tam maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitūsukhāvaham
Nando ajjhāvaram²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bādhigamā. ² Bā-ne. ³ Bā-jātadevato. ⁴ Bā-jātam lam paṇṇāpam. ⁵
Ck vā-. ⁶ Ck sujātano. ⁷ Bā karavaṭha. ⁸ Bā raṇṇo. ⁹ Bā -bujjha. ¹⁰
Bā pathacaro. ¹¹ Bā adds paricārako. ¹² bhaginī nātibandhanā v. 57 - - - -
nandapaṇḍite wanting in C^s. ¹³ Bā doso. ¹⁴ Ck anitaham? ¹⁵ Bā -pahā-
nattham. ¹⁶ Bā adds vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ C^s va. ¹⁹ Ck āhu. ²⁰ C^s -caram.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kam Nando⁵ upatiṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bālhaṇ ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. sunothā 'ti amma tāta tumbe mama vacauaṃ
5 sunotha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumhākaṃ paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amanūṇitvā va maṃ tumhe upaṭṭhi-
taṃ samāuaṃ, upaṭṭhānāyā 'ti tumhe upaṭṭhātuṃ maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pitaraṃ vā upaṭṭhahā 'ti vattuṃ na
yuttaṃ, tumhākaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ⁸ yo⁹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāni¹⁰ Nandaṃ vo vadatha¹¹ taṃ¹² manā kanitṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹³
tumhesu kaṃ esa upatiṭṭhati¹⁴ ubho pi hi mayāṃ tumhākaṃ puttā yevā 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kanitṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na visahāmi,
mayāṃ hi tan nissitā idāni pana tayā anuṇṇātā. ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁴ la-
bheyyaṃ“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuṇṇātā Sona taṃ nissitā mayāṃ,
upaghātuṃ labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁵ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ¹⁶ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajjhe yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

- 25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavāḷaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.
68. Yadā suttāpi¹⁷ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.
69. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
30 bhiyyo āvisatī soko domanassaṃ cānappakāṃ. 161.

¹ Cks kāmāuaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omit maṃ. ⁷ Ck upaṭṭhitū. ⁸ Ck -rīnaṃ, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omit taṃ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upaṭṭhātuṃ. ¹⁵ Bā upasaṃghāyituṃ. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmhī

70. Sāham ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca³ mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatthapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci-
rassaṃ Nandaṃ disvāna ajja mama hadayaṃ kampaṭi. soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supinena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattuccā⁷ 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharan
ti tāta putto no Nando pannaśālaṃ pavisatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ sutṭhu piyo
tasmā puna imamahā gharā na vippavaseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchati
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitaraṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu. 5 10

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampaṭicchitvā „Nanda
tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atiguṇakārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento
dve gāthā abhāsi: 15

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rāsadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññānissitā
puññādāyikā.

Evaṃ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā
rassa āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikaṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayaṃ mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajje yeva mātu duk-
karakārikattaṃ pakāsento ā.: 25 30

¹ Cks -ssā. ² Bđ -uñca. ³ Ck sam ⁴ Bđ suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bđ vippavaseyya. ⁹ Bđ ja no. ¹⁰
Bđ vadate. ¹¹ Bds yaṃ. ¹² Bđ vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cg -ggi.

74. Ākamkhamānā puttaphalaṃ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusaṃvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷiṇi hoti, snhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Saṃvaccharam vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitena¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dārakaṃ
appajānantaṃ (add: poseti), posenti tena vuccati. 170.
- 10 79. Yaṇ ca mātu dhanam hoti yaṇ ca hoti pitū dhanam
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaṇṇāti,
pamattaṃ parādāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaṇṇāti. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
mātaraṃ aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
pitaram aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṃ
pitaram paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṃ ca peyyavāsaṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅgahā loke rathassāṇiva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā pnttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ²so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ? ⁴
so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇaṃ,
yasmā ca saṅghā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitaro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā',
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183. 5
92. Annena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta, puttaphaṇaṃ ti puttasaṃkhātāṃ phaṇaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me upapajjatū 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁷, pucchati ti kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusaṃvaccharāni cā 'ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ⁸ utumbi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ⁸ utumbi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusaṃ-
vaccharāni ca pucchati, utusi nātāya⁹ ti pupphe uppaune utumbi nahātāya,
avakkamo ti tiṇṇaṃ sanuipātā¹⁰ gabbhāvakkaman ti hoti kucchiyaṃ gabbho
paṭiṭṭhāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaṇiṇi hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
uḥbattapajāya¹¹ sueho uppajjati¹² tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti janeti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena¹³ cā 'ti
thanantare¹⁴ nīpajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī aṅgasamkhāten¹⁵ eva
pāpuraṇena¹⁶, tosetīti saṇṇāpeti hāseti, mamaṃ¹⁷ katvā ti agaṇḍuputtassa
me¹⁸ upari vāto paharati ātapo¹⁹ pharati ti evaṃ mamaṃkāraṇaṃ¹⁸ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, uḥhayametassā 'ti uḥhayam pi taṃ dhanāṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sāragabbhādisu mātā gopetī, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi¹⁹
aduñ c' aduñ ca²⁰ kammaṃ karohīti sikkhāpentī iti mātā vihaṇṇati kilamati.
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttāṃ²¹ nisīthe²¹ paradāresu pamattam
sāyaṃ anāgacchantaṃ nītvā assupuṇṇehi nettehi maggaṃ olokenū vihaṇṇati 30
kilamati, kiechā bhato ti kiechena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apatiaggitvā, dhanāpiti²² dhanampi²³, ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) -- anukampakā wanting in Bā. ² Bā omits m. ³ Ck -na.

⁴ Ck -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bā -yaṃ. ⁷ Bā āyāceti. ⁸ Ck katamaṃ. ⁹
Bā -sanhātāya? ¹⁰ so Ck; Bā -tāya. ¹¹ Ck -ttaṃpa-. ¹² Bā jāyati ¹³ Bā -vu-.

¹⁴ Bā tadanantare. ¹⁵ Bā mapa. ¹⁶ Ck agaddhiputtasame, Ck agaṇḍiputtasame,
Bā adhituputtassa me. ¹⁷ Bā ātā-. ¹⁸ Bā dhammakā-. ¹⁹ Bā hoti. ²⁰ Ck
duduñcaduñca, Bā aduñ ca aduñ ca. ²¹ Ck nisītha. Bā nisive. ²² Bā -nāsiti.

²³ Bā adds adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apaṭṭijaggantānaṃ nassatṭi me sutau ti, kiechaṃ vā so ti iti dhanam vāssa nassatī dukkhaṃ vā so¹ nigacchati, labbhāmetan ti taṃ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ paricaritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhuṃ tādiseṇā 'ti a., dānañcā
 5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātabbaṃ piyavacanaṃ bhanitabbaṃ uppannakicca-sādhanaśasena attho caritabbo jettāpārāyanadhammesu ta. ta parisamajjhe vā rahogātānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā³ kātābbā na raho abhivādanādīni katvā parisatiṃ na kātābbāni⁴ sabbattha samānen' eva bhavitabbaṃ, ete ca saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyuṃ, samavokkhan-
 10 titi sammānayaṇa kāraṇena pekkhanti, mahattān ti seṭṭhattaṃ, brahmā ti puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhuneyyā ti āhunapaṭiggāhakā yassa kassaci sakkārassa anucchavikā, annenamatho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālākiriyaṃ pariyosāne ito gantvā sagge ca modatī pamodatīti.

15 Evaṃ M. Sineruṃ pavaṭṭento viya desanaṃ niṭṭhāpesi. Taṃ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdiṃsu. Atha ne pañcasu silesu paṭṭiṭṭhāpetvā „dānādisu appamattā hothā“ 'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyupariyosāne devanagaraṃ pūrayiṃsu. S-to N-to pi yāvatā-
 20 yukaṃ mātāpitāro paricaritvā Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosane mātīposakabhikkhu sotāpattiphale paṭṭiṭṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, N-to Anando, Manojarājā Sāriputto, ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca aññataratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhapaṇḍito pana
 25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakaṃ. Sattatinipāta-vaṇṇanā niṭṭhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ Cks -ti? ⁵ Ck na. ⁶ Cs -ja. ⁷ Bā -pātājātakaṃ niṭṭhitā-Kusajātakāṃ Sona ca dve jātakāni Sattatinipātāmi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veḷuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgamā, k. Devadattena hi T-assa jīvitā voropetum payojitesu dhanuggaheṣu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi⁴ 5 Bhagavantam jīvitā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁵ „alam āvuso, mā tvaṃ samapaṃ Gotamaṃ jīvitā voropehi⁶, aham eva s-am G-am jīvitā voropessāmiti“⁷ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silam pariṇhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jīvitā voropessāmiti“¹³ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharivā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balārvavedanā pavatimsu. Jīvako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apanetvā¹⁹ bhesajjam ālīpitvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasamghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīlāya²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sarīram disvā koci manussabhūto upasamkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattberassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam. ⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bds -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-. ⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS -ti. ¹³ Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā ¹⁵ so Cks; Bds Sdr sampaṭi-. ¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰ Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ni-. ²² Cks purimasadisam, B? puna divasam, Sdr purisadisam. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr -līlāya. ²⁶ Sdr nagaram pāvisi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rūpamsobhaga-. ²⁸ Bd Sdr mahāha-

pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so nam jīvitakkhayaṃ pāpessatī³ so gantvā taṃ atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatiṇṇhitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgiriṃ mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyaṃ
 5 vissajjehīti“ ā Devadatto pi nam⁵ „aṇṇesu divasesu hatthi kittakam suraṃ pivatīti“ pucchitvā „aṭṭha ghaṭe“⁶ ti vutte „sve⁷ soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavīthiṃ⁸ abhimukhaṃ kareyyāsīti“ ā. So „sādhū“⁹ 'ti sampatiṇṇhi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi⁷: „sve Nālāgiriṃ mattakam katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
 10 saḥbakkicāni katvā antaravīthiṃ mā paṭipajjimsu“¹⁰ 'ti. Devadatto pi rājanivesanā⁹ oruḥa hatthisālaṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayam bhaṇe uccaṭṭhāniyam⁹ nīcaṭṭhāne¹⁰ kātum samatthā¹¹, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgiriṃ tikhiṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttomarehi¹² vijjhītvā¹³ kujjhāpetvā hatthisālaṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthiṃ abhi-
 15 mukhaṃ¹⁴ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā“¹⁵ 'ti ā. Te „sādhū“¹⁶ 'ti sampatiṇṇhimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā¹⁵ ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-māmakā upāsakā taṃ sutvā S-ram upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhiṃ ekato hutvā sve
 20 tumhehi paṭipannavīthiyaṃ Nālāgiriṃ vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayam vihare yeva Buddhapanukhassa saṃghassa¹⁶ bhikkhaṃ dassāmā“¹⁷ 'ti vadiṃsu. S. „sve piṇḍāya¹⁷ pavississāmiti“ avatvā „aham sve Nālāgiriṃ dametvā pāṭihāriyaṃ katvā¹⁸ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā¹⁹ va bhikkhusaṃghaparivuto nāgarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi²⁰, Rājagahavāsino pi bahūni²¹ bhattachājanāni gahetvā Veluvanam eva āgami-
 25 ssanti, sve vihare bhattachaggaṃ bhavissatīti“ iminā kāraṇena tesam adhivāsesi. Te T-assa adhivāsanaṃ viditvā bhattachājanāni āharitvā²² „vihāre yeva dānaṃ dassāmā“²³ 'ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
 30 dh. desetvā majjhmayāme²⁴ paṇhe²⁵ vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse²⁶ sīhaseyyaṃ kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sdr add manussagbhātaḥ ² Sdr ajānanto, omitting so ³ C's na. ⁴ Bā Sdr add bhante ⁵ Bā adds tvaṃ, Sdr taṃ. ⁶ Bā Sdr -iyaṃ. ⁷ Sdr -petvā. ⁸ Sdr -nato. ⁹ Bā Sdr -nato. ¹⁰ Sdr adds pi nīcaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nīcaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātum samatthā. ¹² Bā kutato-, Sdr tuṭṭhato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sdr vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sdr -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sdr -itā. ¹⁶ Bā Sdr bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sdr add na ¹⁸ Sdr pāṭihāriyaka ¹⁹ Sdr caritvā. ²⁰ Bā āgamiṣṣāmiti. ²¹ C's -u, C's -ū. ²² B's -rāpetvā. ²³ Sdr adds devadātāya ²⁴ Bā Sdr -am ²⁵ Sdr path-.

pattiyā vītināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattim samāpajjitvā
 hodhaneyyandhave² olokeno Nālāgiriḍamane³ caturāsītiyā pāṇasahassā-
 nam dhammābhisamayāṃ disvā pabbhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴
 āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵
 aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabhesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhim Rāja- 5
 gahaṃ pavisitum ārochēti“ ā. Thero tathā akāsi. Sahhe bhikkhū
 Veluvane sannipatiṃsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹
 pāvisi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjīṃsu¹¹, mahanto samā-
 gamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³
 tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīhāya 10
 Nālāgiriḍamanāṃ passissāmā“¹⁶ ti pāsādahammiyagehacchadanāni abhi-
 ruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana nicchādīttikā¹⁷ „Nālāgiri caṇḍo
 pharuso¹⁸, Buddhādīnaṃ guṇaṃ na jānāti¹⁹, so ajja s-assa G-assa
 suvaṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ²⁰ viddhamsetvā²¹ jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²²
 paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmā“²³ ti pāsādādisu²⁴ aṭṭhaṃsu. Hatthi 15
 pi Bhagavantaṃ āgacchantāṃ disvā manusse tāsento gehāni viddham-
 sento sakatāni saṃcuṇṇento soṇḍaṃ ussāpetvā pahatṭhakappaṇavālo
 pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, taṃ disvā bhikkhū
 Bh-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ hkante Nālāgiri caṇḍo pharuso manussa-
 ghātako²⁵ imaṃ racchaṃ paṭipanno, na kbo paṇāyaṃ Buddhādīnaṃ 20
 guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“²⁶ ti.
 „Mā bhikkhave bhāyatha²⁷, paṭihalo²⁸ ahaṃ Nālāgiriṃ dametun“²⁹ ti.
 Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ³⁰
 nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etaṃ³¹ damemīti“. Atha naṃ S.
 „Sāriputta, Buddhahalaṃ nāma aṇṇaṃ, sāvakahalaṃ aṇṇaṃ, tiṭṭha 25
 tvaṃ“³² ti paṭihāhi. Evaṃ³³ yehhuyyena asītimahātherā yāciṃsu. S.
 sahhe pi paṭihāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhi-
 vāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamam maṃ māretū“³⁴ ti T-tass’
 atthāya jīvitaṃ pariccajivā³⁵ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṃ S.
 „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi 30

¹ Ck yo vīti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujaṇe. ³ Bd Sdr -nena, Bs damena. ⁴ Bd Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ke. ⁶ Bd Sdr mahāvi-. ⁷ Bd Sdr add pi. ⁸ Bd Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggim. ¹² Sdr -sammaṇṇā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhim. ¹⁵ Bd anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bd Sdr adds manussagghātako. ¹⁸ Cks -tīti. ¹⁹ Bd Sdr sariram. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bd Sdr -tako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnaṃ kicca, Sdr uppannakiccaṃ omitting pitu. ²⁷ Bds ahaṃ eva taṃ, Sdr ahaṃ meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bd Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghātako¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭṭhamam mān
 māretvā pacchā tumhākaṃ santikaṃ āgacchatu² 'ti thero avaca,
 yāvataṭṭhiyaṃ vuccamāno pi ca tath' eva aṭṭhāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha nam Bh.⁴ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṃ antare tha-
 5 pesi⁵. Tasmim̐ khaṇe ekā itthi Nālāgiriṃ disvā maraṇabbhayaḥhitā
 palāyamānā⁶ amkena gahitadāraḥkaṃ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṃ anubandhitvā⁷ dāraḥkassa santikaṃ āgami⁸.
 dāraḥko mahāravaṃ ravi. S. Nālāgiriṃ odissakamettāya⁹ pharivā
 sumadhuraṃ brahmassaṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṃ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹⁰ pāyetvā mattaṃ karontā¹¹ na aññaṃ gaṇhissatīti ka-
 riṃsu. mā gaṇhissatīti¹² kariṃsu, mā akāraṇena jaṃghāyo kilamanto¹³
 vicari, ito ehi¹⁴ pakkosi. So Satthu vacanaṃ sutvā akkhīni ummī-
 letvā Bh-to rūpasiriṃ oloketvā paṭiladdhasaṃvego Buddhatejasa
 pacchinnasurāṃado¹⁴ soṇḍaṃ olambetvā¹⁵ kaṇṇe cāleno¹⁶ ganvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha nam S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānaḥhatthi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁶ pharuso mā ma-
 nussaghātako¹⁷ bhava, mettacittaṃ paṭilabbhā¹⁸ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hatthaṃ pasāretvā kumbhaṃ¹⁹ parāmasitvā¹⁹

Mā kuṇjara nāgaṃ āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgaṃāsado.
 na²⁰ hi nāgaḥatassa²¹ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²¹.
 Mā ca mado mā ca pamādo²³,
 na hi pamattā sugatim̐ vajanti.
 25 tena tvaṃ nēva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatim̐ gamissasīti²⁴ dh. d.

Tassa sakalasarīraṃ pītiyā niranteraraṃ phuṭṭam̐²⁵ ahoṣi, sace²⁶
 tiracchānagato na²⁷ bhaviṣṣa sotāpannaphalaṃ adhigamissa²⁸. Manussa
 taṃ pāṭihāriyaṃ disvā unnadiṃsu appoṭṭhesuṃ²⁹, saṇḍātasomanassa
 30 nānābharaṇāni khipiṃsu, tāni hatthissa sarīraṃ paṭicchādayiṃsu, tato

¹ Bā Sār -ṭako. ² Bā akāsi, Sār thito. ³ Bā Sār -mi. ⁴ Sār satthā. ⁵
 Bā Sār tha-. ⁶ Ck -naṃ. ⁷ Bā Sār add nivattitvā. ⁸ Bā Sār agamāsi. ⁹
 Bā udissataṃ me-, Sār uddassa me-. ¹⁰ Ck -ṭesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Ck
 -ssati, Bā Sār add pana. ¹³ Bā Sār -manto. ¹⁴ Ck paṭicchanna-. ¹⁵ Sār
 olabanto. ¹⁶ Ck omit mā. ¹⁷ Bā Sār -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sār -bhambhe. ¹⁹
 Sār adds imaṃ gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sār ni. ²¹ so Ck Bā; Ck -hattassa. ²²
 Ck paramāyato. ²³ read pamādo. ²⁴ Sār adds evaṃ. ²⁵ Sār phuṭṭam̐. ²⁶
 Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sār -ssati. ²⁹ Ck appoṭṭhesu, Bā appoṭṭhesu,
 Sār apphotayim̐su.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmiṃ kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītipāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gabetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvisi, tato paṭṭhāya³
ca danto⁴ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁵. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanāṃ khittāṃ tesāṃ yeva⁶ taṃ hotū“⁷ ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁸, imasmiṃ nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“⁹ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veluvanaṃ eva gato.¹⁰
Nagaravāsino bahuannapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Taṃ divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamutṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Ānandena¹¹ T-tass“¹² atthāya attano jīvitaṃ pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattuṃ paṭibāhiyamāno pi nāpagato¹³,¹⁵
aho dukkarakārako āvuso thero¹⁶“¹⁷ ti. S. „Ānandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“¹⁸ ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p.“¹⁹ Ānando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatto pi mam' atthāya jīvitaṃ pariccajīti²⁰ vatvā²¹ a. ā.:

A.¹³ Mahimsakaratthe¹⁴ Sakulanagare¹⁵ Sakulo¹⁶ nāma²⁰
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmiṃ
nesādagāmake aññataro nesādo pāseli sakune bandhitvā nagare
vikkiṇanto¹⁷ jīvikaṃ¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvattato
dvādasayojano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumasaro ahosi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakunasaṃgho osari²¹,²⁵
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmiṃ kāle dha-
tarattṭhahaṃsarājā channavutthiṃsasahassaparivuto²³ Citta-
kūtapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nāṃ' assa
senāpati ahosi. Ath' ekadivasaṃ²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pāyimsu. ² so Cks; B Sdr -iko, Bd patikuto. ³ B Sdr danta. ⁴ Bds Sdr
-dhesi. ⁵ Bds neva, Cks va. ⁶ Cks -tā. ⁷ Bd sannissinnā, Sdr sannipattitvā.
⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti
atha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adds tuṇhi ahosi tehi yācito.
¹³ Sdr adds bhikkhave. ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bds Sdr sāgala-.
¹⁶ Bd Sdr sāgalo. ¹⁷ Ck Bd Sdr viki-. ¹⁸ Bd Sdr -taṃ. ¹⁹ Sdr -niko. ²⁰
Bd Sdr -ssiyo. ²¹ Sdr otari, Bd -ā otariṃsu. ²² Bds Sdr -si. ²³ Bd C
-parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bds Sdr ekadā.

payā suvaṇṇahaṃsā Mānusiyaśaraṃ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmiṃ yathāsukhaṃ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṃ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesum: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocare, ta. gocaraṃ gaṇhituṃ gacchāmā“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsaṃko⁶, mā vo ruccīti“⁷ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tuṃhākaṃ ruccati
 gacchāmā“ 'ti saparivāro taṃ saraṃ agamāsi. So ākāsa⁹
 otaranto pādaṃ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṃ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṃ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṃ chijji¹³ dutiyavāre maṃsaṃ¹⁴ tatiyavāre nahāruṃ¹⁵,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitam pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattimsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṃ baddharāvaṃ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me uttarā¹⁹ hutvā gocaraṃ aganhitvā chātajjhataṃ va
 15 palāyanta²⁰ dubbalatāya samudde patissantīti“ so vedanaṃ
 adhivāsetvā²¹ nātīnaṃ yāvadatthaṃ caritvā²² haṃsakiḷaṃ²³ kī-
 ḷanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṃ²⁵ ravi, taṃ sutvā
 va te haṃsā maraṇabhayaatajjitā²⁶ Citrakūṭābhīmukhā²⁷ pakka-
 mimsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṃsasenaṇapati „kacci
 20 nu kho idaṃ bhayaṃ mahārājassa uppannaṃ, jānissāmi naṃ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa haṃsagaṇassa
 antare M-aṃ adisvā majjhimahaṃsagaṇaṃ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissamsayaṃ tass' ev' etaṃ³² bhayaṃ uppannaṃ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sā gantvā. ³ Bā Sā vica-. ⁴ Ck sucitruccitrakūṭaṃ, Bā su-
 hitaṃ citta-, Sā cittaṃkutaṃ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussi-. ⁶ Sā sa-
 paṭibhaya. ⁷ Sā ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bā Sā add tehi. ⁹ Sā -sato
¹⁰ Ck Bā Sā -santo ¹¹ Bā Sā -mattakena, Bā -patta-. cfr. 259 ¹² Bā kaḍha-,
 Bā kaḍḍhe-. Sā ghaṭhe-. ¹³ Ck chindi ¹⁴ Bā Sā add chijji ¹⁵ Ck omit
 mahāruṃ, Bā add chijji, Sā has nhāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sā -rati. ¹⁷ Bā Sā omit pa ¹⁸ Bā bandharavaṃ. Sā bandhanaravaṃ. ¹⁹
 Bā uttarāsā, Sā cittutrāsā. ²⁰ Ck -ti ²¹ Sā adds yāva. ²² Bā khādītva,
 Sā gocaraṃ gaṇhitvā. ²³ Bā Sā haṃsānaṃ. ²⁴ Ck omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṃ, Sā bandharavaṃ. ²⁶ Bā Sā add hutvā. ²⁷ Bā Sā citta-. ²⁸ Sā
 pakkhandimsu ²⁹ Ck pi ³⁰ Sā -passa viciniṭvā ³¹ Sā adds taṃ. ³²
 Sā tassevataṃ.

nivattitvā āgacchanto M-aṃ pāse baddham¹ lohitaṃakkhitaṃ
dukkhāturaṃ paṃkapiṭṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja²,
aḥaṃ mama jīvitam pariccajitvā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-aṃ assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha
naṃ vīmaṃsanto M. paṭhamam g. ā.: 5

1. Sumukha anupacinantā³ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n'atthi baddhe¹⁵ sahāyatā ti, 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakka-
mantīti ete channavutthiṃsasahassā nātivahaṅgamā maṃ⁷ chadḍetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha thānaṃ⁸ ākaṃkhi evam hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n'atthi na hi te ahaṃ idāni kiñci sahāyakecaṃ kātum sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakāreṇa papañcaṃ akatvā gacch' evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
sukhitaṃ taṃ upāsītva dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitaṃ vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasā, 20
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5.
6. Kaṃ vā tvaṃ passase¹⁸ atthaṃ mama tuyhaṃ ca pakkhima
nātināṃ vāvasiṭṭhānam ubhinnaṃ jīvitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcājaṃ²¹ paṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjaṣi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ paṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandhaṃ disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anāpavinantā, Cs anapavinantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavinantā, Cs napavīn-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to ⁷ Cks omit mam ⁸ Bds Sdr vasaṃ. ⁹ Sdr adds sumukho āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti tato M. āha. ¹⁴ Bds kiñ. ¹⁵ all four MSS bandh- ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷ Cks ava. ¹⁸ Sdr -si ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca ²⁰ Sdr kataṃ, Bds kathaṃ. ²¹ Sdr sañcāja, Bds sañcājaṃ ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks dassati. Bds dassetaṃ

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno'¹
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitam
bhattiṇ ca tayi sampassam² nāvakaṃkhāmi³ jīvitam. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jīvitassāpi hetu dhammam anussaram⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te cigno bhatti ca vidiṭā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ bandham¹⁰ nātinam mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutam. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinaṃ
paccadissatha¹³ nesādo āturānaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattam hitā dijā
tuṇhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratṭhe ca disvāna samuḍḍente¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ 16.
17. Ekaṇ ca baddham āsīnaṃ abaddhaṇ ca punāparam
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānam adīnavaṃ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye¹⁹ āsīne dijasamghagaṇādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvam balī pakkhī na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV⁴²⁶₁₀)
ohāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijāmitta²¹ sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyam²². 21.

¹ Ck ave-, Cs avakkhāto, Bđ apekkhanto. ² Cs Sđr sampassam. ³ Cks -khāva, Bđ -khi. ⁴ Cks -e. ⁵ Sđr -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha. ⁷ Sđr kāyam. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; Cs khandham, Bđs Sđr khaṇḍam. ¹¹ Bđ vuddhi-. ¹² Bđs -vaṃ. ¹³ Cks pabbadi-, Bđs Sđr paccudi-. ¹⁴ Bđ abhisam-cikkhi, Cks abhisamcikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, Bđ sañcalesuṃ, Bs aañcesuṃ, Sđr sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, Sđr -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, Bđ pañca-, Bs pacchā-, Sđr mañca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, Cs pavattakāye, Bđ pavadha-. ²⁰ Sđr -siti sumukho āha. ²¹ Bđ dijāmitto, Cks dijōmitto, cfr. IV⁴²⁶₁₅. ²² Sđr -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ panāyaṃ vihago¹ nāddasa² pāsam oḍḍitaṃ,
padaṃ h'etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasaṃkhaye (IV ⁴²⁵/₂₇)
atha jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuñña⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūlham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imūsaṃ gāthānaṃ sambandho Pālivaseṇ¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja aham ito gaccheyyaṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyaṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maranato¹³ amutto va.
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsītva idāni dukkhitaṃ katham jaheyyaṃ ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhiṃ maranam
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ viṇā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhiṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā viṇā jīveyyaṃ na me taṃ
varaṃ ti a., ruccate ti yā va tava gati nippatti¹⁷ sā va¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tūva dalheṇa vālapāsena²⁰ baddhassa 15
parahatthasatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paññā-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā²³ 'ti pakkhasampanna²⁴, ubbhinnan
ti amhākaṃ dvinnāṃ jīvitakkhaye 'sati tvaṃ mama vā tava vā avasiṭṭhañāti-
naṃ²⁵ vā kam atthaṃ passasi²⁶, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamāne, kañ-
cana depicchā²⁶ 'ti kañcanadepiccha²⁷, ayam eva vā pāṭho kañcanasadiṣa- 20
ubhayapakkhā²⁸ 'ti a., tamasā ti tamasi, gataṃ ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pāṭho,
purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā²⁹ 'ti a., i v. h.:
taya pāṇam cajiṇte pi²⁹ acajiṇte pi²⁹ mama jīvitassa ahhāvā yaṃ tava pāṇa-
sañcajanam taṃ³⁰ aṇḍheṇa tamasi katam viya kiñcid evarūpakammam apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune pāṇasañcajane³¹ tvaṃ pāṇaṃ sañcajanto 25
kaṃ atthaṃ joteyyāsiti³², dhammo apacito saṃto ti kin nu dhammo pūjito
mānito³³ samāno, atthaṃ daseetīti³⁴ vuddhiṃ³⁵ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthaṃ³⁶ ti dhammato ca³⁷ atthaṃ samutthitaṃ

¹ Bā Sār vihaṅgo. ² Cks -sā. ³ Cks huddhum. ⁴ Bā -bati. ⁵ Sār -danti s. ā.

⁶ Sār -titi nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamahaṃ maññe, Ck apitthevamahaṃ maññe,

Bā apitvaṃ vaṃ mahāpuñña. ⁸ Ck tathā, Bā katā, Sār gatā? ⁹ Sār va-, Bā

hu-. ¹⁰ Bā Sār -nayeveva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggeva. ¹³ Cks -na. ¹⁴

Sār ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omīti dvī-. ¹⁷ Sār omīti tava gati. ¹⁸

Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bā omīti mama. ²⁰ Sār vālamayapāsana. ²¹ Sār

metayānassa, Ck metanāyassa, Ck cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bā -aṇ.

²⁴ Bā Sār -tthānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depicchā. ²⁷ Cks -dopiccha

²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenāpi. ³⁰ Cks omīti taṃ. ³¹ Bā Sār sañcajanto, omīti

pāṇa. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsiti, Sār kimatthaṃ mahijoteyyositi. ³³ Bā Sār

add saamānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā huddhi, Sār vuddhi. ³⁶ Cks Bā vatthan.

³⁷ Ck va.

passanto, bhattin ti sineham, sataṃ dhammo ti panditānaṃ sabhāvo, yo mitto ti yo mitto āpadāsu mittam na¹ caje, tassa acajantassa² esa sabhāvo nāma addhā sataṃ dhammo vidito³ pākaṭo jāto, kāmaṃ karassū 'ti etaṃ kūmaṃ mayā icchitam mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmim̐ ṭhāne pāsena baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-paripunnāṃ, icceva⁵ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchamīti evaṃ ka-thehānaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paccadissathā 'ti kāsāvāni vāsetvā rattamāle⁶ pilandhitvā muggaraṃ ādiya gacchanto⁷ va⁸ adissatha, āturānaṃ ti gilānānaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum̐
 10 āyantaṃ passitvā. hitā ti digharattaṃ aṇṇamaṇṇassa hitā muducittā, na ca sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesum̐, Sumukho pana yaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ pathamaṃ¹¹ paharatū 'ti cintetvā M-aṃ pacchato katvā nisīdi, dhataratthe ti haṃse, samuḍḍente¹² ti marana-bhayena ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paccakampitthā 'ti baddhā na baddhā ti cinto upadhārento akampittha, vegaṃ hāpetvā sanikaṃ agamāsi, āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ upagantvā nisinnā Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhassa santike nisinno kāraṇaṃ pucchissāmīti vimatijāto¹³ hutvā ti a, paṇḍare ti haṃse athavā pari-
 20 suddhe nimmale samjahaṭṭhe kañcanaṇṇe ti a, pavaddhakāye ti vaḍḍhitakāye mahāsarīre, yannū 'ti yaṃ tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute disaṃ ti palāyanatthāya ekaṃ disaṃ na vajati¹⁴ taṃ yuttaṃ ti adhippāyo, haliti balasaṃpanno hutvāpi, pakkhīti taṃ ālapati, ohāyā 'ti chadḍetvā, yantīti sesasakunā gacchanti, avahīyasīti ohīyasi, dijāmittā 'ti dijānaṃ amittā
 25 yāva kālassa pariyaṃ ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, kathaṃ paṇāyaṃ ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito samāno kena kāraṇena oḍḍitaṃ pāsaṃ na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ hetan ti yasama-hattaṃ vā ṇānamahattaṃ vā pattānaṃ attano āpadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ kāraṇaṃ, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhum arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjihi, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūlhamāsa²⁰ 'ti tesu pāsesu yo²¹ gūlho⁻⁰ patiechanno pāso tam²² āsajja bajjhanti, athenaṃ ti atha evaṃ jīvitakkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so tam²³ kathāsallāpeṇa muduhadayaṃ katvā M-assa jīvitam̐ yācanto:

¹ Sdr a ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tibi vidito ⁴ so C^s; Ck Bā Sdr bandho. ⁵ Bā Sdr -vaṃ ⁶ B^s Sdr -laṃ. ⁷ Sdr āg- ⁸ Cks ca ⁹ Bā abhiñcakkhā, B^s Sdr abhisāñcikkhā. ¹⁰ Cks nañcasañcopā, Bā nasaccelesu-, B^s naca samcetum̐, Sdr nacalañcesunti. ¹¹ Sdr omits pa-. ¹² Cks haṃsasamu-dente. ¹³ so Cks Bā; Sdr mati-. ¹⁴ Bds Sdr bhajati. ¹⁵ Bā Sdr add pi. ¹⁶ Bā pāsanaṃ. Cks omit na ¹⁷ Bā adassa, Sdr addasaṃ. ¹⁸ so C^s; Ck ap-, Bā apadam-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sdr guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā naṃ. B^s pācā tam̐ ²³ Ck samtaṃso, C^s sataṃ so, Bā so, omitting tam̐.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitaṃ dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyan ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasi³ Cittakūtaṃ⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujāneyyāsi, jīvi-
taṃ dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsi. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadhaṃ,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciran ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abhāsi:
27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jivitā, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.
28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.
29. Tad iṃgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijjādhipaṃ. 29. 15
30. Tāvadeva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
metti ca dhataratṭhehi yāvajjivāya te siyā ti. 30.

Ta. etau ti yaṃ aññatra etassa jivitā mama jīvitaṃ etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivattehi tvaṃ, tavāsmasu
ti tava ambesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehi vadati, 20
tāvadeva ti tattako yeva, yācanāya ca 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmacca ca bhacca¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25
32. Na ca¹⁷ te tādisā mittā bahuṇṇaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakhā. 32.
33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr saṃvā-. ² Cks -esi, Bds Sdr -āsi ³ Bds Sdr -āsiti ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku- ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cks -yaṃ ¹¹ Ck Sdr -nā ¹² so Cks
Bds jiratti, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bds Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta. no ti nipātamattañ, tayā muttan ti imañ hi tvañ ñeva muñcasi
 nāma tasmā imañ tayā muttam ito Citrakūṭapabbata-gatañ¹ mahantā ñātisaṃghā
 ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
 vijjati ti vijjanti, pānasādhāraṇo ti sādharanapāṇo avibhattajivito⁴, yathā
 5 tvañ etassa sakhā etādisā aññesam bahunnañ mittā⁵ nāma na vijjanti, tavā-
 nugo ti etañ⁶ dukkhiṇaṃ ādāya purato gacchantassa tava ayañ anugo hotu.

Evañ vatvā pana nesādaputto pemacittena M-añ upasañ-
 kamitvā bandhanañ chinditvā ālīṅgitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
 tīre taruṇadabbapitṭhe⁸ nisīdāpetvā pāde baddhapāsañ mudu-
 10 cittena saṇikañ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehañ
 paccupatṭhāpetvā mettacittena udakañ ādāya lohitañ dhovitvā
 punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
 sirā sirāhi¹⁰ maṃsañ maṃsena cammañ cammena ghaṭṭitañ¹¹,
 tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahoṣi,
 15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
 Atha Sumukho attānañ nissāya M-assa sukhitaḥbhāvañ disvā¹⁵
 jātasomanasso¹⁶ nesādassa thutim akāsi.

Tam atthañ pakāseṇto Satthā āha:

34. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāraṇo
 20 ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācañ kappasukhañ bhaṇaṃ: 34.

35. Evañ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi
 yathāham ajja nandāmi muttañ disvā dijjādhīpan ti. 35.

Tattha vakkaṅgo ti vaṇṇakagīvo

Evañ luddakā 'ti imañ¹⁶ thutim katvā Sumukho B-añ ā:
 25 „mahārāja, iminā aṇhākañ mahāupakāro kato, ayañ hi am-
 hākañ vacanañ akatvā kilāhaṃse no¹⁷ katvā issarānañ dento
 bahuñ dhanāñ labheyya, māretvā¹⁸ maṃsañ vikkīṇanto pi
 labhetha¹⁹, attano pana jīvitāñ anoloketvā amhākañ vacanañ

¹ Bds -tañ gaṇitvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -tañ-. ⁴ Bd -vako, Sdr -viko. ⁵ Cks -ānañ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸ Bds -dabbatāpitthe, Sd -dabbhatina-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks, Bds -rehi, Sdr sirāsirā. ¹¹ so Sdr; Bds -kañ, Ck sanikañ, Cs sanikañ. ¹² Bd sammārūlho. ¹³ Bd Sdr succhavi ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶ B Sdr omit imañ. Bd has imañ pana. ¹⁷ B -so nā ¹⁸ Sdr adds vā. ¹⁹ Ck labheta. Bd mūlañ pilaābeta, Sd bahūdhanāñ labheteva.

kari, imaṃ raṇṇo santikaṃ netvā sukhajīvikaṃ karomā“¹ ti. M. sampatīcchi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhiṃ kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² oḍḍesīti“ pucchitvā „dhanatthaṃ“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³ amhe ādāya nagaraṃ pavisitvā raṇṇo⁴ dassehi. bahuṃ⁵ te dhanam dāpessāmīti“⁶ ā.

36. Ehi⁷ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁸ lacchase lābhaṃ yathāyaṃ⁹ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹⁰. 36.

37. Khippam antepuraṃ netvā raṇṇo dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹¹ ubhayato tṭhite 37. 10

38. Dhataratṭhā¹² mahārāja haṃsādhipatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatītarō. 38.

39. Asaṃsayāṃ imaṃ disvā haṃsarājāṃ narādhipo patīto sumano vitto¹³ bahuṃ dassati te dhanan ti. 39.

Ta. anusikkhāmīti anusāsāmi, pāpaṃ ti lāmakam, raṇṇo dassehi¹⁴ no ti amhe ubho pi raṇṇo dassehi, B-assa pañhapabbhāvadassanattāṃ¹⁵ attano mittadhammassa āvibhāvanattāṃ luddassa dhanalābhatthaṃ raṇṇo sīle patitthāpanattāṃ cā¹⁶ ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā., dhataratṭhā¹⁷ ti netvā ca pana raṇṇo evaṃ ācikkheyyāsi¹⁸; mahārāja ime dhataratthakule jātā dve haṃsādhipatino¹⁹, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatīti. iti naṃ sikkhāpesi. patīto ti ādīni²⁰ tīni pi tutthākāraṇānaṃ²¹ eva²².

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṃ²³ ruccatu²⁴, rājāno nāma calacittā, keḷihamse²⁵ vā vo²⁶ kareyyuṃ mārapeyyuṃ vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalaṃ luddaṃ lohitaṇṇaṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā²⁷ mama pādesu pātesim²⁸, rājāno nāma puñṇavantā ca pañṇa-vantā ca subhāsitaḍḍabbhāsitaṇṇū²⁹ ca. khippaṃ amhe raṇṇo dassehīti“ vutte „tena hi mā mayhaṃ kujjhittha, ahaṃ āvuso“³⁰

¹ Bā Sār -saṃ. ² Bā Sār omit tuvaṃ. ³ Bā bahuṃ. ⁴ Bā pessāmīti. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā pañṇābhāva-, Sār pañṇānubhāvaṃ-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks jāto vebāsādhī-. ¹⁶ Bā tutha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār raṇṇo evaṃ dassanam. ¹⁸ Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kiḷa- altered to kiḷā-. Sār kiḷa-. ²⁰ Cks omit vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -taṃ dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassaṃ.

tumhākaṃ ruciya¹ nemīti² ubho pi kācam³ āropetvā rājakulam
gantvā rañño dassetvā raññā puttḥo yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha:

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuram gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato ṭhite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja haṃsādhipatino ime.
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro⁴. 41.
42. Kathaṃ paṇ' ime vihaṅgā⁶ tava hatthattṭham⁷ āgatā,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhīpa
yaṃ yadā yatanam maññe dijjānaṃ paṇarodhanam. 43.
44. Tādisaṃ pāsam āsajja haṃsarājā abajjhatha,
taṃ abaddho upāsīno maṇāyaṃ ajjhabhāsatha: 44.
- 15 45. Sudukkaraṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamaṃ
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyaṃ cajiṭvāna jīvitam jīvitāraho
anutthunanto āsīno hattu yācittha jīvitam. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹¹ ahaṃ ajjhagam.
20 tato taṃ pāmuñcim pāsā anuññāsim sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukkhaṃ bhaṇam. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijjādhipam. 49.
- 25 50. Ehi¹² taṃ anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābham yathāyaṃ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹³. 50.
51. Khippam antepuram gantvā rañño dassahi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato ṭhite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja haṃsādhipatino ime,
30 ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 52.
53. Asaṃsayam imam disvā haṃsarājāṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahuṃ dassati te dhanam. 53.

¹ Bā ruccayā. ² Bā Sār kājaṃ. ³ Bā kāje, Sār kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.

⁵ Sār adds taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅgā. ⁷ Sār hatthattṭham. ⁸

Bā Sār -re idha a-. ⁹ Sār haṃsā. ¹⁰ Bā Sār atṭhe. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks

add ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bā Sār kāje. ¹⁵ Cks Sār -o. ¹⁶ Cks citto

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā.
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. So 'yaṃ evaṃgato pakkhī diḷo paramadhammiko.
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
56. Upāyanam hi¹ te deva nāññam passāmi edisam
sabbasākunīkagāme², tam passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammairā³ upapādayīti yaṃ so avaca tam karonto kāyakammaṇa sampādesi, gantvā ti hamsarājena nisinakācakotim⁴ uccataram senāpatinā⁵ nisinakotim⁴ thokam nīcam katvā ubbo pi⁶ ukkipitvā⁷ hamsarājā ca senāpati ca rājānam passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janam ussarento evarūpā⁸ sobhaggappattā suvaṇṇavannabhaṃsarājāno⁹ na diṭṭhapubbā ti¹⁰ manussesu pasamsantesu¹¹ khippam antepuram gantvā, adassayīti hamsarājāno tuṃhe dattum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tutthaccittena āgacchantū¹² 'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassayi¹⁴, hatthattathan¹⁵ ti hatthe attham¹⁶ pattan ti vuttam hoti, mahantānam ti yasamahantam pattānam suvaṇṇavanānam dhataratthabhaṃsānam issare¹⁷ sāmino katham tvaṃ luddo hutvā adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pātho, etesam issariyam tvaṃ¹⁹ katham ajjhagā ti a, vihitā ti yojitā, yaṃ yadā yatanam maññe ti mahārāja yaṃ yam samosaranatthānam dijānam pānarodhanam jivitakkha-yakaram maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādīsan ti mānusiya²⁰ sare tathāvidham pānarodhanam mayā vihitaṃ pāsān. tan ti tam etam ta. haddham, upāsīno ti attano jīvitam agantvā upagantvā nisinno, mamāyan ti mam ayaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhim katthesi, sudukkaram ti tasmim khane esa ambhādisēhi anariyēhi sudukkaram akāsi, kim²² tan ti dahate bhāvamuttaman ti attano uttamam ajjhāsayaṃ dahati vidahi pakāsaya²³, attanāyan ti attano ayaṃ, arutthunanto ti bhattu gune vanpento tassa jīvitam²⁴ man yāci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantassa. sukkena eā 'ti yathā-sukham Citrakūtam²⁶ gantvā nātisamghan passathā 'ti ca anujānīm, etthevā 'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūṭagamanāya anumatā abesum, evaṃgato ti sattuhattthagato, janayeyyātha maddavaṃ ti attani mettaccittam jaresi, upāyanan²⁸ ti pannākāram. sabbasākunīka-

¹ Bā upāyanañca, Sdr upayanañca, Cks upāsanam hi. ² Cks sabbe - - kagāme.

³ Bā Sdr -unā. ⁴ Bā -kājā-, Sdr -kāpañkotim. ⁵ Bā Sdr -ti. ⁶ Bā Sdr pi te

⁷ Sdr pa- ⁸ Bā Sdr add nāma ⁹ Sdr -nāb-. ¹⁰ Bā Sdr add mudubadayena.

¹¹ Bā Sdr bisampattesu. ¹² Bā Sdr -atū ¹³ Bā Sdr -to. ¹⁴ Ck dassasi,

Bā Sdr dassesi. ¹⁵ Cks hatthapatthan, Bā hatthaitan, Sdr hatthattathan ¹⁶

Bā Sdr hatthesu āgatam. ¹⁷ Bā Sdr -ra ¹⁸ Bā Sdr issara - - gā. ¹⁹ Cks omit

tvaṃ. ²⁰ Bā mānusiya, Sdr manussiya. ²¹ Bā Sdr ajjhabh-. ²² Sdr ka.

Bā omits kimtanti. ²³ Bā -hati - - seti. ²⁴ Bā Sdr add muñcā ti. ²⁵ Cks

ṭassetassa yathā. ²⁶ Bā Sdr citta-. ²⁷ Cks ete in the place of dve ettha. ²⁸

Ck upāyan, Bā Sdr upāyanan

gāme ti sabbasmim pi sākunikagāme abam aññam tava evarūpaṃ kenaci sākunikena ābhatupubbaṃ upāyanam¹ na passāmi. tam passā 'ti tam mayā ābhataṃ upāyanaṃ¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so ʔhitako vā Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsarañño mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabbhā-
janehi lājamadhuphāṇitādīni² dāpetvā niṭṭhite pana³ bhojanakicce
aṇjalim paggayha M-am dhammakathaṃ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

- 10 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇam: 57.
58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayaṃ,
kacci⁴ raṭṭham idaṃ phitaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.
15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayaṃ,
atho raṭṭham idaṃ phitaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.
60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.
61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.
62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandasānugā⁹. 62.
63. Atho pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandasānugā ti. 63.
25 Ta rājānaṃ ti Sakulārājānaṃ¹⁰, vakkaṅgo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppañnesu tava yuddhādīsū atthesu, nāvakaṃkhanīti uram¹³ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanaṃ¹⁴ sampaticcebhikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sār upāyanam ² Ck -pāṇiyādini, C -pāṇiyādini, Bā -pāṇitādini, Sār -pāṇinītādini, B -phānitā-. ³ Cks pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsisi, Sār -ssāsīti, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsabanti, Sār -ssissabanti, adding m. āha. ⁷ Sār jiviteti, adding rājā āha. ⁸ Sār -tanti, adding m. āha ⁹ Sār -gāti rājāha. ¹⁰ Cks sakuṇa-, Bās Sār sūgalarā-. ¹¹ Cks -sīti, Bā -ssāsāsīti, Sār -sāsāsīti ¹² Cks -sāsissati, Bās -sāsati, wanting in Sār. ¹³ Ck udaram, C upadaram. ¹⁴ Bā Sār -na

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchanda vasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayam tava vasam anuvattati na attano cittavasenāvattatī² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.:

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthattatam⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṃ tasmiṃ paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna danḍena samapothayi⁶,
evam etesaṃ jammānaṃ pākātikam bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁸
na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68.
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ
bhoto sakāse āgamanam etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgataṃ c' ev' idam bhavataṃ patitō¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahum vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvat' icchīti¹⁶. 70.

Ta mahāsattuhatthattatam gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat-
thattatam¹⁸ gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākātikam ti pakātikam,
ayam eva vā pātho, i. v. b. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evam pakātikam
hoti sakūṇe danḍena pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantīti²¹,
kiñci-rasmāsu 'ti kiñci-r-asmāsu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa amhe disvā haddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkītha²⁴, pubbe
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmiṃ kāle, etadatthāyā
ti etassa neaādaputtassa atthāya cintitam, dhanamicchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na- ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṃ kiñci, B² bhaga-
vantaṃ-, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kam, Sār habbattha ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -thayi.
⁷ read: pakati hoti - ? Sār-evā ti haṃsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāsati. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṇca. ¹¹ Cks vitt-. ¹²
Cks -akā. Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, Cs pinito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār cāpi ¹⁵ B² Sār cittaṃ ¹⁶ Bā Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kamgato, Sār
hatthattāgata. ¹⁸ Bā hattattha, B² hatthattam, Sār hattattha. ¹⁹ Bā Sār
pāpetto. ²⁰ Bā vettanam, B² Sār vetanam. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār-adds idam vuttam hoti ete saba. ²³ Bā baddhanā, Sār baddhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār usakkitha. ²⁵ Cks vā pātho maṃ.

icchantena tena tava santikaṃ ambakaṃ āgamaṇaṃ¹ cintitaṃ, svāgataṃ
cevidaṇ² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamaṇaṃ svāgataṃ eva,
labbhataṃ ti labbhataṃ.

Evañ ca paṇa vatvā rājā aññātaraṃ amaccaṃ oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“³ 'ti vutte „imaṃ nesādaṃ kappitakesa-
massuṃ nahātānulittaṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ kāretvā
ānehīti“⁴ vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa saṃvacchare⁵
satasahassuṭṭhānakaṃ⁶ gāmaṃ dve vīthiyo⁷ gahetvā ṭhitaṃ⁸
gehaṃ rathavaraṃ⁹ aññañ ca bahuṃ hiraññasuvaṇṇaṃ adāsi.

10 Tam atthaṃ āvikaṇṭo Satthā:

71. Santappayitvā nesādaṃ bhogehi manujādhipo
ajjhabhāsatha vakkaṇṇaṃ vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakathaṃ sutvā tuṭṭha-
hayaḍo „dhammakathikassa sakkāraṃ karissāmi“¹⁰ setacchattaṃ
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yaṃ khalu dhammaṃ ādhīnaṃ¹¹ vaso¹² vattati kiñcanaṃ¹³
sabb' atthi' issariyaṃ bhavataṃ pasāsatha yaḍ icchatha. 72.

73. Dānatthaṃ upabhottuṃ vā yaṃ c' aññaṃ upakappati
etaṃ dadāmi vo vittaṃ issaraṃ vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹⁴ vattati, kiñcanaṃ¹⁵ ti
appamattakam pi, sabbatthissariyaṃ ti sabbam bhavataṃ yeva issariyaṃ
atthu, yaṃ caññaṃ upakappatīti puññakammaṭāya¹⁶ dānatthaṃ vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhottuṃ vā yaṃ vā aññaṃ tumhākaṃ ruccati taṃ karoṭha,
etaṃ¹⁷ dadāmi vo vittaṃ, saddhiṃ setacchattena mama santakaissariyaṃ
25 vissajjāmi ti.

Atha M. rañña dinnam setacchattaṃ puna¹⁸ tass' eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsarañña tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtana paṇa¹⁹ ayaṃ Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tantevī- ³ Bā repeats sam- ⁴ Bā Sdr add katvā. ⁵
Bds iṭṭhiyo. ⁶ so C^{ss}; Bds taṃmahantaṃ, Sdr mabantaṃ. ⁷ Bā Sdr -rañca. ⁸
so C^s; C^k -dīnaṃ, Bā -dhiṇaṃ, Sdr -pākīnaṃ. ⁹ so all four MSS for vase?
¹⁰ Bā Sdr kiñci-. ¹¹ C^{ss} vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sdr -kāmāṭāya.
¹⁴ C^{ss} evaṃ ¹⁵ Sdr paṇa.

atīviya vaṇṇito, imassāpi dhammakathaṃ sossāmīti“ so tena saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyaṃ ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i v h.: yadi ca me āyaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaraṃ
pativattuṃ na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākaṃ eva' yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesāṃ ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamaṇe vinicchaye
. nāntaraṃ pativattabbaṃ pessenā manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarājāriwantaraṃ ti selāyabblantaraṃ pavittho nāgarajā viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvīnaṃ antare vattuṃ na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhaveyya. amhākaṃ eva' 'ti⁶ channavutiyā⁷
haṃsasahassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kāraṇaṃ pūjārahā c' eva paṃsārahā ca, pessenā⁸ 'ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹ „aññena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabbaṃ“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāññaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C^o Bd Sdr -kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bd Sdr add amhākañceva. ⁷ Bd Sdr -ti. ⁸ Bd peyenā. ⁹ Bd veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena, Ck pessaṇavacanakarena. ¹⁰ Ck thānetum, C^o thātum. ¹¹ Bd Sdr -ti. ¹² Cks te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ Sdr ī-

Ta dhammenā ti sabbāvena kāraṇena, akatattassā ti asampādita-
 attabhāvassa mittaduḍḍhiṣṣa¹, nayo ti paññā, aggaṇṇakattimā ti aggasabbhāvo,
 uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthi ti yavatā mayā ditṭhā nāma atthi,
 nāññān ti tasmiṃ mayā ditṭhatthāne aññaṃ evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
 5 smi² vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā pathamam eva tum-
 hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
 ciraṃ passeyya vo ti iec-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
 tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati

Tato M. rājānaṃ pasamsanto āha:

- 10 81. Yam kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
 pattā nissamsayaṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
 adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
 83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumātā mayāṃ
 15 taṃ padakkhiṇato katvā nāti passem⁶ ariudama⁶. 83.
 84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanaṃ siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu 'ti kataṃ⁸ amheṣu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
 ti mayāṃ nissamsayena tayā pattā yeva. bhattirasasmāsu yā tavā 'ti yā tava
 20 ambesu bhatti tāya bhattiyā mayāṃ tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
 yuttā vipavutthāpi saḥavāsino yeva nāma mayāṃ ti dīpeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etaṃ ca ekaṃsen⁹ eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
 ti ambehi dvīhi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asmā-
 kaṃ ti amhākaṃ dvinnam adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
 25 passemariṇdamā 'ti⁹ passeyyāma ariudama, bhavataṃ ti bhoṭo dassanena,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ nātisaṃghasamkhātā¹² nātivissāsanaṃ
 siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
 pañcavidhe dussile ādīnavam sile ca ānisamsaṃ kathetvā¹⁴
 30 „imaṃ silaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā“ ti ovaditvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smiṃ. ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kicca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nāti, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
 vāpi. ⁸ Sār kataram. ⁹ Bā Sār -murin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
 pisāsani. ¹² Cks nātisaṃghasam-. ¹³ Sār -nāti. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
 rakkhatha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sār mahārājanam

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhataratṭho hamsarājā narādhipam
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamum. 85.
86. Te aroge anuppatte disvāna parama dije
kekā ti-m-akarum² hamsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5
87. Te patitā pamuttena bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti arunuggamanavelāyam eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavantehi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādihi katasakkārā tālavantehi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhināṃ katvā vehāsam 10
uppatitvā raññā anjaliṃ paggayha gacchatha sāmīno ti vutte sīhapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttmena javena gantvā nātiganāṃ upāgamiṃsu⁶. parama ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akāmsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu 'ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā tam bhattā-
ram samantā parivārayiṃsu. laddhapaccayā ti laddhapatitthā. 15

Evam parivāretvā pana te hamsā „katham mutto si ma-
hārājā“ 'ti pucchimsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājaluḍḍaputtehi⁸ katakammaṇ ca kathesi. Tam sutvā
tuṭṭho⁹ hamsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luḍḍaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“ 'ti thutiṃ akāsi. 20

Tam atthaṃ pakāsento Satthā osānagātham ā.:

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhinā
hamsā yathā¹⁰ dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhinā ti sukha-
nipphattino vuddhiyuttā, dhataratṭhā ti hamsarājā¹¹ Sumukho raññā c' eva 25
luḍḍaputtena cā 'ti dvīhi evaṃ ubho pi te dhataratṭhā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamum nātisaṃghupagamanasamkhāto nesaṃ attho pa-
dakkhino jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhinā hontīti

¹ Bd -manvāya, Sdr -mandāya, Bs -manāya. ² Cks -nim-. ³ Bd jālāmadhu-
pānitādini, Sdr madhulājapānitādini ⁴ Bd -tālapannehi, Sdr -pattehi. ⁵
Bd Sdr nikkhantā ⁶ Sdr upasaṅkamiṃsu. ⁷ Bds Sdr keke ⁸ Ck sakulārājā-,
Bd sagalārājā-, Sdr sagalārāñña ca luḍḍakena ca ⁹ Sdr -ā ¹⁰ Cks add pi.
¹¹ so Bd; Cks add sumukhādīhi

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Anando mam’
atthāya jīvitaṃ pariccajīti“ vatvā j. s.: „Tadā nesādo¹ Channo²
ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Ānando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-
parisā, haṃsarājā aham evā“⁶ ti. Culla haṃsajātakaṃ⁶.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. therassa⁷
jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva. idha pana S.
atītaṃ āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyaṃ Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
10 nāma aggamaheśi ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
Cittakūṭe vihāsi. Ath’ ekadivasaṃ Khemā devī paccūsa-
samaye supinakaṃ⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
pallāṃke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakathaṃ kathe-
sum, deviya¹¹ sādhu-kāraṃ datvā dh. suṇantiya¹² dhamma-
15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakathaṃ
kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen’
uṭṭhāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhathā“¹⁴ ti vatvā
hatthaṃ pasārentī yeva pabujjhi. Tassā kathaṃ sutvā pari-
cārikāyo „kuhiṃ haṃsā“ ti thokaṃ avahasīṃsu, sā tasmiṃ
20 khaṇe supinabhaṃsaṃ¹⁴ nātvā cintesi: „aham abhūtaṃ na
passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
kho pana ‘suvaṇṇahaṃsānaṃ dh. sotukāṃ’ amhiti’ rājānaṃ
vakkhāmi ‘amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
sānaṃ ca kathā nāma abhūtā yevā’¹⁵ ti vatvā nirussukko¹⁵
25 bhavissati ‘dohaḷo’ ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyessati,
evaṃ me manoratho, ijjhissatīti“¹⁶ sā gilānālayaṃ dassetvā

¹ Sār suddho. ² Sār channatthero. ³ Sār sāgalo rājā. ⁴ Sār sumukhasenāpati
ca ānandatthero ahosi ca ⁵ Bds Sār chana-. ⁶ Sār -sā dhatarattho pana
lokapātho evaṃ haretha jātakaṃ ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bds ānandattherassa. ⁸ Bds saṃyamassa. ⁹ Bds -naṃ. ¹⁰ Bds -saddena. ¹¹
Ck -vīṇ, Cs -vīṇaṃ, Rd -vīyā. ¹² Cks -tisā. ¹³ Cks vihāyi. ¹⁴ Bds supinabh-.
¹⁵ Cks nirussako. ¹⁶ Bds yena ke-

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno tassā dassanavelāya taṃ adisvā „khaṃ Khemā devīti“ pucchitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesse nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva. aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa² 5
devi yaṃ icchasi, siḡhaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja aham ekassa suvaṇṇahaṃsassa setacchatte³ rājapallāṃke nisinnassa gandhamālādihi pūjaṃ katvā sādhuḷkārāṃ dadamānā⁴ dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ 10
noce jīvitāṃ me n’ atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussaloke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nikkhamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī ‘suvaṇṇahaṃsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhantī jīvissāmi, alabhantiyā me jīvitāṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho suvaṇṇavaṇṇahaṃsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyuu“ ti. „Brāhmaṇā devā“ ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho ācariyasuvaṇṇahaṃsā“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā kakkaṭakā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā suvaṇṇavaṇṇā⁸ hontīti’ āgataṃ⁹, ‘ta. dhataratṭhakulaḷhaṃsā¹⁰ 20
nāma paṇḍitā nāpasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta suvaṇṇavaṇṇā hontīti“. Rājā attamaṇo hutvā „khaṇ nu kho ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma mahārājā“ ti. Atha „ke jānissantīti“ „luddaputtā“ ti vutte sabbe attano vijite luddake sannipātetvā¹¹ pucchi: „tātā¹² suvaṇṇavaṇṇā dhataratṭhakule¹³ haṃsā nāma khaṃ vasantīti“. 25
Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹⁴ kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesāṃ gahaṇupāyan“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bd tena hi bha-. ³ Bds samussitase-. ⁴ Bd -naṃ. ⁵ Bd -ato. ⁶ Bd am-. ⁷ Bd adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bd -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰ Ck āha-. Bd āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bd -tāpetvā. ¹³ Bd -a. ¹⁴ Bd adds no.

pakkosāpetvā Cittakñṭhe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ āro-
 cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
 rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
 gabhessāma“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
 5 uttarena¹ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ² nāma saraṃ khanāpetvā³
 ndakassa pūretvā nānādhaññāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañ-
 channaṃ⁴ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁵ nesādaṃ paṭicchāpetvā
 manussānaṃ upagantum adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁶ abhayaṃ
 vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁷ nānāsakuṇā⁸ otarissantīti, te pi
 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āga-
 chissantī, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
 Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi⁹ vuttappakāraṃ saraṃ kā-
 retvā¹⁰ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā
 „tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
 15 posessāmi, tvam appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
 paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
 gatasakuṇe¹¹ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu
 mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
 saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya rañña vuttanayen’ eva
 20 ta. paṭipajji¹², „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c’ assa Khemane-
 sādo tv-eva¹³ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā
 sakuṇā otarīmsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparā-
 ghosena nānāhaṃsā āgamīmsu: paṭhamaṃ tāva tiṇahaṃsā
 āgamīmsu¹⁴, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. mano-
 25 silāhaṃsā¹⁶, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁷, tesaṃ gh. pākahaṃsā¹⁸.
 Tesu āgatesu Khemako rañño ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
 haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
 sānaṃ āgatattā idāni¹⁹ katipāhena suvaṇṇahaṃsā āgamissantī,

¹ Eds avidūrena ² Ck tigāvutamatte tigāvutappamāna-, Bđ tigāvuttamatte-tigā-
 vuttappamāṇam- ³ Bđ kārāpetvā ⁴ Cks -ā. ⁵ Bđ -a. ⁶ Cks hi. ⁷ Cks
 omit taṃ sutvā. ⁸ Bđ addas dasadisā. ⁹ Bđ -se. ¹⁰ Bđ kārāpetva. ¹¹ Bđ
 -tesa-. ¹² Bđ paṭijaggi. ¹³ Bđ tevassa. ¹⁴ Bđ -amsu. ¹⁵ Bđ addas āgamīmsu.
¹⁶ Cks -lā vaṇṇā, Bđ addas āgamīmsu.

mā cintayittha devā“ 'ti. Tam sutvā rājā' „aññena ta. na gantabbam, yo gacchissati² hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti“ nagare bheriṇ carāpesi. tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcauaguhāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhiṃ⁵ tesam³ sarīravaṇṇo ca viseso, pākahaṃsarañño pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahoṣi, so taṃ „dhataratṭhamahissarassa anurūpā“ ti tassa pādapariṇāṇikam katvā pesesi, sā tassa piyā ahoṣi manāpā, ten' eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viśāsikāni jātāni. Ath' ekadivasaṃ B-assa parivāra-¹⁰ haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase⁴ kahaṃ gocaraṃ gaṇhathā“ 'ti. „Mayaṃ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha“, „asukaṃ nāmā“ 'ti vutte „kasmā kHEMAṃ saraṃ na gacchatha⁵, so hi saro ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno¹⁵ nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito⁶ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghoṣano, koci naṃ⁷ upasaṃkamituṃ samattho nāma n' atthi pagā⁸eva aññaṃ upaddavaṃ kātuṃ, evarūpo so saro“ ti kHEMAṃ saraṃ vaṇṇayimsu. Te tesam⁸ vacanaṃ sutvā „Bārāṇasisaṃpiṇe kira evarūpo kHEMA²⁰ nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace⁹ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāma“ 'ti Sumukhassa kathesum, Su. rañño ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā¹⁰ upāyakusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakaṃ kalam esa¹¹ saro²⁵ n' atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti“ so Su-aṃ ā.: „mā te ta. gamanaṃ ruccatu¹², na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇattham kato, manussā nāma¹³ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake¹⁴ yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bđ adds tattha ³ Cks tesam saddhiṃ ⁴ Bđ -esu divasesu.

⁵ asukaṃ - - wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bđ omits naṃ. ⁸ Cks te.

⁹ Cks omit sace. ¹⁰ Bđ adds kharamanto, Bs kharamantā. ¹¹ Bđ eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“¹ ti. Suvannahamsā „kheimam saram gantukām²
 amhā“³ ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ⁴
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“⁵ ti navuṭṭisahassa-
 5 hamsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā hamsakīlaṃ kīḷitvā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā hamso gaṇhitum vāyama⁶,
 mahantaṃ te yasaṃ dassānāti“⁷ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ⁸
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisiditvā hamsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁹ sāliṃ khādanto āga-
 māsi, sesā ito c' ito ca khādanta vicarimsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ hamso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatīti“¹⁰ cin-
 15 tetvā punadivase hamsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisinna taṃ ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare¹¹ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmim̐ khaṇe M. navuti-
 hamsasahassaparivuto¹² hiyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisiditvā khādanto pāyāsi, neṣādo pañjarachiddena¹³ olo-
 20 kento tassa rūpaggaṇṇapattāṃ¹⁴ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ hamso
 sakataṇṇapamāṇasarīro¹⁵ suvaṇṇavaṇṇo tihi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājiyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijjhivā¹⁶ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakaṇcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti“¹⁷ cintesi. Hamsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlaṃ kīḷitvā hamsagaṇa pari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹⁸ g. gaṇhi.
 Sattame¹⁹ divase Khemako kāḷaassavālamayaṃ²⁰ daḷhaṃ mahā-
 rajjūṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsāṃ katvā „sve hamsarājā imasmim̐

¹ Cks nātakānaṃ. ² Bds -atba. ³ Cks omit taṃ. ⁴ Bd sampadānacārī. ⁵ Bd pañcarena. ⁶ Bd parikkhitto. ⁷ Cks -re-. ⁸ Bds rūpasobhagga-. ⁹ Bds sakata-
 nabhi-. ¹⁰ so C's; Bd nippajji-. ¹¹ Bd pañca. ¹² Bds chaṭṭhe. ¹³ Cks -vāla
 daḷhaṃ

okāse otarissatīti¹ tatvāto¹ nātvā anto uduke yatthipāsaṃ
 oḍḍi. Punadivase haṃsarājā otaranto pādaṃ pāse pavesento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapaṭṭakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegam janetvā kaḍ-
 dhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṃ⁷, raṇṇo pana
 hīnaṅgatā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danā pavattiṃsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi nātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyanta¹⁰ samudde patissantīti“ so vedanaṃ adhivāsetvā
 pāsavase¹⁰ vattetvā sāliṃ caranto¹¹ viya hutvā tesam yāvad-
 atthaṃ caritvā haṃsakīlaṃ kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā haṃsā purimanayen' eva pakka-
 miṃsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinivā tīsu¹⁵
 koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitam
 pariccajivā tumhe mocessāmīti“ vadanto otarivā M-aṃ assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹² haṃsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹³ ayam¹⁴ ekako va āgato, kin nu kho²⁰
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vīmaṃsanavasena lohitaṃ makkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁵
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV ¹²⁴/₁₆)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekam pāsavaṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi¹⁸ baddhe sahāyatā,
 mā anīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkama¹⁹ ti. 91.

¹ Cs Bā tatthato, B^s tattato. ² Bā^s kaḍḍhanto. ³ Cs peṭhesi, Bā pādesi, B^s pātesi. ⁴ Cs omit pa-. ⁵ Cs chiddi. ⁶ Bā -vannaṃ-. ⁷ so Cs for chijjeyyuṃ? Bā^s pādo chijjeyya. ⁸ B^s hīnaṅgaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ Cs pāsam-. ¹¹ Bā^s khād-. ¹² Bā -ti. ¹³ Pā^s palāyantesu. ¹⁴ Bā adds sumukho. ¹⁵ Bā -ento
¹⁶ Cs -ā. ¹⁷ Bā --e.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatiyapade
hariti pi hemau ti pi suvaṇṇass' eva nāmañ, so pi harittacātāya hemavaṇṇo,
tena tañ evañ ālapi. Sumukhā 'ti suṇḍaramukha, anapekkhamānā ti tava²
nātayo³ anolokentā⁴ nīrālayā hutvā, patevā 'ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattaḅbāya niddukkhabhāvāya viriyaṃ mā hāpesi

Taṃ sutvā Su. „ayaṃ haṃsarājā mama bhāvaṃ⁵ na jānāti,
anuppiyabhāṇimitto⁶ ti maṃ sallakkheti, sassinehabhāvaṃ⁷ assa
dassessāmīti⁸ catasso gāthā abhāsi:

1. Nāhaṃ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṃ¹⁰ jahe,
10 jīvitaṃ maraṇaṃ vā me tayā saddhiṃ bhavissati. 92.
2. Nāhaṃ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṃ¹⁰ jahe.
na maṃ anariyaśamyutte¹¹ kamme yojetum arahasi. 93.
3. Sakumāro sakhā ty-asmi śacitte samite tṭhito,
nāto senāpati ty-āhaṃ haṃsānaṃ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṃ ahaṃ vikattissaṃ¹² nātimajjhe ito gato,
taṃ hitvā patataṃ seṭṭha kiṃ te vakkhāmi¹³ ito gato,
idha pāṇaṃ cajissāmi, na anariyaṃ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṃ ti ahaṃ mahārāja kāyikacetavikena dukkhena puttṭho pi taṃ
na jāhāmi, anariyaśamyutte ti mittadūbhikhehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena śamyutte, kamme ti tañ jahitvā pakkamaṇakamme, sakumāro ti¹⁴
ekadivase yeva patisaṇḍhiṃ gahetvā ekadivase anjakosaṃ padāletvā ekato
vaḍḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmīti ahaṃ te dakkhiṇakkhisamo¹⁵ piyasa-
hāyo, śacitte ti tava sake citte ahaṃ tṭhito¹⁶ tava vasa vattāmi tayi jīvante
jīvāmīti¹⁷ a., samcittē¹⁸ ti pi pātho, tava citte ahaṃ saṇṭhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṃsānaṃ antare sañnāto, vikattissaṃ¹⁹ ti kuhiṃ haṃsarājā ti
pucchito ahaṃ kiṃ ti kathessāmi, kinte vakkhāmi²⁰ tava pavattim pucchante
haṃsagane kiṃ vakkhāmi

Evaṃ Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa
guṇaṃ pakāsento M. ā.:

- 30 8. Eso hi dhammo Sṃmukha yaṃ tvaṃ ariyapathe tṭhito
yo bhattāraṃ sakhāraṃ maṃ na paricattum ussahe. 96.

¹ Cs Bḍ ca-. ² Cks tena. ³ Bḍ nātakāyo ⁴ Bḍ -o. ⁵ Bḍs mittabhāvaṃ. ⁶
Cks -e, Bḍ anukampiyyabhāvamitto. ⁷ Bḍ sineha- ⁸ Bḍ adds eintento. ⁹ Cks
ti. ¹⁰ Bḍs tavaṃ. ¹¹ all three MSS -yaṃsam-. ¹² so Cks for vikatthi-? Bḍ
vikitti-. ¹³ Bḍ adds samānakumāro ¹⁴ Ck -nakkhi-, Bḍ -nasmiñ-. ¹⁵ Bḍ
hito ¹⁶ Bḍ -mi na jīvante na jīvāmīti ¹⁷ Cks sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evaṃbhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
kbāraṇ² ti sāmikaṃ ca sahāyaṃ ca samānaṃ, bbayaṃ ti cittutrāso mayham
na jāyati, Cittakūṭapabbate hamsaganamajjhe thito viya³boni, maybaṃ ti mama⁵
jīvitaṃ maiṃ labhāpessasi

Evaṃ tesāṃ kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante thito
hamse tīhi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
satthānaṃ olokeno B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasonmanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā¹⁰
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁵
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadī⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukbo aparibrūhayi¹¹,
atthāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayaṃ vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha. na hi bhāyanti tādīsā,
ahaṃ yogaṃ payuṇṇissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyaḍānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vam, aparibrūhayi¹³ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibrūhesi¹⁶ mahāsaddam nicchāresi. atthāsīti sace nesādo rājānaṃ
pabarissati ahaṃ pahāraṃ paticchissāmi¹⁷ jīvitaṃ pariccajivā purato atthāsi,
vissāsayaṃ ti vissāsento, vyathan ti vyatbitaṃ bhītaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā⁹⁵
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nāṇaviriyasampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇaṇissitaṃ, tena pariyaḍānena²⁰ 'ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti muccissasi

Evaṃ Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gantvā³⁰
madhuraṃ mānusiṃ vācaṃ nicchārento „samma tvaṃ koṇāmo“

¹ Bđ teva ² Bds -raṃman. ³ Cks omit evam - -. ⁴ Bds add dalhaṃ. ⁵ Bds
-laṃ. ⁶ so Cks; Bđ omits gantvā - - na. ⁷ Bđ evaṃ ⁸ Bds -vu-. ⁹ Bds
āpatī. ¹⁰ Cks -tu. ¹¹ Cks -si. ¹² Bđ -vu-. ¹³ Cks -sīti ¹⁴ Cks ābata. ¹⁵
Bds vadanto ¹⁶ Bđ -isi. ¹⁷ Bds sampa- ¹⁸ Bđ bhi-. Cks hi-. ¹⁹ Cks -ga,
Bds nāṇaviriya-. ²⁰ Bds vuttana.

- ti pucchitvā „suvannaṇṇavaṇṇaḥamsarāja ahaṃ Khemako nāmā“
 ‘ti vutte „samma Khema tayā oḍḍitavālapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññāṃ mā kari, navutiya¹ haṃsasahassānaṃ pavaro
 dhataratṭhahaṃsarājā te pāse baddho ñāṇavā² silācārasampanno
 5 saṃgāhakaḥapakkhe³ ṭhito, nāyaṃ māretuṃ yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ ‘kattabbakiccaṃ karissāmi, ayam pi suvaṇṇavaṇṇo ahaṃ
 pi⁵ etass’ atthāya attano jīvitāṃ pariccajāmi⁶, sace tvaṃ
 etassa pattāni gaṇhitukāmo⁷ mama pattāni gaṇha, atho pi
 cammamamaṃsanahāruatṭhīnaṃ aññataraṃ gaṇhitukāmo mam’
 10 eva sarīrato gaṇha, atha naṃ kilāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara⁸ jīvantāṃ eva ‘vikkiṇitvā, sace⁹ dhanāṃ uppādetu-
 kāmo maṃ¹⁰ vikkīṇitvā uppādehi, mā etaṃ ñāṇadiguṇayuttaṃ¹¹
 avadhi, sace hi vadhissasi nirayādihi na muccissasīti“ taṃ
 nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṃ gaṇhāpetvā
 15 puna B-assa santikaṃ gantvā taṃ assāsento atṭhāsi. Nesādo
 tassa kathaṃ sutvā „ayam tiracchānagato samāno manussehi
 pi kātuṃ asakkarūpaṃ¹² karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme ṭhātuṃ¹³ na sakkonti, aho esa ñāṇasampanno ma-
 dhurakatho dhammiko“ ti sakalasarīraṃ pītisomanassapunṇaṃ
 20 katvā pahaṭṭhalomo daṇḍaṃ chaḍḍetvā sirasi añjaliṃ patitṭhā-
 petvā suriyaṃ namassanto viya Su-assa guṇaṃ kittento
 atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

13. Ta-ssa tam vacanaṃ sutvā Sumukhassa subhāsitaṃ
 25 pahaṭṭhalomo nesādo añjali ‘ssa paṇāmayi¹⁴. 101.
 14. Na me sutāṃ vā diṭṭhāṃ vā: bhāsanto¹⁰ mānusiṃ diḍḍha
 ariyaṃ bruvāno⁶ vakkāṅgo cājanto mānusiṃ girāṃ. 102.
 15. Kin nu t’ āyaṃ diḍḍha hoti. mutto baddhaṃ upāsaya,
 ohāya sakunā yanti. kim eko avahiyyasīti. 103.

¹ Bā -ti ² Bā omit vā. ³ Bā sambhavaḥapakkhe, B° sambhāvapakkhe. ⁴ Bā add sarīrena. ⁵ Bā add thatheva ahaṃ. ⁶ Bā -jissāmi. ⁷ Bā add sime. ⁸ Bā kiḷa. ⁹ C° omit sace ¹⁰ Bā add jīvantāṃ. ¹¹ Bā add haṃsarājānaṃ. ¹² Bā asakkuṇeyyaṃ evarūpaṃ ¹³ Bā kātuṃ. ¹⁴ C° ranāmayi, C° raṇ-. ¹⁵ C° -tam. ¹⁶ Bā brūhanto

Ta. aṇḍjalissā 'ti aṇḍalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutim karoti, ta. mānusiṇ ti manussavācam, ariyan ti sundaram niddosaṃ, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṃ dijo samāno ajja mayā² mānusiṃ vācam bhāsanto niddosaṃ hruvāno³ mānusiṃ girāṃ cajanto paecakkhato diṭṭho, ito pubhe pana idam acchariyaṃ mayā n' eva sutam na diṭṭhan ti, kiṇu tāyan⁵ ti yaṃ etaṃ⁴ tvaṃ upāsaya kiṇ nu te yaṃ hoti.

Evam duṭṭhacittena⁵ puṭṭho Su. „ayaṃ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvattham mama guṇaṃ dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijjamitta⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10

tam āpade pariccattum n' ussahe vihaḡādhipaṃ⁷. 104.

17. Mahāganāya⁸ bhattā me mā eko vyasanaṃ agā,
tathā taṃ samma nesāda: bhattāyaṃ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi. mahāganāyā¹¹ 'ti mahato hamsaganassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevakke vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanaṃ agā, 15 tathā taṃ ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva taṃ, sammā 'ti vayasā, bhattāyaṃ¹⁵ abhito rame ti bhattā ayaṃ mama, ahaṃ assa ca abhito raṃve santike raṃmāṃ na ukkanthāmi.

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-manassappatto pahaṭṭhalomo „sac' āhaṃ etaṃ silādiguṇa- 20 yuttaṃ hamsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñcissāmi, rājā maṃ yad icchati taṃ karotu, ahaṃ etaṃ Su-assa dāyaṃ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi.

cajāmi te taṃ bhattāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhan ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhanasamkhātena ācāraariyānaṃ vattena samannāgato, piṇḍamapacāyasīti bhattu santikā laddhaṃ piṇḍam¹⁹ pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nātisaṃghe²⁰ sahāyamānā²¹ yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati. ² Bd adds saddhim. ³ Bd brūhanto. ⁴ Cks omit yaṃ. ⁵ so Cks; Bd ekaṃ tuthacittena so. ⁶ Cks dijom-. ⁷ Cks -pa, Bd vihaṅgādhipaṃ. ⁸ Bd -yaṃ. ⁹ B -raṃ, Cks bhattāraṃ. ¹⁰ Ck atihito, C ahito. ¹¹ Bd -yau. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bd -to. ¹⁵ Cks bhattāham. ¹⁶ Bds nesādo taṃ. ¹⁷ Bd -ttaṃsi. ¹⁸ Pds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks nāti. ²¹ so Ck; C bhāyamānā, Bd sahāsayamāuā.

Evam¹ vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
 yatthim nāmetvā paṇḍapitthe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim² mocetvā
 ukkhipivā sarato nīharitvā taruṇadabbatānapiṭṭhe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsaṃ saṇḍikāṃ mocetvā M-tte balavasineham
 15 paccupaṭṭhāpetvā mettena³ cittena udakāṃ ādāya lohitaṃ puñ-
 jivā⁴ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
 sirāṃ⁵ māmsena māmsāṃ cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
 pakatiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakati-
 bhāvena nisīdi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitaḥbhāvaṃ
 10 disvā sañjātasomaṇasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
 kato. amhehi etassa kataṃ⁶ nāma n' atthi, sace h' esa⁷ rāja-
 mahāmattānaṃ⁸ atthāya amhe gaṇhi⁹ tesāṃ santikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkhiṇitvā dhanāṃ labhissat' eva, pucchissāmi tāva na¹⁰ ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṃsapakkhināṃ
 patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhiṇāṃ. 107.

20. Noce attappayogena ohito haṃsapakkhināṃ
 anissaro muñcamā amhe theyyāṃ kayirāsi luddakā¹¹ ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 haṃsānaṃ¹² c' eva sesapakkhinaṃ ca pāso oḍḍito¹³, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yenāsi āṇatto¹⁴ tassa santikaṃ gaṇhanto theyyāṃ kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tūmhe attano atthāya gaṇhim,
 Bā-rañño¹⁵ 'pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhīti' vatvā deviyā
 25 ditṭhasupinato¹⁶ paṭṭhāya yāva raññā¹⁷ tesāṃ āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhituṃ
 vāyama, mahantaṃ te yasāṃ dassāmiti¹⁸ vatvā paribbayaṃ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattiṃ ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitaṃ agaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovivā. ⁴ Cks sirāṃ sirā. ⁵ Bā upakāraṃ, Bs upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ Cs rājārāja-, Ck rājārāja-. ⁸ Cks -hīnti. ⁹ Ck na.
¹⁰ Bds ohito. ¹¹ Ck anauto, Cs ānanto. ¹² Bā -ā ¹³ Ck -tā, Bā ditṭhasi-
 supinakālato. ¹⁴ Cks -o

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace mayaṃ ito va Cittakūtaṃ gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na¹ mayhaṃ mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ lacchati na rājā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhahissati² na deviyā manoratho matthakaṃ pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante 5 amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no⁴ dassehi, so amhe yathārucim⁴ karissatīti⁵“.

Imaṃ atthaṃ pakāseto:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmaṃ tass' eva pāpaya.

tattha saṃyamāno⁶ rājā yathābhīṇaṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta tassevā 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmim nīvesane, yathābhīṇaṃ ti yathādhīppāyaṃ yathārucim

Taṃ sutvā nesādo „mā vo bhante⁷ rājadassanaṃ rucci⁸, rājāno nāma sappatibhayā, keḷihamse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ vā“ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā amhākaṃ cintayi, 15 ahaṃ tādisassa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janesim, raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaṇṇū⁹, khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰ nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṃ ca karonto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama 20 khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratṭhaṃ¹¹ purato maṃ pacchato nicataraṃ katvā ādāya khippam netvā raṇṇo dassehīti¹² ā. So¹² tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājānaṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti“ sañjātasomanasso unduhi latāhi¹³ pañjare katvā padumehi chā- 25 detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha: .

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁵ hemavaṇṇe harittace

ubbohatthehi saṃgayha pañjare ajjhavodahi. 110.

¹ Cks omīṭ na ² Cks paṭiṭṭhāti. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -sīti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante ⁸ Bā -itta ⁹ Bā -tadubbhasitaṇṇū ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhanena. ¹¹ Cks add maṃ ¹² so C^o Pā; Ck to sā corr.
to sā foi sāto? ¹³ Bā labhāhi ¹⁴ Eā -vam. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi thapesi, bhassaravaṇṇine ti pabhāsam-
pannavanne.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhataratṭha-
hamso pākarājahamsadhītaram³ attano bhariyaṃ saritvā Su-
amantetvā kilesavasena vilapi.

Taṃ atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhataratṭho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūryā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā⁴
koṇci⁵ samuddatire va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

Ta. bhāyāmīti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāya 'ti suvaṇṇavannāya, lak-
15 khaṇūryā ti lakkhanasampannaūryā, vadham aṇṇāya 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇī⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jivitenā 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemasuttacā¹² ti
hemasaddisāsundaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā lonisamkhātā¹⁵ samuddaṃ
otaritva mate patimhī koṇcisakunikā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Taṃ sutvā Su. „ayaṃ hamso aṇṇe¹⁷ ovaditum yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utthāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyaṃ“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakam
bālo āmakapakkam va lolo andho va āmisam. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks taṃ. ³ Bā pākahaṃsarājā- ⁴ Cks suvomā hemasuttavā ⁵
Ck koci, Cs koci, Bā koṇci. ⁶ Cks ca ⁷ Bā ruccha-. ⁸ Ck -ā corr. to -am,
Bā -ato ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -iye ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā ¹⁴ Cks rucchitī, Bā ruccha-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuṇca-.
¹⁷ Bā -am ¹⁸ Cks omit āha ¹⁹ Bā mahāsatto ²⁰ Cks ca ²¹ Cks -hi.

28. Aviniccchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ maṃ,
kiccākiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyaṃ². 116.
29. Aḍḍhummatto udiresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo,
bahū sādharmaṇā h' etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c' esā marici ca⁴ soko rogo c' upaddavo, (II ³³⁰/₁₉) 5
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁵ guhāsayo⁵,
tāsu⁶ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā 'ti haṃsalokassa, appa-
meyyo ti gūnehi metuṃ⁸ asakkuneyyo, mahāgaṇiti mahantena gaṇena
samannāgato gaṇasatthā, ekittthin ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti
maññāmiti adhippāyen' evaṃ ā., ādeti ti gaṇhāti, chekapāpakaṃ ti sundarā-
sundaraṃ, āmakapakkaṃ ti āmakāṇ ca pakkaṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h :
mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharivā eugandham pi saṅkārattā-
nādīni paharivā duggandham pīti ubhayaṃ chekapāpakaṃ gandham ādiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambhūnaṃ hetthā nisinno hattham pasāretvā patita-
patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gahetvā khādati yathā ca rasalolo andho
bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisam ādiyati
evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi duggatam pi kulīnam pi akulīnam
pi abhīrūpam pi virūpam pi gaṇhanti bhajanti⁹. tādisānaṃ pāpadhammānaṃ 20
itthīnaṃ kāraṇā¹⁰ vippalapasi mahārājā 'ti, atthesū ti kūraukāraṇesu,
mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ maṃ ti maṃ upatthāsi, kālapariyā-
yaṃ¹² ti evarūpam maraṇakālaṃ patto jīvasmim kāle idaṃ kattabhaṃ idaṃ
na kattabhaṃ idaṃ vattabhaṃ idaṃ na vattabhaṃ ti na jānāsi devā 'ti, aḍ-
ḍhummatto ti aḍḍhamattako¹³ maññe hutvā, udiresīti yathā suraṃ pivi- 25
tvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ lapati a., seyyā¹⁴ ti
varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā cesā ti ādīsu deva itthiyo nāma¹⁵ etā vañcanatthēna
māyā agayhūpagatthēna marici sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo
ti rogādi¹⁵ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabbāvena kharā, tā hi¹⁶
nissāya andubandbauādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30
sarīraguhāyaṃ pura vasanakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmahetu kāmāni-
dānaṃ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahetvā ti suttena p' esa attho
dīpetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayaṃ ³ Bā -o. ⁴ Bā C^s va. ⁵ Bā^s
-ā. ⁶ Bā tyāeu ⁷ C^{ks} mahantattā. ⁸ Bā^s panie. ⁹ C^{ks} add kāsānaṃ vā. ¹⁰
C^{ks} kīmkāraṇā. ¹¹ Bā^s -ti. ¹² C^{ks} -kiriyaṇa. ¹³ Bā aḍhuma-. ¹⁴ Bā -o.
¹⁵ Bā omits cupaddavo --. ¹⁶ so Bā; C^s tā, C^k ti ¹⁷ Bā^s bajhanato. ¹⁸
C^k -i, C^s -ī. ¹⁹ C^{ks} casanakam. ²⁰ C^{ks} etadevāti.

Tato dhataratṭho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇaṃ na jānāsi. paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etā² garahitabbā“ ti dīpento ā.:

31. Yaṃ vuddhehi upaṇṇātaṃ³ ko taṃ nīditum arahati,
mahābhūta⁴ itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu paṭiṭṭhitā,
bījāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁵ poso pānaṃ āsajja paṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' aṇṇo Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayāṃ patto bhayaṃ⁶ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁷ atthe yuñjanti dūyyuje. 122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyaṃ. 123.
36. Mā no ajja vikantiṃsu⁸ raṇṇo sūdā mahānase.
tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ velum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi⁹ na icchi¹⁰ udḍetum¹¹, sayāṃ bandhaṃ¹² upāgami,
so p' ajja¹³ saṃsayāṃ patto
atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.
- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasamkhataṃ vatthum paṇṇāvuddhehi¹⁴ nātaṃ
tesaṃ eva pākaṭaṃ na bālānaṃ, mahābhūta¹⁵ ti mahāguṇā mahānisamsā, upa-
pajjimsū¹⁶ 'ti pathamakappikakāle itthilīṅgassa paṭhamāṃ pātubhūtattā paṭha-
maṃ nibbattā ti a., tyāsu¹⁷ 'ti Su-a tāsu itthiyo kāyavacchiddā ca paṇihitā
ohitā thapitā kāmāgāraṇā ca paṭiṭṭhitā, bījānāni Buddhapacceka-buddhaariya-
25 sāvakacakkavattidibījāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsāṃ yeva kucchimhi samvaddhā ti dīpeti, nibbide¹⁸ ti nib-
bindeyya, pānaṃ āsajja pānibhīti attano pānehi pi tāsāṃ pānaṃ āsādetvā
attano jīvitaṃ cajanto pi tā labhivā ko nibbindeyya¹⁹ ti a., naṇṇo²⁰ ti na
aṇṇo, Su-a mayā Uttakūṭatale haṃsaganamajjhe nisinnena²¹ taṃ adisvā
30 kahaṃ Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gaṇetvā Kaṇṇanaguhāyaṃ uttamaratiṃ²²
anubhoti vadanti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoi

¹ Bā eva. ² Cks netarā, Bā na hi ta, Bā na hetā. ³ Ck sam vaddhehum tva parānātaṃ, Ck sam vaddhehuparānātaṃ, Bā yaṃ bu-. ⁴ Bā nibbije. ⁵ Bā sayam. ⁶ Bā camahātāno. Cks mabhattāno. ⁷ Bā attha-. ⁸ Cks -katti-. ⁹ Cks si. ¹⁰ Bā icchasi. ¹¹ Cks odḍ-. ¹² Cks baddhaṃ. ¹³ Cks sajja. ¹⁴ Ck -vudhehi. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Cks nā-. ¹⁷ Cks -nne. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipunā matī jāyate ti adhippāyen' evam āha, sahho bhīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasaṃsayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhiṇvāseti², mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante³ ca thāne⁴ thitā mahantā no⁵ te dūyūñje 5
atthe yuñjanti ghatanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro hohīti taṃ ussāhento evam ā, āpadaṃ ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadaṃ esa sūro paṭibhāti etadatthāya sūramantināni icchanti, attapariyāyan ti attaparittānam pi ca kātuṃ sakko-
sīti⁸ pi adhippāyo, vikantiṃsū 'ti⁹ chindimsu i v. h : Sum ukhatvam mayā attano anantare thāne thapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya 10
na kantanti¹⁰ tathā karchīti, tādiso hi amhākaṃ pattavanno taṃ avadhīti sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷum nissāya jātaṃ phalaṃ veḷum eva vadhati tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā.
mutto pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evam luddaputtēna mayā saddhīm mutto vissajjito samāno pi uddituṃ¹³ na icchi, sayan ti rājā- 15
naṃ datthukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evam idaṃ amhākaṃ bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasaṃsayam patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni amhākaṃ muccanakāraṇaṃ¹⁸
gaṇha yathā muccāma¹⁸ tathā vāyāma, vāto va¹⁹ gandhamādeti²⁰ ādini vadanto itthigarahatthāya²¹ mā mukhaṃ paṣārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānam katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇhanto g. ā.:

ss. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ, tava pariāpadānena mama pāṇesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogaṃ ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ payuñjissam yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu, t'ava -- nenā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyaḍātenā²⁴ 'ti pi pāṭho parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapariyesanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bā add bhīto. ² Bā -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bā adds atthe yuñ-
janti dūyūje ti. ⁶ Bā -enti. ⁷ Cks -ta. ⁸ Bā -tīti. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks
katt-, Bā vikantiṃsu. ¹¹ Bā omits mā. ¹² Cks sīti ¹³ Cks od-. ¹⁴ Bā
dham, Ck haddham, Cs vaddham corr. to baddham or haṃdham. ¹⁵ Bā kaṃ.
¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bā muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Ck -dediti, Bā -dehiti.
²¹ Bā -garahanat- ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran ²⁴ Ck -dhātenā. ²⁵ Bā santi-.
²⁶ Bā -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assāsessāmi tāva nan“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā.
 5 ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ.
 mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.
 Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

Iti tesāṃ sakuṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - iṃ pāvīsi acchariyabbhutaajātena pañjalīnā mahājanena anugammamāno⁵, so rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

- Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
 40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
 paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyaṃ āgato ti. 128.
 15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dhataratṭhāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „khippaṃ āgacchatū“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitasetacchatte rājapallamaṃ nisinno Khemakaṃ haṃsakācakaṃ
 20 ādāya mahātalaṃ abhirūḷhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse oloketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ amacce āṇāpesi.

- Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
 41. Te disvā puññasamkāse ubho lakkhaññasammate⁸
 25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
 42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
 kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

Ta. puññasamkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate⁸ ti seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimapadena
 30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasaunākāraṃ karonto ā., ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bḍ adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bḍ -gacchamāno. ⁶ Bḍs nivedetha. ⁷ Bḍ adds detha luddassa ti tassa. ⁸ Bḍs lakkhana-. ⁹ Cks samñamāno. Bḍ samyamano. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yaṃ assa? ¹¹ Cks esa ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññaṃ¹ assa kāmakiriya² atthu, yāvanto ti yattakaṃ
eva icchati tattakaṃ hiraññaṃ assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāraṃ kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, naṃ alaṃkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha naṃ
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassuṃ nahātānu- 5
littam sabbālaṃkārapatimaṇḍitam katvā rañño dassesuṃ. Ath'
assa rājā samvachhare satasahassuṭṭhānake dvādasagāme
ājaññayuttam⁴ ratham alaṃkatamahāgehaṃ cā 'ti mahantaṃ
yasaṃ dāpesi. So mahantaṃ yasaṃ labhitvā attano kammaṃ⁵
pakāsetuṃ „na te⁶ deva mayā yo vā so vā haṃso ānito. 10
ayaṃ pana navutthāmasasatasahassānaṃ rājā dhatarattho nāma,
ayaṃ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha naṃ rājā „kathaṃ
te samma ete gahitā“ ti pucchi

Tam attham pakāseto Suttā āha:

43. Disvā luddaṃ pasannattaṃ Kāsirajā tadābravī⁷: 15
yad' āyaṃ⁸ samma Khemaka puṇṇā haṃsehi tiṭṭhati 131.
44. Kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ pāsahatto upāgami.
okkhaṃ nātisaṃghehi mmajjhimaṃ⁹ kathaṃ gahīti. 132.

Ta. pasannattan ti pasannabhāvaṃ somanassappattaṃ, yadāyaṃ¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayaṃ amhākaṃ pokkharāṇi navutthāmasasahasseehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ ti evaṃ saṃte tvaṃ tesaṃ ruciṃ
piyadassanānaṃ haṃsānaṃ majjhagataṃ etaṃ¹³ nātisaṃgheha okkhaṃ, ni-
majjhimaṃ ti n' eva majjhimaṃ n' eva¹⁴ kaṇṭhaṃ uttamaṃ haṃsarājānaṃ
kathaṃ pāsahatto upāgami kathaṃ gahīti.

So tassa kathento āha:

25

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵,
padaṃ etassa anvesaṃ appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padaṃ addakkhim carato ādānesanaṃ¹⁷,
tattāhaṃ odahim pāsaṃ, ev etaṃ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bā; Cks kāmam. ³ Bā piti-, Cks pīsom-. ⁴ Bā -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bā kho. ⁷ Cks -antam. ⁸ Bā tadabravi. ⁹ Bā yadyāyaṃ. ¹⁰ so all three
MSS. for nimma-? ¹¹ Cks yadvāyaṃ, Bā yadvāyaṃ? Bā yadyāyaṃ. ¹² Cks
cayassa. Bā samma. ¹³ Bā evam. ¹⁴ Cks omit neva. ¹⁵ Bā upāga-. ¹⁶
Bā ghaṭa-. ¹⁷ Bā ādānesanaṃ

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragabanaṭṭhānānīti a., ayam eva vā pātho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyam akkantapadam, bhavassito² ti cātipaṇṇarissito³, athassā⁴ 'ti atha chatthe divase⁵ ādānesanam⁶ carantassa padam addakkhīm, everan ti evam etaṃ, dijam aggahin ti sab-
5 bam gahitopāyam ācikkhī.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre ṭhatvā paṭivedento pi dhataratṭhass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ⁷ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁸ sakupā, atha eko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁹ ādu kin nu jigimsasīti¹⁰. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallatthan, ādu kinnu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kin itaraṃ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati

Tato luddo „na me deva cittam vipallatthan nāpi aham itaraṃ aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho¹² ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram sainhacca¹⁴ titṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ atṭhāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta lohitakā ti rattavannā, tālā ti rājiyo, uramsainhaccā¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannasappatibhāgā tisso lohitakā rājiyo gīvaṃ parikkhupitvā uram āhacca titṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbāsampanno, āturaṃ ti gilānam dukkhitam atṭhāsīti.

25 „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ ūtvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgamanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kaṭhento atṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Cks upāhatoso, Bđ upāgato ² Bds bhavi-, Bds ghaṭa-. ³ Ck cādvi-, Bđ cāti-.
⁴ Bđ adda etassa. ⁵ Bđ ādānesaram, Cks -nesam ⁶ Cks me. ⁷ Bđ -yattaṃ, Ck -yatham, C^s -yatan. ⁸ Ck jhissiti, C^s chigimsa-. Bđ jigisa-. ⁹ Cks -yatan. Bđ -yattan. ¹⁰ Ck jhim-, C^s chig-, Bđ jigis-. ¹¹ Bđ api ca. ¹² Cks kalam.
¹³ Bds -niyā. ¹⁴ Ck urasammā, C^s urasamvācca, Bđ uramsamhañca, B^s urasamhañca. ¹⁵ Cks baddham ¹⁶ Ck brumāno, Bđ brabmano. ¹⁷ Bds vadanto. ¹⁸ Ck urasambhaḍḍā, C^s urasam-. ¹⁹ Cks mam. ²⁰ Bđ upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato atṭhāsi, athāhaṃ deva
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
 sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato makkho, ime haṃse ādāya
 mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
 kathaṃ sotukāmo ahosi. Iuddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā¹ rañño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmiṃ khaṇe rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā.:

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
 adu² me parisam patto bhayā bhīto no bhāsasīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṃ atha kasmā idāni mukhaṃ
 pidbhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci³, bhayā bhīto ti parisasārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā: 15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisana tava,
 nāhaṃ bhayā na bhāsissam vākyam atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti apī ca kho pana tathārūpe atthe uppanne vākyam bhā-
 sissāmīti vacanokāsaṃ olovento nisīno 'mhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vaḍḍhetukāmatāya paribhāsaṃ 20
 karonto ā.:

52. Na te abhisaram passe na rathe uāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kīṭaṃ vā vammaṇe ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaram⁵ vā sumāpitaṃ
 otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ daḷhaṃ attālakotṭhakaṃ 25
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyāsīti. 141.

Ta. abhisaraṇaṃ ti rakkhanaṭṭhāya⁸ parivāretvā thitaṃ āvudhahatthaṃ
 parisana te na passāmi, nāssā 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, cammaṇaṃ ti sara-
 parittānacammaṇaṃ¹⁰, kīṭaṇaṃ ti kīṭakaṃ cātipālaṃ vuccati, cātipālāhatthāpi te
 santike¹¹ n' atthīti dipeti, vammaṇe ti vammaṣaṇaṇḍhe, na hiraññaṇaṃ ti 30
 yaṃ nissāya na bhāyāsī¹² taṃ hiraññaṇaṃ pi te na passāmi

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
 Cks nabharaṇaṃ. ⁶ so Cks; Bā okinnaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
 -na-. ¹⁰ Cs -na-. ¹¹ Cks santi ¹² Cks bhāseyyāsīti

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ
kathento ā.:

44. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayāhi. 142.
5 55. Sutā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹.
bhāsen' atthavatīm vācam sacce² c' assa patiṭṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti ārakkhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā aparena³ tumbhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacārino mayā⁵ ti, paṇḍitā tyamhā ti tayā sut' amhā, ten' eva kāraṇena
ambhākam santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, sacceccassā 'ti sacce'
pana tvaṃ sacce patiṭṭhito assa atthavatīm kāraṇanissitāṃ vācam bhāseyyāma.
asaccassā 'ti vacīsaccarahitassa tava subhāsitaṃ mundassa dantasuci⁷ viya
15 kiṃ karissatī.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁸ brāhmaṇānaṃ vācanā⁹ imaṃ Khemiṃ¹⁰ akārayi,
20 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharaniṃ vippasannodakaṃ suciṃ
pahūtaṃ cādanam¹¹ tattha ahiṃsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idam sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹² tav' antike,
te te baddh' asmā¹³ pāsena, etaṃ¹⁴ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakam
ubho sandhiṃ atikkamāna asātaṃ upapajjatīti. 148.

Ta. taṃ ti tvaṃ, Khemiṃ¹⁴ ti evaṃnāmikam pokkharaniṃ, ghuṭṭhaṃ
ti catūsu kannesu ṭhatvā ghosāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā thitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū-
30 tañcādanam¹⁶ ti pahūtaṃ ca padumuppalasāliādikam adanam¹⁷, idam

¹ Ck atta-, Bā catta-. ² Cks sabbe ³ Bās apathena ⁴ Bās pathaṃ. ⁵ Cks
vayan. ⁶ Ck save, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -naṃ. ⁹ Bā -aṃ
¹⁰ Ck modanaṃ, Bā khā-. ¹¹ Bā -tambā ¹² Bā bandhanasmā. ¹³ Bā ekaṃ
¹⁴ Bās -an. ¹⁵ so Cks; Bās dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bās -khā-
danam. ¹⁷ Bās khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharaniṃ ogahitvā āgatānaṃ santikā idaṃ abhayaṃ
 sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharaniṃ āgat' amhā ti a., te te
 ti te mayaṃ tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
 lobhan ti icchāsamkhātāṃ pāpakaṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayam
 devaloke ca maussaloke ca patisandhīm, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
 caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nirayam upapajjatīti.

Evam parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
 rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo²
 gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
 gaṇhāpesiṃ ti“ pakāsento ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahim,
 sutā ca paṇḍitā ty-attha nipunā atthacintakā⁴. 149.
 62. Appev' atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
 tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāma³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
 lobhāvamaggahim ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
 aggahim, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
 ticchanānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kāraṇaṇissitaṃ, tathā ti tena
 kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
 sandhikaro, aggahitī dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“¹² ti
 vatvā ā.:

63. N' eva bhītā¹² Kāsiṇi upanītasmiṃ jīvite,
 bhāseṃ' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālapariyāyaṃ¹⁴. 151.
 64. Yo¹⁴ migena migam hanti pakkhinā vā pana pakkhinā 25
 sutena vā sutam kiṇe¹⁵ ki anariyatarāṃ tato. 152.
 65. Yo ca ariyarudam bhāse anariyadhamm' avassito
 ubho so dhamasate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
 66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyathe¹⁶ pattasaṃsayam,
 vāyameṭh' eva kiccesu, saṃvare vīvarāṇi ca. 154. 30

¹ so Cks; Bđ imeva dhamme. ² Cg Bđ maṃsaṃ. ³ Cks nāva-. ⁴ Bđ tyattha-
⁵ so Cks Bđ byāhareyyum. ⁶ so Cks; Bđ avirajjhati, B⁸ avirujjhati. ⁷ C⁸ -vā.
 B⁸ -va. ⁸ Bđ nāham. ⁹ Bđ sutā attham. ¹⁰ Bds desetum. ¹¹ Bds add aubhāsitaṃ
 sotukāmena. ¹² Bđ bhū-. ¹³ read -pariyayam. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bđ kilyā, B⁸
 kilyā. ¹⁶ Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālāpariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidivaṃ gatā. 155.
68. Idam sutvā Kāsiṇipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhaṃ ca muñcāhi hamsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

5 Ta. upanītasmin ti maranasantikam³ upanīte. kālāpariyāyan ti
maranakālavāraṃ pattā samānā⁴ bhāsissāma⁵ na hi dhammakathikam bandhitvā
maranabhayaena tajjetvā dhammam sunanti. ayuttan te katam, migenā ti
sutthusikkhāpitena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dī akapakkhinā
ca, sutenā 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena dīpakamigapakkhisadisaena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cittakathīti eva sutam dhammakathikam, kine⁶
ti dhammaṃ sossānīti⁷ pāsabandhanena vā yo⁸ kineyya bādheyya, tato ti
tesam kiriyato uttariṃ aññaṃ anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukhena ariyavacanaṃ suṇḍaravacanaṃ bhāsati, dhammavassito ti kammeṇa⁹
anariyadhammam¹⁰ avassito, ubbo ti devaḷokā ca manussalokā cā 'ti ubha-
15 yamhā, idha cevā 'ti idha upapanno¹¹ pi jarattha upapanno¹¹ pi evarūpo
dvīhi sugatilohehi dhammitvā nirayam eva upa; ajjati. pattasamayaṃ ti jīvi-
tasamayaṃ samānaṃ¹² pi dukkhaṃ patvā na kilameyya, samvare -- cā 'ti attano
chiddāni randhāni¹³ samvareyya pidaheyya. vaddhā ti gunavaddhā paṇḍitā,
abbhatikkantā ti imāni manussalokam¹⁴ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālāpariyāyapattā hutvā, evete ti evaṃ ete, idan ti idaṃ mayā vuttam attha-
nissitam vacanaṃ, dhammam ti pavetidhammam¹⁵ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakam pajjam¹⁶ āsanaṃ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭhaṃ yasassinam 157.
- 25 70. Taṃ ca senāpatim dhiram nipuṇam atthacintakam
yo sukhe sukhiṭo¹⁷ raṇṇo dukkhite hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso¹⁸ kho arahati¹⁹ piṇḍam asnātu²⁰ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho raṇṇo pāpasādhāraṇo sakhā ti. 159.

Ta. udakan ti pādabovanam. pajjam ti pādabbhañjanam, sukhe ti
30 sukhamhi sati.

Raṇṇo vacanam sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbhañjayimsu.

¹ C^{ks} abbhā-. ² read -pariyāyam. ³ C^{ks} -kā. ⁴ B^{ds} add na. ⁵ C^{ks} -mi. ⁶ B^d kilyā, B^s kinyā. ⁷ B^{ds} desessā-. ⁸ C^{ks} so. ⁹ C^{ks} kammanam. ¹⁰ B^{ds} -yamidhamma. ¹¹ C^{ks} uppa-. ¹² B^{ds} -sayamāpannam. ¹³ B^d dvārānāni. ¹⁴ C^{ks} omit abba -. ¹⁵ B^{ds} -niya-. ¹⁶ B^{ds} majjam. ¹⁷ C^{ks} -tā. ¹⁸ C^{ks} -ā. ¹⁹ C^{ks} -anti. ²⁰ C^k asanātu, B^d bhasmātu, C^s asmātu

Satthā tam atthaṃ pakāśento āha :

72. Piṭṭhaṃ ca sabba-ovaṇṇaṃ aṭṭhapādaṃ manoranamā
matṭhaṃ¹ kāsikavatthinaṃ² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchaṃ ca sabba-ovaṇṇaṃ veyyagghaparisibbitaṃ³
Sumukho ajja pāvekkhi dhataratṭhas⁴ anantarā. 161. 5
74. Tesāṃ kañcanapattehi⁵ puthū ādāya Kāsiyo
hamsānam abhihāreyyūṃ aggarañño pavāsitaṃ ti. 162.

Ta. matṭhan ti karanaparinittitaṃ, kāsikavatthinaṃ⁵ ti kāsika-
vathena atthataṃ, kocchan ti majjhe saṃkhittavyagghacammāparisibbitaṃ⁶
maṅgaladivase aggamaheṣiṇi nīṣḍanapīṭhakaṃ, kañcanapattehi⁷ ti suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujaṇā. Kāsiyo ti Kāsiratthavāsino, abhihāreyyūṃ
ti upanāmesuṃ, aggarañño pavāsitaṃ ti atthasatasuvaṇṇapātini⁸ pakkhittāṃ
hamsarañño pannākūratthāya Kāsiyañño pesitaṃ nānagarasabhojanāṃ.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirājā tesāṃ saṅgahatthaṃ
sayāṃ suvaṇṇapātiniṃ gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khādītva madhurodakaṃ⁹ pivimsu, atha M. rañño abhihāraṇ ca
pasādaṇ ca¹⁰ disvā patisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāśento Satthā āha .

75. Disvā abhihaṭaṃ aggaṃ Kāsirājena pesitaṃ
kusalo khattadhammānaṃ tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalaṃ kacci¹⁰ bhoto anāmayāṃ, (IV $\frac{427}{268}$ V $\frac{348}{13}$)
kacci ratṭhaṃ idam phītaṃ dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalaṃ c' eva me haṃsa atho haṃsa anāmayāṃ.
atho ratṭhaṃ idam phītaṃ dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amacesu doso koci na vijjati. 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 166.
79. Atho pi me amacesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 169.

¹ C^{ks} matṭha, B^d paṭha, B^s matṭham ² B^d -vattinaṃ, B^s -vatthinnaṃ C^{ks}
patthinnaṃ for paṭṭinaṃ? ³ P^d -parisuppitaṃ, C^{ks} -sibbitā. ⁴ B^d -mattehi.
⁵ C^k -pattinnaṃ, C^s -patthinnaṃ, B^d vatthinaṃ. ⁶ C^k -ta. ⁷ B^d -satapalasū-,
B^s -vannapalapātini. ⁸ C^{ks} madhukam. ⁹ C^{ks} abhikārapasā. ¹⁰ B^d kiñci
throughout ¹¹ B^d -sāsati, B^s -sāsasi ¹² B^s -sāsāmi.

82. Kacci ratṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho ratṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānuvattāmi⁵. adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya.
10 kacci matto madanīye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santasi¹¹. 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavanā maddavaṃ tapam
akkodhaṃ avihiṃsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanam 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani.
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vīssaji pharusam giram
bhāvadosam anaṇḍāya asmāc' āyam vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusam vācam nicchāresi ayoniso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² paṇḍavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti tam bahuaggapānabhajanam disvā, pesītan ti āharāpetvā
upanītam, khattadhammānaṃ ti pathamakāraṃkesu paṭisanthāradhammānaṃ,
tato pucchī anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoṭo ti anupatipāṭiyā puc-
chi, tā pana cha gāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīlan¹³ ti kacci ratthavāsino
25 yante ucchum viya na pīsesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ. samena amanussissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ ratṭhaṃ dhammena
samena anusīyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaḍḍetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghaṃ ti anāgataṃ attano jīvitapavattiṃ kacci
dīghaṃ ti na samavekkhasi āyusamkhārānaṃ parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati.
30 madanīye ti madāvahe¹⁸ rūpādīrammane, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰.
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavatṭhukācetanādānaṃ pañcasiladasasīlādīsilam deyya-

¹ Bā anupī-. ² Bā -sāsati. ³ Bā -sāsāmi. ⁴ Bā -ti. ⁵ Ck^s mevā-, Bā dham-
menevamanu-. ⁶ Bā nunā. ⁷ Bā -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgam,
Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā -mā. ¹¹ Bā santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
three MSS. anupī. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bā tava. ¹⁶ Bā -sāsasi. ¹⁷ Ck^s nāga-
tam, Bā anāgataṃ. ¹⁸ Bā madāra-. ¹⁹ Ck^s -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
Bā omits am-.

dhammaṃ cāgo pariccāgo ujubbhāvo ajjvaṃ mudubbhāvo maddavaṃ uposatba-kammaṃ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhi-vāsānā khanti avirodho avirodhanānā, acintetvā ti mama imaṃ guṇasampattiṃ² acintetvā, bhāvadosan ti cittadosaṃ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākaṃ pi cittadoso nāma n' atthi, yaṃ esa jāneyya taṃ ajānitvā pharusāṃ kakkalaṃ 5 girāṃ vissajjesi, ayoṇiso ti anupāyena, yāna smāsū 'ti yāni vajjāni ambesu na santi³ tāni vadati, na idaṃ ti tasmāssa⁴ idaṃ vacanaṃ paññāvatāmiva na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upatthāti.

Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-sāditto, so me⁶ kuddho, khamāpessāmi naṃ“ ti cintetvā ā.: 10

92. Atthi me taṃ atisāraṃ vegena manujādhipa

dhataratṭhe ca baddhasmiṃ dukkhaṃ me vipulaṃ ahu. 180.

93. Tvam pitā viya⁷ puttānaṃ bhūtānaṃ dharanī-r-iva⁸

asmākaṃ adhipannānaṃ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṃ ti pakkhalitaṃ⁹, vegenā 'ti abarā etaṃ kathaṃ kathento 15 vegena sabasā kathesiṃ, dukkhaṃ ti cetasikadukkhaṃ mama vipulaṃ ahoṣi, tasmā kodhavasena yaṃ¹⁰ mayā vuttaṃ taṃ me khamā¹¹ mahārājā 'ti, puttānaṃ ti tvaṃ ambākaṃ puttānaṃ pitā viya, dharanīriyā 'ti ipānabhūtānaṃ pathavi viya ca tvaṃ ambākaṃ avassayo, adhipannānaṃ ti dosena aparādheṇa ajjhot-thātānaṃ, khamassu 'ti idaṃ so āsānā oruṃha pakkhehi añjaliṃ katvā ā. 20

Atha naṃ rājā ālīṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe¹² nisidāpetvā accayena¹³ desanaṃ patigaṇhanto ā.:

94. Eten te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,

khilaṃ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodāma 'ti etaṃ te dosāṃ khamāma, yaṃ ti yaamā tvaṃ attano 25 cittaṃ paṭicchanabhāvaṃ na gūhasi, khilaṃ ti cittaḥkhanukaṃ.

Idaṃ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa ca ujubbhāve pasīditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“ ti ubhinnaṃ pi tesāṃ attano rajjasiriṃ niyyādentto ā.:

95. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājadīvesane

rajataṃ jātarūpaṃ ca muttā velūriyā bahū 183.

¹ Bds akodho, Cks adbhikkodho. ² Cks guṇaṃ-. ³ Bd vijjanti ⁴ Bd tasmā mama

⁵ Cks himayā. ⁶ Ck semeke, Cs seme ⁷ Cks va ⁸ Bd -niviya. ⁹ Bd adds kathaṃ. ¹⁰ Cks taṃ. ¹¹ Bd khamatha, Cks tasmeā khamā. ¹² Ck puttapiṭhe. Cs punnapīṭhe. ¹³ Bds -ya

“6. Maṇayo¹ saṃkhamuttaṇ ca vatthakaṃ² haricandanam
ajinaṃ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṃ kālāyasaṃ⁴ bahum⁵,
etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issaraṃ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthiṇi mādāhitaṃ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁶ ti
5 manibhaṇḍakāṇi, saṃkhamuttaṇeā 'ti dakkhinavattasamkharatanaṃ⁶ ca
āmalavattamuttaratanaṃ⁷ ca, vatthakaṃ⁸ ti sukhumaḥāsīyavattāni, ajinaṃ ti
ajinamigacamaṃ, lohaṃ kālāyasaṃ⁹ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṃ
ti kaṇḍanamālena setacchattena saddhiṃ dvāda-ayojanike Bārāṇasīnagare rajjaṃ.

Evaṇ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṃ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-ambhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṃ¹⁰ tvaṃ no ācariyo bhava. 185.
“8. Ācariya samanuññātā tayā anumatā mayam.
taṃ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Ariṇḍamā¹¹ 'ti. 186.

15 Ta dhammesu 'ti kusalakammapathadhammesu, ācariyo ti tvaṃ ambehi
vyattataro tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasanuaṃ rājadharmānaṃ aka-
thitattā¹³ Sumukhassa dosam dassetva acrayapattiggahanassa¹⁴ katattāpi tvaṃ
ambhākaṃ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhavā 'ti a,
passemariṇḍamā¹¹ 'ti passemu Ariṇḍama

20 So tesam saṃgamaṇaṃ anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva arunaṃ utṭhaḥi.

Tam attham pakāsetto Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātatham
Kāṣirājā anuññāsi haṃsānaṃ pavaruttamaṃ¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yam kiñci attham¹⁸ tehi saddhiṃ cintetabbaṇ ca
mantetabbaṇ ca sabbam tam cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsi
gacchathā 'ti anuññāsi

Evaṃ tena anuññāto B. rājānaṃ „appamatto dhammena
r. kārehi¹⁹“ vatvā¹⁹ paṇicasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo ² Cks -ikaṃ ³ Ck apitaṃ, Bā ajinaṃ ⁴ Cks kālāṃ-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhināvattam- ⁸ Bā āmalakavattam-. ⁹ Cks
-iyan Bā ikaṃ. ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyaṇ. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā -muriud-. ¹³ Cks sa-
māno tattva in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathī-. ¹⁵ Cks parigg-, C
periggahassa, Bā patiggahanassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyasi-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthi. ²⁰ Bā ovaditvā.

kañcauabhājanehi madhulāje madhurodakañ¹ ca upanetvā²
 nitṭhitāhāraكية gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-
 caṅgoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukhaṃ ukkhipi,
 atha ne sihapañjaraṃ ugghāṭāpetvā suriyuggamauavelāya „gac-
 chatha sāmīuo“ ti vissajjesuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāsīrājassa bhavanā te⁴ vigāhisu ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisu ti ākāsaṃ pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā⁵ uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā 10
 cintayī mahārāja, appamatto ambhakaṃ ovāde vatteyyāsīti“
 rājānaṃ samassāsetvā Sumukhaṃ ādāya Cittakūṭam eva gato.
 tāni pi kho navutihaṃsasahassāni Kañcanagūhato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāui⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresuṃ, te nātigaṇaparivutā Cittakūṭatalaṃ pavisiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akarūṃ⁷ haṃsā. puthusaddo ajāyatha. 189.
 102. Te patitā pamuttēna bhattunā bhattugāravā
 samantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190.

Ta. parame ti uttame, akarū ti mahāsaddaṃ nicchāresuṃ. keke ti
 attano sabbhāvena keke ti saddaṃ akaṃsu, bhattugāravā parikarimsu⁸ 'ti
 bhattuno pamuttabhāvena gantvā attānaṃ (bhattāraṃ?) samantā parivārayimsu,
 laddhapaccayā ti laddhapatitthā

Evam parivāretvā ca pana te haṃsā „kathaṃ mutto si 25
 mahārājā“ 'ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
 Saṃyamarājaputtehi katakammaṃ ca kāthesi, tam sutvā tuṭṭhā
 haṃsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
 sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvanti“ 'ti āhaṃsu.

¹ Cks madhudakañ. ² Bs -nāmetvā. ³ Bd ukkhipetvā. ⁴ Bds bhavanato. ⁵
 Bd -kato. ⁶ Bd -nnā, Bs nipannā. ⁷ Ck -ti samakarum. ⁸ Cks -kīresuṃ.

Tam attham pakāśento Satthā āha¹.

104. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā

haṃsā yathā² dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Iaṃ Cullahaṃsajātaka vitthāritam³ eva.

5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṣi. Khemā devī
Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto. parisā Buddhaparisā, Sumukho
Anando. dhataratṭho aham evā⁴ ti. Mahāhaṃsajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁵ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānaññāsayaṃ bhik-
10 khum ā. k. So kira Sāvattiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
kathaṃ sutvā pasannacitto pabbajitvā sīlesu paripūrakārī⁶ dhuṭaṅga-
guṇasamaunāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasaṃsā tikkhat-
tūṃ Buddhadhammasaṃghapattihāne appamatto ācārasampanno dānañ-
ñāsayo ahoṣi. sārāṇiyadhammapūrako attanā laddhaṃ paṭiggāhakesu
15 vijjamaṇesu chinnaḥatto hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānaññāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghaṃ pākaṭo ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānaññāsayo dānābhirato attanā
laddhaṃ pasatamattam⁸ pāṇiyam pi lobhaṃ chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattass' ev' assa aññāsayo⁹ ti. S. taṃ kathaṃ dībbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakūṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānaṣilo
uaccharī tipaggena telabindum pi adātā ahoṣi, atha taṃ ahaṃ dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalaṃ vaṇṇetvā dāne paṭiṭṭhāpesiṃ, so
pasatamattaṃ udakam pi labhitvā ‘adatvā na pivissāmi’ mama santike
25 varaṃ aggahesi. tassa phaleṇa dānaññāsayo dāuābhirato¹⁰ ti vatvā¹¹ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati aḍḍho ahoṣi asitikoṭivibhavo.
Ath' assa rājā seṭṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So rājanapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattiṃ oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atītabhaven¹² eva¹³ niḍḍāyanteua
30 kāyaduccāritādini karontena¹⁴ (add: na) laddho sucāritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bd neva nīnami s: neva kināmi, B* na guttame girivare ⁵ Bd
paripūri-, Cks paripūra-. ⁶ Bd tasmā ⁷ Bd pasata-. ⁸ Bds add tuṃhi ahoṣi
tehi yācito. ⁹ C* atibhāveneva, Bd atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patitṭham kātuṃ
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭidhanam atthi, taṃ gaṇhā“ 'ti vatvā „na mayham tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato³ pi yad icchasi gaṇhā“
 'ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam⁴ dātuṃ labhā- 5
 mīti“ ā. Atha raññā „yathāruciṃ karohīti“ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dāna-
 sālā⁵ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgaṃ karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajjivam dānam datvā „imaṃ
 mama dānavamsam mā ucchinditthā⁶“ 'ti putte auusāsivā⁷ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁸
 tassa putto Mātali hutvā⁹ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi¹⁰ Maccharikosiyō nāma
 ahosi asītiakoṭivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā¹¹ bālā 15
 ahesum, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, aham pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti“ cintetvā
 dānasālam viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamaccharī
 ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahanam vamsam nāsai, 20
 dānam dehīti“ mahāsaddena paridevimsu. Taṃ sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa¹² ucchinno“ ti naṃ
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānam¹³ ṭhānam nivāre-
 tum ārakkham ṭhapesi, iṭe nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāram na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati¹⁴, n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnam deti,
 kaṇṇikadutiyam¹⁵ sakunḍakabhataṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹⁶ thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattaṃ mathake kāretvā
 jaragonāyuttajajjararathakena¹⁷ yāti, iti tassa asappurissassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā- ⁴ Bā -āyo ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā's laddho seṭṭhihānam in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamso. ¹⁰ Bā's add āgatānam. ¹¹ Bā saṇhāri ¹²
 Bā kiñciyam bilaṅgadutiyam ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakkena laddhanālikeraṃ viya ahosi. So ekadivasam rājupaṭṭhānam gacchanto „anuseṭṭhiṃ ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmiṃ ca khane anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunnehi
 5 saṃkhatam pāyāsam bhuñjamāno nisinno ahosi¹. so Macchariyakosiyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmim pallamke nisīda² pāyāsam bhuñjissāmā“³ ti⁴ ā. So⁴ tassa pāyāsam disvā va mukhe kheḷo uppajji. bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac' āham bhuñjissāmi seṭṭhino⁵ mama geham
 10 āgatakāle paṭisakkāro kātabbo bhavissati. evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁶ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttam, suhito smīti“ na icchi, anuseṭṭhimhi⁷ bhuñjante pana⁸ olovento mukhe sañjāyamānena⁹ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhiṃ rājanivesanam
 15 gantvā¹⁰ puna¹² attano geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac' āham 'pāyāsam bhuñjitukāmo 'mhitī' vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissanti, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivam pāyāsam eva cinto vītīnāmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci aka-
 20 thetvā va pipāsam adhivāsesi, anukkamena adhivāsetum asakonto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsanabhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹⁴ upagūhitvā nipajji. Atha nam bhariyā upasamkamitvā¹⁵ hatthena
 25 piṭṭhiṃ parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi, „tav' eva sarīre aphāsukam karoḥi“. „Mama aphāsukam n' atthīti“. „Sami, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁶ puttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁷ tanhā¹⁶ uppānnā“ ti, „kathehi sāmi¹⁷, sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

¹ Bā hoti ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājanivesanato otarivā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a- ¹⁵ Bā kāmā. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabbhayena kathetum na ussahi, tāya pana punap-
 puna pīḷyamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasam anu-
 setṭhiṃ sappimadhusakkharacunnehi saṃkhataṃ pāyāsaṃ bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyāsaṃ bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi- 5
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyāsaṃ pacissāmīti.“ Ath’ assa sīse
 daṇḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhitvā „jānāmi”
 ahaṃ tava mahaddhanabbhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ¹
 atthi pāyāsaṃ pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti“. „Kin te tehi², 10
 attano santakaṃ khādantū“ ti. „Tena hi ito c’ ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā“ ti. „Kin te tehi⁴. „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariṇassā“ ti. „Kin te tenā“⁵ ti.
 „Tena hi bandhujanass’ eva⁶ pacāmīti“. „Kin te etenā“ ti.
 „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass’ eva⁷ te pacāmi sāmīti“.
 „Mayhaṃ ca mā paci, gehe⁸ pacante bahū paccāsimsanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ⁹ taṇḍulānaṃ ca catubbhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkhārāya karaṇḍakaṃ¹⁰ madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanaṃ¹¹ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbam ceṭakena¹² gāhāpetvā gaccha¹³
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ ti¹⁴ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḅuṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena¹⁵ tattha gantvā nadītīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁶ magge ṭhatvā kaṇḍid¹⁷ eva disvā 25
 mama saṇṇaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsīti“
 taṃ pesetvā aggiṃ katvā pāyāsaṃ paci. Tasmim’ khāṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alaṃkaṭṭhadevanagaraṃ¹⁸ satṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiute etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵ Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bds add pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭhaṃ. ¹² Bds add sappissa karaṇḍikaṃ. ¹³ Cks paṇabbā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhābhi. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṃdeva-

yojanaṃ Suvannavithiṃ¹ yojanasahassussitaṃ² Vejayantaṃ
 pañcayojanasatikaṃ Sudhammaṃ³ satṭhiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsanaṃ pañcayojanāvattaṃ⁴ Kañcanamālasatcchattaṃ adḍha-
 teyyakoṭisaṃkhādevaccharālaṃkatapatiyattaṃ⁵ attabhāvan ti
 5 imaṃ attano siriṃ oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṃ
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyaṃ setṭhibhūtena pavattita-
 dānaṃ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesaṃ nibbattiṃ disvā „Pañcasikhasa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vaṃsassa ucchinnabhāvaṃ
 passi, ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ asappuriso macchari hutvā
 n' ev' attanā paribhuñjati na paresaṃ deti, mama tena vaṃso
 ucchinno, kālaṃ katvā niraye nibbattissati. ovādam assa datvā
 mama vaṃsaṃ paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāraṃ karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapathaṃ gacchissāma“, Maccharikosikena⁸ amhākaṃ
 vaṃso ucchinno: dānasālā jhāpitā n' ev' attanā paribhuñjati na
 paresaṃ deti, idāni pana pāyasaṃ paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araññaṃ
 20 pavasitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth' eva mareyya¹⁴, mama paṭhamāṃ gantvā pāyasaṃ
 yācītva nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayāṃ tāva brāhmaṇavesena¹⁵ taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 naṃ Maccharikosiyo „kiṃ unimatto si“¹⁶, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁷ ito esi etto yāhiti“ ā. Sakko tassa vacanaṃ¹⁸
 asuṇanto viya „kiṃ kāthesi“ taṃ upagacchat' eva. So pi

¹ Ck -vithi, Cs -vithi. Bā vittinam. ² Bā -ssubbedham. ³ Bā -asabham. ⁴
 Bā -ttam. ⁵ Bā -khātā-. ⁶ Bā -etvā. ⁷ Bā adds tassa putto mātaṃ tassa
 putto pañcasikho ti. ⁸ Bā gami-. ⁹ Bā -yena. ¹⁰ Bā omits pari. ¹¹ Cks
 omits pāyāso. ¹² Bā api ca. ¹³ Ck savehi, Bā omits sabbehi ¹⁴ so Cks; Bā
 pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ Bā -vannena. ¹⁶ Cks ti. Bā omits si ¹⁷ Bā ti.
¹⁸ Bā adds sutvā

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha
 naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi
 paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bha-
 vitabbam², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-
 sāmī³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh- 5
 maṇanimantanam, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi,
 tava bhojanakāle thokaṃ labhissānīti“ ā. Atha naṃ so
 „aham te ekasittham⁶ pi na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁷ mama
 yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁸ yācitvā va laddhakam⁹,
 tvaṃ aññato¹⁰ tavāhāraṃ pariyesa¹¹ 'ti¹¹ bhariyam¹² yācitvā 10
 laddhabhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
 na cāpi me sannicayo ca atthi,
 sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittam,
 patthodano nālam ayaṃ duvindan¹³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ
 silokam kathessāmī¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena
 attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
 bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bluṇja ca¹⁶
 ariyam¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
 n' ekāsi¹⁹ labhate sukhan ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakau ti appakam pi majjhe chetvā 'dve ko- 25
 thāse karitvā ekakoṭṭhāsaiṃ datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe
 chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṃ na -- ti appaṇi vā bahum vā din-
 naṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalam evā 'ti.

¹ Bā -ñānaṃ-. ² Bā -anti. ³ Bā -miti. ⁴ Bā niccharāyasīti. ⁵ Bā pū-. ⁶
 Bā -siṭṭhaṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bā va me laddham
 kiṃ. ¹⁰ Bā aññam. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Cks yā. ¹³ so Bā for duvinnan?
 Cks vidunnam. ¹⁴ Bā adds tami. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā,
 Cs -ya ¹⁸ Bā -ya. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sntvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ,
pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“ 'ti ā. Sakko eka-
mante nisīdi. Tasmīṃ nisinne Cando ten' eva nayena' upasaṃ-
kamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vāren-
5 tass' eva

4. Moghañ c' assa hutāṃ hoti moghañ cāpi samīhitaṃ
atithismim' yo nisinnasmiṃ² eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.

5. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca³,
ariyamaggam samārūha⁴,

10 n' ekāsi⁵ labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ u dhanuṃ pādanaviriyaṃ

So tassa vacanaṃ sntvā⁶ kicchena kasirena „tena hi ni-
sīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Sakkassa santike
nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva

15 kathaṃ pavattetvā⁷ tassa⁸ vārentassa vārentass' eva

6. Saccaṃ tassa hutāṃ hoti saccañ cāpi samīhitaṃ
atithismim' yo nisinnasmiṃ
n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.

7. Taṃ taṃ vadāmi etc. gāthadvayaṃ⁹ āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sntvā kicchena kasirena „tena hi ni-
sīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Candassa santike
nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath'
eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasañ ca yo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca

25 Doṇe Timbarutitthasmiṃ sīghasote mahāvahe 199.

9-10. Atra c' assa hutāṃ hoti atra c' assa samīhitaṃ

atithismim' yo - - sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsam attho: yo puriso nāgayakkhādīnaṃ balaṃ¹¹ karomīti samuddaloni-
pakkharanādisu¹² yaṃ kiñci saram upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks - ambi ³ Bā tha. ⁴ Bds - rūya. ⁵ Cks - si, B^s - pi ⁶ Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikkammam. ¹² Bā - nādisu. ¹³ Bā - titi.

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Donanāmake ca Timbarūnāmake ca titthe, siḡhasote mahante vāriṇahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi etesu³ sarādīsu assa purisassa butāñ c' eva samīhitañ ca hoti saphalañ sukhudrayaṃ⁴ sampajjati, atithismim yo nisinnasmim neko bhuñjati bhojanañ ettha vattaḥham eva n' atthi, tena taṃ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayāñ ca⁵ bhuñja ariyānañ dānāhīratānañ Buddhādīnaṃ maggañ abhirūha na hi⁶ ekāsi⁷ eko va bhuñjamāno sukhañ nāma⁸ labhatīti⁹

So tassāpi⁹ vacanañ sutvā pabbatakūṭena otthaṇo¹⁰ viya kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Mātali gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹⁰ nayena upasamkamitvā tath' eva 'kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisaṃ hi so niggilati¹² dīghasuttaṃ sabandhanañ
atithismim yo nisinnasmim eko¹³ - - sukhañ ti 202-3.
gāthadvayam āha.

Maccharikosiyo taṃ sutvā dukkhayogena nitthunanto „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā Mātaliassa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu nisinnamattessv-eva¹⁴ pāyāso pacci¹⁵. Atha naṃ Kosiyo ud-dhanā otāretvā „tumahākaṃ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te²⁰ yathānisinnā¹⁶ va hatthe¹⁷ pasāretvā Himavantato māluva-pattāni āhariṃsu. Kosiyo tāni disvā „tumahākaṃ etesu pattesu dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnaṃ pattāni āharathā“ 'ti. Te tāni āhariṃsu, ekekapattaṃ yodhaphalakappamānaṃ¹⁸ ahosi. So sabbesaṃ dabbiyā pāyāsaṃ adāsi, sabbantimassa dānakāle²⁵ pi ukkhaliyā ūnaṃ¹⁹ na paññāyi²⁰. Pañcannam pi datvā sayāñ ukkhalim gahetvā nisīdi. Tasmiṃ khape Pañcasikho uttāya attabhāvaṃ jahitvā suṇakho hutvā tesam purato pas-sāvaṃ karonto āgamāsi²¹, brāhmaṇā attano pāyāsaṃ pattena pidahiṃsu, Kosiyaassa hatthapiṭṭhe passāvabindu²² pati, brāh- 30

¹ Bā gatāya. ² Cks najivahe, Bs vārasahe ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyaṃ.

⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na ⁸ Cks -sīti ⁹ Bā

tassa. ¹⁰ Cs ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena ¹² Cks yo, Bā nigī-

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tteyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā- ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā

yāvapha- ¹⁹ Bā talam. ²⁰ Bā paññāpiyi, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gahetvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
 hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayhaṃ thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hatthaṃ dhovitvā āgamissāmīti“ nadiṃ otari. Tasmiṃ
 khaṇe sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tajjento āgacchi, so
 10 assājāniamatto hutvā taṃ anubandhanto² nānāvaṇṇo ahoṣi,
 kālō pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyam anubandhi, so
 maraṇabbayabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 ṭhitā. So tesam tam iddhiṃ disvā:

15 13. Uḷāraṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacam vaṇṇanibham vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko³ nu tumhe ti. 204.

Taṃ sutvā Sakko devarājā:

20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ pana Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho⁴ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasaṃ vaṇṇento:

25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
 suttaṃ etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.

So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucch⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbantīti“ das-

30 sento:

¹ B^d vassa ² C^k ambandhato. ³ C^{ks} so. ⁴ C^{ks} va ⁵ B^{ds} add sakka. ⁶
 B^d adds sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva¹ nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ 5
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime suggatiṃ āsasānā²
dhamme t̥hitā saṃyame saṃvibhāge,³
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatiṃ vajantīti g. ā. 208. 10

Ta. āsasānā³ ti āsimsantā, ye keci sugatiṃ āsimsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhāte dasasīladhamme saṃvibhāgasamkhāte dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātān dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugatiṃ
vajantīti a

Evaṃ vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
sathāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si⁴ nātī purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 20
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nātī pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadattham āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete. maṃ nirayā
uddharitvā sagge paṭiṭṭhāpetukāmā“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Cks add te. ² Ck assānā, Bds āsiyamānā. ³ Ck assānā, Cs āssānā, Bd āsisa-
mānā, Bs āsimsamānā. ⁴ Cks omit si. ⁵ Bd kosiyo. ⁶ Cks te ⁷ Bds samanū-
bhāsatha. ⁸ Ck utto, Cs vutto. ⁹ Bd eso-. ¹⁰ Bd upa-. ¹¹ Bds cāpā-. ¹²
Bds -yyaṃ.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālaṃ²

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodhikāniti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yaṃ man ti yena maṃ samanūsāsatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmiti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthāti ito patthāya mama
10 ālopato upaḍḍham pi adeyyaṃ nāma n' atthi. na cāpi datvā ti udakapasatam
pi cahaṃ labhivā adatva na pivissāmi, khīyissanti⁷ vikhīyissanti⁷. yatho-
dhikāniti vatthukāmakilesakāmasena yathāthitakoṭṭhāsāni yeve.

Sakko Maccharikosiyāṃ dametvā nibbisevanāṃ katvā
dānaphalaṃ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhīm tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānaṃ dhanāṃ datvā
tasmiṃ khāṇe nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare paṇṇasālaṃ katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṃ vihāsi jaraṃ pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītarō honti, tā
bahudibbagandhamālaṃ¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dahaṃ gantvā tattha kīlitvā Manosilātale nisīdiṃsu. Tasmiṃ
khāṇe Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṃsabhavanāṃ
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāraṃ katvā pārīcchattakapupphaṃ chattaṃ viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natthānaṃ¹³ Kañcanagūhaṃ gacchati. Atha tā tassa hatthe
taṃ pupphaṃ disvā yāciṃsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahampiye, Cs pahampipe. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kamatthā ti ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi ⁸ Bds -vantato ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahum-. ¹¹ Bds omit kūṭa.
¹² Bd -kena ¹³ Cks omit thānaṃ

Tam attham pakāsento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālita²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṇṇu dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Suciṃ sugandham tidasehi sakkatam
pupphuttamanā amaravarehi sevitaṃ
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idam. 214.
24. Tato catasso kauakattacūpanā 10
utthāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ munin
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravuṃ⁷ Nārada devabrāhmaṇaṃ⁸ : 215.
25. Sace anuddiṭṭham tayā mahāmuni
puppham imam pāricehattassa brahme 15
dadāhi no. sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216.
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi:
na mayham attli' attli imehi koci nam. 20
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217.

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṃ, devavarābhipālita¹³ ti Sakkena
rakkhitā, sabbalokagū ti deva-loke ca manussaloke ca sabbattha gamana-
samattho, dumavarasākhamādiyā 'ti sāklāya jātattā dumavarassa Sākhan ti
laddhanāmapuppham¹⁴ gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṇṇu, amaravarehīti 25
Sakkaṃ sandbāya vuttam, aṇṇatra devehīti thapetvā deve ca iddhimante ca
aṇṇehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdham, tadārahaṃ hidan ti tesam
yeva hidam¹⁵ arahaṃ anucchavikam, kauakattacūpanā ti kaukūpamattacā,
utthāyā 'ti ayyo mālāgandhavilepanādi paṭivirato¹⁶ puppham na piḷandhissati
ekasmiṇ padese chaddessati, etaṃ yācitvā puppham piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pama-
dānaṃ uttamā, munin ti isiṇu, anuddiṭṭhan ti asukassa nāma dassāmīti an-
uddiṭṭham¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhatu patthita-

¹ Ck birivāre. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bds maññehi. ⁵ Bā nā-

⁶ Bā pamudādhipā, Bs pamadāyipā, Cks -pani. ⁷ Ck -vaṃ, Bā -vu. ⁸ Bds
-dañde-. ⁹ Cks ijjha ¹⁰ Ck Bds hoti, Cs bosī ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā
piḷaddheyathā, Bs yā piḷandbetha ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmañ-. ¹⁵ Ck hitam.

¹⁶ Ck -panāchavivirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in Cs. ¹⁸ Bds pamu-

¹⁹ Bā -ā

pattbitassa lābhī hohiti¹ assa² maṇḍalaṃ vadanti, yatheva vāsavo ti yathā ambākaṃ pitā Vāsavo icchiticchitaṃ deti tath' eva no tvaṃ pi hohiti, taṃ ti taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṃkalahaṃ ti nānāgāhaṃ kalahavaddhanaṃ katvaṃ udīresi, ime bhīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attbo n'
 5 atthi, pativirato ahaṃ mālādbāranato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumbhākaṃ antare jettbhikā, sā pilayhathā³ 'tu sā etaṃ pilandhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhaṃsu⁴:

27. Tvaṃ no 'ttamo vābbisamekkha⁵ Nārada
 yass' icchasi tassam anuppavecchasu.
 10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
 sā yeva no hohiti seṭṭhasammata⁶ ti⁶. 218.

Ta, tvaṃ nottamo⁷ ti uttamaṃ ahaṃsu tvaṃ eva no upadhārehi

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

28. Akallaṃ etaṃ vacanaṃ sugatte,
 15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
 gantvāna bhūtādhipaṃ eva pucchatha
 sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. a. 219.

T. a : bhaddhe⁹ sugatte, idaṃ tumbhehi vuttam vacanaṃ mama ayuttam, evaṃ hi sati mayā tumbesu ekaṃ seṭṭham sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vad-
 20 dhito bhavissati, ko ca bhātipāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vadḍheyya, evarūpassa hi kalavaddhanaṃ nāma ayuttaṃ, tasmā ito gantvā attano pitaraṃ bhūtādhipaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na jānātha 'ti

Tato Satthā:

29. Tā Nāradena paramappakopitā
 25 udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
 sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
 pucchimsu bhūtādhipaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta, paramappakopitā ti pupphaṃ adentena ativiya kopitā tassa kupitā
 30 hutvā, udīritā ti bhūtādhipaṃ eva pucchathā 'ti vuttā, sahaṃsa - - ti Sakkassa
 santikaṃ gantvā, kā nū 'ti ambhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks labhī bohī. ² Bds tassa tbuti ³ Bd piladdheyyatā, Bs pilandheyyathā ⁴ Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko. ⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bd hīnāti, Bs bhītā ¹¹ Bd kathentena. ¹² Bd uddiseyya, Bs udisseyya. ¹³ Bd pattā ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ñhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalahaṃ udīrayīti. 221.

5

Ta. tādisvā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṃ āgatā disvā, āyat-
tamanā ti ussukkamanā⁵ vyāvatacittā, katañjalīti namassamānābī devatābī
paggabitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva
kalahaṃ udīrayīti imaṃ nānāgāhaṃ viggabāṃ kathesi vadāhesi.

Ath' assa tā kathayamāuā:

10

31. Yo sabbalokaṃ carako⁸ mahāmuni

dhamme ñhito Nārado saccanikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gantvāna bhūtādhīpam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhāman ti g. āhaṃsu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo

Taṃ sutvā Sakko „imā catasso pi mayhaṃ dhītaro, sac'
āhaṃ etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhis-
santi, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinituṃ. imā Himavante
Kosiyatāpasassa santikaṃ pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭaṃ vinicchi- 20
nissatīti“ cintetvā „ahaṃ tumhākaṃ aṭṭaṃ na vinicchīnāmi,
Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāhaṃ attano sudhā-
bhojanaṃ pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹
ca vicinitvā guṇavantānaṃ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato
bhattaṃ labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahāraṇṇācaro mahāmuni

nādatvā¹² bhattaṃ varagatte bhuñjati.

viceyya dānāni dadāti Kosiyo?

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS for disva ² Cks va co, Bd ca vo. ³ Cks -ena. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamānā, Cs ussukkamānā. ⁶ Ck ca ⁷ Bds nedhā ⁸ Bds -lokarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for

-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. hrahāraṇṇacaro ti mahāraṇṇavāsī

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaram g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
Gaṅgāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammati ti vasati, dakkhiṇaṃ ti Himavantaṃ dakkhiṇāya disāya,
pasmaniti⁵ passe.

10 Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavareṇa pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha saudanam
sa khippam eva upaganima assamaṃ
adissamāno munino sudham adā⁶ ti. 225.

15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanam sampatti-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudham adā, dadamāno
ca rattim padhānam anuyuñjivā paṇḍāsasamaye aggim paricaritvā vibhātāya rattiyā
udentaṃ suriyam namassamānassa thitassa tassa hatthe sudhābhojanam patitthāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

- 20 35. Udaggihuttam upatitthato⁷ hi me
pabhaṃkaram lokatamonud⁸ uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁹ Vāsavo,
ko n' eva me pāṇisu kiṃsudh' odahi. 226.
36. Saṃkhūpamaṃ setam atulyaḍassanaṃ
25 sucim sugandham piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditthapubbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh' odahīti. 227.

30 Ta. udaggihuttam ti udaaggihuttaṃ paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma pappasāladvāre thitvā⁴ pabhaṃkaram lokatamonudaṃ uttamaṃ ādiecaṃ
upatitthato mama sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ mama pāṇisu kiṃsudham¹⁰ kiṃ nām' etaṃ odahi. saṃkhūpamaṃ
ti ādīhi thitako sudham vanueri.

¹ Bds so ² Bd -tupasmini, Bs -tapasmini ³ Bd so ⁴ Bd sukhaṃ, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tthito, Bd upathato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha :

37. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhīhāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhuttattamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
38. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake :
khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁵
koddhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītunhatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhīhāsin⁵ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a, mā vicārayīti⁶
na bhunjamīti appatikkhipitvā bhuñja, mā papañcam kara⁷, pāpake ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti pathamaṃ tāva chāta-
bhāvaṃ hanti⁹ dutiyaṃ pāṇīyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ¹⁰ kilantabbhāvaṃ chatthaṃ kodhaṃ sattamaṃ upa- 15
nāhaṃ atthamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹¹ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ unhaṃ dvā-
dasamaṃ tandiṃ ālasiyabbhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto :

39. Na kappati¹¹ Mātali uayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
- „bhante tunhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idaṃ vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha : 25
40. Thīghātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipaṇcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsim. ² so all three MSS for -am : ³ Bā mabhiharayī. ⁴ Bā dara-
thakkhamaṃ, Bā darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā habbhivārayīti.
⁷ Bā -ri. ⁸ Bā hanatī ⁹ Bā omit klamaṃ ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came ¹³ all three MSS. p.:- ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
Bā -māgamā. ¹⁷ Bā nasmī.

41. So¹ 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavannaṇitaṃ,
sabbā vadaññū idha vitamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammata ti. 232.

5 Ta. pubbe ti paṭhamam adatvā², atvā itti me pubbe vatuttamaṃ, idam
pubbe va mayā vataṃ³ samādinnaṃ ti dasseti, na cāpi ekāsanaṃ ti ekakassa
āsanam na ariyehi [Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dībbamānusakasukhaṃ na
labhati, tbigbātakā ti itthighātakā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapautitī⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamanabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adbhama ti ime pañca adhamā
nāma, ta'smāti yasmā⁷ ahaṃ pañcamaadhamabhāvabhaya⁸ adatvā udakam
pi nāsmiye' na paribhūñjissāmi itti imā vataṃ samādiyim⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusaṃ pavannaṇitaṃ ti vidūhi paññitehi Buddhādīhi
vannitaṃ, sucisaccasammata ti ete okappaniyasaddhāya samannāgata
15 vadaññū vīgatamaccharā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammata ca bhontti a.

Tam sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khane
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimidisāya,
Hiri uttaradisāya.

20 Tam atthaṃ pakāseṇa Satthā āha:
42. Ato mutā¹ devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Siri Hiri tato
tam assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā diṣvā² sabbo paramappamodito
subhena vannaṇena sikhā-riv³ aggino
kaññā catasso caturo⁴ catuddisā
iccābravī Mātalinā ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṇkatā tāravarā ca osadhī,
pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235.

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks catam. ⁴ Cks -ke.
⁵ Cks came ⁶ Ck suvan-, Cs savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -mam adhammi-,
Bā pañcamaadhamā- ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.
¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā caturo ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āhaṃ¹ devī manujesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṃ maṃ sudhāya varapaṇṇa bhājaya. 236.
46. Yassāhaṃ icchāmi sukhaṃ mahāmuni 5
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Siriti maṃ jānāhi⁴ jūhat' uttama.
taṃ maṃ sudhāya varapaṇṇa bhājaya 'ti. 237.

Ta. a to ti tato, mutā⁵ ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabho- - to ti anavasseso⁶ hutvālatipamudito, sāmaṃ ti pi pātho, 10
tā devatā sāmaṃ dīsvā ti a., caturō⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pātho cāturiyena
samannāgatā ti a., tāra'arā ti tārānaṃ varā, kaṇcana- - gahe ti kaṇcanarū-
pakasadisasarīre, Sirāhan ti Siri ahaṃ, tava antimāgatā ti tava santikaṃ
āgatā, bhājaya 'ti yathā maṃ sudhā bhajati⁸ tathā karoḥi, sudhaṃ me dehitī
a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttama 'ti aggiṃ jūhantānaṃ uttama. 15

Taṃ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁰
tayā vihinā na labhanti kiñcanaṃ,
tay-idaṃ na sādhu yadidaṃ tayā kataṃ. 238. 20
48. Passāmi posaṃ alasaṃ mahagghasaṃ
sudukkulīnaṃ pi arūpimaṃ naraṃ,
tayānugutto Siri jātīmāṃ api
peseti¹¹ dāsaṃ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan taṃ asaccaṃ avibhajjasevinim 25
jānāmi mūḷhaṃ vidurānupātiniṃ¹²,
na tādisi arahati āsaṇḍakaṃ
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

Ta. sippenā 'ti batthiassarathatharusippādīnā¹³ vijjācaraṇenā 'ti vedattaya-
saṃkhātāya vijjāya c' eva sīlena ca paṇṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākāreṇa 30
padhānaguṇasamannāgatā, kiñcanaṃ ti kiuci appamattakam pi yasaṃ vā sukhāṃ
vā na labhanti, yadidaṃ ti yam etaṃ issariyatthāya sippādīni uggaḥetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ehhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck hho-, Ck hhā-. ⁹ Bds jānātn. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.

¹² Cks -nīpā-, Bd vidūrā- ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -nnā.

¹⁵ Bd uggaṇhi-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ katam tam¹ te na sādhu, arū pimaṇ ti virūpaṇ, tayā nu-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācarana-
buddhikammehi sampannam pi², peseti ti pesanakāraṇ³ karoti, tam tan ti
tasmā tahi, asaccan ti sabhāvasaṇṅkhāte sacce avattanāyā⁴ asaccaṃ uttama-
5 bhāvarahitaṃ, avibhajjasevinin ti avibhajitvā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampanne pi itare pi sevamānaṃ, vidurānupātinin ti paṇḍitānupātinin
paṇḍite⁵ pāte tvā⁶ pothe tvā⁷ viheṭhetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādīsāya
niggunāya kuto sudhābhojanam, na me ruccasi gaccha mā idha tiṭṭhā 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṃ salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakundalā
cittaṅgadā⁸ kambuvimattṭhādharinī,
osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṃ aṭṭayha mañjarinī. 241.

15 51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhārinā¹¹
virādhitā mandam iva udikkhasi.
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta cittaṅgadā¹² ti citrehi aṅgadehi samantāgatā, kambu -- nīti karaṇa-
20 parimitthānena¹³ vimatthasuvāṇālanakāradhārinī, osittavaṇṇaṃ ti avasitta-
udakadhāravannam dibbadukūlam, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
kusaggirattaṃ ti kusatīnaggisikhāvaṇṇam, aṭṭayha mañjarin ti sapallavaṃ
asokakanyikam kanne pi'andhitvā ti vuttaṃ hoti, saracāpadhārinā¹⁴ ti luddhena,
virādhitā ti viraddhapahārā, mandamivā 'ti yathā sā migī bhītā¹⁵ vanante¹⁶
25 thatvā tam mandam oloketi evam olokesi

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
30 tam maṃ sudhāya varapaṇṇa bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvattimsabbhavane sambhavā.

¹ Cks -omit tam. ² Bd omits sippa - - pi. ³ Ck -ṇa, Bd -rakaṃ. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bds -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bd omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bd -ti. ¹⁰
Cs hantā, Bd sandā ¹¹ Bd -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bd -nithitena. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bd bhī-. ¹⁶ Bd -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsaṃ¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dīpentō ā.

53. Āsāya yanti, vānījā dhanesino,
nāvam samāruyha parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnāḍhanā enti vīnaṭṭhapābhata. 244.
54. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
īṭinipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsam purakkhatvā narā sukkhesino,
te bhattur atthā atigāḷhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
56. Jahitva⁴ dhaññaṃ ca dhanaṃ ca ñātake
āsāya saggādhimanā sukkhesino
tapanti lūkham pi tapam cirantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatiṃ. 247.
57. Āsāvisamvādikasammatā ime, 20
Āse sudhāya⁵ vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti. jīnāḍhanā ti jinadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccam upāyena karonti, īṭinipātenā 'ti visavā-tamūsikasalabhasukapānakasetatthikarogādīnam sassupaddavanam aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalam na vindanti⁸, tesam pi āsachedakakammam tvam eva karosīti vadati, athattakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsam purakkhatvā ti issariyasaṃ⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḷhitā ti paccatthikehi atipīḷitā viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā. panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanam ti kiñci issariyam

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks sudhā sam. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsam. B⁹ -yā tāsam. ¹⁰ Bds panayantīti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva karosīti vadati, saggā dhi manā
ti saggam adhigantumanā¹, lūkkhan ti nirojan pañcatapādikam kāyakila-
matham, cirantaran ti cirakālam, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasmā tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata
5 visamvādikā ti samkham gata. Ase ti tam ālapati. .

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasaṣā yasassinī
dighaññanā mavhayanam³ disam pati,
10 pucchāmi tam kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta daddallamānā ti jalamānā, dighaññanā mavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pucchimā ti ca evam dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam disam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

15 Tato sā gātham āha:
59. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

20 Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotthāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattāyā devatāy' etam nāman.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
25 saddahitvā tam tam karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karonti, tam sabbam tayā kāritam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

60. Dānam damaṃ cāgam aṭṭho pi samyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā.

¹ all three MSS. -tummanā. ² Bds -sāya. ³ Cks dighamānā-; Bā disaññe-.
⁴ C^s jighaññā-, Bā dighaññe-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷
Ck -sayanā, C^s -sāyanā. Bā vacanumattiyāyanā. ⁸ Bā omits sā. ⁹ Bā -jjākoṭ-
thāsa-, Cks -sevasena. ¹⁰ Bā -ddhā. ¹¹ Bā yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bā -to ¹³ in Bā imesatta - - evam āha come after v. 62 and
before tattha jānanti

theyyam musākūṭam atho pi pesuṇam¹
karonti h' eke puua viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
sīlupapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṁ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṁ pana kumbhadāsiyā. 252. 5
62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpam karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādisi arahasi āsanūdakaṁ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānaṁ⁷ ti savatthukaṁ puññacetanam, dāmaṁ ti indriyadamam⁸,
cāgaṁ ti deyyaparicāgaṁ⁹, sāmāyamaṁ ti sīlani, ādāya saddhāyā¹⁰ ti etāni
dānādāni¹⁰ mahānisaṁsāni kātābbānīti vadantaṁ vacanaṁ saddhāyā ādiyitvā
karonti ekadā. kūṭaṁ ti tulākūṭālikam katvā¹¹ gāmakūṭādikam¹² vā karonti,
heke ti eke manussā evarūpesu nāma kālesu imesaṁ ca atthāya theyyādāni 15
kattābhānīti kesañci vacanaṁ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākān' etāni na kattābhānīti vadantaṁ vacanaṁ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati tanhā, satanho¹⁵
ti a, chandaṁ ti chandarāgaṁ, saddhaṁ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṁ 20
karonti tassā¹⁶ ahaṁ tumhākaṁ imam nāma upakāram karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaddetvā tam eva niseranti¹⁸ asukā nāma tumhesu
patibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṁ katvā ca¹⁹ paradāram sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ paradārasevinīti yasmā tam tam pattiyāyitvā tava
vasena paradāram sevanti pāpam karonti kusalam jāhanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpāni karosi kusalam riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
nāsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato tthitāya
Hiriya saddhim sallapanto gāthadvayam āha:

- es. Dighaññarattim aruṇasmi²³ ūḥate 30
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī *

¹ Ck -nam. ² Cks sū-. ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵
Bā -onti. ⁶ Bā m rīccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damanam. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādāna-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adds kammam. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omit satanho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-. Bā pati-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā nirīccasi. ²² Ck -tūti. ²³ all three MSS. -im.

'tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitaṇṇapattamālinī
5 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,
bhāsesamānā va³ giraṃ na muñcasīti. 255.

Ta. dīghaññarattin ti pacchimarattin, rattipariyosāne ti a., ūhate ti arune uggate, yā ti yā puratthimā disā rattasuvannatāya uttamarūpadharā hutvā dissati, kālā nidāghe-r-iva⁴ 'ti nidāghasamaye kalavallī viya. aggijātīva⁵ 'ti
10 aggijā⁶ iva sāpi navajjhāmakkhette⁷ pathamajātā viyā 'ti a., lohitaṇṇapattamālinīti lohitaṇṇaṇṇeḥi pattehi parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavallī vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvaṃ tiṭṭhasi, bhāsesamānā va⁸ 'ti mayā saddhiṃ bhāsītukāmā viya hosi⁹ na ca giraṃ muñcasī.

Tato sā gātham āha:

15 65. Hir' āha¹⁰ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṃ¹¹ na sakkomi sudham pi yācituṃ,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹² ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹³ ti Hiri ahaṃ. sudhampīti sā ahaṃ sudhābhojanam tam yācituṃ pi na sakkomi, kīmkāranā¹⁴ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁵ yasmā¹⁶ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaranasadisā¹⁷ hoti. nillajjā¹⁸ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25 66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṃ taṃ ayācantim¹⁹ ahan nimantaye.
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bd aggijālāriva, B^s -jāriva. Ck^s -jānīca? ² Bds igā-. ³ Bd bhāsesamānāriva. Ck^s bhāsemimātāva. ⁴ Ck^s agga-, Bd aggijālārivā, B^s -jāriva. ⁵ Ck^s agga-. Bd aggijālā, B^s -jāte. ⁶ Bd nījāma-. ⁷ Ck bhāsesimanācā, C^s bhāsesimānāvā, Bd bhāsesamānārīvā. ⁸ Bd ahosi. ⁹ C^s Bd -baṃ. ¹⁰ Bds han. ¹¹ Bds -nitthiyā, Ck^s yācanatthikā ¹² so all three MSS. ¹³ Ck^s -nan. ¹⁴ Ck^s -natthiyā, omitting ti. ¹⁵ Bd tasmā ¹⁶ Bds rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bd nayā-. ¹⁹

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggahe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjīyā.
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

1a. dhammenā 'ti sabhavana, nāyenā 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁵
sudhā ti na hi yācanāya sudhā labbhati. ten' eva kāraṇena itarā tisso na
labhiṃsu, taṃ taṃ ti tasmā taṃ, yamicehasīti na kevalaṃ nimantemi² yeva
yaṃ ca sudham icchasi tam pi dammi te, kañcanavelliviggahe ti kañca-
narāsissasirīkasarīre³, pūjīyā ti na kevalaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetahayuttikā⁴ va, asmiye¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10
avasesaṃ bhaviṃsati aham pi bhūjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyeuānumatā jutimātā
addhā Hirī rammaṃ pāvīsi-y-assamaṃ⁸
udaññavantaṃ⁹ phalaṃ ariyapūjitaṃ 15
apāpasattūpanisevitaṃ sadā. 259.
69. Rukkhaḡḡahāṇā¹⁰ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panaṣā ca kimsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pāṭali sindhuvārītā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261.
71. Hareṇukā veḷukā veṇutiindukā 25
sāmākanīvāra-m-atho pi cīnakā
moṇā kadālī bahuk' ettha sāliyo
pavīhayo ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharanī sivā
akakkaṣā apabbharā sādu appaṭṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sannirātā khemīno bahubhojanā
siṅḡusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āligaggarakākīṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bđ -esi. ³ Bds -sadise. ⁴ Cks pūjī-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omit
su- ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvīsiya as-, Bđ pāvīsiyas-, read: pāvīsi
ramma assamaṃ? ⁹ Bđ udakaṃvantaṃ ¹⁰ Ck -ḡḡahāṇā, Cs -ḡḡahanā, Bđ
rukkhaḡḡahāṇā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasā. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bđ sādumapp-. ¹⁵ Bđ siṅḡupavaṅgā vaṅkulā. ¹⁶ Ck pāthinā, Bđ pāthinā

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
hamṣā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkubhā
kuṇḍalakā bahucitrā sikhāṇḍijivajīvākā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānānigagaṇā bahū
5 sīhā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā asakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgiri⁴ pupphavicitrasanthatā
10 dijābhighutthā dijasaṃghasevitā ti. 268.

Ta jufimātā ti ānubhāvasampannena, pavasiyassaman ti pavasi assa-
man, yakāno vyañjanasandhikaro, udaññavantan⁴ ti tesu tesu thānesu uda-
kasampannam, phalan ti anekaphalasampannam, ariya - ti nīvaranadosa-
rahitehi jhānalābhīhi ariyehi pūjitam pasattham, rukkhaggahanā⁵ ti pup-
15 phūpagaphaḷupagarukkhagahanā⁶, sobhaññanā⁷ ti siṅgarukkhā⁸, loddamatho
pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhanga cā ti
evanūmakā¹⁰ rukkhā eva, kareritī¹⁰ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghataka,
mucalindaketakā ti mucaludā ca pañcavidhaketakā ca, harenukā ti apa-
rannajā ti, velukā ti vamsacorakā, venū¹¹ ti araññamāsā timbarurukkhā, ci-
20 nakā ti khuddakaraṇamāsā, moca ti atthikadala, sāliyo ti nānappakara-
jātassaraṇi upanissāya jītā nānāsāliyo, pavīhāyo ti nānappakārā vihāyo,
ābhujino ti bhūjapattā, tandulā ti nikkundakathusā sayāṇ jātatanḍulasīsāni,
tassa cā 'ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradīsābhāge, pokkharanī ti
pañcavidhapadumasañchannajātassaraṇipokkharanī, akakkasā ti macchapittasevā-
25 lādikkakasarahitā, apabbharā ti acchinnotatā¹² samatitthā¹³, appatigan-
dhiyā ti appatikkūlagandhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā 'ti
tassā pokkharaniyā, khemino ti¹⁴ abhaya siṅgū ti ādini tesam macchānam
nāmāni, kuṇḍalakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍi utthitasikhā
morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gakaṇṇā, kannikā¹⁵ ti
kannikamigā¹⁶, chamāgiritī¹⁷ bhūmiyam patthatā piṭṭhipāsānā, puppha -
tā ti vicitrapupphasanthatā, dijābhighutthā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghutthā, evarūpā yattha bhūmipabbatā¹⁸ ti

Evam Bh. Kosiyassa assaman vānesi. Idāni¹⁹ Hirideviyā
35 ta. pavisanādini dassetum āha :

¹ Cks palāsajā, Bđ palasādā, Bs pallasadā ² so C: Ck nika-, Bđ mūga- ³ Cks
-akā. ⁴ Bđ udakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphapagarukkhagahanā ti, Cs
-gahanā ti. ⁷ Cks -a, Bđ siṅgarukkhā. ⁸ Bđ -padukā. ⁹ Bđ paduru. ¹⁰ Cks
karotitī. ¹¹ Bđ kenu. ¹² Bđ -talā. ¹³ Bds supatitthā ¹⁴ Cks add khemino
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bđ tattha ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupājjatha
tassā susambandhasiraṃ kusānayaṃ
suciṃ sugandhaṃ ajinūpasevitaṃ
atricchakocchaṃ, Hirin etad abravi:† 5
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanaṃ. 269.
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭṭajinaṃdharo²
navehi pattehi sayanṃ sahūdakaṃ
sudh³ ābhihāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā taṃ patiggayha ubhoḥi pāṇiḥi
icc-abravi attamanā jatādharaṃ;
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya³ brahme tidivaṃ⁴ jītāvinī. 271.
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimātā 15
udīritā vannamadena mattā
sakāse gantvāna sahasacakkhuno:
ayaṃ sudhā Vāsava, dehi me jayaṃ. 272.
82. Tam ena⁵ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ 20
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisiṭi. 273.

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nilesu dumesu abhi-
lambitā hutvā, taṃ taṃ⁶ nīladumasākhāṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nimantitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṃ pāvisi. tassā 25
ti tassā Hiriyā, susambandhasiraṃ ti susambandhasīsaṃ⁷, kusānayaṃ
ti usīrādīmissakakusatināmayan, sugandhaṃ ti usīrena c⁸ eva aññena ca
sugandhatinena missakattā sugandhaṃ, ajinūpasevitaṃ ti uparī atthatena
ajineṇa upasevitaṃ, atricchakocchaṃ ti evarūpaṃ kocchāsanam paunasāla-
dvāre attharitvā, sukha-y-idam āsanam ti sukhaṃ nisīda idam āsanam, yaṃ ti 30
yāvadatthaṃ, icchamānāyā 'ti sudham icchantiyā, navehi pattehiṭi tam
khanam nēva pokkharanito ābhatehi allapaduminipattehi, sayan⁸ ti sahatthēna.

¹ so all three MSS. read sukhedam. ² Bds -jutiindharo. ³ Rd -am. ⁴ Cks
te- ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks ti ⁷ Rd suthusampannasīsaṃ ⁸ Cks sāyan.

sahūḍakan ti dakkhinodakasahitaṃ, sudhābhūhāsiti sudham abhīhari,
turito ti somanassavegena turito. haṇḍā 'ti savassaggaṭṭhe¹ nipāto, jītāvī-
nīti jāyappattā butvā. anumatā ti idāni yathāruccim gacchā 'ti anuññātā, udā-
ritā ti tidasapurāṇaṃ gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udārayi, sura-
5 kaññān ti devadhītaraṃ, uttamaṇ ti pavaraṇaṃ. sāpañj - - tā ti pañjalīhi²
devehi ca manussehi ca pūjitā. yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamkhāte kōcche sā upāvisi tadā taṃ ta, nisinnaṃ Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evam Sakko taṃ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānaṃ adatvā imissā va sudham adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam atthaṃ āvīkaronto Satthā:

83. Tam eva saṃsī punar⁴ eva Mātalim
sahassanetto tidasānaṃ indo:
15 gantvāna vākyāṃ mama brūhi Kosiyaṃ
[Āsāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 40)
Hiri sudham kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. saṃsī 'ti abhāsī⁶, vākyam mamā 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Āsāya Saddhā-Siriya cā 'ti Asāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanaṃ sampaticchitvā Vajayantarathaṃ āruhya
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

84. Taṃ suplavatthaṃ⁷ udatārayī rathaṃ
25 daddallamānaṃ upakiriya-ādisaṃ
jambonadisaṃ tapaneyyasannibhaṃ
alaṃkataṃ kañcauacittasantikam⁸. 275.
85. Suvannacand⁹ ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikiyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā laṃghamay⁹ ettha pakkhiyo
mig⁹ ettha veḷurīyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatthi⁹ assarājaharayo ayojayaṃ
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bā upasagg-. ² Cks añj-. ³ Cs -li, Ck Bā -li. ⁴ Bā -nad. ⁵ Bā aladdhā.

⁶ Ck ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bā sulabbhavatthum. ⁸ so Cks: Bā -sannibhaṃ. ⁹ Bā kimpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

- alanikate kañcanajāluracchade
āveline saddagame¹ asaṃgite. 277.
87. Taṃ yānaseṭṭhaṃ abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca
sasāgarāni pavyathayittha mediniṃ. 278.
88. Sa khippam eva upagamma assamam
pāvāramekaṃsakato katanjali
bahussutaṃ vaddhaṃ vinitavantaṃ
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṃ: 279.
89. Indassa vākyam nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṃ, pucchati taṃ purindado:
Asāya Saddhā- Sīriyā ca Kosiya
Miri sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta, taṃ suplavatthaṃ² ti taṃ Vejayantaratham sukkena plavanattham, 15
udatārayīti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādisan
ti upakaraṇabhaṇḍehi sadisaṃ, yathā tassa aggisikhāsamanāvanāni³ jalanti tatth
eva jaltan ti a, jambunadīsan ti jambunadasaṃkhātāratasuvannamayam
īsam, kañcanacittasaurikaṃ⁴ ti kañcanamayena sattaratanaclitena attha-
maṅgalena samannāgataṃ, suvannacandettā⁵ 'ti suvannamayā candakā 20
ettha rathe, hatthīti suvannarajatanamāyā batthi⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
laṃghimayettha pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṃghamayā nīnūratanamāyā
pakkhiyo⁸ paṭipāṭiyā ca thitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁹ saddhim
yuttā hutvā dassitā, assarājajharayo¹⁰ ti harivannamanomayaassarājāno, su-
sunnāgasādisa¹¹ ti balasampattiya tarunanāgasadise¹², kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālaṃkāreṇa samannāgate āveline ti āvelasaṃ-
khātehi¹³ kaṇṇālaṃkārehi yutte, saddagame ti patodappabārāṃ vinā sadda-
matten' eva gamanasile, asaṃgite ti nissaṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesu ti a, abhinādayitthā ti yānasaddena ekaninnādaṃ akāsi.
vanaspatīni cā 'ti vanaspatīni ca vanasande cā 'ti a, pavyathayitthā 'ti 30
kampayittha, ta. ākāsaṭṭhaviṃśanākampanena nabhakampanam vedittabbaṃ, pā-
vāramekaṃsakato ti ekamsakatapavaradibbavatto, vaddhaṃ ti gunavuddhaṃ,
vinitavantaṃ ti vinītena ācāravattena samannāgataṃ, icc-abravīti ratham
ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṃ abravī, devabrāhmaṇaṃ ti devasamāni¹⁴
brāhmaṇāni. 35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bd adds upakaranāni. ⁴ Bds -sannibhan. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bd -ino. ⁷ Bd pakkhiganāpi. ⁸ Cks Bd yu-. ⁹ Cks
rājā-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -li-. ¹² Bd setha.

So tassa vacanaṃ sutvā :

10. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā visaṃvādikasammatā hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana tam tam p'ettha¹ [vattbuṃ pahāya aññasmim aññasmim² uppajjamānato³ hutvā abhāvākāreṇa⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visaṃ - - matā ti Āsā pana yasmā dhanattikā nāvāya samuddam pakkbanditvā
10 vinattapābhata⁵ enti tasmā visaṃvādikā ti maṃ paṭibhāti. ariyamhi guṇe ti Hirī pana hirōtappabhāvasaṃkhāte⁶ parisuddhe ariyagūṇe paṭiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha :

11 Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jinnā ca yā yā ca sabhattuittthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ
hiriṃ nivārenti sacittam attano. 282.

12. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriṃ nivattanti jahitva⁷ jīvitaṃ

20 te sampatiṇṇanti punā hirīmanā. 283.

13. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyam hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇī.

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinnā ti vidbavā, sabbattū¹⁰ ti sassāmikā tarpuṇiṭṭhiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etam amhākaṃ ti hiriṃ sacittaṃ nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jivitaṃ ti ye birimanto 'honti attano jivitaṃ cajitvā hiriṃ nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikam sampatiṇṇanti amittahatthato mocetvā ganhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāriṇī, āyam eva vā

¹ Bds omitt pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-. Bs abhūtā-. ⁵ Cks -ttbā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā ⁸ Bd -dhārini ⁹ so Cks: Bd omits bi; read -ya hī? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te bi evaṃ nivattā, Cks te ti evaṃ ti vatvā.

pāṭho, tan ti tam Hirim, ariyapūjitaṃ ti ariyehi Buddhādīhi pūjitaṃ.
Indassa taṃ vedayā 'ti yasmā evaṃ mahāgūṇā ariyapūjita' c' esā tasmā taṃ
evaṃ uttamā nāma' esā ti Indassa katthehi.

Taṃ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṃ Kosiya diṭṭhiṃ odahi

5

Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.

Hir' āyaṃ devesu hi seṭṭhasammatā

dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṃ¹ ti Hiri mahāgūṇā ariyapūjitaṃ ti laddhiṃ, odahīti hadaye
pavesesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālato patthāya 10
Indassa santike kuṇḍanāsanaṃ labhitvā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṃ tasmīṃ kathente yeva Kosiyaṃ taṃ khaṇaṃ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṃ Mātali „Kosiya āyu-
saṃkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵. kin te ma- 15
nussalokena. devalokaṃ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṃ samakkama⁶

rathaṃ samāruhya mamāyitaṃ imaṃ⁷.

Indo ca taṃ Inda-sagotta kaṃkhati.

ajj' eva tvaṃ Indasahavyataṃ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṃ ti piyaṃ manāpam, Indasagottaṃ ti purṇabhava
Indena sagottam⁸, kaṃkhatīti tavāgamanam icchanto kaṃkhati.

Iti tasmīṃ Kosiyaṃ saddhiṃ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruhya dibbarathe aṭṭhāsi.
Atha naṃ Mātali Sakkassa santikaṃ nesi. Sakko taṃ disvā 25
tutṭhamānaso attano dhītaraṃ Hirideviṃ tassa aggamaheṣiṃ
katvā adāsi, aparimāṇam assa issariyaṃ ahosi.

Taṃ atthaṃ viditvā „anomasattānaṃ kammaṃ nāma evaṃ vi-
sujjhatīti“ S. osānagātham āha:

96. Evaṃ samijjhanti apāpakammino.

30

atho suciṇṇassa phalaṃ na nassati,

¹ so all three MSS. ² Bds nassanadham-. ³ Ck no? Bd omits te. ⁴ Bds ca-
vanadham-. ⁵ Bd sampatto. ⁶ Bds apakkama. ⁷ Bd idam. ⁸ Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta apāpakammino ti apāpakammā¹ sattā evam visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīm Himavantapadese tadā Kosiyena Hiriyā
5 diyyamānam 'sudhābhojanam addasaṃsu, sabbevate ti sabbe pi tam dānam anumoditvā cittam pasādetvā Indasahavyatam gatā ti

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' etam adānābhiratam
thaddhamacchariyam² samānam aham damesim evā³ 'ti vatvā j. s.:
„Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā⁴ 'ti. Sudhābhojanajātakaṃ⁵.

4. Kunāljātaka.

Evamakkhāyatīti. Idam S. Kunāladahe v. anabhiratipīḷite
15 pañcāgate bhikkhū ā. k. Tatrāyam anupubbikathā: Sākiya-Koliyā*
kira Kapilavatthunagarassa ca Kohyanagarassa ca antare Rohiṇīm
nāma nadīm eken' eva āvarapena bandhāpetvā sassāni kārenti. Atha
Jetthamūlamāse sassesu mulāyantesu ubhayanagaravāsīnaṃ⁴ pi kamma-
karā⁵ sannipatiṇṇu. Tattha Ko-vāsīno vadīṃsu: „idam udakaṃ ubhato⁶
20 nīhariyamānaṃ⁷ n' eva tumhākaṃ na amhākaṃ pahossati⁸, amhākaṃ
pana sassāni ekaudaken' eva nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ
dethā⁹ 'ti. Ka-vāsīno vadīṃsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu
mayam rattasuvapaṇṇaṇilamaṇikālakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma
pacchipasibbakādihatthā tumhākaṃ gharadvāre vicaritam, amhākaṃ pi
25 sassāni eken' eva udakena nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ dethā⁹
'ti. „Na mayam dassāmā¹⁰ 'ti. „Mayam pi na dassāmā¹⁰ ti. Evam
katham¹¹ vadḍhetvā eko uttāhāya ekassa pahāraṃ adāsi so pi aṇṇassā
'ti evam aṇṇauaṇṇam paharitvā rājakulānaṃ jātīm ghaṭetvā¹⁰ kalahaṃ
vadḍhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bā -a ² Bā -ri ³ Bā -kaṃ. asīti nipātavannanā nūhitā. 4. K. = Kunālo, s. = sakuno Ka = Kapilavatthu Ko. = Koliyanagara Bhi. = bhikkhave. P. = Punnamukho, jh. = phussakakilo. * cfr. Dhammapada p 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. I p. 338. ⁴ Bā -vāsikānaṃ. ⁵ Bā kasikamma-. ⁶ Bā -yato. ⁷ Ck mba-, Cs tiba-, Bā har-. ⁸ Bā pahoti. ⁹ Bā kalahaṃ. ¹⁰ Bā ghaṭetvā ghattetvā. ¹¹ Bā pavatte-. ¹² Bā -vāsino sakiyadārake.

gacchatha. ye soṇasigālādayo viya attano bhaginihi saddhiṃ vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākāṃ kiṃ karissan-
 titi¹. Sākiyakammakārā vadanti: „tunhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha. ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākāṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmiṃ kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ.
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginihi saddhiṃ saṃ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmi⁴“ ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkavāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā⁶“ ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakatthāya nadiṃ gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭaṃ ekā saku-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭaṃ mama cumbaṭaṃ“ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsino dāsakammakārā⁸ eva
 sevakabhojakāmaccapārājāno⁹ cā ‘ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ‘ti vadanti, imañhā pana nayā purimanayo va bahūsu aṭṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ‘ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te pana sāyanhe¹¹ yuddha-
 sajjā nikkhamiṃsanti. Tasmiṃ samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹² viharanto
 paccūsasamaye lokāṃ volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹³
 addasa. disvā¹⁴ „mayi gate esa kalaho rūpamissati nu kho no“ ti
 upadhārento „aḥam ettha gantvā kalahavūpasamatthaṃ tīpi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho rūpasamissati. aṭṭha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dassessāmi¹⁵. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁶. aḥan te pabbajessāmi. mahanto samāgamo bhavissatīti“ san-
 niṭṭhānaṃ katvā¹⁷ sarīrapaṭijagganaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭṭho nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā¹⁸ sayam eva pattacivaraṃ ādāya dvinnāṃ senānaṃ antare
 ākāse pallamaṃ ābhujitvā¹⁹ tesāṃ saṃvegajananatthaṃ disvā andha-
 kāraṃ kātuṃ kesaraṃsiyo vissajjento miṣḍi, aṭṭha tesāṃ saṃviggā-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbannabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsino Bh-taṃ disvā „ambhākāṃ nātiseṭṭho S. āgato. diṭṭho nu
 kho ambhākāṃ kalahakaraṇabbhāro²⁰“ ti cintetvā „na kho paṇa sakkā
 S-ri āgate ambhehi parassa sarīre satthaṃ pātetuṃ. Ko-vāsino ambhe

¹ Bā - thā ti niggaṭitā. - Cks vasiṭakānaṃ ² Bā kolyarukkhanagaravāsīnaṃ

³ Ck sukhatāya ⁴ Bā sevakaḥmabho- ⁵ Bā so va ⁶ Bā -hasamaye. ⁷ Cks
 -tthim. ⁸ Bā nikkhamante. ⁹ Bā adda ca. ¹⁰ Suttanipāta p. 173, Cks dasse-

¹¹ Cks dassanti. ¹² Bā add pāto va ¹³ Cks -ci-. ¹⁴ Bā ābhujj-. ¹⁵ Cks -ham-

hānantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesuṃ. Ko-vāsino pi tath'
 eva akāmsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇīye padese vālikāpulīne pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo. te pi
 rājāno² Bh-taṃ vanditvā nisīdiṃsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā³ ti pucchitvā „u' eva bhante nadīdassanattāya
 na⁴ kīlanattāya⁵ imasmiṃ pauva thāne saṃgāmaṃ paccupatthāpetvā
 āgat' amhā⁶ ti. „Kiṃ nissāya vo kalaho mahārājā⁷ ti. „Udakam
 nissāya⁸ bhante⁹ ti. „Udakam kiṃ agghati mahārājā¹⁰ ti. „Appam¹¹
 bhante¹² ti. „Paṭhavī nāma kiṃ agghati m.¹³ ti. „Anagghā bh.¹⁴ ti.
 10 „Khattiyā kiṃ agghantitī¹⁵. „Khattiyā nāma anagghā bh.¹⁶ ti.
 „Appaggham udakam nissāya kasmā mahagghe khatṭiye nāsetha m.¹⁷
 ti „kalahasmiṃ hi assādo nāma u' atthu, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kāḷasīhena saddhiṃ buddhāghāto¹⁸ sakalam pi
 imam kappam anuppatto yevā¹⁹ ti vatvā Phandanajātakam kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṃ, parapattiyā²⁰
 hutvāpi ekassa sasassa²¹ kathāya tiyojanasahassavittṭhate Himavante
 catuppadagaṇā²² mahāsamuddam pakkhandimo ahesuṃ, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabbaṃ²³ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe²⁴ passati. kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa²⁵. laṭukikāpi sakunikā hatthināgaṃ ghātesitī²⁶ vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasamanattāya tīṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „samaggānaṃ
 hi mahārāja koci otāraṃ²⁷ nāma passituṃ na sakkotitī²⁸ vatvā Rukkha-
 dhammaj. kathesi, tathā „samaggānaṃ mahārāja koci vivaraṃ²⁹ passi-
 25 tuṃ nāsakkhi, yadā pana aṇṇamaṇṇam vivādam akāmsu atha ne eko³⁰
 nesādaputto jīvitaṭṭhayaṃ pāpetvā ādāya guto. vivāde assādo nāma
 n' atthitī³¹ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttam kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgamissa mayam aṇṇamaṇṇam vadhitvā lohitanadim pavattayissāma.
 30 S-ran nissāya no jīvitaṃ laddham. sace pauva S. āgāraṃ ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāraṃ³² catumahādīparajjam³³ hatthagataṃ abha-
 vissa atirekasahassā³⁴ kho pan' assa puttā abhavissāmsu³⁵ tato khatti-
 yaparivāro abhavissa³⁶, taṃ kho pau' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana ⁴ Cks omit ni-. ⁵
 Bds appaggham. ⁶ Bd bandhā- ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -ṇādayo.
¹⁰ Bd anattu. ¹¹ Bd adds anattam passati. ¹² Bd okāram. ¹³ Bd vivādam.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bd dīpaparivāram, Bds dvīpasahassadīpa parivāram. ¹⁶
 Bd adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhavissa. ¹⁹ Bd -ro ca ācāissa.

mitvā sambodhim patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ ti
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni² kumārasatāni adamsu,
 Bh. te pabbājetvā mahāvanaṃ agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure³ ekadā Koliyanagare ti dvīsu nagaresu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāraṃ karimsu. Tesam⁴
 garugāravena na attano ruciya pabbajitānaṃ anabhirati uppajji,
 purāṇadutiyaikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya taṃ taṃ vatvā
 sāsanaṃ pesesi⁵, te atirekataraṃ ukkaṇṭhimsu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvaṃ nātvā ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhim⁶
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathaṃrūpā nu kho tesam dhamma-¹⁰
 kathā⁴ sappāyā⁶ ti upadhārento Kuṇāḷadhammadesanaṃ passi. Ath
 assa etad ahoṣi: „aḥaṃ⁵ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṇāḷa-
 kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā⁶ sotā-
 pattimaggam dassāmi⁷“ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṃ
 ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhantaṃ piṇḍapāṭapaṭik-¹⁵
 kanto bhattakiccavelāyam eva te⁷ pañcasate bhikkhū āmantetvā
 „diṭṭhapubbo vo bhī. ramaṇīyo Himavantapadeso⁸“ ti pucchi. „No
 h' idaṃ⁹ bhante“ ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikaṃ“ ti⁹.
 „Bhante aniddhimantā¹⁰ mayam, katham gamissāma¹¹“ ti. „Sace pana
 vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā¹²“ ti. „Ama bhante“ ti.²⁰
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantaṃ
 gantvā gaganatale thito va ramaṇīye Himavantapadeso Kaṇṇanapabba-
 taṃ¹¹ Maṇip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbatan ti nānāvidhe
 pabbate pañca mahānādiyo¹⁴ Kaṇṇamunḍakaṃ Rathakāraṃ Sīhappa-
 pātāṃ Chaddantaṃ Tiyaḅḅalaṃ¹³ Anotattaṃ Kuṇāḷadahan ti sattadahe²⁵
 dassesi. Himavanto nāma mahā¹⁴ pañcaṣojanaṣatubbedho tiyojanasa-
 hassavithhato, tassa imaṃ ramaṇīyam ekadesaṃ¹⁵ attano ānubhāvena
 dassesi, ta. katanivāsāni¹⁶ sīhavyagghahatthikulādāni catuppādāni pi
 ekadesato dassesi¹⁷, ta. ārāmarāmaṇeyyakādāni pupphaphalūpage ruk-
 khe uānāvidhe sakupaṣaṃghe jalathalajapupphāni Himavantassa pu-³⁰
 ratthimapassee suvaṇṇatalaṃ pacchimapassee hīṅgulatalaṃ dassesi,
 imesaṃ rāmaṇeyyakādānaṃ¹⁸ diṭṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnaṃ
 purāṇadutiyaikāsu chandarāgo pahīno¹⁹. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one al-. ² Bd -lavatthupure. ³ Cks --sum. ⁴ Bds dhammi-. ⁵
 Cks omit aham. ⁶ Bds vinodetvā ⁷ Cks omit te. ⁸ Bd hetam. ⁹ Bd adds
 vutte. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ Bd adds ratanap. ¹² Bd adds satta mahāsārā. ¹³ Bd
 kiyaṅgalam. ¹⁴ Bds add pathavito. ¹⁵ Bd ekam-. ¹⁶ Bd -vāsānāni ¹⁷ Bd
 -ti. ¹⁸ Bd -niyakānaṃ. ¹⁹ Bd bahiṇo.

ākāsato otaritvā Himavantassa pacchimapasse saṭṭhiyojanike silātale¹
 sattayojanikassa kappatthikasālarukkhassa heṭṭhā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 5 annavakucchiṃ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
 raṃ nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmiṃ Himavante tum-
 hehi aditṭhapubbam pucchathā“ ti. Tasmimi khaṇe dve citrakokilā
 ubho su kotisu daṇḍakam nukena dasitvā⁴ majjhe attano sāmikaṃ
 nisīdāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato
 aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato⁵ aṭṭha upari chāyaṃ katvā evaṃ taṃ
 10 citrakokilāṃ parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū taṃ sakuna-
 samgham diṣṭvā S-raṃ pucchiṃsu: „ke nāṃ“ ete bhante sakunā“ ti.
 „Bhi, mama esa“ porāpako vaṃso, mayā ṭhapitapaveṇi⁷ maṃ pubbe
 evaṃ parivāriṃsu⁸. tadā paṇ⁹ esa sakunagaṇo mahā aho si, aḍḍhuḍ-
 ḍhāni dijakāṇḍāsahassāni maṃ¹⁰ parivāriṃsu, anupubbena¹¹ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe“¹² pana bhante vanaśaṇḍe eṭā
 dijakāṇḍā tumhe paricariṃsu“ ti. Atha nesaṃ S. „tena hi bhi, su-
 nāthā“ ti satim upaṭṭhapāpetvā atītaṃ āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṃ anusūyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹³ gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokannasīhavyagghadīpiacchakokataracehaudḍārakākada-
 limigabilārasasakaṇṇikānucarite¹⁴ ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvarā-
 hanāgakuḷakaṇṇerasaṃghādhivutthe¹⁵ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaṇimnigavātammigapasadamnigapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasaṇisevite¹⁶ amajjamañjarīdharabrahātṭhapup-
 25 phapuphitaggaṇekapādapagaṇavitate¹⁷ kuraracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajīvajīvakacelāvakabhīmīkākaravīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghuṭṭhe¹⁸ añjanamanosilāharitālāhiṇṇgulakahemara-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadese¹⁹ — evarūpe
 khalu kho ramme vanaśaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bā mano. ² Bā -nikāya. ³ Bā -silatalāya. ⁴ Bā gahetvā. ⁵ Bā heṭṭhā.

⁶ Ck eka, Bā esa mama. ⁷ Ck pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Ck mama. ¹⁰ Bā
 adda pana ¹¹ Bā katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bā -malla-. ¹³ Bā -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Ck kaṇṇakā-. ¹⁴ Bā -nānākulakareṇu-vuṭṭhe. ¹⁵
 Bā -pūrisālū-. ¹⁶ Bā -pahathapupphapussitagga-vitate. ¹⁷ Bā -kurura-, Ck
 -cakura-, Bā -sarabhūta-, Ck -karavīra-, Bā satatāṇisaṃ-. ¹⁸ Bā -kaṇṇakāne-
 kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa aḍḍhuḍḍhāni itthisahassāni paricārīkā dijakañṇāyo.
 Atha khalu bho dve dijakañṇāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā
 tam K-am s-am majjhe nisidāpetvā uḍḍenti, „mā nam K-am
 s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakañṇāyo' heṭṭhato heṭṭhato ḍenti³, „sac' āyaṃ K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayan tam pakkhehi paṭiggaheṣṣāmā“ 'ti⁵.
 Pañcasatā dijakañṇāyo uparūpari⁶ ḍenti, „mā nam K-am s-am
 ātapo paritāpīti“⁷. Pañcasatā dijakañṇāyo ubhatopasse ḍenti⁸
 „mā nam K-am s-am sītāni vā unham vā tiṇaṃ vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“⁹. Pañcasatā dijakañṇāyo purato
 purato ḍenti⁹, „mā nam K-am s-am gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹⁰ vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹¹ vā pahāraṃ adaṃsu¹², māyaṃ K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā¹³ thambhehi vā pāsāṇehi vā
 balavantehi vā pakkhīhi saṃgāmesīti¹⁴“. Pañcasatā dijakañṇāyo
 pacchato ḍenti¹⁵ saṇhāhi sakkhīlāhi mañjūhi¹⁶ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyaṃ¹⁷ K. s. āsane pariyukkaṇṭhīti“¹⁸.
 Pañcasatā dijakañṇāyo¹⁸ disodisaṃ ḍenti¹⁵ nekarukkhaṇṇavidha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyaṃ K. s. khudāya parikilamitthā“
 'ti. Atha khalu bho dijakañṇāyo tam K-am s-am ārāmen'
 eva ārāmaṃ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītittthen' eva n-am
 pabbatasikharen' eva p-am ambavanen' eva a-am jambuvanen'
 eva j-am labujavanen' eva l-am nāḷikerasañjādiyen' eva¹⁹ 25
 n-im²⁰ khippaṃ eva abhisambhonti ratatthāya²¹. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakañṇāhi divasaṃ²² paribbūlho²³ evaṃ apa-

¹ Bḍ -ethā. ² Bḍ adds mukhe. ³ Ck naccenti, Bḍ heṭṭhako ḍenti. ⁴ Cks -tis-
 sati. ⁵ Bḍ -mi, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bḍ
 -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bḍ naḍenti. ⁹ Ck naccenti. ¹⁰ Bḍ kathalāya. ¹¹ Cks
 -āyā. ¹² Cks addaṃsu. ¹³ Bḍ adds sākhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck
 naccenti. ¹⁶ Bḍ mañṇāhi. ¹⁷ Cks mā saṃ, Bḍ yā maṃ. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bḍ -sañcāriyeneva. ²⁰ Bḍ -sañcāri. ²¹ Bḍ rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṅgamāyo“ ti.

- Tatrāyaṁ atthavannanā: bhi. yo vannaṣaṇḍo evaṁ akkhāyati evaṁ ca
 5 anuṣūyati kin ti kathiyāti: sabbosadhadharanidhare ti vitthāro, ta sabbosa-
 dhadharanidhare ti sabbosadhadharanīmhi mūlatacapattapupphādisabbosa-
 dhadharāya¹ dharaniyā samannāgato ti a, sabbosadhayutto vā dharanidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharanidharo ti evaṁ akkhāyati evaṁ ca anuṣūyati,
 tasmiṁ vanasande ti vuttanī hoti, sesapadayojanāya pi es eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitte ti nekehi³ pilandhanatthāya⁴ uppannapupphehi c' eva
 pilandhanamalyehi ca vitate, rurū 'ti suvannavannā migā, uddārā ti upadra-
 migā⁵, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalaṁ vuccati tarunā bhīmjakacchācamaṇḍa-
 laṁ⁶, mahāvārāhā ti mahāhatthino, ākinnanelamandalamahāvārāhena gocari-
 kādibhedena dasavidhena nāgakulena c' eva kanerusamghena⁷ ca adhiyutthe⁸ ti
 15 a., issammigā⁹ ti kāsāthā, vātammigā ti pasatammigā¹⁰ ti citramigā,
 purisallū¹¹ ti vaḷavāmukhayakkhiniyo, kimpurissā ti devakinnaracandakinnara-
 dumakini aradaṇḍamānavakakontasakunakannapāpurādiḥhedā kinnarā, amajja-
 mañjaridharabhrahmatthapupphapupphitaggaṇekapāḍapaganaavitte
 ti makuladharehi c' eva mañjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphehi¹²
 20 c' anekehi pāḍapaganehi ca vitate, vāraṇā nāma hatthilūgasakunā, celāpakā
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakunā yeva, heḷaṇ ca kaṇṇaṇ cā 'ti dve suvannajātiyo,
 etehi añjanādihi nekadhātusatehi anekehi vanṇadhāturājīhi¹⁵ vinaddhapatimandī-
 tappadese, hho ti dhammālanamattam etaṁ, citto ti mukhatundake¹⁶ heṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁷ citro¹⁸ va, aḍḍhuḍḍhāniti¹⁹ tūni saḥassāni pañcasatānīti a..
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāte gamanamagge, ubbāhetthā²⁰ ti
 bādhayittha²¹, upapphusīti upagantvā phusi, pahāraṇi adamsū 'ti ettha mā-
 nan ti padassa sāmivaseṇ' attho vedītabbo, saṁgāmesīti samāgami, saṁhā-
 hīti matthāhi²², sakkilāhīti²³ piyāhi, mañjūhīti sakkilāhi²⁴, madhurā-
 hīti madhurassarāhi, samudācarantiyo ti gaudhakaraṇavaseṇa paricaranīyo
 30 nekarukkha vividhaviṇṇavikati phalaṇ ti nekehi rukkhehi vividhaviṇṇavikati phalaṇ,
 ārāmeṇeva ārāmaṇ ti pupphārāmādisu aññatarena ārāmeṇ' eva aññaṁ ārā-
 maṇ nentīti a. uyyānādisu pi es' eva nayo, nālikīrasañjādiyenā²⁵ ti nāli-
 kīravaneṇ' eva aññaṁ nālikīravaneṇ abhiṣambhotīti evaṁ netvā tattha maṇi

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalattbāya. ⁵ so Cs; Ck upadrañ-
 chā? Bās uddā ⁶ so Cs; Ck bhīmjakacchāca-, Bā tarunabhigacchāpa-, Bā
 bhīmjakacchāja-. ⁷ Bā kareṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Bās issamigā etc. ¹⁰ Bās
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 ete ¹⁵ Bās -rāsīhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bās uparibhogehi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā adda
 aḍḍhacattutthāni. ²⁰ Bā -ethā ²¹ Bā bāhittha. ²² Cks mayāhi, Bā mathāhi.
²³ Cks saddhimlābhīti. ²⁴ Cks salilāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khippaṃ nēva ratatthāya¹ pāpunanti, divasaṃ² paribbūḷho ti sakalādivasaṃ
vūḷho³, apasādetitī tā kira taṃ evaṃ divasaṃ pi paricaritvā nivāsarukkhe
otāretvā parivāretvā rukkhāsākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanāṃ
labheyyamā⁴ 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇatthānaṃ gami-
sāmā⁵ 'ti vasaṇti, Kuṇḍalarājā pana tā uyyojento nassathā⁶ 'ti ādi vacanehi 5
apasādeti, ta.⁴ vinassathā⁷ 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādānaṃ
nāsanena coriyo bahumāyatāya dhuttiyo naṭṭhasatitāya ṇasatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahuṃittāyo katavināsanena mittadūbbhitāya appatikāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā⁸ „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthiṇaṃ akataññūtaṃ bahumāyataṃ anācārataṃ⁹ dussilātāṃ ca jānāmi. 10
tadā p' ahaṃ⁶ tāsāṃ vasa avattitvā tā yeva attano vasa vattemitī“
imāya kathāya⁷ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiraṭṭiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmiṃ khaṇe dve kālakokilā sāmikāṃ daḍḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-raṃ pucchimsu. S. „pubbe bhi. mama sabhāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo“ ahoṣi, tassāyaṃ vasiṃso“ ti vatvā purimanayen'
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva⁹ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipunaḡirippabhavā¹⁰ haritupayantiyo¹¹ ti.

Ta. sutthusukhumasanaḡasakhilātāya¹² susukhumasunipunaḡa¹³ giri¹⁴ etā- 20
saṃ pabhavā¹⁵ ti giriḡpabhavā¹⁶ Himavantato sandamānā, haritūṭinamissa-
oghatāya harita-Kunāḷadahaṃ upagamanena upayantiyo ti sukhumaḡunipuna-
giriḡpabhavā¹⁷ haritupayantiyo¹⁸ evarūpā nadiyo yasmiṃ santīti a. Idāni yaṃ
Kunāḷadahaṃ tā upayanti ta.¹⁹ pupphāni vannaṃto āha:

Uppalakumudapadumaḡinasatapattasogandhikamandālaka- 25
sompattivirūḷhasucigaḡdhamanuñṇapāvakappadesa²⁰ ti.

Ta. uppalaṃ ti ṇiluppalaṃ, nalinan ti setapadumaḡ, satapattan ti
paripunnasataḡattapadumaḡ. sampattīti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigaḡdhena c' eva manuñṇena ca hadayaḡandhanasamatthātāya pāvakena²¹ ca 30
padesena samannāgato ti a. Idāni tasmiṃ dahe rukkhādayo vannaṃto āha:

¹ Bā rati. ² Cks -sa. ³ Bā paribbūḷho. ⁴ Bā adda nassathā ti gaecchatha. ⁵
Cks -ra. ⁶ Bā pāham. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ Cks Bā pu-. ⁹ Cks evaṃ. ¹⁰ Ck
-ppahāvā, Bā -patava. ¹¹ Ck bhari-. Ck bharitūpasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipunā in the place of tattva. ¹² Bā -salilātāya. ¹³ Cks -no ¹⁴ Cks giri.
Bā giri. ¹⁵ Cks pabhāvo, Bā pabhavo. ¹⁶ Cks -bhāvā. ¹⁷ Ck -bhāvā. ¹⁸ Ck
haritūlayantiyo, Ck haritūḡayantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Cks -dālava-
²¹ Bā māva.

Kuravakamucalindaketakacetasa vajula punnāgavakulatilaka-
 piyakahasanasālasalācampa kāsoka nāgarukkhataritibhūjapatta-
 loddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyaṅgudevadārūkacoca-
 gahane¹ kakudhakuta jaṃkolakaccikāra kanṇikāra kaṇaverako-
 5 raṇḍakoviḷārakiṃsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugan-
 dhikadhanukārīkatālisatagarausīrakoṭṭhakacchavitate atinuttaka-
 saṃkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappadese haṃsapilavakādamba-
 kāraṇḍavābhinadite vijjādhara siddhasamanatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinnaramahoragānu-
 cinṇappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma
 phussakokilo pativasati ativiya madhuragiṇo vilasitanayana-
 mattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa adḍhuddhāni
 15 itthisatāni paricārikā dijakaṇṇāyo. Atha khalu bho dve dija-
 kaṇṇāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ majjhe
 nisīdāpetvā uddenti, „mā naṃ P-aṃ ph-laṃ addhānapariyāya-
 pathe kilamatho ubbāhetthā³” ’ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo heṭṭhato
 ḍenti,⁴ „sac’ āyaṃ P. ph.⁵ āsanā paripatissati⁶ mayāṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggahessāma⁷” ’ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo uparūpari
 ḍenti⁴, „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ ātāpo paritāpīti⁸”. Paṇṇāsa
 dijakaṇṇāyo ubhatopasse ḍenti⁴, „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ sītaṃ
 vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphu-
 sīti⁹”. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo purato⁷ ḍenti⁸, „mā naṃ P-aṃ
 25 ph-aṃ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭha-
 hārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kathalena⁹ vā pāṇinā
 vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṃ
 adamsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā
 thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi¹⁰ saṃ-
 30 gāmesīti¹¹. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo pacchato¹¹ ḍenti saṇhāhi sa-

¹ Bā kurā- ketakavidisamaṇṇulapunnāgabahūla- piyaṇkahasanasaralācampa kāsoka-
 kālāgulupaduka- dārunatecagahane. ² Bā tatthevayakkha-. ³ Bā -ethā. ⁴ Cks
 naccenti. ⁵ Bā adda sakuno. ⁶ Cks -pati-. ⁷ Cks repeat pu-. ⁸ Ck naccenti.

⁹ Ck kalena, Bā kathalāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bā -ihi ¹¹ Cks repeat pa-

khilāhi mañjūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
P. ph. āsane pariyukkaṇṭhīti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
disaṃ ḍenti nekarukkhavividhaviḍaḍḍakaphalaṃ āharantiyo, „mā-
yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ ti. Atha khalu bho dija-
kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmen' eva ārāmaṃ uyyānen' eva⁴
uyyānaṃ nadititthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen' eva j-aṃ lambujavanen'
eva l-aṃ nāḷikerasañjādiyen' eva⁵ n-im⁶ khippam eva abhi-
sambhonti⁷ ratatthāya⁸. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
kaññāhi divasaṃ paribbūho⁹ evaṃ pasasati: „sādhu sādhu¹⁰
bhaginiyo. etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ¹¹ kula-
dhītānaṃ¹² yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹³“ ti. Atha
khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹⁴
kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkammaṃsu¹⁵,
upasaṃkamitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocaṃ: „ayaṃ samma
P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusā ativiya pharusavāco, app-eva
nāma tavam¹⁶ pi āgama piyavācaṃ labheyyāma¹⁷“ ti. „App-
eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
upasaṃkamitvā K-ena s-ena saddhim paṭisammoditvā eka-¹⁸
mantaṃ nisinnu kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
„kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
sammāpaṭipannaṃ micchāpaṭipanno¹⁹, amanāpabhāṇīnaṃ pi
kira samma K-la itthīnaṃ manāpabhāṇīnaṃ bhavitabbaṃ ki-
maṅga pana manāpabhāṇīnaṃ“ ti. Evaṃ vutte²⁰ K. s. taṃ²¹
P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
vasala, vinassa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
jāyāyācitenā²²“ ti, evaṃ apasādito vā²³ pana P. ph. tato h'

¹ Bā maññūhi. ² Cks pari-. ³ Ck -jātadiyeneva, Cs -jādi-, Bds -sañcāri-
keneva. ⁴ Ck -sañjātādi, Bds -sañcāraṃ ⁵ Bā -bhenti. ⁶ Bā rati ⁷ Cks
divasapari-, Bā divasāmpari-. ⁸ Cks -pa. ⁹ Ck -dhitā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Ck
addassu, Cs addasāsu, Bā addasāsuṃ. ¹² Bā omits upa-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā
adds si. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ so Cks; Bā jāyājīnena. ¹⁷ Bā ca

eva¹ paṇivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādho uppajji lohita-pakkhan-dikā pabālā³ vedanā vattanti⁴ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
 5 „ābādhiko ayān P. ph., app-eva nāma imamhā ābādha' vuṭṭha-
 heyyā“ 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃ-
 kamimsu. Addasā⁵ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgac-
 chantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana
 tumhākaṃ⁶ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādha'⁷ vuṭṭhaheyyā“ 'ti', evaṃ vutte
 K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasa-
 liyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-
 cittiyo⁸ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmamgamāyo“
 ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ⁹ samma P-khā“ 'ti, „haṃ
 samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ
 pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānā-
 bhesajjāni pāyāpesi¹⁰, atha khalu bho P-assa ph-assa so
 ābādho paṭippassambhīti.

20 Ta. piyakā ti setapupphā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹²,
 tirīṭṭi ekarukkhaṇṇā, caudanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti ete-
 saṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane. devadārūka cocagahane¹⁴ ti
 devadārurukkhehi e' eva kadalīhi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāti,
 kanikārā ti mahāpupphā, kannikārā ti khuddakapupphā, kiṃsukā ti vi-
 25 ghātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamānāṇaṃ anavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaṇḍinimālaṃ malyadhare ti mallikānaṃ ca anāṇaṇānaṃ
 anavajjānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucirānaṃ ca bhaṇḍinaṃ pupphehi malyadhāraya-
 māne, dhanukārīti dhanupātali, tālisā ti tālisapattarukkhā, kacchavitate¹⁷
 ti etehi sumanādīhi vitatanadikacchapabbatake¹⁸, saṅkusuṃitalatā¹⁹ ti
 30 tesu tesu thānesu suṭṭhukūṃṇitaatimuttakehi²⁰ e' eva nānāvijjhalatāhi ca²¹
 vitatapatimanditapadesa, tāpasasamaṇaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-
 dharādīnaṃ gaṇehi adhvutthe, P-mukho ti²² mukhaparipunnatāya P-kho²³,

¹ Bds yeva. ² Bd adds accayena. ³ Bd pav-. ⁴ Bd adds naṃ, B^s na ⁵ Bd
 -sa. ⁶ Bd tumhaṃ. ⁷ Bds add na. ⁸ Bd si. ⁹ Bd -āyo. ¹⁰ Cks haṃ. ¹¹
 Ck yāyā-. ¹² so Cks for asano yeva? Bd āsanāyeva. ¹³ Bds satatagha-. ¹⁴ Cks
 -cova-. ¹⁵ Bd vātaghaṭakā. ¹⁶ Ck yutikā, C^s suyūthikā. ¹⁷ Bd gaccha-. ¹⁸ Cks
 -late. ¹⁹ Bd adhi-. ²⁰ Cks -latā omitting ca. ²¹ Cks omit p-mukho ti ²² Cks -khā.

parehi puttātāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho pamāpayuttanetto
vā, bhagīniyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā² 'ti sakaladivaṣaṃ
gahetvā vicareyyātha, iti so piyakathaṃ kathetvā uyyojeti³. kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-jaṣṣa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayasā, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāma⁴ 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanaṃ labheyyāma, appevanāma⁵ 'ti
api nāma labheyyāma, vakkhāmi na ti, sujātānaṃ ti samānajātikanāṃ, naṣṣā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu⁶ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁷ 'ti jāyājītena⁸, ayaṃ vā pātho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhananattāya⁹
apasādeti, tato hevā¹⁰ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva patinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasanattānaṃ eva agamāsi, appeva nāma ti
saṃsayaparivitakko imamahā ābādā vuṭṭhabeyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamāsi, tumhaṃ¹¹ ti tumbhākaṃ, app-eva nāma 'ti tumbhā ābādā 15
vuṭṭhabeyya vā na vā, tumbhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayaṃ hi idān' esa
maṇissatīti nātvā tumbhākaṃ pādapariārikā bhavitum āgatā ti, ten' upasa-
kamāmi imā itthiyo samikassa matakāle āgatā patikkulā bhavissāmā¹² 'ti taṃ pahāya
āgatā¹³ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹⁴ karissāmīti cintetvā uḍḍahalo M. ākāse¹⁵ uppatitvā yena so ten' uḍ- 20
ḍḍamāmi, haṃ ti nīpāto, jīvāsi sammā 'ti pucchanto evaṃ āha, itaro pi 'ssa
jīvāmīti vadanto haṃ sammā ti āha, piyāpesi ti pāyesi, patippassambhūti
vūpasanto

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹⁶ khādāpetvā tassa balappattakāle 25
,,samma tvaṃ idāni ārogo¹⁷, attano paricārikāhi saddhiṃ vasa,
aham pi attano vasanattānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
,,imā¹⁸ maṃ bāḥagilānaṃ pahāya palātā¹⁹, na me etāhi dhut-
tihi²⁰ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
manosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane²¹ nisīdi,
ekasmim passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosanañcari²²: „ajja K. sakunārājā Himavati²³ manosilāsane
nisīditvā Buddhalihāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājīnenā. ⁵ Ck Bā jayā-. ⁶ Ck āhanattāya, C^s āhanat-, Bā ābhanat-, B^s abbañanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck tiyahan, C^s tuyhan. ⁹ Bā adds ti abhūti, B^s abhūti. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena. ¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasālihi. ¹⁶ Bā -lātale. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā Ňatvā¹ yebhuyyena² sanni-
 patimsu, bahū nāgasupaṇṇagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ
 atthaṃ ugghosimsu. Tādā Ānando nāma gijjharājā dasasa-
 hassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halāṃ sutvā „dh. suṇissāmīti⁵“ saporivāro jāgantvā ekamantaṃ
 nisīdi. Nārado pi pañcābhīṇātāpaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadeso viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā
 „sahāyo kira me K. itthinaṃ agunaṃ kathessati⁶, mayāpi taṃ
 desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti⁷“ tāpasasahassena⁸ saddhiṃ iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahoṣi. Atha M. jātissaraṇṇāṇena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-aṃ⁹ kāya-
 sakkhiṃ katvā kathesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaṇṇā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha K-aṇhā¹⁰
 dveṇitkā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe pīṭhasappimhīti¹⁴“. Bhavati ca paṇ¹⁵ uttar¹⁶
 ettha¹⁵ vākyaṃ:

20 1. Ath¹⁷ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanaṇa pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatapaṇvī nāma samaṇi su-
 25 sānamajjhe vasanti¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasanti bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpam
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavi²⁵ lomasundarī²⁶ Eḷa-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -nnāvijjādharādinaṃ pi, Bā -vijjātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Cks sussāmīti. ⁶ Bā adds mahasamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaṇṇātaṃ, Cks gelaṇṇāṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Cks for yassā? Bā yo, Bā raṃ. ¹³ so Cks;
 Bā -bandhī. ¹⁴ Bā pīṭha-, Cks piṭṭha-. ¹⁵ Cks pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā sīha-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akāri. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks omit sā. ²¹ so Cks;
 Ck tulāputtamkena, Bā sūrāvuttakena, Bā sūrādhu-. ²² Bā kākavanti; se III
 p. 90. ²³ Bā nevati-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuruṅgadevī. ²⁶ Cks -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmāyamānā Chaḷaṅgakumāra - dhananterāsina² pāpam
akāsi, Evaṃ h' etam³ mayā nātāṃ: Brahmadattassa mātaraṃ ohāya
Kosalārājā⁴ Pañcālacaṇḍena⁵ pāpam akāsi. Etā ca aññā ca akāṃsu
pāpam, tasmāhaṃ itthinaṃ na vissase na-ppasaṃse. mahī yathā jagati-
samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasahā⁶ aphaṇḍanā⁷ 5
akuppā tath' itthiyo⁸, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitaṃsaṃsabbhojano
vāḷāṃmigo⁹ pañcahattho¹⁰ suruddho
pasayhakhādī parahiṇisane rato
tath' itthiyo¹¹, tāyo na vissase naro. 289. 10

Na khalu¹² s. P-kha vesīyo nāriyo gamaniyo¹³, na h' etā bandha-
kiyo¹⁴ nāma, vadhiḷkāyo nāma etāyo yadidaṃ vesīyo nāriyo gamaniyo
ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁵ vāñijā¹⁶ viya vācāsanthu-
tiyo¹⁷ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbhami
iva paṭicchannā pātālam iva duppūrā rakkhāsī viya duttosā¹⁸ Yamo 15
v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁹ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī²⁰ anilo
viya yenakāmaṃcarā²¹ Neru viya avisesakārā visarukkho²² viya nicca-
phalitāyo²³ ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyaṃ:

3. Yathā coro yathā diddho²⁴ vāñijo va²⁵ vikatthani²⁶
issāsīṅgam ivāvattā²⁷ dujjivhaurago yathā²⁸ 290. 20
4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppūrā
rakkhāsī viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁹ 291.
5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā³⁰
visarukkho viya pañcadhā³¹ nāsayanti ghare bhogaṃ
ratanān' antakaritthiyo³² ti. 292. 25

Ta. gilānāvūṭṭhitan ti paṭhamam gilānam pacchāvūṭṭhitaṃ³³, diṭṭhā
mayā ti atīte kira Brahmadatto Kāsirājā sampānabalavāhanatāya Kosalārājāṃ
gahetvā Kosalārājānaṃ māretvā tassa aggamahesiṇi sannisinnagabbhaṃ gahetvā

¹ Cks eḷamārakaṃ, Bđ eḷakakumāraṃ. ² C^s Bđ -raṃdha-. ³ Bđ evaññi-. ⁴ so Cks.
Bđs -jañ. ⁵ C^s sabbāsaha, C^k sabbāsahā. ⁶ C^k athanānā. ⁷ C^k tali-, tathi-, B^s
dati-. ⁸ C^s vaḷā-. ⁹ Bđ pañcāvuddho, B^s -vudho, C^k pañcahatthe. ¹⁰ C^k rai-
thitthiyo, C^s tthitthiyo, Bđ tattitthiyo. ¹¹ Bđ addo kho. ¹² so all three MSS.
¹³ Cks na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so C^s; C^k madirā viya visagiddhā, Bđ madirā
varitṭhā. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ C^k vācāyasatthutiyo. ¹⁷ C^k dutto, C^s dhutto. ¹⁸ all
three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvacarā. ²¹ Bđ -ā. ²²
Cks -liniyo. ²³ Bđ ritho. ²⁴ Bđ ti. ²⁵ C^k vitatthati, Bđ vikattani. ²⁶ Bđ
isiṅgamiva parivattā. ²⁷ Bđ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - wanting in C^s. ²⁹ so C^s;
C^k -samāpakā ti, Bđ -samāgatā. ³⁰ so C^s; C^k pañcadā, Bđs niccaphalo. ³¹ C^k
ratanatthakaritthiyo, Bđ ratanānantaritthiyo. ³² C^k pañcā-, Bđ paccānūvu-.

Bārānāsīn gantvā taṃ attau aggamahesīn akāsi, sā¹ aparabhāge dhītarāṃ
vijjāyi, rañño pana² pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhadde
varam ganhā³ 'ti ā, sā gahitakāṃ katvā thapesi. tassā pana kumārīkāya Kanhā
ti nāmaṃ karimsu, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pītara te varo dinuo,
5 taiṃ ahaṃ gahetvā thapesim. tava rucanakaṃ varam ganhā 'ti ā.⁵ sā: mayham⁶
avijjamānaṃ⁷ n' atthi, patiṃ gahanatthāya⁸ me sayamvaram karehīti kilesa-
bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaraṃ ā, sā rañño ārocesi, rājā: yathā-
ruciṃ⁹ patiganhātū 'ti vatvā sayamvaram ghosāpesti. rajaṅgane sabbālamkāri-
patimanditā bahururisā sannipatiṃsu. Kanhā pupphasamuggamā ādāya uttara-
10 sihapañjare thitā olokeṇti ekam pi na rocesi, tadū Pandurājagottato¹⁰ Ajjunō
Nakulo Bhīmaseno Yudhīrthilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Pandurājaputtā¹²
Takkaṣiḷāya disāpāṃmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ gahetvā¹³ desacārittaṃ
jānissāmā 'ti vicarantū Bārānāsīn pattā¹⁴ antonagare kolūhalam sutvā pucchitvā
taiṃ atthaṃ nātvā mayam pi gamissāmā 'ti kañcanarūpasamānārūpā pañca¹⁵
15 pi ta gantvā patipātyā aṭṭhaṃsu, Kanhā te disvā pañcasu thitesu patibaddha-
cittā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbatakāṃ khipitvā: amma ime pañca
jane vāremīti¹⁶ ā, sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasīti¹⁷
avatvā anattamano va kiṃjātikā kassa puttā ti pucchitvā Pandurājaputtabhāvaṃ¹⁸
nātvā tesam sakkāraṃ katvā taiṃ pādapariṇīkaṃ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde
20 te¹⁹ kilesavasena saṅganhi, eko pañ' assā paricāriko khujjo pīthasappi atthi,
sā pañca rājaputte kilesavasena saṅganhitvā tesam bahiṃkkhantakāle okāsaṃ
labhitvā kilesena anudāyhamānā khujjena saddhiṃ pāpaṃ karoti, tena ca sad-
dhiṃ kathenti: mayham tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesam
galalohitena tava pāde makkhāpessāmīti¹⁹ vadati, itaresu pi jettabhātikena
25 missibhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayham piyataro mayā jīvitam pi
tav' atthāya pariccattam mama pitu accayena tuyham yeva i. dāpessāmīti²⁰ va-
dati, itarehi saddhiṃ missibhūtakāle pi es' eva nayo, te ayam²¹ anhe piyāyati
issariyaṃ ca no etaṃ nissāya jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasaṃ
ābādhikā ahoṣi, atha nam te parivāretvā eko sī-aṃ sambāhanto nisīdi sesā
30 ekekam hatthaṃ ca pādāṇi ca, khujjo pana pādamaḷe nisīdi, sā sīsaṃ sambāha-
mānassa jettabhātikassa Ajjunakumārassa: mayham tayā piyataro n' atthi
jīvamānā tuyham jīvissāmi pitu accayena tuyham i. dāpessāmīti sīseṇa saññam
dadamānā taiṃ saṃgāhi, itaresam pi hatthapādehi tath' eva saññam adāsi,
khujjassa pana: tvam nēva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīvissāmīti jivbāya
35 saññam adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam atthaṃ
jānimsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²² jānimsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Cks omit sā. ² Cks omit pana. ³ Bā -bāhi. ⁴ Bā adds taiṃ āba. ⁵ Bā omits āha. ⁶ Bā adds aññam. ⁷ so Cks; Bā adds dhanam. ⁸ Bā gahhana-.
⁹ Bā -itaṃ. ¹⁰ Ck paṇḍarājā bhoggano, Cs paṇḍarājā bho. ¹¹ Bā siha-. ¹² Cks paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bds
jane va me dehīti. ¹⁷ Cks -tīti. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessā-
mīti. ²¹ Cks te sam. ²² Bā -āyeva.

hatthapādajivhāvikāre disvā: yathā mayhañ evaṃ sesānaṃ pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi saddhim etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gahevā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikārañ dassentīti, āna diṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṃ
 nām' ettha kāraṇaṃ: tumhākaṃ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti³ 5
 ambhākam pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjassa jivhāvikārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha uesaṃ ācikkhitvā imināpi saddhim
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddhahantesu khujjaṃ pakkosivā pucchi,
 so sabbaṃ pavattinī khesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachaudarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussilo, amhādisse nāma jātisampane sohhaggapjatte pa- 10
 hāya evarūpena jeguechapattikkūlena khujjena saddhim pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma pañḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthihi saddhim ramissatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alaṃ no gharāvāseuā 'ti pañca janā
 Himavantam pavisitvā kaṣinaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākkammaṃ
 gatā, K sakunarājā Ajjuṇakumāro aho. tasmā⁵ attanā diṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 diṭṭhā mayā ti ādiṇū ā.

Ta. dveṭṭikā⁶ ti Kosalarañño⁷ Kāsirañño ca vasen' etaṃ vuttam,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā. yakāro nipātamatto, patiḥaddhantiyā⁸ ti
 paṭihaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitvā¹³ uraṃ
 allinā tasmā chinnaśiso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmaṇenā 'ti khujjena vāmaṇakena¹⁵, aparāṇi pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. pathamavattusmiṃ tava ayam vihhāvanā:
 atīte kira Bārāṇasīṃ nissāya Saccatapāvī¹⁶ nāma setasamanī susāne paṇṇa-
 sālaṃ karetvā ta. vasamānā cattārī¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalana-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākātā aho, B-sivāsino khīpitvāpi¹⁸ khali- 25
 tvāpi namo Saccatapāvīyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chaṇakāle pathamadivase
 tava suvaṇṇakārā gaṇabandhane²⁰ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²¹ maccha-
 māṃsasurāgandhamālādīni netvā²² surāpānaṃ ārahhiṃsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāvīyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: amhho
 andhahāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasamvattanikaṃ kammaṃ²⁵ karīti ā, atha nam so: duhhuddhi
 tunhi hohi²⁶ sahasseṇa abhutaṃ kara²⁷ ahan te²⁸ Saccatapāvīṃ²⁹ ito sattame
 divase alaṃkatapaṭiyattarū imasmiṃ thāne nisīno suravitthaṃ³⁰ gāhāpetvā suraṃ

¹ so Bā; Cks -ā. ² Bā sandhavana. ³ Bds add āma jānāmā ti. ⁴ Bā adds
 vatvā. ⁵ Bā tattha ⁶ Bds adds ca. ⁷ Bds divi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 Cs paṭihaddhantihaddhayā. ⁹ Cks paṭibaddhamanā. Bā -bandhamanā. ¹⁰ Cks
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Cks pi ¹² Bds givā. ¹³ Bā -etvā ¹⁴ Cks pañcapatima-
 ticcā, Cs pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bds add idaṃ vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, Cs -pāci, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā adds divasāni ¹⁸ Cks omit pi. ¹⁹ all
 three MSS pāpiyā ²⁰ Bā gaṇabandhena ²¹ Bā katvā ²² Bā āharetvā. ²³
 Cks -vittako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Cks omit ka-. ²⁶
 Bā adds ti. ²⁷ Bā karoti. ²⁸ Bā tam. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Cks for -vittakaṃ?
 Bā -dhithakaṃ.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasilo n' attbīti ā., so na sakkhissasīti vatvā tena saddhiṃ sahasseṇa abbhutaṃ akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārāṇaṃ ārocetvā punadvase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā tassā vasaṇatthānassa avidūre suriyaṃ namassanto aṭṭhāsi, sā bhikkhāya² gacchamānā tam disvā: mahid-
 5 dhiko tāpaso bhavissati ahaṃ tava susānapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavitabbam ass' antarena² santadhammena vandissāmi naṃ ti upasaṃkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapī, dutiyadvase pi tath' eva akāsi, tatiyadvase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā, catutthadvase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti patisaṇṭhāraṃ akāsi, sā paṭisaṇṭhāro me laddho ti
 10 tutthā pakkāmi, pañcamadvase bahutarāṃ paṭisaṇṭhāraṃ labhivā thokaṃ nisi-ditvā gatā, chaṭṭhadvase pana tam āgantvā vanditvā nisiṇṇaṃ: bhaginiṃ kiṃ nu kho ajja Bārāṇasīyaṃ mabāgītavādītasaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha nagare chano ghuttho ta kilantānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo ti ajānanto viya hutvā: bhagini katibhattāni atikkamasīti pucchi, cattāri ayya⁴
 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so musā abhāsi⁵, deva-sīkaṃ h' esa⁶ rattinī bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti pucchitvā tāya dvādasā vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idaṃ¹⁰ chaṭṭhaṃ vassan ti ā, atha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo ti pucchitvā u' atthi ayyā 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayam pi n' atthīti vatvā: bhagini mayam n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukham kiṃ amhākaṃ yeva unho nīrayo mahājanassa kiriyaṃ karoma ahaṃ gihi¹³ bhavissāmi atthi me¹⁴ mātu saṇṭakaṃ¹⁵ dhanam na aakkomī dukkhaṃ anubhavitun ti ā, sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāyā¹⁶ tasmim patibaddhacittā hutvā: ayya ahaṃ pi ukkanthitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁷ ahaṃ pi gihiṇī bhavissā-
 25 mīti ā, atha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhāriyā me bhavissāmi taṃ nagaraṃ pavesetvā saṃvasitvā surāpānamāṇḍapaṃ gantvā tāya surāvitthaka-
 kam¹⁸ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasasajito¹⁹, sā taṃ paṭṭa puttadhītāhi vadḍhi, tadā K. putto²⁰ aho si, so taṃ kāranaṃ āharitvā dassento ditthā ti ādim ā.
- 30 Dutiyavattusmiṃ²¹ atītakathāya catukkanipāte Kākaṭijātakavanṇanāyā²² vitthāritā, tadā pana K. Garulo aho si, tasmā attanā dittham pakāseṇto ditthā mayā ti ādim ā, tatiyavattusmiṃ²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā r. gahetvā tassa aggamaheṣiṇ gabbhinim²⁴ ādāya Bārāṇasīṃ paccāgantvā tassā gabbhinibhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣiṇ akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
 35 vanna rūpakasadisam puttaṃ vijāyitvā: vuddhīpattāṃ pi naṃ Bārāṇasirājā esa

¹ Bā adda taṃ. ² C^s -tare, Bā^s -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.
⁵ C^s bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ ⁸ C^s omit te. ⁹ Bā kati vassāni ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ C^s omit natthi aud ti. ¹² Bā pi. ¹³ C^s -i, Bā gihi. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ C^s -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ C^s -cīṭhakaṃ, Bā -dhīṭhakaṃ. ¹⁹ C^s -mājito, Bā -ssena jito. ²⁰ Bā^s surādhuttako.
²¹ Bā^s tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bā^s catukka-. ²⁴ Bā^s sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parabatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dāraṃ piṭṭikāṃ attharivā āmakasūṇe²
nipajjāpetvā ehi³ ā, dhātī⁴ tathā katva nahātvā⁴ paccāgami. Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa e'apālassa
tasmiṃ padese elakā vārentassa⁵ ekā elikā taṃ kumārāṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyevā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dāraṃ disvā
puttasinehaṃ paccupatthāpetvā attano bhariyāya adāsi, sū pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi. tato patthūya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ paṭijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ nojiminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsa-
cunnena mukhaṃ nibbivaraṃ limpivā⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
hetthātitthe rūjanivesane jinnapatisamkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā jharitvā tīre thapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokanto dūraṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmiṃ puttasiṃheho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭijaggi. taṃ sattaṭṭhavassakālato patthāya
mātāpitāro rājakulam gacchantā ādāya gacchanti, solasavassakālato patthāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jinnapatisamkhāraṇaṃ¹¹ karoti, rañño ca aggamaheṣiṃ
Kuraṅgavī¹² nāma dhātū ahoṣi uttamarūpadharā, sū tassa ditthakālato paṭ-
thāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhīratā tassa kammakaraṇatthā- 20
naṃ eva āgacchati, tesam abhinhadassauena¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kale paricāri-
kāyo¹⁴ rañño ārocesuṃ, rājā kujjhivā amacce sannipātetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jūnāthā 'ti ā, amaccā: mahā-
parādho esa nānāvīdhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ karetvā paccā naṃ māretuṃ vattha- 25
titi vadimsu, tasmiṃ khane kumārassa piṭā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adhimucci, sū devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasamkamaṃti: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṃ nibbatto Kosalarañño putto ahaṃ
putto me mato ti tumhākaṃ musā avacaṃ ahaṃ etaṃ tumhākaṃ paccāmittassa
putto ti dhātīyā¹⁹ datvā āmakasūṇe chaḍḍāpesiṃ aha naṃ eko e'apālako 30
paṭijaggi so attano elikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
amhākaṃ²⁰ gehe jinnapatisamkhārako caṇḍālo disvā posesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattiṃ sutvā jātisampanno kumāro ti tuttho
taṃ nahāpetvā alaṃkārāpetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^s B^d omit mama. ² B^d āgamaka-. ³ C^k ceāti? C^s dhāti, B^d jāti. ⁴ B^d netvā. ⁵ B^ds -ke cārentassa. ⁶ C^ks tatiye in the place of dve tayo. ⁷ B^d vili-. ⁸ B^d makaci. ⁹ B^d tasmā ¹⁰ B^d sveva. ¹¹ B^d gehajinnapatisaṅkhā. ¹² B^ds kuraṅgadevi. ¹³ B^d abhinnaṃvad-. ¹⁴ B^d adds sutvā, B^s ñatvā, ¹⁵ B^d idaṃ. ¹⁶ B^d -a. ¹⁷ B^d -ṇaṃ. ¹⁸ B^d devatā-. ¹⁹ B^d -yo. ²⁰ B^ds tum-. ²¹ C^k dhāti, B^d -tiyo.

māritattā Elakamāro¹ ti nāmaṃ karimsu², ath' assa rājā sasenaavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakam r. ganhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviṃ⁴ ādāya gantvā rajje patitthāsi, ath' assa Bārānasirājā anuggahitasippon ayan ti sippasikkhūpanattham Chalaṅgakumārān nāma ācariyaṃ⁵ katvā pesesi, so tassa
 5 ācariyo me ti senāpatitthānam adāsi, aparabhūge Kuraṅgavi⁴ tena saddhim anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁶ Dhanantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyū⁷ vatthūlanikārādini pesesi, sā tenāpi saddhim pāpam akāsi, K. tam kārāṇaṃ āharitvā dassento ditthā mayā ti ādim āha.

Ta. Iomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁸, Chalaṅgakumārā-
 10 dhanantevāsīnā ti Elakamārakaṃ⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārāsenā-
 patinā¹⁰ ca tass' eva¹¹ parivārikena dhanantevāsīnā ca saddhim pāpaṃ akāsi.
 evaṃ anācārū¹² itthiyo dussilā pāpadhaummā, tenāhaṃ tū¹³ na-ppasamsāmiti.
 idam M. atītaṃ āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā
 attanā ditthakāraṇam āharī.

Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārānasirajjān gahetvā B-sirāñño
 aggamaheṣiṃ gabbhinim pi aggamaheṣim katvā sakanagaraṃ eva gato, sā aparā-
 bhūge puttam vijāyi. rājā aputtakattū tam puttasiṃhehena positvā¹⁴ sabbasippāni
 sikkhāpetvā vayappattaṃ attano pitu santakam r. ganhā 'ti pesesi, so tathā
 gantvā r. karesi, ath' assa mātā puttam passitukam' amhīti Kosalarājānam
 20 āpucchitvā mahāparivāra Bārānasīn gacchanti¹⁵ dvinnam ratthānam antare
 ekasmim nigāne nivāsam gahī, ta. eko Pañcālacando nāma brāhmaṇakumāro
 atthi abhiūpo, so tassā paṇḍakāraṃ uṇaesi¹⁶, sā tam disvā va paṭibaddha-
 cittā tena saddhim pāpakammaṃ¹⁷ katvā katipāhaṃ tatth' eva vītināmetvā
 B-sim gantvā puttam disvā khippam nivattitvā puna tasmim yeva nigāne ni-
 25 vāsam gahetvā katipāhaṃ tena saddhim anācārān caritvā Kosalanagaraṃ gata,
 sā tato patthāya nacitass' eva tam tam kāraṇam vatvā puttassa santikaṃ gac-
 chissāmīti¹⁸ rājānam āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmim nigāne
 addhamāsamattaṃ tena saddhim anācārān caritū, sampunnamukhāitthiyo nama¹⁹
 dussilā musāvādiniyo ti, idam pi atītaṃ dassento²⁰ evam h' etan ti²¹
 30 ādim āha

Ta. Brahmadattassa mātaram ti Bārānasirajjān karentassa Brahma-
 dattassa kumārassa mātaram, tadā kira K. Pañcālacando ahoṣi, tasmā tam
 attanā nātam kāraṇam dassento evam ā. Etācā 'ti samma Punnamukha eta
 ca pañca itthiyo pāpaṃ akāmsu, na aññā ti saññam mā kari, atha kho etā ca
 35 aññā ca bahū pāpakammakūrikā ti, imasumh thāne thatvā loke aticārīnānam
 vatthūm kathetabbāni, jagatī²² yathā jagatīsamkhātā mahā samānaratthā ti
 paṭighābhāvena sabbesu samaratthā²² hutvā sā vasundharā itaritarāpatitthā

¹ Bds elakakumāro. ² Bd akamsu. ³ Cks omit tam. ⁴ Bds kuraṅgadevī. ⁵ Ck ācā. ⁶ Ck Bd -iko. ⁷ Bd kuraṅgadevīyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakaṃ. ¹⁰ Cks -kumārānise-. ¹¹ Bd -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Bd -anto. ¹⁶ Bds -nāmesi. ¹⁷ Bd pāpaṃ. ¹⁸ Bds gacchāmīti. ¹⁹ Bds nāmetā. ²⁰ Bds add mahāsatto. ²¹ Ck hetanathī, C' heta-nanti. ²² Bds samāna-.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca patitthā boti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamañam paṭitthā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhiñ pāpañ⁵ karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassā-
 davasena¹⁰ sabanti, sace tāsāñ koci puriso citte patitthito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khanatthañ na phandanti¹² na kolāhalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppati na calati evaṃ itthiyo metbunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretuñ, vālamigo ti dutthamigo, pañcahattho¹⁴ ti mukhassa
 c' eva catunnañ ca caranānañ vasen' etañ vuttam, suruddho ti suluddo su-
 pharusō, tath' itthiyo ti yathā sīhassa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro hatthapādā 10
 ti pañcāvuddhāni tathā itthinañ rūpasaddagandbarasapottḥabbāni pañcāvuddhāni,
 yathā so attano bhakkhañ ganhanto teli pañcahi pi ganhāti tathāpi¹⁶ kilesa-
 bhakkhañ ganhamānā rūpādīhi āvudhehi paharivā ganhanti, yatbā so kakkhalo
 pasayha khādati evam etāpi kakkhalā pasayha khādikā¹⁷, tathā b' etā thirasīle
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā sīlavināsañ pūpentī, yathā so 15
 parahiñsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahiñsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti ta
 evaṃ agunasamānāgatā, tūsu²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gamikāyo,
 i. v. b.: samma P-kha yān' etāni itthinañ vesiyo ti ādīni nāmāni na etāni
 tāsā sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhikāyo²⁵ nūna etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhikāyo ti²⁸ sāmikagāthikāyo,
 sv-āyam attho Mahāhamsajātakena dīpetabbo, vuttāni h' etañ:

Māyā c' esā maricivā soko rogo c' upaddavo (supra p. 367)

kharañ ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo²⁹

tūsu yo vissase poso so naresu narādhamo ti,

venikatā ti kataveniyo, yathā hi molu bandhitvā ataviyāni thitaroro janam,
 vilumpati evam etāpi kilesavasāni³⁰ netvā dhanam³¹ vilumpanti, madiriva
 diddhā³² ti visamissasurā viya, yathā sā³³ vikāram dasseti evam eva tāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccūkiccam ajānantiyo aññasmīñ kattabbe aññam eva
 karonti vayovikārañ³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāñjo attano
 bbandassa vaunam eva bhañati evam etāpi attano agūṇam pañcebhādetvā guṇam 6
 eva pakāseti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmigassa³⁷ sūṇam parivattitvā
 thitam evaṃ lahucittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā 'ti urago

¹ Cks omit ti. ² Bā katham. ³ Cks -nañ. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.

⁶ Cks omit sā. ⁷ Ck pandati, Bā omits pb-. ⁸ Bā adds na calati. ⁹ Bā

sabbesu purisesu. ¹⁰ Cks nalok-. ¹¹ Bā tassā, Ck omits tassa ¹² Bā -ati.

¹³ Bā -oti. ¹⁴ Bā pañcāvuddho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bā tathā tāpi. ¹⁷

Bā -itā. ¹⁸ Bā -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bā omits tā-. ²¹ so Bā; Ck gamani.

Cs gamatiyo. ²² Bā sabhāvanāmāni ²³ Cks vess-. ²⁴ Bā ba-. ²⁵ Bā vadhitāyo.

²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antīti ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bā -ā ³⁰ Bā -vanam. ³¹

Bā janam. ³² Bā -rāvariṭṭhā. ³³ Bā yatbassā. ³⁴ Cs yoci-, Bā viparītākārañ.

³⁵ Cks -satthu-, Bā -sanha-. ³⁶ Bā vipa-. ³⁷ Bā isimi-. ³⁸ Bā vi.

viya musāvādītāya dujjivhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūthakūpo evaṃ vatthūlāṃkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhāṃ janeti evaṃ etāpi vissāsenā upaseviyamānā, pātālāṃmivā 'ti yathā mahāsasamudde pātālāṃ duppūrahā evaṃ etāpi methunena vijāyanaena alaṃkārenā 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tinnāṃ bhī. dhammānaṃ atitto mātagāmo ti ādi, rakkaṃsā viyā 'ti yathā rakkaṃsā nāma māṃsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṃ bahum pi dhanam paṭikkhāpītvā māṃsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na tussanti dhanāṃ aganetvā methunam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo ekantaharo⁴ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jātisampannādāsu na kiñci pariharanti sabhaṃ kilesavasena sīlavānāsaṃ pāpetvā dutiyacittavāre niraṃsaṃ upanenti, sikkhīrīvā 'ti yathā sikkhī sucim pi asucim pi sabhaṃ bhakkhayati tath' eva tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es' eva nayo, yena kā māmarā ti bhummatthe karanaṃvacanaṃ, yathā etāsaṃ kāmo hoti tath' eva dhāvanti, Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato taṃ upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇavannāpi⁵ honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakārā⁶ attānaṃ upagataṃ ekasādisam katvā passanti, visarukkho ti ambasadiso kimpakkarukkho, so niccam eva phalati vānādisampanno ca⁷ hoti, tena taṃ niraṃsāṃkā paṭibhuñjitvā maranti, evaṃ etāpi⁶ rūpādivasena⁹ niccaphalitā¹⁰ ramanīyā viya khāyanti, sevīyamānā pa-
mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pātentī, tena vuttaṃ:

Ayatim¹² dosaṃ nānūyā¹³ yo kāme patisevati

vipākante hananti nam kimpakkam iva bhakkhītaṃ ti

yathā vā visarukkho niccaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi sīlādivi-
nāsavasena¹⁶ yathā visarukkhaṃ mūlam pi 'taco pi pattam pi puppham pi
phalam pi visam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṃ¹⁷ rūpam pi -pe- potṭhabhaṃ
pi visam evā 'ti visarukkho viya niccaphalitāyo ti, punaruttaran¹⁸ ti
gātbābandhanena taṃ atthaṃ pākatataraṃ¹⁹ kātuṃ evaṃ āha, ta ratanā nta-
karitthiyo²⁰ ti sāmīkehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakaṃ itthiyo
tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

Itoparaṃ nānappakārena attano dhammakathāvilāsaṃ dassento
āha, cattār' imāni samma P-kha yāni kicce jāte anattacarāni²¹ bha-
vanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ
cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsāye²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā. ¹⁵ Ck anantā va, Cs anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -sanavasena. ¹⁷ Bd tathevatāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bd -taṃ. ²⁰ Bd -nantika-. ²¹ Bd anattakāri. ²² Cks omit kicce jāte anattakāri tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

- .. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹
 bhariyaṃ ūātikule na vāsaye.
 bhajanti² rathanā ajānakā³.
 ativāhena hanauti puṅgavaṃ, 293.
 .. Dohena hananti vacchakam.
 bhariyā nātikule padussatiti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni¹ kicce jāte anattaccarāni bhavanti.
 aḡuṇaṃ dhanum nātikule² ca bhariyā cāraṃ³ nāvā⁴ akkhabhaggaṇ
 ca⁵ yānaṃ dūremitto pāpa-ahāyako⁶ ca kicce jāte anattaccarāni¹⁰
 bhavanti. Atthahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
 jānāti¹¹; daliddatā āturaṭā jīṇṇakā¹² surasoṇḍakā¹³ muddhatā¹⁴ pa-
 mattatā sabbakiccesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹⁵ anuppādena¹⁶.
 imehi khalu s. P-kha atthahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
 vati ca paṇ' uttar' ettha¹⁷ vākyaṃ:

- s. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jīṇṇakaṃ surasoṇḍakam
 pamattam muddhapattaṃ ca¹⁸ rattam¹⁷ kiccesu¹⁵ hāpanaṃ
 sabbakāmapadāneṃ¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: ārāmagā-
 mana-silā ca hoti uyyāna-silā²¹ ca hoti naditthigamana-silā ca hoti
 nātikulagamana-silā ca hoti parakulagamana-silā ca hoti adāsadussa- 20
 maṇḍanānuvogaṃ²² anuyutta-silā ca hoti majjapāyini²³ ca hoti nillokanasilā
 ca hoti padvārathāyini²⁴ ca hoti. imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
 itthi padosaṃ āharatīti. Bhavati ca paṇ' uttar' ettha²⁴ vākyaṃ:

6. Arāmasilā²⁵ uyyānaṃ²⁶ nadī nātiparakulam²⁶
 dussamaṇḍanam²⁷ anuyuttā yā ca²⁸ itthi majjapāyini²⁸ 296. 25
 10. yā ca nillokanasilā yā ca padvārathāyini²⁹
 navahi etehi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³⁰. 297.

Cattāḷisāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati¹ vijāma-
 bhāti vīnamati vilasati vilajjati nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti pādena
 pādaṃ akkamati² kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dāraṃ ullaṃgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhujjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bḍ
 ayā. ⁴ Bḍ adds vatthūm ⁵ Cks -lā. ⁶ so Ck for cārā? Bḍ vāraṃ, Cḥ pūram
⁷ Cks nāvāṃ. ⁸ Bḍ arikkha bhaṅgaṇca. ⁹ Cḥ pāpāsabhāko ¹⁰ Bḍ -karāni.
¹¹ Bḍ add bhavati ca manuttarettha vākyaṃ. ¹² Bḍ muddhatā, Bḥ muddatā ¹³
 Bḍ sabbadhane ¹⁴ so Bḍ; Ck anuppādena, Cḥ anuppapāna. ¹⁵ Cks paṇu-
¹⁶ Bḍ -ttaraṇca ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Cks; Bḍ paṇidhānena
²⁰ Bḍ -anti ²¹ Bḍ -gamana-silā. ²² Bḍ adāya-. ²³ Cḥ pañcadvā-, Bḍ padvārāyini.
²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ adāyadu-. Bḥ adā-
 sīdu-. ²⁸ Bḍ -na- ²⁹ Cks -tthi-. ³⁰ Bḍ -raṇi- ³¹ Bḍ ajjhāratī. ³² Bḍ -mu

olaṅgheti¹ kīḷati kīḷāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyāceti⁴ katam anukaroti uccam bhāṣati nīcam bhāṣati avic-
 cam bhāṣati viviccam bhāṣati naccena gītena vāditenā roditeva vilāsi-
 tena vibhūsitena agghati pekkhati paṭicāleti gūyhabhaṇḍakam saṇ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhim dasseti akkham nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muṇcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muṇcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālī-sāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati¹². Pañcavi-sāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-sarati āgataṃ nābhinandati avaṇṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattham tassa carati attham
 tassa na carati akiccaṃ tassa karoti kiccaṃ tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiya-jātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
 abhinham gacchati vilomam ācarati parapurisa-saddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamana-samkappā¹⁸. imehi
 20 khalu s. P-kha pañcavi-sāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 titi²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

11. Pavāsam a-sa [vaṇṇeti] gataṃ nānu-ocati,
 disvā patim āgatam nābhinandati,
 bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāṣati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.

12. Anattham tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 attham ca hāpeti akiccekārīnī,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī.
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bā olaṅghapesu. ² Ck bhojā-, Cs bhojā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck
 -nati, Bā nikhanati. ⁶ Bā ṭpalikkhati. ⁷ Bā omits jivham pa-. ⁸ Bā nille-
 lati. ⁹ Bā patib-. ¹⁰ Cks sirasam. ¹¹ Bā -sehi. ¹² Bā aghācarati. ¹³ Bds
 -ttham, Cs pavussam. Ck pavuccasam. ¹⁴ Ck omits tassa bh. v. ¹⁵ Cks parā-.
¹⁶ Bā kukupiya-. Bs kukummiya-. ¹⁷ Cks omits tita. ¹⁸ Bā adds abhinham
 dvāre tithati kacchāni āgāni thanāni dasseti disodisaṃ gamtvā pekkhati. ¹⁹
 Bds -vīsati. ²⁰ Bds -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so Cks for anatthamassa,
 Bā anattham tasseva. ²³ all three MSS -ti

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kuṁkumī.
dīghañ ca assasati dukkha vediti³.
uccārapassāvaṃ abhiñha⁴ gacchati. etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵.
saddam ni-āmeti parassa bhāsato. 5
nihatabhogā ca karoti santhavam. etc etc. 301.
15. Kicchena laddham kasirābhataṃ dhanam
vittam vinā-eti dukkhena sambhataṃ.
paṭivissakehi ca karoti santhavam. etc etc. 302.
16. Nikkhantapādā visikhānucārinī 10
niccam sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravā⁶. etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti.
disodisaṃ pekkhati bhantacittā. etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadī vaukagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakam¹¹ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca utthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ 20
aṇṇaṃ aladdhā¹² pīṭhasappināpi [saddhiṃ]. 306.
20. Narānaṃ ārāmaṇakāraṇaṃ nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ pīṭhikarāpi vesiyā¹⁴,
na vissase. tittha-samā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. gomaṃ dhenun ti lūgaviṇallāsena vuttam, nūtikule padussatīn ta. sā nibbhayā hutva taṇuakālato parthāya vissāsikehi dāsādīhi saddhiṃ anācāraṃ carati. nūtakā nūtvāpi niggaḥamaṃ na karonti attano akittim pariharamānā ajānantā viya honti, anattahacarānīti¹⁵ anāsiṃsītabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti^{17a}, agunanaṃ ti jiyārahitaṃ, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30 tāya, sesapadesu pi es eva nayo. ta daliddo alaṇṇakārādhānam abhāvato kilesena saṃganhituṃ na sakkotīti tam avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukīmakīlesakāme²⁰ saṃganhituṃ na sakkotīti, jarājinno kāyikavācāsikakhiddarātisaṃmattho na hoti,

¹ Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā- Bd parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.
⁴ read: -ha ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetagā ⁷ Cks vi ⁸ Ck -ta. Bds -natī.
⁹ Cks -nā ¹⁰ Cks -kā ¹¹ so Bd; Cks omit no. ¹² Cks alatha. ¹³ Bds
-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā ¹⁵ so all three MSS. for anattahacarāni-? ¹⁶ so Cs
for -attāni?, Ck -attāni Bd anacaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.
for -karānīti? ¹⁸ Bd -nān. ¹⁹ Bd ti, Cks piya ²⁰ Bd adds hi

- surāṣoṇḍo tassā hatthe¹ pilandbanādāni pi surāgharaṃ nēva paveseti, muddho²
 andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāsisonḍo⁴ hutvā gharadāsīhi⁵ saddhīm
 samvasati, bhariyaṃ pana akkosati paribhāsati tena tam⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu
 anuvattantaṃ ayaṃ nittejo mam eva anuvattatīti taṃ akkosati paribhāsati, yo pana⁸
 5 sabbadhaṇaṃ anuppādeti kuṭumbam paticchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-
 sārāṃ hatthe katvā tam dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti
 gharato pi taṃ nikkāḍhissati⁹, muddhapattanti muddhabhāvappattaṃ, rattan
 ti pamattam, padosamāharatīti sāmike padosaṃ āharati dussati pāpakaṃmam
 karotīti a. ārāmagamanasīlā ti sāmikam¹⁰ anāpucchā va abhinham pupphā-
 10 rāmiādīsu aññatarāṃ gantvā ta anācārāṃ caritvā ajja mayā ārāmarukkhadeva-
 tūyā¹¹ balikammaṃ katan ti ādāni vatvā bālasāmikam saññāpeti, paññito pana
 addhā esā ta. anācārāṃ caratīti puna tassā gantum na deti, evam sabbattha
 attho vedittabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnam gehaṃ, tam sā¹²
 asukakule me valldhi payojitā atthi tāvakālikam diṇṇam¹³ atthi taṃ sodhe-
 15 mīti ādāni vatvā gacchati, nillokanasīlā ti vātapānanarādāhi olokanasīlā¹⁴,
 padvāratṭhāyiniṇti attano angapaccangāni dassenti padvāre tithati, accāva-
 datīti¹⁵ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁶ sāmikassa santike thitvā ca¹⁷
 aññassa nimittam dassetīti a. vijambhatīti¹⁸ ahaṃ taṃ disvā vijambhissamī¹⁹
 tāya saññāya okāsassa atthitaṃ vā natthitam vā²⁰ jāneyyāssīti pathamam eva
 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evaṃ esa mayi bājhisatīti sāmikassa
 passe thitvā va vijambhati²⁰ vijambhanaṃ²⁰ dasseti, vinamatīti kiñcid eva
 bhūmiyaṃ pāetvā tam ukkhipanti viya onamitvā pitthim dasseti, vilasatīti
 gamanādāhi iriyāpathehi alaṇkāreṇa vilāsam dasseti, vilajjatīti vilajjanti viya
 vatthena sariraṃ chādeti kavātaṃ vā bhittam vā alliyati, nakhenā²¹ ti pādana-
 25 khena pādanakhaṃ hatthanakhena hatthanakhaṃ²¹ ghatteti, kaṭṭhenā²¹ ti
 danḍakena, dārakaṃ ti attano vā puttam aññassa vā puttam gabetvā ukkhi-
 pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakaṃ kilāpeti, cumbanādīsu pi
 es²² eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalaṃ vā puppham vā deti, yāca-
 tīti taṃ eva patiyāceti, anukarotīti dārakena katan anukaroti, uccan ti
 30 mahāsaddavasena vā thomaṇavasena²² vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²³
 vā amanāpavacanaṇa vā²⁴ paribhavavacanavasena²⁵ vā nīcam, aviccan ti
 bahujanamajjhe apaticchanne²⁶, viviccan ti raho paticechanam, naccenā²⁷ ti
 etehi naccādāhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaraṇena²⁷ rattin deve vas-
 saṇṇe vātapāneṇa hatthim āropetvā settiputteneṇa nītāya purobitabrāhmaṇiyā
 35 vattbun kathetabbaṃ, jagghatīti mahābasitaṃ hasati²⁸, evaṃ pi nimittam

¹ Bā -a. ² Ck -e. Bā addis ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu sonḍo. ⁵ Cks aññ-. ⁶ Bā
 nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkāḍhati. ¹⁰ Bā addis
 āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā
 accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijambh-. ¹⁹ Bā atthi-
 bhavam vā in the place of atthitam - -. ²⁰ Ck vijambh-. ²¹ Bā omits hattha - -.
²² Cs thomaṇavasena. ²³ Cs mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa - -. ²⁵
 Cks -bhavanavasena. Bā -bhavavacana-. ²⁶ Bā -aññ-. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti. kacchan ti upakacchakam, palikhatiti¹ dantehi likhati sirasan ti
 kesavatthim eva, kesānam mocanabandhane pi² parapurisānāni nimittam karoti³
 aniyāmetvā vā³ kocid eva sūrajissatīti pi karoti⁴ yeva⁵, veditabbā bhavatīti⁶
 ayaṃ mayi padutthā kuddhā kujjhivā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā
 bhavatī⁷, pavāsan ti asukagāme payuttadhanāni nassati gaccha taṃ sādhehi
 vyavahāram⁸ karohīti ādīni vatvā tasmim gate anācāram caritukāmā pavāsam
 vanneti, anattān ti avadghim, akiccan ti akattabbayuttakam, paridāhitvā
 ti gālham nivāsetvā, parivattakajātā⁹ ti ito c' ito ca parivattamānā, kum-
 kumiyajātā ti kolāhalajātā pādāmūle nipanne upatthāpeti dīpam jālāpeti nānappa-
 kūrakam kolāhalam karoti tassa kilesaratim nāseti dukkham vedayatīti sīsam 10
 me rujjatīti ādīni vadati. vilomamācaratīti āhāram sītam icchantassa upham
 detīti ādinam vāseṇa paccanīkavutti hoti, nihatabhogū ti sāmikena dukkham¹⁰
 sambhatānam bhogānam surālolatādīhi vināsikā, santhavan¹¹ ti kilesavaseṇa
 santhavam¹¹ karoti, nikkhantapādā ti jārassa upadhāranatthāya nikkhanta-
 pādā, sāmike patimhi agāraven' eva ca padutthamānaśatāya ca aticārinū hoti, 15
 sabbatthiyo ti thapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpam
 kareyyum, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a., nivātake ti raho
 mantanake patibhedake khamam¹³ vā raho vā ti pāpakaranatthāya okāsam vā
 patiechannatthānam vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nipātamattam, alatthū¹⁵
 ti aladdhū ayaṃ eva vā pāṭho, aññam sampannapurisam¹⁶ alabbhivā pīthasappi-
 nāpi tato patikīṭṭhatarenāpi¹⁷ pāpakam kareyy' eva, āramakārāsū ti¹⁸ abhi-
 ratikārikāsū¹⁹, aniggaḥāsū ti niggaheṇa vinetuṃ asakkuneyyāsu, titttha-
 samū ti yathā titttham uttamādhamesu na kiñci²⁰ mahāyantaṃ vāreti tathā
 etāpi raho va khane vā nivātake vā sati na kiñci²⁰ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyam Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama- 25
 rūpadharo, tassa devasikam amaccā²² gandhakaṇḍakasahassam āha-
 ranti, ten' assa nivesane paribhaṇḍam katvā gandhakaṇḍake phāletvā
 gandhadārūni katvā āhāram pacanti²³. bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā
 ahosi nāmena Kinnarā²⁵ nāma. purohito pi 'ssa samavayo Pañcāla-
 caṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ ahosi, raṇṇo pana pāsādam nissāya 30
 antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākhā pākāranatthake olaṃ-
 banti, tassa chāyāya jeguccho dussañṭhāno pīthasappi vasati, ath'
 ekadivasaṃ Kinnarā devī vātapāneṇa oloketi taṃ di-vā patibaddha-

¹ B^d upalikkh-. ² B^d hi. ³ B^ds omit niyāmetvā vā. ⁴ C^k piyakaroti. ⁵ B^ds
 add padutthā. ⁶ B^d -autiti. ⁷ B^d -anti. ⁸ B^ds voh-. ⁹ C^ks parā-. ¹⁰ C^s B^d
 -a. ¹¹ B^d santha-. ¹² C^k -no pi, C^s -no ti. ¹³ C^k mattanakkhataṃ, C^s man-
 tanakkhana. ¹⁴ B^ds -yyum. ¹⁵ B^d aladdhū. ¹⁶ C^s B^d -nnaṃ. ¹⁷ B^ds patik-
 kūlata- ¹⁸ C^k adds āramakārāsu, C^s -karāsu. ¹⁹ B^ds anabhi-. ²⁰ so all three
 MSS. for kañci? ²¹ B^d kinnaro ²² B^d -ccasahassam. ²³ B^ds paccati. ²⁴ B^d
 pissa. ²⁵ B^d -rī. ²⁶ C^ks vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānam ratiyā saṁgaṇhitvā tasmiṁ niddam okkante
 -anikaṁ utthāya nānaggara-sabhojanam suvaṇṇa-sarake pakkhipitvā
 ucchaṅge.¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambuin āruyha
 -ākhāya oruyha pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgatamaggen'
 5 eva pāsādam āruyha gandheli sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā -saddhim ni-
 pajji, eten' upāyena nibaddham ten' eva saddhim pāpam karoti, rājāpi
 na jānāti. So ekadivasam nagaram padakkhiṇam katvā nivesanam
 parivanto jambucchāyāya sayitam paramakāruṇṇappattam pīṭhasappim
 disvā purohitam āha: „pass' etam' manussapetan' ti. „Ama devā'
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpam paṭikkūlam kāci itthi chandarā-
 gavasena upagaccheyyā" 'ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānam
 janetvā „ayam rājā kiṁ katheṣi, attano deviyā mama santikaṁ
 āgamanam na jānāti maññe" ti jamburukkha-sa aṇḍalim paggaḥetvā
 „supa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā tam' aṇṇo etam
 15 kāraṇam na jānātiti" ā. Purohito ta-sa kiriyam disvā cintesi: „addhā
 raṇṇo aggamaheṣi jamburukkhenāgantvā⁴ munā saddhim pāpam karo-
 titi" so rājānam pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasam-
 phasso kiḍiso hotiti". „Samma aṇṇam na pas-sāmi. na jñhimayāme
 pan' assā sarīram -italam hotiti". „Tena hi deva tiṭṭhatu aṇṇā
 20 itthi, aggamaheṣi te Kinnarā devī munā saddhim pāpam karotiti".
 „Samma kiṁ vadesi, evarūpā paramavilā-appattā' kiṁ iminā parama-
 jegucchena saddhim abhirami-satiti". „Tena hi nam deva parigaṇhā-
 hīti". So „sādhū" 'ti rattim bhutta-sāyamāso tāya saddhim nipajjivā
 „parigaṇhissāmi tam" ti pakatiyā middūpagamanavelāya middupagato
 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath' eva akāsi. rājā tassā anupadam yeva
 gantvā jambucchāyān nissāya atthāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā
 „tvam' aticirāyitvā āgatā" ti⁵ batthena kaṇṇasakkhāyam⁶ pahari,
 atha nam „mā" kujjhi sāmi. raṇṇo middūpagamanam olokesim' ti
 vatvā tassa gehe pādapari-cārikā viya ahosi, tena¹¹ pan' assā pahā-
 30 rena sīhamukha kuṇḍalam kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamūle pati, rājā
 „vaṭṭissati" ettakan' ti tam gaḥetvā gato, sāpi tena saddhim at-
 caritvā purimaniyāmen' eva gantvā raṇṇā saddhim nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dīnnam" sabbā-
 lamkāram alamkaritvā etū" 'ti ānāpesi, sā „sīhakuṇḍalam me suvaṇṇa-
 35 kārassa santike" ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds ajja. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṅkha-. ¹⁰ Bā adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatti. ¹³ Cks -a

āgamāsi. rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvaṇṇakārassa san-
 tike“ ti suvaṇṇakāraṃ pakkosivā¹ „kimkāraṇaṃ imassā² kuṇḍalaṃ na
 desitī³“ ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhivā „pāpe caṇḍālī⁴
 mādīsena te suvaṇṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipivā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vettāmi. gaccha 5
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese t̥ha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kimarādeviyā⁵ kujjhi“, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva. sace pi itthīnaṃ dussīlabhāvaṃ passitukāmo⁷
 dassessāmi te etāsaṃ pāpakam c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aññā-
 takavesena janapadaṃ carāma“ ti. Rājā „sādhū“ ti mātaraṃ r. 10
 paṭicchāpetvā tena saddhūṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya mañ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārīkaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena
 parivārena gacchati. taṃ disvā purohito⁸ ā.: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhūṃ pāpaṃ karetuṃ sakkā“ ti. „kim kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā sammā“ ti. purohito „tena hi passa devā“
 'ti purato gantvā¹⁰ maggato avidūre sāṇiṃ¹¹ parikkhipivā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā „ayam maggapasse iḍanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko
 disvā „tāta kasmā iḍasīti“ pucchi. „bhariyā me garubhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netum maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali. esā anto-sāṇiyaṃ kilanati. kāci 'sā itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta, gantuṃ na sakkā. na jānāmi kiṃ bhavi-satīti“. „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā iḍi. bahū itthiyo. ekā gannu-satīti“. „tena hi
 ayam eva kumārīkā gacchatu, etisāpi maṅgalaṃ bhavi-satīti“, so
 cintesi: „accam vadati, suṇisāya pi maṅgalaṃ eva minā nimittena. sā 25
 puttadhītāhi vaḍḍhi-satīti“ taṃ eva pāpesi¹². sā ta, pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā butvā pāpaṃ akāsi. rājāpi 'sā aṅgulimuddikaṃ
 adāsi. atha naṃ katakiecam nikkhamitvā āgataṃ pucchinisu: „kiṃ
 vijātā“ ti. „suvaṇṇavaṇṇaṃ puttan“ ti. kuṭumbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi rañño santikaṃ gantvā „ditthā¹³ te deva kumārīkāpi evam 30
 pāpā kimaṅga pana aññāpi. api pana te kiñci diṇna“ ti. „āma aṅguli-
 muddikā diṇnā“ ti. „nāssa taṃ dassāmiti“ vegena gantvā yānakam
 gaṇhivā „kiṃ etan“ ti vutte „ayam me¹⁴ brāhmaṇiyā ussīsa-ke
 t̥hapitamuddikaṃ gahetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikaṃ“ ti. sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adis rājānaṃ ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omitt
 gantvā ¹¹ Ck sāṇiṃ, Bā sādhana ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ batthe¹ nakkena vijjhivā „gaṇha corā“² ‘ti
adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo
rañño dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aññattha gaṇissāma devā“
‘ti ā. Rājā sakala-Janibudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bha-
vissanti, kin no etāhi, nivattāmā“⁴ ‘ti⁵ Bārāṇasīṃ eva paccāgantvā
„evam“⁶ mahārāja itthiyo nāma, evam pāpadhammā pakati etāsāṃ.
khama⁷ deva Kinnarādeviyā“⁸ ti purohitena yācito khamitvā rājānive-
sanato naṃ⁹ nikkaddhāpesi, tñānato pana taṃ¹⁰ apanetvā aññam
aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkaddhāpetvā jambusākhāṃ¹¹
chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, iti attanā diṭṭhakāraṇam eva¹²
āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarāṇam¹¹

sabbitthiyo na ramantī agāre

taṃ tādīsaṃ maccam caṇṭvā bhariyā¹²

15 aññam disvā purīṃ pīṭhasappiṃ to g. ā. 308.

T a : Yaṃ, ve Kaṇḍarissa¹³ rañño Kinnaraya ca deviya ti mesam
Kaṇḍari-Kinnarāṇam virāgakāraṇam ahoṣi tam disvā jānītabbam sabbitthiyo
attano sāmikāṇam na ramantī agāre, tathā hi aññam pīṭhasappipuriṃ disvā
taṃ rājānaṃ tādīsaṃ ratikusalam maccam caṇṭvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
20 saddhim pāpam akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasīrājā dhammena r. kāresi, tadā
Bārāṇasīyā pācīnadvāravāsīno ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma
dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ inadditvā gehe
bhittim limpāti, ath’ eko paccakabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
25 karaṇattham „kahaṃ mattikaṃ labhi-sāmiti“ cintetvā „Bārāṇasīyam
laddhum sakkā“¹⁵ ti¹⁶ pārupitvā pattahattho nagaraṃ pavisitvā tassā
āvidūre aṭṭhāsi, sā kujjhivā oloketi¹⁷ „samana mattikam pi na
labha-sīti“¹⁸ vatvā¹⁹ mahantaṃ mattikāpiṇḍam āharitvā patte tñape-si, so
tāya mattikāya pabbhāre paribhandam akāsi²⁰, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bā - nahattham. ² Bā hoti. ³ Cks nivattitvā. ⁴ Cs imā, Bā omits evam. ⁵ Bā - atha. ⁶ Cks omits nam. ⁷ Cks omits tam. ⁸ Cks add agre. ⁹ Cs - kameva. ¹⁰ Bā - karaneva. ¹¹ Bā yañca. ¹² Bā kinnarī. ¹³ read: - ttha bhariyā. ¹⁴ Bā yañca kinnarikassa. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bā adds ci-varam. ¹⁷ Bā add paṭubhena manasi mattikampi bhikkhatiti avoca paccaka-buddho nreḷo va ahoṣi aha sī paccakabuddham nreḷatam disvā puna cittaṃ pasādetvā oloketva. ¹⁸ Bā adds sikkhamam. ¹⁹ Bā add sī naccrasseva tato caṇṭvā tasmiṃ yeva nagare bahidvārāgāme duggatitthiya kucchimha patisandham gahhi sū dasamasaccayena matukucchito mikkhami

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahosi. kujjhitvā olokittā pana
 hatthapādādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasāni Bārāṇasirājā rattinī
 aññātakavesena nagaraṃ parigaṇhauto tam padesaṃ gato. sāpi gāma-
 dārikāhi saddhiṃ kilānti ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi. so tassā⁵
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum² nāsakkhi. dibbaphassena
 puṭṭho viya ahosi. so phassarāgaratto tathārūpaṃ³ pi tam hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsiti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „aham te sāmiko bhavissāmi. gaccha mātāpitara
 anujānāpehiti“ ā, sā mātāpitara upaganvā „eko maṃ puriso iccha-
 titi“ vatvā „so pi duggato bhavissati“ sace tādissaṃ pi icchati. „ādlū-
 ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṃ ārocesī. so tasmim yeva
 gehe tāya saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvisi. tato paṭṭhāy'
 eva rājā aññātakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthim olo-
 ketum na icchati. Ath' ekadivasāni tassā pitu lohitaṃ pakkhāṇikā¹⁵
 uppajji. asambhinnakhīrasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa⁶ bhe-
 sajjāni. tam te daliddatāya uppādetum na sakkonti. tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā: „kim amma tava sāmiko pāyāsāṃ uppādetum
 sakkhissatiti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ. mā cintayīti“ vatvā tassā²⁰
 gamanavelāya dummanā⁷ hutvā nisīdi. atha naṃ rājā āgantvā „kim
 dummanāsīti“ pucchitvā tam atthaṃ sūtvā „bhaddhe idaṃ atisāra-
 bhesajjaṃ kuto labhissāmiti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ caritum. antarāmagge paṇṇāyo pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nesaṃni etissā phassasampadaṃ ajānantā ‘am-
 hākaṃ rājā yakkhiṇiṃ gaheva āgato’ ti kelim karissanti. sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmiti“,
 atha naṃ ā: „bhaddhe mā cintayī. āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhiṃ abhiramitvā rājanivesanaṃ gantvā punadiva-
 tādissaṃ pāyāsāṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁸ dve puṭe katvā ekas-
 miṃ⁹ pāyāsāṃ pakkhipitvā ekasmiṃ cūlāmaṇiṃ ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gautvā „bhaddhe mayaṃ daliddā. kiechena sampāditaṃ,
 tava pitaraṃ ‘ajja imambā puṭā pāyāsāṃ bhuñja’¹⁰ sve imambā’ ti
 vadeyyāsīti“ ā: sā tathā akāsi. ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto. sesaṃ mātu datvā sayam³⁵

¹ Bā tveva. ² Bā sandhāretum. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvirū. ⁵ Bā -
 titi. ⁶ Bā va etassa. ⁷ Cā -no. ⁸ Bā charāpetvā. ⁹ Cā omit ek. ¹⁰
 Bā -atu

pi bhuñji, tayo pi sukhitā ahesum, cūlāmaṇiputani punadivasatthāya
 ṭhapesum. rājā nivesanaṃ gantvā mukhaṃ dhovitvā „cūlāmaṇim me
 āharathā“¹ ti vatvā „na passāma devā“² ti vutte „sakalanagaram
 vicinathā“³ ti ā. vicinivā na passimsu. „tena hi bahinagare dalidda-
 5 gehesu bhattapaṇṇapute upādāya vicinathā“⁴ ti vicinivā⁵ tasmiṃ
 ghare cūlāmaṇim disvā „tassā mātāpitāro corā“⁶ ti bandhitvā na-
 yimsu. ath⁷ assā pitā „sāmi na mayā corā, aññenāyaṃ maṇi ābhato“⁸
 ti vatvā „kenā“⁹ ti vutte „jāmatarā me“¹⁰ ti ācikkhitvā „kaḥaṃ so“¹¹
 ti pucchite „dhitā me jānāti ā. tato tāya saddhiṃ kathesi: „amma
 10 „āmaṃkaṃ“¹² te jānāsīti“¹³. „na jānāmi“¹⁴. „evaṃ sante ambakaṃ jīvitam
 n¹⁵ atthi“¹⁶. „tāta so andhakāre āgantvā“ andhakāre yeva yāti, ten¹⁷
 assa rūpaṃ na jānāmi. hatthasamphassena pana naṃ jānitum sakko-
 mīti“¹⁸. so rājapurisānam ārocesi. te pi rañño āroce-sum. rājā ajānanto
 viya hutvā „tena hi taṃ ithiṃ rājāṅgaṇe“¹⁹ antosāpiyaṃ ṭhapetvā
 15 sāpiyā hatthappamāṇaṃ chiddaṃ katvā nagaravāsino sannipātetvā
 hatthasamphassena coram gaṇhathā“²⁰ ti ā. rājapurisā tathā kātuṃ
 tassā santikaṃ gantvā rūpaṃ disvā va vipatti-ārino hutvā āhanu“²¹:
 „ayaṃ“²² piśācīti“²³. jigucchitvā phusitum“²⁴ na ussahimsu, ānetvā
 pana“²⁵ rājāṅgaṇe antosāpiyaṃ ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum. sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hatthaṃ gahetvā va „no
 so“²⁶ vadati. purisā tassā dībbaphassa-asadise phusse hajjhितvā apa-
 gantum na sakkhimsu. „sac“²⁷ āyā dandārahā dandam datvāpi dāsa-
 kanmakarabhāvaṃ upagantvāpi etam ghare karissāma“²⁸ ti cintayimsu,
 atha te rājapurisā dandehi koṭṭetvā pabbājesum“²⁹. uparājam ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum, atha“³⁰ rājā: „kiñci“³¹ ahaṃ bha-
 veyyan“³² ti hatthaṃ pasāresi. taṃ hatthe gahetvā va „coro me
 gahito“³³ ti mahā-saddam kari. rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gahitā kim cintayitthā“³⁴ ti, te yathābhūtaṃ ārocesum, atha
 ne rājā ā.: „ahaṃ“³⁵ attano gehaṃ ānetum evaṃ kāresim“³⁶, etissā
 30 phassam“³⁷ ajānantaṃ mam paribhaveyyun“³⁸ ti vatvā“³⁹ „tasmā“⁴⁰ mayā
 sabbe tumhe jānāpitā. vadatha“⁴¹ idāni kass“⁴² esā gehe bhavitum yuttā“⁴³
 ti. „tumhākaṃ devā“⁴⁴ ti. „atha naṃ abhisinēitvā aggamahesiṃ aññāsi“⁴⁵,

¹ Bđ C^s -nantā. ² Bđ -ro. ³ Cks -ro, Bđ me jānamātarā. ⁴ Cks yan. ⁵ Cks
 natthi. ⁶ Ck āgañjitvā, C^s āgañchitvā. ⁷ Ck adds sū, C^s sa. ⁸ Cks ahaddhi.
⁹ Bds dhidhi. ¹⁰ Ck jisā-, C^s piśāmiti. Bđ piśācāti. ¹¹ Cks phusitā, Bđ
 phassi-. ¹² Bds add nam. ¹³ Bds palāpesum. ¹⁴ Bđ adds nam. ¹⁵ Ck^s kañci.
¹⁶ Bds add etāni. ¹⁷ Bds evamakāsi. ¹⁸ C^s -ā. Ck omits ph-. ¹⁹ Cks -bhā-.
²⁰ Bds cintetvā. ²¹ Cks tassa. ²² Bđ -etha. ²³ Bđ akāsi.

mātāpitunnaṃ pi 'ssa issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana' sammatto
 u' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi. tā tassā²
 antaraṃ pariyesiṃsu. sā ekadivasaṃ dvinnā³ aggamahesibhāvassa
 supine nmittaṃ disvā raṇṇo ārocesi. rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarūpe supine diṭṭhe kiṃ hotiti“ pucchi. te itarāsam⁵
 itthiṇaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahātāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabbhāvo tumbhākaṃ maraṇassa pubbanimittaṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumbhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti rutte
 „deva imam māretuṃ na sakkā. nāvāya pana naṃ ṭhapetvā¹⁰
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatīti“ vadimsu, rājā āhāravatthālamkārehi
 saddhiṃ nattiabhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīlaṃ kīlantassa Pā-
 vāriyaraṇṇo abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvaṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhan“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhan“ ti vatvā āga-¹⁵
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa raṇṇo aggamahesibhāvaṃ kathetvā taṃ⁷ sabbam
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭṭā⁸, aṭṭha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi. saha gahaneṃ eva
 phassa-rāgaratto aññaṃsu itthiṃsu¹⁰ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga-²⁰
 mahesiṭṭhāne ṭhapesi. sā tassa pāpasamā ahoṣi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāham tassa aggamahesiṃ¹¹ kātuṃ daṣṣāmiti“ senaṃ saṃ-
 kaḍḍhitvā¹² tassa paṭṭitithe¹³ niveṣaṇaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti. so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi. ubhiṇṇaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purima-sānikattā²⁵
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattaṣattadivasaṇi hotū“ ti mantetvā dve pi rājāno saññā-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā tithapaṭṭitithe¹⁶ nagaraṇi māpetvā
 vasiṃsu, sā dvinnāṃ pi tesāṃ mahesittaṃ¹⁷ kāresi, dve pi tassā sam-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya³⁰
 itarassa gharāṃ gacchati¹⁹, nāvaṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tāraṣṣam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -khatthānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit tinn. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omit itthiṃsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -ldhi. ¹³
 Bds tassa pana naditithe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ daṣṣāmi na bhariyaṃ ti vatvā
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyaṣṣāti. ¹⁶ Bds tithapaṭṭitithena. ¹⁷ Bd aggamahesitaṃ
¹⁸ Cks samagga. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakupaṇarājā Bako ahosi, tasmā idam attanā diṭṭhakaṃ¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa raṇṇo

accantakāmānugata³ssa bhariyā

5 avācarī⁴ baddhavasānugassa⁵.

kaṃ vā itthi⁶ nāticare tadaññan ti. 309.

Ta accantakāmānugata³ssa 'ti accantam kāmam anugata³ssa, avācarī⁴ ti⁵ anācāram cari, baddhavasānugata⁵ssa 'ti baddhassa⁶ attano vasānugata⁵ssa attano pesanākārassa santike ti a., karanatthe vā⁷ sāmivacanāṃ. tena
10 saddhīm pāpam akāsi⁸ti vuttam hoti, tadaññan ti kataram⁹ aññam purisam nāticareyyā¹⁰ 'ti a.

Aparam¹¹ pi: atīte Brahmadaṭṭassa bhariyā Piṅgiyānī¹² nāma¹³ sīhapañjaram vivaritvā oloketi maṅgalassagopakam disvā raṇṇo nid-dokkamanakāle¹⁴ vātapānenā oruyha tena saddhīm aticaritvā puna
15 pāsādam abhiruya gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā¹⁵ saddhīm nipajji. ath¹⁶ ekadivasaṃ rājā „kin nu kho devi¹⁷ya addharattasamaye niccaṃ sarīram sītalam hoti. parigaṇhi¹⁸ssāmi na¹⁹ ti ekadivasaṃ niddūpagato viya hutvā tam uṭṭhāya gacchantīm anugantvā assabandhena saddhīm aticarantīm disvā nivattitvā sayanaṃ abhirūhi²⁰. sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane²¹ nipajji. punadivase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccaṃ āvika²²ritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā²³ ti tassā vadhabandhanachejjabhajjārahamaṃ dosaṃ²⁴ khamitvā ṭhānā cāvetvā aññam aggamahe²⁵siṃ akāsi. Tadā Kuṇḍalarājā Brahma²⁶daṭṭo ahosi. tena tam attanā diṭṭhakaṃ āharitvā dassento pi:

25 23. Piṅgiyānī²⁶ sabbalokis²⁷arassa

raṇṇo piyā Brahma²⁸daṭṭassa bhariyā

avācarī²⁹ baddhavasānugata³⁰ssa³¹.

tam vāpi sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evam aticaranti tam va assabandham tam vā³² aggamahe-
30 sīhānaṃ ti ubhayam pi na ajjhaga³³. ubhayato bhatthā ahosi, kāmakāminīti kāme pathhayamānā. evam pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā dītham. ² Bās anācāri. ³ Bā pathavasānugata-. ⁴ so Cs; Ck kam vāsi itthi, Bā kam vāpi itthi, read: kam vāpi thī? ⁵ Bās anācāriti. ⁶ Bā pathassa. ⁷ Bās tam. ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ Cs piṅgiyāti, Ck piṅgiyāti, Bā piyaṅgiyāti. ¹¹ Bā adds aggamahe²⁵si. ¹² so Cs; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ Ck tulla-. Bā cūlasayanake. ¹⁵ Ck -bandhanajje bhejjārahamaṃdosam, Bā -bandhachajjabhajjā-, Cs -raharam-. ¹⁶ Bā piyaṅgiyāti. ¹⁷ Bās anācāri patha vasānugata⁵ssa. ¹⁸ Cs omittassa-. ¹⁹ Bā nājjhagana.

Atītavatthumbi itthīnam dosam kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsam dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dubbhinā¹
nādevasatto puriso thinaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajāuanti kataṃ na kiccaṃ
na mātarāṃ pitarāṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantaḍḍhammā
sassa³ eva⁴ cittaṃ vasaṃ vajanti. 312.
26. Ciraṇuvuttham⁵ pi piyaṃ manāpam
anukampakaṃ⁶ pāpasamuṃ pi santaṃ⁷
āvā⁸ u⁹ kiccesu ca naṃ jahanti.
ta-māham itthīnaṃ na viśasāmi. 313.
27. Thīnam hi cittaṃ yathā vānarassa¹⁰
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ¹¹
cakkassa¹² nemi viya¹³ parivattati. 314.
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹⁴
ādeyyarūpaṃ¹⁵ purisassa vittaṃ¹⁶
saṃhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁷
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315.
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹⁸
ādeyyarūpaṃ¹⁹ purisassa vittaṃ²⁰
samantato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpamā sikhi-r-iva²¹ sabbabbhakkhā
tikkhāmayā²² nadi-r-iva²³ siḅhasotā
servanti h²⁴ etā piyaṃ appiyaṃ ca²⁵
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317.
31. Na tā²⁶ ekassa na dvīnaṃ āpaṇo va²⁷ pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jāleua bādhaye²⁸. 318. 30

¹ Bā -naṃ mittadubbhinam. ² Cks taṃ. ³ Uks sassaṃ. ⁴ Ck -nuuttam.
Bā -vuttham. ⁵ Bā -kammaṃ. ⁶ Bā bhattam, Ck santa, Cs santim. ⁷ Cs Bā
avāsu. ⁸ Bā bārānassa, Bs vāra-. ⁹ Bā itthinam. ¹⁰ Cks omīti ca-. ¹¹ so
Bā; Ck nevivara, Cs nemiva. ¹² Bā sapekha-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bā enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikkhiva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmayā, Bā
tikkhāmānā. ¹⁹ Cs Bā nadīriva, read: nadīva? ²⁰ so Cs; Ck yamapiyaṇca,
Bā yamappiyanti. ²¹ Bā etā. ²² Cks so. ²³ Bā bandhaye.

22. Yathā nadī ca pantho ca pānāgārāṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma. velā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
23. Ghatāsanasamā h' etā kaṇhasappasirūpanā.
gāvo bahiṭṭassēva² omasanti varam varam. 320
- 5 24. Ghatāsanaṃ kuṇjaraṃ kaṇhasappaṃ
muddhābhisitaṃ pamadā ca sabbā
ete na so' niccayatto bhajetha.
tesaṃ bhavē³ dubbidu sabbabhāvo. 321.
- 25 26. Nācanta vaṇṇā na bahūna⁴ kantā
nā dakkhiṇā pamadā sevatabbā.
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevatabbā ti. 322.

1a khuddāna⁶ ti khuddanam⁷. Kanavejātake⁷ viya baddha⁸ 11
sārajjanaṃ sandhū⁹ etam vuttam. lahreṇittāna⁹ ti tam muhuttam eva pari-
13 vattanacittānaṃ, Culladhanuggahajātaka⁹ etam kathetabbam⁸. akatuññitū pana
etāsaṃ Ekampiṭṭe Takkōriyajātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvattito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantatam¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano katam upakāraṃ, kiccaṃ ti attanā kātabbakieram. na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātake chāletvā yasmaṃ paṭibaddhacittā honti tam nēva anubandha-
nato ete matādayo na jānanti¹⁵ nēma mahāpanthakamūtā¹⁶ viya, anaryā ti
nallajjā, sassā¹⁷ ti sakassa, avāsū¹⁸ ti āpadāsū¹⁷, kicca¹⁸ sū¹⁷ ti tesu tesu karaṇi-
yesu. kannappakannaṃ ti otimotinnaṃ, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁹ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhanam vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatitthitam, nemiṭi
sakatassa gacchato cakkanaṃ viya. ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ.
vittan ti dhanam, nayanānti attano vasaṃ nenti, jalajenā²⁰ ti jalajāta-
sevālena. āambojakarattha-vāsino kira yadā atavito asse ganhitukāmā honti tadā
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhūnā makkhetvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tināni ādīn katvā yāva
parikkhepadvārā makkhenti, assā pūñyam pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tināni carantū²² anukkamena tam thīnaṃ pavisanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in B^d the second hemistich comes before the first. ² Cks bahu-. ³ Cks B^d ro, B^s yo. ⁴ B^ds have. ⁵ Ck bahunā, B^d bahuuna. ⁶ B^ds luddā-. ⁷ Cks -ru-, B^s kajavedā-. ⁸ B^d dīpetabbam. ⁹ so Cks; B^ds na devasattoti na devasatto devena anāsatto ¹⁰ so C^s; Ck abhūtāvattito. B^d abhūtapavattito. ¹¹ B^ds -vantatavādāna. ¹² B^d sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck -e, B^d bhūta vitto. ¹⁵ B^ds -āti. ¹⁶ Cks -patthaka-? B^d -panhaka. ¹⁷ Ck B^d apa-. ¹⁸ B^ds -rūyhati. ¹⁹ Cks a-. ²⁰ Ck -savaddhāni, C^s -samvaddhāni. B^d sambandhāni, B^s -sambandhanā. ²¹ B^d omits tīre. ²² B^ds khādanā. ²³ Ck se, B^d yathā te.

palobhetvā asse¹ vasam² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahanatthāya
 sanbhāhi vācūhi purisam vasam nentitī a. kullān ti taranattthāya pahītam yam
 kiñci. silesūpamā ti purisānam cittaabandhanena sitesasadisā, tikkhāmāyā
 ti tikkhinamāyā⁴. sīghasotā nadīrivā⁵ ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁶
 ti a. āpano ti yathā ea pasūritāpano yesam mūlam atthi tesam yeva upakāro
 tathā⁷ etāpi. yo tū ti yo puriso tā itthiyo. bādha⁸ ti yo vātam pi jālena
 bādheyya⁹, velā tāsam na vijjatitī yathā etasam nadīnam asukavelāyam ev'
 ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticchitakkhane upagantabbā
 n' eva asuken evā¹⁰ ti pi mariyādā n' atthi atthikathikena upagantabbā n' eva
 (- ?) tathā etāpiti a. ghatāsanaśamā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi
 kilesaratiyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhītāya ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahulārāgatāya
 ghoravisatā pisunatāya dūjivhatā⁸ aticārītāya mittadūbhītā veditabbā, gāvo
 bahitipassa⁹ ti yathā gāvo khādittathānam chaddetvā bahimanūpassa¹⁰
 tinassa vaṇam vaṇam omasanti khādanti evam etāpi niddhanam chaddetvā
 aññam sadhanam eva gacchantitī¹¹ a. muddhābhāsittan ti rājānam, pa-
 madā ea sabbā ti sabbā tā itthiyo. ete¹² ti ete pañca jāne, niceyatto¹³
 ti niceṇaṃ saṃhūato upatthitasatī, appamatto va hutvā ti a. dubbidu ti duffjāno.
 sabbabbhāvo ti ajjhāsayo, cīraparicīto pi hi aggi dahati cīravissāsiko pi
 kuñjaro ghāteti cīraparicīto pi sappo dāsati cīravissāsiko pi rājā anattakāro¹⁴
 hoti, evaṃ cīraparicītonāpi itthiyo vikāram dassentitī, naccantavannā ti
 abhirūpavatī. na bahūna¹⁵ kaṇṭā ti adbhakāsiganikā vya na bahunnam piyā
 manāpā. na dakkhiṇā ti naccagītakusalā. tathārūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasma na sevītabbā. na dhanassa hetū ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevītabbā, sā hi dhanam alabhamānā kujjhati.

Evam vutte mahājāno M-assa „aho sukathitan“ ti sādhu-
 kāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnam agunam kathetvā
 tuṇhi aho.

Tam sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham
 pi attano ñāṇabalena itthīnam agunam kathessāmīti“ vatvā
 agunakatham ārabhi.

Tam dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānam¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bd -am. ² Bd -e. ³ all three MSS. tikkhāmāyā ti tikkhina-
 māmā. ⁴ Ck sīghamayā. Bd Cs add evam sīghamayā. ⁵ Bd s bandh-. ⁶ Ck
 baddh-. Bd s bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -rāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -manū-
 pamanūpassa. ¹¹ Bd s bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yatto, Ck meccam yatto, Bd
 -yato. ¹⁴ Cs Bd -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bd bahuṇam. ¹⁶ Cs Bd add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bd s satthā. ¹⁸ Bd -gāthā pari-

36. Puṇṇaṃ pi ce 'maṃ paṭhavim dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya taṃ pi.
tāsaṃ vasaṇṇaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Uṭṭhāhakaṇ ce pi alīnavuttūṃ
komaṇṇabhaddāraṃ piyaṃ naṇāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti.
tasmaṃ hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchatī maṃ ti poṇo.
na vissase rodati me sakāse.
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhaṇpurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacoraṃ.
15 na vissase rājā sakhā² mamaṃ ti.
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantaṣīlāsu asaṇṇatāsu,
accantapemānugataṃ assa bhariyā
20 na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatatthūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsaṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahiṇṇassēva¹⁰ omasanti varam varam. 329.
43. Gataṃ etā palobhenti pekkhiteṇa mihiteṇa¹¹ ca
atho pi dummivatthena mañjunā bhaṇṇiteṇa ca. 330.
44. Coriyo kaṭṭhinā h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbagghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu ² Cks rāja-, Bd rājā sukkhā ³ Cks -uṇ, Bds -umpi. ⁴ Bds chiudā-
peyyumpi. ⁵ Bds -e ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bds piveyyuṃ ⁸ Bds dīnna-. ⁹ Bds
yathā ¹⁰ Cks bahu- ¹¹ Bd miteṇa, read: smiteṇa or mihiteṇa. ¹² Bv capala.

47. N' atth' itthīnam piyo nāma appiyo pi na vijjati.

dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.

48. Hatthibandham assabandham gopurisañ ca caṇḍālaṃ¹

chavaḍāhakaṃ [pupphachaddakaṃ]

sadhanam anupatanti nāriyo. 335.

5

49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanam chavakasamaṃ⁴

sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo ti. 336.

Ta, ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānam,
laddhā khaṇau ti okāsaṃ labhivā, icchati man ti maṃ eṣā icchatī pi
puriso itthīnam na vissaseyya, sikkhapurāṇasanthataṃ ti hiyo vā pare vā¹⁰
santhataṃ purāṇapaṇasanthataṃ⁷ na vissase, appothetvā⁸ apaccavekkhivā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā sattham
nikkhipeyya, mittapurāṇacoran ti panthadūbhanatṭhāne iṭṭham coraṃ
purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya, corā¹⁰ hi ye¹¹ samjānanti te yeva mārenti,
sakhā maman ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakhā me ti na¹⁵
vissase, dasannamātaraṃ ti ayam mahallikā idāmi maṃ na atīcarissati attā-
naṃ rakkhissatīti¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū,
accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkāraṇā: tiṭṭhasamā hi nāriyo
ti sambandho, tiṭṭham viya saḥhasādhūraṇā ti a., haneyyūn ti kuddhā vā²⁰
aṇṇapurisāsūratā vā hutvā sabhesaṃ tam hananādikaṃ kareyyum, mā dīna-
kāmasū¹³ 'ti hīrajjhāsayaṣu¹⁴ kilīṭṭhāsayaṣu, bhūvan ti evarūpāsu sinehaṃ
mā karī¹⁵, Gaṇḍātittthūpamāsū 'ti saḥhasādhūraṇatṭhena Gaṇḍātittthasadisū,
musā ti musāvādo tasmaṃ saccasadiṣo va, gatenā 'ti ādisu pekkhītena palo-
bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivatthena Nalinijātakaṃ mañjunā hhanītena²¹
'tuvaṭṭam kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthum kathetabham,
coriyo ti samhatassa¹⁷ vināsanena coriyo, kaṭṭhinā ti thaddhahadaya, vāḷā
ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā. lapasakkharā¹⁸ ti nīratthalakapanena
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pa-
gabbhā ti kūyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yathā sikkhī sabbaghaso evaṃ³⁰
tāpi sabbaghasā, pativellanti² parissajanti upagūhanti veṭṭenti, latā vā 'ti
yathā latā rukkhaniṣṭā rukkhāṃ veṭṭeti evam etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādisu gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍāhakaṃ ti chavānam dāhakaṃ susānagopāṇaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaddakāṇ ti vaccaṭṭhāmasodhakaṃ, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanaṃ anu-³⁵

¹ so all three MSS. ² so Bs; B^d chavakasama, C^{ks} caṭaka. ³ read: abhi? ⁴
add va? ⁵ B^{ds} -gāthāpari-. ⁶ B^{ds} gāthāya. ⁷ B^d sakhā in the place of paṇṇa.
⁸ so C^{ks}; B^d -tetvā. ⁹ B^{ds} add tam. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^{ks} yene, B^s yeye? ¹²
C^{ks} -siti. ¹³ C^k B^d dina-. ¹⁴ C^k hīra-, C^s līna-, B^d hina-. ¹⁵ C^{ks} tare. ¹⁶
C^{ks} -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^{ds} lapanasa-. ¹⁹ C^{ks} -dārattā. ²⁰ B^d
omits pari - - ²¹ B^{ds} susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanañ, chavakasaman¹ ti sunakhaman-
sakhādakacaṇḍālena saman sadisañ tena nibbisesam pi purisañ bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evañ attano nāṇe ṭhatvā Ānando gijjharājā itthīnañ
5 aguṇaṃ kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanaṃ sutvā Nārado
pi attano nāṇe ṭhatvā tāsaṃ aguṇaṃ kathesi.

Taṃ dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁴ vidditvā tāyaṃ
velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 10 30. Cattāro 'me na pūrenti, te me supātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijampati. 337.
31. Saritā sāgaraṃ yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddaṃ na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūrati. 338.
32. Brāhmaṇo ca adhiyānaṃ vedam akkhānapaṇḍamaṃ⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūrati. 339.
33. Rājā ca pathaviṃ sabbaṃ sasamuddaṃ apabbataṃ
ajjhāvase vijjintvā anantaratanocitaṃ.
pāraṃ samuddaṃ pattheti, ūnattā hi na pūrati. 340.
34. Ekamekāya itthi yā aṭṭhaṭṭha patino siyā
20 sūrā ca balavanta⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandaṃ, ūnattā hi na pūrati. 341.
35. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānaṃ¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
36. Vātaṃ jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaraṃ ekapaṇiṇā
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanaṃ
yo sabbabhāvaṃ pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 37. Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ (⁹⁴₂₃)
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ. 344.

¹ Ck catakasan, C^s vaṭakasadisaṃ, B^d chavakasama sadisaṃ. ² Ck bhaga-, read: abhig-? ³ Ck^s tasma. ⁴ B^d gāthāpariyosāne. ⁵ B^d supātha mama. ⁶ B^d -vissitā. ⁷ Ck^s ūnattā. ⁸ B^d -ānaṃ-, Ck^s -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^s kanta-
¹¹ B^d jā-; read: jaleneva? ¹² B^d naro ¹³ B^d -ceyya, Ck^s -ciyasa. ¹⁴ B^d hatthena. ¹⁵ Ck^s bbassajeyya. B^d uyujje; read ossaje.

... Aualā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{13}$, IV $\frac{471}{21}$)

śidanti, nañi viditvāna ārakā parivajjaye. 345.

... Avattānī mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{330}{10}$, IV $\frac{471}{10}$)

śidanti, nañi viditvāna ārakā parivajjaye. 346.

... Yañi etā upasevanti chandasā vā dhanena vā

5

jātavedo va sañ ṭhānañi khippaṃ anuḍahanti nau ti. 347.

Ta. dijaupatitī dijaśeṭṭhakam¹ Kunālañi ālapati, saritā ti ādi ṭha-
pītamātīkāya bhājanattañi vuttam, ūnattā ti udakapatiṭṭhānassa hi mahantattā
ñnā yeva, adhiyānañ ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇcamañ² ti
itihāsapañcamañ vedacatukkañ, ūnattā ti so hi ajjhāsaya mahantatāya sikkhi- 10
tabhassa na pūraṭi, ratanocitañ ti nānāratanehi eitañ paripunnāñ, ūnattā
ti so hi tanhūmahantatāya na pūraṭi, siyā ti siyūñ, ayam eva vā pātho,
sahbakāmarasāharā ti sahhesaṃ kāmarasūnañ āharanakā, na vame ti atṭhahi
atitṭibhāvadassanattāñ vuttam, sū pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandañ
karotī eva, ūnattā ti sū hi kāmatañhāmahantatāya na pūraṭi, kaṇṭakānañ 15
paśākhā ti samhādhamagge⁴ kaṇṭakasākhāsadisā, yathā hi sākkhā laggitvā ākaḍ-
ḍhati evañ etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākkhā hatthādisu vijjhivā dukkham
uppadeti evañ etāpi putthamattā va sarīrasamphassena vijjhivā mahāvīnāsañ pā-
penti, vajantitī parapurisañ vajanti, parāmaṣe ti ganheyya, osiñceiyā ti
nahāyitum otinno ekena pālinā sakalasamudde⁵ udakañ osiñceyya⁶ gahetvā cha- 20
ḍeyya, sakenā⁷ ti ekena attano hatthena tam eva hatthañ hanitvā⁸ ghosam
uppadēyya, saḥbahhāvañ ti tvañ me⁹ ittho kanto piyo manāpo ti vucca-
māno yo¹⁰ puriso evañ ev¹¹ etañ ti saddahanto attano ajjhāsayañ pamadāsu
ossajjēyya¹² so jālādīhi vātagahanādīni kareyyā¹³ ti a, gatañ ti gamatani,
anālā ti tīhi dhaumehi alañ ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānādī 25
ndakena evañ kilesaratiyā duppūrā, śidanti nañ - nā ti tattha¹¹ nañ ti
nīpātāmattañ, itthiyo allīnā catūsū apāyesu śidantitī viditvā, āvattanīti yathā
āvattānī mahājanassa hadayañ mohetvā attano vase vatteti evañ etāpitī¹² a.
vikopanañ ti nāsanattāna ca garahanattāna ca brahmacariyassa kopikā,
chandasā vā¹³ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā. 30
sañ ṭhānañ ti yathā jātavedo attano ṭhānañ yañi yañi padesañ allīyati tañ
tañ¹⁴ ḍahati tathā etāpi yañi yañi purisañ kilesavasena allīyanti tañ tañ
anuḍahanti mahāvīnāsañ pāpenti.

Evāñ Nāradena itthinañ aguṇe *pakāsīte puna M. vise-
setvā tāsāñ aguṇaṃ pakāsēsi.

35

¹ Bā -jethakam. ² Bā hedamakkhāna-, Ck^s devakkhāmanap-. ³ Bā^s add vīsa-
time pi. ⁴ Ck^s sakhādha-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a ⁶ Ck^s -eyyā, Bā -eyyūñ. ⁷
Bā haritvā. ⁸ Bā tvañ eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā nss-. ¹¹ Bā^s ettha. ¹² Ck^s
-pi attho. ¹³ Ck^s chandavāsāvā. ¹⁴ Ck^s only one tam

Taṃ dassetuṃ Satthā āha: Atha khalu bho K, s. Nāraddassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api pisācadosinā.
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadaṃ² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇitamihitāvudhā⁴.
bādhayanti anupaṭṭhitāsati
dīpe rakkhasigaṇo va⁵ vāṇije. 349.
- 15 63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhaṇaṃ
sāgare va makaraṇaṃ timiṇṇilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasātagocārā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādināṃ
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo⁹ ḍahanti naṃ. 352.
66. Aḍḍhaṃ¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanaṃ
osaranti sadhanaṃ sah¹¹ attanā,
rattacittaṃ ativeṭṭhayanti naṃ¹²
sāla¹³ māluvalatā kānane. 353.
- 30 67. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṃkatā.
ūhasanti paḥasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹³ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇiṇeuttabhūsitā
sakkatā patikuleṣu nāriyo

¹ B^d -am ura-. ² C^{ks} ekam-, B^d ekāya-. ³ C^{ks} pamadā hi-, B^d ekāya pamudāya nālape, B^s ekāya pamadā hi-. ⁴ so C^s for -tamhi- or -tasu-, C^k -hanitami-hita udhā, B^d -tapita-. ⁵ C^k ganeva? B^d ganāva. ⁶ B^d āpagam, B^s āpagā. ⁷ B^d upalāpentī. ⁸ B^s vā. ⁹ B^d -vadhiyo. ¹⁰ B^d uddhaṃ, read: adḍha ṇatva? ¹¹ C^{ks} nā. ¹² B^d -am. ¹³ so C^k; C^s e sati? B^d va samtataṃ

- rakkhitā aticaranti sāmikaṃ
lānavam va hadayantarassitā¹. 355.
70. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nāriṇaṃ vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.
71. Yam kareyya kupito diso disaṃ
duṭṭhacitto vasam āgataṃ ari
tena bhiyyo vyasanaṃ nigacchati
nāriṇaṃ vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatālita²
hinam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va mukkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaresu vā 15
rājadhāninigamesu vā puna
oḍḍitaṃ Namucipāsavākaraṃ
cakkhumā parivajje sukhatthiyo⁴. 359.
73. Ossajitra⁵ kusalaṃ tapogūṇaṃ
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶ 20
devatāhi nirayaṃ nimissati
chedagāmimaṇiyaṃ va vāṇijo. 360.
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakanmunā
gacchatī aniyato gaḷaḷaḷaṃ 25
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361.
75. So upeti nirayaṃ Patāpanaṃ
sattisimbalivanaṃ ca-m-āyasaṃ⁹
āvasitvā[na] tiracchānayaṇiyaṃ¹⁰
petarājavisaṃ na muccati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiddharatiyo ca¹² Nandaue
cakkavatticaritaṃ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṃ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantanissitā. ² all three MSS -kaśā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko. C^s -jje sukhanayo. ⁵ all three MSS ossajjitvā. ⁶ C^{ks} omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ B^d dummedho. ⁹ B^d āyasaṃ, B^s
āyasaṃ, C^k mānasayaṃ, C^s māsayam. ¹⁰ C^{ks} -yo. ¹¹ C^{ks} muccati. ¹² C^{ks} va

77. Dibbakhiddharatiyo na dullabhā
cakkavattacaritaṇ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāh' anaththikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vitarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāh' anaththikā. 365.
79. Sabbadukkhasamatikkamaṇ sivaṇ
accantaṇ acalitaṇ asaṇkhataṇ
nibbuthehi sucihi³ na dullabhaṇ⁴
ye caranti pamadāh' anaththikā ti. 366.

Ta sallape ti sace mayā saddhim sallapessasi sisan te pāṭessāmīti⁵ vatvā khaggaṇ ādāya thitenāpi⁶ sallapitamatte yeva tam khādītva jīvitavināsaṇ
15 pāṭessāmīti dosinā hutvā thitena piṣāṇenāpi saddhim sallape, upagataṇ (asi-
tvā⁷ nāṭessāmīti thitaṇ⁸ uggatejaṇ uragaṇ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā ti lokassa cittaghā-
tikā¹², dipe rakkhasiṇaṇ¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhasiṇaṇ¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāṇje palohhetvā¹⁷ attano vasagate katvā khādanti evaṇ imāpi kūma-
20 guṇehi attano vase katvā satte mahāvināsaṇ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
samvaro ti mariyādā, pābhatan ti dukkhasammbhatam dhanam gilanti nāsenti.
aniyatā ti aniyatacittā, lonatoyavatiyaṇ ti lonatoyavantāṇ samuddan¹⁷
ti a., āpakā¹⁴ ti āpagā, ayam eva vā pātho, yathā samuddam nadiyo osa-
ranti evaṇ pamādināṇ pamadā ti a., chandasā ti pemena, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasadisāṇ ti gūṇa-
sappattiyā aggaṇ iva jalantam¹⁹ pi. rāgadosavatiyo ti rāgadosēhi vadhiḥ.
rājadosagatiyo²⁰ ti pi pātho, osarantīti madhuravacanaṇ tam bandhantiyo
upagacchanti, sadhanaṇ²¹ ti sadhanā²², ayam eva vā pātho, vatthālāṇkārattbhāya
kiñci attano dhanam datvāpi otarantīti a., sahattāṇā²³ 'ti attabhāvena sad-
30 dhim attano²⁴ bhāvam pi tass' eva paricejantiyo viya honti, ativeṭṭha-
yantīti dhanagahaṇattbhāya ativiya veṭṭenti pīlenti, vividhena chandasā ti
nānāvīdheṇa ākāreṇa, citrabimbamukhiyo ti alamkāraṇavasena citrasarirā
vicitramukhiyo va hutvā. ūhasantīti mahāhasitaṇ hasanti, pahasantīti
mandahasitaṇ hasanti, Samvaro vā²⁴ 'ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bd suvaṇṇavyamhi-. ² Bds ca ³ Cks -ihī, Bd -ibbi, Bṣ -ihī ⁴ Cks -ā. ⁵ Bds phāle-, Ck pāthe- ⁶ Bd adds sallape ⁷ Ck taḍayitvā. ⁸ Bd taṇ. ⁹ Cks omitt uragam ¹⁰ Ck ekāya. ¹¹ Cks ālape. ¹² Bd lokacittassā-ghātakā. ¹³ Bd -ā. ¹⁴ Cks manumūṇa. ¹⁵ Bd veseva. Cks omitt vesena. ¹⁶ Bds upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bds āpagaṇ, Cks -kaṇ ¹⁹ Bds jalitaṇ ²⁰ Cks -losavā ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nam. ²³ Bd Cs attā. ²⁴ Cks cā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
janā ti Karaṇḍakajātaka³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsātīti na viroceti Hārīta-
Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁶ ti tato⁶ amittena katavyasana atirekatara-
vyasana ti a, apekkhava ti satanho, kesa -- tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna- 5
kesā⁷ nakkehi chinuagattā⁸ tajjitā pādādihi ca tālitā va hutvā yo⁹ kelivasena¹⁰
ete pi vippakāre karoti¹¹ tādisaṃ hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
vippakāre pariharanti madburasamācāre¹², kiṇḍakaraṇā: ramanti kuṇape va
makkhikā ti yasmā jegucche hatthikunapādīmi makkhikā viya tā hīne yeva
ramantīti a., odḍitaṃ ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu ṭhānesu Na- 10
muciṇo Kilesamārassa migapakkhigahanattham luddakehi odḍitaṃ pāsāṃ ca vā-
karaṇā cā¹⁴ ti¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dibbamānusakena¹⁷
sukheṇa atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
yakaṃ tapogunaṃ chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
kāmāratīcaritāni ācarati, devatāhi nirayaṃ nimissatīti²⁰ so sadevalokena 15
parivattetvā²¹ nirayaṃ gāhissati, chedagāmimaniyaṃ va vāniyo ti yathā
bālavāniyo mahagghabhaṇḍaṃ datvā chedagāmīlāmakaṃ maṇikaṃ gaṇhati tathā-
rūpo ayaṃ hotīti a, so ti so itthīnaṃ vasaṃ gato, aniyato ti ettakaṃ kālāṃ
apāyesu pacissati, gaḷāgaḷaṃ ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
yam eva gacchatīti²³ a., yathā kiṃ: duṭṭha -- uppathe ti yathā kūtagadra- 20
bhayuttarattho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
van an ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttamāyasaṃbalīvanāni, petarājavisayaṃ
ti petavisayaṃ ca kālakaṇḍjakaasuravisayaṃ ca²⁴, pamādinan ti pamattīnaṃ.
te hi pamādāsu pamattā tāsāṃ sampattīnaṃ mūlabhūtaṃ kusalaṃ na karonti,
iti tesāṃ pamadā sabbā tā nāsanti nāma, patipādayanti na ti tathā- 25
vidhaṃ purisaṃ tā pamādavasena eva akusalaṃ kāretvā duggatīṃ paṭipādentī
nāma, so vā nāvyamhaṇḍanīlayā ti suvaṇṇamayavimānavāsiniyo, pamadā-
hanatthikā ti ye²⁵ purisā pamadāhi anatthikā hutvā brahmacariyaṃ caranti, sa-
matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhūvo ti
yo kāmādhātusamatikkamagatisāmbhūto rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṃ na dullabho. 30
vītarāgavisayūpapattiyā ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsaloke uppatti
sāpi tesāṃ na dullabhā ti a., accantaṃ ti anatītaṃ²⁸ avināsadhammaṃ²⁹,
acalitaṃ ti kilesehi akampitaṃ, nibbutehīti nibbutakilesehi, sucihīti
parisuddhehi evarūpaṃ nibbānaṃ pi na dullabhaṃ.

¹ Cks yeva vā. ² Bā -yantanissitā. ³ = Samugga- Vol. III p 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bds -itā ⁶ Bā tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jinna-. ⁹ Cks ye ¹⁰ Bā kilesa-.

¹¹ Cks -onti. ¹² so Cks; Bā naṃ ¹³ Bds add ti. ¹⁴ Cks vākarajjāncāti. Bā

vākuñce. ¹⁵ Ck ma, Bā omits paññā-. ¹⁶ Bā adds puriso. ¹⁷ Bā omits dibba

¹⁸ Bā adds yo ti. ¹⁹ Bds add aparisuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bds niva- ²² Bā

vā. ²³ Bds -issatīti. ²⁴ Bā asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo ²⁶ Bds -tuyā bhūvo

²⁷ Ck sā, Bā omits yā. ²⁸ Cks antātītaṃ ²⁹ Bā -taṃ.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanaṃ niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ʔhitadevatā ca
„aho Buddhalīlāyā kathitaṃ“ ti sādhu-kāram adamsu. Ānando
gijjharajā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamimsu. M.
sakatṭhānam eva gato. Itare pana antaranārā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādaṃ gahetvā tasmim ovāde ʔhatvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

10 „O, Kuṇālo 'haṃ tadā āsīm, Udāyi phussakokilo,
Anando gijjharajāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakaṃ ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgama-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesaṃ S. mahāvane kammaṭṭhānam
15 kathesi, te taṃ divasaṃ eva arahattaṃ pāpuṇimsu. Mahā devatā-
samāgamo aho. atha³ Bh. Mahāsamayasuttaṃ kathesi, Kuṇāla-
jātakaṃ. Asītinipātaṃ⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvaṃ ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheraṃ
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nayaṇa vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyaṃ mūlhaḡabbhāya
itthiya sotthibhāvaṃ katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḡo hutvā vivekaṃ
anubrūhanto aparabhāge arahattaṃ patvā abhiññāto asītimahātherānaṃ
abbhantaro⁶ aho. Tasmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 rathārūpaṃ luddaṃ lohita-pāpim mahācoraṃ Aṅgulimālaṃ adaṇḡena
asatthena dametvā nibbisevaṇaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭiyaṃ nisimmo⁷ va
dibbasotena kathaṃ sutvā „ajja mama gamanaṃ bahūpakāraṃ bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissati“⁸ ūtvā anopamāya Buddha-
30 līlāya dhammasabhaṃ⁹ gantvā paṇḡattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyaṃ bhi. idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Cks omit asīti-. ⁵ Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁶ Bā add upasampadā ca. ⁷ Bā -re yeva. ⁸ Bā ʔhito. ⁹ Bā -bbāyāni.

bodhiṃ pattaṇa mayā etassa vinayanāṃ, sv-āhaṃ pubbacariyaṃ caranto padesañāṇe t̥hito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi¹. B. tassa aggamaheṣiṃ kucchismiṇi nibbatti², sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, 5 tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ 10 gantvā nagaradvāre sālāya phalake viṣṣamanatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ti⁹ „konāmo“ ti¹⁰ „Brah- 15 maḍattakumāro nāmā“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāya“¹¹ ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten' eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayāṃ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya“¹² gacchāma¹³ ti aññamaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavasi- 20 sitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātiṃ āvikatvā sippagahaṇāya¹³ āgatabhāvaṃ kathesuṃ. So „sādhū“ ti sampaṭicchhi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-pesuṃ, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṃ gahanti¹⁴. Suta- 25 somo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass' eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ saṅkikāṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tunhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā ambhākam. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavannaṃ puttaṃ vijāyī. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasabhaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds sīti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -mayā, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me“ ti vatvā Brahmāḍattakumāram eva gantvā¹ tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippam sikkhāpesi, itaresam pi kamena²
 sippam niṭṭhitam. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasomo uag-
 5 gadhure³ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnam sip-
 pam dassetvā rajjesu paṭiṭṭhaheṣṣatha⁴, paṭiṭṭhitā pana nam'
 ovādam kareyyāthā“ 'ti ā. „Kim ācariyā“ 'ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁵ kareyyāthā“ 'ti. Te
 „sādhū“ ti sampaṭicchimsu. B. hi aṅgaviṃjjāpāṭhakattā⁶ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāram⁷ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“
 ṇatvā ca te evaṃ⁸ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnam sippam dassetvā rajje
 paṭiṭṭhāya paṭiṭṭhitabhāvaṃ c' eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetum paṇṇākarena saddhim paṇṇāni paṇiṃsu. M. tam
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hothā⁹“ ti paṇṇāni paṇiṃ. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattaṃ na bhuṇjati, uposatha-
 divasatthāya pi 'ssa maṃsaṃ gaḥetvā ṭhapenti¹⁰, ath' ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamaṃsaṃ bhattakāraḥkassaṃ paṇādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādiṃsu, bhattakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpaṇamutṭhiṃ ādāya caranto maṃsaṃ uppādetum asak-
 konto „sace amaṃsakabhattaṃ upanāmessāmi jīvitam me n'
 atthi, kin nu kho karissāmi“ cintetvā „atth' eso upāyo“ ti
 vikāle¹¹ āmakasusānaṃ gantvā tam muhuttamatassa¹² purisassa
 ūrumaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 raṇṇo maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 sahassāni phari. sakalasarīraṃ khobhetvā atṭhāsi, kimkāraṇā:
 pubbe¹³ sevitatāya¹⁴, so kira atītānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahum manussamaṃsaṃ khādi¹⁵, ten' assa tam piyaṃ

¹ Cks omit gantvā, Bds read brahmāḍattassa kumārasseva santikaṃ gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bd paṭiṭṭhahissanti. ⁵ Bd ghāṭanaṃ. ⁶
 Bd -pātakusalattā, Bs -pākaṭattā ⁷ Bds -nasiyaṃ brahmāḍattakumāraṃ. ⁸
 so Cks; Bds tesam in the place of ca te evaṃ. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹
 Bd kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bd sevana-
 tāya. ¹⁵ Bd khāditapubbo.

ahosi, so „sac’ āham tuṇhi yeva paribbuñjissāmi na me ayaṃ
imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cīntetvā saha kheḷena bhūmiyaṃ
pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsaṃ eva devā“ ⁵ti
„nanu aññasmiṃ kāle ayaṃ raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
devā“ ⁵ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“. atha naṃ tuṇhi-
bhūtaṃ űatvā „sabhāvaṃ vā kathehi² jīvitaṃ vā te n’ atthīti“
ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
akāsi, pakatiyā pacanamamaṃsaṃ tvaṃ³ khāditvā mayhaṃ manussa- ¹⁰
maṃsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ⁵ti, „mā bhāyi.
na dukkaraṃ“ ti. „nibaddhaṃ⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
dhanāgāre bahumanussā“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, aparā-
bhāge bandhanāgāre manussesu khīṇesu „idāni kiṃ karomīti“
ā., „antarāmagge saḥassabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati’ ¹⁵
taṃ ‘coro’ ti gaḥetvā māreḥīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
saḥassabhaṇḍikaṃ oloketam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
gharasandhimbi vā⁸ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁹
maṃsaṃ gaṇhā“ ⁵ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya ²⁰
gaḥhati, tesu tesu ṭhānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhagini na paññāyati“
manussānaṃ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītatasitā hutvā
„ime manusse sīho nu kho khādati vyaggho nu kho yakkho
nu kho“ ti oloketā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā- ²⁵
dati maññe“ ¹⁰ti mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā upakkosi¹¹.
rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ⁵ti, „āham kathaṃ jānissāmi,
kiṃ ahaṃ nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bā add no ce kathesi.³ Ck taṃ.⁴ Ck khaṇḍam, Bānibandhaṃ. ⁵ Bā -hissatī. ⁶ Bā akāsi.⁷ Bā pathamapacchimayāme yadāmajhimayāme-. ⁸ Bā add vīthiyaṃ vā⁹ Bā -sse māretvā ¹⁰ Bā -tītipaññanti. ¹¹ Bā -sisu

nagarena anattiko, Kālabatthisenāpatissa ācikkhissāmā¹ 'ti
 vatvā² tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 janaṃ uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 5 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu niliyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā³
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karīṃsu. mahājano⁴ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhītvā⁵ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum. senāpati⁶ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti⁷“ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁸ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁹ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu adu¹⁰ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapati vacanāni Pālivasen' eva vedittabbāni¹¹.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyañātināṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹² maṃsaṃ bhadante¹³ edisaṃ¹⁴. 369.
 3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gaṇitvā. ² Cks poth- ³ Bā atha naṃ mahā- ⁴ Cks vadi-. Bds bandhi
⁵ Bds add tam. ⁶ Bds -sīti. ⁷ Bds add sutasomajātike. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Cks ā-. ¹⁰ Bds add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS -ti ¹²
 Ck bhante, Bā bhadante. ¹³ Bds -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ¹. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etam, sacce tuvaṃ ti saccaṃ nu kho
bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhena⁵ musā ti⁶ vīmaṇsanto evam ā., ta. su-
dāruṇānīti manussaghātakammāni, sam mukhetan ti sammukhe ṭhatvā evaṃ
vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā. 10

Atha naṃ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vi-
bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-
vādesu⁷ jātesu sabbaṭṭhānesu ārakkaṃ ṭhapetvā nagaram
hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṇsapacchiṃ ban-
dhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttaṭṭātarāso sāyamāsam pi alabbhitvā „rasako
idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim vīti-
nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo
suyyati, kin nu kho etan¹¹ ti vātapānena olokento taṃ tathā-
rūpaṃ āṇiyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20
cintetvā dhitim¹² upaṭṭhapetvā pallamaṃke nisīdi, Kālahatthi pi
naṃ upasaṃkamitvā anuyūñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

5. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami. 25
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
6. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṇsāni khādasi¹⁵. 373.

¹ Bds tanti atha naṃ rasako āha. ² Bd bhadd-. ³ Ck yameva, C² yame. ⁴ C¹ bhaṇeti, C² bhaṇti. Bd bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bd musā bhaṇasīti. ⁷ Bds -chandesu. ⁸ Bd viravi. ⁹ Bds hiyo, C² hhiyo. ¹⁰ Bd -tīti. ¹¹ Bd sati.
¹² Ck rattā-. ¹³ Bd -vīti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-
manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanaṃ abravi
avoca. ¹⁴ Bd hanati. ¹⁵ Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito
saccaṃ ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṇsāni manussamaṇsāni
khādasi saccaṃ kira tato rājā āha

7. Evam evam¹ tathā Kāla rasako pesito mayā.

mama atthaṃ karontassa kim etaṃ paribhāsaṃ. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto² musā vattuṃ asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanān, 5 mamatthan ti mama vaḍḍhim, karontassā 'ti karontaṃ, kimetan ti kasmā evaṃ paribhāsaṃ aho dukkaraṃ karosi tvaṃ nāma aññaṃ coraṃ agahetvā maṇa pesanākarakam³ ganhāsīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti, aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kālāṃ manussā⁴ etena khādītā⁵, 10 vāressāmi na⁶ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari, mā⁷ manussamaṃsaṃ khādīti⁸“. „Kālahatthi kiṃ kathesi, nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na viramissasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹¹“. „Evaṃ nassante¹² pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa 15 saññāpanāya¹⁴ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁵: atītasmiṃ hi mahāsamudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁶ Ajjhohāro¹⁷ ti ime tayo janā¹⁸ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁹ Mīṇḍalo Timirapiṇḍalo²⁰ ti ime²¹ saḥassayojanikā²², te sabbe pi pāsāṇasevālabhakkhā²³ ahesuṃ, tesu Ānando samuddassa 20 ekapasse vasati, taṃ²⁴ bahū macchā dassanāya upasaṃkamanti, ekadivasāṃ „sabbesaṃ dipadacatuppadānaṃ rājā paññāyati, amhākaṃ rājā²⁵ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁶ rājānaṃ karissāmā²⁷ 'ti cintetvā sabbe ekacchandaṃ lutvā Ānandaṃ rājānaṃ karimāsu. macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātāṃ²⁸ 25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath' ekadivasāṃ Ānando ekasmiṃ pabbate pāsāṇasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁹ ti saññāya eka-

¹ Bd eva ⁴ Cs -e ³ Cs -na- ⁴ Bd tattha bho kūlahatthi evameva tathā rassako ue mayā pesito maṃma atthaṃ karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ kiṃ paribhāsaṃ in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bd -ssamamsaṃ. ⁶ Bd -taṃ. ⁷ Cks omit mā ⁸ Bd khādasi. ⁹ Cks -mi ¹⁰ Cks omit ma- ¹¹ Cks -tīti, Bd nassissasīti ¹² Bd -o ¹³ Bds -natthāya ¹⁴ Bds add mahārāja ¹⁵ Bds panando. ¹⁶ Cs ajjhorā, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bds macchā. ¹⁸ Ck timiti ¹⁹ Bd piṇḍalo timirapiṇḍalo mahātimirapiṇḍalo. ²⁰ Bd add tayo macchā ²¹ Bds add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit taṃ ²⁴ Cks omit rājā ²⁵ Cks pekaṃ. ²⁶ Bd sayāni pāto. ²⁷ Bds -laṃ

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho idaṃ ativiya madhuran“ ti nīharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ disvā „ettakaṃ kālāṃ ajānitvā na khādīn³“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānaṃ upatṭhānaṃ katvā⁴ gamanakāle ekadve⁵ macche khādissāmi, pākaṭaṃ katvā khādiyamānesu⁶ 5 hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“ paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkitosakkitaṃ paharitvā⁸ khādi, macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayīmsu: „kuto nu kho nātīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰ „mayhaṃ Ānandassa kiriyaṃ¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² 10 naṃ“ ti macchesu upatṭhānaṃ gatesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno atṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te sabbe pi bhūtā¹⁴ palāyīmsu, Ānando tato patṭhāya maccharasa-lobhena¹⁵ aññāṃ gocaṃsaṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kila- 15 manto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmiti“ naṅguṭṭhena sīsenā ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissanti²¹ palāyissantīti“ pabbataṃ parikkhipantaṃ 20 attano naṅguṭṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabbataṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsajojanamattaṃ naṅguṭṭhaṃ gaṇhi²², aññāṃ macchan ti²³ saññāya²⁴ gahetvā murumurāyanto²⁵ khādi, dukkhā²⁶ vedanā uppajji, lohita-gandhena macchā sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁷ khādantā²⁸ yāvasīsam āgamimsu, 25

¹ Bds ekam-. ² Bds khādantassa in the place of ch so. ³ Bd khādāmi ⁴ Bd āgantvā. ⁵ Bd ekam- ⁶ Bd -ne, omitting hi. ⁷ Bds maccham. ⁸ Bds add khādissāmiti tathā katvā ⁹ Bds viditvā ¹⁰ Bd -to-. ¹¹ Bd karanam, Bs karanam. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bd -tam. ¹⁴ Bds bitatasitū. ¹⁵ Bd -rassa-giddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Ck kilento, Cs kilanto. ¹⁸ Bd adds jigacchāya pilito ¹⁹ Bd adds ti tam. ²⁰ Bd passesu, Bs ubhosu passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bd khandam. ²³ Cks maccha, omitting ti ²⁴ Bd adds dalham. ²⁵ Bd murummurāpento. ²⁶ Bd dukkha. ²⁷ Bd omits l. 1. ²⁸ Bd adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpuṇi, pabbatākāro¹ aṭṭhirāsi ahoṣi, ākāsacārino tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayiṃsu, sakala-Jambudīpe manussā
jāniṃsu. Taṃ vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

- 5 8. Ānando sabbamacchānaṃ khādītva rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². . 375.
9. Evaṃ pamatto rasagārave rato
bālo yadi āyatim nāvabujjhati
vidhamma putte caji³ nātake ca
10 parivattiyā⁴ attānaṃ eva khādati. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁵ chando,
mā bhakkhasi⁶ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi raṭṭhan ti. 377.
15 Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jaṭṭhako, khādītva ti
so attano parisāṃ khādi⁷. khādiyā ti pacchā attānaṃ khādītva mato, āyatim⁸
ti yadi anāgate uppajjanadukkhaṃ na jānāti, vidhammā ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā 'ti puttadhītarō caji⁹, nātake cā 'ti sesānātake caji, vidhamma
putte caji tvā nātake cā 'ti a., parivattiyā¹⁰ ti aññaṃ alabhanto nivattitvā
20 attānaṃ eva khādati, vihetu¹¹ 'ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaraṭṭhaṃ, vārijo
vā 'ti Ānandamaccho viya¹².

¹ B^o pabbatarāsi viya. ² B^o khādiyamako. ³ B^o only ca. ⁴ C^k -vattatiya, C^s
-vattiya, B^o -vattaya. ⁵ B^o viyetu. ⁶ B^o bhikkhayi, C^k -si. ⁷ C^k omits khādi.
⁸ C^k -ti. ⁹ C^k capi. ¹⁰ B^o tattha mahārāja atitasmim kāle mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rājā mahāsamud-
dassa ekapasse thito, khādītva ti sakajātikānaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khādītva parikkhīṇā ti macchaparisaṃ khayāṃ pattāya attanaṃ ti aññaṃ gocaraṃ
agahetvā pappataṃ parikkhīpento pañāsayojanamattaṃ attano nañguthakhaṇḍaṃ
macchasaññaṃ khādītva mato maraṇappatto hutvā idāni mabāsamudde pappata
matto atthi rāsi ahoṣi. evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasa-
gārave ratto ti manussamaṃsaṃsassa rasagārave ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadi tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhaṃ nāvabujjhati na
jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca,
nātake cā ti sesānātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ ala-
bhītva jighacchāya piṭṭho sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabhītva
attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tuyhaṃ mayā ānitam idaṃ udātaraṃ sutvāna chando manussa-

Tam sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamaṃ jānāsi aham pi jānāmīti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹
jambupesim aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5
12. Evam eva ahaṃ Kāla bhuttā³ bhakkham rasuttamaṃ
aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jīvitan ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atīte kira Bārāṇasīyaṃ Sujāto nāma kuṭṭimbiko lonambilasevanatthāya Himavantā⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahī⁷, ghare niccapaṇṇattā⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesi pi āharitvā khādanti, tesaṃ jambupesim āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguliya¹⁰ gāhāpetvā tesaṃ bhattakiccakāle tattha agamāsi, tasmim samaye mahallakānaṃ mukhavikkhālanaudakam¹¹ datvā saḥbanavako¹² jambupesim khādanti, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisīnuo: kiṃ bhante khādathā 'ti pucchī, mahājambupesim āvuso ti, tam sutvā kumāro pipāsaṃ uppādesi, ath' assa ganajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so tam khādītva vararase bajjhītva: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭṭimbiko dhammaṃ suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādissatīti¹⁶ naṃ vañcetvā imam nissāya hhadantā ukkantheyyūn ti tam samassūento 20 tam isiganāṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakālate patṭhāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' amhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, ārāme isayo apassantā²⁰ tassa amhajambupanasamocādinam pesiyo sakkharācūṇṇasaṃyutta²¹ adāṃsu, tā tassa jīvhaḃge ṭhapitamattā halāhalavisa-sa-disā honti, so sattāhaṃ urāhāro hutvā²² jīvitaḃkḃhayam pāpuni; rājā idaṃ 25

maṃsaṃ khādanachando, viḃetū ti viḃacchatu viramatu, mā bhakkhayīti mahārāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādī, mā tvaṃ imaṃ kevalanti mahāsamuddaṃ suṇṇaṃ karonto vāriḃo āuando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhīpadādhipa dvipadānaṃ manussānaṃ issara mā tvaṃ kevalaṃ saccato imaṃ tvaṃ kāsikaraṭṭhaṃ nagaraṃ suṇṇaṃ mā akāḃiti attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bd bhuttam. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bd tattha kālahatthi kuṭṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyaṃ saṃkhayo so kutumpikaputto mato yathā ahaṃ evameva rasuttamaṃ aṇṇarasānaṃ uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā hhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jīvitaṃ hissāmīti maññe maññāmi. ⁶ Bd -tato. ⁷ Bd upaṭṭhāsi. ⁸ Bd niccampaṇṇasatamattā. ⁹ Bd adds kadāci. ¹⁰ Bd -yaṃ. ¹¹ Bd -nakāle u-. ¹² Bd saṃghana-. ¹³ Bd adds tāpaso. ¹⁴ Bd adds putta. ¹⁵ Bd viravi. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bd anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Ck vutthāya, Cs vatthumhā, Bd vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e, ²² Cks omit hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha, tassa saṃkhaṃ ye ti tassa jambupesiyā khaṃ aṇṇaṃ āharaṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttamaṇ ti uttamaṇ rasaṇ, haṣṣāmīti jahissāmi, haṣṣāmīti pi pātho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi’
 5 udāharaṇāni āharissānīti“ cintetvā „mahārāja viramā³“ ’ti ā.,
 „na sakkomīti⁴“, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c’ eva
 rajasirito ca parihāyissasi“; — atītasmiṃ pi⁵ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁶ ahoṣi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahoṣi, so mātāpitunnaṃ piyo maṇāpo paṇ-
 10 dīto⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādati suraṃ pi
 na pivati, te cintayimsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“ ’ti⁹ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā“ ’ti āhaṃsu, „tumhe¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā“ ’ti,
 „samma tava pānatthāya¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāmā“¹² ’ti, so
 „sādhū“ ’ti sampatīcchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapaṃsu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayimsu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“ ’ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁴ chiddaṃ katvā¹⁵ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivimsu, māṇavo „kim etan“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādī¹⁶, evaṃ assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā eṣā“ ti vadimsu, so
 „ettakaṃ kālāṃ¹⁷ madhurarasaṃ na jānīmi¹⁸, āharatha bho
 suraṇ“ ti ā., āharitvā¹⁹ pūna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahoṣi,

¹ Ck jahessumi, Cs jahessāmi, tassa saṃkhaṃ ye - - pātho wanting in Bd. ² Bd add pissa. ³ Bd -māhi. ⁴ Bd adds so manussamaṃsaṃ viramituṃna. ⁵ Bd -m hi. ⁶ Cks sotti-. ⁷ Bd adds byatto. ⁸ Bd mantayisu. ⁹ Bd adds vatvā. ¹⁰ samma tu-. ¹¹ Bd pivana-. ¹² Ck -pesahi, Cs -pehi, B -pemā. ¹³ Bd add atha. ¹⁴ so Cks; Bd -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ Bd adds aṅguli, B aggaṇi? ¹⁶ Bd -dati. ¹⁷ Bd add evaṃ. ¹⁸ Bd jānāmi. ¹⁹ Cks omit ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadimsu, so „handa
taṃ bho² āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato³ sakala-
divasaṃ tehi saddhiṃ pivtvā matto rattakkho kampanto⁴
vippalapanto gehaṃ gantvā nipaṇṇi, ath' assa pitā surāya
pītabhāvaṃ⁵ nātvā vigate made⁶ „tāta ayuttan te kataṃ⁵
soṭṭhiyakule jātena suraṃ pivantena⁷, mā puna evaṃ akāsīti“
ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“⁸, „tāta kiṃ
kathesi, mayā evarūpaṃ madhurasaṃ ettakaṃ kālāṃ aladdha-
pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā⁹
viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula-
vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā: 10

13. Māṇava abhirūpo si. kule jāto si soṭṭhiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ - ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi¹⁵
ahaṃ vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratṭhā pabbā-
janiyakammaṃ karissāmiti“ ā.. māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ
suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aññatarāṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvaṃ nivāraye,
so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti lonambilatittakatukakhārikamadhurakasāvānaṃ¹⁴ sattana-
naṃ¹⁵ aññatarāṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjan nāma, so vāhaṃ ti so
ahaṃ eva, nippatissāmiti nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ
te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha 'brāhmaṇo „tayaṃ amhe
pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmā“ 'ti vatvā

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bā so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bā matte. ⁷ Bā add na vaṭṭati ⁸ Bā pivitabhāvenāti. ⁹ Cā Bā -o. ¹⁰
Bā -ayitum. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṇ ca. ¹³ Bā kasmā ¹⁴ Bā -kasāva-
saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bā add rasānaṃ.

16. Addhā aññe¹ pi dāyāde putte lacchāma māṇava.
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattañ na [tañ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

Ta. yattha pattañ ti yattha gatañ tañ² asukatthāne nāma vasatīti na
5 sunāma tattha gacchā 'ti a.

Atha nañ vinicchayañ netvā aputtabhāvañ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikañ³ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññatarañ kuḍḍañ nissāya
kālam akāsi. — Idañ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvañ ambhākañ vacanañ na karissasi pabbā-
janiyakammañ te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tuvañ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti tañ ratthā soḍḍamāṇavakañ yathā ti. 384.

Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituñ
15 asakkonto aparañ pi udāharaṇaṃ dassetuñ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako
accharaṃ kāmayañto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakañ⁵ ādāya samudde udakañ mine
evañ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.

20 20. Evam eva ahañ Kāla bhutvā bhakkhañ rasuttamañ
aladdhā mānusañ maṃsañ maññe hessāmi jīvitañ ti. 387.
Vatthuñ heṭṭhāvuttanayen' eva.

Ta. bhāvitattānañ ti bhāvitacittānañ tesañ pañcannañ isisatānañ,
accharaṃ kāmayañto ti, so kira⁶ isīnañ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
25 manañ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace katthaci gatā jānissāmi
noce aha nesañ santike dhammañ sunissāmiti uyyānañ gantvā¹⁰ gaṇajettha-
kassa santikā dhammañ sunanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojiyamāno pi ajja idh'
eva vasissāmiti vatvā isigaṇañ vanditvā pannaśālañ pavisitvā nipajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhim attano paricārīkāhi isigaṇañ van-
30 dituñ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahoṣi, Sujāto kiñ nu kho etañ ti utthāya
pannasālacchiddena oloketvā Sakkam isigaṇañ vanditum āgatañ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bā omits tam. ³ Bāṣ jinnapi-. ⁴ Bāṣ mahārāja, Cks tuvañ rāja.
⁵ so Cks for dakañ, Bāṣ kusaggenudakañ. ⁶ Bāṣ add tesañ. ⁷ Cs -sim-, Bā
-siyā-. ⁸ Bā disvā. ⁹ Bāṣ kiñnu kāraṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bāṣ add isayo
vanditvā. ¹¹ Bāṣ add nisinnu va

parivutaṃ disvā accharānaṃ sahadassanena' eva rāgaratto ahosi, Sakko nisīditvā dhammakathaṃ sutvā sakaṭṭhānaṃ eva gato, kutimbiko punadivase isiganaṃ vanditvā puechi: bhante ko nāṃ' esa rattibhāge tumbhakaṃ vandanaṭṭhāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāṃ' etā ti, so isiganaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālato paṭṭibāya accharam me detha accharam me 5 dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapavittho² uu kho ti accharaṃ pahariṃsu, so nāhaṃ etam³ accharaṃ kathaṃ devaccharaṃ kathaṃ itti vatvā ayam accharā ti alaṇṇakāritvā āṇiṃ bhariyaṃ pi ganikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhinī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanā niraḥhuro⁵ jīvitaṃ bhayaṃ pāpuni, tena vuttam: accharaṃ kāmayanto va na so bluṇṇi na so pivīti, samudde 10 udakam mine ti samma Kālahattbi yo kusaggena udakam gahetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalam mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana ṭatīya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānusakā kāmā dibhakāmānaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthim na olokesi, accharam eva paṭṭhento mato, evamevā⁸ 'ti yathā so dibhakāmānaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi 15 evaṃ aham pi uttamarasaṃ mānussamānaṃ alabhanto jīvitaṃ⁹ jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kālahattbi „ayaṃ rājā atīva rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakaṭṭhimaṃsaṃ⁹ khāditvā ākāśacara-suvaṇṇahamsāpi tāva naṭṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayamgamā¹⁰

avuttiparibhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.

22. Evaṃ eva tuvaṃ rājā dipadinda suṇohi me:

abhakkhaṃ rājā bhakkhesi tasmā pabbājayanti taṃ ti. 389.

Ta. avuttiparibhogena¹² 'ti attano anājīvaḥhūtena¹³ paribhogena, 25 abbatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva paṭṭā: añte kira Cittakūṭe Suvanna-guhāya navutīhaṃsasahassāni vasaṃti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyuṃ udakapunnhehi pakkhehi¹⁴ āhiṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyuṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakaṭṭhe pana vassakāle jātassarato sayaṃjātasālīnaṃ āharitvā guhaṃ¹⁷ pūretvā sāliṃ khādantaṃ vasaṃti, tesāṃ pana 30 guhaṃ pavitṭhakāle gubādvāre eko rathacakkapamāno unnaññabhikkakatako¹⁸ ekekasmīṃ māse ekekaṃ jālaṃ¹⁹ bandhati²⁰, tassa ekekaṃ suttaṃ gorajjuppa-māṇaṃ²¹, haṃsā naṃ²² jālaṃ chindissatīti²³ ekassa tarunahamsassa dve

¹ Cks nisimmo, Bds nisiinnā kā nāmetā. ² Ck bhūtavatṭho, Bs -āvaṭṭo. ³ Bā evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā ⁷ Bā -ena. ⁸ Cks omit ji-. ⁹ Bds -jātikanāṃ māṇsaṃ. ¹⁰ Bā vehāsayam-. ¹¹ Ck ā-, Bā atutta-, Bs abhutta-. ¹² Bds abhutta- ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Cks sapattehi. ¹⁵ Bds uppatitū. ¹⁶ Cks pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds unṇā-. ¹⁹ Bā adds na. ²⁰ Cks vinati for vinamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bā taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭbāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gaccebanti, atb' ekasmiṃ kāle pañca mase vassāratto² ahoṣi, haṃsā kbīna-
 gocarā kin nu kho kattabban ti mantevā³ jīvanta aṇḍāni labhissamā 'ti patha-
 maṃ aṇḍāni khādīṃsu tato potake tato jinṇaḥaṃse, pañcamāsaccayena vassam
 5 apagataṃ, makkakaṭako pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā sakajātikānaṃ maṃsaṃ
 kbādītvā appatthāmā jātā, dvigunakoṭṭhāsalaḥhitarunahaṃso⁵ jālaṃ⁶ paharītvā
 cattāri bbindi⁷, pañcamam bbinditum⁸ nāsakkhi, tatth' eva laggi, atb' assa sīsaṃ
 cbindītvā⁸ makkako lohitaṃ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ [sabbesaṃ makkakaṭako lohitaṃ pivi, tadā dhataratṭha-
 10 kulaṃ ucchinuan ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, evam-
 eva¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ sajjātimāsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 kbādasi sakalanagaraṃ bhayappattaṃ virama mahārāja 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ sajjātimāsaṃ bhakkesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsīno taṃ ratthā pabbājenti.

15 Rājā aparaṃ pi upamaṃ vattukāmo ahoṣi, nāgarā pana
 utṭhāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoraṃ gahe tvā carasi¹³, sace na viramati ratṭhato
 naṃ pabbājehīti¹⁴“ nāssa kathetum adāṃsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbaṃ¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalam eva amaccaganaṃ ca rajjasiriṃ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamhā nagarā ca ratṭhā ca nikkhamathā“ 'ti
 vutte²¹ „Kālahaṭṭhi, na me rajjen' attho²², nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²³ khaggaṃ ca rasakaṃ ca²⁴ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṃ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṃ ca datvā ratṭhā, pabbājaniyakammaṃ karīṃsu. So²⁵

¹ Bds gantvā. ² Bs -vuttho, Bd -vuttho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bs vinandhati, Cks vini. ⁵ Bd -naṃkoṭṭhāsam. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijhītvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add 'ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cs Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānañca. ¹⁸ so Cks; Bd -te, Bs -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nagarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanañca. ²⁵ Bds add khaggañca.

rasakam¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavisitvā ekas-
 miṃ nigrodhamūle vasanaṭṭhānam katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsam pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³. „ahaṃ
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmim pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṃ patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādaṃ vā⁶ adhopādaṃ⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasaṃ araṇṇe kañci manussaṃ alabhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsam kahaṃ devā“ 'ti. „labhissām' ahaṃ maṃ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitān“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo jaṣinā pa-
 haritvā māretvā maṃsam pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṃ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pakaṭaṃ¹¹ ahoṣi. Tadā eko sam- 15
 pannavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakaṭasatehi volhāraṃ karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhaṇaṃ datvā¹³ aṭaviṃ
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānaṃ¹⁴ „maṃ
 aṭaviṃ¹⁵ atikkamethā“ 'ti saḥassaṃ datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasatthaṃ¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṃkārapatimaṇḍito setagonayutte sukha-
 yānaṃ nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ sabbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkhaṃ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṃ atthīti“²¹: vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇaḍiṭṭhakālaṭo²² paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upaḷaṭitakhelo²³ ahoṣi, so tasmim attano santikaṃ āgate²⁴

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rājānaṃ. ³ Bds add manussagahanakāle. ⁴ Ck māre, Bd araṇṇa, Bs araṇṇaṃ. ⁵ Bd sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bd adhosisam, Bs -siraṃ. ⁸ Bds add āharitvāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bd reads magge maggapaṭipanne, Bs maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bd adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumbe. ¹⁵ Bd -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷ Bd -sakaṭaṃ. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bd ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukcato oruya.

„aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi. eko pi utthātum³ samatto nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjimsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
 5 piṭṭhiyaṃ adhosīsakaṃ olambetvā sīsaṃ goppakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayāṃ brāhmaṇassa hatthato sahaṣsaṃ⁶ gaṇhīma, ko nāma ambhakaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā“
 ’ti⁸ anubandhiṃsu, porisādo pi nivattitvā olovento kiñci adisvā
 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmīṃ khane eko sūrapuriso vegena taṃ pāpuṇi, so taṃ disvā ekaṃ vatiṃ laṃghento⁹ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānum piṭṭhipādena nikkhami, so¹⁰ lohitena gaḷantena¹¹ laṃghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi naṃ“
 15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ ñatvā taṃ anubandhiṃsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ ñatvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kim ambhakaṃ coreṇā“ ’ti tato nivattiṃsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹³ pavisitvā nipanno „ayyo
 20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-lohitena te khandhaṃ dhovitvā¹⁴ antehi parikkhipitvā¹⁵ pañcamadhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁶, tassa pana annapānaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁷, anto-
 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁸ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khāditvā bale¹⁹ gāhetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanaṃ²⁰ mucissāmīti²¹“ • so khaggaṃ ādāya rukkhamūlato

¹ Ck ahaṃ māre, C³ āmare, B⁴ ahaṃ hare. ² B⁴ add tikkhātum. ³ B⁴ thātum. ⁴ B⁴ add tadā. ⁵ so B⁴; Ck³ bho tissa pussa. ⁶ B⁴ kahāpana-
⁷ so Ck³; B⁴ asappurisakāro. ⁸ B⁴ add vatvā. ⁹ B⁴ -anto. ¹⁰ Ck³ omīti so.
¹¹ B⁴ paggharantena. ¹² B⁴ -kapurisā. ¹³ so C³; Ck³ pa-, B⁴ po-. ¹⁴ B⁴ dhovissāmi. ¹⁵ B⁴ -pāpetvā. ¹⁶ B⁴ kari. ¹⁷ B⁴ sussetva. ¹⁸ B⁴ so deva-
¹⁹ B⁴ -am. ²⁰ B⁴ -namassā. ²¹ B⁴ muñc-.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhave sahāyo“ ti
ñatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmīti“, ath'
assa purimabhavē katakāraṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
santhāraṃ akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
ca raṭṭhato⁵ pabbājita-kāraṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁶
khānuviddhakāraṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattamā⁸ ga-
manakāraṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tayāpi ‘mama taṃ’¹⁰ kiccaṃ
nittharitaṃ ubho pi gacchāma sammā“ ‘ti ā.. „samma” 10
gaccheyyāma¹², ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
agghapadalakkhaṇaṃ¹³ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
javaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁴ karoti¹⁵, taṃ mantaṃ gaṇhā“ ‘ti ā.,
so „sādhū“ ‘ti sampañicchi, yakkho pi ‘ssa taṃ datvā pak-
kāni, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
atisūro ahoṣi, so sattāhabbhantare yeva ekasatārājāno uyyānā-
dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁶ nāmaṃ sāvetvā
vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire¹⁷
katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
chiddāni katvā rajjuyā¹⁸ nigrodharukkhe olambesi, agga-pādaṇ- 20
gulhi bhūmiyaṃ phusamānāhi¹⁹ vāte paharante milāta-karaṇḍa-
kadāmāni²⁰ viya parivattanta²¹ olambiṃsu, Sutasomaṃ pana
„piṭṭhiācariyo me“ ‘ti ca „Jambudīpo mā tuecho ahoṣi“ ‘pi nānesi,
so²² „balikammaṃ karissāmīti“ aggaṃ katvā sūlaṃ tacchento²³
nisīdi, rukkhadevatā²⁴ disvā „mayhaṃ kir’ esa balikammaṃ 25
karoti, vaṇo pi ‘ssa mayā²⁵ phāsukaṃ kataṃ n’ atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, B s mayā jānāmīti. ² Bā katanā. ³ Bā add taṃ. ⁴ Bā ka-

⁵ Bā raṭṭhā. ⁶ Ck add devatānaṃ. ⁷ Bā khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bā add
samma. ¹⁰ Bā mametaṃ. ¹¹ Bā add na ¹² Bā -mahāni. ¹³ Bā C s anag-

ghaṇi-. ¹⁴ so Ck; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi ¹⁶ Bā add ahaṃ are porisādo ti.

¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā add ānūnetvā, B ādhūnetvā ¹⁹ Ck Bā -nehi; Bā add
te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Ck -entā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo
hoti sace gaṇhiṣṣāmi sakalajambudīpe tuecho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.

²³ Bā sūle tacchento. ²⁴ Bā add taṃ kiriyaṃ ²⁵ Bā add kiñci

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aḥam
 etam vāretuṃ na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ
 gantvā² kathetvā „nivāretha nan“ ti ā., tehi³ „na mayam⁴
 sakkhissāmā“ ti vutte⁵ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi nan“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tuṃ, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāmā“ ti
 vutte „sadevake loke⁶ añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasoma nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ daṃessati rājūnaṃ ca jīvitāṃ dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā⁷ oramaṇessati, sakala-Jambudīpe amataṃ⁸ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ⁹ jīvitāṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātuṃ vadehīti¹⁰“, so „sādhū“ ti¹¹ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹² olokeno taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utthāya asihattho¹³ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpupitum nāsakkhi. gattehi¹⁴ sedā nuccimsu¹⁵,
 so cintesi: „aḥam pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁶ gacchantāṃ sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā¹⁷ nāma va-
 canakārakā hontīti¹⁸ tiṭṭhā“ ti naṃ¹⁹ vatvā „ṭhitāṃ gahessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ti ā., „aḥam tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyaṇā“ ti ā.²⁰ atha naṃ „bho pabbajitā²¹ nāma
 25 jīvitahetu pi alikaṃ na bhaṇanti²², tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādassa kammaṃ nivāretuṃ.
⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.
⁶ Cks -saṃ. ⁷ Bds add vya dhamma. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vattatīti vadehīti
 āha. ¹⁰ Bds add sampaticchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bd āvudha-. ¹³ Cks
 gatte. ¹⁴ Bd muñc-. ¹⁵ Bds pakatiyā. ¹⁶ Bd so p-to. ¹⁷ Bd -karo hoti. ¹⁸
 Bd vacanam. ¹⁹ Bd dhāvitum vāyamamakāsati. ²⁰ Bd -to. ²¹ Bd -ati.

23. Tīṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭṭhito ṭhito 'māhīti² lapasi
 brahmacārī³ idam te samaṇa ayuttam,
 asiṃ ca me maññasi kaṃkapattan ti⁴. 390.

Tattha samukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha :

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loke aṭṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutam⁶. 391.

10

25. Sace pi sahasi⁷ rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammapathesu⁸, na nāmagottan
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmaddatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kaṃmāpādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāham 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammapathesu ṭhitam
 coraṃ aṭṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutan ti ito cutam hutvā apāye niraye
 nibbattamānaṃ. so hi niraye patauto na paṭiṭṭhānaṃ labhati nāma, sutan ti¹⁴
 bho porisāda musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
 kammaṃ karissāmīti paṭissutam idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jettbakaṃ Sutasomārājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanan te musā nāma
 hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ antaradhāpetvā sakena
 vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā katham
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā., „imasmim rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „dīṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
 „sāmi devarāja. mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammu-. ² so Cks; Bd aṭṭhito tvaṃ ṭhito smi. ³ so Cks; Bd -rini. ⁴ Cks asiṃca
 me vaññaṃsi-, Bd kaṃkha-. ⁵ Bd tattha samana tīṭṭhāhīti tīṭṭhāhi idam vacanaṃ
 mayā vutto so tvaṃ pamukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacarini aṭṭhito
 tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṃca kaṃkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bd -o. ⁷ Bds
 sace tvaṃ saddhasi. ⁸ Bds dasaku-, addiṃg ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
 dabarakāle. ¹⁰ Bd adds pitari kālaṇkate bārānasirajjaṃ labhitvā bārānasirajā
 jāto. ¹¹ Cks omit khattiya. ¹² Bd adds pi. ¹³ Bd manussamaṃsaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bds.

- khaṃ pavisā¹ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkhaṃ pāvisi, tasmīṃ khaṇe suriyo atthaṃgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāraṃ jānāti, so nabhaṃ oloketvā „sve Phussanakkhattaṃ bhavissati, Sutasomo nahā-
- 5 yitum uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gaṇhissāmi, ārakkho pana¹ mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṃviliṭṭhe ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānaṃ² gantvā maṅgalapokkharāṇiṃ otarivā ṭhassāmīti³, cintetvā⁴ gantvā pokkharāṇiṃ oruyha
- 10 paduminipattena⁵ sīsaṃ paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicariṃsu, „kuto pan' assāyaṃ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālaṃ kāretvā bhikkhusaṅghaṃ
- 15 sītavinodanattaṃ aggiṃ ca dārūni ca dāruccchedanavāsīpharasuṃ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evaṃ tasmīṃ antouyyānaṃ⁷ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkhaṃ gaṇhiṃsu, rājāpi pāto va bhuttaṭpātarāso alaṃkatahatthikkhandhagato caturaṅginiyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmīṃ khaṇe¹⁰
- 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya vīsaṃyojanasataṃ¹² maggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto rājānaṃ pācīnadvārena nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā taṃ¹⁴ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁵:

16. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,
atha kena attheṇa idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājīnaṃ. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhāpesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add parivuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds vīsati-, Bds vīsanti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgam. ¹⁵ Bds pucchi, omitting evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasi demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³

sugambhiratthā varasāgarūpamā,

tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,

suṇohi gāthā paramatthasambhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te
kataṃ⁸, mayā pana nivattitum na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsaṃ nahāyituvāso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam samvidahathā“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ atthārasahatthena pākārena pa-
rikkhittaṃ ahosi, taṃ aṇṇamaṇṇaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcitvā¹⁴ massukammaṃ kāretvā ubbaṭṭi-
tasarīro pokkharāṇiyā¹⁵ rājavibhavana nahātvā paccuttaritvā¹⁶
udakagahaṇasātake¹⁷ nivāsetvā atthāsi, ath' assa gandhamālā-
lankāre¹⁸ upaharimsu¹⁹, so porisādo cintesi: „rājā alamkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gaṇhissāmīti“

¹ Bā adds tattha bho brahmana tava jātibhūmi kismi rathe atthi, yena atthena tvaṃ payojanena hetubhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmana mayā pucchito so tvaṃ etamattvaṃ etaṃ payojanaṃ me mayhaṃ akkhāhi, kathehi tayā paṭhiraṃ vatthum te tuyhaṃ dadāmi kiṃ vatthum icchasi taṃ bhagavantaṃ pucchāmi. ² Bā adds gātham. ³ Bā C^s mahi-. ⁴ C^s tameva ⁵ Bā add tattha dharaṇī mahissara bhūmpāla kassapadasabalena desitā catusatārahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīraatthavarā sagarūpamā tava eva atthāya idha thāne anupatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā paramatthasambhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ Bā adds ca pana ⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā āgataṃ ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā nhāyitum āgatombhiti ahaṃ punadvase. ¹¹ Bā samghaṭṭantā samantā. ¹² Bā saṃkh-. ¹³ Bā unnādetvā ba-. ¹⁴ Bā om-. ¹⁵ Bā add anto. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Bā upanayimsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetaṃ aṅgulim nālāte ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvndhāni chaḍḍetvā ndarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisī-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen' eva¹² atṭhārasahatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakāṇṭhāni
 pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁵ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁶ rathasīse¹⁷ akkamitvā bhamarikaṃ bha-
 manto viya nīlaphalakāni¹⁸ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegen' eva¹⁹ tiyojanamattaṃ²⁰ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā
 kañci²¹ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²² disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe“²³,
 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuṭṭhānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₁₂)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā sokaṇudā bhavanti. 395.

25 29. Attānaṃ nāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁵ dhanam rajataṃ jātārūpaṃ

¹ Cks macchaṃ. ² Bā matthak~~o~~ khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārobā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitagahitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyam. ⁹ Bā -sisakam. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatīti. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paḍḍalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dbure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekaṃ-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure paṭitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna nāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu' tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyasetṭha vacanaṃ suṇoma te' ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokanudā
hhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde hhinnaṇāvānaṃ dīpo
viya patiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu 5
tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇahhayaena rodante aññe andhahālā kiṃ
karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṃ Sutasomānu-
tappe ti kiṃ eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhanam na raṭṭhaṃ,
sataṇ ca dhanam carito purāṇo,
taṃ saṅgaraṃ⁶ brāhmaṇassaṇutappe. 397.
31. Kato mayā saṅgaro brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa, 15
taṃ saṅgaraṃ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24, 15.)
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ
atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-
dhammo atthi, saṅgaraṃ katvā saddhānupattaṃ nāmi¹⁰ etaṃ saṅgaraṃ brāh- 20
maṇassa ahaṃ anusocāmi¹¹ a., saccānurakkhīti saccam anurakkhanto¹², so
brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹³ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato,
tassāhaṃ āgantukavattaṃ kāretvā nahātvā āgato suṇissāmi, yāva mamāgamaṇā
āgamehīti saṅgaraṃ katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adatvā va maṃ gaṇhi,
sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vāham¹² etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajeyya¹³, 30
Koravyasetṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bās -metan. ³ so Cks; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bās anuttarāmi. ⁶ Bās saṅkaraṃ. ⁷ Bā -naṃ sampadāya. ⁸ C^s tā va. ⁹ C^s ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ B^s -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 37.)
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyam jīvitam laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttātāya maranamukhā pamutto nāma hutvā, na hi mam
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmīti ālapanam etaṃ, kāmam kāmaya māno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Tam sutvā Mahāsatto sīho viya asambhīto āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jīvitam garahito pāpadhammo,
na hi tam naram tātate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV ⁴⁶²/₁₆)
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā va najjo paṭisotaṃ vajeyyum
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maranaṃ iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a., na
20 hi jīvitam ti pāpadhammo pana garahito jīvitam na vareyya mā icchatu.
jīvitam hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ duggatīhi nāma, yassā 'ti yassa attādino
attāya dussīlo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na tam purisaṃ duggatīhi
na tātate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhim
ekācariyakule sikkhito evarūpo sahāyako hutvā ayaṃ⁹ jīvitahetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādihbhedo vāto uttāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya tam saddhātābbaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ pana na tv-eva saddhātābbaṃ¹¹.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
,ayaṃ mayham na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi naṃ saddahā-
30 pessāmīti¹⁵ cintetvā ,samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā tam saddahāpessāmīti¹⁶ vutte tena¹⁷
otāretvā bhūmiyam t̐apito sapatham karonto āha:

¹ Cks upesīti ² The comment in Bḍ very different. ³ Ck -yyam. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bḍ -tibhi. ⁶ Cks icchetu ⁷ Ck -ti-. ⁸ Ck nānārayate, Ck natārayate.
⁹ Bḍ ahaṃ. ¹⁰ Bḍ emitī. ¹¹ The comment quite different in Bḍ. ¹² Bḍ
add kho. ¹³ Bḍ -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bḍ adds tam.

36. Asiñ ca sattīñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaño' bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṃvihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asiñ vā sattīm vā parāmasāmi aññañ vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaño hutvā saccam anurakkhanto punāgamissan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbam
 sapatham karoti. kim me iminā, etamhā³ ahañ pi khattiya- 10
 rājā, mañ' eva bāhulohitañ' gahetvā devatāya balikaṇimañ
 karissāmi, ayañ ativiya kilāmatīti“ cintetvā āha:

37. Yo⁴ te kato saṅgaro⁵ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ⁶ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta, punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „saṃna mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pñjañ katvā pāto vāga- 20
 missan²⁴ ti vatvā g. ā.:

38. Yo⁸ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
 tañ saṅgarañ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 bañ sapatham karittha, tañ¹⁰ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammañ jānanto kim musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. añ-. ² Bā -ssāmi ³ so Ck^s; Bā esa etu gāmā, B² esa etu
 vā mā vā. ⁴ so Ck^s; Bā bahu- ⁵ Ck^s so. ⁶ Bā saṅka-. ⁷ Bā -nañ sap-.

⁸ C^s so. ⁹ Ck^s tvañ. ¹⁰ Ck^s -ritvā tvañ. ¹¹ Ck^s Bā ja-. ¹² Bā^s hāsena.

¹³ Ck^s suvāhañ, Bā sohañ. ¹⁴ Bā^s pati-.

- mayhaṃ, ahaṃ te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampāṭicchati, mā me
 balikamassa jantārāyaṃ karitthā“ 'ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekathā kathetuṃ labhanto pori-
 sādaṃ dametvā sihamukhā muttamattavāraṇo¹ viya āgamissa-
 titi“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva niviṭṭhā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja pori-
 sādēna na kilamitthā⁷“ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayhaṃ mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoḍaṭṭāya mātāpitara adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ nahātānulittaṃ vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjaṃ katvā sayāṃ nīcāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayhaṃ ābhata gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā

gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca¹⁶:

¹ B^d -pattam vā-. ² B^d ime. ³ B^d mahājano. ⁴ B^d yeva khandhavāraṃ
 katva atthāsi. ⁵ B^d taṃ. ⁶ so C^k; B^d kiñci. ⁷ B^d -ito. ⁸ B^d omits pari-
⁹ B^d pavīsi. ¹⁰ B^d nesaṃ. ¹¹ B^d nisīditvā. ¹² so C^k; C^s assita-, B^s
 desita-. ¹³ B^d -gurutā. ¹⁴ B^d nivesane. ¹⁵ B^d suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo

yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṃ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramaṃ potthakaṃ nīharitvā ubhoḥi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavaṭṭupacchedataṇhak-
khayatthāya² virāganirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴ vatvā potthakaṃ olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10

sā naṃ⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusamāgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavaṃ, (Saṃyuta-N. I p. 17.)

sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṃyutta-N. I. p. 71.) 15

atho sarīram pi jaraṃ upeti,

sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,

santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,

pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,

tato have dūratarāṃ vadanti

sataṃ ca dhammaṃ⁹ asataṃ ca rājā 'ti. 410. 20

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāraṃ eva, sabbhīti sappurisehi, sā naṃ ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāraṃ¹⁰ pavatto¹¹ pi taṃ puggalaṃ pāleti rak-
khaṭi, nāsabbhīti asappurisehi pana bahuṃ¹² suciram pi kato samāgamo 25
ekaṭṭhāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhiṃ
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhiṃ pavatteyyā 'ti a., san-
thavaṃ ti mittasanthavaṃ, sataṃ saddhammaṃ ti paṇḍitānaṃ Buddhā-
dīnaṃ sattatīrasabodhapakkhiyadhammasaṃkhātānaṃ saddhammaṃ seyyo hoti¹⁴,
etaṃ dhammaṃ natvā vaḍḍhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīd a., rājarathā 30

¹ so Ck B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā ² C^s omits tthāya ³ ālaya -
nirodha wanting in B^d. ⁴ B^d -no-. ⁵ B^ds sakiṃ deva ⁶ B^ds -ti ⁷ C^k sa
taṃ. ⁸ B^ds -aṃ. ⁹ B^d -o. ¹⁰ C^k -ra. ¹¹ B^ds pavattento ¹² C^k -u. ¹³ B^d
-e. ¹⁴ B^d ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibhānaṃ pavedenti², so nibhānasaṃkhatō santadhammo³ jaram na upeti na
jīrati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavī hi sappatīṭṭhā⁵ saṅgahanā⁶ ākāso
5 nirālamho appatīṭṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamyogaṭṭhena anupalittat-
ṭhena ca⁸ dūre nāma hontī, pāraṇ ti orimatīrato paraṭīraṇ, tadāhū ti
taṃ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na kavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmakā sattaratanaṇṇaṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho pan' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātuṃ pahomi, atthi¹² khv.assa rajjam karetuṃ bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olokento nāddasa, tato senāpatīṭṭhānādīni¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso sahassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā“ ti pucchi.
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² sahassārahā nāma hontū“ ti vatvā gātham āha:

44. Sahassiyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ sahassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa' ti²³. 411.

Ath' assa ekaṃ sukṛāyānakam datvā „brāhmaṇaṃ sotthinā

¹ Cks omit ti. ² Bd adds thomenti. ³ Bds sataṃdh-. ⁴ Bds -an. ⁵ Bd sampa-. ⁶ so Bds; Ck yagaganam, Cs yagahanaṃ. ⁷ Bd handh-. ⁸ Cks vi.
⁹ Bd taṃ ¹⁰ Bd na kenaci bhāsītā ¹¹ Bd agghanti, Cks agghatīti. ¹² Bds add nu. ¹³ Ck -dinaṃ. ¹⁴ Bds olokento. ¹⁵ Bd -hhojanassāpi. ¹⁶ Bd kittakam dhanam. ¹⁷ Bd adds gāthāya ¹⁸ Bd add tā ¹⁹ so Cks; Bd -no dhanam
²⁰ so Cks; Bd vikinitabh-. ²¹ so Cks; Bd aggham. ²² Bd ekekā gāthā. ²³ Bds add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹“ ‘ti purise ānāpetvā taṃ uyyojesi, tasmiṃ
 khape Sutasomena raññā satārahā yathā saḥassārahā katvā
 pūjitā², sādhu sādhu ‘ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
 mātāpitaro taṃ saddaṃ sutvā „kiṃsaddo nāma’ eso“ ti puc-
 chitvā yathābhūtaṃ sutvā³ dhanalolatāya⁴ Mahāsattassa⁵ kuj-
 jhimsu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesaṃ santikaṃ gantvā
 vanditvā atṭhāsi, atha’ assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
 corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāram pi akatvā attano
 dhanalolatāya⁷ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
 cattāri saḥassāni dinnānīti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte 10

45. Asītiyā⁸ navutiya ca gāthā,
 satārahā cāpi bhaveyyu⁹ gāthā,
 paccattam eva Suttasoma jānāhi
 saḥassīyo nāma kutha’ atthi¹⁰ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā ‘ti attanā jānāhi, kudhāatthīti kuhiṃ atthi¹⁰ 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhim
 icchāmi sutena icchāmi“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo ‘haṃ sutavuddhim attano,
 santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
 ahaṃ savantīhi mahodadhīva 20
 na hi tāta tappāmi subhāsitena. 413.

47. Aggi yathā tiṇakatṭhaṃ dahanto
 na tappatī sāgaro vā nadihi¹¹
 evaṃ pi te paṇḍitā rājasetṭha
 sutvā na tappantī subhāsitena 414. 25

48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
 gāthā ahaṃ atthavatī jāninda.

¹ B^d sampādetthā, B^s sampāpethā. ² B^d add ti nagaravāsino. ³ B^d adds attano.
⁴ B^d -lobhatāya. ⁵ C^k mahāsaddantassa. ⁶ B^d adds katham. ⁷ C^k add vā.
⁸ C^k -uṃ, B^d -yya. ⁹ C^k kuthāthi. B^d kā atthi. ¹⁰ C^k hatthi; B^d tattha
 tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
 sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārahā nāma gāthā kā kassa
 puggalassa santike atthīti. ¹¹ C^k nadihi. B^d nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta vo ti nipātamattaṃ, santo ti ete ca mañ bhajeyyūti ti icchāmi.
savantihīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahaṃ attano
5 dāsassāpi¹ sunomi².

Evañ ca pana vatvā „mā mañ tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahaṃ 'dhammam sutvā āgamiṣṣāmīti' sapatham katvā
āgato, idān' ahaṃ porisādassa santikaṃ gamissāmi⁵. idam vo
rajjam gaṇhathā⁶ 'ti niyyādentō

10 40. Idam te ratṭham sadhanam sayoggam (²⁹²/₁₉)
sakāyuram sabbakāmūpapannam,
kim kāmahetu paribhāsase mañ,
gacchām' ahaṃ porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta kante⁶ ti santike.

15 Tasmim samaye pitu rañño hadayaṃ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etaṃ kathesi, caturaṅginiyā senāya
coram gahessāmīti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
30 assārohā yeva dhanuggahāse,
senam payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta hanāmā 'ti sace evaṃ payojitā⁷ senā taṃ gahetum na sakkonti
atha nam sakalaratṭhavāsino gahetvā gantvā hanāma sattum mārema⁸ taṃ
attano⁹ paccūmittan ti a

25 Atha nam mātāpitāro assupunnamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tum¹¹ labbhā“ ti yācimsu, soḷasasahassā nāṭakittiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṃ gacchasi devā“ 'ti
paridevimsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātum¹²
asakkonto „porisādassa kira¹³ paṭiññaṃ datvā āgato, idāni

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. ³ Bds
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nāte? cfr. p. 26.6; Bds unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kañ, C^o -kā. ⁸ Bds hanema. ⁹ Bds ambakam. ¹⁰ Bds adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretum. ¹³ Bds pana kira ahañ.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,

taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³, pubbakiccan ti purimaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhan“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca

anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca

saccavādī saccānurakkhamāno⁷

agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattinā nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase arunuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādijāhena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakko
mahūmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sasnehā¹¹ mā¹²
atikkamiṃsu“ 'ti āha, mahājāro tejavato sīlavantassa ānaṃ atikkamituṃ asak- 25
ko mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviṃjambhitena gacchantaṃ olokeno¹³
ṭhatvā tasmīṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekarāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace, mama sahāyo Sutasomo 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahasārābhā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānuru-. ⁴ Bds anusāsetvā. ⁵

Bā -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?

⁸ Bds yattha. ⁹ Bds vasitvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck

maṃ. ¹³ Bds -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.

¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu tañ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramañsena
 balikammañ karissāmīti“ citakam katvā aggim jāletvā „am-
 gāram tāva hotū“ ti tassa sūlam tacchantassa nisinnakāle¹
 āgato², atha mañ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
 5 kattabbakiccañ te katan“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
 Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
 sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccañ nāma hotīti“
 dassetuñ gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
 10 ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa,
 tañ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁴
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
 yajassu yaññañ hantvāna mama mañsam⁵
 khādāhi vā mañ samma porisādā⁶ ti. 420.

15 Ta. yajassū ti mañ māretvā devatāya vā yaññañ yajassu mañsam vā
 me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayañ rājā na bhāyati, vigatama-
 ranabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
 cintetvā „aññañ n' atthi: ayañ 'Kassapadasabalena desitā
 20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmañ etenānubhāvena bhavitabbañ,
 aham p' etañ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evañ aham pi
 nibbhayo bhavissāmīti“ sannitṭhānañ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khādītum⁷ mayhañ pacchā,
 citakā ayañ tāva sadhūmikā va⁸,
 25 niddhūmake pacitañ sādhu pakkam,
 suṇāma⁹ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khādītum¹⁰ ti khādānañ. tava khādānañ¹¹ mayhañ pacchā vā
 pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvañ mayā khādītabbo va. pacitan ti
 niddhūmake nijjāle aggimhi pakkamañsam sādhu-pakkañ nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bd sutvā. ⁴ Bd -nasampadāya. ⁵ so Bds;
 Cks omit hantvāna mama mañsam; read: hantvāna me mañsam yajassu yaññañ?

⁶ Cks khāda mañ porisādā. ⁷ Bd -tañ. ⁸ Bd ca. ⁹ Bd -no. ¹⁰ Bd -tan.

¹¹ Bd tāva khādeyyaṃ. ¹² Ck pacāya pi.

Tam sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggaheṭvā lajjāpetvā kathessāmiti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi
ratthāto bhaṭṭho udarassa hetu,
dhammañ c' imā abhivadanti gāthā, 5
dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitapāṇino
n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā na valokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sametīti kattha samāgaṇṇatī², dhammo hi sugatīṃ vā agatīṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatīṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīsaccamattam⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena⁵ 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhā-janaṃ viya sīhavasāya abhāṇauaṃ tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsaḥetu migavaṃ careyya
yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu
ubho pi te pecca samā bhavanti,
kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424. 20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapatīyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikhiṇehi sarehi mige vijjhītvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti

Tam sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,
abhakkhaṃ rāja bhakkesi, tasmiṃ adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānantena pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khādītabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiyadhammaṃ jānantena pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā -o. ² Cks -si. ³ Bds nibbānam ⁴ Ck -saccam tampi. ⁵ Bds mettā-bhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bds add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bā maṃsavaṣaṇa. ¹² Bā omits kho. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ so Cks; Bds sāci

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

- 5 59. Mutto tvaṃ porisādassa hatthā
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmi
amittahatthaṃ punar āgato si,
nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta. nakkhattadh'amme ti tvaṃ nakkhattadhammasaṃkātē nīti-
satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇe' eva te loke
paṇḍito ti kitti patthaṇā³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atihālo
sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁸ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattva na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁹
25 kāmīthiyo kāsikacandanaṃ ca
sabbam tahiṃ labbhati sāmītyā¹⁰,
saccena kiṃ passasi ānisaṃsan ti. 428.

30 Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
dibbavimānakappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
ca assā ca babū, kāmīthiyo ti kāmavatthubbūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bā natti-. ² Bds yo. ³ Cks -pattavā, Bā patthaṇa. ⁴ Bā adda na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ kbāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bds -ā. ⁹ Bā labhasi sāmīkāya. ¹⁰ Bā -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lohitacandanañ ca, sabbañ tahiñ ti etañ¹ ca aññañ
ca upabhogaparihogañ sabbañ tahiñ² attano nagare sāmītiya labhasi, sāmī
butvā yathā icchasi tathā paribhūñjituñ labhasi, so tvañ sabbañ etañ pahūya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṃsañ³ passasi.

Bodhisatto āha:

5

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccañ tesañ sādhutarañ rasānañ,
sacce ʔhitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pārañ ti. 429.

Ta. sādhutarañ ti yasmā sabbe pi rasā sattānañ saccakāle yeva paṇṇā 10
honti tasmā saccañ tesañ sādbutarañ⁴, yasmā vā viratisaccavācīsacce ʔhitā
jātimaṇassañkhātassa tebbūmakavāṭṭassa pārañ amatamahānibbānañ taranti
pāpuṇanti tasmā tañ sādhutarañ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsañ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumapuṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khañ oloketvā „ayañ Sutasoma⁵ aṅgāracitakañ mañ sasūlañ⁶
tacchantañ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa' satārahānañ gāthānañ ānubhāvo udāhu saccassa
aṇṇass' eva vā kassacīti⁷ cintetvā „pucchissāmi tāva nañ“
ti pucchanto gātham āha:

20

63. Mutto tvañ porisādassa hatthā
gantvā sakañ mandirañ kāmakāmī
amittahatthañ punar āgato si,
na ha⁸ nūna te maraṇabhayañ janinda,
alīnacitto c' asi⁹ saccavādīti. 430.

25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaṇṇā yiṭṭhā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,⁹
dhamme ʔhito ko maraṇassa bhāye. 431.

30

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaṇṇā yiṭṭhā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s tañhi, Bā hi. ³ Ck^s anusaṃsañ. ⁴ Bā^s add rasānañ. ⁵
Ck^s omit oloketvā ayañ sutasoma. ⁶ Bā^s maṇsasulāñ. ⁷ Bā^s assa. ⁸ Bā^s bi.
⁹ Bā^s asi. ¹⁰ Bā^s diṭṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

66. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 visodhito paralokassa maggo,
dhamme tṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

67. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

68. Nātisu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Nātisu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnam me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnam me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
20 santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā³ ti. 438.

Ta, kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena⁴ neka-
vidhā, yaññaṃ ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññaṃpi yitthā pavattitā, dhamme tṭhito ti evaṃ dhamme patitṭhito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappam ti anānutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhammen⁵ eva mayā
rajjam pasamsitam⁶, kārā⁷ ti nātisu nātikiccāni mittesu ca mittakiccāni,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi saḥassassa pi⁸, dinnam eva, santappitā
ti sahitagahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā⁹.

¹ so all three MSS. ² B^d katūpakārā. ³ B^d annādi-. ⁴ B^d pasāsi-. ⁵ B^d katūpakārā, C^s karo. ⁶ C^k saḥassam pi, B^d adds satasahassassa pi. ⁷ B^d santa-.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhīttasito „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
āśīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva māraṇasamatthaṃ³ halāhalavisam, jalitaṃ ti 10
attano visatejen' eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
āśīvisaṃ vā pana so gīvāya ganheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasadiṃ me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācivā tena dhammagāravajananatthaṃ „evārūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“⁴ 15
gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sadiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-civā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭṭena maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādhurūpā gāthā bhavissantīti“ suṭṭhutaṃ sañjātasavanādaṃ hutvā yācanto 20
gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁵ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
apī gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi
pāpam pi jānanti, app-eva⁶ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme⁷ mano 25
rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhuṃ suṇāhīti“ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇena kathitaniyāmen' eva gāthānaṃ thutim katvā chakāṃāvacaradevesu⁸ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāham. ³ Cks Bā ma-. ⁴ Bā omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bā kusalakammapatha. ⁸ Bā chasu - - resu.

katvā devatāsu sādhukāraṃ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṃ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṃ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jiranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavi ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ asataṃ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṃ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittam
ahosi, setacchattadāyakaṃ pitaram viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa⁶ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṃ⁹ varaṃ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:
78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṃ janinda sutvā
ānandiccito¹⁰ sumano patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tutṭhākārā yeva.

•

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāna tvam varaṃ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s Bā -deve. ² Bā^s hoti. ³ Bā^s -aṃ. ⁴ C^s bhāve. ⁵ C^s pūri, Bā^s pari-
pūri. ⁶ C^s sutasomo massa. ⁷ Bā^s dātabbaṃ kiñci bivaṇṇam. ⁸ Bā pana.
⁹ C^s -kā. ¹⁰ Bā ānantivitto, C^s ānandiccito. ¹¹ C^s -dī-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujḥasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivīṭṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma². 446.

80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvaṃ cāpi datvāna avākareyya,
sanditṭhikaṃ kalahaṃ imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānaṃ upabbajeyyā 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo ahaṃ asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi³ na bujḥasi⁴ pāpadhammaṃ eva karosī, hitāhitaṃ ti idaṃ me ka- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁵ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjaṃ ti vadeyyaṃ⁶, avākareyyā 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁷ avākareyyāsi na dadeyyāsi⁸, upabba-
jeyyā 'ti ko imaṃ kalahaṃ paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi 15
nan“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātuṃ
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ cajitvāna pi dassam evā 'ti. 448. 20

Ta. avikampamāno ti anuliyamāno

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi“, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi⁹, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditaḥpan' ti paṭhamam eva varaṃ varissāmi¹¹ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ 25
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹²
paññassa paññānavatā¹³ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449. 30

¹ Bḍ taṃ. ² Bḍ -o, B^s -e. ³ C^k omits na, Bḍ omits jānāsi. ⁴ Bḍ adds na
jānā. ⁵ Bḍ omits nessati. ⁶ Bḍs add na. ⁷ Bḍ adds na. ⁸ Bḍ omits na da-
⁹ Bḍ -eti. ¹⁰ Bḍ -miti. ¹¹ Bḍs vārayissāmi. ¹² Bḍ sakkhi. ¹³ C^{ks} -navatā.

Ta, ariyassā 'ti ācāriyassa, sakkhīti¹ sakkhidhammo ti² mitta-
 dhammo, paññānavatā³ ti nānasampanna⁴, sametīti Gaṇḍodakam viya
 Yamunodakena saṁsandati dhātuso⁵ hi sattā samsandanti, passeyya tan ti
 porisādassa ciraṁ jīvitam icchanto⁶ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
 5 tassa hi pana⁷ mama jīvitam dehīti vattum ayuttaṁ api ca so mayham eva⁸
 ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁹ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni maṁ-
 sam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
 mayham eva jīvitam icchati, aho mama hitakāmo“ ti tuṭṭha-
 10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvaṁ ajānītvā va tam
 varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
 paññassa paññānavatā sameti,
 passe pi¹² maṁ vassasataṁ arogaṁ¹³,
 15 etaṁ varānaṁ paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta varānaṁ ti catunnam varānaṁ paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 20 na tādise bhūmipatī adesi,
 etaṁ varānaṁ dutiyam varāmīti. 451.

Ta katanāmadheyyā ti muddhani abhisittatā¹⁵ va muddhābhisittā
 katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānaṁ khattiyānaṁ
 25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
 etaṁ varānaṁ dutiyam dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bās omit ti. ³ Bā nāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adds viya. ⁶ Ck
 pi, Bā omits pana. ⁷ Bās add esa. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bās -yam tṭapetvā ¹⁰
 Cks omit tam. ¹¹ Bā sakkhi. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā se. ¹⁵
 Cks -ttatā ¹⁶ Bās se ¹⁷ Cks adesi.

Kim pana te tesam saddam suṇanti na¹ suṇantīti na²
 sabbam suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajalupaddava-
 bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca
 antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sab-
 bam asutva upaḍḍhupadḍham suṇimsu, te „idāni Sutasomo 5
 porisādam damessati, mā bhāyathā“⁴ 'ti aññamaññaṃ samassā-
 sesuṃ, tasmiṃ khaṇe Mahāsatto imaṃ gātham āha :

86. Parosataṃ khattiyā te gahitā
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi, 10
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453.

Ta. parosatan ti atrekaṣataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā
 ti hatthatalesu āvutā

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesam khatti-
 yānaṃ sakaraṭṭham⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so 15
 akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva
 vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-
 neyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi
 'ssa⁹ dadamāno imaṃ¹⁰ gātham āha :

87. Parosataṃ khattiyā me gahitā 20
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454.

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisatto imaṃ gātham āha :

88. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi, 25
 puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
 manussamamsaṃ viramehi rāja¹²,
 etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455.

¹ Ck omits sunanti na. ² Ck tam. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bā -ya. ⁶ Bā -e.
⁷ Bā veri-. ⁸ Bā vāseyya. ⁹ Cks omit ssa. ¹⁰ Cks idam. ¹¹ Cs vya-, Bā
 byādhikāya. ¹² Ck Bā -jā

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsam², tattha gāṇadhīnam utthitattū savivaram.
vyādhitam³ bhayāhīti porisādo idāni āgamiṣṣatīti tava bhayeṇa kampamānū⁴.
lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tinagahanādinīliyanatṭhānaṃ⁵
paviṭṭhā, manussamaṃsaṃ ti duggandhajegucchapattikkūlam manussamaṃsaṃ
5 pajaba nissakkatthe⁶ vā upāyogam, manussamaṃsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pāṇīm paharivā hasanto „samuna
Sutasoma, kin nām' etaṃ kathesi, kath' āhaṃ tuyhaṃ⁷ etaṃ
varam dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā“ 'ti
vatvā⁹ gātham āha:

10 99. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
 etassa hetum pi¹⁰ vanaṃ paviṭṭho,
 so 'haṃ kathaṃ etto upārameyyaṃ,
 aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṃ ti rajjaṃ pahūya imaṃ vanaṃ paviṭṭho.

15 Atha naṃ Mahāsatto „tvam manussamaṃsassa piyattā¹¹
 'tato viramitum na sakkomīti' vadasi, yo hi piyaṃ nissāya
 pāpaṃ karoti ayaṃ bālo“ ti vatvā gātham āha:

 90. Na ve piyaṃ¹² me ti janinda tādiso (III 250)
 attaṃ¹³ niramkatvā piyāni sevati.
20 attā va seyyo paramā va seyyo.
 labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idam nāma me
piyan ti piyavatthūh' ālago¹⁴ attānaṃ niramkatvā sabbasugatīhi c' eva sukha-
visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramā¹⁶ piyavatthubhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti
piyā nāma visayavasena¹⁸ c' eva puññaṃ ca ocitatthena vadḍhitatthena dīṭṭha-
dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattim patvā sakkā laddhum.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṃ¹⁹ Suta-
somena gahitavaraṃ visajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

¹ Bds omit na. ² Bds gharā-. ³ Bd byādhitā, Cks vyadhitam. ⁴ Bd kampitā.

⁵ all three MSS. gahanā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bd tumhākaṃ. ⁸ Bds dassāmi

⁹ Ck pavatvā, Bd gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumbi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹²

Ck davesiyaṃ. ¹³ Bds attānaṃ. ¹⁴ Cs -ūhi lāgo, Bd -vatthulo tena tattha. ¹⁵

Bd cavetvā. ¹⁶ Bd omits pa-. ¹⁷ Bds add kimkāraṇā. ¹⁸ Cks visayāyasena.

¹⁹ Cs Bd add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti¹ assupunnehi
nettehi gātham āha:

91. Piyaṃ me mānusaṃ māṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretuṃ
aññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458. 5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha:

92. Yo ve piyaṃ me ti piyānukamkhī³
attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa⁴ thālaṃ
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459. 10
93. Yo c' īdha saṃkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁵ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadbhāni
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460. 15

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyaṃ ti pāpakiriyaṃ attānaṃ
niraṃkatvā jāni vatthūni sevati so surāpemeṇa visamissam suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammeṇa parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāya 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapatisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā. 20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pītaṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmagaṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavīṭṭho,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmi. 461. 25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dasseti¹⁰. kintimahaṃ ti kin katvā¹¹
ahaṃ tam varaṃ demī.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyāṃ,
saccappaṭiñña ca¹³ bhavanti santo, 30

¹ Bā -nāhi. ² Ck^s tvam. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ Bā^s -nurakkhī. ⁵ Bā^s visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, B^s pīvitvā. ⁸ Bā^s hitvāti. ⁹ Bā^s kalunaṃ. ¹⁰
Ck^s dassē. Bā^s manussamaṃsassa. ¹¹ Bā^s kintī vatvā. ¹² Bā^s dvīti-. ¹³ Ck^s -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍita nāma ekañ vatvā puna tañ
visaṃvādentō dutiyañ vacanañ na vadañti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varañ ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāni na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apññālābhañ ayasañ akittiñ
pāpañ bahuñ duccharitañ kilesañ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tan te varañ kiñ ti-m-ahañ dadeyyan ti. 463.

Ta. pāpañ ti kammaṭṭhañ apattañ⁶, duccharitañ ti kammaṭṭhap-
pattañ, kilesañ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tan te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demī, mā mañ mārayī, anukampañ kārūññāñ mayī karobī, aññañ varañ
gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātuñ
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāpañ jahitvāna⁷ pi dassam evā 'ti. 464.

Evañ tena paṭhamañ vuttagātham āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāpañ cajanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā ca¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājasetṭha. 465.
99. Cajе dhanañ yo paṇa aṅgahetu¹²
aṅgañ caje jīvitāñ rakkhamāno,

¹ Bā dvi-. ² Bā kathenti. ³ Bā abhāsi, Bs abhāsasi. ⁴ Bā kasmā, ⁵ Bā
bhavo. ⁶ so Ck; Bā appattañ. ⁷ Ck jahe-, Bā cajitvāna. ⁸ Bā ussāhento.
⁹ Ck sata nesa dhammo. ¹⁰ Bā va. ¹¹ Bā khippamevāk-. ¹² Bā dhanañ
aṅgavarassa hotu, C omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam
caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pānan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cājanti, na dhammam
khippamavākarohīti idha khippam mayham dehīti attho, etenā 'ti etena
dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hobi, surāja-
seṭṭhā 'ti tam samganhanto³ ālapati, caje dhanam ti samma porisāda paṇ- 5
ḍito puriso hatthapādādimhi auge chejjamāne⁴ tassa rakghanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajejya, dhammam anussaranto ti aṅgadhanajīvitam paricējanto
pi satam dhammam na vitikkamissāmiti evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tam sacce patitṭhāpento
idāni attano garubbhāvam dassetuṃ 10

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā
ye c' assa kaṁkham vinayanti santo
tam hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca
na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisū, dhammam ti kusālākusalajotakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tam hissā 'ti tam ācariyakūlañ etassa puggalassa
patitṭhānatthēna⁹ dīpañ uppaṇne bhaye gantabhatthānatthēna¹⁰ parāyanañ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettim na jarayetha¹² na vināseyya

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhindituṃ na vaṭṭati, ahañ ca ta-
ruṇakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhaliḥhāya satārahā gāthā kathesim, tena me va-
canam kātuṃ arahasīti“ āha, tam sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā kātuṃ, ekasmiṃ attabhāve maraṇam nāma dhuvam,
manussamānsam na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varam dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bḍ pagganhanto.

⁴ Bḍ chijj-. ⁵ Ck -natthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bḍ vijā-. ⁹ Cks
-tṭhatthēna ¹⁰ Cks gantabhatthēna, Bḍ gandhappathāna-. ¹¹ Ck sahāsaha, Bds
sahasō. ¹² Bḍ jīyaretha, Bḍ jīrayetha. ¹³ Bḍ addh sikkhā, Bḍ sikkham. ¹⁴
Bḍ addh ayañ. ¹⁵ Cks omīti paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanañ pavitt̐ho,
sace va¹ mañ yācasi etam atthañ
etam pi te samma varañ dadāmīti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthu² samma, sīle patit̐thi-
tassa maraṇaṃ pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
nañ varañ, ajja³ pat̐thāya ācariyapathe⁴ patit̐thito 'si, evaṃ
sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhū samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatit̐thitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sīle⁵ patit̐thāpesi,
tasmiñ khañe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pītiñ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādañ ma-
nussamañsato nivāretuñ samatto nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkarañ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
unnādetto sādhu-kāraṃ adāmsu, tesañ saddaṃ sutvā cātumma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmalo-kā ekako-lāhalañ ahosi, rukkhe
laggitārājāno pi tañ devatānañ sādhu-kārasaddaṃ suṇiṃsu,
rukkhadevatāpi vimāne⁸ t̐hitā va sādhu-kārañ adāsi, iti deva-
20 tānañ saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānañ sādhu-kāra-
saddaṃ sutvā rājāno cintayīmsu: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karīmsu, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantañ at̐thāsi. atha nañ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
mañ j̐hiñseyyuṃ pi, mayā jīvitañ cajantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gahitañ sīlañ bhindituñ, iminā saddhiṃ
yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayañ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bā Cs ca. ² Bds āha ³ Eā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā nañ sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bds -ratarāñ. ⁸ Eā sīkavi- ⁹ Eds add no. ¹⁰ Bā add- vatvā.

102. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma aham akāsim,
tuvam¹ pi me samma karohi vākyaṃ,
ubho pi gantvāna pamocayāmā² 'ti. 469.

Ta satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, tarunakālate rathāya 5
sakhī³ ca.

Atha naṃ Bodhisatto

103. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi.
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi.
aham pi te samma karomi vākyaṃ, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā⁴ 'ti⁵ vatvā 470.

te upasaṃkamitvā āha:

104. Kammāsapādena viheṭhitattā⁶
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññaṃ me paṭissuṇāthā⁷ 'ti. 471.

Ta kammāsapādenā⁸ 'ti naṃ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yāmā⁹ ti samparicchitvā khattiya nāma mānathaddhā honti muttamattā iminā
viheṭhit¹⁰ amhā¹¹ 'ti porisādaṃ potheyyūṃ pi haneyyūṃ pi na kho paṇ' esa tesu
dubbhissati ahaṃ ekako va gantvā paṭiññaṃ tava nesaṃ gaṇhāmiti cintetvā 20
tathā gantvā te hatthatale āvunitvā aggapādaṅgulihī¹² bhūmiyaṃ¹³ phusamānāsu
rukksasākhāsu olambite¹⁴ vātappahāraṇakāle nāgadantesu¹⁵ olambitakarandakadu-
māni¹⁶ viya samparivattante addasa, te pi tam disvā idāni 'mha aroga ti ekappa-
hāren¹⁷ eva mahāravaṃ ravimsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹⁸ ti assāsetvā
mayā porisādato¹⁹ tumhākaṃ abhayaṃ gahitaṃ tumhe pana me vacanaṃ karoṭhā 25
'ti vatvā evaṃ āha, tathā na²⁰ jātū 'ti ekaṃsen²¹ eva na dubbhetha.

Tato te āhaṃsu:

105. Kammāsapādena viheṭhit²² amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññaṃ te paṭissuṇāmā²³ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tuvaṃ. ² Cks -āya. ³ Bds add evaṃ. ⁴ so Cks for viheṭhit²²
attha? Bds viheṭhitamhā, Bs vihetthayitthamha. ⁵ Bds -lisu. ⁶ Bds bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bds olaggite. ⁸ Bds -dante. ⁹ Bds olaggitakora. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bds
-lo damito. ¹² Cks pana. ¹³ Bds parisunnomā

Ta. paṭissunāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adhivāsema sampatiṭṭhāna api
ca kho pana mayāṃ kilantā kathetuṃ na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ sara-
naṃ tumhe va kathetha mayāṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāma² 'ti.

Atha naṃ³ Bodhisatto „tena hi me⁴ paṭiññāṃ dethā“
5 'ti vatvā⁵

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁶ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁷ ti. 473.

10 Te pi sampatiṭṭhamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakkō-
sitvā „ehi⁸, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁹
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇāṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubho hi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ¹⁰ ahosi, porisādo taṇḍule¹¹ gahetvā vāra-

¹ Bā paṭisunomā. ² Bā ne. ³ Bā omits me. ⁴ Bā adds gāthamāha. ⁵ Bā no.

⁶ Bā mayam pi hessāma yatheyateva puttā in the place of tumhe - - ⁷ Bā
add samma. ⁸ Bā -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā -lam

ṇaṃ¹ paci, ubho jauā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadvase pi pāto
 ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇaṃ⁴ eva pāyetvā tātiyādivase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁵ arogā⁶ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“⁷ 'ti pucchitvā „gacchāma“⁸ 5
 'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāma“⁹ 'ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“¹⁰ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇīyan te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“¹¹, „samma kiṃ kathesi, na sakkā 10
 mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi¹² me verikā¹³, te
 'mayhaṃ iminā mātā khādita mayhaṃ pitā' ti maṃ paribhā-
 sissanti, 'gaṇhath' imaṃ coraṇ' ti ekaledḍḍunā¹⁴ va¹⁵ maṃ jīvita
 voropessanti, ahaṃ ca tumhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretum, nāhaṃ gacchāmi, 15
 ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁶ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
 mama tumhākaṃ dassanaṃ n' atthīti“¹⁷ roditvā „gacchatha
 tumhe“ ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹⁸
 „samma“¹⁹ Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo²⁰ vi-
 nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ²¹ atthi, ahaṃ taṃ tattha 20
 patiṭṭhāpessāmi²², attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassamīti“,
 „tumhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“²³ 'ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena ten' upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“²⁴ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha: 25

106. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi maṃsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitaṃ
 sudhaṃ va Indo paribhuñjīṇa²⁵
 hitvā kath' eko ramaṇi araṇṇe. 475.

¹ Ck^s taranam. ² so Ck^s; Bā pāhesuṃ. ³ Bā yāvātā. ⁴ Ck^s -ā. ⁵ Ck^s kare-.
 Bā kare-. ⁶ Bā hi. ⁷ Bā verino. ⁸ Bā ekeka-. ⁹ Cs Bā vā. ¹⁰ Bā -mam-
 sassa viramitattā. ¹¹ Ck^s -manditvā, Cs -madditvā. ¹² Bā adds porisāda mā
 cintayī. ¹³ Bā add pharusō. ¹⁴ Ck^s omitt vattabbaṃ. ¹⁵ Bā add sace. ¹⁶
 Ck^s -sāna. Bā -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indam va devesu pamodayimisu
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahuggaṇakamhi
sucinhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukham sayitvā
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 477.
111. Pāṇissaram kumbhathūnam nisīthe
10 atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyaṁ
bahuṁ sugītaṁ ca suvāditaṁ ca
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannam⁶ pahūtamalyam⁷
migācīrūpetapuram⁸ suramnam
15 haṇehi nāgehi ratheh' upetaṁ
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 479.

Ta. sukatan ti nānappakārehi sutthukataṁ, sunittthitau ti sambhāra-
yojanena⁹ tam¹⁰ sutthuyoyitāṁ, katheko ti katham eko, ramaṣīti mūla-
phalāni khādanto katham ramissasi, ehi mahārāja gamissāmā 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹¹ ti ettha vellīti¹² rūsi¹³ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghana-
suvannarāsippabhā e' era¹⁴ tanudighamajjhā ca¹⁵ 'ti dasseti, devesu 'ti
devaloke accharā Indam va ramaṇiye Bārānasinagare pubbe tam pamodayimisu
'ti, tā hitvā idha kiṁ karissasi, ehi sammā gacchāmā 'ti, tambupadhāne¹⁶
ti rattupadhāne sabbasayanamhīti sabbatthiranaatthate sayane, saṇṇate¹⁶
25 ti anekabhūmike¹⁷ dassetvā attharattālamkatayutte¹⁸ tuvaṁ¹⁹ pubbe sayīti attho,
sukham ti tādīsassa sayanassa majjhamhi sukham sayitvā idāni kattham araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisīthe ti rattibhāge²⁰, hitvā ti eva-
rīpaṁ samjattūṁ chaletvā, uyyānasampannam pahūtamalyam²¹ ti
mahārāja tava uyyānasampannam nānāvidhapuppham²², migācīrūpetapuram⁶

¹ B⁷ veli-. ² B⁷ kambupadāne. ³ B⁷ subhamhi. ⁴ B⁷ saṅgo. ⁵ B⁷ atho
nisipe, P⁷ nisipe. ⁶ C⁷ s -nna. ⁷ C⁷ pahuta-, C⁷ bahūta-, B⁷ bahuta-. ⁸ B⁷ s
B⁷ migājīnūpetam-. ⁹ B⁷ nānāsambh-. ¹⁰ B⁷ s omit tam. ¹¹ B⁷ veli-. ¹²
so B⁷; C⁷ ramsi. ¹³ C⁷ s -bhāvova, B⁷ -suvannarāsivannarāsīpabhā ceva. ¹⁴
C⁷ s vā. ¹⁵ B⁷ kampu-. ¹⁶ B⁷ saṇṇe ¹⁷ C⁷ s -kā. ¹⁸ so B⁷; C⁷ atthathattā-
amkayutte, C⁷ attharanāmkayutte. ¹⁹ B⁷ addharatālaṅkata-. ²⁰ B⁷ s tatthatuvaṁ.
²¹ B⁷ s add nisīde ti pi pātho. ²² I d bahuta-, B⁷ uyyānam-. ²³ C⁷ s nānā-
vidhehi puppham.

suramman ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṃ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
sutthu rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhaveyyā“ ‘ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyaṃ kilesena³ tatiyaṃ sayanena catuttham 5
naccagītavāditenā pañcamam uyyānena c’ eva nagarena cā ‘ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, aham taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasīyaṃ paṭiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭham gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasirajjam na labhissāma⁵ upaddharajjan te
dassāmi, kim te araṇṇāvāsena, mama vacanaṃ karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁷ mayham
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe paṭiṭṭhāpetvā ‘idāni
porāṇakayase⁸ paṭiṭṭhāpessāmi⁹’ vadati. sakkhissati c’ esa
paṭiṭṭhāpetum. iminā saddhīm yeva gantum vaṭṭati, kim me
araṇṇena¹⁰“ ‘ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasaṃsaggato sādhu-
taraṃ pāpamittasaṃsaggato ca pāpataram nāma n’ atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat’ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāham rasakam āgama¹⁰ sūdakaṃ¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsiṃ pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vadḍhat’ eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāham tavaṃ āgama Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalaṃ kammaṃ yena gacchāmi suggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyaṃ aciraṭṭhitikaṃ¹⁵

¹ B^d migājūnam. ² B^d -paribhoga-. ³ B^d -savaṣena ⁴ B^ds gamissāmi. ⁵
B^d labhissasi. ⁶ B^d vacanaṃ ⁷ C^k -ma ⁸ B^ds add ca ⁹ B^ds -avāsena. ¹⁰
C^k yathā bhārasmā gamma, B^d yathā harassakam-. ¹¹ B^d suddhamkā. ¹² C^k
purisāda-. ¹³ B^d pajānāhi. ¹⁴ B^ds vuttham. ¹⁵ C^k B^d -itikaṃ, C^s -itikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavaṭṭaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaseṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvaṃ pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena settha, udakaṃ
sare vū 'ti samudde vaṭṭaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvaṃ
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kūlaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kūlaṃ tath' eva
15 hoti, na jīratī sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṃ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhimsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵.
mahanto parivāro ahoṣi, tena saddhim Bārāṇasiṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kāḷahatthi yeva,
nāgarā raṇṇo ārocayimsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaraṃ assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
atṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ūtvā porisādaṃ ca
parosataṃ ca rājāno ohāya kaṭṭhi ca amaccehi saddhim āgantvā
„aham Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā raṇṇo ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvīsi, rājā ca Kāḷahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuttham. ² Ck Bd -ikam ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ C^o -mimsu, Bd gacchimsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayimsu, so rājāsane nisī-
 ditvā porisādassa aggamahesiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahatṭhim āha: „Kālahatṭhi kasmā raṇṇo nagaram pavisitum
 na dethā“¹ ti, „so rajjam karonto imasmiṃ nagare bahumanusse
 khādī, khattiyehi akattabbaṃ kari, sakala-Jambudīpaṃ chiddam 5
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā² ti, idāni so eva-
 rūpaṃ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṃ taṃ dametvā sīlesu
 patitṭhāpesiṃ, jīvitaheṭṭu pi kañci³ na viheṭṭhessati, n⁴ atthi
 vo tato bhayaṃ, evaṃ mā karittha, puttehi nāma mātāpitāro
 patijaggitabbā, mātāpitiposakā⁵ hi saggaṃ gacchanti, itare 10
 nirayaṃ“, evaṃ so nicāsane nisinnassa puttārājassa ovādaṃ
 datvā „Kālahatṭhi tvaṃ raṇṇo sahāyo c⁶ eva sevako ca, raṇ-
 ṇāsi⁷ mahante issariye patitṭhāpito, tayāpi raṇṇo atthaṃ cari-
 tum vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṃ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁸ mahesiṭṭhānaṃ⁹ patvā puttadhītāhi 15
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṃ caritum vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādaṃ datvā tam eva vatthum matthakaṃ pāpetum dham-
 maṃ desento āha:

120. Na so rājā⁶ yo ajeyyaṃ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṃ⁷ jināti, 20
 na sā bhariyā⁸ yā patino vibhetti⁹,
 na te puttā¹⁰ ye na bharanti jīṇaṃ. 487.
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹¹ ye na bhaṇanti dhammaṃ,
 rāgaṇ ca dosaṇ ca pahāya moham 25
 dhammaṃ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
122. Nābhāsamānaṃ¹² jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ,
 bhāsamānaṃ ca jānanti desentāṃ amataṃ padaṃ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṃ, paggaṇhe isinaṃ dhajaṃ,
 subhāsītadhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo ti. 490. 30

¹ Bā kiñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bā raṇṇāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bā aggaṃ-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Ck
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Ck nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rājā nāma ua hoti, sace tvaṃ pitu santakam rajjam labhivā tassa paṇisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakkhāram² jīnātīti kutattena jināti. sace tvaṃ Kulabattī rañña saddhīm mittadhammaṃ na pūresi adhaume hutvā niraye nibbattissasi. na
 5 vibhetīti³ na bhūyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhūyasi aniyadhamme⁵ thitā nāma na hosi⁶, jīṇaṇ ti mahallakam, tasmim kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhananti dhammaṃ ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma. dhammam bhanantā ti ete raḡādayo pabhāya parassa hitānukaupakā hutvā sabhāvaṃ bhanantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamānaṃ⁸ ti na abhāsamānaṃ, amataṃ padāṃ ti amatamahā-nibbānaṃ desantaṃ paṇḍitaṃ ti jānanti, ten' eva porisādo maṃ nātvā pasannaṃ⁹ cattāro vare datvā pañcasu sīlesu patitthito. bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammam bhāseyya joteyya¹⁰, Buddhādayo hi isayo. yasmā dhammo tesam dhajo subhāsitadhajā nāma, subhāsitaṃ ganhantī¹¹, bālā paṇa subhāsitaṃ ganhantā
 15 nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹² ānessāma¹³“ ti¹⁴ nagare bheriṃ cārāpetvā nāgare sannipātetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁵, rājā kira dhamme patitthito, etha¹⁶ naṃ ānemā¹⁷“ ti mahājanaṃ
 20 ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁸ rañño santikam gantvā vanditvā kappake upatthāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasā-dhitaṃ¹⁹ rājānaṃ ratanarāsīmhi patitthāpetvā abhisiñcitvā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkāraṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo²⁰ dametvā rajje patitthāpito“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū²¹“ ti dūtaṃ pahīṇiṃsu, so tathā māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma mayaṃ, tvaṃ appamatto hohi²², nagara-dvāre²³ ca nivesanadvāre²⁴ cā“ ti pañca dānasālā²⁵ kārehi²⁶,
 30 dasarājadhamme²⁷ akopetvā agatigamanāṃ pariharā²⁸“ ti porisādaṃ ovadi, parosatāhi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahoṣi. ² Bā nakhānaṃ. ³ Cks viheti. ⁴ Cks bhūyati. ⁵ Cks bhāri-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck abharantā, Cs aharantā. ⁸ Bā -acitto. ⁹ Bā katheyya. ¹⁰ Bā paggaubhanti. ¹¹ Bā -ja, omitting naṃ. ¹² Bā ānemā. ¹³ Bā adds vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā aṭha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānūlittā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bā -atū. ²⁰ Bā hohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Cks -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upadḍhapathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanaṃ datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhim sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādini katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamimsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitara vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ karento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham
 assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā- 10
 kaṃ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahoṣi asītinattaapaṇasaḥassapatimaṇḍito, tam pi rukkhamūlaṃ
 sākhaṇṭatato paṭṭhāya samatalaṃ kāretvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādini
 puñṇāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayimsu.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idān-
 eva Aṅgulimālaṃ damemi. pubbe p' esa mayā damito yevā“ ti vatvā
 jātaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahoṣi. Kāḷaḥarṭhi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Anando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhapaṇisā, mātāpitara mahārājakulāni, Suta-
 somarājā kira ahaṃ evā“ ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ B^d adds ijjūno. ² B^ds mahāsattaṃ. ³ B^ds -de. ⁴ B^ds madhurapa-. ⁵ B^d
 -rūhi. ⁶ B^d karonto. ⁷ C^ks assa. ⁸ B^ds abhippasīdati. ⁹ C^k -dhamma-.
¹⁰ B^d saggapūraṃ. ¹¹ B^d omits mahā and adds niṭṭhitā. ¹² C^s adds paṭi-
 sandhimānusiho bhogaṇṇasauāpitakattaye dānasīlamayā puñṇā mama hotu bhavā-
 bhava, iminā puñṇakammena yeva Buddhō bhavāmaham mahosadho va nānena
 jotisetthiva bhoginā vessantaro va dānena hotu mayham bhāvabhava. B^d adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatnipāta — Asītinipāta.

Formerly published :

Dhammapadam, Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausboll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausboll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausboll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausboll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 orer Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausboll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausboll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

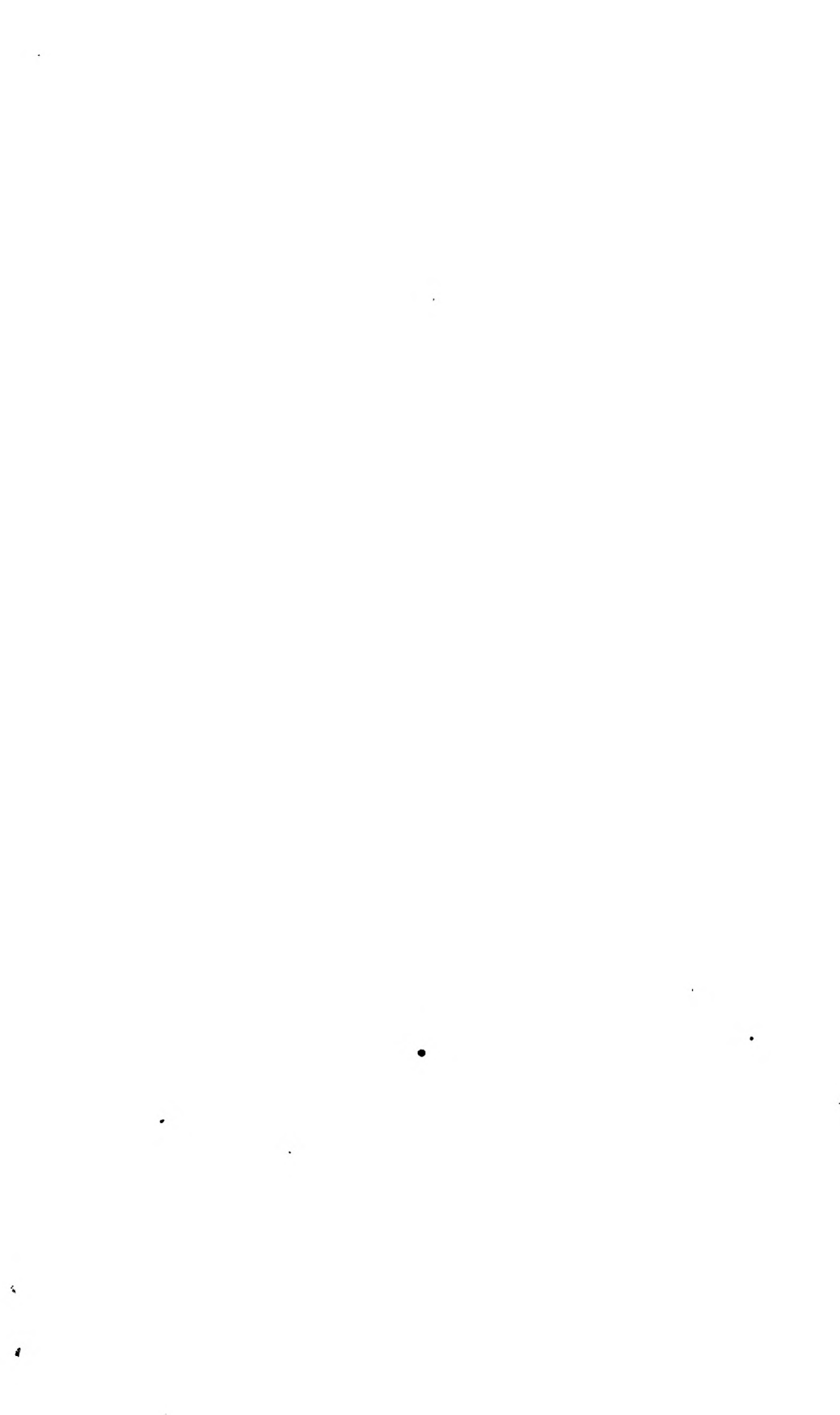
Smaahistorier fra Osterland. Efter det Persiske ved V. Fausboll. Kbh. 1852. 50 Orer.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausboll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Orer. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerminger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausboll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henvisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

See vol II .

3. Calc
2/2/77

NC

